ΧΑΡΙΛΑΟΣ Γ. ΓΚΟΥΤΟΣ

Λέκτορας τοῦ 'Εργατικοῦ Δικαίου
στήν Πάντειο 'Ανωτάτη Σχολή Πολιτικῶν 'Επιστημῶν

Ο ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ 1834 - 1914

'Επίσημο καί Ζωντανό Συνδικαλιστικό Δίκαιο
Συνδικαλιστική Κίνηση

ΤΟΜΟΣ Α΄

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΓΙΑΝΝΗ ΑΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΚΟΝΙΤΣΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
«Ε.Ε.Ε. ΔΕΛΤΙΟΝ ΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ»

ΑΘΗΝΑ 1988

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντος

Ο ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ 1834 - 1914

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

ΧΑΡΙΛΑΟΣ Γ. ΓΚΟΥΤΟΣ

Λέκτορας τοῦ Ἐργατικοῦ Δικαίου
στήν Πάντειο Ἀνωτάτη Σχολή Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 55891
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 3/9/2014
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ. 331.8 ΓΚΟ

Ο ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ 1834 - 1914

Ἐπίσημο καί Ζωντανό Συνδικαλιστικό Δίκαιο
Συνδικαλιστική Κίνηση

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κονίτσας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
«Ε.Ε.Ε. ΔΕΛΤΙΟΝ ΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ»

ΑΘΗΝΑ 1988

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

Έκδοση - Κεντρική διάθεση:
«Ε.Ε.Ε. ΔΕΛΤΙΟΝ ΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ»
Έμ. Μπενάκη 18, τηλ. 3620510, ταχ. τ. 10678

© Copyright:
Χ. Γκοῦτος,
Κονοπισοπούλου 32, Ἀμπελόκηποι, τηλ. 6925471

Στή μνήμη
τοῦ Καθηγητοῦ ΣΤΑΥΡΟΥ ΒΟΥΤΥΡΑ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Σελ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

§ 1. Ἱστορία τοῦ νεοελληνικοῦ συνδικαλισμοῦ 13
§ 2. Ἀντικείμενο, μέθοδος καί διάρθρωση τῆς μελέτης 18
§ 3. Διαγνωστικές πηγές 24

Κεφάλαιο Πρῶτο
ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΣΥΝΔΙΚΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΠΙΣΗΜΟ ΔΙΚΑΙΟ

§ 4. Ἔννοια καί εἴδη συνδικάτων κατά τό σημερινό ἐπίσημο δίκαιο καί κατά τόν ν. 281/1914 31
I. Ἔννοια τοῦ συνδικάτου 31
II. Βασικές κατηγορίες συνδικάτων 33
III. Ἔννοια τοῦ ἐπαγγελματικοῦ σωματείου 35
IV. Σκοποί τοῦ διεκδικητικοῦ ἐπαγγελματικοῦ σωματείου 37
V. Σκοποί τοῦ ἀλληλοβοηθητικοῦ ἐπαγγελματικοῦ σωματείου 39
VI. Ἔννοια τῆς συνδικαλιστικῆς ἑνώσεως προσώπων 41
VII. Ἔννοια τῆς ἑνώσεως συνδικάτων 42
§ 5. Ἔννοια καί εἴδη συνδικάτων κατά τό ἐπίσημο δίκαιο τῆς περιόδου 1834-1914 43
I. Εἰσαγωγή. Εἴδη ἑταιρίας 43
II. Ἔννοια τοῦ σωματείου 45
III. Ἔννοια καί εἴδη ἐπαγγελματικοῦ σωματείου 50
IV. Συγκριτικές παρατηρήσεις 55
V. Ἁπλές ἑνώσεις προσώπων 56

Κεφάλαιο Δεύτερο
ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΥΝΔΙΚΑΤΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ

§ 6. Οἱ περιπτώσεις συνδικάτων γενικά 58
§ 7. Συνδικάτα πού ἱδρύθηκαν χωρίς κυβερνητική ἔγκριση 64

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

§ 8. Συνδικάτα πού ἱδρύθηκαν μέ κυβερνητική ἔγκριση 70
I. Εἰσαγωγή 70
II. Ὁμοιοεπαγγελματικά σωματεῖα 71
Α. Βιομηχανία, βιοτεχνία 71
Β. Ἐμπορικά καταστήματα 76
Γ. Κατασκευές 77
Δ. Μεταφορές, συγκοινωνίες 77
Ε. Ὑπηρεσίες 78
ΣΤ. Γεωργία 82
III. Πολυεπαγγελματικά σωματεῖα 84
IV. Μή ἐπαγγελματικά σωματεῖα 88
§ 9. Χαρακτηριστικά τῆς συνδικαλιστικῆς κινήσεως 90
I. Ἔνταση τῆς συνδικαλιστικῆς κινήσεως μετά τό 1864 90
II. Συνδικαλιστική πυκνότητα 96
III. Ἀδυναμίες τῆς συνδικαλιστικῆς κινήσεως 99

Κεφάλαιο Τρίτο
ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΩΝ

§ 10. Εἰσαγωγή 104
I. Γενικά 104
II. Κατάταξη, προσδιορισμός καί βασικά στοιχεῖα τῶν καταστατικῶν 105
III. Διάρθρωση τοῦ περιεχομένου τῶν καταστατικῶν 107
IV. Ἡ προέλευση τῶν κανόνων πού προκύπτουν ἀπό τά καταστατικά 107
§ 11. Καταστατικά ὁμοιοεπαγγελματικῶν σωματείων 113
I. Βιομηχανία καί βιοτεχνία 113
1. Μεταλλουργία 113
2. Μηχανουργεῖα, μηχανοστάσια 117
3. Βυρσοδεψεῖα 118
4. Βιοτεχνία ξύλου 119
5. Ὑποδηματοποιΐα 124
6. Βιοτεχνία ἱματισμοῦ 127
7. Τυπογραφεῖα, βιβλιοδετεῖα 129
8. Ἀλευροποιΐα, ἀρτοποιΐα κλπ. 131
9. Ζαχαροπλαστική 133
10. Διάφορες βιομηχανίες 134
II. **Ἐμπορικά καταστήματα** 136
1. Παντοπῶλες, οἰνοπῶλες 136
2. Κρεοπῶλες 139
3. Ἰχθυοπῶλες 140

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

4. Λαχανοπωροπῶλες 141
5. Γαλακτοπῶλες 142
6. Καπνέμποροι 143
7. Ἄλλες κατηγορίες ἐμπόρων 144
III. Κατασκευές 145
IV. Μεταφορές, συγκοινωνία 150
V. Ὑπηρεσίες 153
1. Ἐκπαιδευτικοί 153
2. Δημοσιογράφοι 155
3. Μεσίτες 156
4. Ξενοδοχεῖα, Καφενεῖα κλπ 157
5. Κουρεῖς 159
§ 12. Καταστατικά πολυεπαγγελματικῶν σωματείων 161
I. Σωματεῖα διαφόρων ἐπιχειρηματιῶν 161
II. Σωματεῖα διαφόρων «ὑπαλλήλων» 167
III. Σωματεῖα «ἐργατῶν» ἤ «τεχνιτῶν» 172
IV. Σωματεῖα «συντεχνιῶν» 178
V. «Λαϊκές ἑταιρίες» ἤ «Ἀδελφότητες» 179

Κεφάλαιο Τέταρτο
ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΣΥΝΔΙΚΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΖΩΝΤΑΝΟ ΔΙΚΑΙΟ

§ 13. Ἔννοια τοῦ συνδικάτου (ἐπαγγελματικοῦ σωματείου) 182
§ 14. Εἴδη συνδικάτων 187
§ 15. Ὁμοιοεπαγγελματικά καί πολυεπαγγελματικά συνδικάτα 188
I. Ὁμοιοεπαγγελματικά συνδικάτα 188
II. Πολυεπαγγελματικά συνδικάτα 189
§ 16. Συνδικάτα μισθωτῶν, συνδικάτα ἐπιχειρηματιῶν καί μικτά 191
I. Οἱ ἔννοιες «μισθωτοί» καί «ἐπιχειρηματίες» καί ἡ ὁρολογία τους 191
II. Προβλήματα τῆς διακρίσεως 193
III. Συνδικάτα μισθωτῶν 194
IV. Συνδικάτα ἐπιχειρηματιῶν 196
V. Μικτά συνδικάτα 197
§ 17. Διεκδικητικά καί ἀλληλοβοηθητικά συνδικάτα 198
I. Σκοποί τῶν συνδικάτων 198
II. Κριτήρια τῆς διακρίσεως καί ἀντίστοιχες περιπτώσεις 200
§ 18. Πανελλήνια καί τοπικά συνδικάτα 203
I. Γενικά 203

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

II. Πανελλήνια συνδικάτα 204
III. Τοπικά συνδικάτα 205
1. 'Αθήνα καί Πειραιᾶς 205
2. Λοιπή Στερεά 'Ελλάδα 206
3. Θεσσαλία 207
4. Πελοπόννησος 208
5. Νησιά 209
§ 19. 'Επιχειρησιακά συνδικάτα 209
§ 20. Δευτεροβάθμια συνδικάτα 210

Κεφάλαιο Πέμπτο
ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΝΔΙΚΑΤΩΝ

§ 21. 'Η συνδικαλιστική ἐλευθερία γενικά 214
§ 22. Κτήση τῆς νομικῆς προσωπικότητας ἀπό τα ἐπαγγελματικά σωματεῖα 218
I. Κατά τό ἐπίσημο δίκαιο 218
II. Κατά τό ζωντανό δίκαιο 222
§ 23. 'Ο πολιτειακός ἔλεγχος κατά τό ἐπίσημο δίκαιο: 1834-1864 223
I. Κατά τόν Ποινικό Νόμο 223
II. Κατ' ἄλλα νομοθετήματα 227
III. Κατά τό β.π.δ. καί κατά τήν ἐπιστήμη 229
§ 24. 'Ο πολιτειακός ἔλεγχος κατά τό ἐπίσημο δίκαιο: 1864-1911 232
§ 25. 'Ο πολιτειακός ἔλεγχος κατά τό ἐπίσημο δίκαιο: 1911-1914 237
§ 26. Ο κυβερνητικός ἔλεγχος κατά τό ζωντανό δίκαιο 240
I. Προαιρετική ὑποβολή τῶν σωματείων σέ προληπτικό κυβερνητικόἔλεγχο 240
II. 'Η κυβερνητική ἔγκριση τῶν καταστατικῶν εἰδικότερα 243
III. Λειτουργικός καί κατασταλτικός κυβερνητικός ἔλεγχος 247
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 251

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κομοτηνής

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Α.Κ	Ἀστικός Κώδικας
β.ρ.δ.	βυζαντινορρωμαϊκό δίκαιο
Δ.Ε.Ν.	Δελτίον Ἐργατικῆς Νομοθεσίας (περιοδικό)
Ε.Ε.Δ.	Ἐπιθεώρησις Ἐργατικοῦ Δικαίου (περιοδικό)
ἑπ.	ἑπόμενα
Ε.τ.Κ.	Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως
Ἐφ.	Ἐφετεῖο
Κ.	Καταστατικό
Μ.Ε.Ε.	Μεγάλη Ἑλληνική Ἐγκυκλοπαίδεια
ν.	νόμος
ὅ.π.	ὅπου παραπάνω
πρβλ.	παράβαλε
Πρωτ.	Πρωτοδικεῖο
τ.	τόμος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓ. ΕΘΝ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΠΡΟΜΗΘΕΙΩΝ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Βιβλιοθήκη Κόντος Κεντρική

§1. Ἱστορία τοῦ νεοελληνικοῦ συνδικαλισμοῦ

1. Ὁ ὅρος *«συνδικαλισμός»* δέν χρησιμοποιεῖται πάντοτε μέ τό ἴδιο ἐννοιολογικό περιεχόμενο.[1] Στήν παροῦσα μελέτη, μέ τόν ὅρο αὐτό, ἀποδίδεται τό κοινωνικό φαινόμενο τῆς συσσωματώσεως τῶν μισθωτῶν ἤ/ καί τῶν ἐπιχειρηματιῶν σέ μή κερδοσκοπικές ἐπαγγελματικές ὀργανώσεις διαφόρων μορφῶν (συνδικάτα) καί τῆς δραστηριοποιήσεώς τους μέσῳ τῶν ὀργανώσεων αὐτῶν.[2]

---

1. Μέ τόν ὅρο αὐτό ἀποδίδεται συνήθως τό φαινόμενο τῆς συσσωματώσεως τῶν μισθωτῶν (συνδικαλισμός ὑπό στενή ἔννοια). Συχνά ὅμως γίνεται λόγος καί γιά ἐργοδοτικό συνδικαλισμό, γιά φοιτητικό συνδικαλισμό κλπ. Βλ. *Α. Κρητικοῦ*, Δίκαιο σωματείων καί συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων, τ. Α΄, Ἀθήνα 1984, σ. 16 ἐπ. Στήν Ἰταλία, ἡ συσσωμάτωση τῶν ἐργοδοτῶν χαρακτηρίζεται ὡς sindacalismo di risposta, δηλαδή ὡς συνδικαλισμός τῆς ἀπαντήσεως ἤ τῆς ἄμυνας κατά τῶν ἐργατικῶν διεκδικήσεων. Βλ. *G. Pera*, Diritto del lavoro, Padova 1980, σ. 18 καί 110. Γιά τή διάκριση μεταξύ συνδικαλισμοῦ καί συνεργατισμοῦ, βλ. σημ. 36. Ὁ ὅρος «συνδικαλισμός» ἔχει τήν ρίζα του στήν ἀρχαιοελληνική λέξη «σύνδικος» πού σημαίνει συμπαραστάτης διαδίκου. Ἀπό τήν λέξη αὐτή προῆλθαν οἱ ὅροι syndicus καί syndicatum στή λατινική γλῶσσα, sindacato στήν ἰταλική, syndicat στήν γαλλική, syndicate στήν ἀγγλική κλπ. Μέ βάση τούς ξενόγλωσσους αὐτούς ὅρους, σχηματίσθηκαν οἱ νεοελληνικές λέξεις συνδικάτο, συνδικαλισμός, συνδικαλιστής κλπ. Πρβλ. *Σ. Βουτυρᾶ*, Στοιχεῖα συλλογικοῦ ἐργατικοῦ δικαίου, Ἀθήνα 1980, σ. 116 καί *Θ. Κατσανέβα*, Τό σύγχρονο συνδικαλιστικό κίνημα στήν Ἑλλάδα, Ἀθήνα 1981, σ. 15.

2. Γιά τίς ἔννοιες τῶν ὅρων ἐπαγγελματικές ἤ συνδικαλιστικές ὀργανώσεις ἤ συνδικάτα καί ἐπιχειρηματίες, βλ. παρακάτω στήν § 4 ὑπό Ι.

Όταν γίνεται ἀναφορά στήν δυναμική τοῦ συνδικαλισμοῦ, χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος «συνδικαλιστική κίνηση».

Οἱ διαπροσωπικές σχέσεις πού δημιουργεῖ ὁ συνδικαλισμός μποροῦν νά διακριθοῦν ἀφ' ἑνός σέ *νομικές*, δηλαδή σέ ἐκεῖνες πού διέπονται ἀπό τό συνδικαλιστικό δίκαιο, καί ἀφ' ἑτέρου σέ *ἐξωνομικές*, ὅπως εἶναι κυρίως οἱ ἰδεολογικοπολιτικές καί οἱ κοινωνικές. Όταν ὁ συνδικαλισμός χαρακτηρίζεται κυρίως ἀπό τίς ἰδεολογικοπολιτικές δραστηριότητες τῶν συνδικάτων καί ἰδίως τῶν συνδικαλιστικῶν στελεχῶν, χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος «συνδικαλιστικό κίνημα».[3]

Ἐπειδή ἡ παροῦσα μελέτη ἀσχολεῖται κατά κύριο λόγο μέ τό *συνδικαλιστικό δίκαιο*, εἶναι ἀνάγκη νά προσδιορισθοῦν ἐδῶ μερικές ἀπό τίς θεμελιώδεις κατηγορίες, στίς ὁποῖες αὐτό διακρίνεται μέ κριτήρια ἀνάλογα πρός ἐκεῖνα πού χρησιμοποιοῦνται στήν νομική ἐπιστήμη γιά τήν ἀντίστοιχη διαίρεση τοῦ δικαίου γενικά.[4] Τό συνδικαλιστικό δίκαιο, λοιπόν, κατά τό μέτρο πού θεσπίζεται ἀπό κρατικά ἤ ἀπό αὐτόνομα μή κρατικά ὄργανα ἤ παράγεται ἐθιμικά, διακρίνεται ἀντίστοιχα σέ κρατικό, σέ αὐτόνομο καί σέ ἐθιμικό. Σχετική εἶναι καί ἡ διαίρεσή του σέ ἐπίσημο, πού περιλαμβάνει τούς κρατικούς καί τούς αὐτόνομους συνδικαλιστικούς κανόνες, καί σέ λαϊκό πού περιλαμβάνει τούς ἐθιμικούς συνδικαλιστικούς κανόνες. Ἐξ ἄλλου, οἱ ἐπίσημοι καί οἱ λαϊκοί συνδικαλιστικοί κανόνες, ἐφ' ὅσον ἐφαρμόζονται πραγματικά στήν πράξη, συγκροτοῦν τό λεγόμενο ζωντανό συνδικαλιστικό δίκαιο, ἐνῶ ἄν ἰσχύουν μέν τυπικά ἀλλά δέν ἐφαρμόζονται πραγματικάλ ἤ ἀναλλοίωτοι, ἐπειδή ἔχουν ἀχρηστευθεῖ ἤ ἔχουν τροποποιηθεῖ de facto μέ τήν συνήθη πρακτική, ἀποτελοῦν τό μή ζωντανό συνδικαλιστικό δίκαιο.[5]

---

3. *Ὁ Γ. Κουκουλές* (Γιά μία ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος. Εἰσαγωγή στήν παιδαγωγική τῆς ἱστορικῆς ἔρευνας, Ἀθήνα 1984, σ. 16,17 καί 23), θεωρεῖ τό συνδικαλιστικό κίνημα (τῶν μισθωτῶν) ὡς μία ἀπό τίς ἐκδηλώσεις τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, ἀλλά δέν ἀναλύει τό ἐννοιολογικό περιεχόμενό του.

4. Πρβλ. *Χ. Γκοῦτο*, Ἐργασιακές σχέσεις τῶν οἰκοδόμων στή χερσαία Ἑλλάδα μετά τό 1800, Διδακτορική διατριβή, Ἀθήνα 1985, σ. 22-24.

5. Ἐκτενῆ ἀνάπτυξη τῆς θεωρίας τοῦ ζωντανοῦ δικαίου βλ. στόν *Γ. Μιχαηλίδη - Νουάρο*. Ζωντανό δίκαιο καί φυσικό δίκαιο, Ἀθήνα 1982, σ. 1-187. Τό ζωντανό δίκαιο διαφέρει ἀπό τό ἐθιμικό ἤ λαϊκό ἐπειδή, ἐκτός ἀπό τούς ἐθιμικούς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

2. Ἂν θέσομε ὡς ἀφετηρία τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας τό ἔτος 1821 καί θεωρήσομε ὡς τόπο ἀναφορᾶς της τήν ἐδαφική ἔκταση τοῦ σημερινοῦ ἑλληνικοῦ κράτους,[6] ὁ συνδικαλισμός πού ἀναπτύχθηκε στήν ἐδαφική αὐτή περιοχή μέχρι τήν σημερινή ἐποχή μπορεῖ νά ὀνομασθεῖ *νεοελληνικός συνδικαλισμός*.

Ὅπως εἶναι γνωστό, τό μεγαλύτερο μέρος τῆς παραπάνω τοπικῆς ἐκτάσεως ἐνσωματώθηκε στό ἀρχικό νεοελληνικό κράτος ἀπό τό 1864 μέχρι τό 1947. Συγκεκριμένα, στό ἑλληνικό κράτος ἀνῆκαν ἀρχικά (1821-1864) μόνον ἡ Πελοπόννησος, ἡ Στερεά Ἑλλάδα, ἡ Εὔβοια, οἱ Β. Σποράδες, οἱ Κυκλάδες καί τά νησιά τοῦ Ἀργοσαρωνικοῦ. Ἀκολούθως προστέθηκαν σ' αὐτό τό 1864 ἡ Ἑπτάνησος, τό 1881 ἡ Θεσσαλία καί ἡ περιοχή τῆς Ἄρτας, τό 1912 καί τό 1913 ἡ Μακεδονία, ἡ ὑπόλοιπη Ἤπειρος, ἡ Κρήτη καί τά νησιά τοῦ Αἰγαίου, τό 1923 ἡ Θράκη καί τό 1947 ἡ Δωδεκάνησος.

Μέ βάση τά προεκτεθέντα, ἡ ἱστορία τοῦ νεοελληνικοῦ συνδικαλισμοῦ ἐξετάζει τήν ἐξέλιξη τοῦ συνδικαλισμοῦ ἀπό τό 1821 μέχρι σήμερα στίς περιοχές πού ἀποτελοῦν τήν σημερινή Ἑλλάδα, ἀνεξάρτητα ἄν μερικές ἀπό αὐτές ἀνῆκαν συνεχῶς στό ἑλληνικό κράτος ἤ ἄν τελοῦσαν ὑπό τήν κατοχή ξένων κρατῶν γιά ἕνα χρονικό διάστημα μετά τό 1821. Εἰδικά ὅμως τμήματα τῆς ἱστορίας αὐτῆς εἶναι δυνατόν νά ἀναφέρονται σέ ὁρισμένες μόνον ἀπό τίς παραπάνω περιοχές ἤ σέ ὁρισμένα μόνον χρονικά διαστήματα τῆς προαναφερθείσης περιόδου.

Ἡ μελέτη τῆς ἱστορίας τοῦ νεοελληνικοῦ συνδικαλισμοῦ εἶναι χρήσιμη, διότι οἱ πληροφορίες καί τά πορίσματα τῆς ἱστορίας αὐτῆς: α) ἀποκαλύπτουν τόν ρόλο πού διαδραμάτισε ὁ συνδικαλισμός στήν Ἑλλάδα κατά τήν χρονική περίοδο κατά τήν ὁποία τό ἐνδιαφέρον αὐτό κοινωνικό φαινόμενο ἐπηρέασε σημαντικά τίς κοινωνικές ἐξελίξεις σέ ἄλλες χῶρες τῆς Εὐρώπης κ.λπ., β) μποροῦν νά συμβάλλουν στήν ἐξήγηση πολλῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ σημερινοῦ συνδικαλισμοῦ καί γ) μποροῦν νά

ἤ λαϊκούς κανόνες, μπορεῖ νά περιλαμβάνει καί κανόνες θεσπισμένους ἀπό κρατικά ἤ ἀπό αὐτόνομα μή κρατικά ὄργανα.

6. Πρβλ. τήν προβληματική σχετικά μέ τούς ὅρους ἱστορία τοῦ νεότερου ἑλληνισμοῦ καί ἱστορία τῆς νεότερης Ἑλλάδας στόν *Δ. Ζακυνθηνό*, Ἡ πολιτική ἱστοοία τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1965, σ. 7-11.

Συνδικαλιστική Βιβλιοθήκη Κέντρου

ὑποβοηθήσουν τήν ἔρευνα καί ἄλλων ἱστορικῶν κλάδων, ὅπως τῆς ἱστορίας τῆς νεοελληνικῆς οἰκονομίας, τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας, τῆς νεοελληνικῆς λαογραφίας κλπ.

3. Στά πλαίσια τῆς ζωηρῆς ἐπιστημονικῆς κινήσεως τῶν τελευταίων εἴκοσι κυρίως ἐτῶν, μέ τήν ὁποία ἐπιχειρεῖται μιά νέα καί πληρέστερη θεώρηση τῆς νεοελληνικῆς κοινωνίας καί ἱστορίας, πολλοί μελετητές, ἱστορικοί, οἰκονομολόγοι, πολιτικοί ἐπιστήμονες, νομικοί κλπ, ἐπισημαίνουν ὅτι σήμερα *οἱ γνώσεις μας γιά τήν ἱστορία τοῦ νεοελληνικοῦ συνδικαλισμοῦ εἶναι πενιχρές*.[7]

Ἀποδίδοντας τήν κοινή αὐτή διαπίστωση ὁ Γ. Κουκουλές, γράφει τό 1984 τά ἑξῆς: «Ἀποφασίζοντας, πρίν ἀπό λίγα χρόνια, νά καταπιαστῶ μέ τή μελέτη τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος, διαπίστωσα ἀπό τήν πρώτη κιόλας στιγμή τῆς ἔρευνάς μου ὅτι δέν ὑπῆρχε τίποτε που θά μποροῦσε να βοηθήσει τόν ἱστορικό αὐτοῦ τοῦ τομέα τῆς κοινωνικῆς ἱστορίας μας. Ἐκτός ἀπό τό σχετικό βιβλίο τοῦ Γ. Κορδάτου[8] καί μερικά ἐγκυκλοπαιδικά ἄρθρα, ἡ βιβλιογραφία δέν παρεῖχε καμιάν ἄλλη ἔνδειξη γιά παραπέρα ἔρευνα. Ὅταν θέλησα νά πληροφορηθῶ σχετικά μέ τίς πηγές αὐτῆς τῆς ἱστορίας, πιστεύοντας, ἀφελῶς, ὅτι μπορεῖ νά ὑπῆρχαν ἀναγραφές ἤ κατάλογοι, ὅπως συμβαίνει γιά ἄλλους τομεῖς τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, διαπίστωσα γιά μιάν ἀκόμα φορά ὅτι κι ἐδῶ βασίλευε σκότος καί ἔρεβος». Ἀκολούθως, προσθέτει τήν ὀρθή γενικά παρατήρηση ὅτι ἡ προβληματική τῶν λίγων ἐρευνητῶν τῆς ἱστορίας αὐτῆς ἦταν κυρίως κομματική ἤ ἀντικομματική.[9]

---

7. Γιά τούς λόγους παραμελήσεως τῆς ἔρευνας τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας τῆς μισθωτῆς ἐργασίας, βλ. στόν *Χ. Γκοῦτο*, ὅ.π., σ. 31.

8. Ἐννοεῖ τό ἔργο τοῦ *Γ. Κορδάτου* «Ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος», τό ὁποῖο πρωτοεκδόθηκε τό 1931 καί ἐπανεκδόθηκε βελτιωμένο τό 1956, ἤδη δέ κυκλοφορεῖ σέ ἑβδόμη ἔκδοση (Ἐκδόσεις Μπουκουμάνη, Ἀθήνα) μέ πιστή ἀναπαραγωγή τῆς β΄ ἐκδόσεως.

9. *Γ. Κουκουλές*, ὅ.π. σ. 7 καί 8. Ἡ ἐν λόγω μελέτη, ἡ ὁποία ἀναφέρεται σέ ὁρισμένα ἐννοιολογικά ζητήματα καί στίς ποικίλες πηγές τῆς ἱστορίας τοῦ νεοελληνικοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος καί παρέχει πλούσιες βιβλιογραφικές πληροφορίες πού σχετίζονται ἄμεσα ἤ ἔμμεσα μέ τήν ἱστορία αὐτή, θά συμβάλει ἀσφαλῶς σημαντικά στή συστηματική ἔρευνα τῆς ἱστορίας τοῦ νεοελληνικοῦ συνδικα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

Ἡ μέχρι τώρα ἱστοριογραφία τοῦ νεοελληνικοῦ συνδικαλισμοῦ καί ἰδίως ἐκείνη πού ἀναφέρεται στήν μέχρι τό ἔτος 1919 περίοδό του ἐμφανίζει τά ἑξῆς κυρίως χαρακτηριστικά:

(α) Ἀσχολεῖται σχεδόν ἀποκλειστικά μέ τίς ἐξωνομικές συνδικαλιστικές σχέσεις καί δραστηριότητες καί ἀγνοεῖ τό ἐπίσημο καί τό λαϊκό συνδικαλιστικό δίκαιο, μολονότι δέν νοεῖται συνδικαλισμός χωρίς τήν ὕπαρξη συνδικαλιστικῶν νομικῶν κανόνων καί νομικῶν σχέσεων.[10]

(β) Ἀλλά καί σέ σχέση μέ τό συνδικαλιστικό κίνημα, ἐνδιαφέρεται κυρίως γιά τό τί ἔπραξαν ὑπέρ ἤ κατά αὐτοῦ τά κόμματα, οἱ διανοούμενοι καί ἄλλοι παράγοντες τῆς νεοελληνικῆς κοινωνίας καί πολύ λιγότερο γιά τίς πρωτοβουλίες πού εἶχαν λάβει καί γιά τίς δραστηριότητες πού εἶχαν ἀναπτύξει τά ἴδια τά συνδικάτα, μολονότι αὐτές κυρίως συνιστοῦν τό συνδικαλιστικό κίνημα.[11]

(γ) Ἀναφέρεται κυρίως στόν συνδικαλισμό τῶν μισθωτῶν καί ἐλάχιστα μόνον στον συνδικαλισμό τῶν ἀνεξαρτήτων ἐπαγγελματιῶν καί τῶν ἐργοδοτῶν.[12]

(δ) Εἶναι κατά τό πλεῖστον γενικόλογη καί συχνά ἀτεκμηρίωτη καί χωρίς πρωτοτυπία. Οἱ μεταγενέστεροι συγγραφεῖς χρη-

---

λισμοῦ, ὡς ὁδηγός τῶν νέων κυρίως μελετητῶν της. Θά ἦταν ὅμως πληρέστερη ἄν ἀναφερόταν καί στίς πηγές, τόν ρόλο κλπ τοῦ νεοελληνικοῦ συνδικαλιστικοῦ δικαίου.

10. Μιά πρώτη ἐξέταση τῆς ἱστορίας τοῦ ἐπισήμου καί τοῦ ζωντανοῦ ἑλληνικοῦ συνδικαλιστικοῦ δικαίου τῆς περιόδου 1800-1946 ἔγινε στά πλαίσια τῆς προαναφερθείσης μελέτης μου (σελ. 196-223).

11. Ἀκόμη καί ἡ ἀξιολογότερη ἀπό τίς σχετικές μελέτες, δηλαδή τό προαναφερθέν ἔργο τοῦ *Γ. Κορδάτου*, μόνον σέ 56 ἀπό τίς 338 σελίδες της ἀσχολεῖται μέ τίς ἐπαγγελματικές καί τίς ἰδεολογικοπολιτικές δραστηριότητες τῶν ἴδιων τῶν συνδικάτων (σελ. 22-26, 31-43, 135-141, 147, 177-205, 230-231). Ἐπίσης, στό ἔργο τοῦ *Κ. Μοσκώφ*, Εἰσαγωγή στήν ἱστορία τοῦ κινήματος τῆς ἐργατικῆς τάξης. Ἡ διαμόρφωση τῆς ἐθνικῆς καί τῆς κοινωνικῆς συνείδησης στήν Ἑλλάδα, Θεσσαλονίκη 1979, ἀπό τίς 334 σελίδες πού ἀφοροῦν στήν ἐλεύθερη Ἑλλάδα, μόνον οἱ εἴκοσι περίπου ἀναφέρονται στίς δραστηριότητες τῶν συνδικάτων.

12. Οἱ δύο κυριότερες σχετικές μελέτες: *Δ. Ζώτου*, Ἡ ὀργάνωσις τῆς ἐπαγγελματικῆς τάξεως ἐν Ἑλλάδι, 1925 καί *Ἰ. Ζάρρα*, Ἐπαγγελματικαί ὀργανώσεις, Μ.Ε.Ε. τ. 10, 1934, σ. 426-429, ἀγνοοῦνται ἐντελῶς ἀπό τήν ἱστοριογραφία μετά ἀπό τήν δημοσίευσή τους.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

σιμοποιοῦν κυρίως τά πενιχρά τεκμήρια καί τίς γνῶμες τῶν προγενεστέρων μελετῶν, τίς ὁποῖες μάλιστα μερικές φορές παραλείπουν νά τίς μνημονεύσουν.

(ε) Ἀνατρέχει τό πολύ μέχρι τήν δεκαετία τοῦ 1870, ἐπειδή ἐπικρατεῖ ἡ γνώμη ὅτι τότε ἱδρύθηκαν τά πρῶτα συνδικάτα στό ἑλληνικό κράτος, ἐνῶ ὅπως θά δοῦμε στό δεύτερο κεφάλαιο, σέ πολλές περιοχές τῆς Ἑλλάδας ὑπῆρχαν συνδικαλιστικές ὀργανώσεις ἀπό τό 1821 ἀλλά καί προηγουμένως.

(στ) Ἀδιαφορεῖ γιά τόν συνδικαλισμό πού ἀνέπτυξαν οἱ Ἕλληνες στίς ὑπόδουλες περιοχές πρίν νά ἐνταχθοῦν αὐτές στό ἑλληνικό κράτος,[13] μολονότι, ὅπως προαναφέρθηκε, ἡ νεοελληνική ἱστορία ἐκτείνεται καί σ᾽ αὐτές.

§2. Ἀντικείμενο, μέθοδος καί διάρθρωση τῆς μελέτης

1. *Ἀντικείμενο* τῆς παρούσης μελέτης ἀποτελεῖ τό συνδικαλιστικό δίκαιο πού ἴσχυσε τυπικά ἤ / καί ἐφαρμόσθηκε πραγματικά στό ἑλληνικό κράτος κατά τήν περίοδο 1834-1914. Ἐπί πλέον, ὅμως, ἡ μελέτη ἀναφέρεται καί σέ ὁρισμένα ἐξωνομικά συνδικαλιστικά ζητήματα πού σχετίζονται ἄμεσα μέ τό κύριο ἀντικείμενό της.

Ἀφορμή γιά τήν θεματική αὐτή ἐπιλογή στά πλαίσια τῆς ἐνασχολήσεώς μου μέ τήν ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἐργατικοῦ δικαίου ἔδωσε ἡ «ἀνακάλυψη» διακοσίων περίπου καταστατικῶν διαφόρων ἐπαγγελματικῶν σωματείων πού ἔτυχε νά κάμω τό 1980 στούς τόμους τῆς Ἐφημερίδας τῆς Κυβερνήσεως (ΕτΚ) τῶν ἐτῶν 1882-1912, καθώς ἀναζητοῦσα σ᾽ αὐτούς ὁρισμένα νομοθετήματα πού θεσπίσθηκαν κατά τά ἔτη ἐκεῖνα.[14]

---

13. Κατ᾽ ἐξαίρεση, ἡ προαναφερθεῖσα μελέτη μου ἀσχολεῖται καί μέ τόν συνδικαλισμό τῆς τουρκοκρατούμενης χερσαίας Ἑλλάδας, ἐνῶ οἱ προαναφερθεῖσες μελέτες τοῦ *Κορδάτου* καί τοῦ *Μοσκώφ*, καθώς καί τό ἀπομνημονευματικό βιβλίο τοῦ *Ἀ. Μπεναρόγια*, Ἡ πρώτη σταδιοδρομία τοῦ ἑλληνικοῦ προλεταριάτου, ἐκδ. Κομμούνα 1986, ἀναφέρονται καί στό συνδικαλιστικό κίνημα τῆς τουρκοκρατούμενης Μακεδονίας.

14. Μερικά στοιχεῖα τῶν καταστατικῶν αὐτῶν χρησιμοποίησα στή μελέτη μου πού ἀναφέρθηκε στήν σημ. 4. Κατά τήν ἔρευνα πού ἔκαμα μετά τό 1982 σέ ἕνα μεγάλο μέρος τῆς βιβλιογραφίας ἐπί τοῦ νεοελληνικοῦ συνδικαλισμοῦ, εἶδα νά γίνεται λόγος γιά τά παραπάνω καταστατικά μόνον στό ἄρθρο τοῦ *Σ. Κοκκίνη*,

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Κομοτσάς

Τά καταστατικά αὐτά, καθώς καί ἕνας μεγάλος ἀριθμός διοικητικῶν διαταγμάτων, μέ τά ὁποῖα εἶχε ἐγκριθεῖ ἡ ἵδρυση ἰσαρίθμων ἐπαγγελματικῶν σωματείων καί τά ὁποῖα εἶχαν δημοσιευθεῖ ἐπίσης στήν ΕτΚ κατά τά ἴδια ἔτη, ἀποτελοῦν πολύτιμες διαγνωστικές πηγές τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας τοῦ ζωντανοῦ συνδικαλιστικοῦ δικαίου καί γενικότερα τοῦ συνδικαλισμοῦ τῶν παραπάνω ἐτῶν, διότι ἀπεικονίζουν πιστά πολλές ἀπό τίς πλευρές τῆς ἱστορίας αὐτῆς. Παρά ταῦτα, τά σημαντικά αὐτά κείμενα, πού συγκροτοῦν ἕνα ὀγκῶδες σύνολο σελίδων τῆς ΕτΚ, παρέμειναν ἔκτοτε ἄγνωστα καί πάντως ἀναξιοποίητα ἀπό τήν ἱστορική ἔρευνα.

Γιά τούς λόγους αὐτούς, ἀλλά καί γιά τόν λόγο ὅτι κατά τά τελευταῖα ἔτη ἐκδηλώνεται ζωηρό ἐνδιαφέρον ἀπό πολλές πλευρές γιά τήν παραπάνω ἱστορία, ἡ ὁποία, ὅπως προαναφέρθηκε, εἶναι σήμερα ἐλάχιστα μόνον γνωστή, θέλησα νά μελετήσω συστηματικά τά ἐν λόγω ἱστορικά τεκμήρια. Ἐπειδή ὅμως ἡ ἑρμηνεία καί ἡ ἀξιολόγηση τῶν πληροφοριῶν τους θά ἦσαν ἀτελεῖς ἄν δέν λαμβανόταν ὑπ' ὄψιν καί τό ἐπίσημο συνδικαλιστικό δίκαιο πού ἴσχυε κατά τήν ἴδια ἐποχή στό τότε ἑλληνικό κράτος, ἐρεύνησα καί τίς πηγές τοῦ δικαίου αὐτοῦ. Διαπίστωσα λοιπόν ὅτι τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ δικαίου αὐτοῦ εἶχε θεσπισθεῖ περί τό ἔτος 1834 καί ἔκτοτε ἴσχυσε σχεδόν ἀναλλοίωτο μέχρι τό 1914, ὁπότε θεσπίσθηκε ὁ ν. 281/1914 καί ἄρχισε ἔτσι ἡ τρίτη περίοδος τῆς ἱστορίας τοῦ ἐπισήμου αὐτοῦ δικαίου (ἡ πρώτη περίοδός της ἐκτείνεται μεταξύ τῶν ἐτῶν 1821 καί 1834). Τό γεγονός αὐτό μέ ὑποκίνησε νά ἐπεκτείνω τήν ἔρευνα στήν περίοδο 1834-1882, προκειμένου νά διαπιστώσω μέ τήν βοήθεια ἄλλων πηγῶν (ἐκτός ἀπό τά παραπάνω καταστατικά καί διατάγματα) ἄν ὑπῆρχαν ἐπαγγελματικές ὀργανώσεις καί ἄν εἶχε διαμορφωθεῖ ζωντανό συνδικαλιστικό δίκαιο καί κατά τήν περίοδο αὐτή στό ἑλληνικό κράτος, δεδομένου ὅτι τό ἐρώτημα αὐτό παραμένει μέχρι σήμερα ἀναπάντητο.

Γιά τούς προαναφερθέντες λόγους, τό ἀντικείμενο τῆς μελέτης ἐκτείνεται ἀπό χρονική μέν ἄποψη στήν περίοδο 1834-1914,

---

Συμβολή στήν ἱστορία τοῦ εὐβοϊκοῦ συνδικαλισμοῦ 1833-1935, Ἀρχεῖον Εὐβοϊκῶν Μελετῶν, τ. ΙΣΤ΄ (1970), σ. 301 ἐπ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ἀπό τοπική δέ ἄποψη στίς περιοχές πού ἀποτελοῦσαν τό ἑλληνικό κράτος κατά τήν περίοδο αὐτή.

Κατ' ἐξαίρεση, ἡ μελέτη δέν ἀναφέρεται στήν Μακεδονία, στήν Ἤπειρο, στήν Κρήτη καί στά νησιά τοῦ Αἰγαίου, ἐπειδή οἱ περιοχές αὐτές ἐνσωματώθηκαν στό ἑλληνικό κράτος κατά τά ἔτη 1912 καί 1913, δηλαδή λίγο πρίν ἀπό τήν λήξη τῆς ἐξεταζομένης περιόδου[15], ἀλλά καί ἐπειδή τά παραπάνω ἱστορικά τεκμήρια δέν ἀφοροῦν καί σ' αὐτές. Ἐπίσης δέν ἀναφέρεται στίς σχετικές διατάξεις τοῦ Ἰονίου Ἀστικοῦ Κώδικα, ὁ ὁποῖος ἴσχυε στήν Ἑπτάνησο ὡς ἐπίσημο τοπικό ἀστικό δίκαιο ἀντί τοῦ βυζαντινορωμαϊκοῦ δικαίου, ἀναφέρεται ὅμως στό ζωντανό συνδικαλιστικό δίκαιό της.

Ἐξ' ἄλλου, ἡ μελέτη δέν ἀσχολεῖται μέ τήν πολιτική, τήν οἰκονομική καί τήν πολιτιστική ἱστορία τοῦ νεοελληνικοῦ κράτους τῆς παραπάνω περιόδου,[16] οὔτε μέ τά σχετικά ἐξωνομικά συνδικαλιστικά ζητήματα, διότι ἡ ἐπέκτασή της καί πρός τίς κατευθύνσεις αὐτές θά ἀπέβαινε σέ βάρος τῆς εἰδικῆς ἀναλύσεως τοῦ παραπάνω ἀντικειμένου, τό ὁποῖο ἐμφανίζει πολλά προβλήματα δεδομένου ὅτι ἐρευνᾶται γιά πρώτη φορά. Παρά ταῦτα, σέ ἀρκετές περιπτώσεις, δέν παραλείπεται ἡ ἐξέταση καί τῶν ἐξωνομικῶν θεμάτων πού σχετίζονται ἄμεσα μέ τό κύριο ἐρευνητικό ἀντικείμενο (ὅπως π.χ. τά χαρακτηριστικά τῆς συνδικαλιστικῆς κινήσεως), καθώς καί ἡ ἐπισήμανση ἀγνώστων μέχρι τώρα πληροφοριῶν γιά τέτοια θέματα, οἱ ὁποῖες προκύπτουν ἀπό τίς χρησιμοποιούμενες νέες διαγνωστικές πηγές καί μποροῦν νά ἀποβοῦν χρήσιμες γιά ἄλλους μελετητές.

2. Τά δύο συστήματα συνδικαλιστικοῦ δικαίου πού ἀποτελοῦν τό κύριο ἀντικείμενο τῆς μελέτης, δηλαδή τό ἐπίσημο καί

---

15. Γιά τήν εἰσαγωγή τοῦ δικαίου τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους στίς περιοχές πού ἐνσωματώθηκαν σ' αὐτό κατά τήν περίοδο 1864-1913 καί γιά τά τοπικά δίκαια πού ἐξακολούθησαν νά ἰσχύουν σέ μερικές ἀπό αὐτές μέχρι τό 1946, βλ. *Χ. Γκοῦτο*, ὅ.π., σ. 19 καί 21 καί τίς παραπομπές πού σημειώνονται ἐκεῖ.

16. Πολλά θέματα τῶν ἱστορικῶν αὐτῶν κλάδων πού εἶναι σχετικά μέ τήν ἱστορία τοῦ νεοελληνικοῦ συνδικαλισμοῦ πραγματεύονται, μεταξύ ἄλλων, ὁ *Κ. Μοσκώφ*, ὅ.π. καί ὁ *Γ. Κορδάτος*, ὅ.π. Πρβλ. *Γ. Δερτιλή*, Κοινωνικός μετασχηματισμός καί στρατιωτική ἐπέμβαση 1880-1909, Ἀθήνα 1985.

Δημόσια Βιβλιοθήκη Κοντόσο

τό ζωντανό συνδικαλιστικό δίκαιο τῆς περιόδου 1834-1914, ἐξετάζονται μέ τήν ἑξῆς *περιγραφική καί συγκριτική μέθοδο.*

Κατά τήν ἐξέταση κάθε εἰδικότερου θέματος, προηγεῖται συνήθως ἡ ἑρμηνεία τῶν σχετικῶν κανόνων τοῦ παραπάνω ἐπισήμου (ἱστορικοῦ) δικαίου. Συγκεκριμένα, ἄν διαπιστωθεῖ ὅτι τό ἐξεταζόμενο θέμα ρυθμιζόταν στό δίκαιο αὐτό, περιγράφεται τό περιεχόμενο τῶν σχετικῶν ἐπισήμων κανόνων, ἐπιχειρεῖται ἡ ἑρμηνεία τους μέ τήν μέθοδο πού ἑρμηνεύεται τό σημερινό ἐπίσημο δίκαιο καί τέλος ἐκτίθενται καί κρίνονται οἱ σχετικές ἑρμηνευτικές γνῶμες πού εἶχαν ὑποστηριχθεῖ ἀπό τά δικαστήρια, τή διοίκηση καί τήν ἐπιστήμη κατά τήν διάρκεια τῆς ἰσχύος τῶν ἐν λόγω κανόνων ἤ καί μεταγενέστερα.

Ἀκολούθως, μέ βάση τίς πληροφορίες τῶν σχετικῶν διαγνωστικῶν πηγῶν, ἀφ' ἑνός περιγράφεται ἡ συνδικαλιστική νομική πρακτική, δηλαδή οἱ ζωντανοί συνδικαλιστικοί νομικοί κανόνες πού εἶχαν διαμορφωθεῖ καί ἐφαρμόζονταν ὡς πρός τό ἐξεταζόμενο θέμα καί ἀφ' ἑτέρου κρίνονται οἱ σχετικές γνῶμες πού ὑποστηρίχθηκαν ὡς πρός τήν πρακτική αὐτή κατά τήν ἐποχή τῆς ἐφαρμογῆς της ἤ μεταγενέστερα.

Ἡ παραπάνω χωριστή ἐξέταση τῶν δύο συστημάτων δικαίου παρέχει τήν δυνατότητα νά ἐφαρμοσθεῖ ἐν συνεχείᾳ ἡ μέθοδος μελέτης «τοῦ συγκριτικοῦ δικαίου» προκειμένου νά ἐξευρεθοῦν οἱ ὁμοιότητες καί οἱ διαφορές μεταξύ τῶν σχετικῶν κανόνων τῶν δύο συστημάτων δικαίου καί τελικά ἡ προέλευση τῶν ζωντανῶν κανόνων. Εἰδικότερα, ἀφοῦ χωρισθοῦν οἱ κανόνες πού ὑπῆρχαν σέ ἀμφότερα τά δίκαια ἀπό τούς κανόνες πού ὑπῆρχαν μόνον στό ἕνα ἀπό αὐτά σύμφωνα μέ τήν συγκριτική μέθοδο, μποροῦμε νά δεχθοῦμε ὅτι οἱ μέν ζωντανοί κανόνες πού ἀντιστοιχοῦν σέ ὅμοιους ἐπισήμους κανόνες δημιουργήθηκαν μᾶλλον μέ τήν ἐφαρμογή τῶν ἐπισήμων αὐτῶν κανόνων, οἱ δέ ζωντανοί κανόνες πού δέν ἀντιστοιχοῦν σέ ὅμοιους ἐπισήμους κανόνες δημιουργήθηκαν ἀσφαλῶς ἐθιμικά, ἐνῶ οἱ ἐπίσημοι κανόνες πού δέν ἀντιστοιχοῦν σέ ὅμοιους ζωντανούς κανόνες ἦσαν νεκροί νομικοί κανόνες. Τά πορίσματα αὐτά μποροῦν νά χρησιμοποιηθοῦν ἀπό ἄλλους μελετητές πού θά ἐρευνήσουν εἰδικότερα τήν πολιτιστική διαδικασία μέ τήν ὁποία διαμορφώθηκαν οἱ ἀντιλήψεις περί συνδικαλισμοῦ στό ἑλληνικό κράτος κατά τήν ἐξεταζομένη περίοδο. Οἱ προαναφερθεῖσες συγκριτικές παρατηρήσεις γιά κάθε εἰδικό-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

τερο θέμα γίνονται μετά τήν ἐξέταση τῶν δύο δικαίων ἤ κατά τήν ἀνάλυση τοῦ ζωντανοῦ δικαίου.

Ἐπειδή τά παραπάνω δύο ἱστορικά δίκαια καί ἰδίως τό ἐπίσημο ἐμφανίζουν πολλές διαφορές ἔναντι τοῦ σημερινοῦ συνδικαλιστικοῦ δικαίου (δέν προβλέπουν ὁρισμένα θέματά του ἤ ρυθμίζουν μέ διαφορετικό τρόπο ἄλλα ἤ χρησιμοποιοῦν διαφορετική ὁρολογία κλπ), ἡ ρύθμιση τῶν δύο ἱστορικῶν δικαίων δέν θά ἦταν πάντοτε κατανοητή ἄν δέν λαμβανόταν ὑπ' ὄψιν καί τό σημερινό δίκαιο. Γιά τόν λόγο αὐτό, ἀλλά καί ἐπειδή ἡ παροῦσα μελέτη δέν ἀπευθύνεται μόνον στούς εἰδικούς, κατά τήν ἀνάλυση τῶν ἐπί μέρους θεμάτων της γίνεται ἀναφορά καί στό σημερινό δίκαιο καί ἐπισημαίνονται συχνά οἱ ὁμοιότητες καί οἱ διαφορές του ἔναντι τῶν δύο ἱστορικῶν δικαίων.

Ἐξ ἄλλου, ἐπειδή ὁ ν. 281/1914 θεσπίσθηκε κατά τήν ἐποχή πού ἴσχυαν τά παραπάνω ἱστορικά δίκαια καί δεν εἶναι γνωστό ἄν καί κατά πόσο ἐπηρεάσθηκε ἀπό αὐτά, ἐξετάζεται σέ πολλές περιπτώσεις καί τό καθεστώς πού θέσπισε ὁ νόμος αὐτός, προκειμένου νά ἐντοπισθοῦν οἱ ὁμοιότητες καί οἱ διαφορές του ἔναντι τῶν δύο προγενεστέρων δικαίων.

Τέλος, ἐπειδή οἱ πληροφορίες γιά τό ζωντανό συνδικαλιστικό δίκαιο πού προκύπτουν ἀπό τίς χρησιμοποιούμενες διαγνωστικές πηγές καλύπτουν ἐπαρκῶς μόνον τήν περίοδο 1880-1914, ἡ ἀναφορά στό ζωντανό συνδικαλιστικό δίκαιο τῆς περιόδου 1834-1880 γίνεται μέ βάση τήν ἑξῆς πιθανολόγηση. Κατά τά ἔτη 1864-1880, τό πιθανότερο εἶναι ὅτι τό ζωντανό δίκαιο ἦταν ὅμοιο ἤ ἀρκετά ὅμοιο μέ ἐκεῖνο τῆς ἑπόμενης περιόδου 1880-1914, διότι οἱ λίγες περιπτωσιολογικές ἤ γενικόλογες πληροφορίες τῶν διαγνωστικῶν πηγῶν συγκλίνουν ὅλες πρός τήν ἐκδοχή αὐτή. Κατά τά ἔτη 1834-1864, γιά τά ὁποῖα ἔχομε ἐλάχιστες σχετικές πληροφορίες, τό ζωντανό συνδικαλιστικό δίκαιο εἶναι μέν πιθανόν νά ἦταν παρόμοιο μέ ἐκεῖνο τῶν μεταγενεστέρων ἐτῶν, ἐξ ἴσου ὅμως πιθανό, ἴσως δέ καί πιθανότερο, εἶναι ὅτι συγγένευε περισσότερο μέ τό ζωντανό μεταβυζαντινό συντεχνιακό δίκαιο, διότι αὐτό ἐφαρμοζόταν ἐπί αἰῶνες, ἐξακολούθησε δέ νά ἐφαρμόζεται καί μετά τό 1821 στίς ὑπόδουλες ἑλληνικές περιοχές, καί συνεπῶς ἡ ἐφαρμογή του στό ἑλληνικό κράτος δέν ἦταν εὔκολο νά καταργηθεῖ ἤ νά τροποποιηθεῖ μέσα σέ λίγα χρόνια μέ τούς λίγους ἐπισήμους συνδικαλιστικούς κανόνες πού θεσπίσθηκαν μετά

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

τό 1830 ἤ μέ τήν συνδικαλιστική πρακτική πού μεταφέρθηκε ἀπό ἄλλες εὐρωπαϊκές χῶρες.

3. *Ἡ διάρθρωση τοῦ περιεχομένου* τῆς παρούσης ἐρευνητικῆς ἐργασίας στά ἐπί μέρους κεφάλαιά της ἔχει συνοπτικά ὡς ἑξῆς.

Το πρῶτο κεφάλαιο ἀναφέρεται στά ἐννοιολογικά χαρακτηριστικά τοῦ συνδικάτου γενικά καί τῶν κυριοτέρων μορφῶν του εἰδικότερα, πρῶτα μέ βάση τό σημερινό ἐπίσημο δίκαιο καί τόν ν. 281/1914 καί ἔπειτα μέ βάση τό ἐπίσημο δίκαιο τῆς περιόδου 1834-1914. Μέ τήν ἐξέταση τῶν χαρακτηριστικῶν αὐτῶν, ἡ ὁποία στήν μέχρι τώρα βιβλιογραφία ἔχει γίνει μόνον ἀποσπασματικά ἀκόμη καί ὡς πρός τό σημερινό δίκαιο, ἐπιδιώκεται εἰδικότερα νά καθορισθοῦν μέ βάση τά προαναφερθέντα ἐπίσημα δίκαια τά κριτήρια τῆς διακρίσεως τοῦ συνδικάτου ἀπό τίς συγγενεῖς μορφές ἑνώσεων προσώπων (ἑταιρίες, ἄλλα σωματεῖα κλπ) καί τά κριτήρια τῶν διακρίσεων τῶν κυριοτέρων μορφῶν τοῦ συνδικάτου. Ἄλλωστε, ὁ καθορισμός τῶν προαναφερθέντων κριτηρίων τῶν δύο ἐπισήμων δικαίων ἐξυπηρετεῖ καί τόν καθορισμό τῶν ἀντιστοίχων κριτηρίων τοῦ ζωντανοῦ δικαίου, ὁ ὁποῖος, γιά λόγους μεθοδικούς, γίνεται στό τέταρτο κεφάλαιο, ἐπειδή προηγουμένως πρέπει νά ἐξετασθοῦν δύο ἄλλα ζητήματα στό δεύτερο καί στο τρίτο κεφάλαιο.

Στό δεύτερο κεφάλαιο, λοιπόν, ἐρευνῶνται οἱ ἱστορικές συνθῆκες ὑπό τίς ὁποῖες ἀναπτύχθηκε ὁ συνδικαλισμός καί διαμορφώθηκε τό ζωντανό συνδικαλιστικό δίκαιο στό ἑλληνικό κράτος κατά τήν περίοδο 1834-1914. Στά πλαίσια αὐτά, ἐντοπίζονται μέ νομικά κριτήρια πολλές συγκεκριμένες περιπτώσεις συνδικάτων πού μέχρι τώρα ἦσαν ἄγνωστες, εἰδικότερα δέ κατατάσσονται συστηματικά, μέ βάση τά ἐπαγγέλματα καί τούς τομεῖς τῆς οἰκονομίας πού ἐξυπηρετοῦσαν τά μέλη τους, οἱ περιπτώσεις 656 συνδικάτων, τά ὁποῖα εἶχαν ἱδρυθεῖ μέ κυβερνητική ἔγκριση κατά τά ἔτη 1880-1912, ἐνῶ ἀκολούθως ἀξιολογοῦνται γιά πρώτη φορά ὁρισμένα θετικά καί ἀρνητικά χαρακτηριστικά τῆς σχετικῆς συνδικαλιστικῆς κινήσεως.

Στό τρίτο κεφάλαιο, παρουσιάζονται συστηματικά τά βασικά στοιχεῖα 170 καταστατικῶν διαφόρων ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων, τά ὁποῖα (καταστατικά) εἶχαν δημοσιευθεῖ στήν ΕτΚ κατά τήν περίοδο 1882-1912 καί ἤδη ἀποτελοῦν τήν κυριότερη κατη-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

γορία τῶν χρησιμοποιουμένων στή μελέτη διαγνωστικῶν πηγῶν τοῦ ζωντανοῦ συνδικαλιστικοῦ δικαίου. Στήν ἀρχή, ἐξηγεῖται ἡ σκοπιμότητα καί ἡ μέθοδος παρουσιάσεως τῶν καταστατικῶν καί γίνονται ὁρισμένες παρατηρήσεις γιά τήν διάρθρωση τοῦ περιεχομένου τους καί γιά τήν προέλευση τῶν κανόνων πού προκύπτουν ἀπό αὐτά. Ἀκολούθως, στό κύριο μέρος τοῦ κεφαλαίου, προσδιορίζονται καί κατατάσσονται σέ κατηγορίες καί μέ ὁρισμένη σειρά τά καταστατικά καί ἐκτίθενται τά βασικά στοιχεῖα ἑκάστου, ἀπό τά ὁποῖα προκύπτουν τά κύρια χαρακτηριστικά τοῦ καταστατικοῦ καί τοῦ ἀντίστοιχου σωματείου.

Τό τέταρτο κεφάλαιο, πού φέρει τόν τίτλο «Ἔννοια καί εἴδη συνδικάτων κατά τό ζωντανό δίκαιο», ἀναφέρεται, μέ βάση τό δίκαιο αὐτό, στά στοιχεῖα πού συγκροτοῦσαν τήν ἔννοια τοῦ συνδικάτου (ἐπαγγελματικοῦ σωματείου) καί στά κριτήρια μέ τά ὁποῖα μποροῦν νά ὑπαχθοῦν οἱ συγκεκριμένες περιπτώσεις τῶν συνδικάτων πού εἶχαν ἱδρυθεῖ μέ κυβερνητική ἔγκριση (καί κυρίως τῶν συνδικάτων στά ὁποῖα ἀφοροῦν τά 170 καταστατικά) στίς ἑξῆς κατηγορίες: ὁμοιοεπαγγελματικά, πολυεπαγγελματικά, συνδικάτα μισθωτῶν, συνδικάτα ἐπιχειρηματιῶν, μικτά, διεκδικητικά, ἀλληλοβοηθητικά, πανελλήνια, τοπικά, ἐπιχειρησιακά καί δευτεροβάθμια.

Στό πέμπτο κεφάλαιο, ἐρευνᾶται ἡ ἱστορική ἐξέλιξη τοῦ πολιτειακοῦ καί κυρίως τοῦ κυβερνητικοῦ ἐλέγχου ἐπί τῶν συνδικάτων στό ἑλληνικό κράτος κατά τήν περίοδο 1834-1914. Εἰδικότερα, ἐξετάζονται, πρῶτα μέ βάση τό ἐπίσημο δίκαιο καί ἔπειτα μέ βάση τό ζωντανό δίκαιο, οἱ παρεμβατικές καί οἱ ἐλεγκτικές ἁρμοδιότητες τῶν κρατικῶν καί ἰδίως τῶν κυβερνητικῶν ὀργάνων ἀναφορικά μέ τήν ἵδρυση, τήν κτήση τῆς νομικῆς προσωπικότητας, τήν λειτουργία καί τήν διάλυση τῶν συνδικάτων.

Στά ἑπόμενα κεφάλαια, τά ὁποῖα θά ἀποτελέσουν τόν δεύτερο τόμο τοῦ ἔργου, θά γίνει ἡ ἀνάλυση τῶν ἑξῆς κεντρικῶν θεμάτων μέ βάση τά προαναφερθέντα συστήματα δικαίου: ἵδρυση, σκοποί, μέλη, γενική συνέλευση, διοικητικά ὄργανα, πόροι, διάλυση καί δραστηριότητες τῶν συνδικάτων.

§ 3. Διαγνωστικές πηγές

Στήν παροῦσα μελέτη, χρησιμοποιοῦνται οἱ ἀκόλουθες δια-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

γνωστικές πηγές γιά τήν ίστορική περιγραφή τοῦ ἀντικειμένου της.

1) *Τά κείμενα τῶν συνταγματικῶν καί τῶν νομοθετικῶν διατάξεων*, οἱ ὁποῖες συγκροτοῦσαν τό ἐπίσημο συνδικαλιστικό δίκαιο στό ἑλληνικό κράτος κατά τήν περίοδο 1834-1914. Πρόκειται κυρίως γιά τό ἄρθρο 11 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864, γιά τό ἄρθρο 11 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911 καί γιά ὁρισμένες εἰδικές καί γενικές διατάξεις, τίς ὁποῖες συναντᾶμε στό τότε κοινό ἀστικό δίκαιο καί σέ μερικά ἄλλα νομοθετήματα καί οἱ ὁποῖες ἀναφέρονται κατά περίπτωση στά ἑπόμενα κεφάλαια.

Ὅπως εἶναι γνωστό, λόγω παρερμηνείας τοῦ β.δ. τῆς 23.2/7.3.1835, ὡς κοινό ἀστικό δίκαιο ἐθεωρεῖτο τό βυζαντινορρωμαϊκό δίκαιο γενικά καί ὄχι μόνον τό δίκαιο τῆς Ἐξαβίβλου τοῦ Ἀρμενοπούλου στήν ὁποία ἀναφερόταν τό διάταγμα αὐτό.[17] Ἐξ ἄλλου, τό Ἐπαρχικόν Βιβλίον τοῦ Λέοντα τοῦ Σοφοῦ, μέχρι μέν τό 1893 δέν ἦταν ἀκόμη γνωστό, ἔκτοτε δέ καί μέχρι τό 1914 τουλάχιστον δέν εἶχε διαπιστωθεῖ ὅτι εἶχε αὐτοκρατορική προέλευση καί γι' αὐτό οἱ διατάξεις του περί συντεχνιῶν δέν περιλαμβάνονταν στό τότε ἐπίσημο συνδικαλιστικό δίκαιο.[18]

2) *Οἱ γνῶμες πού ὑποστηρίχθηκαν* στή Βουλή κατά τήν θέσπιση τῶν παραπάνω συνταγματικῶν διατάξεων καί τοῦ ν. 281/1914, καθώς καί ἐκεῖνες πού διατυπώθηκαν ὡς πρός τήν ἑρμηνεία τοῦ τότε ἐπισήμου συνδικαλιστικοῦ δικαίου σέ νομικές μελέτες, σέ δικαστικές ἀποφάσεις καί σέ διοικητικές ἐγκυκλίους. Ἐπειδή ἡ θέσπιση, ἡ ἑρμηνεία καί ἡ ἐφαρμογή τοῦ δικαίου αὐτοῦ εἶχαν βασισθεῖ κυρίως σέ ὁρισμένες ἀπό τίς προαναφερθεῖσες γνῶμες καί ἐπειδή σέ ἀρκετές περιπτώσεις παρακάτω πρόκειται νά γίνει ἀναφορά σ' αὐτές, θά σημειωθοῦν ἐδῶ μερικές βιογραφικές πληροφορίες γιά τούς σπουδαιότερους ἀπό ἐκείνους πού εἶχαν ὑπο-

---

17. Βλ. *Ν. Πανταζόπουλο*, Ἀπό τῆς «λογίας» παραδόσεως εἰς τόν Ἀστικόν Κώδικα, 1947, σ. 197-206, *Γ. Πετρόπουλο*, Ἱστορία καί εἰσηγήσεις τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, Ἀθῆναι 1963, σ. 372 ἑπ., P. Dimakis. L' introduzione del Diritto Romano in Grecia nella prima metá del secolo XIX, στό Studi Giuseppe Grosso, τ. III, Torino 1970, σ. 545-556.

18. Βλ. *Α. Χριστοφιλόπουλο*, Τό Ἐπαρχικόν Βιβλίον Λέοντος τοῦ Σοφοῦ καί αἱ συντεχνίαι ἐν Βυζαντίῳ, Ἀθῆναι 1935, σ. 32.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

στηρίξει τίς γνῶμες αὐτές καί κυρίως γιά το εἶδος καί τούς τόπους τῶν σπουδῶν τους καί γιά τίς κρατικές καί τίς κοινωνικές θέσεις πού κατεῖχαν,[19] ὥστε νά εἶναι δυνατόν νά ἐκτιμηθεῖ ὁ ἱστορικός ρόλος τους σέ σχέση μέ τήν διαμόρφωση τοῦ ἐπισήμου καί τοῦ ζωντανοῦ συνδικαλιστικοῦ δικαίου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Π. Καλλιγᾶς, 1814-1896. Καταγόταν ἀπό τήν Κεφαλλονιά, μεγάλωσε στήν Τεργέστη καί σπούδασε κυρίως στή Γερμανία, ὅπου ἀναγορεύθηκε διδάκτορας τοῦ δικαίου τό 1837. Ἀκολούθως, ἔγινε ὑφηγητής (1838) καί καθηγητής (1843) στήν Νομική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀντεισαγγελέας τοῦ Ἀρείου Πάγου (1851-1854), ὑπουργός (1854, 1863, 1882), πληρεξούσιος στήν Β΄ Ἐθνοσυνέλευση (1864), βουλευτής (1879), πρόεδρος τῆς Βουλῆς καί διοικητής τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας (1885-1896). Ἔγραψε πολλές νομικές ἀλλά καί ἱστορικές μελέτες, καθώς καί μυθιστορήματα. Κυριότερο ἔργο του εἶναι τό: «Σύστημα τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου καθ' ἃ ἐν Ἑλλάδι πολιτεύεται», α΄ ἔκδοση 1845-1855, β΄ ἔκδ. 1873-1881, γ΄ ἔκδ. 1876-1885.

Β. Οἰκονομίδης, 1814-1894. Γεννήθηκε στήν Βυτίνα καί σπούδασε φιλολογία καί νομικά στό Μόναχο, ὅπου ἀναγορεύθηκε διδάκτορας τοῦ δικαίου τό 1843. Διετέλεσε ὑφηγητής καί καθηγητής στήν Νομική Σχολή Ἀθηνῶν (1843-1874), δικαστής πού ἐξελίχθηκε μέχρι τόν βαθμό τοῦ ἀντιπροέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου (1843-1867), νομικός σύμβουλος τοῦ κράτους (1867-1875) καί ἀκολούθως δικηγόρος. Ἔγραψε πολλές νομικές μελέτες, στίς ὁποίες περιλαμβάνεται καί τό σύγγραμμα «Στοιχεῖα Ἀστυκοῦ Δικαίου. Γενικαί Ἀρχαί», α΄ ἔκδ. 1877, β΄ ἐκδ. 1893.

Ν. Ἰ. Σαρίπολος, 1817-1887. Καταγόταν ἀπό τήν Κύπρο καί σπούδασε στό Παρίσι, ὅπου ἀναγορεύθηκε διδάκτορας τοῦ δικαίου τό 1844. Διετέλεσε ἰδιαίτερος γραμματέας τοῦ Κωλέττη, καθηγητής τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου στήν Νομική Σχολή Ἀθηνῶν (1852-1875), νομικός σύμβουλος τοῦ ὑπουργείου ἐσωτε-

---

19. Βιογραφικές καί ἄλλες πληροφορίες γιά πολλούς ἀπό τούς ἐν λόγω νομικούς βλ. στόν *Δ. Δημητριάδη*, Ἀπάνθισμα βιογραφικόν τῶν ἀπό τῆς συστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πανεπιστημίου ἐκλιπόντων τόν βίον καθηγητῶν αὐτοῦ, 1916, καθώς καί στήν βιβλιογραφία πού μνημονεύει ὁ *Π. Ζέπος*, Ἡ νεωτέρα ἑλληνική ἐπιστήμη τοῦ ἀστικοῦ δικαίου, Ἀθῆναι 1954, σ. 22-32.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

ρικῶν (1854-1860), πληρεξούσιος στήν Ἐθνοσυνέλευση τοῦ 1864 καί εἰσηγητής τοῦ Συντάγματος πού ψηφίσθηκε ἀπό αὐτήν. Ἔγραψε πολλές νομικές ἱστορικές καί πολιτικές μελέτες, στίς ὁποῖες περιλαμβάνονται οἱ ἑξῆς: «Σύστημα τῆς ἐν Ἑλλάδι ἰσχυούσης ποινικῆς νομοθεσίας» 1870 καί «Πραγματεία τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου» 1875.

Π. Παπαρρηγόπουλος, 1817-1891. Γεννήθηκε στήν Κωνσταντινούπολη, μεγάλωσε στήν Αἴγινα καί σπούδασε νομικά στήν Γερμανία, ὅπου ἀναγορεύθηκε διδάκτορας τό 1839. Ἔγινε ὑφηγητής καί ἀκολούθως καθηγητής στή Νομική Σχολή Ἀθηνῶν (1840-1891), δικαστής πού ἐξελίχθηκε μέχρι τόν βαθμό τοῦ ἀρεοπαγίτη (1841-1860), μέλος τῆς ἐπιτροπῆς συντάξεως τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικα καί πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Στά συγγραφικά του ἔργα περιλαμβάνεται «Τό ἐν Ἑλλάδι ἰσχῦον Ἀστικόν Δίκαιον», τοῦ ὁποίου ὁ πρῶτος τόμος (πού ἀναφέρεται καί στά σωματεῖα) ἐκδόθηκε τό 1865, τό 1881, τό 1889 κλπ.

Ἀρ. Οἰκονόμος, 1835-1890. Γεννήθηκε στά Καλάβρυτα καί σπούδασε στήν Νομική Σχολή Ἀθηνῶν, ἀπό τήν ὁποία καί ἀναγορεύθηκε διδάκτορας σέ ἡλικία 20 ἐτῶν καί ἀκολούθως ὑφηγητής τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας τό 1873. Διετέλεσε πρωτοδίκης, ἐφέτης καί εἰσαγγελέας ἐφετῶν (1859-1879), δικηγόρος καί βουλευτής ἀπό τό 1879, ὑπῆρξε δέ ἱδρυτής καί κύριος συντάκτης τοῦ περιοδικοῦ «Οἰκονομική Ἐπιθεώρησις» (1873-1888) καί τριῶν ἐφημερίδων, συντάκτης τῶν καταστατικῶν 45 σωματείων καί συνεταιρισμῶν πού ἱδρύθηκαν μέ δική του πρωτοβουλία καί σύμβουλος ἤ ἀντιπρόσωπος πολλῶν τέτοιων ὀργανώσεων.[20]

Ἀ. Κρασσᾶς, 1840-1912. Γεννήθηκε στό Ναύπλιο καί σπούδασε νομικά στήν Ἀθήνα καί στήν Γερμανία, στήν ὁποία ἀναγορεύθηκε διδάκτορας σέ ἡλικία 22 ἐτῶν. Ἔγινε ὑφηγητής (1865) καί καθηγητής (1879-1910) στήν Νομική Σχολή Ἀθηνῶν, πρωτοδίκης καί ἐφέτης (1867-1872), τμηματάρχης στό ὑπουργεῖο δικαιοσύνης καί μέλος τῆς ἐπιτροπῆς συντάξεως τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικα. Στό συγγραφικό ἔργο του, περιλαμβάνεται ὁ τόμος Α΄ τοῦ «Συστήματος Ἀστικοῦ Δικαίου» «Γενικαί Διδασκαλίαι», α΄ ἔκδ. 1897, β ἔκδ. 1904, πού ἀναφέρεται καί στά σωματεῖα.

---

20. Βλ. *Ἀλ. Οἰκονόμου*, Τρεῖς ἄνθρωποι: Α΄ Ἀριστείδης Κ. Οἰκονόμος, Ἀθῆναι 1950.

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Ἐμ. Λυκούδης, 1849-1925. Γιός κερκυραίου ἀξιωματικοῦ, μεγάλωσε στήν Χαλκίδα καί στόν Πειραιᾶ καί σπούδασε νομικά στήν Ἀθήνα, ὅπου καί ἀναγορεύθηκε διδάκτορας σέ ἡλικία 23 ἐτῶν. Διετέλεσε πρωτοδίκης καί ἐφέτης (1877-1895), νομικός σύμβουλος τοῦ κράτους (1895-1905) καί δικηγόρος, ἀσχολήθηκε δέ καί μέ τήν λογοτεχνία. Μεταξύ τῶν νομικῶν μελετῶν του, περιλαμβάνεται ἡ μονογραφία «Ἡ ἐν Ἑλλάδι βιομηχανία καί αἱ ἀπεργίαι...» 1883.

3) *Τά καταστατικά διαφόρων ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων* πού περιέχουν αὐθεντικές πληροφορίες γιά τό ἐξεταζόμενο ζωντανό συνδικαλιστικό δίκαιο. Τά περισσότερα ἀπό αὐτά εἶχαν δημοσιευθεῖ στήν ΕτΚ τῆς περιόδου 1882-1912, ἐνῶ τά ὑπόλοιπα εἶχαν δημοσιευθεῖ αὐτοτελῶς ἤ σέ διάφορα ἔντυπα τῆς ἐξεταζομένης ἐποχῆς. Ἀπό τά καταχωρημένα στήν ΕτΚ, χρησιμοποιοῦνται κυρίως 170, τά ὁποῖα ἔχουν ἐπιλεγεῖ μέ τά κριτήρια πού ἐκτίθενται στό τρίτο κεφάλαιο, ὅπου παρουσιάζονται συστηματικά τά προσδιοριστικά καί τά βασικά στοιχεῖα τῶν καταστατικῶν αὐτῶν.

Κατά τήν δημοσίευση τῶν καταστατικῶν στήν ΕτΚ, προτάσσονταν τά διατάγματα, μέ τά ὁποῖα ἐγκρινόταν ἀπό την κυβέρνηση ἡ ἵδρυση τῶν ἀντιστοίχων σωματείων καί γιά τά ὁποῖα γίνεται λόγος παρακάτω. Πολλά ὅμως ἀπό τά περιπτωσιολογικά αὐτά διατάγματα εἶχαν δημοσιευθεῖ χωρίς τά ἀντίστοιχα καταστατικά. Αὐτό εἶχε συμβεῖ ὡς πρός ὅλα τά ἐγκριτικά διατάγματα μέχρι τό ἔτος 1880, κατά τό ὁποῖο δημοσιεύθηκε στήν ΕτΚ γιά πρώτη φορά καταστατικό ἐπαγγελματικοῦ σωματείου.[21] Κατά τά ἔτη 1881-1884, δημοσιεύθηκαν μερικά μόνον ἀπό τά καταστατικά πού εἶχαν ἐγκριθεῖ μέ διατάγματα, ἐνῶ κατά τά ἑπόμενα 15 ἔτη δημοσιεύονταν ὅλα τά καταστατικά πού εἶχαν ἐγκριθεῖ μέ διατάγματα μέχρι τήν 17.6.1899. Ἀκολούθησε μιά περίοδος ἐννέα ἐτῶν, κατά τήν ὁποία δημοσιεύονταν καί πάλι μόνον τά ἐγκριτι-

---

21. Πρόκειται γιά τό καταστατικό τοῦ Διδασκαλικοῦ μετοχικοῦ ταμείου. Ἀκολούθησε ἡ δημοσίευση τοῦ καταστατικοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐμπορικοῦ καί βιομηχανικοῦ συλλόγου τό 1882. Τά δύο αὐτά καταστατικά δημοσιεύθηκαν σέ παραρτήματα τῆς ΕτΚ. Τό παράρτημα ὅμως στό ὁποῖο δημοσιεύθηκε τό πρῶτο καταστατικό δέν ὑπῆρχε σέ 8 ἀπό τά ἀντίτυπα τῆς ΕτΚ πού ἐρεύνησα.

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

κά διατάγματα, ὄχι δέ καί ἡ πληθώρα τῶν ἀντιστοίχων καταστατικῶν, μέ ἐξαίρεση 16 ἀπό αὐτά. Ἐν συνεχείᾳ δημοσιεύονταν ὅλα τά καταστατικά πού εἶχαν ἐγκριθεῖ ἀπό 12.6.1909 μέχρι 23.9.1909 καί τά περισσότερα ἀπό ὅσα εἶχαν ἐγκριθεῖ ἀπό 1.12.1910 μέχρι 23.9.1914.

Μέχρι τό 1893, ἡ ΕτΚ δέν χωριζόταν σέ τεύχη καί οἱ σελίδες της εἶχαν ἐνιαία ἀρίθμηση κατ' ἔτος. Κατά τά ἔτη 1894-1914, ἡ ὕλη της κατανεμόταν σέ τρία τεύχη καί οἱ σελίδες κάθε τεύχους ἀκολουθοῦσαν χωριστή ἀρίθμηση. Τά παραπάνω καταστατικά, καθώς καί τά ἐγκριτικά διατάγματα, εἶχαν δημοσιευθεῖ: κατά τά ἔτη 1894 καί 1895 στό Γ΄ τεῦχος, κατά τά ἔτη 1896-1903 στό Β΄ τεῦχος καί κατά τά ἔτη 1904-1914 στό Α΄ τεῦχος. Οἱ σχετικές ἐξαιρέσεις εἶναι ἐλάχιστες.

Ἀπό τό 1882 καί ἐφεξῆς, στό τέλος κάθε ἐτησίου τόμου τῆς ΕτΚ, προσθέτονταν τά εὑρετήρια τῆς ὕλης της, στά ὁποῖα ἀναφέρονταν: οἱ τίτλοι τῶν διαταγμάτων, τῶν νόμων κλπ, ἡ χρονολογία τους, καθώς καί τό τεῦχος καί ἡ σελίδα τῆς ΕτΚ ὅπου εἶχαν δημοσιευθεῖ. Τά στοιχεῖα αὐτά κατατάσσονταν θεματολογικά κατά ὑπουργεῖο καί κατά εἰδικότερες ἑνότητες. Τά παραπάνω ἐγκριτικά διατάγματα εἶχαν καταταχθεῖ στά θέματα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν καί εἰδικότερα στήν ἑνότητα πού συνήθως ἔφερε τόν τίτλο «Σύλλογοι καί ἄλλα σωματεῖα». Ἔχω συναντήσει ὅμως στήν ΕτΚ καί 4 διατάγματα πού δέν εἶναι καταχωρημένα στά εὑρετήριά της.

4) *Ἑπτακόσια περίπου διοικητικά βασιλικά διατάγματα,* μέ τά ὁποῖα εἶχε ἐγκριθεῖ ἡ ἵδρυση διαφόρων ἐπαγγελματικῶν καί ἄλλων σωματείων ἤ ἡ τροποποίηση τῶν καταστατικῶν τους ἤ εἶχε ἀνακληθεῖ ἡ ἔγκριση τῆς ἱδρύσεώς τους καί τά ὁποῖα, ὅπως ἀναφέρθηκε ἀμέσως παραπάνω, εἶχαν δημοσιευθεῖ στήν ΕτΚ κυρίως κατά τήν περίοδο 1880-1912. Τά διατάγματα αὐτά, τό καθένα ἀπό τά ὁποῖα ἀφορᾶ σέ ἕνα σωματεῖο, περιέχουν ἀρκετές πληροφορίες γιά τό ἐξεταζόμενο ζωντανό δίκαιο, οἱ ὁποῖες μάλιστα μποροῦν νά χαρακτηρισθοῦν ὡς σημαντικές, διότι δέν φαίνεται νά διασώζονται ἄλλες πηγές ὡς πρός πολλές ἀπό αὐτές.

5) *Ἄλλες πληροφορίες,* οἱ ὁποῖες σχετίζονται ἄμεσα ἤ ἔμμεσα μέ τό ἐξεταζόμενο ζωντανό δίκαιο καί οἱ ὁποῖες εἶχαν δημοσιευθεῖ κυρίως κατά τήν ἐποχή ἐκείνη σέ βιβλία, σέ περιοδικά, σέ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ἐφημερίδες καί σέ εἰδικά φυλλάδια. Πολλά ἀπό τά δημοσιεύματα αὐτά, πού συγκεντρώθηκαν μετά ἀπό πολύμηνες ἔρευνες σέ διάφορες βιβλιοθῆκες, δέν ἔχουν χρησιμοποιηθεῖ ἀπό τήν μέχρι τώρα σχετική ἱστοριογραφία, ἡ ὁποία στηρίζεται συνήθως σέ λίγα μόνον τέτοια δημοσιεύματα, πού σχεδόν πάντοτε εἶναι τά ἴδια.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Κεφάλαιο Πρῶτο

ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΣΥΝΔΙΚΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΠΙΣΗΜΟ ΔΙΚΑΙΟ

§ 4. Ἔννοια καί εἴδη συνδικάτων κατά τό σημερινό ἐπίσημο δίκαιο καί κατά τόν ν. 281/1914

I. Ἔννοια τοῦ συνδικάτου

1. Σύμφωνα μέ τό σημερινό ἐπίσημο ἑλληνικό δίκαιο, ἐπαγγελματική ἤ συνδικαλιστική ὀργάνωση ἤ συνδικάτο εἶναι ἡ ὀργανωμένη ὁμάδα προσώπων, ἡ ὁποία συγκροτεῖται ἐλεύθερα μέ σύμβαση καί ἐπιδιώκει τήν προάσπιση καί τήν προαγωγή τῶν συλλογικῶν ἐπαγγελματικῶν συμφερόντων τῶν μελῶν της, ἀλλ' ὄχι καί τήν διανομή κερδῶν σ' αὐτά.[22]

Εἰδικότερα, τό συνδικάτο ἔχει τά ἀκόλουθα χαρακτηριστικά, τά ὁποῖα τό διακρίνουν ἀπό τίς ἄλλες μορφές συμμετοχικῶν ὀργανώσεων:

α) Τά μέλη του μετέχουν σ' αὐτό μέ τήν ἰδιότητα τοῦ ἐπαγγελματία, δηλαδή μέ τήν ἰδιότητα τοῦ μισθωτοῦ ἤ τοῦ ἐπιχειρηματία (ὁ ὁποῖος συνήθως εἶναι καί ἐργοδότης). Μέ ἄλλα λόγια, στό συνδικάτο μετέχουν μόνον ἐπαγγελματίες. Ἑπομένως, οἱ ὀρ-

---

22. Στήν ἑλληνική βιβλιογραφία, τά ἐννοιολογικά χαρακτηριστικά τοῦ συνδικάτου γενικά καί τῶν ἐπί μέρους κατηγοριῶν του ἔχουν ἐξετασθεῖ μόνον ἀποσπασματικά. Σχετικά στοιχεῖα βλ. στούς *Α. Καρακατσάνη*, Ἐργατικό δίκαιο, Β/ΙΙ, Ἀθήνα 1980, σ. 29-31, *Λ. Ντάσιο*, Ἐργατικό δικονομικό δίκαιο, Β/Ι, Ἀθήνα 1983, σ. 129-134 καί *Α. Κρητικό*, ὅ.π., σ. 15-17.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

γανώσεις, τῶν ὁποίων τά μέλη, ὅλα ἤ μερικά, μετέχουν σ᾽ αὐτές μέ ἄλλες ἰδιότητες, δέν εἶναι συνδικάτα, ἀλλά σωματεῖα ἤ ἑνώσεις προσώπων ἄλλου εἴδους, ἑταιρίες κλπ.[23]

β) Δημιουργεῖται ἐλεύθερα μέ ἰδιόρρυθμη σύμβαση ἰδιωτικοῦ δικαίου ἀπό τά ἱδρυτικά μέλη, ἡ δέ συμμετοχή σ᾽ αὐτό εἶναι προαιρετική. Ἑπομένως, δέν ἀποτελοῦν συνδικάτα οἱ ἐπαγγελματικές ὀργανώσεις, οἱ ὁποῖες ἱδρύονται βάσει περιπτωσιολογικῶν νόμων καί τῶν ὁποίων τά μέλη μετέχουν σ᾽ αυτές ὑποχρεωτικά, ὅπως συμβαίνει μέ τά ἐπαγγελματικά ἐπιμελητήρια,[24] τούς ὀργανισμούς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως[25] κλπ.

γ) Ἐπιδιώκει τήν προάσπιση καί τήν προαγωγή τῶν συλλογικῶν συμφερόντων τῶν μελῶν του, ἀλλ᾽ ὄχι καί τήν διανομή κερδῶν σ᾽ αὐτά, δηλαδή δέν μπορεῖ νά ἔχει κερδοσκοπικό χαρακτήρα. Δέν θεωρεῖται ὅμως ὡς κερδοσκοπία ἡ ἐπιδίωξη ἔμμεσων οἰκονομικῶν ὠφελειῶν ὑπέρ τῶν μελῶν του, οὔτε ἡ εὐκαιριακή ἤ δευτερεύουσα ἐνασχόλησή του μέ κερδοσκοπικές δραστηριότητες. Ἑπομένως, δέν ἀποτελοῦν συνδικάτα οἱ ὀργανώσεις τῶν ἐπαγγελματιῶν πού δέν ἔχουν ἐπαγγελματικούς σκοπούς, οὔτε οἱ κερδοσκοπικές ἑταιρίες, ἔστω καί ἄν τά μέλη τους εἶναι ἐπαγγελματίες.[26]

δ) Διαθέτει ἐσωτερική ὀργάνωση, δηλαδή ἔχει ὄργανα διοικήσεως, λειτουργικές διαδικασίες κλπ. Ἑπομένως, δέν ἀποτελοῦν συνδικάτο οἱ ἀνοργάνωτες ἤ περιστασιακές ὀργανώσεις τῶν ἐπαγγελματιῶν.

ε) Ἡ μεταβολή τῆς συνθέσεως τῶν μελῶν του (ἔξοδος τῶν ὑπαρχόντων ἤ εἴσοδος νέων μελῶν) δέν ἐπηρεάζει τήν ὕπαρξή του καί τήν ταυτότητά του.

στ) Ἡ ἐκπλήρωση του σκοποῦ του δέν προϋποθέτει τήν ἐνεργό συμμετοχή ὅλων τῶν μελῶν του στίς δραστηριότητές του, οὔτε τήν ὕπαρξη περιουσίας του.

---

23. Περιπτώσεις μή ἐπαγγελματικῶν σωματείων βλ. στόν *Α. Κρητικό*, ὅ.π. σ. 19-26.

24. Βλ. *Ι. Κουκιάδη*, Ἐργατικό δίκαιο. Συλλογικές ἐργασιακές σχέσεις, Θεσσαλονίκη 1981, σ. 287 ἐπ.

25. Πρβλ. *Κ. Κρεμαλῆ*, Δίκαιο κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, 1985, σ. 59-64.

26. Βλ. *Α. Καρακατσάνη*, Ἑρμ. Α.Κ., ἄρθρον 78, ἀρ. 28-37, *Α. Κρητικό*, ὅ.π. σ. 34 καί 97 καί *Κ. Καραβᾶ*, Ἐμπορικόν δίκαιον, τ.Β΄, 1952, σ. 13-14.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

2. Ἀλλά καί στό δίκαιο πού ἴσχυσε στή χώρα μας ὑπό τό καθεστώς τοῦ ν. 281/1914, ἡ συνδικαλιστική ὀργάνωση ἤ συνδικάτο εἶχε τήν ἴδια ἔννοια καί τά ἴδια χαρακτηριστικά πού ἔχει καί κατά τό σημερινό δίκαιο.[27]

II. Βασικές κατηγορίες συνδικάτων

1. Σύμφωνα μέ τό ἐπίσημο δίκαιο πού ἰσχύει στή χώρα μας, τά συνδικάτα διακρίνονται σέ διάφορες κατηγορίες καί κυρίως σέ ἐκεῖνες πού προκύπτουν μέ βάση τά ἀκόλουθα κριτήρια:[28]

α) Μέ κριτήριο τήν ἐπαγγελματική καί κοινωνική τάξη στήν ὁποία ἀνήκουν τά μέλη τους, τά συνδικάτα διακρίνονται: αα) σέ συνδικάτα τῶν μισθωτῶν, πού λέγονται καί ἐργατικά, ββ) σέ συνδικάτα τῶν ἐπιχειρηματιῶν, δηλαδή τῶν ἐπαγγελματιῶν πού δέν εἶναι μισθωτοί, τά ὁποῖα λέγονται καί ἐργοδοτικά ὅταν τά μέλη τους εἶναι καί ἐργοδότες[29] καί γγ) σέ μικτά, στά ὁποῖα μετέχουν μισθωτοί καί ἐπιχειρηματίες. Μισθωτός εἶναι τό φυσικό πρόσωπο πού παρέχει τήν ἐργασία του σέ ἄλλο πρόσωπο βάσει συμβάσεως (ἐξηρτημένης) ἐργασίας ἰδιωτικοῦ δικαίου. Ἐργοδότης εἶναι ὁ ἀντισυμβαλλόμενος τοῦ μισθωτοῦ στή σύμβαση αὐτή, δηλαδή στή σύμβαση ἰδιωτικοῦ δικαίου κατά τήν ὁποία ὁ ἕνας συμβαλλόμενος (μισθωτός) ὑποχρεοῦται νά παρέχει τήν ἐργασία του καθ' ἑαυτήν στόν ἀντισυμβαλλόμενο (ἐργοδότη) καί αὐτός δικαιοῦται νά καθορίζει τούς ὅρους ἐργασίας πού δέν προβλέπονται ἀπό τή σύμβαση ἤ ἀπό κανόνες δικαίου καί ὑποχρεοῦται νά καταβάλλει στόν πρῶτο ὁρισμένο μισθό.[30]

---

27. Βλ. *Α. Σβῶλο*, Τό δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι καί τό δίκαιον τῶν σωματείων κατά τό Σύνταγμα καί τόν περί σωματείων νόμων, Διδακτορική διατριβή, 1915, στό Α. Σβώλου, Νομικαί μελέται, τ. Α΄, Ἀθῆναι, σ. 40-45, 136-144, 192 ἑπ., 218 ἑπ.

28. Πρβλ. *Λ. Ντάσιο*, ὅ.π., σ. 141-158.

29. Πρβλ. ν. 1712/1987 (ΔΕΝ 43.794) καί *Ἰ. Κουκιάδη*, ὅ.π., σ. 150 ἑπ. Καί κατά τό ἰταλικό δίκαιο, οἱ ἐργοδότες καί οἱ ἐλεύθεροι ἐπαγγελματίες ὑπάγονται στίς ἴδιες ἐπαγγελματικές ὀργανώσεις. Βλ. G. Mazzoni, Manuale di diritto del lavoro, Milano 1977, σ. 1105.

30. Βλ. σχετική ἀνάλυση στόν *Γ. Κουκιάδη*, Ἐργατικό δίκαιο. Ἀτομικές ἐργασιακές σχέσεις καί κοινωνική πολιτική, Θεσσαλονίκη 1984, σ. 199 ἑπ. καί

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

β) Μέ κριτήριο τήν ὕπαρξη ἤ μή νομικῆς προσωπικότητας, τά συνδικάτα διακρίνονται: αα) σέ ἐκεῖνα πού ἔχουν νομική προσωπικότητα καί ἀποτελοῦν τά ἐπαγγελματικά σωματεῖα ἤ κυρίως συνδικάτα (βλ. παρακάτω ὑπό III) καί ββ) σέ ἐκεῖνα πού δέν ἔχουν νομική προσωπικότητα καί ἀποτελοῦν τίς ἐπαγγελματικές ἤ συνδικαλιστικές ἑνώσεις προσώπων (βλ. παρακάτω ὑπό IV).

γ) Μέ κριτήριο τούς ἐπιδιωκομένους σκοπούς τους, τά συνδικάτα διακρίνονται: αα) σέ διεκδικητικά καί ββ) σέ ἀλληλοβοηθητικά, τά ὁποῖα μποροῦν νά ἔχουν μόνον τήν μορφή σωματείου. Τά πρῶτα ἐπιδιώκουν κυρίως τήν διατήρηση καί τήν ἐπέκταση τῶν δικαιωμάτων τῶν μελῶν τους καί τῆς κοινωνικῆς τάξεώς τους, ἀνταγωνιζόμενα τίς ἄλλες κοινωνικές τάξεις ἤ ὁμάδες πού κατέχουν ἤ διεκδικοῦν ἴδια δικαιώματα (βλ. ὑπό IV). Τά μέλη τους μποροῦν νά εἶναι εἴτε μόνον μισθωτοί, εἴτε μόνον ἐπιχειρηματίες ἤ ἐργοδότες (ν. 1264/82 ἄρθρο 14 § 3 καί ν. 1712/87 ἄρθρο 1). Τά δεύτερα ἀποσκοποῦν κυρίως στήν ἀλληλοασφάλιση τῶν μελῶν τους ἔναντι τῶν κινδύνων ἀσθενείας, ἀτυχήματος, γήρατος, ἀνεργίας κλπ. Σ' αὐτά, μποροῦν νά μετέχουν εἴτε μόνον μισθωτοί ἤ μόνον ἐργοδότες, εἴτε μισθωτοί καί ἐργοδότες (βλ. ὑπό V). Τά ἐπαγγελματικά σωματεῖα ἀπαγορεύεται νά ἐπιδιώκουν παράλληλα διεκδικητικούς καί ἀλληλοασφαλιστικούς σκοπούς. Ἐπιτρέπεται ὅμως στά διεκδικητικά σωματεῖα νά ἱδρύουν αὐτοτελῆ ἀλληλοβοηθητικά σωματεῖα.[31]

δ) Μέ κριτήριο τήν ἀλληλοεξάρτησή τους, διακρίνοντας σέ πρωτοβάθμια, σέ δευτεροβάθμια καί σέ τριτοβάθμια. Οἱ δύο τελευταῖες κατηγορίες ἀποτελοῦν τίς ἑνώσεις συνδικάτων (βλ. ὑπό VII).

ε) Μέ κριτήριο τό ἐπάγγελμα ἤ τόν οἰκονομικό κλάδο πού ἐξυπηρετοῦν τά μέλη τους, διακρίνονται: αα) σέ ὁμοιοεπαγγελματικά, τῶν ὁποίων τά μέλη ἀσκοῦν τό ἴδιο ἤ συναφές ἐπάγγελμα καί ββ) σέ κλαδικά, τῶν ὁποίων τά μέλη ἐξυπηρετοῦν ἐπαγγελματικά τόν ἴδιο οἰκονομικό ἤ ἐπιχειρησιακό κλάδο.

Μέ ἄλλα κριτήρια, τά συνδικάτα διακρίνονται σέ πανελλήνια καί σέ τοπικά, σέ ἐπιχειρησιακά κλπ.

στούς *Χ. Γκοῦτο - Γ. Λεβέντη*, Ἐργατική νομοθεσία, τ.Β΄, Ἀθήνα 1988, σ. 2-4, 21-22 καί 27.

31. Ἄρθρα 12 καί 21 τοῦ ν. 281/1914, βλ. καί *Ἀ. Σβῶλο*, ὅ.π., σ. 217.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

2. Οἱ παραπάνω τέσσερες πρῶτες κατηγορίες συνδικάτων προβλέπονταν καί ἀπό τόν ν. 281/1914.[32] Ἀναφερόμενος στά διεκδικητικά σωματεῖα ὁ νόμος αὐτός, ὅριζε ὅτι «ἀπαγορεύεται νά μετέχωσιν εἰς ἕν καί τό αὐτό σωματεῖον ἐργοδόται καί ἐργάται». Μέ τόν ὅρο «ἐργάται» ὅμως, ἐννοοῦσε ὄχι μόνον τούς μισθωτούς ἀλλά καί τούς μικροεπιχειρηματίες πού ἐργάζονταν αὐτοπροσώπως.[33]

III. Ἔννοια τοῦ ἐπαγγελματικοῦ σωματείου

1. Σύμφωνα μέ τό σημερινό ἑλληνικό δίκαιο, ἐπαγγελματικό σωματεῖο εἶναι τό συνδικάτο, τό ὁποῖο, ἐκτός ἀπό τά ἀναφερθέντα παραπάνω ὑπό Ι κοινά χαρακτηριστικά, ἔχει καί τά ἀκόλουθα ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά: α) ἱδρύεται ἀπό εἴκοσι τουλάχιστον μέλη, β) ἔχει νομική προσωπικότητα καί γ) ὅταν διαλύεται ἀπαγορεύεται ἡ διανομή τῆς περιουσίας του στά μέλη του.

Μέ βάση τά προαναφερθέντα κοινά καί ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά, τό ἐπαγγελματικό σωματεῖο, τό ὁποῖο μπορεῖ νά εἶναι διεκδικητικό ἤ ἀλληλοβοηθητικό,[34] διακρίνεται ἀπό τίς διάφορες ἑταιρίες, οἱ ὁποῖες κατά τά λοιπά ὁμοιάζουν μέ αὐτό ὅταν τά μέλη τους εἶναι ἐπαγγελματίες.

Εἰδικότερα, τό ἐπαγγελματικό σωματεῖο διαφέρει ἀπό τήν κοινή ἀστική ἑταιρία, διότι αὐτή, ἔστω καί ἄν ἔχει νομική προσωπικότητα καί δέν εἶναι κερδοσκοπική, δέν ἔχει τά ὑπό στοιχεῖα δ΄-στ΄ κοινά χαρακτηριστικά τοῦ συνδικάτου, οὔτε ἔχει ὑποχρεωτικῶς τά ὑπό στοιχεῖα β΄ καί γ΄ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά τοῦ ἐπαγγελματικοῦ σωματείου.[35]

Ἀπό τήν ὁμόρρυθμη ἑταιρία καί τήν ἑτερόρρυθμη ἑταιρία,

---

32. Πρβλ. *Α. Σβῶλο*, ὅ.π., σ. 197-199, 213 ἑπ., 185-187.

33. Βλ. παρακάτω στήν §5 ὑπό ΙΙΙ 3.

34. Γιά τήν ἔννοια τοῦ ἐπαγγελματικοῦ σωματείου, βλ. ὑποσημ. 22. Ὡς τέτοιο σωματεῖο, θεωρεῖται συνήθως μόνον τό διεκδικητικό, ὄχι καί τό ἀλληλοβοητικό.

35. Κοινή ἀστική ἑταιρία εἶναι ἡ συμβατική ἕνωση δύο τουλάχιστον προσώπων, τά ὁποῖα ἐπιδιώκουν μέ κοινές εἰσφορές κοινό σκοπό, συνήθως οἰκονομικό (Α.Κ. 741-742). Γιά τή διάκριση τῆς ἑταιρίας ἀπό τό σωματεῖο, βλ. *Κ. Καραβᾶ*, ὅ.π., σ. 42 ἑπ.

Κεντρική Βιβλιοθήκη Κομοτηνής

διαφέρει τό ἐπαγγελματικό σωματεῖο διότι αὐτές δέν ἔχουν τά ὑπό στοιχεῖα γ΄-στ΄ κοινά χαρακτηριστικά τοῦ συνδικάτου. Ἀπό τήν ἀνώνυμη ἑταιρία καί τήν ἑταιρία περιορισμένης εὐθύνης, διαφέρει κυρίως διότι αὐτές, ἀντίθετα ἀπό τό ἐπαγγελματικό σωματεῖο, εἶναι κερδοσκοπικές.

Δυσκολίες ἐμφανίζει ἡ διάκριση μεταξύ τῆς ἐννοίας τοῦ ἐπαγγελματικοῦ σωματείου καί τῆς οὐσιαστικῆς ἐννοίας τοῦ συνεταιρισμοῦ. Συνεταιρισμός ὑπό οὐσιαστική ἔννοια εἶναι ἡ προαιρετική συμβατική ἕνωση προσώπων, τῆς ὁποίας τά μέλη καί τό κεφάλαιο εἶναι μεταβλητά καί ἡ ὁποία ἐπιδιώκει κυρίως τήν βελτίωση τῆς κοινωνικοοικονομικῆς θέσεως τῶν μελῶν της καί δευτερευόντως τήν διανομή κερδῶν σ᾽ αὐτά. Ὅταν τά μέλη του μετέχουν μέ τήν ἰδιότητα τοῦ ἐπιχειρηματία ἤ τοῦ μισθωτοῦ, μπορεῖ νά ἐπιδιώκει καί τήν προαγωγή τῶν ἐπαγγελματικῶν ἤ ταξικῶν συμφερόντων τῶν μελῶν του. Παρά τίς πολλές ὁμοιότητές τους, οἱ ἐν λόγω δύο ἑνώσεις προσώπων διαφέρουν, ἐπειδή: α) Τά μέλη τοῦ ἐπαγγελματικοῦ σωματείου δέν εὐθύνονται γιά τίς ὑποχρεώσεις του ἔναντι τρίτων, ἐνῶ τά μέλη τοῦ συνεταιρισμοῦ εὐθύνονται τουλάχιστον ἐπικουρικά. β) Ἡ διανομή κερδῶν στά μέλη δέν ἐπιτρέπεται νά ἀποτελεῖ σκοπό τοῦ ἐπαγγελματικοῦ σωματείου, ἐνῶ μπορεῖ νά ἀποτελεῖ δευτερεύοντα σκοπό τοῦ συνεταιρισμοῦ. γ) Ἡ διανομή τῆς περιουσίας τῆς ἑνώσεως προσώπων στά μέλη της ἐπί διαλύσεώς της δέν ἐπιτρέπεται ἄν ἡ ἕνωση εἶναι σωματεῖο, ἐνῶ ἐπιτρέπεται ἄν ἡ ἕνωση εἶναι συνεταιρισμός.[36]

2. Μέ μόνη τήν διαφορά ὅτι τό ἐπαγγελματικό σωματεῖο

---

36. Σχετικά μέ τήν ἔννοια καί τά εἴδη τοῦ συνεταιρισμοῦ, βλ. μεταξύ ἄλλων *Θ. Τζωρτζάκη*, Συνεταιριστική οἰκονομία, Ἀθῆναι 1971, σ. 42 ἐπ. καί *Π. Χασαπόπουλο*, Τό δίκαιον τῶν συνεταιρισμῶν, τ. Α΄, Ἀθῆναι 1967, σ. 20-44, 88-112, 168. Γιά τή διάκριση μεταξύ ἐπαγγελματικοῦ σωματείου καί συνεταιρισμοῦ, βλ. *Η. Ἀναστασιάδη*, Ἑλληνικόν ἐμπορικόν δίκαιον, τ. Ι, Ἀθῆναι 1937, σ. 501-503, *Π. Χασαπόπουλο*, ὅ.π., σ. 91 καί *Α. Κλήμη*, Τί εἶναι καί τί δέν εἶναι ὁ συνεργατισμός - συνεταιρισμός, 1980, σ. 140-146. Ὁ συνεταιρισμός ἀποτελεῖ ἐκδήλωση τοῦ κοινωνικοῦ φαινομένου τοῦ συνεργατισμοῦ ἤ πρακτική ἐφαρμογή τῆς ἰδεολογίας τοῦ συνεργατισμοῦ, ὅπως τό συνδικάτο ἀποτελεῖ ἐκδήλωση τοῦ κοινωνικοῦ φαινομένου τοῦ συνδικαλισμοῦ ἤ πρακτική ἐφαρμογή τῆς ἰδεολογίας τοῦ συνδικαλισμοῦ. Ἀνάλογη πρός τήν διαφορά μεταξύ συνδικάτου καί συνεταιρισμοῦ εἶναι καί ἡ διαφορά μεταξύ συνδικαλισμοῦ καί συνεργατισμοῦ. Πρβλ. *Α. Κλήμη*, ὅ.π.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

μποροῦσε νά ἱδρυθεῖ μέ ἑπτά καί ὄχι μέ εἴκοσι τουλάχιστον μέλη, τά προαναφερθέντα ἴσχυαν καί κατά τήν διάρκεια ἰσχύος τοῦ ν. 281/1914 βάσει τοῦ νόμου αὐτοῦ καί τῆς τότε νομοθεσίας περί ἑταιριῶν.[37]

IV. Σκοποί τοῦ διεκδικητικοῦ ἐπαγγελματικοῦ σωματείου

1. Στόν ν. 1264/1982, ὁ ὁποῖος διέπει σήμερα τά διεκδικητικά συνδικάτα τῶν μισθωτῶν, τά συνδικάτα αὐτά ἀναφέρονται ὡς «συνδικαλιστικές ὀργανώσεις» καί διακρίνονται, μεταξύ ἄλλων, ἀφ' ἑνός σέ (συνδικαλιστικά) σωματεῖα, δηλαδή σέ διεκδικητικά σωματεῖα μισθωτῶν, καί ἀφ' ἑτέρου σέ (συνδικαλιστικές) ἑνώσεις προσώπων, δηλαδή σέ διεκδικητικές ἑνώσεις μισθωτῶν.

'Αναφορικά μέ τούς σκοπούς τῶν διεκδικητικῶν σωματείων τῶν μισθωτῶν, τό ἄρθρο 4 τοῦ ν. 1264/1982 ὁρίζει τά ἑξῆς: «1. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις έχουν σκοπό τη διαφύλαξη και προαγωγή των εργασιακών, οικονομικών, ασφαλιστικών, κοινωνικών και συνδικαλιστικών συμφερόντων των εργαζομένων. 2. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις απαγορεύεται ν' ασκούν κερδοσκοπική δραστηριότητα, μπορούν όμως χωρίς επιδίωξη κέρδους να συνιστούν καταναλωτικούς ή πιστωτικούς συνεταιρισμούς ή να διατηρούν εντευκτήρια και βιβλιοθήκες και να παρέχουν μαθήματα επιμόρφωσης των μελών τους. Μπορούν επίσης να δημιουργούν ειδικά κεφάλαια για την εξυπηρέτηση ορισμένων έκτακτων σκοπών αλληλεγγύης και αλληλοβοήθειας των μελών τους. 3. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις για την πραγματοποίηση των σκοπών τους δικαιούνται μεταξύ άλλων: α) Ν' αναφέρονται στις διοικητικές και άλλες αρχές για κάθε ζήτημα που αφορά τους σκοπούς τους, τα μέλη τους, τις εργασιακές και γενικότερα επαγγελματικές σχέσεις και τα συμφέροντα των μελών τους. β) Να καταγγέλλουν και να εγκαλούν στις διοικητικές και δικαστικές αρχές τις παραβιάσεις της εργατικής και ασφαλιστικής νομοθεσίας και των κανονισμών ή οργανισμών που αφορούν τις ίδιες ή τα μέλη τους».

Σέ διάφορους ἄλλους νόμους, προβλέπονται καί ὁρισμένες

---

37. Βλ. *'Α. Σβῶλο*, ὅ.π., σ. 136, 196, 200 καί ὡς πρός τόν συνεταιρισμό *'Η. 'Αναστασιάδη*, ὅ.π., σ. 500 ἐπ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

ἄλλες δραστηριότητες ἤ ἁρμοδιότητες τῶν διεκδικητικῶν σωματείων τῶν μισθωτῶν.[38]

2. Οἱ σκοποί τῶν διεκδικητικῶν σωματείων τῶν ἐπιχειρηματιῶν καθορίζονται στό ἄρθρο 1 τοῦ ν. 1712/1987, περίπου ὅπως καί στό παραπάνω ἄρθρο τοῦ ν. 1264/1982.

3. Στόν ν. 281/1914, τά διεκδικητικά σωματεῖα τῶν μισθωτῶν καί τά διεκδικητικά σωματεῖα τῶν ἐπιχειρηματιῶν (ἐργοδοτῶν) λέγονταν «ἀνεγνωρισμένα ἐπαγγελματικά σωματεῖα».

Ἀναφορικά μέ τούς σκοπούς τῶν σωματείων αὐτῶν, ὁ ν. 281/1914 ὅριζε τά ἑξῆς: «Τά ἐπαγγελματικά σωματεῖα ἀποκλειστικόν σκοπόν ἔχουν τήν μελέτην, τήν προστασίαν καί τήν προάγωγήν τῶν οἰκονομικῶν ἤ ἐπαγγελματικῶν συμφερόντων τῶν μελῶν αὐτῶν (ἄρθρο 19). Τά ἐπαγγελματικά σωματεῖα δέν δύνανται νά ἐξασκοῦν ἐπάγγελμα ἤ ἐπιτήδευμα. Δύνανται ὅμως: α΄) Νά προβαίνουν εἰς ἀγοράς καί νά συνάπτουν συμβάσεις οἱασδήποτε πρός λειτουργίαν σχολείων ἤ ἐργαστηρίων μαθητευομένων β΄) Νά ἐνεργοῦν, ἐπί σκοπῷ μεταπωλήσεως εἰς τά μέλη, ἤ ἐκμισθώσεως, ἤ δανεισμοῦ εἰς αὐτά, ἀγοράς πρώτων ὑλῶν, σπόρων, λιπασμάτων, ζώων, μηχανῶν, ἤ ἄλλων ἐργαλείων καί εἰδῶν χρησίμων διά τήν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος τῶν μελῶν. γ΄) Νά ἀγοράζουν τά προϊόντα τοῦ ἐπαγγέλματος τῶν μελῶν αὐτῶν καί να μεταπωλοῦν αὐτά.[39] δ΄) Ν' ἀποκτοῦν ἀκίνητα πρός ἐγκατάστασιν τῶν γραφείων των, αἰθουσῶν συνεδριάσεων καί ὁμιλιῶν, βιβλιοθηκῶν, ἐπαγγελματικῶν σχολείων, καί ἐν γένει πρός ἐπίτευξίν τινος τῶν σκοπῶν αὐτῶν[40]. ε΄) Νά συνάπτουν ὁμαδικάς συμβάσεις ἐργασίας μετά προσώπων φυσικῶν ἤ νομικῶν ἤ μετ' ἀντιπροσώπων ὁμάδων, καθοριζούσας τούς ὅρους τῆς ἐργασίας

---

38. Βλ. *Γ. Λεβέντη*, Ἐργατική νομοθεσία, τ. Α΄, Συνδικαλιστικό δίκαιο - Ἀπεργία, Ἀθήνα 1986, σ. 71-85 καί τίς παραπομπές πού σημειώνονται ἐκεῖ, καθώς καί *Ἰ. Κουκιάδη*, Συλλογικές ἐργασιακές σχέσεις... σ. 182 ἐπ., 142-147.

39. Τό ἄρθρο 15 τοῦ ν. 2151/1920, μέ τό ὁποῖο καταργήθηκαν τά ἐδάφια β΄ καί γ΄, ὅρισε ὅτι οἱ πράξεις πού ἀναφέρονται σ' αὐτά μποροῦν νά ἐπιχειροῦνται ἀπό συνεταιρισμούς τοῦ ν. 602 πού μποροῦν νά ἱδρύουν τά ἐπαγγελματικά σωματεῖα.

40. Τό ἐδάφιο αὐτό τίθεται ὅπως τροποποιήθηκε (ἐλάχιστα) ἀπό τό ἄρθρο 4 τοῦ ν.δ. 4361/1964.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

τοῦ ἑτέρου τῶν μερῶν, ἤτοι προσλήψεως καί ἀποβολῆς ἤ ἀποχωρήσεως ἐργατῶν, πληρωμῆς τῆς ἀντιμαθίας αὐτῶν, ὡρῶν ἐργασίας κλπ... Ἀπαγορεύεται ἡ λῆψις προμηθείας ἤ κέρδους κατά τήν ἐνέργειαν τῶν ἐν παραγράφῳ 2 τοῦ ἄρθρου τούτου ὑπό στοιχεῖα α΄, β΄, γ΄ ἀναγραφομένων πράξεων. Ἐπίσης ἀπαγορεύεται εἰς ἐπαγγελματικά σωματεῖα νά διανέμουν εἰς τά μέλη αὐτῶν κέρδη ὑφ' οἱανδήποτε μορφήν, προερχόμενα ἐκ πράξεων αὐτῶν (ἄρθρο 20). Τά ἀνεγνωρισμένα ἐπαγγελματικά σωματεῖα δικαιοῦνται: α΄) Ν' ἀποστέλλουν... ἀντιπροσώπους εἰς τό ἀνώτατον συμβούλιον ἐργασίας. β΄) Νά ἐγκαλοῦν ἐνώπιον τῆς οἰκείας ἀρχῆς διά τῶν νομίμων ἀντιπροσώπων των τούς παραβάτας τῶν ἐργατικῶν νόμων, τῶν ἐκτελεστικῶν αὐτῶν β. διαταγμάτων καί τῶν εἰδικῶν κανονισμῶν, γ΄) Νά ἱδρύουν ἐλευθέρως γραφεῖα προμηθείας ἐργασίας καί ἐργατῶν, καί δωρεάν παροχῆς ἰατρικῶν ἤ δικηγορικῶν συμβουλῶν» (ἄρθρο 22).[41]

V. Σκοποί τοῦ ἀλληλοβοηθητικοῦ ἐπαγγελματικοῦ σωματείου

1. Στόν ν. 281/1914, τά ἀλληλοβοηθητικά ἐπαγγελματικά σωματεῖα ἀποδίδονται μέ τόν ὅρο «ἀλληλοβοηθητικά σωματεῖα». Σύμφωνα μέ τόν νόμο αὐτό, ὅπως ἀναφέρθηκε παραπάνω ὑπό II, ἐπιτρέπεται νά μετέχουν στά ἐν λόγω σωματεῖα μόνον μισθωτοί ἤ μόνον ἐπιχειρηματίες ἤ μισθωτοί καί ἐπιχειρηματίες, ἀπαγορεύεται ὅμως νά ἐπιδιώκουν παράλληλα τά σωματεῖα αὐτά καί διεκδικητικούς σκοπούς.

Οἱ σκοποί τῶν σωματείων αὐτῶν καθορίζονται στόν ν. 281/1914 ὡς ἑξῆς: «Τά ἀλληλοβοηθητικά σωματεῖα, ἤ ταμεῖα, ἀποτελοῦνται ἐκ μελῶν ἀνηκόντων εἰς τήν αὐτήν ἤ συναφῆ ἐπαγγελματικήν τάξιν καί προτίθενται ἀποκλειστικῶς ἕνα ἤ πλείονας τῶν ἑπομένων σκοπῶν: 1) Νά παρέχουν εἰς τά μέλη ἤ καί τάς οἰκογενείας αὐτῶν ἰατρικήν περίθαλψιν ἤ καί φάρμακα, ἐν περιπτώσει νόσου καί τραυμάτων. 2) Νά παρέχουν εἰς τά μέλη αὐτῶν χρηματικά ἐπιδόματα εἰς περίπτωσιν νόσου, τραυμάτων, προσκαίρου ἀνικανότητος πρός ἐργασίαν, γεννήσεως τέκνου, ἀνεργίας, ἀσθενείας ἤ θανῆς ζώων ἤ θεομηνίας. 3) Νά καταβάλ-

---

41. Ἀνάλυση τῶν παραπάνω διατάξεων βλ. στόν *Α. Σβῶλο*, ὅ.π., σ. 214-217 καί στόν *Λ. Πολυχρόνη*, Τά ἐργατικά σωματεῖα, Ἀθῆναι 1949, σ. 130-134.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

λουν τάς δαπάνας τῆς κηδείας τῶν μελῶν. 4) Νά παρέχουν χρηματικά βοηθήματα, εἴτε ἐφ' ἅπαξ, εἴτε ὑπό τύπον συντάξεως εἰς μέλη ἀνίκανα πρός ἐργασίαν ἕνεκα γήρατος, δυστυχήματος ἤ νόσου, ἤ εἰς οἰκογενείας ἀποβιωσάντων μελῶν. 5) Νά παρέχουν δάνεια μέχρι ποσού 100 δραχμῶν τό πολύ εἰς ἕκαστον μέλος, κατά τά διά β. διατάγματος ὁριζόμενα. Διά τόν σκοπόν τοῦτον δέν δύναται νά διατίθεται κατ' ἔτος ἐν συνόλῳ πλέον τοῦ ἑνός πέμπτου τῶν καθαρῶν εἰσοδημάτων τῶν σωματείων... (ἄρθρο 12). Τά ἀλληλοβοηθητικά σωματεῖα δύνανται νά συντελοῦν ἐπίσης εἰς τήν ἠθικήν, πνευματικήν καί οἰκονομολογικήν μόρφωσιν τῆς ἐπαγγελματικῆς αὐτῶν τάξεως, ἤ νά βοηθοῦν τά μέλη, πρός ἀπόκτησιν ἐργαλείων τοῦ ἐπαγγέλματός των (ἄρθρο 13). Τά ἀλληλοβοηθητικά σωματεῖα δύνανται νά ἀποκτοῦν ἤ διατηροῦν ἀκίνητον ἰδιοκτησίαν μόνον πρός ἐγκατάστασιν τῶν γραφείων των, αἰθουσῶν συνεδριάσεων καί ὁμιλιῶν, βιβλιοθηκῶν καί ἐν γένει πρός ἐκπλήρωσιν τῶν σκοπῶν αὐτῶν καί κατόπιν εἰδικῆς ἀδείας τοῦ ὑπουργείου τῆς 'Εθνικῆς Οἰκονομίας... (ἄρθρο 17). Ταμεῖα συντάξεων ἤ ἀσφαλειῶν, κατά τήν διάταξιν τοῦ ἀριθμοῦ γ΄ τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ νόμου ΔΛ΄ (4030)... θεωροῦνται ταμεῖα ἱδρυόμενα καί λειτουργοῦντα παρά τῶν ἐργατῶν μιᾶς ἐπιχειρήσεως ἀποκλειστικῶς καί ὑπό τόν ὅρον νά εἶναι ἀνεγνωρισμένα συμφώνως πρός τόν νόμον τοῦτον. 'Επίσης ὡς ταμεῖα συντάξεων καί ἀσφαλειῶν, κατά τήν διάταξιν τοῦ ἀριθμοῦ γ΄ τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου τοῦ ἐν τῇ προηγουμένῃ παραγράφῳ ἀναφερομένου νόμου, θεωροῦνται τά ταμεῖα τά ὑπό τούς ὅρους τῆς προηγουμένης παραγράφου ἱδρυόμενα καί λειτουργοῦντα, διοικούμενα δέ κατά τά 2/3 τοὐλάχιστον ὑπό τῶν ἰδίων ἐργατῶν (ἄρθρο 18). Τά ὑπό ἀνεγνωρισμένων ἐπαγγελματικῶν σωματείων καί ἀνεγνωρισμένων ἑνώσεων τοιούτων ἱδρυόμενα ἀλληλοβοηθητικά ταμεῖα περιθάλψεων ἤ συντάξεων ἔχουν χωριστήν διαχείρισιν καί ἀποτελοῦν ἴδια νομικά πρόσωπα. Δύναται ὅμως ἡ διοίκησις αὐτῶν ν' ἀνατίθηται διά τοῦ καταστατικοῦ εἰς τά πρόσωπα τά διοικοῦντα τό ἐπαγγελματικόν σωματεῖον ἤ τήν ἕνωσιν τοιούτων. Μή ἀνεγνωρισμένα ἐπαγγελματικά σωματεῖα καί μή ἀναγνωρισμέναι ἑνώσεις τοιούτων ἀπαγορεύεται νά ἱδρύουν καί διατηροῦν ἀλληλοβοηθητικά ταμεῖα» (ἄρθρο 21).

2. Οἱ παραπάνω, καθώς καί ὅλες οἱ ἄλλες διατάξεις του ν. 281/1914 πού ἀφοροῦν στά ἀλληλοβοηθητικά ἐπαγγελματικά

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

σωματεῖα, ἰσχύουν καί σήμερα ὅπως τροποποιήθηκαν σέ μερικά δευτερεύοντα θέματά τους μέ τό β.δ. τῆς 15/20.5.1920.[42]

VI. Ἔννοια τῆς συνδικαλιστικῆς ἑνώσεως προσώπων

1. Κατά το σημερινό ἑλληνικό δίκαιο, (ἁπλή) συνδικαλιστική ἕνωση προσώπων εἶναι ἡ ὁμάδα προσώπων πού ἔχει τά παραπάνω ὑπό I κοινά χαρακτηριστικά τοῦ συνδικάτου ἀλλ' ὄχι καί τά ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά τοῦ ἐπαγγελματικοῦ σωματείου, ἀπό τό ὁποῖο συνεπῶς διαφέρει ὡς πρός τά ἰδιαίτερα αὐτά χαρακτηριστικά.

Ἐξ ἄλλου, ἡ συνδικαλιστική ἕνωση προσώπων διαφέρει: α) ἀπό τήν κοινή ἀστική ἑταιρία, ἐπειδή ἡ ἑταιρία αὐτή δέν ἔχει τά παραπάνω ὑπό I δ΄-στ΄ χαρακτηριστικά, β) ἀπό τίς ἐμπορικές ἑταιρίες, ἐπειδή αὐτές ἔχουν νομική προσωπικότητα καί κερδοσκοπικό χαρακτήρα καί γ) ἀπό τόν συνεταιρισμό ὑπό τήν οὐσιαστική του ἔννοια, ἐπειδή αὐτός ἔχει καί κερδοσκοπικό χαρακτήρα.

Ἀπό τό ἄρθρο 107 τοῦ Α.Κ., τό ὁποῖο ἀφορᾶ στίς (ἁπλές) ἑνώσεις προσώπων γενικά, προκύπτει ὅτι οἱ ἑνώσεις αὐτές διέπονται: ἀπό τίς διατάξεις περί σωματείων πού δέν προϋποθέτουν τήν ὕπαρξη νομικῆς προσωπικότητας, ἀπό τίς διατάξεις περί ἀστικῆς ἑταιρίας καί ἀπό τούς συμβατικούς ὅρους τους.[43] Ἐπίσης, προκύπτει ὅτι στίς συνδικαλιστικές ἑνώσεις προσώπων μποροῦν νά μετέχουν μόνον οἱ ἐπιχειρηματίες ἤ ἀμφότεροι καί ὅτι οἱ ἑνώσεις αὐτές μποροῦν νά ἐπιδιώκουν τούς ἴδιους σκοπούς πού ἐπιδιώκουν καί τά ἐπαγγελματικά σωματεῖα, ἐκτός ἀπό ἐκείνους οἱ ὁποῖοι, σύμφωνα μέ ἄλλες διατάξεις, ἐπιτρέπεται νά ἐπιδιώκονται μόνον ἀπό ἐπαγγελματικά σωματεῖα, ὅπως εἶναι οἱ ἀλληλοβοηθητικοί.

Εἰδική ἀναφορά στίς (ἁπλές) συνδικαλιστικές ἑνώσεις τῶν μισθωτῶν ἔγινε γιά πρώτη φορά μέ τό ἄρθρο 1§ 3 α΄ γγ΄ τοῦ ν. 1264/1982. Τέτοιες ἑνώσεις μποροῦν νά συνιστῶνται ἀπό δέκα

---

42. Βλ. *Ἀ. Κρητικό*, ὅ.π., σ. 538-550, ὅπου ἀναλύονται οἱ παραπάνω διατάξεις μέ παραπομπές στή θεωρία καί στή νομολογία.

43. *Ἀ. Καρακατσάνης*, Ἑρμ. Α.Κ. ἄρθρον 107, ἀρ. 11-13.

Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

τουλάχιστον μισθωτούς σέ ἐπιχειρήσεις πού ἀπασχολοῦν μέχρι 40 μισθωτούς. Ὡς πρός τούς σκοπούς τους, ἰσχύουν ὅσα ἀναφέρθηκαν ἀμέσως παραπάνω.[44]

2. Στόν ν. 281/1914, οἱ (ἁπλές) συνδικαλιστικές ἑνώσεις ἀποδίδονταν μέ τόν ὅρο «μή ἀνεγνωρισμένα ἐπαγγελματικά σωματεῖα» καί ἡ ρύθμιση τῶν σχετικῶν ζητημάτων ἦταν ὅμοια μέ ἐκείνη τοῦ ἄρθρου 107 τοῦ Α.Κ., διέφερε δέ μόνον ὡς πρός τό ὅτι ἡ ἵδρυση τῶν ἑνώσεων ἔπρεπε νά γίνεται ἀπό ἑπτά τουλάχιστον πρόσωπα, τά ὁποῖα ἔπρεπε νά εἶναι μόνον μισθωτοί ἤ μόνον ἐπιχειρηματίες.[45]

VII. Ἔννοια τῆς ἑνώσεως συνδικάτων

1. Ὁ ν. 1264/1982 καθορίζει τήν ἔννοια καί τά εἴδη τῶν ἑνώσεων συνδικάτων τῶν μισθωτῶν στό ἄρθρο 1 § 3 ὡς ἑξῆς: «... β) Δευτεροβάθμιες συνδικαλιστικές ὀργανώσεις εἶναι οἱ Ὁμοσπονδίες καί τα Ἐργατικά Κέντρα. Οἱ Ὁμοσπονδίες εἶναι ἑνώσεις δύο (2) τουλάχιστο σωματείων τοῦ ἰδίου ἤ συναφῶν κλάδων οἰκονομικῆς δραστηριότητας ἤ τοῦ ἰδίου ἤ συναφῶν ἐπαγγελμάτων. Τα Ἐργατικά Κέντρα εἶναι ἑνώσεις δύο (2) τουλάχιστο σωματείων καί τοπικῶν παραρτημάτων που ἔχουν τήν ἕδρα τους μέσα στήν περιφέρεια τοῦ ἀντίστοιχου Ἐργατικοῦ Κέντρου ἀνεξάρτητα ἀπό τόν τόπο ἀπασχόλησης τῶν μελῶν τους. γ) Τριτοβάθμιες συνδικαλιστικές ὀργανώσεις (συνομοσπονδίες) εἶναι ἑνώσεις Ὁμοσπονδιῶν καί Ἐργατικῶν Κέντρων».[46]

2. Ἀνάλογες διατάξεις περιέχει καί τό ἄρθρο 2 τοῦ ν. 1712/1987 σχετικά μέ τίς ἑνώσεις συνδικάτων τῶν ἐπιχειρηματιῶν.

3. Τό ἄρθρο 43 τοῦ ν. 281/1914, ὅριζε τά ἀκόλουθα ἀναφορι-

---

44. Βλ. *Γ. Λεβέντη*, ὅ.π., σ. 41-51.

45. Βλ. *Α. Σβῶλο*, ὅ.π., σ. 245,133 καί 199.

46. Βλ. εἰδικότερα στόν *Γ. Λεβέντη*, ὅ.π., σ. 51-54 καί στόν *Α. Κρητικό*, ὅ.π., σ. 524-534.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσο

κά μέ τίς ἑνώσεις συνδικάτων τῶν μισθωτῶν ἤ τῶν ἐπιχειρηματιῶν: «Τά δύο ἤ πλείονα σωματεῖα ἐπαγγελματικά, ἤ ἄλλων σκοπῶν, δύνανται νά ἑνώνωνται εἰς σύνδεσμον ἤ ἕνωσιν διά τήν ἐπιδίωξιν τῶν κοινῶν αὐτῶν συμφερόντων, διατηροῦντα τήν οἰκονομικήν καί διοικητικήν αὐτονομίαν των. Αἱ τοιαῦται ἑνώσεις δύνανται ν' ἀναγνωρίζωνται κατά τούς ὅρους τοῦ νόμου τούτου, ὑποχρεούμεναι νά δηλώνουν ἁρμοδίως τά ὀνόματα τῶν ἀποτελούντων τήν διοίκησιν τῶν σωματείων, τά ὁποῖα συγκροτοῦν αὐτάς. Εἰς τάς ἐκλογάς καί ἀποφάσεις τοιούτων ἑνώσεων ἕκαστον σωματεῖον διαθέτει ἀριθμόν ψήφων ἀνάλογον πρός τόν ἀριθμόν τῶν ἐκπληρωσάντων τάς ὑποχρεώσεις των μελῶν αὐτοῦ. Αἱ ἀνεγνωρισμέναι ἑνώσεις ἔχουν τά αὐτά δικαιώματα καί τάς αὐτάς ὑποχρεώσεις μέ τά ἁπλᾶ σωματεῖα κατά τάς διατάξεις τοῦ νόμου τούτου».[47]

§5. Ἔννοια καί εἴδη συνδικάτου κατά τό ἐπίσημο δίκαιο τῆς περιόδου 1834-1914

I. Εἰσαγωγή. Εἴδη ἑταιρίας

1. Στό ἐπίσημο δίκαιο πού ἴσχυε στό ἑλληνικό κράτος κατά τήν περίοδο 1834-1914, ἦσαν γνωστές οἱ ἑξῆς τρεῖς βασικές κατηγορίες ἑνώσεων προσώπων, οἱ ὁποῖες ἀναγνωρίζονται καί ἀπό τό σημερινό δίκαιό μας: ἡ ἑταιρία, τό σωματεῖο καί ἡ ἁπλή ἕνωση προσώπων.

Πρίν εἰσέλθομε στήν ἐξέταση τῶν δύο τελευταίων κατηγοριῶν οἱ ὁποῖες ἐνδιαφέρουν τήν παροῦσα μελέτη, εἶναι ἀνάγκη νά ἀναφερθοῦν μερικά στοιχεῖα γιά τίς κατηγορίες στίς ὁποῖες διακρινόταν ἡ ἑταιρία κατά τό ἐν λόγω δίκαιο.[48]

---

47. Βλ. *Α. Σβῶλο*, ὅ.π., σ. 185 ἐπ. καί *Λ. Πολυχρόνη*, ὅ.π., σ. 156-157.

48. Γενικότερα γιά τίς ἑταιρίες βλ. *Γ. Ράλλη*, Ἑρμηνεία τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορικοῦ δικαίου, τ. Ι, ἔκδ. β΄, Ἀθῆναι 1863, σ. 122 ἐπ., *Α. Πετρίτση*, περί ἐμπορικῶν ἑταιριῶν, τ. Α΄, Ἀθήναι 1886, *Σ. Κροκιδᾶ*, Ἐγχειρίδιον τοῦ ἐμπορικοῦ δικαίου, Ἀθῆναι 1894 σ. 74 ἐπ., *Π. Παπαρρηγόπουλο*, Τό ἐν Ἑλλάδι ἰσχύον ἀστικόν δίκαιον, βιβλίον πέμπτον, Ἐνοχικόν δίκαιον, ἔκδ. γ΄, Ἀθῆναι 1884, σ. 152 ἐπ., *Π. Καλλιγᾶ*, Σύστημα ρωμαϊκοῦ δικαίου, τ. Γ΄, Ἐνοχικόν δίκαιον, ἔκδ. γ΄, Ἀθῆναι 1885, σ. 513 ἐπ., *B. Windscheid-Th. Kipp*, Σύστημα

Κεντρική Βιβλιοθήκη Κομοτηνής

2. Στό δίκαιο αὐτό, οἱ ἔννοιες καί ἡ ρύθμιση τῶν κατηγοριῶν ἑταιρίας δέν διέφεραν κατά τό πλεῖστον ἀπό τίς ἀντίστοιχες σημερινές. Ἡ ἑταιρία (societas) διακρινόταν στίς ἑξῆς πέντε βασικές κατηγορίες: κοινή ἀστική, μετοχική ἤ ἀφανής, ὁμόρρυθμη, ἑτερόρρυθμη καί ἀνώνυμη. Ἡ πρώτη ἀπό αὐτές ρυθμιζόταν ἀπό τό ἀστικό δίκαιο, ἐνῶ οἱ ἄλλες ρυθμίζονταν ἀπό τό ἐμπορικό δίκαιο (κυρίως ἀπό τόν Ἐμπορικό Νόμο τοῦ 1835) καί συμπληρωματικά ἀπό τό ἀστικό δίκαιο.

Ἡ ἀστική καί ἡ μετοχική ἑταιρία δέν εἶχαν νομική προσωπικότητα. Ἡ ὁμόρρυθμη καί ἡ ἑτερόρρυθμη ἀποκτοῦσαν νομική προσωπικότητα μέ τήν δημοσίευση περιλήψεως τοῦ καταστατικοῦ τους στό προωτοδικεῖο (ἄρθρο 42 τοῦ Ἐμπ. Ν.). Ἡ ἀνώνυμη ἑταιρία ἀποκτοῦσε νομική προσωπικότητα μέ τήν δημοσίευση στήν ΕτΚ τοῦ διοικητικοῦ διατάγματος μέ τό ὁποῖο ἐχορηγεῖτο ἡ κυβερνητική ἄδεια ἱδρύσεως της (ἄρθρο 37 τοῦ Ἐμπ. Ν.)[49]

Οἱ ἑταιρίες μποροῦσαν νά ἐπιδιώκουν ὁποιονδήποτε θεμιτό σκοπό καί συνεπῶς μποροῦσαν νά εἶναι κερδοσκοπικές ἤ μή κερδοσκοπικές.[50] Ἡ ὁμόρρυθμη, ἡ ἑτερόρρυθμη καί ἡ ἀνώνυμη ἄν ἐνεργοῦσαν συστηματικά ὁρισμένες πράξεις πού χαρακτηρίζονταν ὡς ἐμπορικές στό β.δ. τῆς 2/12.5.1835, ἀποκτοῦσαν τήν ἰδιότητα τοῦ ἐμπόρου καί λέγονταν ἐμπορικές, ἐνῶ ἄν ἐνεργοῦσαν συστηματικά μόνον μή ἐμπορικές πράξεις ἐθεωροῦντο ὡς ἀστικές.

Ὁ συνεταιρισμός ὑπό τήν οὐσιαστική σημερινή του ἔννοια δέν ἀποτελοῦσε ἰδιαίτερο εἶδος ἑταιρίας ὅπως σήμερα, ἀλλά, ἀνάλογα μέ τήν ὀργανωτική δομή του, κατατασσόταν σέ ἕνα ἀπό τά παραπάνω εἴδη τῆς ἑταιρίας ἤ ἐθεωρεῖτο ὡς σωματεῖο καί ὑπαγόταν στήν ἀντίστοιχη ρύθμιση. Ἑπομένως, ὁ συνεταιρισμός μπο-

---

ρωμαϊκοῦ δικαίου, τ. Δ΄, Ἐνοχικόν δίκαιον, μτφρ. Α. Ἀργυροῦ, Ἀθῆναι 1909, σ. 316 ἑπ., *H. Dernburg*, Ἐνοχικόν δίκαιον, μτφρ. Γ. Δυοβουνιώτη, Ἀθῆναι 1909, σ. 370 ἑπ.

49. Βλ. παρακάτω στήν §22 ὑπό I3. Οἱ ἀστικολόγοι θεωροῦσαν τήν ἀνώνυμη ἑταιρία ὡς ἰδιόρρυθμο σωματεῖο, βλ. παρακάτω ὑπό II γ΄.

50. Αὐτό ὑποστήριζαν οἱ ἀστικολόγοι, βλ. π.χ. *Windscheid-Kipp*, ὅ.π., σ. 317, 318 καί *Dernburg*, ὅ.π. σ. 370. Κατά τούς ἐμπορικολόγους, οἱ μή κερδοσκοπικές ἑνώσεις προσώπων δέν εἶναι ἑταιρίες ὑπό στενή ἔννοια, *Ράλλης*, ὅ.π., σ. 123, *Πετρίτσης*, ὅ.π., σ. 8 καί 27, *Κροκιδᾶς*, ὅ.π., σ. 75 ἑπ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κομοτηνής

ροῦσε νά ἀποτελεῖ ἤ ὄχι νομικό πρόσωπο, νά εἶναι ἤ ὄχι κερδοσκοπικές καί νά ἔχει ἤ ὄχι ἐμπορικό χαρακτήρα.[51]

II. Ἔννοια τοῦ σωματείου

Ἡ ἐπίσημη ἀντίληψη πού ἐπικρατοῦσε στό ἑλληνικό κράτος ὡς πρός τήν ἔννοια τοῦ σωματείου στηριζόταν στίς λίγες διατάξεις τοῦ ἰσχύοντος τότε βυζαντινορρωμαϊκοῦ δικαίου περί σωματείων καί στίς γενικότερες διατάξεις του περί νομικῶν προσώπων, εἶχε δέ διαμορφωθεῖ ὑπό τήν ἐπίδραση τῆς σχετικῆς διδασκαλίας τῶν πανδεκτιστῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν.

Σύμφωνα μέ τήν ἀντίληψη αὐτή, σωματεῖο (corpus, collegium) εἶναι ἡ ὁμάδα τριῶν τουλάχιστον προσώπων, ἡ ὁποία συγκροτεῖται προαιρετικά μέ σύμβαση, ἔχει νομική προσωπικότητα καί ἐπιδιώκει ὁποιονδήποτε θεμιτό σκοπό. Εἰδικότερα, τό σωματεῖο ἔχει τά ἑξῆς ἐννοιολογικά χαρακτηριστικά:

α) Συνιστᾶται ἀπό τρία τουλάχιστον πρόσωπα, σύμφωνα μέ τόν κανόνα: «tres faciunt collegium», ὥστε νά εἶναι δυνατόν νά σχηματίζεται πλειοψηφία κατά τήν λήψη ἀποφάσεων.[52] Τά μέλη του μποροῦν νά εἶναι μόνον φυσικά πρόσωπα, ὄχι δέ καί νομικά

---

51. Ἡ ἐγκύκλιος 44/15.9.1914 τοῦ Ὑπ. Ἐθνικῆς Οἰκονομίας (*Κ. Πασαγιάννη*, Ἐργατική καί κοινωνική νομοθεσία, Ἀθῆναι 1919, σ. 368) ἀναφέρει ὅτι: «Μέχρι δέ σήμερον, ἐν ἐλλείψει εἰδικοῦ περί συνεταιρισμῶν νόμου, συνεταιρισμός, γεωργικός ἤ μή, ἱδρύετο ὑπό τήν μορφήν σωματείου τοῦ ἀστικοῦ δικαίου» καί ὅτι μετά τήν θέσπιση τοῦ ν. 281/1914 οἱ συνεταιρισμοί πρέπει νά μετατραποῦν σέ σωματεῖα τοῦ νόμου αὐτοῦ ἤ σέ ἀνώνυμες ἤ ὁμόρρυθμες ἑταιρίες ἀνάλογα μέ τήν φύση τῶν ἐργασιῶν τους. Κατά τόν *Κροκιδᾶ* (ὅ.π., σ. 79), δέν ἀποτελοῦν ἑταιρίες οἱ ἑνώσεις πού ἐπιδιώκουν «οὐχί πραγματοποίησιν κερδῶν, ἀλλ' ἀποφυγήν ἤ περιορισμόν ζημιῶν οἷαι εἶνε α΄) αἱ ἀλληλασφάλειαι, β΄) αἱ ἑνώσεις ἰδιοκτητῶν ὅπως διατηρῶσιν ἔργα πρός προστασίαν τῶν ἰδιοκτησιῶν των, γ΄) αἱ ἑνώσεις αἱ σκοποῦσαι οἰκονομίας, αἱ κοινῶς καλούμεναι συνεργατικαί (cooperatives de consommation) ὡς παρ' ἡμῖν ἡ στρατ. ἕνωσις». Κατά τόν *Ἐ. Λυκούδη* ὅμως (Ἡ ἐν Ἑλλάδι βιομηχανία καί αἱ ἀπεργίαι ὑπό τήν ἔποψιν τῆς νομοθεσίας καί τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, Ἑρμούπολις 1883, σ. 108-109),οἱ παραγωγικοί συνεταιρισμοί εἶναι ἐμπορικές ἑταιρίες, οἱ δέ καταναλωτικοί συνεταιρισμοί εἶναι ἀστικές ἤ ἐμπορικές ἑταιρίες κατά περίπτωση. Κατά τήν Ἐφ. Ἀθ. 877/1893, Θέμις Δ΄ σ. 359, οἱ ἀλληλασφάλειες κατά τῶν χερσαίων κινδύνων εἶναι ἀστικές ἑταιρίες.

52. Κατά νόμ. 85 πανδ. (50,16): «Neratius Priscus tres facere existimat collegium et hoc magis sequendum est». Κατά νόμ. 82 (2,2): «τρεῖς σύστημα ποιοῦσι».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόμοτσο

πρόσωπα (ἑταιρίες, σωματεῖα κλπ). Γιά τόν λόγο αὐτό ἡ ἕνωση σωματείων ἐθεωρεῖτο ὅτι δέν ἀποτελεῖ νομικό πρόσωπο.[53]

β) Ἱδρύεται προαιρετικά μέ δικαιοπραξία ἰδιωτικοῦ δικαίου ἀπό τά ἀρχικά μέλη καί ἡ συμμετοχή σ᾽ αὐτό εἶναι προαιρετική. Ἑπομένως, δέν ἀποτελοῦν σωματεῖα π.χ. οἱ ἀκόλουθες ἐπαγγελματικές ὀργανώσεις, οἱ ὁποῖες ἱδρύθηκαν βάσει εἰδικῶν νόμων καί τῶν ὁποίων τά μέλη μετέχουν σ᾽ αὐτές ὑποχρεωτικά: τό Ναυτικόν ἀπομαχικόν ταμεῖον, πού ἱδρύθηκε τό 1836 καί ἄρχισε νά λειτουργεῖ τό 1861, τό Μετοχικόν ταμεῖον τοῦ κατά γῆν στρατοῦ (1853), τό Μετοχικόν ταμεῖον τοῦ κατά θάλασσαν στρατοῦ (1856), τό Μετοχικό ταμεῖον πολιτικῶν ὑπαλλήλων (1867), τό Ταμεῖον βοηθείας καί περιθάλψεως τῶν ἐργατῶν μεταλλείων (νομοθετική πρόβλεψη τό 1861, ἵδρυση τό 1882, τροποποίηση τό 1901), τό Ταμιευτήριον τοῦ ἐργατικοῦ προσωπικοῦ τοῦ ἐθνικοῦ τυπογραφείου καί τοῦ ἐθνικοῦ σφραγιστηρίου (1905), οἱ δικηγορικοί σύλλογοι (ἀπό τό 1908) κλπ, καθώς καί οἱ δῆμοι καί οἱ κοινότητες (municipia, coloniae κλπ), οἱ ἐκκλησιαστικές ὀργανώσεις κλπ.[54]

γ) Ἔχει νομική προσωπικότητα, τήν ὁποία ἀποκτᾶ μέ τόν τρόπο ὁ ὁποῖος ἐξετάζεται παρακάτω στήν § 22 ὑπό Ι. Τό σωματεῖο δηλαδή ἀποτελεῖ αὐτοτελές ὑποκείμενο ἐννόμων σχέσεων, ἀνεξάρτητο ἀπό τά πρόσωπα τῶν μελῶν του. Μέ ἄλλα λόγια, ὑποκείμενο τῶν δικαιωμάτων καί τῶν ὑποχρεώσεων πού ἀφοροῦν στό σωματεῖο εἶναι ἡ ὁμάδα τῶν μελῶν του (πού ἔχει τήν νομική προσωπικότητα) καί ὄχι τό καθένα ἀπό τά μέλη του χωριστά. Ἔτσι, ἡ περιουσία πού χρησιμοποιεῖται γιά τήν ὁμάδα καί τά μέ-

---

53. *Α. Μομφερράτος*, Ἐγχειρίδιον τοῦ ἀστικοῦ δικαίου, τ. Α΄, Γενικαί ἀρχαί, Ἀθῆναι 1914, σ. 217, *Β. Οἰκονομίδης*, Στοιχεῖα τοῦ ἀστικοῦ δικαίου, βιβλίον πρῶτον, Γενικαί ἀρχαί, Ἀθῆναι 1877, σ. 85, *Α. Κρασσᾶς*, Σύστημα ἀστικοῦ δικαίου, τ. Α΄, Γενικαί διδασκαλίαι, Ἀθῆναι 1897, σ. 268, *Π. Παπαρρηγόπουλος*, Γενικαί ἀρχαί τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντος ἀστικοῦ δικαίου, Ἀθῆναι 1881, σ. 290. Τό ἄρθρο 224 τοῦ Ποινικοῦ Νόμου τοῦ 1834 ἐπέτρεπε τήν ἵδρυση ἑνώσεων σωματείων μετά ἀπό κυβερνητική ἄδεια, βλ. παρακάτω στήν § 23 ὑπό Ι. Κατά τόν *Ν. Ν. Σαρίπολο*, (Ἑλληνικόν συνταγματικόν δίκαιον, τ. Β΄, ἔκδ. β΄, Ἀθῆναι 1914, σ. 476), «οἱ συνεταιρισμοί συνεταιρισμῶν ἐπιτρέπονται, μή ἀπαγορεύοντος τούτους τοῦ νόμου, ἀλλά δέν ὑπάρχει συνταγματική ἐγγύησις».

54. *Μομφερράτος*, ὅ.π., σ. 202-205, 212-213, *Δ. Θεοφανόπουλος*, Σύστημα ρωμαϊκοῦ δικαίου, Γενικαί ἀρχαί, Ἀθῆναι 1899, σ. 65.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

λη της ἀνήκει σ' αὐτήν (στό σωματεῖο) καί ὄχι στά μέλη της. Ἐπίσης, τά ὄργανα τῆς ὁμάδας ἐνεργοῦν γιά λογαριασμό της καί ὄχι γιά λογαριασμό κάθε μέλους.

Μέ βάση τήν νομική προσωπικότητά του, τό σωματεῖο διαφέρει ἀπό τήν κοινή ἀστική ἑταιρία, ἡ ὁποία δέν ἔχει νομική προσωπικότητα, δεδομένου ὅτι ἡ σχετική περιουσία δέν ἀνήκει στήν ὁμάδα τῶν μελῶν της ἀλλά στά μέλη της ἀτομικά, τά δέ ὄργανά της δέν ἐνεργοῦν γιά λογαριασμό της, ἀλλά γιά λογαριασμό ἑκάστου μέλους.[55]

Κατά τήν ρωμαϊκή καί τήν βυζαντινή ἐποχή, παρά τόν προαναφερθέντα κανόνα τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου ὅτι οἱ ἑνώσεις προσώπων τῶν ὁποίων ἡ σχετική περιουσία ἀνήκει ἀτομικά στά μέλη τους εἶναι κοινές ἀστικές ἑταιρίες (χωρίς νομική προσωπικότητα), εἶχε ἀπονεμηθεῖ νομική προσωπικότητα μέ εἰδικές διατάξεις στίς ἑξῆς δύο κατηγορίες ἑνώσεων προσώπων, μολονότι ἡ σχετική περιουσία ἀνῆκε ἀτομικά στά μέλη τους: σέ ἐκεῖνες πού εἶχαν ὡς σκοπό τήν ἐκμετάλλευση τῶν δημοσίων κτημάτων καί μεταλλείων ἤ τήν εἴσπραξη τῶν δημοσίων ἐσόδων ἤ τήν προμήθευση τοῦ στρατοῦ κλπ (societates publicanorum κλπ) καί σέ ἐκεῖνες πού ἀποσκοποῦσαν στήν ἀλληλοβοήθεια «τῆς πενεστέρας κοινωνικῆς τάξεως» (collegia tenuiorum). Μετά τήν νομοθετική ἀπονομή νομικῆς προσωπικότητας στίς ἐν λόγω ἑνώσεις προσώπων, οἱ ἑνώσεις αὐτές ἔπαυσαν πλέον νά θεωροῦνται ὡς κοινές ἀστικές ἑταιρίες καί ἐθεωροῦντο ἐφεξῆς ὡς ἰδιόρρυθμα σωματεῖα, δεδομένου ὅτι εἶχαν ὅλα τά χαρακτηριστικά τοῦ σωματείου, μέ μόνη τή διαφορά ὅτι ἡ σχετική περιουσία ἀνῆκε στά μέλη τους καί ὄχι στά σωματεῖα.[56]

---

55. *Κρασσᾶς*, ὅ.π., σ. 262-265, 290-293, *Μομφερρᾶτος*, ὅ.π., σ. 198-202, 220-222, *Οἰκονομίδης*, ὅ.π., σ. 80 ἐπ. *Π. Καλλιγᾶς*, Σύστημα ρωμαϊκοῦ δικαίου καθ' ἃ ἐν Ἑλλάδι πολιτεύεται, πλήν Ἰονίων νήσων, τ. Α΄, ἔκδ. γ΄, Ἀθῆναι 1878 σ. 308, 309, 313, *Παπαρρηγόπουλος*, Ἐνοχικόν... σ. 155, *Πετρίτσης*, ὅ.π., σ. 60 ἐπ. καί ἰδίως 67.

56. Κατά τόν *Πετρίτση* (ὅ.π., σ. 68): «Ἐν τῷ Ρ.Δ., εἰδικαί τίνες ἑταιρίαι, οἷον αἱ societates publicanorum καί αἱ ταύταις παρεμφερεῖς ἐξωμοιώθησαν πρός τά καλούμενα συστήματα ἤ σωματεῖα (Collegia, Corpora), ἀνεγνωρίσθησαν δέ ὡς νομικά πρόσωπα, διότι καί τά σωματεῖα εἶχον τήν ἰδιότητα ταύτην. Ν. 59. Π. 17. 2. Ν. 3. καί 4. Π. 37. 1. Ν. 31. Π. 47. 2. καί Β. 8. 2. 101. «Οὐ πᾶσιν ἔξεστι ποιεῖν ἑταιρίας ἤ συστήματα ἤ σωματεῖα ἀλλ' ἐπί δημοσίων τελῶν καί μετάλλων ἀργύρου καί χρυ-

Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσου

Κατά τήν νεότερη ἐποχή, ὁπότε ἐμφανίσθηκαν οἱ ἀνώνυμες ἑταιρίες καί τά ἀλληλοασφαλιστικά ταμεῖα, στήν περιουσία τῶν ὁποίων εἶχαν δικαιώματα καί τά μέλη τους, ἔγινε δεκτό ἑρμηνευτικά μέ βάση τό ἱστορικό παράδειγμα τῶν παραπάνω ἑνώσεων προσώπων ὅτι καί οἱ νέες αὐτές ὀργανώσεις δέν ἀποτελοῦν ἑταιρίες, ἀλλά ἰδιόρρυθμα σωματεῖα, μολονότι παραχωροῦν στά μέλη τους δικαιώματα ἐπί τῆς περιουσίας τους (πρᾶγμα πού δέν ἁρμόζει στά σωματεῖα).[57]

δ) Ἐπιτρέπεται νά ἐπιδιώκει ὁποιονδήποτε θεμιτό σκοπό. Ἑπομένως, μπορεῖ νά ἔχει μή κερδοσκοπικό ἤ κερδοσκοπικό χαρακτήρα, ὅπως καί οἱ ἑταιρίες.[58] Ἡ ἀντίληψη ὅτι τό σωματεῖο

σοῦ καί ἁλικῶν καί ἔξεστιν αὐτοῖς κατά μίμησιν τῶν πόλεων ἔχειν πράγματα κοινά καί ἄρκλαν καί ἐνάγοντα σύνδικον ἐξ οὗ πράττεται τά κοινά». Ἀλλ᾽ ἐκ τούτου δέν ἕπεται ὅτι πᾶσαι αἱ ἑταιρίαι ἀπετέλουν νομικήν προσωπικότητα. Ἀπεναντίας ἡ ἐπί τῶν εἰδικῶν τούτων ἑταιριῶν ἐξαίρεσις ἐπικυροῖ τόν κανόνα. Διότι αἱ εἰδικαί αὗται ἑταιρίαι ἀπολαύουσι τῆς νομικῆς προσωπικότητος κατά τήν τοῦ Maynz παρατήρησιν οὐχί ὡς ἑταιρίαι, ἀλλά τῇ ἀφαιρέσει τῆς ἰδιότητος τῆς ἑταιρίας». Πρβλ. *Κροκιδᾶ*, ὅ.π., σ., 76, *Κρασσᾶ*, ὅ.π., σ. 267, *Μομφερράτο*, ὅ.π., σ. 206, *Ἀ. Οἰκονόμο*, Νόμιμα λαϊκῶν ἑταιριῶν, Οἰκονομική Ἐπιθεώρησις, τ. 12, σ. 299.

57. *Κρασσᾶς*, ὅ.π., σ. 290-293, *Μομφερράτος*, ὅ.π., σ. 206, *Οἰκονομίδης*, ὅ.π., σ. 83. Διά τόν ἴδιο ἴσως λόγο εἶχε γίνει δεκτό ὅτι καί οἱ συνεταιρισμοί ὑπό τήν οὐσιαστική τους ἔννοια ἀποτελοῦν σωματεῖα. Πρβλ. ὑποσημ. 36 καί 51.

58. *Ὁ Κρασσᾶς* (ὅ.π., σ. 279, 282, 273) γράφει ὅτι τό σωματεῖο ἔχει ὁρισμένο θεμιτό σκοπό καί ὅτι ἡ ὁμάδα (universitas) καί τό σωματεῖο μποροῦν νά ἐπιδιώκουν ὁποιονδήποτε σκοπό, κοινωφελῆ, ἐπιστημονικό, καλλιτεχνικό, ἐμπορικό, βιομηχανικό καί ψυχαγωγικό. Κατά τόν *Μομφερράτο*, (ὅ.π., σ. 214, πρβλ. καί σ. 217), τό σωματεῖο ἐπιδιώκει ὁποιονδήποτε σκοπό, ἐπιστημονικό, ἐμπορικό, καλλιτεχνικό κλπ. *Ὁ Οἰκονομίδης* (ὅ.π., σ. 82-83) γράφει ὅτι «ὁ σκοπός τοῦ νομικοῦ προσώπου συνήθως μέν ἐστί κοινωνικός, ἀλλά καί ἰδιωφελής ὑπέρ τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτό ἀνθρώπων μόνον ἐπιδιωκόμενος» καί ἀκολούθως διευκρινίζει ἀφ᾽ ἑνός ὅτι «ὁ κοινωνικός σκοπός πρός ὅν τείνει τό νομικόν πρόσωπον, ἤ ὁρᾶ ἐν γένει τήν κοινωνικότητα τοῦ ἀνθρώπου (ὡς εἶναι ὁ ὑπό τοῦ κράτους, τῶν δήμων καί τῶν σωματείων), ἤ εἶναι σκοπός θρησκευτικός, φιλανθρωπικός, ἐπιστημονικός» καί ἀφ᾽ ἑτέρου ὅτι «ἡ ἕνωσις πολλῶν ἀνθρώπων πρός ἐπιδίωξιν σκοποῦ τινος κοινῆς ὠφελείας ἤ περιέχει τά στοιχεῖα συνήθους ἑταιρίας, ἧς τά καθ᾽ ἕκαστα ἐξηγοῦνται ἐν τῷ ἐνοχικῷ δικαίῳ, ἤ ἀποτελεῖ συνεταιρισμόν, δηλ. ἀνώνυμον ἐμπορικήν ἑταιρίαν, ἤ τέλος σωματεῖον, πρός τινα σκοπόν (θρησκευτικόν, φιλανθρωπικόν, ἐπιστημονικόν) συνεσταμένον». Κατά τόν *Παπαρρηγόπουλο*, (Γεν. ἀρχαί... σ. 283), οἱ ἑνώσεις προσώπων πού διαθέτουν νομική προσωπικότητα «ἔχουσι σκοπόν οὐχί κυρίως κτήσεως, ἀλλ᾽ ἄλλον ἀνώτερον, ὁ ὁποῖος δέν συνίσταται συνήθως εἰς χρη-

Δημόσια Καντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

μπορεῖ νά ἔχει κερδοσκοπικό χαρακτήρα ἴσως νά εἶχε προέλθει κατά προέκταση τῆς προαναφερθείσης παραδοχῆς ὅτι καί ἡ κερδοσκοπική ἀνώνυμη ἑταιρία ἀποτελεῖ σωματεῖο.

ε) Δέν ὑποχρεοῦται νά εἶναι ἐσωτερικά ὀργανωμένη ὁμάδα, δηλαδή νά ἔχει καταστατικό, ὄργανα διοικήσεως, λειτουργικές διαδικασίες κλπ. Ἄν ἔχει τέτοια ὀργάνωση, λέγεται ὀργανισμένο ἤ συντεταγμένο σωματεῖο καί τό καταστατικό του ἔχει δικαιοπρακτικό χαρακτήρα. Στήν ἀντίθετη περίπτωση, καθώς καί ἄν ἡ ὀργάνωσή του εἶναι ἀτελής, λέγεται ἀνοργάνιστο ἤ ἀσύντακτο καί διοικεῖται σύμφωνα μέ τίς ἀποφάσεις τῶν 2/3 τῶν μελῶν του.[59]

στ) Ἡ ἐναλλαγή τῶν μελῶν του δέν ἀποκλείεται οὔτε ἐπηρεάζει τήν ὕπαρξη καί τήν ταυτότητά του. Τό ἀντίθετο ἰσχύει ὡς πρός τίς προσωπικές ἑταιρίες.[60]

ζ) Ἡ ἐκπλήρωση τοῦ σκοποῦ του δέν προϋποθέτει τήν ὑποχρεωτική ἐνεργό συμμετοχή ὅλων τῶν μελῶν του στίς δραστηριότητές του, ὅπως ἀντίθετα συμβαίνει μέ τίς προσωπικές ἑταιρίες, οὔτε προϋποθέτει τήν ὑποχρεωτική ὕπαρξη περιουσίας του, ἐκτός ἄν πρόκειται γιά τό ἰδιόρρυθμο σωματεῖο τῆς ἀνωνύμου ἑταιρίας.[61]

ματικόν ὄφελος». Ἀναλυτικότερα ἀναφέρεται στόν σκοπό τῶν σωματείων ὁ Regelsberger (*F. Regelsberger*, Γενικαί διδασκαλίαι τοῦ δικαίου τῶν Πανδεκτῶν, μτφρ. Γ. Μαρκιδάκη, Χ. Πράτσικα, Ἀθῆναι 1915, σ. 500), ὁ ὁποῖος διακρίνει: «τά ἀστικά σωματεῖα, τά ὁποῖα ἔχουσι σκοπόν κείμενον ἔξω τοῦ περιουσιακοῦ συμφέροντος, σκοπόν ἄς εἴπωμεν ἰδεώδη - τά ἐπιστημονικά, καλλιτεχνικά, ἑταιρικά, εὐεργετικά καί παρόμοια σωματεῖα - καί τά σωματεῖα τά ὁποῖα ἐπιδιώκουσι περιουσιακούς σκοπούς» καί μποροῦν νά ὀνομασθοῦν κτητικά (=κερδοσκοπικά), ὅπως εἶναι ἡ ἀνώνυμη ἑταιρία, τά οἰκονομικά σωματεῖα καί οἱ μεταλλευτικές συντεχνίες. Βλ. καί παραπάνω στήν ὑποσημ. 50.

59. Βλ. *Οἰκονομίδη*, ὅ.π., σ. 89, *Μομφερράτο*, ὅ.π., σ. 218, *Κρασσᾶ*, ὅ.π., σ. 281, *Παπαρρηγόπουλο*, ὅ.π., σ. 297, *Καλλιγᾶ*, ὅ.π., σ. 314.

60. Κατά νόμ. 107 βασ. (8,2): «Ἀδιάφορον ἐστίν εἴτε πάντες τοῦ συστήματος μένουσιν ἤ μέρος, ἤ πάντες ἠλλάγησαν· καί εἰς ἕνα δέ εἰ περιστῇ, ἐνάγει καί ἐνάγεται· δέξεται γάρ ἐν αὐτῷ τό ὄνομα τῆς ὁμάδος». Βλ. καί *Μομφερράτο*, ὅ.π., σ. 221, *Κρασσᾶ*, ὅ.π., σ. 280, 290, *Οἰκονομίδη*, ὅ.π., σ. 87, *Καλλιγᾶ*, Ἐνοχικόν δίκαιον, Ἀθῆναι 1885, σ. 531.

61. *Μομφερράτος*, ὅ.π., σ. 217, 219, 222, *Κρασσᾶς*, ὅ.π., σ. 281, *Regelsberger*, ὅ.π., σ. 520, *Κροκιδᾶς*, ὅ.π., σ. 81-82.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

η) Ἐπί διαλύσεώς του, ἡ περιουσία του περιέρχεται στό Δημόσιο ἄν δέν προβλέπεται κάτι διαφορετικό στό καταστατικό του ἤ σέ σχετική ἀπόφαση τῶν ὀργάνων του (π.χ. διανομή τῆς περιουσίας στά μέλη του). Ἀντίθετα, ἐπί διαλύσεως τῆς προσωπικῆς ἑταιρίας, ἡ περιουσία της διανέμεται στά μέλη της καί μόνον ἄν δέν ὑπάρχουν οὔτε κληρονόμοι τους περιέρχεται στό Δημόσιο.[62]

III. Ἔννοια καί εἴδη ἐπαγγελματικοῦ σωματείου

1. Στό σημερινό δίκαιο, ἡ διάκριση τῶν σωματείων σέ ἐπαγγελματικά καί σέ μή ἐπαγγελματικά ἔχει τήν ἔννοια ὅτι ὁρισμένες ἔννομες συνέπειες ἐπέρχονται μόνον ὡς πρός τά ἐπαγγελματικά σωματεῖα, ὄχι δέ καί ὡς πρός τά ἄλλα.[63] Ἐπίσης, ἡ διάκριση τῶν ἐπαγγελματικῶν σωματείων σέ εἰδικές κατηγορίες ἔχει τήν ἔννοια ὅτι ὡς πρός κάθε μία ἀπό τίς κατηγορίες αὐτές ἐπέρχονται ὁρισμένες εἰδικές ἔννομες συνέπειες, οἱ ὁποῖες δέν ἐπέρχονται ὡς πρός τίς ἄλλες. Ἑπομένως, τά σωματεῖα πού δέν ἔχουν ὅλα τά χαρακτηριστικά τῶν ἐπαγγελματικῶν σωματείων δέν ὑπόκεινται στίς ἔννομες συνέπειες πού προβλέπονται γιά τά τελευταῖα. Ἐπίσης, τά ἐπαγγελματικά σωματεῖα πού δέν ἔχουν ὅλα τά χαρακτηριστικά ὁρισμένης εἰδικῆς κατηγορίας τους δέν ὑπόκεινται στίς εἰδικές ἔννομες συνέπειες πού προβλέπονται γιά τήν εἰδική αὐτή κατηγορία ἐπαγγελματικοῦ σωματείου.

2. Τό ἐξεταζόμενο ἱστορικό ἐπίσημο δίκαιο ἀναφερόταν στά σωματεῖα γενικά καί δέν προέβλεπε εἰδικές ἔννομες συνέπειες γιά τά ἐπαγγελματικά σωματεῖα. Ἐξ ἄλλου, τό δίκαιο αὐτό, μετά τό 1900, ἀναφερόταν μέν σέ μερικές κατηγορίες ἐπαγγελματικῶν σωματείων, ἀλλά δέν καθόριζε εἰδικές ἔννομες συνέπειες γιά κάθε μία ἀπό αὐτές.[64] Ἐπίσης, ἀναφερόταν μετά τό 1900 σέ ὁρισμέ-

---

62. *Οἰκονομίδης*, ὅ.π., σ. 92, *Μομφερράτος*, ὅ.π., σ. 226, *Κρασσᾶς*, ὅ.π., σ. 289.

63. Πρβλ. *Α. Κρητικό*, ὅ.π., σ. 39.

64. Οἱ ἀστικολόγοι ἀνέφεραν ἁπλῶς ὅτι κατά τήν ρωμαϊκή καί τήν βυζαντινή ἐποχή εἶχαν ἀναγνωρισθεῖ ὡς σωματεῖα, μεταξύ ἄλλων: α) οἱ ἐπαγγελματικές ἑνώ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη

να ἀσφαλιστικά ταμεῖα, ἀλλά οἱ ὀργανώσεις αὐτές δέν εἶχαν ὅλα τά χαρακτηριστικά τοῦ σωματείου καί συνεπῶς δέν μποροῦν νά θεωρηθοῦν ὡς ἐπαγγελματικά σωματεῖα.

Συγκεκριμένα, τό ἄρθρο 42 τοῦ ν. ΒΩΜΑ τοῦ 1901 ὅρισε ὅτι τά ὑφιστάμενα ταμεῖα ἀλληλοβοηθείας τῶν μεταλλείων καί μεταλλουργείων πού εἶχαν συσταθεῖ μέχρι τότε προαιρετικά ἀναγνωρίζονται ὡς ἔγκυρα καί μποροῦν νά χορηγοῦν συντάξεις καί βοηθήματα σύμφωνα μέ τούς κανονισμούς τους.[65] Ἡ διάταξη αὐτή καταργήθηκε μέ τό ἄρθρο 19 τοῦ ν. ΓΛΠΑ τοῦ 1912, τό ὁποῖο ὑποχρέωσε τίς ἐπιχειρήσεις τῶν μεταλλείων, μεταλλουργείων καί λατομείων νά ἐνεργοῦν κρατήσεις ἀπό τούς μισθούς τοῦ προσωπικοῦ τους (ὑπαλλήλων, ἐργολάβων καί ἐργατῶν) καί νά ἱδρύουν ἀλληλοβοηθητικά ταμεῖα διοικούμενα ἀπό συμβούλιο, τοῦ ὁποίου τό 1/3 τουλάχιστον τῶν μελῶν του πρέπει νά προέρχεται ἀπό τό προσωπικό τους καί νά ἐκλέγεται ἀπό αὐτό. Ἀκολούθως, ἡ ἴδια διάταξη ἀνέφερε ὅτι «τά ταμεῖα ταῦτα ἀποτελοῦσι ἴδια νομικά πρόσωπα ὑπαγόμενα εἰς τάς διατάξεις των περί σωματείων νόμων». Ὡστόσο, τά ταμεῖα αὐτά δέν ἦσαν σωματεῖα, διότι ἱδρύονταν ὑποχρεωτικά καί ὄχι προαιρετικά.

Ἐξ ἄλλου, ὁ ν. ΓΣΚ τοῦ 1907 καθόρισε τίς προϋποθέσεις ὑπό τίς ὁποῖες μποροῦσαν οἱ σιδηροδρομικές ἑταιρίες νά ἱδρύσουν ταμεῖα συντάξεων ὑπέρ τοῦ προσωπικοῦ τους. Ἔτσι, μέ διατάγματα πού ἐκδόθηκαν κατ' ἐξουσιοδότηση τοῦ νόμου αὐτοῦ, ἐγκρίθηκαν οἱ κανονισμοί τῶν ταμείων συντάξεων τοῦ προσωπι-

---

σεις τῶν κναφέων, τῶν ἀρτοκόπων, τῶν ἁλιέων, τῶν κεραμέων κλπ, οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦσαν ὁμοιοεπαγγελματικές συνδικαλιστικές ὀργανώσεις, β) οἱ σύλλογοι τῶν οἰκονομικῶς κατωτέρων τάξεων (collegia tenuiorum) πού ἀντιστοιχοῦσαν στά νεώτερα ἀλληλοβοηθητικά σωματεῖα, γ) οἱ ἑνώσεις τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, δ) οἱ σύλλογοι τῶν ἱερέων καί οἱ θρησκευτικές ἀδελφότητες πού εἶχαν λατρευτικούς σκοπούς. Βλ. *Μομφερράτο*, ὅ.π., σ. 205-207, *Κρασσᾶ*, ὅ.π., σ. 266-267, *Παπαρρηγόπουλο*, ὅ.π., σ. 286, *Α. Οἰκονόμο*, Οἰκονομική Ἐπιθεώρησις 1873, σ. 13-17. Τό ἄρθρο 167 τοῦ Ποινικοῦ Νόμου τοῦ 1834 πού ἀναφερόταν στήν συναπόφαση τῶν μισθωτῶν ἤ τῶν ἐργοδοτῶν γιά πραγματοποίηση ἀπεργίας ἤ ἀνταπεργίας δέν προϋπέθετε τήν ὕπαρξη σωματείου τους, ἀφοῦ ἡ συναπόφαση αὐτή μποροῦσε νά ληφθεῖ καί μέ πρόσκαιρη συνένωσή τους. Ἔτσι καί *Λυκούδης*, ὅ.π., σ. 92.

65. Ὁ ἴδιος νόμος ἐπαναρρύθμισε τόν νόμο τοῦ 1861 μέ τόν ὁποῖο εἶχε ἱδρυθεῖ τό Ταμεῖο μεταλλευτῶν. Βλ. *Α. Μάτεσι*, Αἱ ἀσφάλειαι, Ἀθῆναι 1902, σ. 565 ἐπ.

Πρώτα Κεντρική Βιβλ

κοῦ: τῆς ἑταιρίας τῶν σιδηροδρόμων Πειραιῶς, Ἀθηνῶν καί Περιχώρων, τῆς ἑταιρίας τῶν σιδηροδρόμων τῆς Β.Δ. Ἑλλάδος καί τῆς ἑταιρίας τοῦ σιδηροδρόμου Θεσσαλίας.[66] Τά ταμεῖα αὐτά δέν μποροῦν νά χαρακτηρισθοῦν ὡς σωματεῖα διότι δέν ἱδρύθηκαν μέ δικαιοπραξία τῶν μελῶν τους. Τό ἴδιο ἰσχύει καί γιά τά ταμεῖα ἀσφαλίσεως τοῦ προσωπικοῦ τῆς Τραπέζης Ἀθηνῶν καί τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης (ΕτΚ 1901 σ. 9 καί 1911 σ. 165 ἀντίστοιχα), διότι ἱδρύθηκαν ἀπό τίς τράπεζες αὐτές.

Σέ ἐπαγγελματικά σωματεῖα ἀναφέρθηκε καί ὁ ν. ΛΔ τοῦ 1912, ὁ ὁποῖος ὅρισε ὅτι τά πρόστιμα πού παρακρατεῖ ὁ ἐργοδότης ἀπό τούς ἐργατικούς μισθούς κατατίθενται «εἴτε εἰς κοινόν ταμεῖον τῶν ἐργατῶν, εἴτε εἰς τό ταμεῖον τοῦ σωματείου αὐτῶν», καί ὅτι ὁ ἐργοδότης δύναται νά παρακρατεῖ ἀπό τούς μισθούς τῶν ἐργατῶν ἀφ' ἑνός τίς εἰσφορές πού ὄφειλαν αὐτοί «εἰς ταμεῖα συντάξεων ἤ ἀσφαλειῶν, εἰς τήν διοίκησιν τῶν ὁποίων μετέχουσι καί ἐργάται» καί ἀφ' ἑτέρου τίς συνδρομές καί τά χρέη πού ὄφειλαν αὐτοί «εἰς ἐργατικούς συνεταιρισμούς καταναλώσεως ἤ ἄλλης φύσεως» (ἄρθρο 3, στοιχεῖα β, γ καί δ).

Ἡ παραπάνω διάταξη τροποποιήθηκε ὡς ἑξῆς μέ τό ἄρθρο 8 τοῦ β.δ. τῆς 14/20.9.1912, τό ὁποῖο ἰσχύει καί σήμερα: «Τά πρόστιμα κατατίθενται... εἰς κοινόν ταμεῖον τῶν ἐργατῶν τῆς ἐπιχειρήσεως ἤ εἰς τό ταμεῖον τοῦ σωματείου τῶν ἐργατῶν. Ἐπί πάσης ἐπιχειρήσεως κοινόν ταμεῖον τῶν ἐργατῶν θεωρεῖται τό παρά τῇ ἐπιχειρήσει ὑπ' αὐτῶν διοικούμενον ταμεῖον. Ἐπί ἐπιχειρήσεων δέ μεταλλείων ἤ λατομείων τό ὑπό τοῦ ἄρθρου 19 τοῦ ν. Γλ ΠΑ΄ τῆς 7 Ἰανουαρίου 1912 προβλεπόμενον ταμεῖον ἀλληλοβοηθείας. Ἐν ᾗ περιπτώσει ἤθελε συνυπάρξει κοινόν ταμεῖον τῶν ἐργατῶν τῆς ἐπιχειρήσεως καί ταμεῖον τοῦ σωματείου τῶν ἐργατῶν, εἰς ὅ ἀνήκουν καί ἄλλοι ἐργάται τοῦ αὐτοῦ ἐπαγγέλματος, προτιμᾶται διά τήν κατάθεσιν τῶν προστίμων τό κοινόν ταμεῖον τῶν ἐργατῶν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐκτός ἐάν ἡ πλειοψηφία τῶν ἐργατῶν τούτων ἤθελεν ἀποφασίσει τό ἐναντίον».[67]

Ἀπό τά προεκτεθέντα, προκύπτει ὅτι οἱ προαναφερθεῖσες

---

66. Βλ. *H. Herkner* - Δ. Καλιτσουνάκι, Τό ἐργατικόν ζήτημα, τ. Α΄, Ἀθῆναι 1919, σ. 275-276.

67. Βλ. ἄρθρο 18 τοῦ ν. 281/1914, καθώς καί *Α. Σβῶλο*, ὅ.π., σ. 226-227.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντου

εἰδικές διατάξεις, χωρίς νά ἀποκλείουν τήν δυνατότητα ἱδρύσεως καί ἄλλων κατηγοριῶν ὀργανώσεων τῶν μισθωτῶν ἤ καί τῶν ἐπιχειρηματιῶν, προέβλεπαν μόνον τά ἀκόλουθα εἴδη ἐπαγγελματικῶν σωματείων: α) τά ἀλληλοβοηθητικά σωματεῖα πού εἶχαν ἱδρυθεῖ μέχρι τό 1901 σέ ἐπιχειρήσεις μεταλλείων ἤ μεταλλουργείων, μᾶλλον ἀπό μισθωτούς τους, β) τά κοινά ταμεῖα τῶν ἐργατῶν ἑκάστης ἐπιχειρήσεως, γ) τά ἐπιχειρησιακά σωματεῖα τῶν ἐργατῶν, δ) τά ὁμοιοεπαγγελματικά σωματεῖα τῶν ἐργατῶν, ε) τά ἀλληλοβοηθητικά σωματεῖα, στή διοίκηση τῶν ὁποίων μετεῖχαν καί ἐργάτες καί στ) τούς συνεταιρισμούς τῶν ἐργατῶν.

Ἐπειδή ὅμως τό ἐπίσημο δίκαιο δέν καθόριζε εἰδικές ἔννομες συνέπειες γιά τά ἐπαγγελματικά σωματεῖα, οὔτε εἰδικότερες ἔννομες συνέπειες γιά κάθε ἕνα ἀπό τά προαναφερθέντα εἴδη ἐπαγελματικῶν σωματείων, ἴσχυαν καί ὡς πρός τά σωματεῖα αὐτά οἱ κοινές ἔννομες συνέπειες πού ἴσχυαν ὡς πρός τά σωματεῖα γενικά.

Ὡστόσο, οἱ σχετικές διατάξεις τοῦ ἐπισήμου δικαίου εἶχαν ἐνδοτικό χαρακτῆρα καί συνεπῶς ἦταν δυνατόν νά ἱδρυθοῦν σωματεῖα, τά ὁποῖα νά ἔχουν, ἐκτός ἀπό τά γενικά χαρακτηριστικά τους πού καθόριζε τό δίκαιο αὐτό, καί ἄλλα χαρακτηριστικά πού θά καθόριζαν οἱ ἱδρυτές τους, ὅπως εἶναι ἐκεῖνα πού ἔχουν σήμερα τά ἐπαγγελματικά σωματεῖα γενικά καί οἱ εἰδικές κατηγορίες τους ἰδιαίτερα.

3. Ὁ ὅρος «σωματεῖον ἐργατῶν» πού συναντᾶται στίς προαναφερθεῖσες διατάξεις, ὅπως καί ὁ ὅρος «ἐργοδόται» πού συναντᾶται σέ ἄλλες διατάξεις τοῦ τότε ἐπισήμου δικαίου, δέν εἶχαν τήν ἴδια ἀκριβῶς ἔννοια πού ἔχουν σήμερα. Οἱ διατάξεις αὐτές, μέ τόν ὅρο «ἐργάται», ἐννοοῦσαν ρητῶς ἤ σιωπηρῶς, ἄλλοτε μόνον τούς παρέχοντες κυρίως σωματική ἐργασία ὑπό συνθῆκες ἐξαρτήσεως, ἄλλοτε καί τούς παρέχοντες κυρίως πνευματική ἐργασία ὑπό συνθήκες ἐξαρτήσεως (ὑπαλλήλους) καί ἄλλοτε καί τούς μικροεπιχειρηματίες πού ἐργάζονταν αὐτοπροσώπως μέ σύμβαση ἀνεξαρτήτων ὑπηρεσιῶν ἤ μέ σύμβαση ἐργολαβίας.[68]

---

68. Βλ. Πολ. Δικ. ἄρθρα 490 §η΄, 940 §4 καί 991 §1, Ἐμπ. Νόμο ἄρθρο 568 (646), ν. ΓΛΛΔ/1911 ἄρθρο 3, κλπ. Κατά τό ἄρθρο 1 τοῦ ν. ΒΩΜΑ/1901, «οἱ ἐργολάβοι θεωροῦνται ὡς ἐργάται». Κατά τό ἄρθρο 1 τοῦ ν. ΔΛ΄/1912: «Διά τῆς λέξεως

Στήν τελευταία περίπτωση, διέφερε καί ἡ ἔννοια τοῦ ἐπιχειρηματία ἤ ἐργοδότη ἀπό τήν σημερινή ἔννοιά τους.

Ἡ διάκριση μεταξύ συμβάσεως ἐξηρτημένης ἐργασίας, συμβάσεως ἀνεξαρτήτων ὑπηρεσιῶν καί συμβάσεως ἔργου προβλεπόταν μέν, ἔστω καί ἀτελῶς, ἀπό ὁρισμένες διατάξεις τοῦ ἐπισήμου δικαίου, ἀλλά δέν εἶχε διευκρινισθεῖ ἐπαρκῶς ἀπό τήν νομική θεωρία. Ἀπό τίς σχετικές μελέτες πού εἶχαν γραφεῖ κατά τήν ἐξεταζομένη περίοδο, ἄλλες μέν ἀναφέρονταν ἐνιαῖα στίς προαναφερθεῖσες τρεῖς συμβάσεις, ἄλλες δέ ἀναφέρονταν χωριστά πρῶτα στή μίσθωση ἔργου καί ἔπειτα στήν μίσθωση ὑπηρεσιῶν ἤ ἐργασίας, στήν ὁποία περιελάμβαναν τήν σύμβαση (ἐξηρτημένης) ἐργασίας καί τήν σύμβαση ἀνεξαρτήτων ὑπηρεσιῶν. Γιά τή διάκριση τῆς μισθώσεως ἔργου ἀπό τήν μίσθωση ὑπηρεσιῶν, χρησιμοποιοῦσαν συνήθως τά ἑξῆς κριτήρια: α) Ὅταν ὁ μισθός ὑπολογίζεται μέ χρονικές μονάδες (ἡμερομίσθιο, ἑβδομαδιαῖος μισθός κλπ), ὑπάρχει μίσθωση ὑπηρεσιῶν, ἐνῶ ὅταν ὁ μισθός ὑπολογίζεται μέ μονάδες ἐργασίας ἤ κατ᾽ ἀποκοπή, ὑπάρχει μίσθωση ἔργου. Τό κριτήριο αὐτό καταργήθηκε μετά τό 1909. β) Ὅταν προέχει ἡ παροχή τῆς ἐργασίας καθ᾽ ἑαυτήν, πρόκειται γιά μίσθωση ὑπηρεσιῶν, ἐνῶ ὅταν προέχει ἡ παροχή ὁρισμένου ἀποτελέσματος ἐργασίας πρόκειται γιά μίσθωση ἔργου.[69] Ἡ ση-

---

ἐργάτης ἐν τῷ παρόντι νόμῳ νοεῖται πᾶς ἐργάτης ἤ τεχνίτης, ἑκατέρου φύλου καί πάσης ἡλικίας, ἐργαζόμενος ἐπί μισθῷ ἡμερησίῳ, ἑβδομαδιαίῳ ἤ μηνιαίῳ ἤ κατ᾽ ἀποκοπήν, ἤ κατά μονάδα ἐργασίας, πρός κατασκευήν εἰδῶν ἐμπορευσίμων, παρ᾽ ἀρχηγῷ ἤ διευθυντῇ ἤ ἰδιοκτήτῃ βιομηχανικοῦ ἐργοστασίου ἤ βιοτεχνικοῦ ἐργαστηρίου, ἐντός αὐτοῦ ἤ ἔξω αὐτοῦ, ἤ παρά πάσῃ ἐπί κέρδει ἐπιχειρήσει, οἱ μή ἐργολάβοι ἀρχιτεχνῖται ἤ ἀρχιεργάται, οἱ ἐργάται μεταλλείων καί λατομείων, οἱ πωληταί ἤ διανομεῖς προϊόντων βιομηχανίας, οἱ ἐργάται ὑλοτομίας, καί πᾶς χειροτέχνης, ἐπί μισθῷ παρέχων τήν προσωπικήν αὐτοῦ ἐργασίαν. Διά τῆς λέξεως ἐργοδότης νοεῖται πᾶς ἀρχηγός, ἤ ἰδιοκτήτης ἤ διευθυντής βιομηχανικῆς ἤ βιοτεχνικῆς ἐπιχειρήσεως, ἐργοστασιάρχης, διαχειριστής, διευθυντής ἤ ἐπιτετραμμένος πάσης ἐπιχειρήσεως ἐπί κέρδει, ἁπλῆς ἤ ἑταιρικῆς; ἀρχηγός μεταλλευτικῆς ἤ μεταλλουργικῆς ἐπιχειρήσεως ἤ λατομείου». Καί αὐτός ὁ ν. 281/1914 χρησιμοποίησε τόν ὅρο ἐργάτες μέ τήν ἴδια ἔννοια, ὄχι δέ τόν ὅρο μισθωτοί (ἄρθρα 19 ἐδ. β΄, 20 στοιχ. ε΄, 23 στοιχ. γ΄), ἐνῶ τό β.δ. τῆς 15/20.5.1920 ὅρισε ὅτι «οἱ κάτοχοι ἤ ἰδιοκτῆται τῶν ἀπαραιτήτων ἐργαλείων τῆς τέχνης ἤ ἐργασίας των (οἷον κτίσται, λεμβοῦχοι, καρραγωγεῖς κλπ), ἐφ᾽ ὅσον αὐτοπροσώπως ἐργάζονται δι᾽ αὐτῶν, θεωροῦνται ἐπίσης ὡς ἐργάται».

69. Βλ. *Χ. Γκοῦτο*, ὅ.π., σ. 104-108 καί τίς παραπομπές πού σημειώνονται ἐκεῖ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κύπρου

μερινή ἔννοια τῆς συμβάσεως ἐξηρτημένης ἐργασίας ἄρχισε νά διαμορφώνεται σαφέστερα μέ τήν θέσπιση τοῦ ν. 551/1915.[70]

IV. Συγκριτικές παρατηρήσεις

1. Ἀπό τήν σχετική σύγκριση τοῦ ἐξεταζομένου ἱστορικοῦ ἐπισήμου δικαίου μέ τό σημερινό ἐπίσημο δίκαιό μας, προκύπτει ὅτι στό πρῶτο ἀπό αὐτά ἡ ἔννοια τοῦ ἐπαγγελματικοῦ σωματείου εἶχε εὐρύτερο περιεχόμενο ἀπό ἐκεῖνο πού ἔχει στό δεύτερο. Εἰδικότερα, τό πρῶτο δίκαιο διέφερε ἀπό τό δεύτερο στά ἑξῆς κυρίως σημεῖα ἀναφορικά μέ τά γενικά χαρακτηριστικά τοῦ ἐπαγγελματικοῦ σωματείου.

α) Δέν καθόριζε εἰδικές ἔννομες συνέπειες γιά τά ἐπαγγελματικά σωματεῖα, ἀλλά μόνον κοινές ἔννομες συνέπειες γιά ὅλα τά σωματεῖα καί δέν ἀπέκλειε τήν συμμετοχή μή ἐπαγγελματιῶν σέ ἐπαγγελματικά σωματεῖα ὅπως τό σημερινό δίκαιο.

β) Δέν καθόριζε εἰδικές ἔννομες συνέπειες γιά κάθε μία ἀπό τίς εἰδικές κατηγορίες ἐπαγγελματικῶν σωματείων πού ἀνέφερε ἀόριστα καί δέν ἀπαγόρευε τήν συμμετοχή μισθωτῶν καί ἐπιχειρηματιῶν στό ἴδιο διεκδικητικό ἐπαγγελματικό σωματεῖο ὅπως τό σημερινό δίκαιο.

γ) Δέν δεχόταν ὅτι μέλη τοῦ ἐπαγγελματικοῦ σωματείου μποροῦν νά εἶναι καί τά νομικά πρόσωπα (ἑταιρίες, σωματεῖα κλπ). Ἐπίσης, κατά τό δίκαιο αὐτό, ἡ ἕνωση ἐπαγγελματικῶν σωματείων, δηλαδή οἱ δευτεροβάθμιες συνδικαλιστικές ὀργανώσεις, δέν εἶχαν νομική προσωπικότητα.

δ) Γιά την ἵδρυση σωματείου ἀπαιτοῦσε νά συμπράξουν τρία τουλάχιστον ἱδρυτικά μέλη καί ὄχι εἴκοσι πού ἀπαιτεῖ τό σημερινό δίκαιο ἤ ἑπτά πού ὅρισε ὁ ν. 281/1914.

ε) Δέν ἀπέκλειε τήν ἄσκηση κερδοσκοπικῆς δραστηριότητας ἀπό τά σωματεῖα. Καί τοῦτο μᾶλλον ἐπειδή θεωροῦσε ὡς σωματεῖα καί τις ἀνώνυμες ἑταιρίες, ἔστω καί ἄν ἦσαν κερδοσκοπικές.

στ) Ἐπέτρεπε τήν διανομή τῆς περιουσίας τοῦ σωματείου στά μέλη του μετά ἀπό τήν διάλυσή του.

---

70. Βλ. *Γ. Σιμωνέτο*, Δώδεκα μελέται ἀστικοῦ καί ἐργατικοῦ δικαίου, Ἀθῆναι 1948-1951, σ. 128 καί 158 ἑπ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοντοσ

2. Τίς ἴδιες παραπάνω διαφορές παρουσιάζει τό τότε ἐπίσημο δίκαιο καί ἔναντι τοῦ ν. 281/1914, δεδομένου ὅτι ὁ νόμος αὐτός ἐρρύθμιζε τά σχετικά θέματα ὅπως καί τό σημερινό δίκαιο.

V. Ἁπλές ἑνώσεις προσώπων

1. Μέ βάση τό ἐξεταζόμενο ἐπίσημο δίκαιο, εἶχε ὑποστηριχθεῖ ὅτι οἱ ἑνώσεις προσώπων πού ἔχουν τά παραπάνω ὑπό II χαρακτηριστικά εἶναι σωματεῖα ἐφ' ὅσον ἀπονεμηθεῖ σ' αὐτές νομική προσωπικότητα μέ εἰδική κυβερνητική πράξη, ἀλλοιῶς ἀποτελοῦν ἁπλές ἑνώσεις προσώπων καί διέπονται κυρίως ἀπό τίς διατάξεις τοῦ Ποινικοῦ Νόμου περί ἀθεμίτων ἑνώσεων.

Ἡ γνώμη αὐτή ὑποστηρίχθηκε κυρίως κατά καί μετά τήν θέσπιση τοῦ ἄρθρου 11 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911 καί ὁδήγησε στήν εἰδική ρύθμιση τῶν ἐν λόγω ἁπλῶν ἑνώσεων προσώπων μέ τόν ν. 281/1914, ὁ ὁποῖος τίς ὀνόμασε «μή ἀνεγνωρισμένα σωματεῖα».[71]

Ὅσοι ὑποστήριζαν τήν παραπάνω γνώμη ἀντλοῦσαν σχετικά ἐπιχειρήματα ἀπό τήν γερμανική καί τήν γαλλική νομοθεσία καί θεωρία καί ὄχι ἀπό τήν ἑλληνική νομοθεσία. Ἐξ ἄλλου, ἐκτός ἀπό τά παραπάνω στοιχεῖα, δέν ἀνέφεραν τίποτε γιά τήν ἵδρυση, τήν λειτουργία καί τήν διάλυση τῶν ἐν λόγω ἑνώσεων. Κατ' ἐξαίρεση, ὁ Μομφερρᾶτος ἔγραφε τά ἑξῆς: «Ἡ παράστασις ἐπί δικαστηρίου, ἡ κτῆσις δικαιωμάτων κλπ. ἀνήκουσιν εἰς τά μέλη ἀτομικῶς. Ὅσον δ' ἀφορᾶ τά χρέη, ἐάν ὑπάρχῃ καταστατικόν ἐν ᾧ ὀνομάζονται οἱ ὑπόχρεοι, θεωρεῖται ὅτι ὁ δανειστής σιωπηρῶς ἐδέχθη αὐτό συναλλαχθείς· ἐάν δέν ὑπάρχῃ τοιοῦτο, πάντα τά μέλη ἐνέχονται καί ἰδίως τά συναλλαγέντα».[72] Ἡ εἰσηγητική ἔκθεση τοῦ ν. 281/1914 διατύπωσε τήν ἄποψη ὅτι ἐφεξῆς οἱ ἁπλές ἑνώσεις προσώπων «διέπονται ὑπό τῶν διατάξε-

---

71. Βλ. παρακάτω στήν §22 ὑπό I 2, καθώς καί *Λυκούδη*, ὅ.π., σ. 114-119, *Ἐφημερίς τῶν συζητήσεων τῆς Βουλῆς*, 1911, τ. Ι΄, σ. 840, *Κ. Βασιλείου*, Ἡ ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος, Ἀθῆναι 1912, σ. 51, *Ν.Ν. Σαρίπολο*, ὅ.π., σ. 477, *Α. Σβῶλο*, ὅ.π., σ. 58, 90 ἐπ. Κατά τόν *Μομφερρᾶτο*, (ὅ.π., σ. 222): «Δύνανται νά ὑπάρξωσι σύλλογοι, ὧν ἡ προσωπικότης δέν ὑφίσταται νομικῶς, ὡς λ.χ. πολιτική λέσχη».

72. *Μομφερρᾶτος*, ὅ.π., σ. 222.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κύπρου

ων τοῦ κοινοῦ δικαίου». Κατά τόν Σβῶλο, οἱ ἑνώσεις αὐτές διέπονται ἀπό τίς διατάξεις τοῦ ν. 281/1914 πού δέν προϋποθέτουν τήν ὕπαρξη νομικῆς προσωπικότητας, ἀπό τίς διατάξεις περί ἀστικῆς ἑταιρίας καί ἀπό τούς ὅρους τῶν καταστατικῶν τους.[73]

Μέ βάση τά προεκτεθέντα, μποροῦμε νά δεχθοῦμε ὅτι σύμφωνα μέ τήν παραπάνω γνώμη ἡ ἁπλή ἕνωση προσώπων εἶχε τήν ἴδια ἔννοια πού ἔχει καί στό ἄρθρο 107 τοῦ Α.Κ.,[74] διέφερε δέ ἀπό τήν κοινή ἀστική ἑταιρία ἐπειδή εἶχε τά ἑξῆς χαρακτηριστικά πού δέν εἶχε ἡ τελευταία: α) ἡ ἐναλλαγή τῶν μελῶν της δέν ἀποκλειόταν, οὔτε ἐπηρέαζε τήν ὕπαρξη καί τήν ταυτότητά της καί β) ἡ ἐκπλήρωση τοῦ σκοποῦ της δέν προϋπόθετε τήν ἐνεργό συμμετοχή ὅλων τῶν μελῶν της στίς δραστηριότητές της. Ἐξ ἄλλου, τά προεκτεθέντα ἴσχυαν καί ὅταν ἡ ἁπλή ἕνωση ἦταν ἐπαγγελματική, δηλαδή ὅταν τά μέλη της ἦσαν μισθωτοί ἤ καί ἐπιχειρηματίες.

2. Ἡ ἄλλη γνώμη, πού ὑποστηρίζε ὅτι οἱ ἑνώσεις προσώπων πού ἔχουν τά παραπάνω ὑπό Ι χαρακτηριστικά ἀποκτοῦν αὐτοδικαίως νομική προσωπικότητα ἄν ἔχουν καί τά εἰδικά χαρακτηριστικά τοῦ σωματείου, δέν ἀνέφερε τίποτε γιά τήν περίπτωση πού οἱ ἐν λόγω ἑνώσεως δέν ἀποκτοῦν νομική προσωπικότητα ἐπειδή δέν εἶναι αὐτοτελῆ ὑποκείμενα ἐννόμων σχέσεων, ἀλλ' οὔτε καί ταυτίζονται μέ τίς κοινές ἀστικές ἑταιρίες.[75] Ἡ παράλειψη ὅμως αὐτή δέν σημαίνει μᾶλλον ὅτι ἡ δεύτερη γνώμη ἀπέκλειε τήν δυνατότητα ὑπάρξεως ἁπλῆς ἑνώσεως προσώπων μέ τήν ἔννοια πού αὐτή εἶχε κατά τήν πρώτη γνώμη.

---

73. *Σβῶλος*, ὅ.π., σ. 245.

74. Βλ. § 4 ὑπό VI

75. Βλ. § 22 ὑπό I 3.

Δημόσια Βιβλιοθήκη Κέντρου

Κεφάλαιο Δεύτερο

ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΥΝΔΙΚΑΤΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ

§6. Οἱ περιπτώσεις συνδικάτων γενικά

1. Οἱ συγκεκριμένες περιπτώσεις συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων πού ἔχουν ἐπισημανθεῖ στήν μέχρι τώρα ἱστοριογραφία τῆς συνδικαλιστικῆς κινήσεως, ἡ ὁποία ἐκδηλώθηκε στό ἑλληνικό κράτος κατά τήν περίοδο 1834-1914, ἀφοροῦν συνήθως σέ 5-6 ὀργανώσεις μισθωτῶν πού ἱδρύθηκαν κατά τά ἔτη 1879-1883 καί σέ ἄλλες 60 περίπου ὀργανώσεις μισθωτῶν ἤ ἐργοδοτῶν ἤ μικτές πού ὑπῆρχαν μετά τό 1908 καί κυρίως κατά τό ἔτος 1912.[76]

Ἐπειδή ἡ παροῦσα μελέτη ἐνδιαφέρεται κατά κύριο λόγο γιά τό ζωντανό δίκαιο πού διαμορφώθηκε στά πλαίσια τῆς παραπάνω συνδικαλιστικῆς κινήσεως, ἡ δέ διαμόρφωση ζωντανοῦ συνδικαλιστικοῦ δικαίου προϋποθέτει τήν ὕπαρξη ἀξιόλογου ἀριθμοῦ συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων, εἶναι ἀνάγκη νά ἐξετασθεῖ στό κεφάλαιο αὐτό τό ζήτημα ἄν ὑπῆρχαν στό ἑλληνικό κράτος συνδικάτα (μέ τίς ἔννοιες πού καθορίσθηκαν στό προηγούμενο κεφάλαιο) καθ' ὅλη τήν περίοδο 1834-1914 καί σέ ὅλες τίς περιοχές του καί ἄν οἱ περιπτώσεις τους ἦσαν ποσοτικά ἐπαρκεῖς γιά τήν διαμόρφωση ἀξιόλογου ζωντανοῦ συνδικαλιστικοῦ δικαίου.

---

76. Βλ. *Κορδάτο*, ὅ.π., σ. 22-25, 135-181, 230, *Θ. Παπακωνσταντίνου*, Συνδικαλιστική κίνησις, Μ.Ε.Ε., τ. 10, 1934, σ. 424, *Ρ. Φακιολᾶ*, Ὁ ἐργατικός συνδικαλισμός στήν Ἑλλάδα, Ἀθήνα 1978, σ. 81-86.

Δημόσιον Κεντρική Βιβλιοθήκη Κάντσο

2.'Από διάφορες σχετικές διαγνωστικές πηγές, προκύπτει ὅτι καθ' ὅλη τήν περίοδο 1834-1914 καί κυρίως μετά τό 1864, σέ ὅλους σχεδόν τούς δήμους τοῦ τότε ἑλληνικοῦ κράτους, καθώς καί σέ πολλές κοινότητες, ὑπῆρχαν πολλές ὀργανώσεις, στίς ὁποῖες τά μέλη τους μετεῖχαν μέ τήν ἰδιότητα τοῦ ἐπαγγελματία, δηλαδή μέ τήν ἰδιότητα τοῦ μισθωτοῦ ἤ τοῦ ἐπιχειρηματία (ὁ ὁποῖος συχνά ἦταν καί ἐργοδότης). Ἡ ἰδιότητα τῶν μελῶν τῶν ὀργανώσεων αὐτῶν ὡς ἐπαγγελματιῶν προκύπτει ἄλλοτε μέν ἀπό τά καταστατικά τους, ὅταν αὐτά εἶναι γνωστά, καί ἄλλοτε ἀπό τήν ὁρολογία τῶν ἐπωνυμιῶν τῶν ὀργανώσεων, ὅταν εἶναι γνωστές μόνον οἱ ἐπωνυμίες τους.

Προκειμένου νά διαπιστωθεῖ *ποιές ἀπό τίς παραπάνω ὀργανώσεις μποροῦν νά χαρακτηρισθοῦν ὡς σωματεῖα ἐπαγγελματιῶν (συνδικάτα)* μέ βάση τά σχετικά στοιχεῖα τοῦ τότε ἐπισήμου δικαίου καί τοῦ σημερινοῦ δικαίου πού καθορίσθηκαν στό προηγούμενο κεφάλαιο καί ποιές δέν μποροῦν νά χαρακτηρισθοῦν ὡς συνδικάτα ἀλλά ὡς διαφορετικές ἑνώσεις ἐπαγγελματιῶν (προσωπικές ἑταιρίες, ἀνώνυμες ἐμπορικές ἑταιρίες, ν.π.δ.δ. κλπ), εἶναι σκόπιμο νά διακριθοῦν οἱ ὀργανώσεις αὐτές στίς τρεῖς ἀκόλουθες κατηγορίες, ἀνάλογα μέ τά στοιχεῖα πού γνωρίζομε γι' αὐτές.

α) 'Οργανώσεις ἐπαγγελματιῶν, τῶν ὁποίων τά χαρακτηριστικά τά γνωρίζομε ἐπαρκῶς ἀπό τά καταστατικά τους πού δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ ἤ πού εἶναι ἀλλοιῶς γνωστά. Μέ τήν σύγκριση τῶν χαρακτηριστικῶν κάθε μιᾶς ἀπό τίς ὀργανώσεις τῆς κατηγορίας αὐτῆς πρός τά ἐννοιολογικά χαρακτηριστικά τοῦ ἐπαγγελματικοῦ σωματείου πού καθορίσθηκαν στό προηγούμενο κεφάλαιο, εἶναι δυνατόν νά κριθεῖ μέ βεβαιότητα ἄν ἡ συγκεκριμένη ὀργάνωση μπορεῖ ἤ ὄχι νά χαρακτηρισθεῖ ὡς ἐπαγγελματικό σωματεῖο κατά τό σημερινό ἤ τό τότε ἐπίσημο δίκαιο. Γιά λόγους μεθοδικούς, τά χαρακτηριστικά στοιχεῖα, τά ὁποῖα προκύπτουν ἀπό τά καταστατικά πού δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ καί μέ βάση τά ὁποῖα μποροῦν νά χαρακτηρισθοῦν ὡς ἐπαγγελματικά σωματεῖα οἱ ὀργανώσεις στίς ὁποῖες ἀφοροῦν τά καταστατικά αὐτά, παρουσιάζονται συστηματικά στήν § 13.

β) 'Οργανώσεις ἐπαγγελματιῶν, ὡς πρός τίς ὁποῖες δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ μόνον τά διατάγματα περί ἐγκρίσεως τῆς ἱδρύσεώς τους κλπ, ὄχι δέ καί τά καταστατικά τους. Ὅλες οἱ ὀργανώσεις αὐτές πρέπει νά χαρακτηρισθοῦν ὡς ἐπαγγελματικά σω-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

ματεῖα, γιά τούς ἑξῆς λόγους: αα) ἄν ἦσαν ν.π.δ.δ. ἤ ἀνώνυμες ἐμπορικές ἑταιρίες, θά δημοσιεύονταν στήν ΕτΚ καί τά καταστατικά τους, ὅπως ὅριζε τό τότε ἐπίσημο δίκαιο καί ὅπως συνέβαινε στήν πρακτική, πρᾶγμα ὅμως πού δέν ἔγινε ὡς πρός τίς ὀργανώσεις αὐτές, ββ) ἄν ἦσαν προσωπικές ἑταιρίες, δέν θά ἐγκρινόταν ἡ ἵδρυσή τους κλπ μέ διάταγμα, διότι, σύμφωνα μέ τό τότε ἐπίσημο δίκαιο καί τήν τότε πρακτική, δέν χρειαζόταν νά ἐγκριθεῖ μέ διάταγμα ἡ ἵδρυση κλπ τῶν προσωπικῶν ἑταιριῶν καί γγ) οἱ ἐπωνυμίες τους ἦσαν παρόμοιες μέ τίς ἐπωνυμίες τῶν ὀργανώσεων τῆς προηγούμενης κατηγορίας πού μποροῦν νά χαρακτηρισθοῦν μέ βεβαιότητα ὡς ἐπαγγελματικά σωματεῖα καί συνεπῶς μποροῦμε νά ὑποθέσουμε ὅτι καί οἱ ὀργανώσεις τῆς παρούσης κατηγορίας ἦσαν ἐπαγγελματικά σωματεῖα. Οἱ ὀργανώσεις τῆς προκειμένης κατηγορίας παρουσιάζονται συστηματικά στήν § 8.

γ) Ὀργανώσεις ἐπαγγελματιῶν, ὡς πρός τίς ὁποῖες δέν δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ ὄχι μόνον τά καταστατικά τους ἀλλ᾽ οὔτε καί διατάγματα περί ἐγκρίσεως τῆς ἱδρύσεώς τους. Οἱ ὀργανώσεις αὐτές, ὡς πρός τίς ὁποῖες συνήθως γνωρίζομε μόνον τίς ἐπωνυμίες τους, ἀποκλείεται νά ἦσαν ν.π.δ.δ. ἤ ἀνώνυμες ἑταιρίες, διότι ἄν εἶχαν τέτοιο χαρακτήρα θά δημοσιεύονταν τά καταστατικά τους στήν ΕτΚ. Ἐξ ἄλλου, μποροῦμε νά ὑποθέσομε ὅτι ὅσες ἀπό τίς ὀργανώσεις αὐτές εἶχαν ἐπωνυμίες παρόμοιες μέ τίς ἐπωνυμίες τῶν ὀργανώσεων τῆς πρώτης κατηγορίας δέν ἦσαν ἁπλές ἑνώσεις προσώπων ἀλλά εἶχαν νομική προσωπικότητα καί δέν ἀποτελοῦσαν προσωπικές ἑταιρίες, ἀλλά σωματεῖα, ὅπως καί οἱ ὀργανώσεις τῶν δύο προηγουμένων κατηγοριῶν. Τέτοια ἐπαγγελματικά σωματεῖα εἶναι ἐκεῖνα πού ἀναφέρονται στήν § 7.

3. Μεταξύ τῶν ἐπαγγελματικῶν σωματείων, ὡς πρός τά ὁποῖα εἶχαν δημοσιευθεῖ στήν ΕτΚ διατάγματα περί ἐγκρίσεως τῆς ἱδρύσεώς τους κλπ ἤ καί τά καταστατικά τους, περιλαμβάνονται καί τρεῖς κατηγορίες τους, οἱ ὁποῖες δέν θά ἐξετασθοῦν ἀναλυτικότερα στά ἑπόμενα κεφάλαια γιά τούς λόγους οἱ ὁποῖοι ἐκτίθενται ἀμέσως παρακάτω. Οἱ τρεῖς αὐτές κατηγορίες σωματείων, τά ὁποῖα μποροῦν νά θεωρηθοῦν στήν παροῦσα μελέτη ὡς *ἐπαγγελματικά σωματεῖα ὑπό εὐρεῖα ἔννοια*, σέ ἀντίθεση μέ τά ἄλλα σωματεῖα πού θά ἐξετασθοῦν ἀναλυτικότερα στά ἑπόμενα κεφάλαια καί πού μποροῦν νά χαρακτηρισθοῦν ὡς ἐπαγγελματικά σωματεῖα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη

ὑπό στενή ἔννοια, εἶναι οἱ ἀκόλουθες:

α) Τά σωματεῖα τῶν κληρικῶν, τῶν στρατιωτικῶν, τῶν δικηγόρων, τῶν συμβολαιογράφων, τῶν δικαστικῶν κλητήρων, τῶν ἰατρῶν, τῶν φαρμακοποιῶν καί τῶν ἀγροτῶν.[77] Τά ἐπαγγελματικά αὐτά σωματεῖα δέν θά ἐξετασθοῦν ἀναλυτικότερα στά ἑπόμενα κεφάλαια ἐπειδή δέν θεωροῦνται ὡς συνδικάτα μέ τήν κλασική ἔννοια (γιά τήν ἱστορία τῶν ὁποίων ἐνδιαφέρεται ἡ παροῦσα μελέτη) καί γι᾽ αὐτό οἱ ἀντίστοιχες σημερινές ὀργανώσεις ἐξαιροῦνται ἀπό τήν ἐφαρμογή τῶν κοινῶν συνδικαλιστικῶν διατάξεων.

β) Τά σωματεῖα πού λέγονταν «Λαϊκοί σύλλογοι» ἤ «Λαϊκαί ἑταιρίαι» ἤ «᾽Αλληλοβοηθητικά σωματεῖα» ἤ «᾽Αδελφότητες» ἤ «Ταμιευτήρια».[78] Ὡς πρός τά σωματεῖα αὐτά, θά γίνει ἐφεξῆς μόνον ἐνδεικτική ἀναφορά βάσει τριῶν σχετικῶν καταστατικῶν (Κ 168-170), ἐπειδή ἀπό τά γνωστά σχετικά καταστατικά προκύπτει ὅτι τά ἐν λόγω σωματεῖα δέν εἶχαν συνήθως ἐπαγγελματικό χαρακτήρα καί ἐπειδή στίς περιπτώσεις πού δέν γνωρίζομε τά καταστατικά τους δέν εἶναι δυνατόν νά ἐκτιμηθεῖ ποιά ἀπό αὐτά ἦσαν ἐπαγγελματικά.

γ) Τά σωματεῖα στά ὁποῖα μετεῖχαν μόνον ἐπαγγελματίες Ἕλληνες πού κατοικοῦσαν στό ἐξωτερικό καί τά ὁποῖα ἔδρευαν στό ἐξωτερικό.[79] Τά ἐπαγγελματικά αὐτά σωματεῖα δέν θά ἐξετασθοῦν ἐν συνεχείᾳ ἀναλυτικότερα ἐπειδή ἡ παροῦσα μελέτη ἐκτείνεται τοπικά μόνον στίς περιοχές τοῦ τότε ἑλληνικοῦ κράτους.

4. Τά προαναφερθέντα διατάγματα πού ἀφοροῦσαν σέ ἐπαγγελματικά σωματεῖα εἶχαν ἐκδοθεῖ καί εἶχαν δημοσιευθεῖ στήν ΕτΚ κυρίως κατά τήν περίοδο 1880-1912, ἐκτός ἀπό ἐλάχιστα πού εἶχαν ἐκδοθεῖ καί δημοσιευθεῖ νωρίτερα. Ἐξ ἄλλου, τά περισσότερα ἀπό τά ἐπαγγελματικά αὐτά σωματεῖα εἶχαν ἱδρυθεῖ λίγους μῆνες πρίν ἀπό τήν ἔκδοση τῶν ἀντιστοίχων ἐγκριτικῶν διαταγμάτων, τά δέ ὑπόλοιπα εἶχαν ἱδρυθεῖ, ἤ ἐπανιδρυθεῖ σέ προγενέστερο χρόνο (μερικές φορές πρίν ἀπό πολλά ἔτη). Μετά ἀπό τήν

---

77. Βλ. § 8 ὑπό II ἀριθ. 32-42.

78. Βλ. §8 ὑπό III ἀριθ. 5.

79. Βλ. §8 ὑπό III ἀριθ. 6.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

ἔγκριση τῆς ἱδρύσεώς τους μέ διάταγμα, ἡ ὁποία ἐφεξῆς θά ἀναφέρεται ὡς ἀρχική ἔγκριση, ἀρκετά ἐπαγγελματικά σωματεῖα *ἐπανιδρύθηκαν* μέ νέο καταστατικό ἤ τροποποίησαν τό ἀρχικό καταστατικό τους καί ζήτησαν νά ἐγκριθοῦν οἱ μεταβολές αὐτές μέ διατάγματα. Στίς περιπτώσεις πού δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ τά ἀρχικά καί τά μεταγενέστερα καταστατικά, διαπιστώνουμε ὅτι μερικές φορές οἱ μεταβολές αὐτές ἀλλοιώνουν τήν ταυτότητα τοῦ σωματείου σέ τέτοιο βαθμό ὥστε νά δημιουργεῖται οὐσιαστικά νέο σωματεῖο. Τό ἴδιο μποροῦμε νά ὑποθέσουμε ὅτι εἶχε συμβεῖ καί σέ ἀρκετές ἀπό τίς περιπτώσεις σωματείων, ὡς πρός τά ὁποῖα δέν δημοσιεύθηκαν τά καταστατικά ἀλλά μόνον τά διατάγματα μέ τά ὁποῖα ἐγκρίθηκαν τά νέα καταστατικά τους ἤ οἱ τροποποιήσεις τῶν καταστατικῶν τους.

5. *Στόν πίνακα* ὁ ὁποῖος παρατίθεται παρακάτω στή σελ. 63, ἀπεικονίζονται ποσοτικά τά διατάγματα, μέ τά ὁποῖα εἶχε ἐγκριθεῖ ἡ ἵδρυση ἐπαγγελματικῶν σωματείων καί τά ὁποῖα δημοσιεύθηκαν κατ᾽ ἔτος στήν ΕτΚ τῆς περιόδου 1880-1912. Στίς ἀναγραφόμενες ποσότητες περιλαμβάνονται τά διατάγματα μέ τά ὁποῖα εἶχε ἐγκριθεῖ ἡ ἀρχική ἵδρυση τῶν ἐπαγγελματικῶν σωματείων, καθώς καί ἐκεῖνα μέ τά ὁποῖα εἶχαν ἐγκριθεῖ τά νέα καταστατικά τῶν σωματείων αὐτῶν, ἐπειδή, ὅπως προαναφέρθηκε, ἡ κατάρτιση νέου καταστατικοῦ ἰσοδυναμοῦσε συχνά μέ τήν ἵδρυση νέου σωματείου. Ἐπίσης περιλαμβάνονται καί λίγα ἀπό τά διατάγματα μέ τά ὁποῖα εἶχαν ἐγκριθεῖ οἱ τροποποιήσεις τῶν καταστατικῶν τῶν σωματείων, ἐπειδή, ὅπως προκύπτει ἀπό τά κείμενα τῶν συγκεκριμένων τροποποιήσεων πού δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ, οἱ τροποποιήσεις αὐτές εἶχαν ἐπιφέρει σημαντικές μεταβολές στά ἀντίστοιχα σωματεῖα.

Δεδομένου ὅτι καθένα ἀπό τά παραπάνω διατάγματα ἀφορᾶ σέ ἕνα μόνον σωματεῖο, ἡ ποσότητα τῶν διαταγμάτων ὑποδηλώνει καί τήν ποσότητα τῶν ἐπαγγελματικῶν σωματείων τῶν ὁποίων ἡ ἵδρυση εἶχε ἐγκριθεῖ ἀπό τήν κυβέρνηση. Τά σωματεῖα αὐτά διακρίνονται σέ ἐπαγγελματικά σωματεῖα ὑπό στενή ἔννοια, ὅπως αὐτή καθορίσθηκε παραπάνω ὑπό 3, καί σέ ἐπαγγελματικά σωματεῖα ὑπό εὐρεῖα ἔννοια, στά ὁποῖα περιλαμβάνονται τά σωματεῖα τῶν κληρικῶν, τῶν στρατιωτικῶν, τῶν δικηγόρων, τῶν συμβολαιογράφων, τῶν δικαστικῶν κλητήρων, τῶν ἰατρῶν, τῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

φαρμακοποιῶν καί τῶν ἀγροτῶν, καθώς καί τρεῖς «Λαϊκοί σύλλογοι».

Εἰδικότερα, στήν πρώτη στήλη τοῦ πίνακα ἀναγράφεται τό ἔτος δημοσιεύσεως τῶν διαταγμάτων στήν ΕτΚ, στή δεύτερη στήλη ἀναγράφεται ὁ ποσοτικός ἀριθμός τῶν διαταγμάτων πού ἀφοροῦν σέ ἐπαγγελματικά σωματεῖα ὑπό στενή καί ὑπό εὐρεῖα ἔννοια καί στήν τρίτη στήλη ἀναγράφεται ὁ ποσοτικός ἀριθμός τῶν διαταγμάτων πού ἀφοροῦν σέ ἐπαγγελματικά σωματεῖα ὑπό στενή ἔννοια.

Πίνακας ἐγκριτικῶν διαταγμάτων πού δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ καί ἀφοροῦν σέ ἐπαγγελματικά σωματεῖα

1880	2	*2*	1891	11	*9*	1902	34	*26*
1881	–	–	1892	18	*17*	1903	13	*9*
1882	1	*1*	1893	10	*5*	1904	35	*25*
1883	4	*3*	1894	29	*20*	1905	28	*24*
1884	3	*1*	1895	33	*25*	1906	46	*31*
1885	1	*1*	1896	18	*15*	1907	40	*28*
1886	2	*2*	1897	13	*7*	1908	42	*26*
1887	2	*2*	1898	10	*6*	1909	47	*33*
1888	8	*5*	1899	23	*17*	1910	15	*10*
1889	15	*13*	1900	40	*29*	1911	22	*14*
1890	16	*14*	1901	47	*35*	1912	18	*11*

Ἀπό τά ποσοτικά στοιχεῖα τοῦ πίνακα, προκύπτει ὅτι τά ἐγκριτικά διατάγματα πού ἀφοροῦν συνολικά σέ ἐπαγγελματικά σωματεῖα ὑπό στενή καί ὑπό εὐρεῖα ἔννοια (ὅπως οἱ ἔννοιες αὐτές καθορίσθηκαν ἀμέσως παραπάνω γιά τήν προκειμένη ἀπαρίθμηση) εἶναι 656, τά δέ διατάγματα πού ἀφοροῦν σέ ἐπαγγελματικά σωματεῖα ὑπό στενή ἔννοια εἶναι 466 καί τά διατάγματα πού ἀφοροῦν σέ ἐπαγγελματικά σωματεῖα ὑπό εὐρεῖα ἔννοια εἶναι (656-466=) 190. Ἄν ἀπό τά ποσά αὐτά ἀφαιρεθεῖ ἕνας μέτριος ἀριθμός διαταγμάτων, τά ὁποῖα, ὅπως προαναφέρθηκε, εἶχαν ἐγκρίνει μᾶλλον τήν ἐπανίδρυση ἐπαγγελματικῶν σωματείων, προκύπτει ὅτι ὁ ἀριθμός τῶν συνδικάτων, τῶν ὁποίων ἡ ἀρχική

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

ἵδρυση εἶχε ἐγκριθεῖ ἀπό τήν κυβέρνηση κατά τά προαναφερθέντα 32 ἔτη καί ἰδίως μετά τό 1888, ἦταν ἀρκετά μεγάλος.

6. Τό γεγονός ὅτι εἶχαν ἱδρυθεῖ καί εἶχαν λειτουργήσει τόσα πολλά συνδικάτα κατά τήν περίοδο 1880-1912 σέ ὅλες τίς περιοχές τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους (πέρα ἀπό πολλά ἄλλα συνδικάτα πού εἶχαν ἱδρυθεῖ χωρίς κυβερνητική ἔγκριση) πρέπει ἀσφαλῶς νά εἶχε συντελέσει στήν διαμόρφωση ἑνός πολύ *ἀξιόλογου ζωντανοῦ συνδικαλιστικοῦ δικαίου* μέσα στά προαναφερθέντα χρονικά καί τοπικά πλαίσια. Ἀλλά καί κατά τήν περίοδο 1834-1880 καί ἰδίως μετά τό 1864 πρέπει νά εἶχε διαμορφωθεῖ τέτοιο δίκαιο σέ ἀρκετό βαθμό, διότι, ὅπως προκύπτει ἀπό τίς σχετικές πληροφορίες πού ἐκτίθενται στήν § 7, εἶχαν ἱδρυθεῖ καί λειτουργήσει καί κατά τήν περίοδο αὐτή πολλά ἐπαγγελματικά σωματεῖα (χωρίς κυβερνητική ἔγκριση).

§7. Συνδικάτα πού ἱδρύθηκαν χωρίς κυβερνητική ἔγκριση

1. Στίς περιοχές πού ἀποτέλεσαν μέχρι τό 1914 τό ἑλληνικό κράτος, εἶχαν ἱδρυθεῖ καί εἶχαν λειτουργήσει πολυάριθμες ἐπαγγελματικές ὀργανώσεις, πού λέγονταν συντεχνίες, ἀπό τόν 17ο τουλάχιστον αἰώνα καί *μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως* τῶν περιοχῶν αὐτῶν. Τό ἴδιο ἄλλωστε εἶχε συμβεῖ καί στίς ἄλλες περιοχές τῆς σημερινῆς Ἑλλάδας, στίς ἄλλες βαλκανικές χῶρες κλπ κατά τήν ἴδια ἐποχή.[80]

Κατά τήν περίοδο 1821-1832 ὅμως, ὁ ἀριθμός τῶν συντεχνιῶν περιορίσθηκε σημαντικά στό τότε ἑλληνικό κράτος καί σέ μερικές περιοχές του μηδενίσθηκε. Στή μεταβολή αὐτή συνετέλεσαν ἀφ' ἑνός ἡ οἰκονομική καί ἡ ἐπαγγελματική δυσπραγία πού προκλήθηκε κατά τούς ἐπαναστατικούς χρόνους ἀπό τούς πολέμους κλπ καί ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐχθρική πολιτική πού ἄσκησε ὁ Καποδίστριας κατά τῶν συντεχνιῶν, παρά τίς ἀντιδράσεις τους, ὅπως γράφει ὁ ἴδιος τό 1831.[81]

---

80. Βλ. *Χ. Γκοῦτο*, ὅ.π., σ. 196-209.

81. Βλ. *Χ. Γκοῦτο*, ὅ.π., σ. 202-210. Ὁ Ἀ. Λόντος, γραμματέας τῆς ἐπικρατείας ἐπί τῶν ἐσωτερικῶν καί τῆς ἀστυνομίας, γράφει τήν 14.1.1828 πρός τόν κυβερνήτη ὅτι «οἱ κοινωνικοί σύνδεσμοι διελύθησαν λόγῳ τῆς ἐμπολέμου καταστά-

Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

2. Παρά ταῦτα καί μολονότι ὁ Ποινικός Νόμος τοῦ 1834 ἐπέτρεπε τήν ἀστυνόμευση τῶν σωματείων καί τῶν ἑνώσεων προσώπων γενικά,[82] *μετά τό 1831 καί μέχρι τῆς ψηφίσεως τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864* τό ὁποῖο ἀπαγόρευσε τόν προληπτικό κυβερνητικό ἔλεγχο ἐπί τῶν «συνεταιρισμῶν», ὑπῆρχαν ἀρκετά ἐπαγγελματικά σωματεῖα στό τότε ἑλληνικό κράτος, ὅπως προκύπτει ἀπό τίς ἀκόλουθες μαρτυρίες.

Ὁ ἱστορικός Ἐπ. Κυριακίδης γράφει ὅτι κατά τήν δεκαετία 1832-1842 ὑπῆρχαν πλεῖστοι σύλλογοι καί ἀδελφότητες στό ἑλληνικό κράτος.[83] Στήν ἐφημερίδα τῆς Ἀθήνας «Αἰών» τῆς 29.4.1844, γίνεται λόγος γιά συντεχνίες τῆς Τρίπολης. Τό καταστατικό τοῦ Λαϊκοῦ Συνδέσμου Πατρῶν «ὁ Ἅγιος Κωνσταντῖνος» πού ἐγκρίθηκε μέ διάταγμα τό 1891 (ΕτΚ 1891 σ. 1111) ἀναφέρει ὅτι τό σωματεῖο αὐτό εἶχε ἱδρυθεῖ τό 1808, πρᾶγμα πού σημαίνει ὅτι ἔκτοτε τό ἐν λόγω σωματεῖο λειτουργοῦσε μᾶλλον συνεχῶς. Ἐπίσης τό καταστατικό τῆς Ἐμπορικῆς Λέσχης Πατρῶν, πού ἐγκρίθηκε τό 1892 (ΕτΚ 1892 σ. 161), ἀναφέρει ὅτι τό σωματεῖο αὐτό εἶχε ἱδρυθεῖ ἀρχικά τό 1849. Ἐξ ἄλλου, ἀπό τήν ἐφημερίδα τῆς Ἀθήνας «Ἐλπίς» τῆς 4.5.1851, πληροφορούμαστε ὅτι κατά τήν ἐποχή ἐκείνη ὑπῆρχαν στήν Ἀθήνα συντεχνίες τῶν ἐμπόρων καί τῶν τεχνιτῶν, καθώς καί ἑνώσεις προσώπων ἄλλων κοινωνικῶν τάξεων, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐπαγγελματίες δέν ἦσαν ὑποχρεωμένοι νά μετέχουν σέ συντεχνίες καί ὅτι αὐτές δέν μεσολαβοῦσαν γιά τήν καταβολή τῶν φόρων τῶν μελῶν τους στό δημόσιο ταμεῖο.[84] Σχετικές πληροφορίες γιά τήν περίοδο 1832-1864

σεως» Βλ. *Π. Στεφανίτση*, Ἐπιστολαί Ἰ. Ἀ. Καποδίστρια, τ. Α΄, Ἀθῆναι 1841, σ. 181.

82. Βλ. παρακάτω στήν § 23 ὑπό Ι.

83. *Ἐ. Κυριακίδη*, Ἱστορία τοῦ συγχρόνου ἑλληνισμοῦ, Ἀθῆναι 1892, σ. 385: «Συνεστήθησαν σωματεῖα, ὧν τά ἐπισημότερα ἦσαν ἡ Ἀρχαιολογική Ἑταιρία ἥτις κατά τό 1842 ἠρίθμει 386 μέλη τακτικά καί 187 ἔκτακτα καί ἐπίτιμα, ἡ Ἑταιρία τῆς φυσικῆς ἱστορίας ἱδρυθεῖσα τό 1835, ἡ ἰατρική ἑταιρία κατά σεπτέμβριον τοῦ 1835 ἡ φαρμακευτική ἑταιρία κατά τό 1838, ἐκτός ἄλλων πλείστων συλλόγων καί ἀδελφοτήτων».

84. Στό κύριο ἄρθρο της ἡ ἐφημερίδα γράφει μεταξύ ἄλλων τά ἑξῆς: «Ὁ βασιλεύς ἐπανῆλθε μετά ἐννέα μηνῶν ἀπουσίαν· τό ὑπουργεῖον ἐνόμισε πρέπον νά διατάξη ἐπιδεικτικόν τρόπον ὑποδοχῆς... οἱ βιομήχανοι, τεχνῖται καί ἔμποροι διε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

πρέπει νά ὑπάρχουν καί σέ ἄλλα ἔντυπα κλπ καί ἀξίζει νά ἀναζητηθοῦν στά πλαίσια εἰδικῶν μελετῶν. Π.χ. στήν ἐφημερίδα τῆς Ἀθήνας «Ἥλιος» τῆς 13.3.1860 ἀναγγέλλεται ἡ σύσταση συντεχνίας τῶν τυπογράφων τῆς Ἀθήνας.

Ἐκτός ἀπό μερικές πού δέν ἦσαν ἐπαγγελματικές, οἱ παραπάνω ὀργανώσεις δέν μνημονεύονται σέ διατάγματα δημοσιευμένα στήν ΕτΚ. Ὅπως ἀναφέρεται παρακάτω στήν § 26 ὑπό Ι, αὐτό σημαίνει μᾶλλον ὅτι οἱ προαναφερθεῖσες συντεχνίες δέν εἶχαν ζητήσει ἔγκριση τῆς ἱδρύσεώς τους ἀπό τήν κυβέρνηση.

3. *Μετά τό 1864*, ὁ ἀριθμός τῶν ἐπαγγελματικῶν καί τῶν ἄλλων σωματείων αὐξήθηκε ἐντυπωσιακά.[85] Χαρακτηριστικό εἶναι ὅτι τό 1879 πραγματοποιήθηκε στήν Ἀθήνα συνέδριο τῶν «ἁπανταχοῦ ἑλληνικῶν συλλόγων» μέ πρωτοβουλία τοῦ φιλολο-

---

τάχθησαν νά κατασκευάσωσι σημαίας ἑκάστη συντεχνία (ἐσινάφι) ἰδίαν καί νά ἐξέλθωσιν εἰς προϋπάντησιν... Τῶν συντεχνιῶν ἡ ἰδέα εἶναι γελοιωδεστάτη. Συντεχνίαι ἐν Ἑλλάδι δέν ὑπάρχουσι, διότι ἕκαστος εἶναι ἐλεύθερος νά μετέρχεται ὅποιον ἐπιτήδευμα θέλει ἀνεξαρτήτως πάσης ὑποχρεώσεως πρός τόν τό αὐτό ἐπιτήδευμα μετερχόμενον, μή ἔχων ἄλλην ὑποχρέωσιν παρά νά πληρόνη τακτικῶς καί ἀπ' εὐθείας εἰς τό δημόσιον ταμεῖον τούς φόρους του καί νά συμμορφόνηται μέ τάς γενικάς ἀστυνομικάς διατάξεις. Οἱ ὑπουργοί μας (καί δέν ὁμιλοῦμεν μόνον περί τῶν σημερινῶν) ἐνθυμοῦνται τούς ἐμπόρους, τούς βιομηχάνους, τούς τεχνίτας μόνον ὅταν πρόκειται νά τούς φορολογήσωσιν ἤ νά τούς μεταχειρισθῶσιν ὡς ὄργανα ἐπιδείξεως εἰς τελετάς· οὐδέποτε ὅμως τούς ἐνθυμοῦνται, ἵνα πράξωσι τί λυσιτελές ὑπέρ αὐτῶν. Ὅπως ἦτο ἑπόμενον συνέβησαν ὡς πρός τάς συντεχνίας γελοῖα τινά, π.χ. ἐθεώρησαν ἑαυτάς ὡς συντεχνίας καί αἱ λεγόμεναι Μοσχομάγκαι (Les Camins) καί κατεσκεύασαν ἰδίαν σημαίαν φέρουσαν τήν ἐπιγραφήν «σημαία τῆς Μοσχομάγκας». Μία συντεχνία ἔλειπεν, ἡ συντεχνία τῶν γιαουρτζίδων, αὐτή ἤθελεν εἶσθαι ἡ πλέον ἐκφραστική, διότι πραγματικῶς τό ὑπουργεῖον εἶχεν ἀνάγκην νά ἐβγῆ ἀσπροπρόσωπον ἀπένατι τοῦ ἐπανελθόντος ἡγεμόνος».

85. Ἐκτός ἀπό τίς μαρτυρίες πού ἀναφέρονται ἀμέσως παρακάτω στό κείμενο, βλ. καί *Ν.Ι. Σαρίπολο*, Σύστημα τῆς ἐν Ἑλλάδι ἰσχυούσης ποινικῆς νομοθεσίας, τ. Γ΄, Ἀθῆναι 1870, σ. 554, τόν *ἴδιο*, Πραγματεία τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου, τ. Δ΄, Ἀθῆναι 1875, σ. 282, *Ν. Λεβίδη*, Ὁ συνεταιρισμός καί ἡ πολιτεία, Ἀθῆναι 1874, σ. 43-47, *Πρακτικά τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἑλληνικοῦ διδασκαλικοῦ συλλόγου*, Ἔτος Β΄ 1874, Ἀθῆναι 1875, σ. 7 καί Εἰσηγητική Ἔκθεση τοῦ ν. 281/1914, κατά τήν ὁποία: «Τό πνεῦμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι, τό ὁποῖον παρ' ἡμῖν κατά τάς τελευταίας δεκαετίας ἰδίως ἀνεπτύχθη εὐρύτατα εἰς πάντα τά πεδία τῆς κοινωνικῆς δράσεως, δέν συνήντησεν ἀπό τοῦ 1864 τά προσκόμματα ἅτινα ἀλλαχοῦ παρενεβλήθησαν».

Βιβλιοθήκη Κόνιτσα Δημοσία Κεντρική

γικοῦ συλλόγου «Παρνασσός», ὁ ὁποῖος ἱδρύθηκε τό 1865. Στό συνέδριο αὐτό, ἔλαβαν μέρος 63 σωματεῖα, κυρίως φιλεκπαιδευτικά, ἀπό τά ὁποῖα τά 22 εἶχαν τήν ἕδρα τους στήν Ἀθήνα, στήν Πάτρα, στήν Κεφαλλονιά ἤ στήν Ἄνδρο, ἐνῶ τά ὑπόλοιπα ἕδρευαν σέ διάφορες ἄλλες περιοχές ὅπου ὑπῆρχαν ἑστίες τοῦ ἑλλληνισμοῦ. Στήν πρώτη κατηγορία, ἀνῆκαν, μεταξύ ἄλλων, ἡ Ἑταιρία τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ, πού ἱδρύθηκε τό 1868.

Συνοπτική εἰκόνα τοῦ σωματειακοῦ ὀργασμοῦ, ὁ ὁποῖος παρατηρήθηκε μετά τό 1864 στό ἑλληνικό κράτος καί ἀλλοῦ, δίνει τό ἀκόλουθο ἀπόσπασμα ἀπό τήν ἐγκύκλιο τῆς 10.1.1879 πού εἶχε ἀπευθύνει ὁ «Παρνασσός» στούς ἑλληνικούς συλλόγους: «Κατά τήν τελευταίαν δεκαετίαν ἡ ἰδέα τῶν Συλλόγων ἐπεξετάθη τοσοῦτον παρά τοῖς Ἕλλησι καί τοσοῦτον διεδόθησαν αἱ ἐνέργειαι αὐτῶν ἔν τε τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι, κατά τήν Ἀνατολήν καί παρά ταῖς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ Ἑλληνικαῖς ἀποικίαις, ὥστε δικαίως ἐφείλκυσε τό γεγονός τοῦτο τήν προσοχήν ὁμογενῶν τε καί ξένων, οἵτινες προσεπάθησαν νά ἐξακριβώσωσι τήν διά τῶν Ἑλληνικῶν Συλλόγων ἐπερχομένην γενικήν ὠφέλειαν εἰς τόν Ἑλληνισμόν. Ἡ ἐλευθέρα αὕτη ἐνέργεια, ἐθνική, ἀνεξαρτήτως τῆς πολιτικῆς, καί πνευματική, ἀνεξαρτήτως τῶν σχολείων, εἶνε τοιαύτη καί τοσαύτη, ὥστε εὐλόγως δύναται νά ρηθῇ ὅτι ὑπερέβη πᾶσαν προσδοκίαν. Εἶνε δέ ἀξία παντός ἐπαίνου ἡ διά τῶν Συλλόγων αὕτη ἐνέργεια οὐ μόνον διά τόν βαθμόν τῆς ἐπιτυχίας, ἀλλά καί διά τήν ποικιλίαν τῶν σκοπῶν· διότι θαρρούντως δυνάμεθα νά εἴπωμεν ὅτι δέν ὑπάρχει πρόοδος, πρός ἧς τήν εὐδοκίμησιν δέν συνετέλεσαν οἱ Σύλλογοι. Ἡ ἰδέα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ ἱστορία αὐτοῦ, ἡ διάδοσις τῶν γραμμάτων, τῶν ἐπιστημῶν, τῶν καλῶν τεχνῶν, ἡ μόρφωσις τῆς γυναικός, ἡ αὔξησις τῆς εὐμαρείας τοῦ βίου, ἡ ἄσκησις τοῦ σώματος καί ἡ διατήρησις τῆς ὑγιείας, πᾶν τέλος ὅ,τι ἀναφέρεται εἰς τό παρελθόν, τό παρόν, τό μέλλον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐγένετο ἀντικείμενον τῶν σκέψεων καί τῆς μερίμνης τῶν πολλῶν σωματείων τῶν διεσπαρμένων ἁπανταχοῦ ἔνθα λαλεῖται ἡ γλῶσσα τῶν Ἑλλήνων...».[86]

Εἶχε λάβει φαίνεται τέτοιο ρυθμό ἡ παραπάνω σωματειακή

86. Βλ. *Πρακτικά τοῦ Συνεδρίου τῶν ἑλληνικῶν συλλόγων*, Ἀθῆναι 1879, σ. ζ΄. Τό βιβλίο αὐτό, μετά τήν ἔκδοσή του, δέν ἔχει χρησιμοποιηθεῖ στήν μέχρι τώρα σχετική ἱστοριογραφία.

Ἡμόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

κίνηση, ὥστε ἕνας ἀπό τούς εἰσηγητές τοῦ συνεδρίου τήν ἐχαρακτήρισε ὡς «συλλογομανία» καί μάλιστα ἐπικίνδυνη ἐπειδή πολλοί ἀπό τούς ἱδρυτές συλλόγων ἐπιδίωκαν μέ κάθε τρόπο κυρίως τήν ἡγετική προβολή τους.[87]

Οἱ περισσότερες ἀπό τίς συνδικαλιστικές ὀργανώσεις πού ἱδρύθηκαν κατά τά ἔτη 1865-1883 δέν μνημονεύονται σέ ἐγκριτικά διατάγματα δημοσιευμένα στήν ΕτΚ. Μεταξύ αὐτῶν ἦσαν καί οἱ ἀκόλουθες: Ἡ Ἑταιρία τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ ἐμπορίου, μέ ἕδρα τήν Ἑρμούπολη (1865),[88] τό Ταμεῖον συντάξεων τῶν ὑπαλλήλων τῆς Ἐθνικῆς Κτηματικῆς Τραπέζης (1867),[89] τό Μετοχικόν Ταμείον τῶν ἐργατῶν τυπογράφων (1868), ἡ Ἑταιρία τῶν τυπογράφων καί βιβλιοδετῶν «Γουτεμβέργιος» μέ ἕδρα τήν Ἀθήνα (1868),[90] ἡ Συντεχνία τῶν κουρέων Πατρῶν (1868, βλ. Κ 118, στό Κ117 ὅμως ἀναφέρεται ὡς ἔτος ἱδρύσεως τό 1876), τό Σωματεῖον τῶν ὑποδηματοποιῶν Πατρῶν (1871, βλ. Κ34), ἡ Συντεχνία τῶν κουρέων Ἀθηνῶν (1873),[91] ὁ Ἑλληνικός διδασκαλικός σύλλογος (1873),[92] τό Σωματεῖον τῶν σανδαλοποιῶν καί σκυτοτόμων Πύργου (1874, βλ. Κ165), ὁ Ἀδελφικός σύνδεσμος ξυλουργῶν τοῦ ναυπηγείου Σύρου (1879),[93] ἡ Ἕνωσις τῶν μαγείρων Ἀθη-

---

87. Πρόκειται γιά τόν Φ. Παρασκευαΐδη, ἀντιπρόσωπο τῆς Ἑταιρίας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ, ὁ ὁποῖος εἶπε: «Ἡ συλλογομανία κινδυνεύει νά φθάσῃ μέχρις αὐτοῦ τοῦ λίκνου τοῦ βρέφους, καί δέν εἶναι ἀπίθανον ἡμέραν τινά, ἐάν ἐξακολουθήσῃ τό κακόν, νά συνεδριάσωσιν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Συνεδρίου τῶν Συλλόγων ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Ἄρεως ὑπαίθριοι δι' ἔλλειψιν οἰκοδομήματος ἱκανῶς εὐρυχώρου ἵνα περιλάβῃ πάντας. Ἐκφράζομεν λοιπόν εὐχήν ἀπό μέσης καρδίας νά καυτηριασθῇ διά παντός νομίμου μέσου ἡ συλλογομανία, ἥτις δέν φωτίζει ἀλλά κατακαίει τοῦ ἔθνους τήν καρδίαν». Ὅ.π., σ. 81.

88. Βλ. φυλλάδιο τοῦ καταστατικοῦ της πού ἐκδόθηκε τό 1865.

89. Βλ. *Α. Σβῶλο*, Ταμεῖα συντάξεων καί ἀλληλοβοηθείας ἐν Ἑλλάδι, περιοδ. Ἐγγύς καί Ἅπω Ἀνατολή, 1924 Μάϊος, σ. 242.

90. Βλ. *Ν. Σκιαδᾶ*, Χρονικό τῆς ἑλληνικῆς τυπογραφίας, τ. Γ΄, 1863-1909, Ἀθήνα 1982, σ. 182.

91. Τό σωματεῖο αὐτό ὑπῆρχε ἤδη πρίν ἀπό ἀρκετά ἔτη, ἀλλά δέν ἦταν «τακτικῶς διοργανισμένον». Βλ. Καταστατικόν τῆς ἐν Ἀθήναις τῶν κουρέων συντεχνίας, Ἀθῆναι 1874, σ. 10-13.

92. Βλ. Κ103, καθώς καί *Πρακτικά τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἑλληνικοῦ διδασκαλικοῦ συλλόγου*, ἔτος Α΄ Ἀθῆναι 1873.

93. Βλ. ἐφημερίδα τῆς Σύρου «Πατρίς» τῆς 17.2.1879.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντου

νῶν (1882)[94] ὁ Ἐργατικός σύνδεσμος τῶν τυπογράφων Ἀθηνῶν (1882),[95] ἡ Ἑταιρία ἀρτοποιῶν Ἀθηνῶν (1883, βλ. Κ51), τό Σωματεῖον τῶν ἐμπορορραπτοεργατῶν Ἀθηνῶν (1883, βλ. Κ40), κλπ., καθώς καί οἱ ἑξῆς ὀργανώσεις πού ἱδρύθηκαν μέ πρωτοβουλία ἤ μέ τήν βοήθεια τοῦ Ἀρ. Οἰκονόμου κατά τά ἔτη 1870-1878: «ἐν Ἀθήναις ἡ Ἕνωσις Φίλων, ἡ Ἕνωσις τῶν τιμίων τεχνιτῶν, ἡ Αὐτοβοήθεια, ἡ Ἕνωσις καί ὁ Ξυλουργός, ἐν Κηφισίᾳ ἡ Κοινότης Κηφισίας, ἐν Ἀμαρουσίῳ ἡ Κοινότης Ἀμαρουσίου, ἐν Θήβαις τό Παμβοιώτιον, ἐν Μεγάροις ὁ Μεγαρικός σύνδεσμος, ἐν Ἄνῳ Σύρῳ τό Ταμιευτήριον λαϊκῆς οἰκονομίας κλπ.».[96]

4. Μολονότι ἀπό τό 1880 (κυρίως) εἶχε ἀρχίσει ἡ συνήθεια τῆς κυβερνητικῆς ἐγκρίσεως τῆς ἱδρύσεως τῶν σωματείων καί τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἐγκριτικῶν διαταγμάτων στήν ΕτΚ,[97] ὑπῆρχαν καί *κατά τήν περίοδο 1883-1914* πολλά ἐπαγγελματικά καί ἄλλα σωματεία πού δέν εἶχαν ζητήσει νά ἐγκριθεῖ ἡ ἵδρυσή τους ἀπό τίς κυβερνητικές ἀρχές. Τέτοια ἦσαν τά σωματεῖα τῶν ξυλεργατῶν, τῶν σταφιδοκιβωτοποιῶν καί τῶν καπνεργατῶν τῆς Πάτρας πού εἶχαν ἱδρυθεῖ γύρω στό 1896,[98] τά συνδικάτα πού ἀναφέρονται στήν § 20 καί πού εἶναι ἀμφίβολο ἄν ἦσαν δευτερο-

---

94. Βλ. φυλλάδιο τοῦ καταστατικοῦ της πού ἐκδόθηκε τό 1882.

95. Τά κυριότερα ἄρθρα τοῦ καταστατικοῦ του βλ. στήν Οἰκονομικήν Ἐπιθεώρησιν, τ. ΙΑ΄ (1883), σ. 499 ἐπ. Ἄλλες σχετικές πληροφορίες βλ. στόν *Ν. Σκιαδᾶ*, ὅ.π., σ. 187 ἐπ.

96. Βλ. Οἰκονομικήν Ἐπιθεώρησιν τ. 7, σ. 411, πρβλ. τ. 2, σ. 220, 222. Κατά τόν *Α. Οἰκονόμο:* «Ἐάν ἠδυνάμην νά δώσω συμβουλήν, θά προέτρεπον ἑκάστην Κοινότητα νά συνεταιρισθῇ οἰκονομικῶς. Καθώς ὑπάρχει ὁ ναός διά τήν θρησκείαν, τό σχολεῖον διά την παιδείαν, οὕτως ἔπρεπε νά ὑπάρχῃ ἐν ἑκάστῃ κοινότητι καί ταμεῖον διά τήν οἰκονομίαν. Ἐάν ἐκ τοῦ ναοῦ ἡ κοινότης ἀντλεῖ θρησκευτικάς δυνάμεις, ἐκ δέ τοῦ σχολείου πνευματικάς, διατί νά μή ὑπάρχῃ κοινόν μέρος ἐξ οὗ νά ἀντλῇ δυνάμεις οἰκονομικάς;... Οἷον ἄλγος διά τούς τοκογλύφους ἅμα καί τούς πολιτειογλύφους! Δέν ὑπάρχει ἀσφαλέστερον μέσον εἰς ἀπαλλαγήν ἀπ' ἀμφοτέρων» («Παμβοιώτιον». Ἑταιρία τοῦ λαοῦ ἐν Θήβαις, Ἀθῆναι 1872).

97. Βλ. παρακάτω στήν §26 ὑπό Ι.

98. Βλ. *Κορδάτο*, ὅ.π., σ. 75-76.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοντοσ

βάθμια, καθώς καί πολλά ἄλλα πού ἱδρύθηκαν κυρίως μετά τό 1908.[99]

§8. Συνδικάτα πού ἱδρύθηκαν μέ κυβερνητική ἔγκριση

I. Εἰσαγωγή

1. Στήν παροῦσα παράγραφο, *θά παρουσιασθοῦν* συστηματικά μέ τά κύρια προσδιοριστικά στοιχεῖα τους τά ἐπαγγελματικά σωματεῖα (συνδικάτα), τῶν ὁποίων ἡ ἵδρυση εἶχε ἐγκριθεῖ μέ διατάγματα πού δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ κατά τά ἔτη 1880-1912 ὡς ἐπί τό πλεῖστον. Ἡ παρουσίαση αὐτή κρίθηκε σκόπιμη, ἐπειδή: α) τεκμηριώνει τά σχετικά ἀριθμητικά κλπ στοιχεῖα πού ἔχουν ἐκτεθεῖ στήν § 6, β) διευκολύνει τίς παραπομπές στήν παροῦσα παράγραφο ἀντί τῆς ἐπαναληπτικῆς ἀναφορᾶς τῶν προσδιοριστικῶν στοιχείων τῶν παραπάνω συνδικάτων ὅταν θά γίνεται λόγος γι᾽ αὐτά στά ἑπόμενα κεφάλαια καί γ) μπορεῖ νά ἐξυπηρετήσει καί ἄλλους μελετητές τῶν προαναφερθέντων συνδικάτων καί ἰδίως ἐκείνους οἱ ὁποῖοι δέν διαθέτουν τίς εἰδικές νομικές γνώσεις πού ἀπαιτοῦνται γιά τήν ἀνεύρεση τῶν συνδικάτων αὐτῶν στήν ΕτΚ καί γιά τόν εἰδικότερο χαρακτηρισμό τους.

2. Τά ἐν λόγω ἐπαγγελματικά σωματεῖα *ἔχουν ἐπιλεγεῖ* μεταξύ πολλῶν ἄλλων σωματείων, ἑταιριῶν καί λοιπῶν νομικῶν προσώπων, τῶν ὁποίων ἡ ἵδρυση εἶχε ἐγκριθεῖ ἐπίσης μέ διατάγματα πού δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ. Ἡ ἐπιλογή αὐτή, κατά τήν ὁποία καταβλήθηκε προσπάθεια νά μήν παραλειφθεῖ, ἄν εἶναι δυνατόν, κανένα ἀπό τά ἐπαγγελματικά σωματεῖα, ὑπό στενή ἰδίως ἔννοια, στά ὁποῖα ἀφοροῦν τά προαναφερθέντα διατάγματα, ἔγινε μέ βάση τά κριτήρια πού ἔχουν ἀναφερθεῖ στήν §6.

3. Γιά τήν συστηματική *κατάταξη* τῶν ἐν λόγω σωματείων, προτιμήθηκε ἡ διάκρισή τους σέ ὁμοιοεπαγγελματικά καί σέ πολυεπαγγελματικά, ἐπειδή ἡ διάκριση αὐτή, τῆς ὁποίας τά κριτήρια

---

99. Βλ. *Λ. Ντάσιο*, ὅ.π., σ. 49-50. Ὁ *Θ. Παπακωνσταντίνου*, ὅ.π. καί ὁ *Γ. Κορδάτος*, ὅ.π., σ. 230, παραθέτουν πίνακες τῶν ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων πού ὑπῆρχαν στό ἑλληνικό κράτος τό 1912. Πρβλ. *Δ. Ζῶτο*, ὅ.π. σ. 62-70.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη

καθορίζονται στήν § 15, ἀφ' ἑνός παρουσιάζει λιγότερα προβλήματα σέ σύγκριση μέ τίς ἄλλες διακρίσεις καί ἀφ' ἑτέρου, μέ τίς ὑποδιαιρέσεις στίς ὁποῖες μπορεῖ νά ὑποβληθεῖ, ἀποκαλύπτει ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα γιά τήν οἰκονομική καί ἐπαγγελματική κατάσταση τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Συγκεκριμένα, τά ὁμοιοεπαγγελματικά σωματεῖα ὑποδιαιροῦνται σέ ἕξη ἑνότητες πού ἀντιστοιχοῦν στούς ἑξῆς οἰκονομικούς τομεῖς: βιομηχανία - βιοτεχνία, ἐμπόριο, κατασκευές, μεταφορές - συγκοινωνία, ὑπηρεσίες καί γεωργία. Οἱ ἑνότητες αὐτές ὑποδιαιροῦνται σέ εἰδικότερες ἑνότητες πού ἀντιστοιχοῦν σέ εἰδικότερους οἰκονομικούς καί ἐπαγγελματικούς τομεῖς. Ἐξ ἄλλου, τά πολυεπαγγελματικά σωματεῖα ὑποδιαιροῦνται ἐπίσης σέ ἕξη ἑνότητες, κυρίως μέ βάση ὁρισμένες ἰδιότητες πού εἶχαν τά μέλη τους.

Σέ κάθε μία τελική ἑνότητα, τά σωματεῖα κατατάσσονται μέ τήν χρονολογική σειρά πού δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ τά ἀντίστοιχα διατάγματα. Ἡ σειρά ὅμως αὐτή διακόπτεται μέ τήν παράθεση τῶν ὁμοειδῶν σωματείων πού εἶχαν τήν ἴδια ἕδρα. Ἐπίσης, πολλές φορές προτάσσονται τά σωματεῖα πού ἔδρευαν στήν Ἀθήνα ἤ στόν Πειραιᾶ.

4. Κάθε ἐπαγγελματικό σωματεῖο *προσδιορίζεται* μέ ὅσα ἀπό τά ἀκόλουθα στοιχεῖα εἶναι γνωστά: ἐπωνυμία του, ἕδρα του, ἔτος δημοσιεύσεως στήν ΕτΚ τοῦ διατάγματος περί ἐγκρίσεως τῆς ἀρχικῆς ἱδρύσεώς του, αὔξων ἀριθμός μέ τόν ὁποῖο παρουσιάζεται τό καταστατικό του στό ἑπόμενο κεφάλαιο, ἔτος δημοσιεύσεως στήν ΕτΚ τῶν διαταγμάτων περί ἐγκρίσεως τοῦ νέου καταστατικοῦ του ἤ τῆς τροποποιήσεως τοῦ καταστατικοῦ του. Γιά διάφορους λόγους, ἡ ἐπωνυμία δέν ἀποδίδεται πάντοτε μέ ἀπόλυτη ἀκρίβεια.

II. Ὁμοιοεπαγγελματικά σωματεῖα

Α. Βιομηχανία, βιοτεχνία[100]

1) Μεταλλουργία. Ἀδελφότης τῶν σιδηρουργῶν ἐν Ἀθήναις

100. Στοιχεῖα γιά τήν βιομηχανία - βιοτεχνία τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους τῆς ἐξε-

1888, Κ1, συγχωνεύθηκε μέ τόν νεοϊδρυθέντα Σύνδεσμο τῶν ἐν Ἀθήναις σιδηρουργῶν 1895, Κ2, ἀκολούθησε ὁ Σύνδεσμος τῶν ἐν Ἀθήναις σιδηρουργῶν καί ὀρειχαλκέων 1905. Ἀδελφότης σιδηρουργῶν Χαλκίδος 1892, Κ3, ἀκολούθησε παράταση τῆς ἰσχύος τοῦ καταστατικοῦ 1904. Ἀδελφότης τῶν σιδηροχυτῶν «ὁ Ἥφαιστος» ἐν Πειραιεῖ 1898, Κ4, νέο καταστατικό 1902. Σωματεῖον ἀτμολεβητοποιῶν ἐν Πειραιεῖ 1902. Ἑταιρία τῶν ἐργατῶν μεταλλοπλυσίων τῆς Γαλλικῆς Ἑταιρίας Λαυρίου 1900. Συντεχνία σιδηρουργῶν Τριπόλεως 1908. Συντεχνία φανοποιῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς 1890, Κ5, τροποποίηση τοῦ καταστατικοῦ 1896, νέο καταστατικό 1907. Σωματεῖον ἀλληλοβοηθείας ἐργατῶν ἀργυροχρυσοχόων ἐν Ἀθήναις 1888 Κ6, νέα καταστατικά 1892 Κ7 καί 1895 Κ8. Ἀδελφότης χρυσοχόων Κερκύρας 1902.

2) Μηχανουργεῖα, μηχανοστάσια. Μετοχικόν ταμεῖον τῶν ἐν Πειραιεῖ καί ἁπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος μηχανουργῶν «ὁ Προμηθεύς» ἐν Πειραιεῖ 1890 Κ9. Ἀτμομηχανουργικός σύνδεσμος (νέο καταστατικό) 1901. Ἀτμομηχανικός σύνδεσμος ἐν Πειραιεῖ (νέο καταστατικό) 1906. Σωματεῖον τῶν μηχανουργῶν, ἐφαρμοστῶν καί καμινευτῶν ἐν Πειραιεῖ 1907. Σύνδεσμος ἀλληλοβοηθείας θερμαστῶν καί ἀνθρακέων ἐν Πειραιεῖ 1897 Κ10. Σύνδεσμος θερμαστῶν «ὁ Στέφενσων» ἐν Πειραιεῖ 1902. Σύνδεσμος τορνευτῶν μηχανουργείων ἐν Πειραιεῖ 1899. Σύνδεσμος μηχανοτορνευτῶν ἐν Πειραιεῖ 1904. Πανελλήνιος ἕνωσις μηχανικῶν ἐμπορικῶν ἀτμοπλοίων ἐν Πειραιεῖ 1908. Σύλλογος μηχανοσιδηρουργῶν Βόλου 1909. Ἑταιρία «Ἀλληλοβοήθεια» (τῶν τεχνιτῶν τοῦ μηχανουργείου τῆς Γαλλικῆς Ἑταιρίας τῶν Μεταλλείων) Λαυρίου 1894 Κ11.

3) Βυρσοδεψεῖα. Ἀδελφότης βυρσοδεψῶν ἐν Ἀθήναις 1894 Κ12. Σύνδεσμος βυρσοδεψῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς 1895 Κ13. Ἕνωσις βυρσοδεψῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς 1905 καί 1910. Σύνδεσμος βυρσοδεψῶν Ἀμφίσσης καί Ἰτέας 1896 Κ 14. Σωματεῖον βυρσοδεψῶν Τριπόλεως 1906.

4) Βιομηχανία ξύλου. Ἑταιρία τοῦ λαοῦ «ὁ Ξυλουργός» ἐν

ταζομένης περιόδου βλ. στόν *Κ. Μοσκώφ*, ὅ.π., σ. 136-140 καί 176-180. Γιά τίς ἐργασιακές συνθῆκες σέ πολλούς κλάδους τῆς βιομηχανίας-βιοτεχνίας, βλ. *Ἐργατικοῦ Κέντρου Ἀθηνῶν*, Οἱ ἐργάται τῆς Ἑλλάδος πρός τήν Διπλῆν Βουλήν τῶν Ἑλλήνων, 1911, σ. 4 ἐπ. καί *Ἐργατικοῦ Κέντρου Πειραιῶς*, Οἱ ἐργάται τοῦ Πειραιῶς πρός τό Ἀνώτατον Συμβούλιον Ἐργασίας, 1912.

Συνδικαλιστική Βιβλιοθήκη Κέντρου

'Αθήναις 1888 Κ15, τροποποίηση 1895 Κ16. Σωματεῖον ξυλουργῶν 'Αθηνῶν (νέο καταστατικό) 1904, τροποποίηση 1905. 'Αδελφότης ξυλουργῶν 'Αθηνῶν καί Πειραιῶς 1907. Σύνδεσμος τῶν ἐν 'Αθήναις λεπτουργῶν 1891 Κ17, ἀνάκληση τῆς ἐγκρίσεως 1897. Σωματεῖον ἐπιπλοποικιλτῶν ἐν 'Αθήναις 1892 Κ18, ἀκολούθησε τό Σωματεῖον ἐπιπλοποικιλτῶν 'Αθηνῶν καί Πειραιῶς 1902 καί 1910. Σωματεῖον καθεκλοποιῶν 'Αθηνῶν καί Πειραιῶς 1899 Κ19. 'Αδελφότης ἐπιπλοποιῶν 'Αθηνῶν καί Πειραιῶς 1905, τροποποίηση 1908. Σωματεῖον κιβωτοποιῶν 'Αθηνῶν καί Πειραιῶς 1906. Μετοχικόν ταμεῖον τῶν ἐν Πειραιεῖ ξυλουργῶν «Δαίδαλος» 1895 Κ20. Σύνδεσμος ξυλουργῶν Πειραιῶς 1906. Σύνδεσμος ἀλληλοβοηθείας ναυπηγοξυλουργῶν Πειραιῶς 1908. Σύλλογος Πατρῶν «ὁ Ξυλουργός» 1890 Κ21. Σωματεῖον ξυλουργῶν Ζακύνθου 1897 Κ22. Συντεχνία βυτιοποιῶν Ζακύνθου 1897 Κ23, τροποποίηση 1908. Σύνδεσμος βαρελοποιῶν Ἴου 1896 Κ24, ἀνασύστασή του μέ τήν ἐπωνυμία Σύνδεσμος βαρελοποιῶν ἐν 'Αθήναις 1899 Κ25. Σύνδεσμος βαρελοποιῶν 'Ιτέας 1911 Κ26. Σωματεῖον ξυλουργῶν καί λεπτουργῶν Βόλου 1900. Σωματεῖον ξυλουργῶν Χαλκίδος 1904. Βιοτεχνικός σύνδεσμος ξυλουργῶν καί οἰκοδόμων Λαμίας 1910.

5) 'Υποδηματοποιεῖα. Συντεχνία ὑποδηματοποιῶν (μᾶλλον τῆς 'Αθήνας) 1880. Σωματεῖον ὑποδηματοποιῶν ἐν Πειραιεῖ 1889 Κ27. Συντεχνία ὑποδηματοποιῶν Πειραιῶς 1895 Κ28, τροποποίηση 1902. 'Αδελφότης σανδαλοποιῶν 'Αθηνῶν 1893 Κ29, νέο καταστατικό 1900, τροποποίησή του 1910. Σωματεῖον τῶν πεδιλοσαγματοποιῶν ἐν 'Αθήναις 1894 Κ30. Σύνδεσμος τεχνιτῶν ἀρβυλοποιῶν 'Αθηνῶν 1896 Κ31. 'Αδελφότης τεχνιτῶν ὑποδηματοποιῶν 'Αθηνῶν καί Πειραιῶς 1904. Σύνδεσμος καταστῆματαρχῶν ὑποδηματοποιῶν 'Αθηνῶν καί Πειραιῶς 1904. Συντεχνία ὑποδηματοποιῶν Ναυπλίου 1894 Κ32. Συντεχνία σανδαλοποιῶν Ναυπλίου 1894 Κ33. Σύνδεσμος ὑποδηματοποιῶν Καλαμῶν 1892 Κ34, τροποποίηση 1896 καί 1909. Σύνδεσμος σανδαλοποιῶν Καλαμῶν 1911 Κ35. Σύνδεσμος σανδαλοποιῶν καί σκυτοτόμων Μεσσήνης 1911 Κ36. Σωματεῖον ὑποδηματοποιῶν Πατρῶν 1894 Κ37. Σύλλογος ὑποδηματοποιῶν Πατρῶν 1906. Συντεχνία ὑποδηματοποιῶν 'Ερμουπόλεως 1896 Κ38. Συντεχνία ὑποδηματοποιῶν Λαυρίου 1899. 'Αδελφότης ὑποδηματοποιῶν Λαρίσης 1900. Σύλλογος σανδαλοποιῶν Λαρίσης 1901. Σύλλογος ὑποδηματοποιῶν Τρικάλων 1902. Σωματεῖον πεδιλοποιῶν Τρικάλων 1902. Συντεχνία σανδαλοποιῶν

Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόμοτσ

Τριπόλεως 1904. Σωματεῖον ὑποδηματοποιῶν Τριπόλεως 1911 Κ39. Σωματεῖον ὑποδηματοποιῶν Πύργου 1904. Σύνδεσμος ὑποδηματοποιῶν Ἀμφίσσης 1906. Σωματεῖον πεδιλοποιῶν Ξηροχωρίου 1906. Συντεχνία ὑποδηματοποιῶν Καρδίτσης 1906. Σωματεῖον ὑποδηματοποιῶν Ζακύνθου 1906.

6) Βιοτεχνίες ἱματισμοῦ. Σωματεῖον ἐμπορορραπτοεργατῶν Ἀθηνῶν 1890 Κ40, ἀναστολή ἰσχύος τοῦ ἄρθρου 20 τοῦ καταστατικοῦ του 1894, ἀνάκληση τῆς ἐγκρίσεως 1894, νέο καταστατικό 1901. Σύνδεσμος ἐμπορορραπτῶν Ἀθηνῶν 1904. Ἀλληλοβοηθητική ἑταιρία τεχνιτῶν πιλοποιῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς 1895 Κ41. Ἐργατικός σύλλογος πιλοποιῶν Ἀθηνῶν 1898 Κ42. Σωματεῖον ἐργατῶν πιλοποιῶν Ἀθηνῶν 1904. Σωματεῖον τῶν πολιτικῶν καί στρατιωτικῶν πιλοποιῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς 1908. Σωματεῖον ἐμπορορραπτοεργατῶν Πειραιῶς 1900. Σωματεῖον ραπτῶν Ζακύνθου 1892 Κ43. Σωματεῖον ἐμπορορραπτοεργατῶν Πατρῶν 1895 Κ44. Σύνδεσμος ραπτοεργατῶν Πατρῶν 1900. Σωματεῖον ἐμπορορραπτοεργατῶν Βόλου 1902, τροποποίηση 1904. Σύνδεσμος ἀλληλοβοηθείας ἐμπορορραπτοεργατῶν Καλαμῶν 1904. Σωματεῖον ἐμπορορραπτοεργατῶν Τρικάλων 1905. Σωματεῖον ἐμπορορραπτοεργατῶν Λαρίσης 1908. Σωματεῖον ραπτῶν Τριπόλεως 1911 Κ45.

7) Τυπογραφεῖα, βιβλιοδετεῖα.[101] Σύνδεσμος βιβλιοδετῶν Ἀθηνῶν 1891 Κ46, τροποποίηση 1902. Ἑταιρία τῶν τυπογράφων καί βιβλιοδετῶν «ὁ Γουτεμβέργιος» ἐν Ἀθήναις 1892 Κ47, τροποποίηση 1895. Ἀδελφότης ἐργατῶν τυπογράφων «ἡ Πρόοδος» ἐν Ἀθήναις 1896 Κ48. Ἀλληλοβοηθητική ἀδελφότης τῶν ἐργατῶν τυπογράφων Ἀθηνῶν 1901, νέο καταστατικό 1905. Ἀδελφότης ἐργατῶν λιθογράφων Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς 1901. Βιβλιοδετικός σύνδεσμος Ἀθηνῶν 1901. Σύνδεσμος τυπογράφων, λιθογράφων καί βιβλιοδετῶν Βόλου 1901.[102] Σύνδεσμος λιθογράφων 1904 (δέν ἀναφέρεται ἡ ἕδρα του).

8) Ἀλευροποιΐα μακαρονοποιΐα. Σύλλογος τῶν ἐργατῶν ἀτμομύ-

---

101. Γιά τά τυπογραφεῖα καί τά βιβλιοδετεῖα καί γιά τίς συνθῆκες ἐργασίας καί τόν συνδικαλισμό σ' αὐτά, βλ. *Ν. Σκιαδᾶ*, ὅ.π., σ. 178-217.

102. Βλ. *Ν. Κολιοῦ*, Οἱ ρίζες τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος καί ὁ «Ἐργάτης» τοῦ Βόλου, Ἀθήνα 1988, σ. 36.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

λων Πειραιῶς 1899 Κ49. Σύλλογος τοῦ προσωπικοῦ τῶν ἀτμομύλων Πειραιῶς 1908. Σωματεῖον τεχνιτῶν μακαρονοποιῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς 1905. Σύνδεσμος σιτεργατῶν Πειραιῶς 1912. Σύλλογος ἀλευρεργατῶν καί μακαρονοποιῶν Μαγνησίας 1909 Κ50.

9) Ἀρτοποιεῖα. Ἑταιρία τοῦ λαοῦ «ὁ Ἀρτοποιός» ἐν Ἀθήναις 1889 Κ51. Σωματεῖον ἀρτοποιῶν (καταστηματαρχῶν) Ἀθηνῶν 1893 Κ52. Συντεχνία ἀρτοποιῶν Ἀθηνῶν 1902. Σωματεῖον ἐργατῶν ἀρτοποιῶν Ἀθηνῶν 1906. Σωματεῖον ἀρτοποιῶν Πειραιῶς 1899, τροποποίηση 1902, νέο καταστατικό 1909. Σωματεῖον ξενοδόχων, κρεοπωλῶν καί ἀρτοποιῶν Βόλου 1901, τροποποίηση 1908. Σύνδεσμος ἀρτοποιῶν Καλαμῶν 1901. Σύνδεσμος ἀρτοποιῶν Πατρῶν 1906. Σύλλογος ἀρτοποιῶν Καρδίτσης 1906. Σύνδεσμος ἀρτεργατῶν Ἑρμουπόλεως 1907, νέο καταστατικό 1908. Σωματεῖον ἀρτοποιῶν, ἀρτοπωλῶν, ὑπαλλήλων ἀρτοποιείων κλπ Τρικάλων 1909. Σύνδεσμος ἀρτοποιῶν Λευκάδος 1911 Κ53.

10) Ζαχαροπλαστεῖα. Ἐργατικός σύνδεσμος ζαχαροπλαστῶν ἐν Ἀθήναις 1888 Κ54. Ἀδελφότης ζαχαροπλαστῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς 1890 Κ55, τροποποίηση 1896. Συντεχνία τῶν ἐργατῶν ζαχαροπλαστῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς 1901.

11) Καπνεργοστάσια. Σωματεῖον καπνεργατῶν Βόλου 1901.[103] Σωματεῖον καπνεργατῶν Κερκύρας 1901. Σωματεῖον σιγαροποιῶν καί καπνοκοπτῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς 1902. Σωματεῖον σιγαροποιῶν καί καπνεργατῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς 1907. Σύνδεσμος καπνεργατῶν Καρδίτσης 1905. Σωματεῖον καπνεργατῶν Λαρίσης 1911 Κ56.

12) Ἄλλες βιομηχανίες - βιοτεχνίες. Ἀδελφότης μεταξοεργατῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς 1894 Κ57. Σύνδεσμος μεταξουργῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς 1894 Κ58, τροποποίηση 1900. Σύνδεσμος (οἰνο) πνευματοποιῶν Χαλκίδος 1898 Κ59. Σύνδεσμος κονιακοποιῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς 1901. Σωματεῖον ἐφαπλωματοποιῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς 1909. Ταμεῖον ἐργατίδων τοῦ ἐργαστηρίου ἀπόρων γυναικῶν Ἀθηνῶν 1907. Ἀδελφότης σμυριδωρυκτῶν Ἀπειράνθου Νάξου 1898 Κ60. Σύλλογος σμυριδωρυκτυῶν τοῦ Ὅρμου Μουτσούνης Νάξου 1912 Κ61.

---

103. Γιά τά καπνεργοστάσια, τό καπνεμπόριο καί τίς σχετικές ἐργασιακές συνθῆκες στό Βόλο, βλ. *Ν. Κολιοῦ*, ὅ.π. σ. 41-56.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοντο

Β. Ἐμπορικά καταστήματα

13) Παντοπωλεῖα, οἰνοπωλεῖα. Ἑταιρία τῶν οἰνοπαντοπωλῶν Ἀθηνῶν 1887 Κ62, τροποποίηση καταστατικοῦ 1890, 1891, 1893 καί 1896, ἀνασύσταση ὑπό τήν ἐπωνυμία Σύνδεσμος οἰνοπαντοπωλῶν Ἀθηνῶν 1897 Κ63, τροποποίηση 1902, ἀνασύσταση ὑπό τήν ἐπωνυμία Σύνδεσμος παντοπωλῶν Ἀθηνῶν 1910 Κ64. Σύνδεσμος οἰνοπωλῶν Ἀθηνῶν 1897 Κ65, τροποποίηση 1899. Σωματεῖον ὑπηρετοπαντοπωλῶν Ἀθηνῶν 1908. Ἀδελφότης παντοπωλῶν Τυρνάβου 1895 Κ66. Σύνδεσμος οἰνοπαντοπωλῶν Ναυπλίου καί Προνοίας 1895 Κ67. Σύλλογος οἰνοπωλῶν Κρανιδίου 1900. Σωματεῖον παντοπωλῶν Βόλου 1901. Σύνδεσμος οἰνοπαντοπωλῶν Βόλου 1906. Σύλλογος οἰνοπαντοπωλῶν Πειραιῶς 1902, νέο καταστατικό 1906. Σωματεῖον παντοπωλῶν Λαρίσης 1906. Σύνδεσμος παντοπωλῶν Πατρῶν 1906. Σωματεῖον οἰνοπαντοπωλῶν Γαλαξειδίου 1909.

14) Κρεοπωλεῖα. Ἑταιρία κρεοπωλῶν Ἀθηνῶν 1890 Κ68. Σωματεῖον κρεοπωλῶν Ἀθηνῶν 1896 Κ69, νέο καταστατικό 1900, τροποποίησή του 1901. Ἀδελφότης κρεοπωλῶν Ἀθηνῶν 1902. Σύνδεσμος ὑπαλλήλων κρεοπωλῶν Ἀθηνῶν 1905. Σωματεῖον καταστηματαρχῶν κρεοπωλῶν Ἀθηνῶν 1908. Σωματεῖον ξενοδόχων, κρεοπωλῶν καί ἀρτοποιῶν Βόλου 1901, τροποποίηση 1908. Σύλλογος κρεοπωλῶν Τρικάλων 1902. Ἑταιρία κρεοπωλῶν Καρδίτσης 1903. Σωματεῖον κρεοπωλῶν Πειραιῶς 1907. Κρεοπωλικός σύλλογος Τριπόλεως 1911 Κ70.

15) Ἰχθυοπωλεῖα. Ἀδελφότης ἰχθυοπωλῶν ἐν Ἀθήναις 1890 Κ71. Σύλλογος τῶν ἰχθυοπωλῶν ἐν Πάτραις 1894 Κ72. Σύνδεσμος ἰχθυοπωλῶν Πατρῶν 1902, τροποποίηση 1907. Σωματεῖον ἰχθυοπωλῶν καί ἁλιέων Βόλου 1901. Σύνδεσμος τῶν ἐργατῶν θαλάσσης Μεσολογγίου 1912 Κ102.

16) Ὀπωρολαχανοπωλεῖα. Σύνδεσμος λαχανο-οπωροπωλῶν ἐν Ἀθήναις 1889 Κ73, ἀνασύστασή του 1909 Κ74. Σωματεῖον ὀπωροπωλῶν καί λαχανοπωλῶν Βόλου 1900. Σύλλογος ὀπωρολαχανοπωλῶν Πατρῶν 1902. Συντεχνία ὀπωροπωλῶν καί λαχανοπωλῶν Λαρίσης 1907. Ἀδελφότης ὀπωροπωλῶν Χαλκίδος 1912 Κ75.

17) Γαλακτοπωλεῖα. Συντεχνία γαλακτοπωλῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς 1889 Κ76, νέο καταστατικό ὑπό τήν ἐπωνυμία Ἑταιρία τῶν γαλακτοκόμων καί γαλακτοπωλῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοντοσ

1892 Κ77. Συντεχνία αἰγογαλακτοπωλῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς 1901.

18) Καπνεμπόριο. Σωματεῖον καπνεμπόρων Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς 1890 Κ78, νέο καταστατικό μέ τήν ἐπωνυμία Σύνδεσμος καπνεμπόρων Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς 1899 Κ79. Σωματεῖον καπνεμπόρων Καλαμῶν 1898 Κ80.

19) Ἄλλοι ἐμπορικοί τομεῖς. Σύνδεσμος ξυλεμπόρων Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς 1888 Κ81. Σύνδεσμος ὑελολαμποπωλῶν ἐν Ἀθήναις 1889 Κ82. Ἀλληλοβοηθητική ἀδελφότης ὑπαλλήλων ὑαλοπωλῶν καί ὑαλουργῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς 1906. Σύνδεσμος ἐμποροτεχνιτῶν φωτιστικῶν εἰδῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς 1908.

Γ. Κατασκευές[104]

20) Οἰκοδόμοι. Ἀδελφότης μαρμαρογλύφων ἐν Ἀθήναις 1889 Κ83. Ἀδελφότης τεχνιτῶν μαρμαρογλυπτῶν ἐν Ἀθήναις 1905. Σύνδεσμος κονιαστῶν Ἀθηνῶν 1892 Κ84, τροποποίηση 1894, νέο καταστατικό 1895 Κ85. Ἀδελφότης ἐλαιοχρωματιστῶν ἐν Ἀθήναις 1889 Κ86. Τεκτονική ἀδελφότης Καλαμῶν 1891 Κ87, νέα καταστατικά 1896 Κ88, 1902 καί 1911 Κ89, τροποποίηση 1912. Σύνδεσμος τῶν τεχνιτῶν (οἰκοδομῶν) Καλαμῶν 1893 Κ90, ἀνάκληση τοῦ καταστατικοῦ 1893, νέο καταστατικό 1895 Κ91. Σωματεῖον τεκτόνων Ζακύνθου 1892 Κ92. Ἀδελφότης τῶν τεχνιτῶν τῶν οἰκοδομῶν Ναυπλίου 1895 Κ93. Τεκτονικός σύλλογος Τριπόλεως 1896 Κ94. Σωματεῖον τεχνιτῶν οἰκοδομῶν Λαυρίου 1900. Ἀδελφότης ἀσβεστοχριστῶν Βόλου 1901. Βιοτεχνικός σύνδεσμος ξυλουργῶν καί οἰκοδόμων Λαμίας 1910. Σύνδεσμος τεχνιτῶν οἰκοδομῶν Χαλκίδος 1912.

21) Ἐργολάβοι κατασκευαστικῶν ἔργων. Σύλλογος Ἑλλήνων ἐργολάβων ἐν Ἀθήναις 1892 Κ95. Πανελλήνιος ἕνωσις τῶν ἐργοληπτῶν ἐν Ἀθήναις 1911 Κ96. Σύλλογος ἐργοληπτῶν Ζακύνθου 1903. Σύλλογος ἐργοληπτῶν Ἀθηνῶν 1907.

Δ. Μεταφορές, συγκοινωνίες

22) Χερσαῖες μεταφορές - συγκοινωνίες. Σύνδεσμος ὑπαλλήλων

---

104. Βλ. *Χ. Γκοῦτο*, ὅ.π. σ.61-94, 117-130, 154-162, 170-187, 210-216.

Δημόσια Βιβλιοθήκη Κεντρική Κόνιτσα

τῶν σιδηροδρόμων Ἑλλάδος ἐν Πειραιεῖ 1905, τροποποίηση 1909. Ἀδελφότης ἁμαξηλατῶν ἐν Ἀθήναις 1887 Κ97. Σύλλογος καρραγωγέων Ἀθηνῶν καί περιχώρων 1900. Σύλλογος ἁμαξοκαρραγωγέων ἐν Πειραιεῖ 1899 Κ98. Ἀδελφότης ἁμαξηλατῶν Κερκύρας 1901. Ἀδελφότης ἁμαξηλατῶν Καλαμῶν 1902. Σύλλογος καρραγωγέων Καλαμῶν 1905. Σωματεῖον καρραγωγέων Πατρῶν 1905, τροποποίηση 1907. Σωματεῖον ἁμαξηλατῶν Βόλου 1906. Σωματεῖον ἁμαξηλατῶν καί καρραγωγέων Τρικάλων 1908. Σωματεῖον ἁμαξοκαρραγωγέων Λαρίσης 1908.[105]

23) Θαλάσσιες μεταφορές - συγκοινωνίες.[106] Ναυτικός σύλλογος Γαλαξειδίου 1891. Πανελλήνιος σύνδεσμος ἐμποροπλοιάρχων ἐν Πειραιεῖ 1903. Σύνδεσμος Ἑλλήνων ἐμποροπλοιάρχων ἐν Πειραιεῖ 1909 Κ99, νέο καταστατικό 1912 Κ100. Ναυτική ἀδελφότης ἀλληλοβοηθείας ἐν Πειραιεῖ 1905. Σύνδεσμος ἐργατῶν λιμένος Πειραιῶς 1896 Κ101, ἀνάκληση τῆς ἐγκρίσεως 1903, νέο καταστατικό 1909. Ἕνωσις ἐργατῶν Λιμένος Πατρῶν 1905. Σύνδεσμος ἰδιοκτητῶν φορτηγίδων καί ἐργατῶν θαλάσσης Πατρῶν 1909. Ἀδελφότης λεμβούχων Χαλκίδος 1908, νέο καταστατικό μέ τήν ἐπωνυμία Σύνδεσμος λεμβούχων Χαλκίδος 1910. Σύνδεσμος ἐργατῶν θαλάσσης Μεσολογγίου 1912 Κ102.

Ε. Ὑπηρεσίες

24) Ἐκπαιδευτικοί.[107] Πανελλήνια ἐπαγγελματικά σωματεῖα μέ ἕδρα τήν Ἀθήνα: Διδασκαλικόν μετοχικόν ταμεῖον 1880, νέο καταστατικό μέ τήν ἐπωνυμία Διδασκαλικόν ἑταιρικόν ταμεῖον 1887 Κ103, τροποποιήσεις 1890 καί 1900. Σύνδεσμος Ἑλλήνων δημοδιδασκάλων 1894 Κ104, νέο καταστατικό 1906. Ἑλληνικός

---

105. Πρβλ. *Ἐμ. Ροΐδη*, Ἀφηγήματα, ἐκδ. Γαλαξία, 1969, σ. 77-78 σχετικά μέ τούς ἁμαξηλάτες τῆς Σύρου καί *Ἐντ. Ἀμπού*, Ἡ Ἑλλάδα τοῦ Ὄθωνος, μτφρ. Α. Σπήλιου, Ἀθήνα 1973, σ. 264, γιά τίς ἅμαξες τῆς Ἀθήνας.

106. Σχετικά μέ τήν ναυτιλία, βλ. *Κ. Μοσκώφ*, ὅ.π. σ. 141 καί ἀναφορικά μέ τίς συνθῆκες ἐργασίας τῶν ναυτικῶν βλ. *Ἐργατικόν Κέντρον Πειραιῶς*, ὅ.π.

107. Πρβλ. *Ν. Βαλσαμόπουλο*, Ἱστορία τοῦ διδασκαλικοῦ συνδικαλισμοῦ, Ἀθήνα 1983, σ. 27-57 καί *Λ. Πολυχρόνη*, ὅ.π., σ. 175, τοῦ ὁποίου ὅμως ἡ πληροφορία ὅτι ἡ πρώτη ὀργάνωση δημοδιδασκάλων ἔγινε τό 1903 ἐλέγχεται ὡς ἀνακριβής ἀπό τά στοιχεῖα πού παρατίθενται στό κείμενο.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

διδασκαλικός σύλλογος 1900, νέα καταστατικά 1901 Κ105 καί 1904. Ἑλληνικός ἐκπαιδευτικός σύλλογος 1904. Ἕνωσις Ἑλλήνων γυμναστῶν 1904.

Τοπικά σωματεῖα ἐκπαιδευτικῶν. Σύλλογοι τῶν δημοδιδασκάλων: Τριπόλεως 1897, Θήρας 1902, Ἀχαϊας 1903, Ἠλείας 1905, Μεσσηνίας 1905, Μαγνησίας 1907, Ζακύνθου 1907, Ἀρκαδίας 1909, Παρνασσίδος 1909, Τριφυλίας 1909, Νάξου 1909. Ἄλλα τοπικά σωματεῖα: Ταμιευτήριον τοῦ συνδέσμου τῶν δημοδιδασκάλων Κεφαλληνίας 1908, νέο καταστατικό 1909. Σύλλογος λειτουργῶν μέσης ἐκπαιδεύσεως Φθιώτιδος ἐν Λαμίᾳ 1908. Σύλλογος λειτουργῶν μέσης ἐκπαιδεύσεως Μαγνησίας 1909.

25) Ἐπιστήμονες διάφοροι. Ἑλληνικός πολυτεχνικός σύλλογος ἐν Ἀθήναις 1902, νέο καταστατικό 1906. Σύνδεσμος μηχανικῶν Μετσοβείου Πολυτεχνείου ἐν Ἀθήναις 1906. Σύνδεσμος διπλωματούχων τῆς Δημοσίας Ἐμπορικῆς Σχολῆς Πατρῶν ἐν Πάτραις 1909.

26) Καλλιτέχνες, συγγραφεῖς. Καλλιτεχνική ἕνωσις ἐν Ἀθήναις, ἔγκριση καταστατικοῦ 1893, ἔγκριση κανονισμοῦ 1900. Σύλλογος Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν ἐν Ἀθήναις 1906. Ἑλληνική καλλιτεχνική ἑταιρία ἐν Ἀθήναις 1906. Καλλιτεχνικός βιοτεχνικός σύλλογος Κερκύρας 1900. Σύνδεσμος ἐπαγγελματιῶν μουσικῶν ἐν Ἀθήναις 1900. Σύνδεσμος Ἑλλήνων φωτογράφων ἐν Ἀθήναις 1904. Σύλλογος πρός ἐνίσχυσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς τέχνης ἐν Ἀθήναις 1905. Σύλλογος ἀλληλοβοηθείας Ἑλλήνων ἠθοποιῶν ἐν Ἀθήναις 1906. Ἑταιρία Ἑλλήνων θεατρικῶν συγγραφέων ἐν Ἀθήναις 1909.

27) Δημοσιογράφοι. Ἕνωσις Ἑλλήνων δημοσιογράφων ἐν Ἀθήναις 1889 Κ106. Σύνδεσμος συντακτῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων 1896 Κ107. Σύνδεσμος περιοδικοῦ τύπου ἐν Ἀθήναις 1902. Σύνδεσμος συντακτῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων ἐν Ἀθήναις 1904 Κ108.

28) Μεσίτες, ταμειακοί κλπ. Σωματεῖον μεσιτῶν ἀκινήτων κτημάτων καί ἐνυποθήκων δανείων Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς ἐν Ἀθήναις 1890 Κ109. Σύνδεσμος ὑπαλλήλων ἀντικρυστῶν τοῦ χρηματιστηρίου Ἀθηνῶν 1900. Σωματεῖον τελωνειακῶν κομιστῶν Πειραιῶς 1900, ἀνάκληση τῆς ἐγκρίσεως 1901. Ταμιακή ἀδελφότης ἐν Ἀθήναις 1906.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντου

29) Ξενοδοχεῖα, ἑστιατόρια κλπ.[108] Σύνδεσμος μαγειροϋπαλλήλων Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς ἐν Ἀθήναις 1895 Κ110, νέα καταστατικά 1902 καί 1907. Ἐργατική ἀδελφότης νυκτομαγείρων Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς ἐν Ἀθήναις1902. Ἀδελφότης ξενοδόχων Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς ἐν Ἀθήναις 1895 Κ111. Σωματεῖον ξενοδόχων, κρεοπωλῶν καί ἀρτοποιῶν Βόλου 1901, τροποποίηση 1908. Σύνδεσμος Ἑλλήνων ξεναγῶν ἐν Ἀθήναις 1905.

30) Καφενεῖα. Ἀδελφότης καφφεπωλῶν ἐν Ἀθήναις 1889 Κ112. Ἀδελφότης ὑπαλληλοκαφεπωλῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς ἐν Ἀθήναις 1895 Κ113, νέο καταστατικό 1903. Σύλλογος καφεπωλῶν Ἑρμουπόλεως 1903. Σύλλογος καφεπωλῶν Ναυπλίου 1910.

31) Κουρεῖα. Μετοχικόν ταμεῖον τῆς ἐν Ἀθήναις συντεχνίας τῶν κουρέων 1883 Κ114, νέα καταστατικά μέ τήν ἐπωνυμία Ἀδελφότης κουρέων ἐν Ἀθήναις 1890 Κ115 καί 1909. Ἕνωσις κουρέων τεχνιτῶν ἐν Ἀθήναις 1894 Κ116, τροποποίηση 1900. Σωματεῖο κουρέων Πατρῶν 1890 Κ117, νέο καταστατικό 1898 Κ118, τροποποίηση 1907. Σύλλογος κουρέων Ἑρμουπόλεως 1891 Κ119, Συντεχνία κουρέων Ζακύνθου 1892 Κ120. Σωματεῖον κουρέων Ζακύνθου 1905, νέο καταστατικό 1908. Σωματεῖον κουρέων Καλαμῶν 1899 Κ121, τροποποίηση 1901, νέο καταστατικό 1907. Σωματεῖον κουρέων Ἄργους 1899. Ἀδελφότης κουρέων Πειραιῶς 1900, νέο καταστατικό 1902. Συντεχνία κουρέων Κερκύρας 1901. Ἀδελφότης κουρέων Λαρίσης 1905. Ἀδελφότης κουρέων Ναυπλίου 1906. Ἀδελφότης κουρέων Χαλκίδος 1906. Σύλλογος κουρέων Βόλου 1907. Σωματεῖον κουρέων Τρικάλων 1908.

32) Κληρικοί. Ἱερατικόν ταμεῖον ἀρχιεπισκοπῆς Πατρῶν καί Ἠλείας 1878. Ἱερατικόν ταμεῖον ἀρχιεπισκοπῆς Πατρῶν 1901. Ἐφημεριακόν ταμεῖον τῆς ἐπισκοπῆς Ὕδρας καί Σπετσῶν 1883,[109] τροποποίηση 1908. Ἱερατικόν ταμεῖον τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σύρου καί Τήνου 1888, ἀνάκληση τῆς ἐγκρίσεως 1888, νέα

---

108. Γιά τίς ἐργασιακές συνθῆκες στά ξενοδοχεῖα, ἑστιατόρια κλπ καί στίς οἰκίες, βλ. *Ἐργατικόν Κέντρον Ἀθηνῶν*, ὅ.π. ὑπό ΙΔ΄ καί ΙΕ΄, καθώς καί *Ε. Ἀμπού*, ὅ.π., σ. 128, 172, 261.

109. Ἱδρύθηκε ἀπό 26 κληρικούς καί μοναχούς μέ συμβολαιογραφικό ἔγγραφο. Οἱ κληρικοί ἐθεωρεῖτο ὅτι ἀσκοῦν δημόσια ὑπηρεσία, χωρίς ὅμως νά εἶναι δημόσιοι ὑπάλληλοι. Βλ. *Ν. Ν. Σαρίπολο*, Μελέται περί δημοσίων ὑπαλλήλων, Ἀθῆναι 1906, σ. 40.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κομοτηνής

καταστατικά 1888 καί 1904, τροποποίηση 1909. Ἐκκλησιαστικός σύλλογος Ἀθηνῶν «Ἱερός Σύνδεσμος» 1890, τροποποιήσεις 1899 καί 1900, νέα καταστατικά 1906, 1909 καί 1912. Ἱερατικός σύνδεσμος ἀρχιεπισκοπῆς Μονεμβασίας καί Σπάρτης 1894, νέο καταστατικό 1910. Ἱερός σύνδεσμος Γερολιμένος 1897. Ἱερός σύνδεσμος Λεβαδείας 1901. Ἱερός σύνδεσμος ἐπισκοπῆς Λαρίσης, Φαρσάλων καί Πλαταμῶνος 1903. Ἱερατικόν ταμεῖον Κερκύρας 1904. Ἱερατικός σύνδεσμος ἐπισκοπῆς Μεσσηνίας 1905. Ἱερατικός σύνδεσμος Μαντινείας καί Κυνουρίας ἐν Τριπόλει 1908. Ἱερατικόν ταμεῖον ἐπισκοπῆς Τρίκκης καί Σταγῶν 1909. Ἱερατικόν ταμεῖον ἐπισκοπῆς Χαλκίδος καί Καρυστίας 1909.

33) Στρατιωτικοί. Ἑλληνική στρατιωτική ἕνωσις[110] 1890, τροποποιήσεις 1901, 1902 καί 1907. Ἀλληλοβοηθητική ἑταιρία ἀποστράτων ἀξιωματικῶν 1896. Σύνδεσμος ἀποστράτων ἀξιωματικῶν 1895, τροποποίηση 1911. Σύνδεσμος ἀποστράτων ἀξιωματικῶν ξηρᾶς καί θαλάσσης 1897, νέο καταστατικό 1908, τροποποίηση 1912. Σωματεῖον ἀποστράτων ὑπαξιωματικῶν 1895, τροποποίηση 1911. Σύνδεσμος ἐφέδρων ἀξιωματικῶν 1899. Σωματεῖον ἀποστράτων τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ ἐν Πειραιεῖ 1908. Ὅλες οἱ προηγούμενες ὀργανώσεις, πλήν τῆς τελευταίας, εἶχαν τήν ἕδρα τους στήν Ἀθήνα.

34) Δικηγόροι.[111] Μετοχικόν ταμεῖον τῶν παρά τοῖς δικαστηρίοις τοῦ κράτους δικηγόρων ἐν Ἀθήναις 1873. Σύλλογος τῶν παρά τῷ ἑλληνικῷ προξενικῷ δικαστηρίῳ Σμύρνης δικηγόρων 1907. Σωματεῖα μέ τήν ἐπωνυμία «Δικηγορικός Σύλλογος»: Ἀθηνῶν 1894, τροποποιήσεις 1895 καί 1898, νέο καταστατικό 1906, Λευκάδος 1895, Ἠλείας 1895, Λαρίσης 1895, Ἀμφίσσης 1895, Τρικάλων 1895, Αἰγίου 1896, Λαμίας 1897, Πατρῶν 1897, Βόλου 1900, Μεσολογγίου 1900, Ναυπλίου 1901, νέο καταστατικό 1906, Κορίνθου 1902, Σύρου 1902, Κερκύρας 1906.

35) Δικαστικοί κλητῆρες, συμβολαιογράφοι. Ἕνωσις τῶν δικαστικῶν κλητήρων κλπ ἐν Ἀθήναις 1888, νέα καταστατικά 1889

---

110. Εἶχε χαρακτήρα προμηθευτικοῦ συνεταιρισμοῦ, ὅπως προκύπτει ἀπό τό καταστατικό της πού δημοσιεύθηκε στήν ΕτΚ.

111. Χαρακτηρίζονταν ἀπό τόν νόμο ὡς δημόσιοι ὑπάλληλοι. Βλ. *Ν. Ν. Σαρίπολο*, ὅ.π., σ. 17.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

καί 1895. Σύνδεσμος δικαστικῶν κλητήρων Βόλου 1897, νέο καταστατικό 1907. Σύλλογος δικαστικῶν κλητήρων Ἀθηνῶν 1908. Ἕνωσις συμβολαιογράφων Ἀθηνῶν 1910.

36) Ἰατροί. Ἰατρική ἑταιρία ἐν Ἀθήναις 1893, νέα καταστατικά 1895, 1902 καί 1910. Σύνδεσμος Ἑλλήνων ἰατρῶν ἐν Ἀθήναις 1907. Ἀλληλοεπικουρική ἑταιρία Ἑλλήνων ἰατρῶν ἐν Ἀθήναις 1907. Ἰατρική λέσχη Ἀθηνῶν 1911. Ἰατρική ἑταιρία Σύρου 1894. Ἰατροχειρουργική ἑταιρία Κερκύρας 1897, τροποποίηση 1900. Ἰατρική ἑταιρία Πειραιῶς 1899. Ἰατρικός σύλλογος Ζακύνθου 1900. Ἰατρικός σύλλογος Καλαμῶν 1906. Ἰατρικός σύνδεσμος Χαλκίδος 1911. Πανελλήνιος ὀδοντιατρική ἑταιρία ἐν Ἀθήναις 1898. Ὀδοντιατρικός σύλλογος Ἀθηνῶν 1904. Πανελλήνιος ἕνωσις πτυχιούχων μαιῶν 1907.

37) Φαρμακοποιοί. Φαρμακευτικός σύλλογος Πατρῶν 1892. Πανελλήνιος φαρμακευτική ἑταιρία ἐν Ἀθήναις 1894, νέο καταστατικό 1901, τροποποίηση 1906. Ἑταιρία Ἑλλήνων φαρμακέων 1901. Φαρμακευτικός σύλλογος Χαλκίδος 1911.

ΣΤ. Γεωργία

38) Ἀττική. Κτηματικός σύλλογος Ἀθηνῶν 1890. Γενικός κτηματικός σύλλογος Ἀθηνῶν 1890. Κτηματικός σύνδεσμος Ἀθηνῶν 1911. Σύνδεσμος κτηματοκηπουρῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς 1895. Ἀδελφότης ἀνθοκόμων καί κηπουρῶν Κηφισιᾶς 1895. Σύνδεσμος γεωργοκτηματοκηπουρῶν Φυλῆς 1899. Ἀγροτικός σύνδεσμος Πειραιῶς καί Ἀθηνῶν ἐν Ρέντῃ 1901. Ἑλληνική γεωργική ἑταιρία ἐν Ἀθήναις 1901, τροποποίηση 1908. Ἕνωσις τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀμπελοκτηματιῶν 1905. Κεντρική σηροτροφική ἑταιρία ἐν Ἀθήναις 1906. Σύνδεσμος ποιμένων Ἐλευσῖνος 1907. Κτηματικός σύνδεσμος «Παλαιός Φάληρος» 1908. Κτηματικός σύλλογος Πειραιῶς 1909. Κτηματικός καί προοδευτικός σύλλογος Νέων Λιοσίων 1909.

39) Ὑπόλοιπη Στερεά Ἑλλάδα. Σύνδεσμος γεωργοκτηματιῶν Λεβαδείας 1894. Γεωργική ἑταιρία Αἰτωλίας καί Ἀκαρνανίας 1898. Σύνδεσμος κτηματιῶν Μεσολογγίου 1900. Κτηματικός σύλλογος Χρισοῦ 1901. Γεωργικός καί κτηματικός σύλλογος Ἀντικύρας 1904. Κτηματικός σύλλογος Ἀμφίσσης 1906. Κτηματικός γεωργικός σύλλογος Ἀγρινίου 1907. Κτηματικός σύλλογος Καρ-

Κεντρική Βιβλιοθήκη Κομοτηνής

πενησίου 1909. Κτηματικός σύνδεσμος Ἀραχώβης 1909. Σύλλογος Κυριακιτῶν γεωργοκτηματιῶν «ὁ Ἑλικών» 1910.

40) Πελοπόννησος. Γεωργικός σύλλογος Πατρῶν 1884. Γεωργικός σύνδεσμος Βυτίνης 1893. Κτηματικός σύλλογος Σουδανέϊκων Δύμης 1893, τροποποίηση 1895. Κτηματικός σύνδεσμος Ἠλείων 1894, νέο καταστατικό 1908. Κτηματικός σύνδεσμος Πυλίων 1894. Ἕνωσις σταφιδοκτηματιῶν Πατρῶν 1894. Κτηματική ἀδελφότης Φιλιατρῶν 1896. Γεωργική ἑταιρία Αἰγιαλείας 1898, ἀλλαγή ἐπωνυμίας 1906. Σταφιδικός σύνδεσμος Μεσσηνίας 1898. Κτηματικός σύλλογος ἐν Ἁλισσῷ τοῦ δήμου Πατρέων 1899. Γεωργικός σύλλογος Καλαμῶν 1900. Γεωργοκτηματικός σύλλογος Πεταλιδίου 1900. Γεωπονικός σύνδεσμος Ξυλοκάστρου 1900. Κτηματογεωργική ἑταιρία Ἄργους 1900. Γεωργική ἕνωσις Τριφυλίας καί Ὀλυμπίας 1901. Γεωργοκτηματικός σύλλογος ἐν Λαπαναγοῖς 1901. Ἑταιρία ἀγροτικῆς ἀσφαλείας ἐν Καρυταίνῃ 1902. Γεωργικός σύνδεσμος δήμου Κλείτορος 1902. Γεωργοκτηματικός σύλλογος Κουκούρων Λετρίνων 1903. Γεωργικός σύνδεσμος ἐν Κροκοτοῖς 1903. Κτηματικός σύλλογος ἐν Λεχωνίοις 1904. Κτηματικός σύνδεσμος Γαργαλιάνων 1904, τροποποίηση 1909. Γεωπονικός σύνδεσμος Ζευγολατιοῦ Κορινθίας 1904. Κτηματικός σύλλογος Μεσσήνης 1905. Κτηματικός σύλλογος ἐν Βουναρίοις τοῦ δήμου Κολωνίδων 1906. Ἀγροτική ἕνωσις Κορώνης 1906. Κτηματικός σύλλογος ἐν Λογγᾷ Αἰπείας 1906. Συνεργατικός γεωργικός συνεταιρισμός τοῦ νομοῦ Τριφυλίας ἐν Κυπαρισσίᾳ 1906. Κτηματικός σύλλογος Διαβολιτσίου 1906. Κτηματικός σύνδεσμος Χαροκοπιοῦ Κολωνίδων 1906. Γεωργικός κτηματικός σύλλογος Λαχανάδας Μεθώνης 1907. Γεωργοκτηματικός σύλλογος Χαϊκαλίου 1907. Κτηματικός σύλλογος χωρίων τινῶν τοῦ δήμου Οἰχαλίας Μεσσήνης 1907. Κτηματικός σύλλογος Σπανοχωρίου Οἰχαλίας 1907. Κτηματικός σύνδεσμος Φλεσσιάδος 1907. Κτηματικός σύλλογος Γυθείου 1907. Κτηματικός σύνδεσμος Μεθώνης 1908. Κτηματικός σύνδεσμος ἐν Χριστιάνοις (Τριφυλίας) 1908. Γεωργικός σύλλογος Λειβαρτζίου 1908. Κτηματική ἀδελφότης Καλαμῶν 1908. Κτηματικός σύνδεσμος Μουζακίου Φλεσσιάδος 1908. Κτηματικός σύνδεσμος Πύργου Τριφυλίας 1909. Σύνδεσμος ἀμπελοκτημόνων Πατρῶν 1909. Γεωργικός σύλλογος Σαραβαλίου Πατρῶν 1909. Ἕνωσις γεωργοκτηματιῶν Σπηλιᾶς Κυπαρισσίας 1911. Κτηματικός σύλλογος Βαρθολομιοῦ 1911. Δενδροκομικός σύλλο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντου

γος Τρικολώνων 1912. Γεωργικός σύνδεσμος Ἀγριλίου Πηδήματος 1912. Γεωργικός σύνδεσμος Ἀρφαρῶν 1912.

41) Θεσσαλία. Ἑλληνικός γεωργικός σύλλογος Λαρίσης 1894. Μετοχικόν γεωργικόν ταμεῖον Ἁλμυροῦ 1900. Μετοχικός γεωργικός σύλλογος ἀλληλοβοηθείας Ἁλμυροῦ 1909. Σύλλογος κηπουρῶν Τρικάλων 1902. Θεσσαλικός γεωργικός σύλλογος ἐν Λαρίση 1904. Γεωργικός σύνδεσμος Βόλου 1907. Γεωργικός σύνδεσμος Τρικάλων 1907. Κτηματικός σύλλογος Μηλεῶν 1908. Γεωργική ἀδελφότης Λασποχωρίου (Καρδίτσης) ἡ Ἀλληλοβοήθεια 1912.

42) Νησιά. Κτηματικός σύλλογος Χαλκίδος 1908. Σύνδεσμος ἀμπελοκτημόνων Χαλκίδος 1900. Κυμαϊκή ἀγροτική ἕνωσις 1910. Γεωργικός σύνδεσμος Γιάλτρας 1912. Γεωργική ἑταιρία Σκοπέλου 1899. Κτηματικός σύλλογος Σκύρου 1902. Γεωργικός σύνδεσμος ἐν Μαρπήσσῃ Πάρου 1908. Γεωργικός σύνδεσμος Κέας 1909. Γεωργικός σύλλογος Μυκόνου 1912. Γεωργική ἑταιρία Κερκύρας 1889. Γεωργικός σύλλογος Κερκύρας 1894. Γεωργικός σύλλογος ἐν Βερζοβᾶ Κορυθίου (Ζακύνθου) 1901. Σηροτροφική ἑταιρία Κερκύρας 1907. Γεωργικός σύνδεσμος Καταστάρίου Ζακύνθου 1908. Σύλλογος παραγωγῶν ἐπαρχίας Πάλης Ληξουρίου 1912.

III. Πολυεπαγγελματικά σωματεῖα[112]

1) Σωματεῖα ἐπιχειρηματιῶν, κυρίως ἐμπόρων καί βιομηχάνων, ὁποιουδήποτε τομέα τοῦ ἐμπορίου καί τῆς βιομηχανίας. Στήν κατηγορία αὐτή ὑπάγονται οἱ «Ἐμπορικοί Σύλλογοι» τῶν ἑξῆς πόλεων καί κωμοπόλεων: Ἄνδρου 1886 K125, νέο καταστατικό 1897 K126. Καλαμῶν 1891 K127. Ἑρμουπόλεως 1895 K130. Πατρῶν 1895 K131. Βόλου 1897 K134. Γυθείου 1899 K135, τροποποιήσεις 1900, 1903 καί 1907. Λεβαδείας 1899. Πειραιῶς 1900. Λαυρίου 1900. Πύργου 1901. Μεσσήνης 1901. Χαλκίδος 1901. Τρικάλων 1901, τροποποίηση 1903. Κεφαλοβρύσου (Θέρμου) 1901. Δαδίου (Ἀμφικλείας) 1901, νέο καταστατικό 1907. Μεγάρων 1902. Ἀθηνῶν 1902 K123, νέο καταστατικό 1907. Καρδίτσης 1903. Κερκύρας 1903. Αἰγίου 1904. Καρπενησίου 1907. Λαρίσης 1907. Σπάρτης 1908. Λίμνης (Εὐβοίας) 1908. Κυπαρισσίας 1908. Μουζακίου Γόμ-

112. Βλ. §15 ὑπό II γιά τά χαρακτηριστικά τῶν ἐπί μέρους κατηγοριῶν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

φων (Καρδίτσας) 1909. Λαμίας 1909. Ἀμαλιάδος 1909. Λεχαινῶν 1909. Κορίνθου 1909 Κ136.

Στήν ἴδια κατηγορία ὑπάγονται κατά τά ἑξῆς σωματεῖα ἐμπόρων καί βιομηχάνων ἤ καί γεωργῶν: Ἐμπορικός καί βιομηχανικός σύλλογος ἐν Ἀθήναις 1882 Κ122. Σύνδεσμος Ἑλλήνων βιομηχάνων καί βιοτεχνῶν ἐν Ἀθήναις 1909. Μικρεμπορικός σύλλογος Ἀθηνῶν 1911 Κ124. Ἐμπορικός καί βιομηχανικός σύλλογος Πατρῶν 1884. Βιομηχανικός σύλλογος Πατρῶν 1901. Σύλλογος εἰσαγωγικοῦ ἐμπορίου Πατρῶν 1904. Ἐμπορικόν καί βιομηχανικόν ἐπιμελητήριον Πατρῶν 1911 Κ132. Ἐμποροβιομηχανικός σύλλογος Καλαμῶν 1891 Κ128. Ἐμποροβιομηχανικός σύλλογος Ἄργους 1894 Κ129. Γεωργικός καί βιομηχανικός σύνδεσμος Ἄργους 1900. Ἐμποροβιομηχανικός σύλλογος Τριπόλεως 1895 Κ133. Ἐμποροβιομηχανικός σύλλογος Μεγαλουπόλεως 1899. Γεωργικός καί βιομηχανικός σύνδεσμος Ναυπλίου 1900. Ἐμποροκτηματικός σύλλογος Πύλου 1906. Ἐμπορικόν καί βιομηχανικόν ἐπιμελητήριον Πειραιῶς 1907. Ἐμπορικός καί βιοτεχνικός σύλλογος Καλαμπάκας 1907. Ἐμποροβιομηχανικός σύλλογος Μεσολογγίου 1912. Ἐμπορικός καί εἰσαγωγικός σύλλογος Αἰγίου 1912.

2) Σωματεῖα μισθωτῶν, κυρίως ὑπαλλήλων, ὁποιουδήποτε τομέα καί ἰδίως τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καί τῶν γραφείων γενικά.[113] Οἱ μισθωτοί αὐτοί ἀναφέρονται συνήθως ὡς ἐμποροϋπάλληλοι. Πρόκειται γιά τά ἑξῆς σωματεῖα: Μετοχικόν ταμεῖον τῶν ἐμποροϋπαλλήλων Ἀθηνῶν 1889 Κ137, τροποποίηση 1892. Σύλλογος ἐμποροϋπαλλήλων Ἀθηνῶν 1892 Κ138, τροποποίηση 1893, νέα καταστατικά 1901 καί 1906, τροποποίηση 1909. Σύλλογος ἐμποροϋπαλλήλων Πειραιῶς 1889 Κ139. Σύνδεσμος τῶν ἐμποροϋπαλλήλων Πειραιῶς 1899 Κ140, τροποποίηση 1904. Ἀδελφότης τῶν ἐμποροϋπαλλήλων Ἀθηνῶν 1904, νέο καταστατικό 1909 Κ141. Σύλλογος ἐμποροϋπαλλήλων Ἑρμουπόλεως 1890 Κ142, νέα καταστατικά 1892 Κ143 καί 1894 Κ144. Σύνδεσμος ὑπαλλήλων Πατρῶν 1894 Κ145. Σύλλογος ἐμποροϋπαλλήλων

---

113. Γιά τίς ἐργασιακές συνθῆκες τους, βλ. *Ἐργατικόν Κέντρον Ἀθηνῶν*, ὅ.π., σ. 29-31.

Δημοτική Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

Καλαμῶν 1894 Κ146, νέο καταστατικό 1909. Σύλλογος ἐμποροϋπαλλήλων Βόλου 1895 Κ147, νέο καταστατικό 1904. Σύλλογος ἐμποροϋπαλλήλων Τρικάλων 1904. Μετοχικόν ταμεῖον ἐμποροϋπαλλήλων τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἀθήναις 1906. Σύλλογος ἐμποροϋπαλλήλων Πύργου 1909. Σύλλογος ἐμποροϋπαλλήλων Τριπόλεως 1910. Σύνδεσμος ἰδιωτικῶν ὑπαλλήλων Καρδίτσης 1910.

3)Σωματεῖα «ἐργατῶν» ἤ «τεχνιτῶν» ὁποιουδήποτε ἐπαγγέλματος. Μέ τούς ὅρους «ἐργάτες» καί «τεχνίτες», νοοῦνται ἄλλοτε μόνον οἱ χειρώνακτες μισθωτοί ἤ καί οἱ ὑπάλληλοι, ἄλλοτε καί οἱ μικροεπιχειρηματίες πού ἐργάζονται αὐτοπροσώπως καί ἄλλοτε ὅλοι οἱ ἐπαγγελματίες. Πρόκειται γιά τά ἑξῆς σωματεῖα. Σωματεῖον Κύμης «ὁ Ἐργάτης» 1883, τροποποίηση 1904. Ἐργατική ἀδελφότης Κερκύρας 1889 Κ148, τροποποίηση 1889, νέο καταστατικό 1895 Κ149, τροποποιήσεις 1898, 1900 καί 1905. Ἑταιρία τῶν τεχνιτῶν ἐν Μαζέϊκα 1891 Κ150. Ἐργατικός σύλλογος Βόλου 1891 Κ151, τροποποίηση 1901. Ἐργατική ἀδελφότης Λευκάδος 1893 Κ152, νέα καταστατικά 1902 καί 1907. Σύνδεσμος τεχνιτοεργατῶν Λεβαδείας 1894 Κ153. Σύλλογος τεχνιτῶν Αἰγίου 1894 Κ154. Ταμιευτήριον τοῦ συλλόγου τεχνιτῶν Αἰγίου 1908. Ἐργατικός σύνδεσμος Αἰγίου 1906. Ἐργατικός σύλλογος Ἀργοστολίου 1894 Κ155, νέο καταστατικό 1904. Ἐργατικός σύνδεσμος Ἑρμουπόλεως 1894 Κ156, νέο καταστατικό 1909 Κ157. Ἐργατικός σύνδεσμος Ληξουρίου 1895 Κ158, νέο καταστατικό 1896 Κ159. Ἀδελφότης τεχνιτῶν τοῦ λαοῦ Σαλαμῖνος 1899 Κ160. Ἐργατικός σύνδεσμος Ἰστωνιαίων (Κερκύρας) 1899. Σύλλογος τεχνοεργατῶν Λαμίας 1900, νέα καταστατικά 1905 καί 1910. Ἀλληλοβοηθητικός σύνδεσμος τεχνιτῶν Πατρῶν 1900. Ἐργατικός σύνδεσμος Πατρῶν 1902. Σύλλογος ἐργατῶν Πατρῶν 1908. Παντεχνικός σύνδεσμος Θηβῶν 1901, νέο καταστατικό μέ τήν ἐπωνυμία Σύνδεσμος τεχνιτῶν Θηβῶν 1904. Σύνδεσμος τεχνιτῶν Κυπαρισσίας 1901. Σύλλογος τεχνιτῶν Πύργου 1904. Ἕνωσις θηραίων ἐργατῶν ἐν Ἀθήναις 1906. Σύλλογος τεχνιτῶν Στυλίδος 1907. Ἐργατική ἕνωσις Ἀγουλινίτσης 1909. Σύλλογος ἀλληλοβοηθείας τεχνιτῶν καί ἐργατῶν Κορίνθου 1909. Φιλανθρωπικός σύλλογος «ὁ Ἐργάτης» Ἰθάκης 1911 Κ161. Σύνδεσμος τεχνιτῶν Γαργαλιάνων 1911 Κ162. Σύνδεσμος τεχνιτῶν Μεσολογγίου 1911 Κ163. Σύλλογος ἐργατῶν Λαυρίου 1911. Ἐργατικός σύλλογος Σκοπέλου 1912.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

4) Μικτά πολυεπαγγελματικά σωματεῖα πού λέγονται «Σωματεῖα τῶν συντεχνιῶν»: Σωματεῖον τῶν ἐν Πύργῳ συντεχνιῶν ἡ Ἀδελφότης 1892 Κ164. Σωματεῖον τῶν ἐν Πύργω συντεχνιῶν «οἱ Ἅγιοι Λουκᾶς καί Παντελεήμων» 1894 Κ165. Σύνδεσμος τῶν συντεχνιῶν Ἀθηνῶν 1896 Κ166. Σύνδεσμος τῶν συντεχνιῶν Φιλιατρῶν 1911 Κ167.

5) Μικτά πολυεπαγγελματικά σωματεῖα πού λέγονταν Λαϊκοί σύλλογοι ἤ Λαϊκές ἑταιρίες ἤ Ἀδελφότητες ἤ Ἀλληλοβοηθητικοί σύλλογοι ἤ Ταμιευτήρια. Τέτοια σωματεῖα ἦσαν π.χ. τά ἑξῆς: Ἑταιρία τοῦ λαοῦ «ἡ Ἕνωσις» ἐν Ἀθήναις 1883 Κ168. Λαϊκός σύνδεσμος Πατρῶν «ὁ Ἅγιος Κωνσταντῖνος» 1891. Λαϊκός σύνδεσμος Ζακύνθου 1894. Λαϊκός σύλλογος Κορίνθου 1895 Κ170. Λαρισσαϊκή ἀδελφότης 1888 Κ169. Ἀγαθοεργός ἀδελφότης Βόλου 1890. Ἀλληλοβοηθητικός σύλλογος Κορίνθου 1895. Ἀλληλοβοηθητικός σύλλογος Κερκύρας 1896. Ταμιευτήριον Ἀθηνῶν «ἡ Οἰκονομία» 1893. Ταμιευτήριον Πύργου «ἡ Ἀδελφότης» 1895 κλπ. Πολλά ὅμως σωματεῖα μέ ἴδιες ἐπωνυμίες δέν ἦσαν ἐπαγγελματικά.

Στήν ἴδια κατηγορία μποροῦν νά ὑπαχθοῦν καί τά ἀκόλουθα σωματεῖα πού τά μέλη τους ἦσαν ἀλλοεθνεῖς: Ἰσραηλιτική ἀδελφότης Ἀθηνῶν 1890, τροποποίηση 1906. Γαλλική ἑταιρία ἀλληλοβοηθειῶν καί ἀγαθοεργιῶν ἐν Ἀθήναις 1892, τροποποίηση 1911. Γαλλικός σύνδεσμος ἐν Ἀθήναις 1909. Ἀλληλοβοηθητικός σύλλογος τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἄγγλων ὑπηκόων 1898. Γερμανικός σύλλογος ἐν Ἀθήναις 1898. Αὐστρο-ουγκρικός εὐεργετικός σύλλογος 1907. Ἰταλικός ἀλληλοβοηθητικός σύλλογος ἐν Κερκύρᾳ 1902. Ἰταλική ἑταιρία ἀλληλοβοηθειῶν κλπ ἐν Ἀττικῇ 1910.

6) Πολυεπαγγελματικά σωματεῖα Ἑλλήνων, τά ὁποῖα εἶχαν τήν ἕδρα τους στήν ἀλλοδαπή: Ἑλληνικόν ἐμπορικόν ἐπιμελητήριον Κωνσταντινουπόλεως 1904. Σύλλογος Ἑλλήνων ὑπαλλήλων Σαρκίας ἐν Ζαγαζικίῳ 1905. Σύλλογος Ἑλλήνων ἐπιστημόνων Ἀλεξανδρείας 1909. Ἑλληνικός καλλιτεχνικός σύλλογος Ἀλεξανδρείας 1910. Σύνδεσμος τῶν Ἑλλήνων ὑπαλλήλων Βεχέρας ἐν Δαμαχούρ 1910. Σύνδεσμος Ἑλλήνων τεχνιτῶν Καΐρου 1911.

Ιστορική Βιβλιοθήκη Κέντρο

IV. Μή ἐπαγγελματικά σωματεῖα

Μεταξύ τῶν σωματείων, τῶν ὁποίων ἡ ἵδρυση εἶχε ἐγκριθεῖ μέ διατάγματα δημοσιευθέντα στήν ΕτΚ κατά τήν περίοδο 1884-1914, περιλαμβάνονται καί πολλά μή ἐπαγγελματικά, τά ὁποῖα μάλιστα εἶναι σχεδόν ἰσάριθμα μέ τά προαναφερθέντα ἐπαγγελματικά.

Μολονότι τά μή ἐπαγγελματικά σωματεῖα αὐτά εἶναι ἄσχετα μέ τό ἀντικείμενο τῆς μελέτης, θά ἀναφερθοῦν ἐδῶ οἱ κυριότερες κατηγορίες τους μαζί μέ λίγα σχετικά παραδείγματα, ἀφ' ἑνός γιά νά δοθεῖ μιά πληρέστερη εἰκόνα τῆς γενικότερης σωματειακῆς κινήσεως πού εἶχε ἐκδηλωθεῖ κατά τήν περίοδο ἐκείνη στό ἑλληνικό κράτος καί ἀφ' ἑτέρου γιά νά ὑποκινηθοῦν ἄλλοι ἐρευνητές στήν εἰδικότερη ἐξέτασή τους.

Ἕνα μεγάλο μέρος ἀπό τά παραπάνω μή ἐπαγγελματικά σωματεῖα εἶχε ἱδρυθεῖ ἀπό πρόσωπα τά ὁποῖα ἦσαν ἐγκατεστημένα σέ τόπους (πόλεις, κωμοπόλεις, νομούς κλπ) διαφορετικούς ἀπό τούς τόπους καταγωγῆς τους καί ἀποσκοποῦσαν μέ τήν συσσωμάτωσή τους νά διατηρήσουν τούς δεσμούς τῆς *κοινῆς καταγωγῆς* τους, νά ἀλληλοβοηθοῦνται νά κάμουν ἀγαθοεργίες στήν ἰδιαίτερη πατρίδα τους, κλπ., ὅπως συμβαίνει καί μέ παρόμοιους σημερινούς συλλόγους. Τέτοια σωματεῖα, ἀπό τά χρονολογικῶς πρῶτα, ἦσαν ὁ Σύλλογος Κρητῶν ἐν Πάτραις 1884, ὁ Σύνδεσμος τῶν ἐν Πειραιεῖ παρεπιδημούντων Ἠπειρωτῶν 1887, ὁ Σύλλογος τῶν ἐν Σύρῳ Ἀμοργίνων 1891 κλπ.

Μεγάλος ἦταν ὁ ἀριθμός καί τῶν *μορφωτικῶν* σωματείων, τά ὁποῖα εἶχαν ὡς σκοπό τους εἴτε τήν ἵδρυση καί λειτουργία σχολείων στοιχειώδους, μέσης καί ἰδίως τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως, εἴτε τήν λαϊκή ἐπιμόρφωση μέ διαλέξεις, βιβλιοθῆκες κλπ. Στά σωματεῖα αὐτά, μερικά ἀπό τά ὁποῖα ἦσαν θυγατρικά ἄλλων σωματείων, μποροῦν νά καταταχθοῦν π.χ. ἡ Φιλεκπαιδευτική ἀδελφότης ἐν Δρακίᾳ Βώλου 1884, τό Τεγεατικόν λύκειον τῶν τεχνῶν 1893, ὁ Ροδιακός φιλεκπαιδευτικός σύλλογος Ἀθηνῶν 1894, ὁ Φιλομαθητικός σύλλογος Τριπόλεως 1895, ἡ Μεγάλη λαϊκή σχολή ἐπαγγελματιῶν Νεαπόλεως Ἀθηνῶν 1895, ἡ Νυκτερινή σχολή Μεσολογγίου 1898, ἡ Ἐμπορική καί βιοτεχνική σχολή Ἑρμουπόλεως 1899, ἡ Βιοτεχνική σχολή κυριῶν Πατρῶν 1904, ἡ Ἐπαγγελματική σχολή ἀπόρων κορασίων Ἀργοστολίου 1906,

Δημόσια Καντόκη Βιβλιοθήκη

κλπ. Σχετικά εἶναι καί τά σωματεῖα φοιτητῶν, ὅπως ὁ Φοιτητικός σύλλογος Χαλκίδος 1893, ὁ Πανθεσσαλικός φοιτητικός σύλλογος Ἀθηνῶν 1902, κλπ.

Ἐπίσης πολλά ἦσαν καί τά *ἀθλητικά* σωματεῖα, τά ὁποῖα ἀφοροῦσαν εἴτε στόν ἀθλητισμό καί στή γυμναστική γενικά, εἴτε σέ ὁρισμένο ἄθλημα. Στήν πρώτη κατηγορία ἀνῆκαν τά σωματεῖα πού λέγονταν «γυμναστικοί σύλλογοι» καί ὁ Σύνδεσμος τῶν ἑλληνικῶν ἀθλητικῶν καί γυμναστικῶν σωματείων 1903, ἐνῶ στή δεύτερη κατηγορία ἀνῆκαν πολλοί ποδηλατικοί σύλλογοι, ὁ Ἱππικός ὅμιλος Ἀθηνῶν 1893, ὁ Ὅμιλος ἐρετῶν Ἑρμουπόλεως 1894, ὁ Ὅμιλος σκοπευτῶν Πατρῶν 1895, ὁ Σύλλογος πεζοπόρων τῆς σπουδαζούσης νεολαίας Μεσολογγίου 1895, ὁ Σύλλογος κολυμβητῶν Ναυπλίου 1901 κλπ. Ἀρκετοί ἦσαν καί οἱ κυνηγετικοί σύλλογοι.

Σημαντικός ἦταν ὁ ἀριθμός καί τῶν σωματείων τῶν σχετικῶν μέ τήν *μουσική καί τό θέατρο*. Τέτοια σωματεῖα ἦσαν π.χ. ὁ Ἐθνικός δραματικός σύλλογος ἐν Ἀθήναις 1884, ἡ Φιλαρμονική ἑταιρία Καλαμῶν 1890, οἱ φιλαρμονικοί σύλλογοι πολλῶν ἄλλων πόλεων καί κωμοπόλεων, ἡ Ἕνωσις φιλομούσων Πατρῶν 1891, ὁ Δραματικός σύλλογος Κερκύρας 1895 κλπ.

Μιά ἄλλη κατηγορία εὐαρίθμων σωματείων ἦσαν τά λεγόμενα *φιλόπτωχα ἤ φιλανθρωπικά* πού τά συγκροτοῦσαν κυρίως γυναῖκες. Τέτοια σωματεῖα ἦσαν ἡ φιλανθρωπική ἑταιρία τῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος κυριῶν Ναυπλίου 1887, ἡ Φιλόπτωχος Μακεδονική ἀδελφότης Ἀθηνῶν 1890, ἡ Ἐλεήμων ἑταιρία Ἀθηνῶν 1894, ἡ Φιλανθρωπική ἑταιρία τῶν κυριῶν τοῦ Ἀμαλιείου ὀρφανοτροφείου κορασίων 1895 κλπ. Ἀρκετά ἦσαν καί τά ἄλλα *γυναικεῖα* σωματεῖα, ὅπως ὁ Σύλλογος τῶν κυριῶν Κερκύρας 1890, ἡ Ἕνωσις τῶν Ἑλληνίδων 1898 κλπ.

Τέλος μεταξύ διαφόρων ἄλλων, ὑπῆρχαν καί τά ἀκόλουθα σωματεῖα πού ἦσαν πολύ λιγότερα ἀπό τά προηγούμενα: α) *Τά ἐπιστημονικά*, ὅπως ἡ χριστιανική ἀρχαιολογική ἑταιρία Σπάρτης 1896, ἡ Γεωγραφική ἑταιρία 1901, ἡ Γλωσσική ἑταιρία 1902 κλπ. β) *Τά θρησκευτικά*, ὅπως ὁ Σύλλογος Συρίων (καθολικῶν) ἐν Ἑρμουπόλει 1889, ὁ Καθολικός σύλλογος ἀλληλοβοηθείας Πατρῶν 1894, ὁ Ἑνοριακός σύνδεσμος Ζωοδόχου Πηγῆς Ἀθηνῶν 1906 κλπ. γ) *Τά καλλωπιστικά*, ὅπως τό Σωματεῖον ἐπί τοῦ καλλωπισμοῦ Κηφισσιᾶς 1899, ὁ Φιλοδασικός σύλλογος Αἰγίου 1906, ὁ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοινοσ

Φιλόδενδρος σύλλογος Βαλτετσίου 1910 κλπ.

Χαρακτηριστικό δεῖγμα τῆς «συλλογομανίας» ἡ ὁποία ἐπικράτησε καί πάλι σέ ὅλες τίς περιοχές τοῦ τότε ἑλληνικοῦ κράτους μετά ἀπό τήν πρώτη ἐμφάνισή της κατά τήν δεκαετία 1869-1879,[114] ἀποτελεῖ ἡ περίπτωση σωματείων μέ ἀπίθανους σήμερα σκοπούς, ὅπως ἦσαν ὁ Σύλλογος ἀτέκνων Αἰγίου 1901 καί ὁ Σύλλογος ἐκθέτων βρεφῶν Βόλου 1904.

§9. Χαρακτηριστικά τῆς συνδικαλιστικῆς κινήσεως

Γιά νά προσδιορισθοῦν τά ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά τῆς συνδικαλιστικῆς κινήσεως, ἡ ὁποῖα εἶχε ἐκδηλωθεῖ στό ἑλληνικό κράτος κατά τήν περίοδο 1834-1914, πρέπει νά ἐξετασθοῦν, ἐκτός ἀπό τίς νομικές, καί οἱ σχετικές ἐξωνομικές συνθῆκες πού ἐπηρέασαν τήν κίνηση αὐτή, πρᾶγμα ὅμως πού δέν μπορεῖ νά γίνει στά πλαίσια τῆς παρούσης νομικῆς μελέτης.

Ὡστόσο, θά ἐπισημανθοῦν ἐδῶ τρία ἀπό τά χαρακτηριστικά αὐτά, ὡς πρός τά ὁποῖα ὑπάρχουν ἀρκετές πληροφορίες στίς χρησιμοποιούμενες διαγνωστικές πηγές, ἐπειδή ἡ κριτική παρουσίαση τῶν πληροφοριῶν αὐτῶν μπορεῖ νά συμβάλει ἀφ' ἑνός στήν κατανόηση ὁρισμένων ζητημάτων τοῦ ἐξεταζομένου ζωντανοῦ συνδικαλιστικοῦ δικαίου καί ἀφ' ἑτέρου στήν παραπέρα διερεύνηση τῆς ἐν λόγω συνδικαλιστικής κινήσεως ἀπό ἄλλους εἰδικούς μελετητές.

I. Ἔνταση τῆς συνδικαλιστικής κινήσεως μετά τό 1864

1. Ἕνα ἀπό τά χαρακτηριστικά τῆς παραπάνω συνδικαλιστικῆς κινήσεως εἶναι ἡ ἔντασή της μετά τό 1864, ἡ ὁποία, ὅπως εἴδαμε στίς §§ 6 καί 7, ἦταν τόσο ἐντυπωσιακή, ὥστε τό 1879 ἔγινε λόγος για «συλλογομανία», ἐνῶ ἀκολούθως καί ἰδίως μετά τό 1888 συνεχίσθηκε μέ αὐξημένο ρυθμό μέχρι τό 1914.

Τά αἴτια τοῦ φαινομένου αὐτοῦ δέν ἔχουν διερευνηθεῖ συστηματικά μέχρι τώρα. Στή σχετική ἱστοριογραφία, ἀναφέρεται μόνον γενικά ὅτι τά ἐργατικά συνδικάτα πρωτοεμφανίσθηκαν στό

---

114. Βλ. στήν §7 ὑπό 3.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

ἑλληνικό κράτος κατά τήν δεκαετία 1870-1880, ὅτι τό γεγονός αὐτό ὀφείλεται κυρίως στήν ἀνάπτυξη πού ἄρχισε νά παρουσιάζει τότε ἡ βιομηχανία στό ἑλληνικό κράτος καί ὅτι στήν μετέπειτα ἐξέλιξη τοῦ ἐργατικοῦ συνδικαλισμοῦ συνέβαλαν ὁρισμένοι Ἕλληνες ἀναρχικοί καί σοσιαλιστές.[115]

2. Ἔχω τήν γνώμη ὅτι οἱ παραπάνω ἀπόψεις εἶναι ἀτελεῖς ἤ ἀνακριβεῖς καί ὅτι στήν ἐμφάνιση καί στήν ἐξέλιξη τοῦ παραπάνω φαινομένου συνετέλεσαν κυρίως οἱ ἑξῆς παράγοντες.

α) *Ἡ συνταγματική κατάργηση τοῦ προληπτικοῦ κυβερνητικοῦ ἐλέγχου ἐπί τῶν σωματείων.*[116] Μετά τό 1847 κυρίως, σέ ἀρκετές εὐρωπαϊκές χῶρες, καταργήθηκαν συνταγματικά οἱ προγενέστερες διατάξεις, οἱ ὁποῖες ἀπαγόρευαν ἤ περιόριζαν τήν ἵδρυση συνδικαλιστικῶν καί ἄλλων σωματείων χωρίς κυβερνητική ἄδεια καί ἐπέβαλλαν ποινικές κυρώσεις κατά τῶν παραβατῶν τῶν διατάξεων αὐτῶν. Τό γεγονός αὐτό συνετέλεσε ὥστε νά διακηρυχθεῖ καί στό ἑλληνικό Σύνταγμα τοῦ 1864 ὅτι δέν ἀπαιτεῖται κυβερνητική ἄδεια γιά τήν ἵδρυση «συνεταιρισμῶν». Μέχρι τότε, ἡ θεωρία, ἡ ἐπίσημη πρακτική καί ἡ λαϊκή ἀντίληψη στό ἑλληνικό κράτος τελοῦσαν μᾶλλον σέ ἀβεβαιότητα ὡς πρός τό ζήτημα ἄν, μέ βάση τούς ἰσχύοντες νομικούς κανόνες, τά ἐπαγγελματικά, τά πολιτιστικά καί τά ἄλλα μή «δημόσια» σωματεῖα μποροῦσαν ἤ ὄχι νά ἱδρυθοῦν χωρίς κυβερνητική ἄδεια· ἡ ἀβεβαιότητα αὐτή πρέπει νά εἶχε ἀποτελέσει μιά ἀπό τίς κυριότερες αἰτίες γιά τίς ὁποῖες ἡ σωματειακή κίνηση στό ἑλληνικό κράτος ἦταν μᾶλλον περιορισμένη, δεδομένου ὅτι, κατά τήν ἴδια ἐποχή καί ὑπό παρόμοιες οἰκονομικές συνθῆκες, στίς τουρκοκρατούμενες περιοχές, οἱ συντεχνίες ἐξακολουθοῦσαν νά ἀκμάζουν.[117] Ἀπό τό 1864 μέχρι τό 1880 περίπου, ἐπικράτησε μᾶλλον ἡ ἀντίληψη ὅτι, βάσει

---

115. *Η. Herkner*-Δ. Καλιτσουνάκις, Τό ἐργατικόν ζήτημα, τ. Β΄, Ἀθῆναι 1920, σ. 349 ἐπ., *Λ. Ζῶτος*, ὅ.π., σ. 22 ἐπ., *Θ. Παπακωνσταντίνου*, ὅ.π., σ. 422, *Γ. Κορδάτος*, ὅ.π.,σ. 21 ἐπ., *Κ. Μοσκώφ*, ὅ.π.,σ. 176 ἐπ., *Θ. Κατσανέβας*, ὅ.π., σ. 15, *Λ. Ντάσιος*, ὅ.π., σ. 47 ἐπ. κ.ἄ.

116. Ἡ ἐξέλιξη τοῦ κυβερνητικοῦ ἐλέγχου ἐπί τῶν σωματείων ἐξετάζονται στό 5ο κεφάλαιο.

117. Γιά τήν συνδικαλιστική κίνηση στίς τουρκοκρατούμενες περιοχές, βλ. *Χ. Γκοῦτο*, ὅ.π., σ. 199 ἐπ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη

τοῦ νέου Συντάγματος, ὅλα τά σωματεία μποροῦσαν πλέον νά ἱδρυθοῦν χωρίς κυβερνητική ἄδεια καί συνεπῶς χωρίς γραφειοκρατικές διατυπώσεις καί χωρίς τόν κίνδυνο νά θεωρηθοῦν ὡς ἀθέμιτες ἑνώσεις κατά τόν Ποινικό Νόμο. Ἡ νέα αὐτή ἀντίληψη φαίνεται ὅτι ὑπῆρξε ἡ κυριότερη αἰτία τῆς ἀπότομης ἐντάσεως τῆς σωματειακῆς κινήσεως, ἡ ὁποία παρατηρήθηκε κατά τά ἔτη αὐτά,[118] δεδομένου ὅτι κατά τά ἴδια ἔτη δέν μεταβλήθηκαν σημαντικά οἱ οἰκονομικές κλπ. συνθῆκες πού ὑπῆρχαν καί προηγουμένως στό ἑλληνικό κράτος. Ἔκτοτε ὅμως ὑποστηρίχθηκε ἀπό πολλούς νομικούς ὅτι ἡ συνδικαλιστική ἐλευθερία δέν ἐκτείνεται καί στά μή «δημόσια» σωματεῖα καί ἀπό ὁρισμένους ἄλλους ὅτι ἡ κυβερνητική ἔγκριση τῆς ἱδρύσεως τῶν σωματείων αὐτῶν ἀπαιτεῖται τουλάχιστον γιά νά καταστοῦν αὐτά νομικά πρόσωπα. Ἡ ἀσυμφωνία πού ἀνέκυψε σχετικά μέ τήν ἀναγκαιότητα τοῦ προληπτικοῦ κυβερνητικοῦ ἐλέγχου συνετέλεσε ὥστε, ἀπό τό 1880 καί ἰδίως ἀπό τό 1888 καί μέχρι τό 1914, ἄλλα μέν σωματεῖα ἐζήτησαν καί ἄλλα δέν ἐζήτησαν κυβερνητική ἄδεια γιά τήν ἵδρυσή τους.[119]

β) *Ἡ ψυχολογία μόδας πού διαμορφώθηκε μετά τό 1864 σχετικά μέ τήν ἵδρυση σωματείων.* Στίς ἄλλες εὐρωπαϊκές χῶρες, στίς ὁποῖες εἶχε κατοχυρωθεῖ συνταγματικά μετά τό 1847 ἡ συνδικαλιστική ἐλευθερία, ἱδρύθηκαν ἀκολούθως διάφορα σωματεῖα, ἀνά-

---

118. Παρόμοια ἐξήγηση δίνει καί ὁ *Ν. Ι. Σαρίπολος*, (Πραγματεία..., σ. 282), ὁ ὁποῖος ὅμως, μολονότι ἀναφέρει ὅτι ἡ ἴδια ἔνταση παρατηρήθηκε καί σέ ἄλλες χώρες ὅπου διαβιοῦσαν Ἕλληνες, παραβλέπει ὅτι στήν μετά τό 1864 συνδικαλιστική ἔνταση συνετέλεσαν καί ἄλλοι παράγοντες: «Πρό τῆς ἀναγραφῆς τοῦ 11 ἄρθ. τοῦ Συντ. ὑπῆρχον ἐν πλήρει ἰσχύει τά ἄρθ. 212 καί ἐπ. τοῦ ποιν. νόμ. διά βαρείας συνθέτου ποινῆς φυλακίσεως καί χρηματικῆς τιμωροῦντα πᾶσαν ἄνευ προηγουμένης ἀδείας τῆς Κυβερνήσεως δύο ἤ πλειόνων ἕνωσιν πρός οἱονδήποτε σκοπόν. Ὁποῖος μαρασμός τότε, ἡλίκη δ' ἡ ἀπό τοῦ 1864 πρόοδος, οὐ μόνον ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι ἀλλά καθ' ἅπαν τό ἑλληνικόν γένος, καί δή καί αὐτό τό ὑπό τά σουλτανικά βιοῦν σκῆπτρα. Σύλλογοι φιλολογικοί παντοῖοι καί πανταχοῦ συνέστησαν, ἑταιρίαι δέ φιλανθρωπικαί ὁσημέραι πολλαπλασιάζονται, χρηματικά δέ κεφάλαια ὧν καί αὐτή ἡ ὕπαρξις ἐλάνθανε πρότερον, εἰς τό φῶς προῆλθον. Καί ἀληθῶς μέν πολλοῖς εἰς ζημίαν ἀπέβη ἡ πρώτη πρός τάς κερδοσκοπικάς ἐπιχειρήσεις ὁρμή, ἐγένετο ὅμως καί εἰς μάθημα, ὥστε τοῦ λοιποῦ σωφρόνως τοῖς ἀβεβαίους ἐπιχειρεῖν».

119. Βλ. παρακάτω στήν §26 ὑπό Ι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

μεσα στά ὁποῖα ὑπῆρχαν καί ἐπαγγελματικά.[120] Μετά τήν συνταγματική ἀναγνώριση τῆς συνδικαλιστικῆς ἐλευθερίας στό ἑλληνικό κράτος, μεταφέρθηκε καί σ' αὐτό ὁ εὐρωπαϊκός νεωτερισμός τῆς ἱδρύσεως σωματείων ἀπό διάφορους Ἕλληνες ἐπιστήμονες, διανοουμένους καί ἐμπόρους, οἱ ὁποῖοι εἶχαν πληροφορηθεῖ γιά τίς σχετικές ἐξελίξεις στίς ἄλλες εὐρωπαϊκές χῶρες καί, μέ πρότυπο αὐτές, ἵδρυσαν ἀρκετά σωματεῖα, κυρίως πολιτιστικά καί φιλανθρωπικά, καθώς καί μερικά ἐπαγγελματικά καί ἀρκετούς συνεταιρισμούς, οἱ ὁποῖοι ὀργανώθηκαν ἐπίσης μέ βάση τά εὐρωπαϊκά πρότυπα. Μέσα σέ λίγα χρόνια, ὁ εὐρωπαϊκός τύπος σωματείου καί συνεταιρισμοῦ, πού δοκιμάσθηκε πρῶτα στίς ἀνώτερες κοινωνικές τάξεις, υἱοθετήθηκε ἀπό πολλούς ἄλλους σέ ὅλο τό ἑλληνικό κράτος μέ τήν κοινωνική ψυχολογία τῆς μόδας καί ἔτσι ἱδρύθηκαν σ' αὐτό πολλά νέα σωματεῖα, πολιτιστικά, ἐπαγγελματικά, φιλανθρωπικά κλπ, καθώς καί πολλοί συνεταιρισμοί, καί ἀναμορφώθηκε ἡ ὀργάνωση τῶν ὑπαρχόντων σωματείων πού ἦταν ἀναχρονιστική. Ὅπως εἴδαμε στήν § 7 ὑπό 3, ἡ ψυχολογία αὐτή χαρακτηρίσθηκε τό 1879 ὡς «συλλογομανία». Σημαντική ὅμως ἦταν ἡ ἐπίδρασή της καί κατά τίς ἑπόμενες δεκαετίες.

γ) Ἡ προπαγάνδα πολλῶν διανοουμένων ὑπέρ τοῦ συνδικαλισμοῦ καί τοῦ συνεργατισμοῦ. Μετά τό 1864, πολλοί ἀπό τούς διανοουμένους τῆς Ἀθήνας καί μερικῶν ἄλλων ἀστικῶν κέντρων τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους ἐπιδίωξαν νά διαδοθοῦν τουλάχιστον στά κέντρα αὐτά οἱ εὐρωπαϊκές ἀντιλήψεις γιά τήν χρησιμότητα τῆς συσσωματώσεως τῶν πολιτῶν σέ σωματεῖα καί σέ συνεταιρισμούς. Οἱ σχετικές προσπάθειές τους ἔγιναν κυρίως μέ τήν μετάφραση σχετικῶν ξενόγλωσσων ἐντύπων, μέ τήν ἔκδοση ἄλλων εἰδικῶν φυλλαδίων καθώς καί ἐφημερίδων, μέ τήν ἀρθρογραφία στόν τύπο, μέ διαλέξεις καί διδασκαλίες καί μερικές φορές μέ τήν ἀνάληψη πρωτοβουλίας γιά τήν ἵδρυση σωματείων καί συνεταιρισμῶν καί μέ τήν ὑποβοήθηση τῆς λειτουργίας τους.[121] Πολ-

---

120. Γιά τήν ἐξέλιξη τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος στήν Ἰταλία, βλ. *D. Horowitz*, Il movimento sindacale in Italia, Bologna 1963.

121. Μεταξύ ἄλλων, στήν ἵδρυση ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων συνέβαλαν ὁ Ἀρ. Οἰκονόμος (βλ. στήν §7 ὑπό 3 καί παρακάτω στήν ὑποσημ. 141), ἡ Σοσιαλιστική ἀδελφότης Πατρῶν τό 1896 (*Κορδάτος*, ὅ.π., σ. 76), ἕνας δικηγόρος τοῦ Πειραιᾶ τό 1905 (*Μοσκώφ*, ὅ.π., σ. 243), ὁ δικηγόρος τῆς Πάτρας Γ. Μουρίκης τό

λοί ἀπό αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἐνεργοῦσαν ἀτομικά ἤ κατά μικρές ὁμάδες, ἐπιχειρηματολογοῦσαν ὑπέρ τοῦ συνδικαλισμοῦ καί τοῦ συνεργατισμοῦ ἀναφερόμενοι στίς βασικές ἀρχές τῆς σοσιαλιστικῆς ἤ τῆς ἀντισοσιαλιστικῆς ἰδεολογίας, ἀνάλογα μέ τήν ἰδεολογική ἔνταξή τους, κυρίως μετά τό 1885.[122] Ὡστόσο, μέχρι τό 1908 περίπου, τά ἰδεολογικά αὐτά κηρύγματα δέν εὕρισκαν ἀπήχηση στό εὐρύ κοινό, κυρίως ἐπειδή αὐτό δέν διέθετε ἐπαρκεῖς γνώσεις γιά τήν κατανόησή τους, τά ἡμερομίσθια ἦσαν ὑψηλά καί τά κόμματα δέν ἀσχολοῦνταν μέ τίς ἰδεολογίες αὐτές, ἀλλά μέ τά τότε ἐθνικά θέματα, οἱ δέ διανοούμενοι ἐνεργοῦσαν ἀσυντόνιστα καί συχνά μέ διαφωνίες στά θεωρητικά καί στά πρακτικά ζητήματα.[123]

1907 (*Μοσκώφ*, ὅ.π., σ. 249), ὁ δικηγόρος τοῦ Βόλου Κ. Ζάχος τό 1908 (*Κορδάτος*, ὅ.π., σ. 136, ἐπ., *Μοσκώφ*, ὅ.π., σ. 247), ὁ δικηγόρος Σπ. Θεοδωρόπουλος μετά τό 1908 (*Κορδάτος*, ὅ.π., σ. 177 ἐπ.) κλπ. Στή διάδοση τοῦ σοσιαλισμοῦ συνέβαλαν καί πολλοί ξένοι ἐργάτες, ἰδίως Ἰταλοί πού ἐργάζονταν στήν Ἑλλάδα, βλ. *Μοσκώφ*, ὅ.π., σ. 148, 161, 178.

122. Σχετικά μέ τίς διάφορες ὁμάδες καί κατηγορίες σοσιαλιστῶν ὑπό τήν εὐρύτερη ἔννοια, βλ. ἀναλυτικά στούς *Κορδάτο*, ὅ.π. σ. 44-170, *Μοσκώφ*, ὅ.π., σ. 148-258, *Μπεναρόγια*, ὅ.π., σ. 72-77, 189, 219-221. Γιά τούς ἀντισοσιαλιστές θετικιστές, φιλελεύθερους, βλ. *Κορδάτο*, ὅ.π., σ. 16-20 καί *Μοσκώφ*, ὅ.π., σ. 148-160, 228-234.

123. *Ὁ Κ. Μοσκώφ*, (ὅ.π., σ. 250), ἀναφερόμενος στίς ὁμάδες σοσιαλιστῶν, γράφει: «Ὡς τά 1909 οἱ ὁμάδες αὐτές δέν θά ἀποτελοῦνται παρά ἀπό μερικές δεκάδες ἄτομα, λίγες ἑκατοντάδες μέσα στό σύνολο τοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου· «ἀρκετοί διανοούμενοι, φοιτητές, δικηγόροι, δάσκαλοι· ἐλάχιστοι ἐργαζόμενοι...», θά γράψει ὁ Κ. Χατζόπουλος σχετικά μέ τή σύνθεσή τους τήν ἐποχή αὐτή». Κατά τόν *Α. Μπεναρόγια*, (ὅ.π., σ. 220): «ἀπό τά 1900 καί ὕστερα, παρατηρεῖται πολλάκις ἐργατική ζύμωσις εἰς Ἀθήνας, τόν Πειραιᾶ καί τάς Πάτρας. Αὐτή ἡ ζύμωσις ὅμως ἦτο ἀκόμη ἀκαθόριστος καί ἐκμεταλλεύσιμος ἀπό τούς νέους πολιτικούς κοινωνιολόγους, φιλεργάτας καί «νεοϊδεάτας». Ἀποτέλεσμα τῆς ζυμώσεως αὐτῆς ἦτο ἡ ἵδρυσις δύο-τριῶν Ἐργατικῶν Κέντρων μέ ἀρκετά στοιχεῖα μικροαστικά μέσα καί μέ κάποιον σκοτεινόν ἐργατικόν πρόγραμμα». Βλ. καί σ. 221 καί 189. Κατά τόν *Δ. Ζῶτο*, (ὅ.π., σ. 23): «Οὐδείς ὠμίλει περί «πάλης τάξεων» περί κοινωνικῶν ἀγώνων, ἀλλά περί Ἐθνικῶν συμφερόντων. Συνείδησιν τάξεως δέν εἶχεν οὔτε ἡ βιομηχανική τάξις, οὔτε ἡ μικροαστική, οὔτε ἡ ἐργατική». Βλ. καί σ. 25, 42-43 καί 46-47, ὅπου ἀναφέρει ὅτι «ἡ σοσιαλιστική ὅμως αὕτη κίνησις δέν ἐγένετο ἀντιληπτή εἰς τήν ἑλληνικήν κοινωνίαν». Ἐπίσης βλ. *Κορδάτο*, ὅ.π., σ. 151, *Φακιολᾶ*, ὅ.π. σ. 86 κ.ἀ. Γιά τά ὑψηλά ἡμερομίσθια, βλ. *Κ. Τσουκαλᾶ*, Ἡ ἐξέλιξις τῶν ἡμερομισθίων στήν Ἑλλάδα τοῦ 19ου αἰώνα, περιοδ. «Ὁ Πολίτης», 1979 τεῦχ. 31, σ. 22-30, καί *Μπεναρόγια*, ὅ.π., σ. 111.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

δ) Ἡ ἀνάπτυξη τῆς οἰκονομίας τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους ἰδίως μετά τό 1875 καί περισσότερο μετά τό 1909. Ἡ οἰκονομική αὐτή ἀνάπτυξη ὑπῆρξε ἀσφαλῶς μία ἀπό τίς κυριότερες αἰτίες τῆς ἐντάσεως τῆς σωματειακῆς καί εἰδικότερα τῆς συνδικαλιστικῆς κινήσεως μετά τό 1864 καί περισσότερο ἀργότερα. Παρατηροῦμε ὅμως ὅτι, ἀπό τά ἐπαγγελματικά σωματεῖα γενικά καί τά ἐργατικά σωματεῖα εἰδικότερα πού εἶχαν ὑποβληθεῖ σέ κυβερνητικό ἔλεγχο, ὅσα ἀνῆκαν στόν τομέα τῆς βιομηχανίας - βιοτεχνίας ἦσαν ἀναλογικά λίγα σέ σύγκριση μέ ἐκεῖνα πού ἀνῆκαν στούς ἄλλους οἰκονομικούς τομεῖς. Ἐπίσης παρατηροῦμε ὅτι, σέ ἀρκετούς ἀπό τούς βιομηχανικούς - βιοτεχνικούς κλάδους πού παρουσίαζαν ἀξιόλογη ἀνάπτυξη, ὅπως ἦσαν οἱ κλάδοι τῆς κλωστοϋφαντουργίας, τῶν μεταλλείων, τῶν ναυπηγείων, τῆς οἰνοποιΐας, τῆς ἐλαιουργίας, τῆς σαπωνοποιΐας, τῆς χρωματουργίας, τῆς κεραμοποιΐας κλπ,[124] δέν εἶχαν συσταθεῖ ὁμοιοεπαγγελματικά σωματεῖα ἤ εἶχαν ἱδρυθεῖ πολύ λίγα. Τέλος, παρατηροῦμε ὅτι, ἀπό τά ὁμοιοεπαγγελματικά σωματεῖα πού εἶναι γνωστό ἤ πιθανό ὅτι εἶχαν ὡς μέλη τους μόνον μισθωτούς, τά περισσότερα ἀνῆκαν στούς τομεῖς τῶν ὑπηρεσιῶν καί τοῦ ἐμπορίου. Ἑπομένως, δέν εἶναι ἀκριβής ἡ ἐπικρατοῦσα μέχρι τώρα γνώμη, σύμφωνα μέ τήν ὁποία ὁ ἐργατικός συνδικαλισμός ἐξελίχθηκε στό ἑλληνικό κράτος κατά τρόπο ἀνάλογο μέ τήν ἐξέλιξη τῆς βιομηχανίας σ' αὐτό. Ἐπίσης δέν εἶναι ἀκριβής ἡ γενικά ὑποστηριζομένη γνώμη ὅτι τό πρῶτο σωματεῖο μισθωτῶν πού ἱδρύθηκε στό ἑλληνικό κράτος ὑπῆρξε ὁ Ἀδελφικός σύλλογος τῶν ξυλουργῶν τοῦ ναυπηγείου Σύρου, πού συστήθηκε τό 1879. Ὅπως προκύπτει ἀπό ὁρισμένα ἄρθρα τοῦ καταστατικοῦ της,[125] ἡ ὀργάνωση αὐτή δέν ἦταν σωματεῖο, ἀλλά μᾶλλον συνεργατική ἑταιρία.[126] Ἀλλά καί ἄν ὑποτεθεῖ ὅτι ἦταν σωματεῖο, δέν μπορεῖ νά χαρακτηρισθεῖ ὡς ἀμιγῶς ἐργατικό, διότι μετεῖχαν σ' αὐτό καί ἐργολάβοι, δηλαδή

---

124. Γιά τούς κλάδους αὐτούς καί γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς οἰκονομίας γενικότερα, βλ. *Μοσκώφ*, ὅ.π., σ. 132-147, 176-180, 240, *Κορδάτο*, ὅ.π., σ. 12-15, 107-108, *Δερτιλή*, ὅ.π., σ. 89-100, *Herkner*-Καλιτσουνάκι, ὅ.π., σ. 350.

125. Βλ. *Ἐμ. Λυκούδη*, ὅ.π., σ. 124.

126. Πρβλ. *Χ. Γκοῦτο*, ὅ.π., σ. 171-195, σχετικά μέ παρόμοιες συνεργατικές ἑταιρίες.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

ἐπιχειρηματίες, οἱ ὁποῖοι μάλιστα δέν ἀποκλείεται νά ἀπασχολοῦσαν καί μισθωτούς σέ ξυλουργικές βιοτεχνίες τους, δηλαδή νά ἦσαν καί ἐργοδότες. Κατόπιν τούτων καί μέ βάση τίς μέχρι τώρα γνωστές πληροφορίες, πρέπει νά δεχθοῦμε ὅτι χρονολογικά πρῶτο σωματεῖο μισθωτῶν ὑπῆρξε ὁ Ἑλληνικός διδασκαλικός σύλλογος (1873), τοῦ ὁποίου τά μέλη παρεῖχαν ἀσφαλῶς ἐξηρτημένη ἐργασία καί ὅτι δεύτερο τέτοιο σωματεῖο ἦταν ὁ Ἐργατικός σύνδεσμος τῶν τυπογράφων (1882), τοῦ ὁποίου τά μέλη εἶναι ἐπίσης βέβαιο ὅτι παρεῖχαν ἐξηρτημένη ἐργασία.[127]

II. Συνδικαλιστική πυκνότητα

1. Ἡ συνδικαλιστική πυκνότητα, δηλαδή ἡ μεγάλη ἤ μικρή συμμετοχή ἐπαγγελματιῶν (μισθωτῶν ἤ/καί ἐπιχειρηματιῶν) στά συνδικάτα, ἀποτελεῖ ἕνα ἀπό τά βασικά χαρακτηριστικά κάθε συνδικαλιστικῆς κινήσεως.

Ἀναφορικά μέ τόν ἐπαγγελματικό πληθυσμό τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους τῆς περιόδου 1834-1914, στή σχετική ἱστοριογραφία, ἔχουν ἐρευνηθεῖ μόνον ὁρισμένα ἄλλα μεγέθη,[128] ὄχι δέ καί ἡ συνδικαλιστική πυκνότητα.

Στίς διαγνωστικές πηγές τῆς παρούσης ἐργασίας καί ἰδίως στά 170 καταστατικά τοῦ ἑπομένου κεφαλαίου, περιέχονται ὁρισμένες πληροφορίες, ἀπό τήν συσχέτιση τῶν ὁποίων προκύπτουν ἐνδιαφέροντα πορίσματα γιά τήν ἀριθμητική σύνθεση τῶν μελῶν πολλῶν συνδικάτων καί γενικότερα γιά τήν ποσοτική συμμετοχή τῶν ἐπαγγελματιῶν σέ συνδικάτα.

Μέ βάση τίς πληροφορίες αὐτές, μπορεῖ νά λεχθεῖ γενικά ὅτι, κατά τούς πρώτους μῆνες τῆς λειτουργίας τους, τά περισσότερα συνδικάτα ἀριθμοῦσαν περί τά 50 μέλη, ἐνῶ ἄλλα εἶχαν λιγότερα καί ἄλλα εἶχαν μέχρι 100 ἤ περισσότερα μέλη. Αὐτό σημαίνει ὅτι τό ζωντανό συνδικαλιστικό δίκαιο διαμορφώθηκε μέ τήν σύμπραξη ἑνός ἀρκετά μεγάλου ἀριθμοῦ ἐπαγγελματιῶν.

Μερικές ἀπό τίς προαναφερθεῖσες πληροφορίες, γιά τίς

---

127. Γιά τά δύο αὐτά σωματεῖα, βλ. ὑποσημ. 92 καί 95.

128. Βλ. π.χ. *Κ. Μοσκώφ*, ὅ.π., σ. 139, 177, 241, 245 καί *Ἐ. Μακρῆ*, Ὁ οἰκονομικῶς ἐνεργός πληθυσμός τῆς Ἑλλάδος καί ἡ ἀπασχόλησις αὐτοῦ 1821-1971, Στατιστικαί μελέται 1821-1971, Ε.Κ.Κ.Ε., Ἀθῆναι 1972.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

ὁποῖες θά γίνει λόγος καί σέ ἑπόμενα κεφάλαια κατά τήν ἐξέταση τῶν σχετικῶν θεμάτων, θά ἀναφερθοῦν ἀμέσως παρακάτω, προκειμένου νά δοθεῖ μιά συνοπτική εἰκόνα γιά τά ποσοτικά στοιχεῖα πού προκύπτουν ἀπό αὐτές.

2. Σέ 17 ἀπό τά προαναφερθέντα καταστατικά, ἀναφέρονται τά ὀνόματα ἤ ὁ ἀριθμός τῶν μελῶν πού τά εἶχαν ὑπογράψει καί πού εἶχαν συμπράξει στήν ἵδρυση τῶν ἀντιστοίχων συνδικάτων. Πρόκειται γιά: *127* ἐμποροϋπαλλήλους τοῦ Πειραιᾶ (Κ141), *115* ἁμαξηλάτες τῆς Ἀθήνας (Κ97), *107* τεχνίτες πιλοποιούς τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ (Κ41), *70* ἐπαγγελματίες τῆς Ἀθήνας (Κ168), *63* ἐργάτες τῆς Λευκάδας (Κ152), *46* ἐμπόρους τῆς Ἄνδρου (Κ125), *40* βαρελοποιούς τῆς Ἰτέας (Κ26), *38* κρεοπῶλες τῆς Τρίπολης (Κ70), *35* ἐργολάβους (Κ95), *32* οἰνοπαντοπῶλες τῆς Ἀθήνας (Κ62), *30* καί *29* ἐμποροπλοιάρχους (Κ100 καί 99), *28* φανοποιούς τῆς Ἀθήνας (Κ5), *27* προέδρους συντεχνιῶν τῆς Ἀθήνας (Κ166), *19* συντάκτες τῆς Ἀθήνας (Κ108), *18* ἀρτοποιούς τῆς Ἀθήνας (Κ18) καί *9* καπνεμπόρους τῆς Καλαμάτας (Κ80).

Μερικά ἄλλα καταστατικά ὁρίζουν ὅτι ἡ ἵδρυση τῶν ἀντιστοίχων συνδικάτων θά ὁλοκληρωθεῖ μόλις θά συμπληρωθεῖ ἕνας ἐλάχιστος ἀριθμός ἐγγεγραμμένων μελῶν. Ἔτσι, γιά τήν ὁλοκλήρωση τῆς ἱδρύσεως τῶν σχετικῶν συνδικάτων, ὁρίζεται ὅτι πρέπει νά ἐγγραφοῦν τουλάχιστον: *100* ἐκπαιδευτικοί (Κ105), *50* τεχνίτες τοῦ Αἰγίου (Κ154), *30* ἐμποροϋπάλληλοι τῆς Ἑρμούπολης ἤ τοῦ Βόλου (Κ142 καί 147 ἀντίστοιχα), *25* βυρσοδέψες ἤ ζαχαροπλάστες ἤ μαγειροϋπάλληλοι ἤ ξενοδόχοι ἤ κουρεῖς τῆς Ἀθήνας (Κ12,55,110,111 καί 116 ἀντίστοιχα), *20* ὑποδηματοποιοί τῆς Τρίπολης (Κ39), *12* πρόεδροι συντεχνιῶν τῆς Ἀθήνας (Κ166), *10* ράπτες τῆς Τρίπολης (Κ45) κλπ.

3. Συχνά καθορίζεται στά καταστατικά καί ὁ ἐλάχιστος ἀριθμός τῶν ἀπαιτουμένων μελῶν γιά νά ὑπάρξει ἀπαρτία στή Γ.Σ. ἤ γιά νά προταθεῖ ἡ τροποποίηση τοῦ καταστατικοῦ ἤ γιά νά νά μήν διαλυθεῖ τό σωματεῖο.

Τά περισσότερα καταστατικά ὁρίζουν ὅτι γιά νά ὑπάρξει ἀπαρτία στή Γ.Σ., πρέπει νά παρίστανται τά μισά τουλάχιστον μέλη τοῦ σωματείου. Ὑπάρχουν ὅμως καί μερικά, στά ὁποῖα ὁ ἐλά-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοντοσ

χιστος αὐτός ἀριθμός καθορίζεται ποσοτικά. Στίς περιπτώσεις αὐτές ὁ ἐν λόγω ἀριθμός κυμαίνεται μεταξύ 40 καί 6 καί κατά μέσο ὅρο εἶναι 20.

Ὁ ἐλάχιστος ἀριθμός τῶν μελῶν πού μποροῦσαν νά προτείνουν τήν τροποποίηση τοῦ καταστατικοῦ καθορίζεται σέ λίγα καταστατικά καί κυμαίνεται μεταξύ 80 καί 9, εἶναι δέ κατά μέσο ὅρο 25.

Σέ πολύ περισσότερα καταστατικά, προβλέπεται ὁ ἐλάχιστος ἀριθμός τῶν μελῶν πού ἔπρεπε νά εἶναι ἐνεργά γιά νά μήν μπορεῖ νά προταθεῖ ἡ διάλυση τοῦ σωματείου ἤ γιά νά μήν ἐπέλθει αὐτή αὐτοδικαίως. Ὁ ἀριθμός αὐτός κυμαίνεται συνήθως μεταξύ 25 καί 15.

4. Ἀπό τρία καταστατικά, πληροφορούμεθα καί τά ἑξῆς: Ὁ Ἐργατικός σύλλογος τοῦ Βόλου δέν δεχόταν περισσότερα ἀπό 300 μέλη, ἐκτός ἄν ἡ Γ.Σ. ἀποφάσιζε διαφορετικά (Κ151). Τό Σωματεῖο τῶν ἐμπορορραπτοεργατῶν Ἀθηνῶν δέν δεχόταν περισσότερα ἀπό 50 ἐπίτιμα μέλη (Κ40). Σέ συνεδρίαση τῆς Συντεχνίας τῶν φανοποιῶν τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ, ἡ ὁποία εἶχε 28 ἱδρυτικά μέλη, ἦσαν παρόντα 61 ἀπό τά 79 μέλη της (Κ5 καί ΕτΚ 1896 σ. 22).

Σύμφωνα μέ ἄλλες πηγές: Ὁ Ἐμπορικός σύλλογος Πατρῶν εἶχε 80 μέλη τό 1879.[129] Ὁ Ἑλληνικός διδασκαλικός σύνδεσμος εἶχε 40 ἱδρυτικά μέλη τό 1873 καί 400 μέλη τό 1875.[130] Ἡ συντεχνία κουρέων Ἀθηνῶν εἶχε 90 μέλη τό 1874.[131] Ὁ Σύλλογος τῶν ἐπαγγελματιῶν καί ἐργατῶν Βόλου καί Πηλίου ἱδρύθηκε μέ 200 μέλη τό 1906 καί ὁ Πανεργατικός σύνδεσμος Βόλου ἀπέκτησε 1.000 μέλη μέσα σέ ἕνα μήνα ἀπό τῆς ἱδρύσεώς του τό 1907.[132] Ὁ Σύνδεσμος ἐργατῶν γαιανθράκων τοῦ Πειραιᾶ εἶχε περίπου 1.500 μέλη τό 1912.[133]

---

129. *Πρακτικά τοῦ Συνεδρίου τῶν ἑλληνικῶν συλλόγων*, Ἀθῆναι 1879, σ. 279.

130. *Πρακτικά τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἑλληνικοῦ διδασκαλικοῦ συλλόγου*, Ἀθῆναι 1875, σ. 8.

131. Καταστατικόν τῆς ἐν Ἀθήναις τῶν κουρέων συντεχνίας, 1874, σ. 12.

132. *Ν. Κολιοῦ*, δ.π., 39,77,82,84.

133. *Ἐργατικόν Κέντρον Πειραιῶς*, δ.π., σ. 15.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη

III. Ἀδυναμίες τῆς συνδικαλιστικῆς κινήσεως

1. Παρά τίς ἐντυπωσιακές πλευρές πού εἴδαμε νά ἐμφανίζει ἡ ἐξεταζομένη συνδικαλιστική κίνηση καί παρά τά ἄλλα θετικά χαρακτηριστικά της πού θά δοῦμε σέ ἑπόμενα κεφάλαια, παρουσίαζε καί ἀρκετές ἀδυναμίες πού ὀφείλονταν σέ ἐνδογενεῖς κυρίως, ἀλλά καί σέ ἐξωγενεῖς αἰτίες.

Τίς κυριότερες ἀπό τίς ἀδυναμίες αὐτές, γιά τίς ὁποῖες θά γίνει λόγος καί σέ ἑπόμενα κεφάλαια, ἐπισημαίνουν οἱ ἀκόλουθες ἱστορικές μαρτυρίες, οἱ ὁποῖες ἔχουν ἐπιλεγεῖ ἀπό τίς λίγες ὑπάρχουσες καί ἐκτίθενται κατά χρονολογική σειρά.

2. Τό 1879, σέ ἄρθρο τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιθεωρήσεως, τό ὁποῖο εἶχε γραφεῖ μᾶλλον ἀπό τόν Ἀρ. Οἰκονόμο, ἀναφέρονται τά ἑξῆς γιά τίς αἰτίες τῆς ἀποτυχίας πολλῶν ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων καί ἰδίως τῶν συνεταιρισμῶν: «Τῆς ἀνάγκης αὐτῶν μήπω αἰσθητῆς καταστάσης ὡς ἐκ τῆς εὐτυχοῦς εἰσέτι κοινωνικῆς ἡμῶν καταστάσεως, οἱ πολλοί ἠσπάζοντο αὐτούς ἐν εἴδει νεωτερισμοῦ καί προσῆγον προθυμίαν καί ἐνθουσιασμόν μᾶλλον ἤ ἐπιμονήν καί ἐνδελεχῆ ἐνέργειαν· ἔπειτα, ὡς συμβαίνει συνήθως παρ᾽ ἀπείροις καί ἥκιστα πρακτικοῖς, παρά πάσης νέας ἐπιχειρήσεως ἰδίως κοινωνικῆς περιμένουσι τήν πᾶσαν εὐδαιμονίαν μή ἀρκούμενοι εἰς μετρίας ὠφελείας, ἐνῷ ἐπί παραγωγικῶν συνεταιρισμῶν τοιαύτας παρεχόντων τήν σήμερον δυσχερείας ἀγαπητή πρέπει νά ἦναι καί ἡ ἔλλειψις ἀπωλειῶν· καί τέλος ἡ ἔλλειψις ἀγωγῆς, ἀκεραιότητος καί καλῆς πίστεως. Ὁ τελευταῖος λόγος δέν ἀληθεύει δυστυχῶς μόνον περί τῶν ἐργατῶν καί τῶν ἀπορωτέρων λεγόμενος· καί ἡ μέση καί ἀνωτάτη τάξις ἐν ταῖς γενομέναις παρ᾽ ἡμῖν δοκιμασίαις ἑταιρικῶν ἐπιχειρήσεων ἐν μεγάλῳ, ἰδίως δι᾽ ἀνωνύμων μετοχικῶν ἀπέδειξαν οὐχ ἧττον ἔλλειψιν τῶν ἠθικῶν ἐκείνων στοιχείων τῶν ἀπαραιτήτων πρός εὐόδωσιν κοινῆς ὠφελείας ἔργων. Πρέπει νά μεμφθῇ τις μόνους τούς διαχειριστάς καί τούς καλουμένους εἰς διευθύνσεις; ἀλλά δέν ἐκλέγονται οὗτοι παρά τῶν μετόχων;».[134]

Ὁ βουλευτής Χ. Βοζίκης ὑποστήριξε τό 1911 στή Βουλή τά

134. Οἰκονομική Ἐπιθεώρησις τ., 7 (1878-1879) σ. 411. Πρβλ. Οἰκονομικήν Ἐπιθεώρησιν τ. 2 (1874), σ. 220 ἐπ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

ἀκόλουθα: «Τό συμβούλιον εἶναι ἐκεῖνο, τό ὁποῖον δρᾷ διά τόν σύλλογον, συνέρχεται δέ ἡ συνέλευσις κατά μακράς περιόδους, διά νά ἐγκρίνῃ ὅσα ἔχει ἀποφασίσει τό συμβούλιον. Παρετηρήθη ἐσχάτως, ὅτι οἱ ἡγηθέντες τῶν τοιούτων σωματείων παρεξέκλιναν τοῦ προορισμοῦ των πρός βλάβην τῶν σωματείων. Παρετηρήθη, ὅτι δέν ἐτήρησαν τούς ὅρους τούς ἀναγεγραμμένους εἰς τά καταστατικά αὐτῶν, καί παρετηρήθη, ὅτι ἐπεχείρησαν ἐκμετάλλευσιν τῶν τοιούτων συλλόγων διά σκοπούς ποικίλους».[135]

Ἐπίσης, ὁ Σ. Θεοδωρόπουλος ἀνέφερε τό 1911 ὅτι οἱ ἐργατικές ἑνώσεις «ἐπαράδερναν μέσα εἰς διοικητικήν καί διαχειριστικήν ἀτημελησίαν κατά τό πλεῖστον, κ' ἐγίνοντο ὄργανα καί βορά ξένων στοιχείων, τά ὁποῖα ἐπεδίωκαν ἰδικούς των σκοπούς».[136]

Κατά τό ἴδιο ἔτος, τό Ἐργατικό Κέντρο Ἀθηνῶν θεωροῦσε ὡς μία ἀπό τίς αἰτίες τῶν διαφορῶν που ἀνέκυπταν κατά τά τελευταῖα ἔτη μεταξύ ἐργατῶν καί ἐργοδοτῶν «τήν κατά τῆς ἐργατικῆς ὀργανώσεως λυσσώδη ἀντίδρασιν τῆς πλειονότητος τῶν ἐκροσωπούντων τό παρ' ἡμῖν Κεφάλαιον».[137]

Ἐξ' ἄλλου, στήν Εἰσηγητική Ἔκθεση τοῦ ν. 281/1914, διαβάζομε τά ἑξῆς: «Εἶναι γνωστόν παγκοίνως ότι πλεῖστα ἄτοπα συμβαίνουν σήμερον εἰς τά διάφορα σωματεῖα. Κατά το πλεῖστον τά μέλη, ἐμπιστευόμενα εἰς τά διοικοῦντα πρόσωπα, οὐδέποτε ἐνασκοῦν πραγματικόν ἔλεγχον ἐπί τῆς διοικήσεως καί διαχειρίσεως αὐτῶν. Εἰς ἄλλα, ἰδίως ἐπαγγελματικά σωματεῖα, ξένα πρός τάς ἐπαγγελματικάς τάξεις στοιχεῖα, παρεισδύοντα μεταξύ τῶν ἐπαγγελματιῶν ἤ ἐργατῶν καί συγκεντροῦντα ἐν ἑαυτοῖς πᾶσαν τήν ἐξουσίαν ὡς πρόεδροι αὐτῶν, ἐπιδιώκουσιν ἴδια τέλη, παρακωλύοντα τήν ἐλευθέραν ἐξέλιξιν τῆς ἐπαγγελματικῆς ὀργανώσεως. Ἀλλά παρουσιάζεται πλειστάκις καί τό φαινόμενον σωματείων ἀπό ἐτῶν τεθνεώτων ὀργανικῶς, ἐκπροσωπουμένων ὅμως καί ἐμφανιζομένων εἰς τήν κοινωνικήν σκηνήν διά προέδρων μή διοικούντων μέλη, κατεχόντων ὅμως ἰσοβίως σημαίαν καί σφραγίδα».

---

135. *Ἐφημερίς τῶν συζητήσεων τῆς Βουλῆς*, 1911, σ. 836.

136. *Σ. Θεοδωρόπουλος*, Ἐργατική κατεύθυνσις, 1911, σ. 3.

137. *Ἐργατικόν Κέντρον Ἀθηνῶν*, ὅ.π., σ. 40, πρβλ. σ. 49.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Τέλος, τό 1921, σέ ἐγκύκλιο τῆς Συνομοσπονδίας τῶν ἐπαγγελματιῶν τῆς Ἑλλάδος, στήν ὁποία δέν μετεῖχαν ἐργατικά συνδικάτα, εἶχαν διατυπωθεῖ οἱ ἑξῆς παρατηρήσεις, οἱ ὁποῖες ἀφοροῦσαν μᾶλλον στό πρόσφατο κυρίως παρελθόν: «Παρ' ἡμῖν καί δή εἰς τάς τάξεις τάς ἐπαγγελματικάς, βιοτεχνικάς καί παραγωγικάς τό πνεῦμα τοῦ συνεταιρίζεσαι εἶνε ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένον. Σπανίως ἤ μᾶλλον οὐδέποτε σωματεῖον συνεκέντρωσε πάντας τούς ἀνήκοντας εἰς μίαν καί τήν αὐτήν τάξιν, σπανιώτερον δέ ἕνωσις κατώρθωσε νά συνασπίσῃ ἐπί τό αὐτό πάντα τά κοινῶν συμφερόντων σωματεῖα καί νά συγκρατήσῃ αὐτά. Ὁσηδήποτε καί ἄν παρίστατο ἑκάστοτε ἡ ἀνάγκη τῆς κοινῆς ἑνώσεως καί συνεργασίας, οἱ πολλοί σχεδόν πάντοτε ἀπεῖχον, ἀγόμενοι μοιρολατρικῶς ὑπό τῆς σκέψεως, ὅτι,ἄν μέν προκύψῃ καλόν τι, τοῦτο θά εἶναι γενικόν καί θά ἀντανακλᾷ καί ἐπ' αὐτῶν ἄνευ τῆς παραμικρᾶς ἰδίας αὐτῶν θυσίας. Καί ὅταν ποτέ ἡ ἀνάγκη τῶν πραγμάτων ὤθησε τάξεις τινάς νά συσσωματωθῶσι καί συνεργασθῶσι, ταχέως ὁ κόρος, αἱ μικροφιλοδοξίαι, ἡ ἔλλειψις ἐνδιαφέροντος συνετέλουν ὥστε νά μή συγκρατηθῶσι συμπαγεῖς οἱ ἅπαξ τυχόν συνενωθέντες. Καί διά τά τοιαῦτα ὅμως συνήθη σωματεῖα καί ἑνώσεις θᾶττον ἤ βράδιον ἠγείρετο τό πρόβλημα τῆς ἰδίας αὐτῶν οἰκονομικῆς ἐπαρκείας, ἀναγκάζον αὐτά νά φυτοζωοῦν. Ἀλλά καί ὅπου κατωρθώθη οἰκονομική τις ἐπάρκεια, ἡ ἔλλειψις ἀξιωματικῆς τινος δικαιοδοσίας στηριζομένης εἰς τάς κειμένας ἐν τῷ πολιτειακῳ ὀργανισμῷ διατάξεις καθιστᾷ τήν ὅλην ὀργάνωσιν ἄνευ κύρους καί ἐπιβολῆς πρός τελεσφόρον δρᾶσιν. Εἰς τάς ἐργατικάς τάξεις ἡ μεγάλη ἀνάγκη τῆς διά τοῦ συνόλου ἐπιδιώξεως τῶν ἀπαραιτήτων διά τό ἀπό ἡμέρας εἰς ἡμέραν ζῆν συνετέλεσεν εἰς τό νά ὠθήσῃ αὐτάς εἰς ποιάν τινά, ἀτελῆ καί αὐτήν, ὀργάνωσιν...».[138]

3. Ἀπό τίς παραπάνω μαρτυρίες, σέ συνδυασμό μέ μερικές ἄλλες πληροφορίες, προκύπτει ὅτι οἱ συνδικαλιστικές ὀργανώσεις (ἀσφαλῶς δέ καί οἱ μή συνδικαλιστικές) παρουσίαζαν τίς ἑξῆς κυρίως ἀδυναμίες,[139] πού ὀφείλονταν στά ἴδια τά μέλη τους

---

138. Βλ. *Δ. Ζῶτο*, ὅ.π., σ. 50.

139. Παρόμοιες ἀδυναμίες εἶχαν καί οἱ ἐπαγγελματικές ὀργανώσεις ἄλλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. Ὁ H. Herkner γράφει σχετικά μέ τά ἀλληλοβοηθητικά ταμεῖα:

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη

καί περισσότερο στά πρόσωπα πού ἀσκοῦσαν τήν διοίκησή τους: α) Ἡ ἵδρυσή τους γινόταν πολλές φορές μέ ἐπιπόλαιο ἐνθουσιασμό, ὑπό τήν ἐπίδραση τῆς ἐπικρατούσης σωματειακῆς μόδας καί χωρίς ρεαλιστικές ἐκτιμήσεις. β) Τά μέλη τους δέν διέθεταν πεῖρα ἤ καί πνεῦμα ὁμαδικῆς συνεργασίας γιά τήν ἐπιδίωξη τῶν κοινῶν σκοπῶν μέ τήν ἐνεργό συμμετοχή ὅλων, γιά τήν ἀνάδειξη τῶν καταλλήλων μελῶν στίς διοικητικές θέσεις κλπ. Ἔτσι, ἡ Γ.Σ. τῶν μελῶν, μολονότι ἐδικαιοῦτο νά κατευθύνει καί νά ἐλέγχει τό Δ.Σ., περιοριζόταν νά ἐγκρίνει τίς ἀποφάσεις πού ἐλάμβανε τό Δ.Σ. Ἐπίσης, μετά τό 1900 ἰδίως, μερικά συνδικάτα δέχονταν νά μετέχουν στό Δ.Σ. τους, κυρίως ὡς πρόεδροι, πρόσωπα πού δέν ἦσαν τακτικά μέλη τους καί δέν ἀνῆκαν στήν ἐπαγγελματική τάξη τους, ἀλλά συνήθως ἦσαν δικηγόροι μέ πολιτικές φιλοδοξίες ἤ ἐργοδότες πού ἀναλάμβαναν τή διοίκηση ἐργατικῶν σωματείων.[140] γ) Σέ πολλές περιπτώσεις, τά μέλη τοῦ Δ.Σ. καί ἰδίως ὁ πρόεδρός του προέβαιναν σέ διοικητικές ἤ διαχειριστικές αὐθαιρεσίες καί ἐκμεταλλεύονταν τήν ἰδιότητά τους αὐτή γιά ἰδιοτελεῖς σκοπούς. δ) Οἱ οἰκονομικοί πόροι τῶν συνδικάτων δέν ἐπαρκοῦσαν συνήθως γιά τήν ἐκπλήρωση τῶν σκοπῶν τους. ε) Πολλοί ἐπαγγελματίες δέν μετεῖχαν στά συνδικάτα, μέ τόν πονηρό ὑπολογισμό ὅτι τά τυχόν καλά ἀποτελέσματα τῆς δραστηριότητας τῶν συνδικαλισμένων συναδέλφων τους ὑπέρ τοῦ ἐπαγγέλματος θά ὠφελοῦσαν καί αὐτούς, ἔστω καί ἄν δέν εἶχαν ὑποβληθεῖ σέ ὅμοιες θυσίες. στ) Συνήθως τά συνδικάτα ἦσαν

«Πολλάκις ὅμως τά ταμεῖα ὑπέσχοντο πλέον τῶν δυνάμεων αὐτῶν. Καί ἡ διοίκησις δέν ἐλειτούργει ἀπροσκόπτως, στοιχεῖα δέ ἀσυνείδητα κατεχρῶντο τῆς εὐπιστίας τῶν συναδέλφων αὐτῶν» (*H. Herkner*-Δ. Καλιτσουνάκις, ὅ.π. σ. 223).

140. Κατά τήν Εἰσηγητική Ἔκθεση τοῦ ν. 281/1914: «Εἰς σωματεῖα, ἀπαρτιζόμενα κατά τά 9/10 ἀπό μισθωτούς, τείνοντα καί σκοποῦντα τήν βελτίωσιν τῶν ὅρων τῆς ἐργασίας των, παρεισφρύουν ἐπιτηδείως ὀλίγοι ἐργοδόται τῶν μισθωτῶν, ὡς σύμβουλοι ἤ ὡς πρόεδροι, καί ἐπιφέρουν ἀδράνειαν εἰς τά ἔργα τοῦ σωματείου, ἤ μεταστρέφουν αὐτά καί νοθεύουν τόν σκοπόν των». Βλ. καί *Μπεναρόγια*, ὅ.π. σ. 220, *Κορδάτο*, ὅ.π., σ. 26, καί παραπάνω ὑποσημ. 121. Τά περισσότερα ὅμως ἀπό τά 170 καταστατικά τοῦ ἑπομένου κεφαλαίου ὁρίζουν ρητῶς ὅτι στή διοίκηση τοῦ σωματείου μετέχουν μόνον τά μέλη του καί λίγα μόνον ἐπιτρέπουν ρητῶς νά μετέχουν σ' αὐτήν καί ἄλλα πρόσωπα. Ἐξ' ἄλλου, τό Κ60 ὁρίζει ἁπλῶς ὅτι ὁ ἱδρυτής τοῦ σωματείου μετέχει σ' αὐτό ὡς τακτικό μέλος καί τό Κ102 ὁρίζει ἁπλῶς ὅτι τό σωματεῖο ἐκπροσωπεῖται (ὄχι καί διοικεῖται) ἀπό δικηγόρο.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντος

βραχύβια καί διαλύονταν πρόωρα ἐξ' αἰτίας τῶν προαναφερθεισῶν ἀδυναμιῶν τους ἤ ἐπειδή τά μέλη τους ἀπογοητεύονταν ἀπό τήν μή ἐκπλήρωση τῶν ὑπέρμετρων προσδοκιῶν τους.Σέ μερικές περιπτώσεις ὅμως, ἐνῶ ἦσαν οὐσιαστικῶς νεκρά, δέν διαλύονταν ἐπειδή τά πρόσωπα πού τά διοικοῦσαν ἤθελαν νά διατηρήσουν καί νά ἐκμεταλλεύονται τούς τίτλους τους.

'Εξ' ἄλλου, σύμφωνα μέ τίς παραπάνω μαρτυρίες, οἱ ἐπαγγελματικές ὀργανώσεις ἀντιμετώπιζαν καί διάφορες ἐξωγενεῖς δυσκολίες, ὅπως τίς ἀκόλουθες: α) Ἡ ἐπίσημη συνδικαλιστική νομοθεσία ἦταν ἀτελέστατη καί προκαλοῦσε ἀνασφάλεια στίς ἐσωτερικές καί ἐξωτερικές νομικές σχέσεις τῶν συνδικάτων. β) Διάφορα πρόσωπα πού δέν ἦσαν μέλη τῶν συνδικάτων προσπαθοῦσαν νά τά εκμεταλλεύονται μέ ποικίλους τρόπους. γ) Μετά τό 1900, πολλοί ἐργοδότες ἀντιδροῦσαν ἔντονα κατά τῶν ἐργατικῶν συνδικάτων.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

Κεφάλαιο Τρίτο

ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ 170 ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΩΝ

§ 10. Εἰσαγωγή

Ι. Γενικά

Ὅπως ἀναφέρθηκε στήν Εἰσαγωγή, ἡ ἱστορική περιγραφή τῶν ἐπί μέρους θεμάτων τοῦ ζωντανοῦ συνδικαλιστικοῦ δικαίου, πού θά γίνει στά ἑπόμενα κεφάλαια, θά βασισθεῖ κυρίως στίς αὐθεντικές πληροφορίες πού περιέχουν 170 καταστατικά διαφόρων συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων, τά ὁποῖα εἶχαν δημοσιευθεῖ στήν ΕτΚ κατά τήν τριακονταετία 1882-1912.

Πρίν γά ἀσχοληθοῦμε λοιπόν μέ τήν περιγραφή τῶν προαναφερθέντων θεμάτων, εἶναι ἀπαραίτητο νά προσδιορισθοῦν καί νά ταταχθοῦν συστηματικά στό παρόν κεφάλαιο τά 170 καταστατικά αὐτά καί νά ἀνευρεθοῦν καί παρουσιασθοῦν τά βασικά στοιχεῖα τοῦ περιεχομένου καθενός ἀπό αὐτά, προκειμένου: α) νά δοθεῖ μιά συνοπτική εἰκόνα γιά τά γενικά καί τά εἰδικά χαρακτηριστικά τῶν σημαντικῶν αὐτῶν διαγνωστικῶν πηγῶν, β) νά τεκμηριωθοῦν μέ τήν παράθεση τῶν σχετικῶν ὅρων τῶν καταστατικῶν οἱ ἑρμηνευτικές γνῶμες πού ὑποστηρίζονται σέ ἄλλα κεφάλαια γιά ὁρισμένα βασικά θέματα τοῦ ζωντανοῦ συνδικαλιστικοῦ δικαίου καί τῆς συνδικαλιστικῆς κινήσεως καί γ) νά εἶναι δυνατόν ἐφεξῆς νά γίνεται παραπομπή ὡς πρός τούς παραπάνω ὅρους τῶν καταστατικῶν στίς οἰκεῖες θέσεις τοῦ παρόντος κεφαλαίου, ἀντί τῆς ἄμεσης παραπομπῆς στήν ΕτΚ ἤ τῆς ἐπαναληπτικῆς ἀναφορᾶς τοῦ περιεχομένου τους κάθε φορά πού γίνεται λόγος γι᾽ αὐτούς.

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Μεταξύ πολλῶν ἄλλων καταστατικῶν, τά ὁποῖα συναντῶνται στήν ΕτΚ τῆς περιόδου 1834-1914 καί τά ὁποῖα ἀφοροῦν σέ διάφορα νομικά πρόσωπα (σωματεῖα, ἀνώνυμες ἑταιρίες, ἱδρύματα και ν.π.δ.δ.), τά προαναφερθέντα 170 καταστατικά ἔχουν ἐπιλεγεῖ μέ τά κριτήρια πού ἐκτίθενται στήν § 6 ὑπό 2 καί εἶναι τά μόνα πού ἀφοροῦν σέ ἐπαγγελματικά σωματεῖα ὑπό στενή ἔννοια, ὅπως αὐτή ἔχει καθορισθεῖ στήν § 6 ὑπό 3. Ἐξαίρεση ἀποτελοῦν τά τρία τελευταῖα ἀπό αὐτά (Κ168-Κ170), τά ὁποῖα ἀφοροῦν σέ ἐπαγγελματικά σωματεῖα ὑπό εὐρεῖα ἔννοια (εἰδικότερα: σέ σωματεῖα πού λέγονταν «Λαϊκές ἑταιρίες» ἤ «Ἀδελφότητες» κλπ) καί τά ὁποῖα ἔχουν συμπεριληφθεῖ στά 170 καταστατικά ὡς παραδείγματα καταστατικῶν τέτοιων σωματείων. Τά ἄλλα καταστατικά πού ἀφοροῦν σέ ἐπαγγελματικά σωματεῖα ὑπό εὐρεῖα ἔννοια δέν παρουσιάζονται στό παρόν κεφάλαιο, ἐπειδή, ὅπως προαναφέρθηκε, τά σωματεῖα αὐτά δέν θά ἐξετασθοῦν συστηματικά στά ἑπόμενα κεφάλαια.

Μέ βάση ὁρισμένα χαρακτηριστικά, τά ὁποῖα προκύπτουν ἀπό τά στοιχεῖα πού ἐκτίθενται στίς ἑπόμενες δύο παραγράφους καί πού ἀναλύονται στό ἑπόμενο κεφάλαιο, τά ἐπαγγελματικά σωματεῖα στά ὁποῖα ἀφοροῦν τά 170 καταστατικά μποροῦν νά διακριθοῦν: α) σέ ὁμοιοεπαγγελματικά καί πολυεπαγγελματικά, β) σέ σωματεῖα μισθωτῶν, ἐπιχειρηματιῶν καί μικτά, γ) σέ διεκδικητικά και ἀλληλοβοηθητικά, δ) σέ πανελλήνια καί τοπικά, ε) σέ ἐπιχειρησιακά καί πολυεπιχειρησιακά καί στ) σέ πρωτοβάθμια καί ἕνα δευτεροβάθμιο.

II. Κατάταξη, προσδιορισμός και βασικά στοιχεία των καταστατικών.

1. *Ἡ κατάταξη* τῶν 170 καταστατικῶν στίς δύο ἑπόμενες παραγράφους γίνεται μέ τό ἴδιο σύστημα πού ἔγινε ἡ κατάταξη τῶν ἐπαγγελματικῶν σωματείων στήν § 8, δηλαδή μέ βάση τήν διάκριση τῶν ἀντιστοίχων σωματείων σέ ὁμοιοεπαγγελματικά καί σέ πολυεπαγγελματικά, ἐπειδή ἡ κατάταξη αὐτή ἐξυπηρετεῖ τήν συσχέτιση τῶν καταστατικῶν καί τῶν ἐν λόγω σωματείων.

Ἔτσι, στήν § 11 ἐντάσσονται 121 καταστατικά πού ἀφοροῦν σέ ὁμοιοεπαγγελματικά σωματεῖα (Κ1-Κ121), ἐνῶ στήν § 12 ἐντάσσονται τά ὑπόλοιπα 49 καταστατικά πού ἀφοροῦν σέ πολυεπαγγελματικά σωματεῖα (Κ122-Κ170). Οἱ δύο αὐτές κατηγορίες

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοινωσ

καταστατικῶν ὑποδιαιροῦνται ἀκολούθως, ὅπως καί στήν § 8, σέ εἰδικές ἤ καί σέ εἰδικότερες ἑνότητες. Τά καταστατικά κάθε τελικῆς ἑνότητας κατατάσσονται κατ' ἀρχαιότητα, ἡ ὁποία ὅμως διακόπτεται μέ τήν παράθεση τῶν νεοτέρων καταστατικῶν πού ἀφοροῦν στό ἴδιο σωματεῖο ἤ σέ ὁμοειδῆ σωματεῖα πού εἶχαν τήν ἴδια ἕδρα.

2. Κάθε καταστατικό *προσδιορίζεται* στίς δύο ἑπόμενες παραγράφους ὡς ἑξῆς: Προηγεῖται τό γράμμα Κ, ὡς συντομογραφία τῆς λέξεως «καταστατικό», μαζί μέ τόν αὔξοντα ἀριθμό πού ἔχει λάβει τό καταστατικό κατά τήν προαναφερθεῖσα κατάταξη. Ἀκολουθεῖ ὁ τίτλος, τόν ὁποῖο φέρει τό καταστατικό στήν ἀρχή τοῦ κειμένου του καί ὁ ὁποῖος περιέχει τήν λέξη «Καταστατικόν» ἤ «Κανονισμός» ἤ «Ὀργανισμός», τήν ἐπωνυμία τοῦ σωματείου στό ὁποῖο ἀφορᾶ, συχνά δέ καί τήν ἕδρα τοῦ σωματείου. Ἐν συνεχείᾳ ἀναφέρονται ἡ χρονολογία συντάξεως τοῦ καταστατικοῦ ἤ τῆς ἐγκρίσεώς του ἀπό τούς ἱδρυτές του, ἐφ' ὅσον μνημονεύεται σ' αὐτό, τό ἔτος δημοσιεύσεως τοῦ καταστατικοῦ στήν ΕτΚ (ἡ προαναφερθεῖσα χρονολογία διαφέρει ἀπό τήν χρονολογία δημοσιεύσεως κατά μῆνες, συχνά δέ καί κατά ἔτη) καί τέλος ἡ σελίδα τοῦ ἀντίστοιχου ἐτήσιου τόμου τῆς ΕτΚ ἀπό ὅπου ἀρχίζει ἡ δημοσίευση τοῦ καταστατικοῦ.

3. *Τά βασικά στοιχεῖα τοῦ περιεχομένου* κάθε καταστατικοῦ, γιά τά ὁποῖα ἔγινε λόγος παραπάνω ὑπό Ι καί τά ὁποῖα ἀναφέρονται κατά τήν παρουσίαση τοῦ καταστατικοῦ μετά ἀπό τά προεκτεθέντα προσδιοριστικά στοιχεῖα του, εἶναι κυρίως τά ἀκόλουθα: α) ἡ ἕδρα τοῦ ἀντιστοίχου σωματείου, ἄν δέν περιλαμβάνεται στά παραπάνω προσδιοριστικά στοιχεῖα ἐπειδή δέν περιέχεται στόν τίτλο τοῦ καταστατικοῦ, β) τά πρόσωπα πού γίνονται δεκτά ὡς μέλη στό σωματεῖο καί εἰδικότερα τό εἶδος τοῦ ἐπαγγέλματός τους, ὁ τόπος ἀσκήσεώς του, ἡ ἰδιότητά τους ὡς μισθωτῶν ἤ ὡς ἐπιχειρηματιῶν, ἡ ἀπαιτούμενη ἡλικία τους καί οἱ συνέπειες τῆς ἀποχωρήσεώς τους ἀπό τό ἐπάγγελμα ἤ ἀπό τό σωματεῖο, γ) τά πρόσωπα πού ἔχουν τό δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καί τοῦ ἐκλέγεσθαι, δ) οἱ σκοποί τοῦ σωματείου καί τά μέσα πραγματοποιήσεώς τους, ε) ἡ καθορισθεῖσα διάρκεια τοῦ σωματείου, στ) ἡ προθεσμία, μετά τήν παρέλευση τῆς ὁποίας ἐπιτρέπεται ἡ τροποποίηση τοῦ καταστατικοῦ καί ζ) ἡ ἀριθμητική σύνθεση τῶν μελῶν κατά τήν ἵδρυ-

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

ση, τήν λειτουργία ἤ τήν διάλυση τοῦ σωματείου.

Ἀπό τά παραπάνω βασικά στοιχεῖα, καταχωροῦνται κατά τήν παρουσίαση τοῦ καταστατικοῦ ὅσα προβλέπονται σ' αὐτό. Ἐξ ἄλλου, ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν σχετικές πληροφορίες, μνημονεύονται καί οἱ προγενέστερες ἤ μεταγενέστερες μεταβολές τοῦ καταστατικοῦ ἤ τοῦ ἀντιστοίχου σωματείου, καθώς καί τά σωματεῖα πού σχετίζονται στενά μέ τό σωματεῖο αὐτό.

Ἐπειδή οἱ πληροφορίες γιά καθένα ἀπό τά παραπάνω βασικά στοιχεῖα προκύπτουν συνήθως ἀπό τόν συνδυασμό περισσοτέρων φράσεων τοῦ καταστατικοῦ, οἱ ὁποῖες μάλιστα εὑρίσκονται διάσπαρτες σέ διάφορα ἄρθρα του, καταβλήθηκε ἰδιαίτερη προσπάθεια κατά τήν παρουσίαση τῶν ἐν λόγω στοιχείων, ὥστε νά ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν ὅλες οἱ σχετικές πληροφορίες κάθε καταστατικοῦ καί νά ἀποδοθεῖ πιστά τό νόημα τῶν σχετικῶν ὅρων - διατάξεών του. Στίς περιπτώσεις πού τά βασικά στοιχεῖα (καί ἰδίως οἱ σκοποί τοῦ σωματείου) περιγράφονται στά καταστατικά μέ ἰδιότυπες ἤ κρίσιμες ἤ παραστατικές φράσεις, προτιμήθηκε νά παρατεθοῦν αὐτούσιες οἱ φράσεις αὐτές.

Πολλά καταστατικά ὁρίζουν ὅτι σκοπός τοῦ σωματείου ἤ μέσα πραγματοποιήσεως τοῦ σκοποῦ του εἶναι: ἡ παροχή στά μέλη του ἰατρικῆς ἤ/καί φαρμακευτικῆς περιθάλψεως ἤ/καί χρηματικῶν βοηθημάτων λόγω ἀσθένειας, ἀναπηρίας, ἀνεργίας ἤ γήρατος ἤ/καί ἡ παροχή στίς οἰκογένειες τῶν μελῶν συντάξεως λόγω θανάτου τοῦ μέλους ἤ ἄλλων χρηματικῶν βοηθημάτων καί τῶν δαπανῶν κηδείας. Κατά τήν παρουσίαση τῶν παραπάνω καταστατικῶν, γιά νά ἀποφευχθεῖ ἡ ἐπαναληπτική ἀναλυτική ἀναφορά τῶν ἐν λόγω ἀσφαλιστικῶν παροχῶν, οἱ ὁποῖες ἄλλωστε θά ἐξεταστοῦν εἰδικότερα σέ ἑπόμενο κεφάλαιο, ἀναφέρεται συνοπτικά ὅτι σκοπός τοῦ σωματείου ἤ μέσα πραγματώσεως τοῦ σκοποῦ του εἶναι ἡ χορήγηση ἀσφαλιστικῶν παροχῶν στά μέλη του ἤ στίς οἰκογένειές τους.

III. Διάρθρωση τοῦ περιεχομένου τῶν καταστατικῶν

1. Στήν ΕτΚ ὅπου ἔχουν δημοσιευθεῖ τά παραπάνω καταστατικά, τό κείμενο καθενός ἀπό αὐτά καταλαμβάνει συνήθως μέν 2-4 *σελίδες της*, σέ ἀρκετές δέ περιπτώσεις 5 ἤ 6 σελίδες καί σέ ἐλάχιστες περιπτώσεις μία σελίδα. Τό μέγεθος τῶν σελίδων τῆς ΕτΚ

Δημόσια Βιβλιοθήκη Κοντού

εἶναι ὅμοιο μέ ἐκεῖνο τῆς σημερινῆς ἐκδόσεως της. Τό ἴδιο συμβαίνει κατά τό πλεῖστον καί μέ τά τυπογραφικά στοιχεῖα τῶν σελίδων.

2. Ἀπό *τά θέματα, στά οποῖα ἀναφέρεται τό περιεχόμενο τῶν καταστατικῶν* καί τά ὁποῖα θά ἐξετασθοῦν ἀναλυτικότερα στά ἑπόμενα κεφάλαια κατά περίπτωση, ἄλλα μέν ρυθμίζονται σέ ὅλα τά καταστατικά, ἄλλα δέ ρυθμίζονται μόνον σέ πολλά ἤ σέ ἀρκετά ἤ σέ λίγα καταστατικά.

Εἰδικότερα, ὅλα σχεδόν τά καταστατικά ρυθμίζουν τουλάχιστον τά ἀκόλουθα θέματα: σκοποί τοῦ σωματείου, προϋποθέσεις κτήσεως τῆς ἰδιότητας τοῦ (τακτικοῦ) μέλους, δικαιώματα καί ὑποχρεώσεις τῶν μελῶν, πόροι καί δαπάνες τοῦ σωματείου, συγκρότηση, λειτουργία καί ἁρμοδιότητες τῶν διοικητικῶν ὀργάνων του, ἑορτή του, σύμβολά του καί προϋποθέσεις τῆς διαλύσεώς του.

Ἐπί πλέον ὅμως ρυθμίζονται καί τά ἀκόλουθα θέματα, ἄλλα ἀπό πολλά καταστατικά, ἄλλα ἀπό ἀρκετά καί ἄλλα ἀπό λίγα: προϋποθέσεις καί συνέπειες τῆς κτήσεως τῆς ἰδιότητας τοῦ ἐκτάκτου ἤ τοῦ ἀντεπιστέλλοντος ἤ τοῦ ἐπιτίμου μέλους ἤ τοῦ δωρητῆ ἤ τοῦ εὐεργέτη, μεταβίβαση τῆς ἰδιότητας τοῦ μέλους ἤ τῶν μετοχῶν του, ἀπώλεια τῆς ἰδιότητας του μέλους, πειθαρχικές παραβάσεις καί κυρώσεις, μέσα πραγματοποιήσεως τῶν σκοπῶν τοῦ σωματείου, διάκριση τῶν ἀσφαλιστικῶν κεφαλαίων ἀπό τήν λοιπή περιουσία του, εἰδική εἰσφορά τῶν ὑποψηφίων γιά θέσεις τῶν διρικητικῶν ὀργάνων του, εὐθύνη τῶν διοικητικῶν ὀργάνων, ἀπαγόρευση τῶν πολιτικῶν συζητήσεων κατά τίς συνεδριάσεις, διαιτητική ἐπίλυση διαφορῶν, κατάρτιση ἐσωτερικοῦ κανονισμοῦ τοῦ σωματείου, σχέσεις του μέ ἄλλα σωματεῖα, πρόσληψη προσωπικοῦ γιά τίς ἀνάγκες του, προϋποθέσεις τροποποιήσεως τοῦ καταστατικοῦ, τύχη τῆς περιουσίας τοῦ σωματείου μετά τήν διάλυσή του, προϋποθέσεις τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας του κλπ. Τό μεγαλύτερο ὅμως μέρος κάθε καταστατικοῦ ἀφιερώνεται στήν ρύθμιση ἑνός μεγάλου ἀριθμοῦ θεμάτων πού ἀφοροῦν στά ποικίλα μέσα πραγματοποιήσεως τῶν σκοπῶν τοῦ σωματείου (βλ. §17) καί στά ὄργανά του.

Ἀπό τά προεκτεθέντα, προκύπτει ὅτι τά περισσότερα καταστατικά ἐρρύθμιζαν ὄχι μόνον τά θέματα πού ρυθμίζουν συνήθως καί τά καταστατικά τῶν σημερινῶν συνδικάτων, ἀλλά καί πολλά

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

ἄλλα. Πολλά μάλιστα ἀπό τά καταστατικά ἐκεῖνα ἦσαν ἀρτιότερα ὡς πρός τό περιεχόμενο καί ὡς τήν τεχνική τους ἀπό ἀρκετά σημερινά καί μποροῦν νά χρησιμοποιηθοῦν ὡς ὑποδείγματα γιά τήν κατάρτιση τῶν σημερινῶν καταστατικῶν.

3. Ὡς πρός τήν *τεχνική τῆς διαρθρώσεως* τοῦ περιεχομένου τῶν καταστατικῶν παρατηροῦμε τά ἑξῆς: Σέ ὅλα τά καταστατικά, τό κύριο περιεχόμενό τους διαιρεῖται σέ ἐνάριθμα ἄρθρα. Συχνά ὅπως ἡ ρύθμιση ἑνός θέματος γίνεται ἀδικαιολόγητα σέ περισσότερα ἀπό ἕνα ἄρθρα, τά ὁποῖα μάλιστα εἶναι ἀσυνεχῆ. Ἀπό τά 170 καταστατικά, τά 55 διαιροῦνται μόνον σέ ἄρθρα, ἐνῶ τά ὑπόλοιπα 115 διακρίνονται καί σέ κεφάλαια, τά περισσότερα ἀπό τά ὁποῖα φέρουν τίτλο ὁ ὁποῖος ὑποδηλώνει, ἄλλοτε ἐπιτυχῶς καί ἄλλοτε ἀνεπιτυχῶς, τό ρυθμιζόμενο εὐρύτερο θέμα. Σέ μερικές περιπτώσεις τά κεφάλαια ὑποδιαιροῦνται σέ εἰδικότερες ἑνότητες πού φέρουν ἀναλόγους ὑποτίτλους.

Ἔτσι π.χ. τό περιεχόμενο τοῦ καταστατικοῦ «τῆς ἐν Ἀθήναις ἑταιρίας Ἀδελφότης βυρσοδεψῶν» (Κ 12) διαιρεῖται στίς ἑξῆς ἑνότητες. Κεφάλαιον Α΄: Σκοπός καί διάρκεια. Κεφάλαιον Β΄: Μέλη καί καταθέσεις. Κεφάλαιον Γ΄: Πόροι τῆς ἑταιρίας. Κεφάλαιον Δ΄: Διοίκησης τῆς ἑταιρίας. Κεφάλαιον Ε΄: Γενικαί συνελεύσεις. Κεφάλαιον ΣΤ΄: Εἰδικά καθήκοντα, (ὑπότιτλοι:) Α) Τῶν μελῶν τῆς διοικούσης ἐπιτροπῆς. Β) Τῶν μελῶν τοῦ γνωμοδοτικοῦ συμβουλίου. Γ) Τοῦ προεδρείου τῶν γενικῶν συνελεύσεων. Δ) Τοῦ γενικοῦ γραμματέως. Κεφάλαιον Ζ΄ : Περί ἐτησίων δαπανῶν. Κεφάλαιον Η΄ (δέν φέρει τίτλο, ἀλλά μόνον ὑποτίτλους:) Ἐπίσημος ἑορτή τῆς Ἀδελφότητος. Διαφοραί συντεχνιτῶν. Ὑποχρεώσεις ἐκλεξίμων. Σφραγίς καί σημαία. Κεφάλαιον Θ΄: Ὅροι πειθαρχικοί καί περιοριστικοί. Κεφάλαιον Ι΄ (δεν φέρει τίτλο, ἀλλά μόνον ὑποτίτλους:) Περί διαλύσεως τῆς ἑταιρίας. Διορισμός ἐκκαθαριστῶν. Φιλανθρωπικόν ταμεῖον διαλυομένης τῆς ἑταιρίας. Πιστοποίησις ἀσθενείας ἤ ἀνικανότητος. Κατάστημα τῆς Ἀδελφότητος. Πρακτικόν τῆς Γ΄ γενικῆς συνελεύσεως.

IV. Ἡ προέλευση τῶν κανόνων πού προκύπτουν ἀπό τά καταστατικά

1. Ὅπως εἴδαμε προηγουμένως ὑπό III 2, ὅλα μέν τά καταστατικά ἀναφέρονταν τουλάχιστον σέ ὁρισμένα κοινά θέματα,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κύπρου

πολλά δέ ἀπό αὐτά ἤ ἀρκετά ἤ λιγότερα ἀναφέρονταν ἐπί πλέον καί σέ ἄλλα κοινά θέματα. Ἐξ ἄλλου, ἀπό τήν ἀνάλυση πού γίνεται στά ἑπόμενα κεφάλαια, προκύπτει ὅτι ἡ εἰδικότερη ρύθμιση τῶν παραπάνω κοινῶν θεμάτων στά καταστατικά πού ἀναφέρονταν σ᾽ αὐτά ἦταν σχεδόν ὅμοια, τουλάχιστον στίς γενικές γραμμές της.

Με βάση τίς παρατηρήσεις αυτές, μποροῦμε νά δεχθοῦμε ὅτι τά παραπάνω καταστατικά *καταρτίζονταν σύμφωνα μέ ὁρισμένους ζωντανούς κανόνες*, οἱ ὁποῖοι ὅριζαν ποιά θέματα ἐπιβάλλεται ἤ ἐπιτρέπεται νά προβλέπουν τά καταστατικά τῶν σωματείων καί ποιό εἰδικότερο περιεχόμενο ἐπιτρέπεται νά ἔχουν τά θέματα αὐτά στά καταστατικά.

Οἱ περισσότεροι ἀπό τούς ζωντανούς αὐτούς κανόνες δέν προβλέπονταν ἀπό τό τότε ἐπίσημο δίκαιο, διότι, ὅπως θά δοῦμε στά ἑπόμενα κεφάλαια, τό δίκαιο αὐτό περιεῖχε μόνον λίγους τέτοιους κανόνες. Τό πιθανότερο λοιπόν εἶναι ὅτι οἱ προαναφερθέντες ζωντανοί συνδικαλιστικοί κανόνες, τουλάχιστον οἱ περισσότεροι, εἶχαν διαμορφωθεῖ ἐθιμικά.

Ἡ ἐξακρίβωση τῶν συγκεκριμένων ζωντανῶν συνδικαλιστικῶν κανόνων πού εἶχαν ἐθιμική προέλευση θά γίνει κατά περίπτωση σέ ἑπόμενα κεφάλαια. Ἀντίθετα, ἡ παροῦσα νομική μελέτη δέν θά ἀσχοληθεῖ διεξοδικά καί μέ τήν ἐξακρίβωση τῶν συγκεκριμένων παραγόντων πού συνετέλεσαν ἄμεσα ἤ ἔμμεσα στήν διαμόρφωση τῶν ἐθιμικῶν αὐτῶν κανόνων (συγκεκριμένα πρόσωπα, πρωτοποριακές τοπικές ὁμάδες, χρησιμοποιηθέντα πρότυπα κλπ), διότι τό ἐνδιαφέρον αὐτό ζήτημα ἀνήκει στήν ἁρμοδιότητα ἄλλων ἱστορικῶν κλάδων. Ἐπισημαίνεται μόνον γενικά ὅτι τούς παραπάνω ζωντανούς κανόνες εἶναι πιθανόν νά μετέφεραν στό ἑλληνικό κράτος ἀπό ἄλλες εὐρωπαϊκές χῶρες, ὅπου ἴσχυαν οἱ κανόνες αὐτοί, διάφοροι νομικοί, διανοούμενοι, ἔμποροι κλπ, οἱ ὁποῖοι ἐγνώριζαν τό περιεχόμενο τῶν γραπτῶν ἤ ἐθιμικῶν κανόνων αὐτῶν. Ἐπίσης, ἀμέσως παρακάτω, γίνεται ἀναφορά στούς συντάκτες μερικῶν καταστατικῶν καί στίς ὁμοιότητες πού παρατηροῦνται μεταξύ ὁρισμένων καταστατικῶν.

2. *Οἱ συντάκτες* τῶν ἐξεταζομένων καταστατικῶν εἶναι γνωστοί μόνον ὡς πρός 24 ἀπό αὐτά. Ἀλλά καί ὡς πρός τά 24 αὐτά καταστατικά δέν γνωρίζομε τά σχετικά πρότυπα πού πιθανῶς εἶχαν ὑπ᾽ ὄψιν τους οἱ συντάκτες τῶν καταστατικῶν αὐτῶν. Συγκε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντος

κριμένα, τά καταστατικά αὐτά τά εἶχαν συντάξει:

α) Ὁρισμένοι συμβολαιογράφοι, τῶν ὁποίων τά ὀνόματα ἀναφέρονται σε 11 καταστατικά πού εἶχαν συντάξει οἱ ἴδιοι. Πρόκειται γιά τά καταστατικά τῶν σωματείων πού εἶχαν ἱδρύσει: οἱ τεχνίτες τῆς Γαλλικῆς Ἑταιρίας Λαυρίου (Κ11), οἱ σανδαλοποιοί, οἱ πιλοποιοί, οἱ οἰνοπαντοπῶλες, οἱ κρεοπῶλες καί οἱ καφεπῶλες τῆς Ἀθήνας (Κ29, 42, 62, 68 και 78 ἀντίστοιχα), οἱ ἐμποροϋπάλληλοι τῆς Ἀθήνας (Κ137 και 138) καί οἱ τέκτονες, οἱ τεχνίτες καί οἱ ἐμποροϋπάλληλοι τῆς Καλαμάτας (Κ 89, 90 και 146 ἀντίστοιχα).

β) Ὁ Ἀρ. Οἰκονόμος, γιά τόν ὁποῖο ἀναφέρθηκαν στήν § 3 μερικές βιογραφικές πληροφορίες καί ὁ ὁποῖος εἶχε συντάξει τά καταστατικά τῶν σωματείων, τῶν ἀρτοποιῶν, τῶν ἀμαξηλατῶν καί τῶν κουρέων τῆς Ἀθήνας (Κ 51, 97 και 114 ἀντίστοιχα) καί τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑταιρίας τοῦ λαοῦ «ἡ Ἕνωσις» (Κ168).[141]

γ) Ὁ Βασίλειος Γεωργ. Ἀλβάνωφ, ὁ ὁποῖος, ὅπως προκύπτει ἀπό τό Κ5, καταγόταν ἀπό τήν Θήβα (εἶχε πατέρα ἱερέα), ἀλλά δέν γνωρίζομε ποιό ἐπάγγελμα ἐξασκοῦσε καί τί γνώσεις εἶχε, οὔτε ἄν χρησιμοποιοῦσε κάποια πρότυπα γιά τήν σύνταξη τῶν καταστατικῶν. Ὁ Β. Ἀλβάνωφ εἶχε συντάξει τά καταστατικά ἐννέα σωματείων, τά ὁποῖα εἶχαν ἱδρύσει κατά τά ἔτη 1888-1899 οἱ ἑξῆς ἐπαγγελματίες τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ (μέ χρονολογική σειρά): οἱ σιδηρουργοί, οἱ ἐλαιοχρωματιστές, οἱ λαχανοπωροπῶλες, οἱ φανοποιοί, οἱ βυρσοδέψες, οἱ τεχνίτες

---

141. Βλ. καί παραπάνω στήν §7 ὑπό 3, καθώς καί *Ἀλ. Οἰκονόμου*, ὅ.π., σ. 166, 359, 514, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ὁ Ἀρ. Οἰκονόμος εἶχε συντάξει καί τά καταστατικά τῶν συνδικάτων τῶν δικαστικῶν κλητήρων, τῶν τυπογράφων, τῶν ὑποδηματοποιῶν, τῶν ὑελοπωλῶν, τῶν ξυλουργῶν καί τῶν ἐμπροϋπαλλήλων. Ἐφ' ὅσον ὅμως δέν παρατίθενται συγκεκριμένα σχετικά στοιχεῖα, δέν εἶναι δυνατόν νά ἐκτιμηθεῖ ἄν πρόκειται γιά τά καταστατικά τῶν συνδικάτων αὐτῶν πού δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ ἤ ἔστω ἄν ὑπάρχουν ὁμοιότητες μεταξύ ἐκείνων καί τῶν νεοτέρων πού δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ. Ὁ Ἀρ. Οἰκονόμος συνέβαλε καί στήν κατάρτιση τοῦ καταστατικοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ διδασκαλικοῦ συλλόγου τό 1873: «Οἱ τό καταστατικόν συντάξαντες εἶχον μέν τήν ἀρίστην πρόθεσιν, ἀλλά δέν ἦσαν εἰδικοί τοιούτων ἔργων. Τούτου ἕνεκεν ἐνομίσαμεν τό πρῶτον τῶν καθηκόντων ἡμῶν νά ὑποβάλωμεν τό ἡμέτερον καταστατικόν εἰς εἰδικόν ἄνδρα, τό ὑφηγητήν τῆς Οἰκονομολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ κ. Ἀριστείδην Οἰκονόμου, ὅστις πάνυ φιλοτίμως ἔν τισι κατέστησε κρεῖττον τοῦ ὑπάρχοντος» (*Πρακτικά τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἑλληνικοῦ διδασκαλικοῦ συλλόγου*, 1873, σ. 8).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντου

κουρεῖς, οἱ μαγειροϋπάλληλοι, οἱ ξενοδόχοι καί οἱ καπνέμποροι (Κ 1, 86, 73, 5, 12, 116, 110, 111 καί 79 ἀντίστοιχα). Στά περισσότερα ἀπό τά σωματεῖα αὐτά, ὁ Ἀλβάνωφ εἶχε παραστεῖ ὡς προσωρινός γραμματέας τῶν ἱδρυτικῶν συνελεύσεών τους, σέ μερικά δέ εἶχε προσληφθεῖ ὡς ἔμμισθος γραμματέας.

3. Μεταξύ τῶν 170 καταστατικῶν, περιλαμβάνονται ὁρισμένα, τό καθένα ἀπό τά ὁποῖα εἶναι *σχεδόν ὅμοιο* ἤ κατά πολύ ὅμοιο ὡς πρός τό περιεχόμενο καί τή δομή του μέ ἕνα τουλάχιστον ἄλλο καταστατικό. Ὡς πρός τα καταστατικά αὐτά, πρέπει νά δεχθούμε ὅτι εἶναι ὅμοια ἐπειδή εἶχαν συνταχθεῖ ἀπό τό ἴδιο πρόσωπο ἤ μέ βάση τό ἴδιο πρότυπο ἤ ἐπειδή τά προγενέστερα εἶχαν χρησιμοποιηθεῖ ὡς πρότυπα γιά τά μεταγενέστερα. Τά ἐν λόγω ὅμοια καταστατικά μποροῦν νά διακριθοῦν στίς ἑξῆς κατηγορίες.

α) Καταστατικά πού εἶναι ὅμοια μέ τά παραπάνω πού εἶχε συντάξει ὁ Β. Ἀλβάνωφ, ἀλλά καί μεταξύ τους. Πρόκειται γιά 12 καταστατικά, τά ὁποῖα καταρτίσθηκαν κατά τά ἔτη 1889-1896 καί τά ὁποῖα ἀφοροῦν σέ σωματεῖα πού εἶχαν ἱδρύσει οἱ ἑξῆς ἐπαγγελματίες τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ (κατά χρονολογική σειρά): οἱ μαρμαρογλύφες, οἱ ὑελολαμποπῶλες, οἱ κουρεῖς, οἱ ζαχαροπλάστες, οἱ ἰχθυοπῶλες, οἱ μηχανουργοί, οἱ γαλακτοκόμοι, οἱ κονιαστές, οἱ ὑπαλληλοκαφεπῶλες καί οἱ κρεοπῶλες (Κ 83,82,115,55,71,9,77,85,113 καί 68 ἀντίστοιχα) καί στά σωματεῖα τῶν σιδηρουργῶν τῆς Χαλκίδας (Κ3) καί τῶν τεχνιτοεργατῶν τῆς Λειβαδιᾶς (Κ153).[142]

β) Καταστατικά, τά ὁποῖα ἀφοροῦν στό ἴδιο σωματεῖο καί ἀπό τά ὁποῖα τό πρῶτο ἐγκρίθηκε κατά τήν ἵδρυση τοῦ σωματείου, τά δέ ὑπόλοιπα ἐγκρίθηκαν ἀργότερα διαδοχικῶς καί κυρίως κατά τήν ἐπανίδρυση τοῦ σωματείου. Τέτοια εἶναι τά καταστατικά πού ἀφοροῦν στό ἴδιο σωματεῖο ἤ στό ἀρχικό καί στά

---

142. Τά καταστατικά αὐτά πρέπει νά εἶχαν συνταχθεῖ ἀπό τόν Ἀλβάνωφ, δεδομένου ὅτι ἀφοροῦν σέ συνδικάτα πόλεων, στίς ὁποῖες αὐτός διατηροῦσε κοινωνικός δεσμούς λόγω τῆς διαμονῆς του σ᾽ αὐτές ἤ λόγω τῆς καταγωγῆς του ἀπό τήν γειτονική Θήβα. Τό Κ74 ὁμοιάζει μέ τό Κ73, τό ὁποῖο ὑπογράφεται ἀπό τόν Ἀλβάνωφ, μᾶλλον ἐπειδή ἀφορᾶ στό ἴδιο συνδικάτο. Κατά τά ἔτη 1900-1909, δέν δημοσιεύονταν συνήθως τά καταστατικά στήν ΕτΚ καί γι᾽ αὐτό δέν γνωρίζομε ἄν εἶχαν ἐγκριθεῖ κατά τά ἔτη αὐτά καί ἄλλα καταστατικά πού εἶχαν συνταχθεῖ ἀπό τόν Ἀλβάνωφ ἤ εἶχαν ὡς πρότυπα τά καταστατικά του.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοντοσ

νεότερα σωματεῖα: τῶν ἀργυροχρυσοχόων τῆς Ἀθήνας (Κ6, 7 καί 8), τῶν τεχνιτῶν τῆς Καλαμάτας (Κ 90 καί 91), τῶν Ἑλλήνων ἐμποροπλοιάρχων (Κ 99 καί 100), τῶν ἐργατῶν τῆς Κέρκυρας (Κ 148 καί 149) κλπ.

γ) Καταστατικά πού ἀνῆκαν σέ ὁμοειδῆ ἤ σέ σχεδόν ὁμοειδῆ σωματεῖα τῆς ἴδιας πόλεως ἤ γειτονικῶν πόλεων, ὅπως εἶναι ἐκεῖνα πού ἀνῆκαν σέ σωματεῖα πού εἶχαν ἱδρύσει: οἱ ὑποδηματοποιοί καί οἱ σανδαλοποιοί τοῦ Ναυπλίου (Κ 32 καί 33), οἱ ὑποδηματοποιοί τοῦ Πειραιᾶ καί οἱ πεδιλοσαγματοποιοί τῆς Ἀθήνας (Κ 27 καί 30), οἱ ὑποδηματοποιοί τῆς Καλαμάτας, οἱ σανδαλοποιοί τῆς Καλαμάτας καί οἱ σανδαλοποιοί τῆς Μεσσήνης (Κ 34, 35 καί 36), οἱ ἐργάτες Ἀργοστολίου καί οἱ ἐργάτες Ληξουρίου (Κ 155, 158 καί 159), «οἱ συντεχνίες» τοῦ Πύργου (Κ 164 καί 165) κλπ.

δ) Καταστατικά πού ἀνῆκαν σέ ὁμοειδῆ σωματεῖα διαφόρων μή γειτονικῶν πόλεων, ὅπως εἶναι ἐκεῖνα πού ἀνῆκαν σέ σωματεῖα, τά ὁποῖα εἶχαν ἱδρύσει: οἱ βαρελοποιοί τῆς Ἴου, τῆς Ἀθήνας καί τῆς Ἰτέας (Κ 24, 25 καί 26), οἱ ἐμπορορραπτεργάτες τῆς Ἀθήνας καί τῆς Πάτρας (Κ 40 καί 44), οἱ ἔμποροι καί οἱ βιομήχανοι τῆς Ἀθήνας, τῆς Καλαμάτας, τῆς Τρίπολης καί τοῦ Γυθείου (Κ 122, 127, 133 καί 135) καί οἱ ἐμποροϋπάλληλοι τῆς Ἑρμούπολης (Κ 142, 143 καί 144) καί τῆς Καλαμάτας (Κ 146).

§11. Καταστατικά ὁμοιοεπαγγελματικῶν σωματείων

Ι. Βιομηχανία καί Βιοτεχνία

1. Μεταλλουργία

Κ1. *Ὀργανισμός τῆς Ἀδελφότητος τῶν σιδηρουργῶν, 15.5.1988, ΕτΚ 1888 σελ. 907.* Μέλη τῆς ἀδελφότητας γίνονται οἱ καταστηματάρχες καί οἱ τεχνίτες (καλφάδες) σιδηρουργοί τῆς Ἑλλάδας (τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους). Ἡ ἀδελφότητα ἑδρεύει στήν Ἀθήνα καί διατηρεῖ τοπικά συμβούλια «ἐν διαφόροις κέντροις τοῦ Κράτους, ἔνθα ὑπάρχουσι σιδηρουργεῖα». Οἱ μετοχές τῶν μελῶν μεταβιβάζονται στούς κληρονόμους τους ἐφ' ὅσον αὐτοί εἶναι σιδηρουργοί. Σκοποί τῆς ἀδελφότητας εἶναι «πρῶτον ἡ φιλανθρωπική μεταξύ τῶν μελῶν αὐτῆς ἐπικουρία, ἤτοι ἀπονομή βοηθημά-

Βιβλιοθήκη Κέντρου Μελετών

των εἰς τά ἀπρόβλεπτον δυστύχημα παθόντα μέλη καί χορήγησις ἰατρικῆς περιθάλψεως, καί δεύτερον ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐγχωρίου σιδηρουργικῆς βιομηχανίας καί τῆς τῶν τεχνουργημάτων αὐτῆς ἐμπορίας, ἐπί τῆ βάσει τῆς νεωτέρας ἐπαγγελματικῆς προόδου». Μέσα πραγματώσεως τοῦ δεύτερου σκοποῦ εἶναι, μεταξύ ἄλλων: ἡ ἀναγνώριση εὑρεσιτεχνιῶν τῶν μελῶν τῆς ἀδελφότητας, ἡ διοργάνωση ἐκθέσεως τεχνουργημάτων τῶν μελῶν κατ' ἔτος, ἡ ἵδρυση ἐργοστασίων, ἀποθήκης καί ἐσπερινῆς σχολῆς της γιά τούς καλφάδες καί τούς μαθητευόμενους καί ἡ προμήθεια ἐργαλείων στά μέλη της. Ἡ ἀδελφότητα δέν διαλύεται πρίν ἀπό δέκα ἔτη, ἔστω καί ἄν ἀπομείνουν 12 μέλη. Βλ. ὅμως τό Κ2.

Κ2. *Καταστατικόν τοῦ Συνδέσμου τῶν ἐν Ἀθήναις σιδηρουργῶν «Τό Ἐθνικόν Μεγαλεῖον ἐν τῆ βιομηχανίᾳ», 19.6.1894, ΕτΚ 1895, σελ. 140.* Ἀναφέρει ὅτι ἡ ἀδελφότητα τοῦ Κ1 συγχωνεύεται μέ τόν νεοϊδρυόμενο σύνδεσμο, ὁ ὁποῖος ἑδρεύει στήν Ἀθήνα καί ἔχει ὡς μέλη του τούς σιδηρουργούς καί τούς ὀρειχαλκεῖς τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ. Οἱ ἐκ διαθήκης κληρονόμοι τῶν μελῶν δέν ἔχουν τό δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καί τοῦ ἐκλέγεσθαι. Δέν ἐπιτρέπεται ἡ μεταβίβαση τῶν μετοχῶν σέ ἄτομα πού δέν εἶναι σιδηρουργοί. Σκοπός τοῦ συνδέσμου εἶναι «ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐγχωρίου σιδηρουργικῆς βιομηχανίας, ἡ προστασία ἐν γένει τῶν συμφερόντων τῆς συντεχνίας τῶν σιδηρουργῶν καί ἡ εἰς ἀτυχεῖς περιστάσεις φιλανθρωπική μεταξύ τῶν ἀποτελούντων αὐτόν ἐπικουρία». Μέσα πραγματώσεως τοῦ σκοποῦ εἶναι ἡ προμήθεια ὑλικοῦ στά μέλη, ἡ χορήγηση σ' αὐτά ἀσφαλιστικῶν παροχῶν, δανείων μέ ἐπιτόκιο 8% καί μερίσματος καί ἡ ἵδρυση ἐργοστασίου τοῦ συνδέσμου. Ἡ διάρκεια τοῦ συνδέσμου ὁρίζεται εἰκοσαετής. Ἀκολούθησε ἡ ἔγκριση τοῦ καταστατικοῦ τοῦ Συνδέσμου τῶν ἐν Ἀθήναις σιδηρουργῶν καί ὀρειχαλκέων «Τό Ἐθνικόν Μεγαλεῖον ἐν τῆ Ἐθνικῆ Βιομηχανίᾳ» (ΕτΚ 1905 σελ. 744), ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ μᾶλλον συνέχεια τοῦ προηγουμένου.

Κ3. *Ὀργανισμός τῆς ἐν Χαλκίδι Ἀδελφότητος τῶν σιδηρουργῶν, 1.6.1892, ΕτΚ 1892 σελ. 1329.* Μέλη τῆς ἀδελφότητας γίνονται οἱ σιδηρουργοί, οἱ ὁπλοποιοί, οἱ χαλκεῖς, οἱ ὀρειχαλκεῖς, οἱ ὡρολογοποιοί καί οἱ χρυσοχόοι τῆς Χαλκίδας, ἐργοστασιάρχες καί τεχνίτες (καλφάδες), καθώς καί οἱ ἀσκοῦντες ἄλλο ἐπάγγελμα. Ἀπό τούς τελευταίους ὅμως, μόνον ἕνας μπορεῖ να μετέχει στό Διοικ. Συμβούλιο. Ὁ γραμματέας καί τά μέλη τῆς ἐλεγκτικῆς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντος

ἐπιτροπῆς ἐπιτρέπεται νά μήν εἶναι μέλη τῆς ἀδελφότητας. Οἱ κληρονόμοι ὑπεισέρχονται στά δικαιώματα τοῦ κληρονομουμένου μέλους ἄν ἀσκοῦν τά παραπάνω ἐπαγγέλματα. Σκοπός τῆς ἀδελφότητας εἶναι «κυρίως μέν ἡ φιλανθρωπική μεταξύ τῶν μελῶν ἐπικουρία, ἤτοι ἀπονομή βοηθημάτων εἰς τά ἀπρόβλεπτον δυστύχημα ἤ ἕνεκα γήρατος παθόντα μέλη καί χορήγησις ἰατρικῆς περιθάλψεως, εἶτα δέ ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας». Ἡ ἀδελφότητα χορηγεῖ στά μέλη της δάνεια μέ ἐπιτόκιο 5%. Ἡ διάρκειά της ὁρίσθηκε δεκαετής, ἀλλά παρατάθηκε τό 1904 (ΕτΚ 1904 σ. 302).

Κ4. *Καταστατικόν τῆς Ἀδελφότητος τῶν σιδηροχυτῶν ὁ Ἥφαιστος, 12.7.1898, ΕτΚ 1898 σ.115.* Μέλος τῆς ἀδελφότητας δύναται νά εἶναι «πᾶς σιδηροχύτης οἱασδήποτε τάξεως». Ἀπό ὁρισμένους ὅρους τοῦ καταστατικοῦ, προκύπτει ὅτι τά μέλη ἔπρεπε νά ἀσκοῦν τό ἐπάγγελμα μᾶλλον στόν Πειραιᾶ, ὅπου εἶχε τήν ἕδρα της ἡ ἀδελφότητα. Τό Διοικ. Συμβούλιό της «ἀποτελεῖται ἐκ τόσων μελῶν, ὅσα εἶναι τά ἐν Πειραιεῖ σιδηρουργικά ἐργοστάσια, παρ' οἷς ἐργάζονται σιδηροχύται, μέλη της Ἀδελφότητος, οὐχί ὀλιγώτεροι τῶν τριῶν». Οἱ σοβαρές ἀποφάσεις λαμβάνονται ἀπό τή Γ.Σ. «Σκοπός τῆς Ἀδελφότητος εἶναι α΄) ἡ σύσφιγξις τῶν δεσμῶν τῆς συναδελφότητος διά τῆς καλλιεργείας τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀλληλεγγύης καί ἡ ἐπιδίωξις τῆς βελτιώσεως τῆς θέσεως αὐτῶν, καί β΄) ἡ διαπαιδαγώγησις τῶν μελῶν εἰς τήν ἐγκράτειαν διά τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πνεύματος τῆς ἀποταμιεύσεως. Ὁ σκοπός οὗτος ἐπιδιώκεται πρῶτον διά τῆς χορηγίας περιθάλψεων εἰς τά λαμβάνοντα ἀνάγκην τούτων μέλη τῆς Ἀδελφότητος, ἤ τάς οἰκογενείας αὐτῶν, βραδύτερον δέ διά τῆς ἐφαρμογῆς καί τοῦ θεσμοῦ τοῦ ταμιευτηρίου, καί δεύτερον δι' ὅσων ἑτέρων μέσων, θεωρηθησομένων ὡς συντελεστικῶν, ἤθελεν ἀποφασίσει ἡ Ἀδελφότης». Οἱ λεπτομέρειες ρυθμίζονται μέ τόν ψηφισθέντα ἤδη κανονισμό. Ἡ διάρκειά της ὁρίζεται δεκαετής. Τό 1902 ἐγκρίθηκε νέο καταστατικό της (ΕτΚ 1902 σ. 86).

Κ5. *Ὀργανισμός τῆς ἐν Ἀθήναις ἑδρευούσης ἑταιρίας ὑπό τήν ἐπωνυμίαν «Συντεχνία φανοποιῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς», 14.1.1890, ΕτΚ 1890 σ.305.* Ὑπογράφεται ἀπό 28 μέλη. Στήν ἑταιρία δύνανται νά ἐγγράφονται οἱ ἀσκοῦντες τό ἐπάγγελμα τοῦ φανοποιοῦ ἤ ἄλλο συγγενές ἐπάγγελμα ὡς καταστηματάρχες ἤ ὡς ἐργολάβοι ἤ ὡς τεχνίτες στήν Ἀθήνα ἤ στόν Πειραιᾶ. Οἱ τεχνίτες (καλφά-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

δες) δέν μετέχουν στή διοίκηση τῆς ἑταιρίας. Στή θέση τοῦ ἀποβιώσαντος μέλους ὑπεισέρχονται οἱ κληρονόμοι του. Σκοποί τῆς ἑταιρίας «εἶναι: α΄) ἡ ἵδρυσις κέντρου συνεργασίας καί ἀδελφικῆς ἁρμονίας, β΄) ἡ σύστασις μετοχικοῦ ταμείου διά τήν φιλανθρωπικήν μεταξύ τῶν μελῶν αὐτῆς ἐπικουρίαν, ἤτοι ἀπονομήν βοηθημάτων εἰς τά ἀπρόβλεπτον δυστύχημα παθόντα μέλη καί χορήγησιν ἰατρικῆς περιθάλψεως εἰς τούς ἀσθενοῦντας ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς ἀπόρους, ἀπονομήν δέ μηνιαίων συντάξεων εἰς τούς ἕνεκα γήρατος, ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς, ἀπομακρυνθέντας τῆς ἐργασίας, ὡς καί εἰς τάς ἀπορφανιζομένας ἀπόρους οἰκογενείας τῶν μελῶν της, καί γ΄) ἡ ἀνάπτυξις τῆς φανοποιητικῆς βιομηχανίας, ἐπί τῇ βάσει τῆς νεωτέρας τεχνουργικῆς καί ἐπαγγελματικῆς προόδου». Ἐπίσης ἡ ἑταιρία χορηγεῖ στά μέλη της δάνεια μέ ἐπιτόκιο 7% καί διαθέτει μισθωμένα γραφεῖα. Ἡ διάρκειά της ὁρίζεται δεκαετής, ὁ δέ ὀργανισμός της δέν ἐπιτρέπεται νά τροποποιηθεῖ πρίν ἀπό πέντε ἔτη. Ὁ ὀργανισμός τροποποιήθηκε τήν 10.12.1895 μέ τήν παρουσία τῶν 61 ἀπό τά 79 μέλη (ΕτΚ 1896 σ.22), ἐνῶ τό 1907 ἐγκρίθηκε νέο καταστατικό (ΕτΚ 1907 σ. 226).

Κ6. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ἀθήναις Σωματείου ἀλληλοβοηθείας ἐργατῶν ἀργυροχρυσοχόων, 2.5.1888, ΕτΚ 1888 σ. 871.* «Ὡς μέλη τοῦ σωματείου εἶναι δεκτοί οἱ κατεργαζόμενοι τόν χρυσόν καί ἄργυρον ἐργάται, οἱ οἰκεῖοι καταστηματάρχαι καί οἱ διευθυνταί καταστημάτων... Οὐδενός ἄλλου ἐπαγγέλματος ἐργάται γίνονται δεκτοί ὡς μέλη». Τα μέλη πρέπει νά εἶναι ἐνήλικα κατά τόν νόμο. Τό συμβούλιο ἀπαρτίζεται ἀπό καταστηματάρχες καί ἀπό ἐργάτες ἐξ ἡμισείας. Σκοποί τοῦ σωματείου, τό ὁποῖο ἑδρεύει στήν Ἀθήνα, εἶναι «ἡ συγκρότησις κεφαλαίων πρός περίθαλψιν τῶν ἀσθενούντων καί ἀπορούντων μελῶν αὐτοῦ καί ἡ ὑποστήριξις καί ἀνάπτυξις τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας... Ἡ Διοίκησις φροντίζει διά τῶν προσφορωτέρων μέσων περί ἀναπτύξεως καί ὑποστηρίξεως τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας. Εἰς πρώτην δέ Συνέλευσιν ὑποβάλλει τάς σκέψεις της καί τά ἀποτελέσματα τῶν προς τοῦτο ἐργασιῶν αὐτῆς». Δέν ἐπιτρέπεται ἡ χορήγηση δανείων. Ἡ διάρκεια τοῦ σωμτείου εἶναι διηνεκής ἐφ᾽ ὅσον παραμένουν τουλάχιστον δέκα μέλη. Τό καταστατικό δύναται νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό δύο ἔτη. Βλ. καί Κ7 καί 8.

Κ7. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ἀθήναις Σωματείου τῶν ἀργυροχρυ-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

σοχόων, 9.5.1892, ΕτΚ 1892 σ. 711. Σέ σύγκριση μέ το Κ6, διαφέρει ὡς πρός τούς ἑξῆς κυρίως ὅρους: Ἡ διοίκηση ἀπαρτίζεται ἀπό καταστηματάρχες. Ἐπιτρέπεται ἡ χορήγηση δανείων στά μέλη. Χορηγεῖται ἐτήσιο μέρισμα στά μέλη. Ἡ διάρκεια τοῦ σωματείου ὁρίζεται 99 ἔτη.

Κ8. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ἀθήναις Σωματείου ἀλληλοβοηθείας ἐργατῶν ἀργυροχρυσοχόων, 22.1.1895, ΕτΚ 1895 σ. 134.* Σέ σύγκριση μέ το Κ6, διαφέρει ὡς πρός τούς ἑξῆς κυρίως ὅρους: «Τό σωματείον ἀπαρτίζουσι ἔμποροι χρυσῶν καί ἀργυρῶν εἰδῶν, ἐργάται ἀργυροχρυσοχόοι». Τό δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι τό ἔχουν ὅλα τά μέλη. Σκοπός τοῦ σωματείου εἶναι (μόνον) ἡ συγκρότηση κεφαλαίου γιά τήν περίθαλψη τῶν ἀσθενούντων καί τῶν ἀπόρων μελῶν. Δέν γίνεται λόγος γιά τήν χορήγηση δανείων. Ἡ διάρκεια τοῦ σωματείου ὁρίζεται 50 ἔτη.

2. Μηχανουργεῖα, μηχανοστάσια

Κ9. *Καταστατικόν τοῦ Μετοχικοῦ ταμείου τῶν ἐν Πειραιεῖ καί ἁπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος μηχανουργῶν ὑπό τήν ἐπωνυμίαν «ὁ Προμηθεύς» ἀχρονολόγητο, ΕτΚ 1890 σ. 974.* Μέλη τοῦ ταμείου «γίνονται πάντες οἱ ἐν Ἑλλάδι μηχανουργοί πάσης ἐθνικότητος καί θρησκεύματος, ἤτοι μηχανικοί, ἐργοδηγοί, ἐφαρμοσταί, χύται, καμινευταί, λεβητοποιοί, προτυποποιοί, μυλοχαράκται, μηχανοδηγοί καί θερμασταί, ἐπιδείξαντες διαγωγήν χρηστήν καί τιμίαν». Ἄν ἀλλάξουν ἐπάγγελμα, δέν ἀπαλλάσσονται ἀπό τίς ὑποχρεώσεις τους. Δέν δικαιοῦνται νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται: «οἱ διευθύνοντες ἐργοστάσια ἤ ἀτμοπλοϊκάς ἑταιρίας καί δυνάμενοι νά ἐπηρεάσωσι ψυχολογικῶς τήν ἐλευθέραν ψῆφον τῶν μετόχων», οἱ μή ἔχοντες ἑλληνική ἰθαγένεια, οἱ ἀνήλικοι καί οἱ ἀγράμματοι. Τά μέλη τοῦ Δ.Σ. δέν ἐπιτρέπεται νά ἀνήκουν στήν ἴδια ἐπιχείρηση κατά πλειοψηφία. Σκοπός τοῦ ταμείου εἶναι ἡ περίθαλψη καί ἡ ὑλική καί πνευματική ἀνάπτυξη τῶν μελῶν. Εἰδικότερα, τό ταμεῖο χορηγεῖ στά μέλη του ἀσφαλιστικές παροχές καί τόκο 4% ἐτησίως ἐπί τῶν εἰσφορῶν τους, διαθέτει βιβλιοθήκη καί μεριμνᾶ γιά τήν διδασκαλία χρησίμων μαθημάτων στά μέλη του. Ἡ διάρκειά του ὁρίζεται εἰκοσαετής. Ἀκολούθησε ἡ ἵδρυση ὁρισμένων ἄλλων σχετικῶν σωματείων, γιά τά ὁποῖα βλ. στην § 8 ὑπό II Α2.

Δημοσία Βιβλιοθήκη Κέντρου

Κ10. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Πειραιεῖ Συνδέσμου ἀλληλοβοηθείας θερμαστῶν καί ἀνθρακέων, 20.12.1896, ΕτΚ 1897 σ. 47.* Μέλη του γίνονται οἱ ἀρχιθερμαστές, οἱ θερμαστές, οἱ ἀνθρακεῖς καί κάθε ἄλλος πού μπορεῖ νά συντελέσει στήν εὐόδωση τῶν σκοπῶν τοῦ συνδέσμου, οἱ ὁποῖοι συνίστανται στήν χορήγηση βοηθημάτων σέ ἀσθενοῦντα καί ἄνεργα μέλη του καί στή συζήτηση τῶν διαφόρων θεμάτων του. Ἡ διάρκειά του ὁρίζεται τριετής. Ἀκολούθησε ἡ ἵδρυση τοῦ Συνδέσμου θερμαστῶν «ὁ Στέφενσων» ἐν Πειραιεῖ (ΕτΚ 1902 σ. 83).

Κ11. *Καταστατικόν τῆς ἐν Λαυρίῳ ἑταιρίας «Ἀλληλοβοήθεια», 21.2.1894, ΕτΚ 1894 σ. 255.* Μέλη τῆς ἑταιρίας γίνονται οἱ τεχνίτες τοῦ μηχανουργείου τῆς Γαλλικῆς Ἑταιρίας τῶν Μεταλλείων Λαυρίου. Τό συμβούλιο μπορεῖ νά ἐκλέγει ὡς ἐπίτιμα μέλη διακεκριμένα πρόσωπα. Ἡ ἑταιρία ἔχει ὡς σκοπό «τήν περίθαλψιν καί βοήθειαν τῶν μελῶν αὐτῆς, ὅταν ταῦτα νοσῶσιν ἤ ὑποστῶσι διαρκῆ ἤ πρόσκαιρον ἀνικανότητα πρός ἐργασίαν, ἤ καί τῆς οἰκογενείας αὐτῶν, ἄν ἐν τῇ ἐργασίᾳ ἤ ἕνεκα ταύτης ἀποθάνωσιν».

3. Βυρσοδεψεῖα

Κ12. *Ὀργανισμός τῆς ἐν Ἀθήναις ἑταιρίας «Ἀδελφότης βυρσοδεψῶν», 13.3.1894, ΕτΚ 1894 σ. 137.* Μέλη της γίνονται οἱ βυρσοδέψες τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ. Τά μέλη πού ἀλλάζουν ἐπάγγελμα δέν διαγράφονται ἀπό τήν ἑταιρία. Τά ἄρρενα τέκνα τοῦ ἀποβιώσαντος μέλους ὑπεισέρχονται στή θέση του ἄν εἶναι βυρσοδέψες ἤ ἄν ἀσκοῦν συγγενές ἐπάγγελμα. Οἱ ἐργάτες καί οἱ τεχνίτες εἶναι τακτικά μέλη, ἐνῶ οἱ ἐργοστασιάρχες καί οἱ καταστηματάρχες εἶναι ἐπίτιμα καί δέν δικαιοῦνται νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται. Οἱ σκοποί τῆς ἑταιρίας περιγράφονται ὅπως στό Κ5. Ἡ ἑταιρία δέν διαλύεται πρίν ἀπό τριάντα ἔτη ἐφ' ὅσον παραμένουν δεκαπέντε τουλάχιστον μέλη της. Ὁ ὀργανισμός της μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό δέκα ἔτη. Ἀκολούθησε ἡ ἵδρυση τοῦ Συνδέσμου τοῦ Κ 13 καί τῆς Ἑνώσεως βυρσοδεψῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς (ΕτΚ 1905 σ. 730 καί 1910 σ. 1968).

Κ 13. *Καταστατικόν τοῦ Συνδέσμου τῶν ἐν Ἀθήναις καί ἐν Πειραιεῖ βυρσοδεψῶν, 9.4.1895 ΕτΚ 1895 σ. 203.* Μέλη τοῦ συνδέσμου μποροῦν νά γίνουν οἱ ἐργοστασιάρχες καί οἱ μισθωτοί βυρσοδέψες τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ. Τά ἄρρενα τέκνα τοῦ ἀποβιώ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

σαντος μέλους ὑπεισέρχονται στή θέση του ἄν εἶναι βυρσοδέψες. Οἱ κάτω τῶν 18 ἐτῶν δέν ἔχουν δικαίωμα ψήφου. Ἡ ἐφορεία συγκροτεῖται ἀπό 5 ἐργοστασιάρχες καί ἀπό 4 μισθωτούς. Σκοπός τοῦ συνδέσμου, ὁ ὁποῖος ἑδρεύει στήν Ἀθήνα, εἶναι ἡ ἀμοιβαία ὑποστήριξη γιά τήν ἠθική καί ὑλική ἀνάπτυξη τῶν μελῶν του. Στίς συνεδριάσεις ἀποφασίζονται τά καταλληλότερα μέσα γιά τήν πρόοδό του. Ὁ σύνδεσμος χορηγεῖ ἀσφαλιστικές παροχές στα μέλη του καί δέν διαλύεται πρίν ἀπό 30 ἔτη ἐφ' ὅσον διαθέτει τρία τουλάχιστον μέλη. Βλ. καί Κ12.

Κ 14. *Καταστατικόν τοῦ Συνδέσμου τῶν ἐν Ἀμφίσσῃ καί ἐν Ἰτέᾳ βυρσοδεψῶν, 1.7.1896, ΕτΚ 1896 σ. 341.* Τακτικά μέλη τοῦ συνδέσμου εἶναι, «οἱ ἐργοστασιάρχαι καί καταστηματάρχαι οἱ ἔχοντες κεκτημένα μέν δικαιώματα νά ἐργάζονται ὡς βυρσοδέψαι ἐν τῷ κοινῷ ἐργαστηρίῳ τῆς Χάρμενας, οἱ ἐργαζόμενοι δέ ἤδη ἐν αὐτῷ, καί οἱ τεχνῖται οἱ αὐτοπροσώπως ἐργαζόμενοι ὡς βυρσοδέψαι δι' ἰδίαν των ὠφέλειαν». Δόκιμα μέλη γίνονται οἱ ἐργάτες πού ἀπασχολοῦνται ὡς μισθωτοί. Τά δόκιμα μέλη δέν δικαιοῦνται νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται, ἀλλά δικαιοῦνται νά ἐκφράζουν την γνώμη τους στίς συνεδριάσεις. Σκοπός τοῦ συνδέσμου, ὁ ὁποῖος ἑδρεύει στήν Ἄμφισσα, «εἶναι α΄) ἡ ἀνάπτυξις τῆς βυρσοδεψικῆς βιομηχανίας ἐπί τῆ βάσει τῆς νεωτέρας τεχνικῆς προόδου, β΄) ἡ σύστασις ταμείου διά τήν μεταξύ τῶν μελῶν αὐτοῦ ἐπικουρίαν καί περίθαλψιν, ἤτοι ἀπονομήν βοηθημάτων εἰς τά ἀπρόβλεπτον δυστύχημα παθόντα μέλη καί χορήγησιν ἰατρικῆς περιθάλψεως εἰς τά ἀσθενοῦντα ἄπορα αὐτοῦ μέλη, καί γ΄) ἡ ἵδρυσις κέντρου συνεργασίας καί ἀδελφικῆς ὁμονοίας». Ἡ λειτουργία τοῦ ἐργαστηρίου θά ρυθμισθεῖ μέ κανονισμό, ὁ ὁποῖος θά ἐγκριθεῖ ἀπό τό Δ.Σ. Ὁ σύνδεσμος δέν διαλύεται πρίν ἀπό εἴκοσι ἔτη ὅσα μέλη καί ἄν ἀπομείνουν.

4. Βιοτεχνία ξύλου

Κ 15. *Καταστατικόν τῆς ἑταιρίας τοῦ λαοῦ «ὁ Ξυλουργός», 4.9.1888, ΕτΚ 1888 σ. 1580.* Μέλος τῆς ἑταιρίας, ἡ ὁποία ἑδρεύει στήν Ἀθήνα, γίνεται «πᾶς τίμιος καί φιλόπονος ξυλουργός, λεπτουργός καί ἐν γένει τήν ξυλείαν ἐργαζόμενος βιομήχανος». Οἱ ἀνήλικοι μαθητευόμενοι δέν ἔχουν δικαίωμα ψήφου. Τά μέλη δικαιοῦνται νά παραχωρήσουν τήν θέση τους σέ ἀντικαταστάτη

Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

τους. Ἡ ἑταιρία ἔχει ὡς σκοπό «τήν βιομηχανικήν ἀνάπτυξιν τῶν μελῶν της καί τήν φιλανθρωπικήν μεταξύ αὐτῶν ἀρωγήν». Εἰδικότερα, ἡ ἑταιρία χορηγεῖ στά μέλη της ἀσφαλιστικές παροχές, δάνεια καί μέρισμα καί διατηρεῖ κατάστημα, στό ὁποῖο στεγάζονται τά γραφεῖα της, ἡ ἀποθήκη ὑλικοῦ πού προμηθεύει στά μέλη της καί ἡ ἔκθεση ὅπου πωλοῦνται τά προϊόντα τῶν μελῶν της. Βλ. καί Κ 16.

Κ 16. *Καταστατικόν τῆς ἑταιρίας τοῦ λαοῦ «ὁ Ξυλουργός»*, περιέχον τάς τροποποιήσεις καί προσθήκας ἃς ἐψήφισεν ἡ ἑταιρία κατά τήν ἔκτακτον αὐτῆς συνέλευσιν τῆς 2 Ὀκτωβρίου 1894. ΕτΚ 1895 σ. 166. Οἱ μεταβολές αὐτές δέν ἀφοροῦν στούς προαναφερθέντες ὅρους του Κ 15. Ἀκολούθησε ἡ ἔγκριση νέου καταστατικοῦ τοῦ Σωματείου ξυλουργῶν Ἀθηνῶν (ΕτΚ 1904 σ. 686) καί ἡ τροποποίησή του (ΕτΚ 1905 σ. 327), τό ὁποῖο ἀποτελεῖ μᾶλλον συνέχεια τῆς παραπάνω ἑταιρίας.

Κ 17. *Καταστατικόν τοῦ Συνδέσμου τῶν ἐν Ἀθήναις λεπτουργῶν, 11.11.1890, ΕτΚ 1891 σ. 126.* Μέλος τοῦ συνδέσμου δύναται νά γίνει κάθε λεπτουργός, καταστηματάρχης, βοηθός (κάλφας) ἤ μαθητευόμενος. Τά μέλη διακρίνονται σέ τρεῖς τάξεις ἀνάλογα μέ τό ποσό τῆς εἰσφορᾶς τους. Τά μέλη τῆς τρίτης τάξεως δέν ἔχουν δικαίωμα ψήφου. Σκοπός τοῦ συνδέσμου εἶναι «ἡ διά κοινῆς συνεργασίας τῶν μελῶν αὐτοῦ ἀνάπτυξης καί προαγωγή τῆς λεπτουργικῆς τέχνης καί ἡ ἀλληλοβοήθεια τῶν μελῶν αὐτοῦ. Ἡ ἀνάπτυξις καί προαγωγή τῆς λεπτουργικῆς τέχνης θέλει ἀναπτυχθῆ 1ον) δι᾽ ἀγορᾶς ὑπό τοῦ συνδέσμου τῶν πρώτων ὑλῶν τῶν ἀναγκαίων εἰς τήν τέχνην ταύτην ἀπ᾽ εὐθείας ἐκ τῶν Εὐρωπαϊκῶν καταστημάτων καί ἡ μεταπώλησις αὐτῶν εἰς τά μέλη τοῦ συνδέσμου, 2ον) διά τῆς ἱδρύσεως κεντρικοῦ καταστήματος ἐν Ἀθήναις καί ὑποκαταστημάτων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Ἑλλάδος ἤ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, ἐν οἷς θά συγκεντρῶνται καί πωλῶνται τά προϊόντα τῆς ἐργασίας τῶν μελῶν αὐτοῦ, τά ὁποῖα δέν δύνανται ταῦτα ἀμέσως, να πωλήσωσι, 3ον) διά τῆς συστάσεως κατ᾽ ἔτος ἐκθέσεως, ἐν ᾗ τά βουλόμενα τῶν μελῶν αὐτοῦ νά ἐκθέτωσιν πᾶν ὅ,τι ἡ ἰδιαιτέρα τεχνουργική ἱκανότης ἑκάστου αὐτῶν ἤθελε παραγάγει, 4ον) διά τῆς ἱδρύσεως τεχνουργικῆς σχολῆς, ἐν ᾗ νά διδάσκωνται θεωρητικῶς καί πρακτικῶς τήν λεπτουργικήν τέχνην τά μέλη αὐτοῦ καί νά τελειοποιῶνται εἰς αὐτήν, 5ον) διά τῆς ἀποστολῆς κατόπιν διαγωνισμοῦ νέων εὐφυῶν εἰς εὐρωπαϊκά

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

κέντρα, ὅπου ἀκμάζει ἡ λεπτουργική τέχνη, ἐν οἷς νά διδάσκωνται τάς προόδους αὐτῶν... Ἡ ἀλληλοβοήθεια τῶν μελῶν τοῦ συνδέσμου θέλει ἐνεργεῖσθαι διά τῆς ἐξευρέσεως ἐργασίας εἰς τά ἐστερημένα τοιαύτης καί διά τῆς χορηγήσεως ἰατρικῆς ἤ χρηματικῆς περιθάλψεως εἰς τ' ἄπορα ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ, εἴτε ἀσθενοῦντα εἴτε καθιστάμενα ἀνίκανα εἰς ἐργασίαν». Ἐπίσης, ὁ σύνδεσμος χορηγεῖ στά μέλη μέρισμα ἀπό τά κέρδη του. Τό καταστατικό ἐπιτρέπεται νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό δύο ἔτη, ἀλλά ὁ σύνδεσμος μπορεῖ νά διαλυθεῖ νωρίτερα ἄν ἔχει σοβαρές ζημιές. Ἡ ἔγκριση τοῦ καταστατικοῦ ἀνακλήθηκε μετά ἀπό ἕξη ἔτη ἐπειδή διαπιστώθηκαν παραβάσεις του καί ἐπειδή δέν εἶχε ἀνακοινωθεῖ ἡ λογοδοσία τοῦ συνδέσμου στό Ὑπουργεῖο Ἐσωτερικῶν (ΕτΚ 1897 σ. 51).

Κ18. *Καταστατικόν τοῦ Σωματείου τῶν ἐν Ἀθήναις ἐπιπλοποικιλτῶν, 8.3.1892, ΕτΚ 1892 σ. 491.* Εἶναι κατά τό πλεῖστον ὅμοιο μέ το Κ 17, ἀλλά δέν περιέχει τούς ὑπ' ἀριθ. 2-5 ὅρους ἐκείνου πού καθορίζουν τά μέσα ἀναπτύξεως τοῦ ἐπαγγέλματος. Ἀκολούθησε ἡ ἵδρυση τοῦ Σωματείου τῶν ἐπιπλοποικιλτῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς (ΕτΚ 1902 σ. 98 καί 1910 σ. 393) πού ἀποτελεῖ μᾶλλον συνέχεια τοῦ προηγούμενου.

Κ19. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ἀθήναις καί Πειραιεῖ Σωματείου τῶν καθεκλοποιῶν, ἀχρονολόγητο, ΕτΚ 1899 σ. 19.* Ἀναφέρει ὅτι εἶχε δωρηθεῖ εἰκόνα σέ ναό τοῦ Πειραιᾶ «πρό πολλῶν ἐτῶν ὑπό καθεκλοποιῶν», προφανῶς ἀπό σωματεῖο τους. Μέλη τοῦ σωματείου γίνονται οἱ τεχνίτες, οἱ μαθητευόμενοι καί οἱ ἐργοστασιάρχες καθεκλοποιοί τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ. Ἕδρα του εἶναι ἡ Ἀθήνα καί σκοπός του «ἡ προαγωγή εἰς τήν τέχνην καί ἡ ἀμοιβαία ἀρωγή καί ὑποστήριξις τῶν μελῶν αὐτοῦ» μέ τήν χορήγηση ἀσφαλιστικῶν παροχῶν σ' αὐτά.

Κ20. *Καταστατικόν τοῦ Μετοχικοῦ ταμείου τῶν ἐν Πειραιεῖ ξυλουργῶν ὑπό τήν ἐπωνυμίαν «Δαίδαλος», 9.4.1895, ΕτΚ 1895 σ. 381.* Μέλη τοῦ ταμείου «γίνονται πάντες οἱ ἐν Πειραιεῖ ξυλουργοί πάσης ἐθνικότητος καί παντός θρησκεύματος, ἤτοι ἐπιπλοποιοί, ξυλουργοί οἰκοδομῶν, τορνευταί, γλύπται, καί προτυποποιοί, ἐπιδείξαντες διαγωγήν χρηστήν καί τιμίαν». Ἡ ἀλλαγή ἐπαγγέλματος δέν ἀπαλλάσσει τά μέλη ἀπό τίς ὑποχρεώσεις τους. Δέν δικαιοῦνται νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται οἱ μή ἔχοντες ἑλληνική ἰθαγένεια, οἱ ἀνήλικοι καί οἱ ἀγράμματοι. Τά μέλη τοῦ Δ.Σ.

Δημόσια Βιβλιοθήκη Κοντού

δέν ἐπιτρέπεται νά ἀνήκουν κατά πλειοψηφία στήν ἴδια ἐπιχείρηση. Σκοπός τοῦ ταμείου εἶναι ἡ περίθαλψη καί ἡ ὑλική καί πνευματική ἀνάπτυξη τῶν μελῶν του. Εἰδικότερα, το ταμεῖο χορηγεῖ στά μέλη του ἀσφαλιστικές παροχές καί τόκο 4% ἐτησίως ἐπί τῶν εἰσφορῶν τους καί μεριμνᾶ γιά τήν διδασκαλία χρησίμων μαθημάτων σ᾽ αὐτά. Ἡ διάρκειά του ὁρίζεται εἰκοσαετής.

Κ21. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Πάτραις Συλλόγου «ὁ Ξυλουργός», 3.6.1890, ΕτΚ 1890 σ. 944.* Μέλος τοῦ συλλόγου γίνεται κάθε τεχνίτης ἡλικίας ἄνω τῶν εἴκοσι ἐτῶν. Στό Δ.Σ. μετέχουν μόνον ἐργάτες τῆς ἐπιπλοποιΐας. Τά ἐπίτιμα μέλη ἐκλέγονται καί δέν ἔχουν δικαίωμα ψήφου, οὔτε ὑπόκεινται σέ πειθαρχικές ποινές. Σκοπός τοῦ συλλόγου εἶναι ἡ ἀλληλοβοήθεια καί ἡ βιομηχανική ἀνάπτυξη τῶν μελῶν του. Ἡ ἀλληλοβοήθεια συνίσταται στήν χορήγηση δανείων πρός τά ἀσθενοῦντα μέλη κάτ στήν καταβολή τῶν ἐξόδων κηδείας καί βοηθήματος στήν οἰκογένεια τοῦ ἀποβιώσαντος μέλους. Ὁ σύλλογος μπορεῖ νά διαλυθεῖ μετά ἀπό πέντε ἔτη κατόπιν προτάσεως δέκα τουλάχιστον μελῶν του.

Κ22. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ζακύνθῳ Σωματείου τῶν ξυλουργῶν «ὁ Ἅγιος Ἰωσήφ», 1.1.1892, ΕτΚ 1892 σ. 341.* Τά μέλη τοῦ σωματείου εἶναι ξυλουργοί. Τή θέση τοῦ ἀποβιώσαντος μέλους καταλαμβάνει ὁ υἱός του ἄν εἶναι ξυλουργός. Σκοπός τοῦ σωματείου εἶναι ἡ ἀλληλοβοήθεια καί ἡ συμπαράσταση πρός τά ἄπορα μέλη (χορήγηση ἀσφαλιστικῶν παροχῶν σ᾽ αὐτά καί στήν οἰκογένειά τους). Ἂν ἀπομείνουν λιγότερα ἀπό δέκα μέλη, ἡ περιουσία τοῦ σωματείου κατατίθεται σέ τράπεζα καί ἀργότερα μπορεῖ νά γίνει ἀνασύστασή του. Τό καταστατικό «θά εἶναι ἀπαραβίαστον καί δικαστικῶς ἀδιάσπαστον».

Κ23. *Καταστατικόν τῆς ἐν Ζακύνθῳ Συντεχνίας τῶν βυτιοποιῶν ὑπό τήν ἐπωνυμίαν «Θεοτόκος εἰς Κρύον Νερόν», 1.1.1897, ΕτΚ 1897 σ. 103.* Ἀναφέρει ὅτι ὁ ναός τῆς Θεοτόκου εἰς Κρύον Νερόν ἀνήκει στήν συντεχνία δυνάμει δωρητηρίου συμβολαίου τοῦ 1605 καί δικαστικῆς ἀποφάσεως του 1894 καί ὅτι ἀνασυνιστᾶται ἡ ὑπάρχουσα καί πρό τοῦ 1605 συντεχνία. Μέλη της γίνονται οἱ βυτιοποιοί ἤ βαρελοποιοί τῆς Ζακύνθου ἡλικίας ἄνω τῶν εἴκοσι ἐτῶν. Τά δύο ἀπό τά πέντε μέλη τοῦ Δ.Σ. πρέπει νά εἶναι καταστηματάρχες. Σκοπός τῆς συντεχνίας εἶναι «ἡ ἀμοιβαία βοήθεια, ἡ πρός ἀλλήλους ἀγάπη καί ἡ φιλάνθρωπος καί χριστιανική συνδρομή πρός τούς ἕνεκα θανάτου, γήρατος, ἀνικανότητος ἤ χρο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

νίου ἀσθενείας πάσχοντας ἑταίρους». Ἡ συντεχνία δέν διαλύεται ἔστω καί ἄν ἀπομείνει ἕνα μόνον μέλος. Τό καταστατικό δύναται νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό δύο ἔτη. Βλ. τροποποίησή του στήν ΕτΚ 1908 σ. 434.

Κ24. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ἴῳ Συνδέσμου βαρελλοποιῶν, 28.3 1896, ΕτΚ 1896 σ. 267.* Μέλη τοῦ συνδέσμου γίνονται οἱ βαρελλοποιοί πού ἐδρεύουν στήν Ἴο, στήν Ἀθήνα καί σέ ἄλλα μέρη τοῦ κράτους. Πέντε ἀπό τά 14 μέλη τοῦ Δ.Σ. ἐδρεύουν στήν Ἀθήνα. Ὁ Σύνδεσμος ἔχει καί ἔκτακτα καί ἐπίτιμα μέλη σύμφωνα μέ τον ἐσωτερικό κανονισμό του (ὁ ὁποῖος δέν δημοσιεύθηκε στήν ΕτΚ). Σκοπός του εἶναι «ἡ ἐν ἀδελφικῇ ὁμονοίᾳ καί ἀγάπῃ σύμπραξις τῶν μελῶν, πρός ἠθικήν καί ὑλικήν προαγωγήν των, ἡ ἐνιαία παράστασις αὐτῶν ἀπέναντι τῶν ἀρχῶν καί τῆς κοινωνίας, ἡ κατά τό δυνατόν ἐξεύρεσις ἐργασίας εἰς τά στερούμενα τοιαύτης μέλη, καί ἡ συγκρότησις χρηματικοῦ κεφαλαίου χρησιμεύσοντος πρός δανεισμόν τῶν μελῶν ἐπί μετρίῳ πάντοτε τόκῳ, περίθαλψιν τῶν ἀπόρων ἐξ αὐτῶν εἰς ἀτυχεῖς περιστάσεις, καί δι' ἄλλα, ὡς κατωτέρω, εὐεργετήματα». Ὁ σύνδεσμος διαλύεται μόνον ἄν ἀπομείνουν λιγότερα ἀπό πέντε μέλη. Ἐπανιδρύθηκε μέ τό Κ 25.

Κ25. *Καταστατικόν τῆς ἀνασυστάσεως τοῦ Συνδέσμου τῶν ἐν Ἀθήναις βαρελοποιῶν, 17.1.1898, ΕτΚ 1899 σ. 61.* «Ἀνασυνιστᾶται ἐν Ἀθήναις ὑπό τήν αὐτήν ἐπωνυμίαν «Σύνδεσμος Βαρελοποιῶν» παρά τακτικῶν τέως καί ἀντεπιστελλόντων αὐτοῦ μελῶν, παρά τῶν ἐν Ἀθήναις καί ἐν Πειραιεῖ ἐγκατεστημένων βαρελοποιῶν, ὁ ἐν Ἴῳ Σύνδεσμος τῶν Βαρελοποιῶν... Πᾶσα διάταξις τοῦ ἐγκεκριμένου καταστατικοῦ καί κανονισμοῦ ἀντιβαίνουσα εἰς τό παρόν, ἥ μή δυναμένη νά ἐφαρμοσθῆ ὡς ἐκ τῆς μεταθέσεως τῆς ἕδρας τοῦ Συνδέσμου, θεωρεῖται καί εἶναι αὐτοδικαίως κατηργημένη». Μέλη τοῦ συνδέσμου εἶναι οἱ ἐργοστασιάρχες καί οἱ ἐργάτες βαρελοποιοί τῆς Ἴου κλπ. Οἱ ἐργοστασιάρχες διακρίνονται στούς ἔχοντες περισσότερους καί στούς ἔχοντες λιγότερους ἀπό πέντε ἐργάτες. Ὁ σκοπός τοῦ συνδέσμου παραμένει ὁ ἴδιος.

Κ26. *Καταστατικόν τοῦ Συνδέσμου βαρελοποιῶν ἐν Ἰτέᾳ, 29.5.1911, ΕτΚ 1911 σ. 1339.* Ὑπογράφεται ἀπό 40 ἱδρυτικά μέλη. Εἶναι σχεδόν ὅμοιο μέ τό Κ 24, ἀπό τοῦ ὁποίου τούς προαναφερθέντες ὅρους διαφέρει κατά τά ἑξῆς: Τακτικά μέλη γίνονται οἱ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοντοσ

βαρελοποιοί πού διαμένουν στήν Ἰτέα. Δύο ἀπό τά ἑπτά μέλη τοῦ Δ.Σ. διαμένουν στήν Ἰτέα. Ἐξ ἄλλου, ὁ ἐσωτερικός κανονισμός πού δημοσιεύθηκε στήν ἴδια ΕτΚ ὁρίζει τά ἑξῆς: Μέλη τοῦ συνδέσμου γίνονται καί οἱ μαθητευόμενοι βαρελοποιοί. Μέλη τοῦ Δ.Σ. δύνανται νά ἐκλέγονται καί μή βαρελοποιοί. Ὁ σύνδεσμος προτίθεται νά ἱδρύσει γυμναστήριο καί ἑσπερινή σχολή γιά τά μέλη του καί γιά τά τέκνα τους.

5. Ὑποδηματοποιΐα

Κ27. *Κανονισμός τοῦ ἐν Πειραιεῖ Σωματείου τῶν ὑποδηματοποιῶν, 17.1.1889, ΕτΚ 1889 σ. 1377.* Μέλη τοῦ σωματείου γίνονται οἱ ἐργοστασιάρχες, οἱ τέλειοι ἐργάτες καί οἱ μαθητευόμενοι ὑποδηματοποιοί τοῦ Πειραιᾶ. Οἱ ἐργάτες δέν ἔχουν τό δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι, οἱ δέ μαθητευόμενοι δέν ἔχουν τό δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν, οὔτε ὑπολογίζονται γιά τήν ἀπαρτία. Σκοπός τοῦ σωματείου εἶναι ἡ ἀμοιβαία ὑποστήριξη τῶν μελῶν του (ἰδίως ἡ χορήγηση ἀσφαλιστικῶν παροχῶν σ' αὐτά) καί μέσα ἐπιδιώξεώς του εἶναι ἡ πρακτική διδασκαλία, καθώς καί ἄλλα πού θά ἀποφασίζονται ἑκάστοτε. Ἡ διάρκειά του ὁρίζεται τριετής. Βλ. καί Κ 28.

Κ28. *Καταστατικόν τῆς ἐν Πειραιεῖ Ἑταιρίας «Συντεχνία ὑποδηματοποιῶν Πειραιῶς» 22.8.1895, ΕτΚ 1895 σ. 371.* Στή σφραγίδα τῆς συντεχνίας ἀναγράφεται τό ἔτος 1889, δηλαδή τό ἔτος ἱδρύσεως τοῦ σωματείου τοῦ Κ 27, τοῦ ὁποίου συνεπῶς πρέπει νά ἀποτελεῖ συνέχεια. Μέλη τῆς συντεχνίας γίνονται οἱ ὑποδηματοποιοί τοῦ Πειραιᾶ. Οἱ μαθητευόμενοι δέν ἔχουν δικαίωμα νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται, οὔτε ὑπολογίζονται γιά τήν ἀπαρτία. Δέν εἶναι ἐκλόγιμοι οἱ κάτω τῶν 25 ἐτῶν. Σκοπός τῆς ἑταιρίας « εἶναι 1) ἡ ὑλική καί πνευματική ἀνάπτυξις τῶν μελῶν αὐτῆς, 2) ἡ φιλανθρωπική ἀρωγή καί περίθαλψις τῶν ἑταίρων, 3) ἡ ἀπονομή χορηγημάτων εἰς τούς ἕνεκα γήρατος ἀπομακρυνθέντας τῆς ἐργασίας καί 4) ἡ ἀνάπτυξις τῆς ὑποδηματοποιΐας ἐπί τῇ βάσει τῶν νεωτέρων προόδων τῆς τέχνης... Ὁ σκοπός οὗτος ἐπιτυγχάνεται 1) διά τῆς συστάσεως ταμείου μετοχικοῦ, 2) ταμείου φιλανθρωπικού, 3) διά τῆς ἱδρύσεως κέντρου συνεργασίας καί ἀδελφικῆς ἁρμονίας, 4) διά πρακτικῆς διδασκαλίας μαθημάτων, πάντως χρησίμων τοῖς ἑταίροις καί 5) διά παντός ἄλλου προσφόρου μέσου ἀποφασιζομένου ὑπό τῆς ἑταιρείας». Τό καταστατικό μπορεῖ

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη

νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό 11 ἔτη. Ὡστόσο τροποποιήθηκε νωρίτερα (ΕτΚ 1902 σ. 14).

Κ29. *Καταστατικόν τῆς Ἀδελφότητος τῶν ἐν Ἀθήναις σανδαλοποιῶν, 11.3.1891, ΕτΚ 1893 σ. 403.* Μέλη τῆς ἀδελφότητας γίνονται οἱ καταστηματάρχες, οἱ ἐργάτες καί οἱ μαθητευόμενοι σανδαλοποιοί τῆς Ἀθήνας. Σκοπός της εἶναι ἡ περίθαλψη τῶν μελῶν της καί ἡ ἠθική καί ὑλική προαγωγή τους. Ἡ Γ.Σ. εὑρίσκεται σέ ἀπαρτία μέ τήν παρουσία εἴκοσι τουλάχιστον μελῶν. Ἡ διάλυση τῆς ἀδελφότητας δέν ἐπιτρέπεται. Ἀκολούθησε ἡ ἔγκριση νέου καταστατικοῦ (ΕτΚ 1900 σ. 131) καί ἡ τροποποίησή του (ΕτΚ 1910 σ. 1311).

Κ30. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ἀθήναις Σωματείου τῶν πεδιλοσαγματοποιῶν, 1.1.1894, ΕτΚ 1894 σ. 205.* Εἶναι σχεδόν ὅμοιο μέ τό Κ 27. Μέλη τοῦ σωμάτείου γίνονται ὅσοι εἶναι ἤ ὑπῆρξαν πεδιλοποιοί, ἐργοστασιάρχες ἤ μισθωτοί. Οἱ μαθητευόμενοι δέν ἔχουν δικαίωμα ψήφου. Σκοπός τοῦ σωματείου εἶναι ἡ ἀμοιβαία ὑποστήριξη τῶν μελῶν του γιά τήν ἠθική καί ὑλική ἀνάπτυξή τους (κυρίως ἡ χορήγηση ἀσφαλιστικῶν παροχῶν). «Πρός χάριν τῆς κατά τό 1894 ἔτος συσταθείσης ἀδελφότητος ὑπό τήν ἐπωνυμίαν «Συντεχνία τῶν Πεδιλοσαγματοποιῶν» καθ' ἥν περίπτωσιν ἤθελον ἑνωθῆ τά μέλη τῆς ἀδελφότητος αὐτῆς μετά τοῦ ἡμετέρου σωματείου, τά μέλη αὐτῆς δύνανται νά ἔχωσι δικαίωμα εἰς τάς ὑπό τοῦ παρόντος κανονισμοῦ ὁριζομένας χορηγίας ἅμα τῇ ἐγγραφῇ αὐτῶν εἰς τό ἡμέτερον σωματεῖον». Τό πιθανότερο εἶναι ὅτι τό καταστατικό φέρει μέν στόν τίτλο καί στό ἄρθρο 1 τήν ἐπωνυμία τῆς Συντεχνίας τῶν πεδιλοσαγματοποιῶν, ἀλλά ἀνήκει στήν Συντεχνία τῶν πεδιλοποιῶν ἡ ὁποία προϋπῆρχε.

Κ31. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ἀθήναις Συνδέσμου τεχνιτῶν ἀρβυλοποιῶν, 10.2.1896, ΕτΚ 1896 σ. 31.* Μέλη τοῦ συνδέσμου γίνονται οἱ τεχνίτες καί οἱ βοηθοί ἤ μαθητευόμενοι ἀρβυλοποιοί τῆς Ἀθήνας. Οἱ ἀρβυλοποιοί πού εἶναι ὑπαξιωματικοί τοῦ στρατοῦ ἤ ἀλλοδαποί δέν δικαιοῦνται νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται. Σκοπός τοῦ συνδέσμου «εἶναι α΄) ἡ σύστασις ταμείου ἀλληλοβοηθείας μεταξύ αὐτῶν, β΄) ἡ συνδρομή τῶν ἐκ τῶν μελῶν καταστάντων ἀνικάνων καί ἀπόρων, γ΄) ἡ ἐξομάλυνσις τῶν μεταξύ τῶν μελῶν ἀναφυομένων διαφορῶν τῶν σχέσιν ἐχουσῶν μέ τό ἐπάγγελμά των, καί δ΄) ἡ μελέτη τῶν εἰς τόν κλάδον των ἀφορώντων ζητημάτων, πρός βελτίωσιν τῶν τυχόν κακῶς κειμένων».

Δημοσιακή Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Ὁ σύνδεσμος δύναται νά ἀναλαμβάνει ἐργασίες πρός ὄφελος αὐτοῦ καί τῶν μελῶν του μέ ὅρους πού κανονίζει τό Διοικ. Συμβούλιο. Στήν πρώτη συνεδρίαση τῆς Γ.Σ., θά εἰσαχθεῖ πρός ψήφιση ὁ ἐσωτερικός κανονισμός τοῦ συνδέσμου.

K32. *Καταστατικόν τῆς Ἀδελφότητος τῆς συντεχνίας τῶν ἐν Ναυπλίῳ ὑποδηματοποιῶν, 4.9.1886 ΕτΚ 1886 σ. 914.* Μέλη τῆς ἀδελφότητας γίνονται οἱ ὑποδηματοποιοί Ναυπλίου. Ὡς σκοπός της ὁρίζεται ἔμμεσα ἡ χορήγηση ἀσφαλιστικῶν παροχῶν στά μέλη της.

K33. *Καταστατικόν τῆς Ἀδελφότητος τῆς συντεχνίας τῶν ἐν Ναυπλίῳ σανδαλοποιῶν, 26.9.1894, ΕτΚ 1894 σ. 307.* Εἶναι ὅμοιο μέ τό Κ 32, μέ τή διαφορά ὅτι ἀναφέρεται στούς σανδαλοποιούς.

K34. *Καταστατικόν τοῦ Συνδέσμου τῶν ὑποδηματοποιῶν Καλαμῶν, 11.3.1892, ΕτΚ 1892 σ. 694,* ὅπως τροποποιήθηκε τήν 13.3.1894 (ΕτΚ 1896 σ. 394). Μέλη τοῦ συνδέσμου γίνονται οἱ ὑποδηματοποιοί τῶν Καλαμῶν καί κάθε ἄλλος πολίτης. Ὁ πρόεδρος πρέπει νά εἶναι καταστηματάρχης. Οἱ ἐργάτες κάτω τῶν 21 ἐτῶν δέν εἶναι ἐκλόγιμοι. Οἱ μαθητευόμενοι καί ὅσοι δέν εἶναι ὑποδηματοποιοί δέν δικαιοῦνται νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται. Σκοπός τοῦ συνδέσμου εἶναι ἡ χορήγηση βοηθημάτων στά ἄπορα μέλη του σέ ἀτυχεῖς περιστάσεις καί ἡ προστασία τῶν συμφερόντων του. Ἀκολούθησε τροποποίηση τοῦ καταστατικοῦ (ΕτΚ 1909 σ. 843).

K35. *Καταστατικόν τοῦ Συνδέσμου τῶν ἐν Καλάμαις σανδαλοποιῶν, 9.3.1911, ΕτΚ 1911 σ. 1270.* Εἶναι σχεδόν ὅμοιο μέ τό Κ 34, ἀπό τούς προαναφερθέντες ὅρους τοῦ ὁποίου διαφέρει κατά τά ἑξῆς: Ὁ πρόεδρος, ὁ ἀντιπρόεδρος καί ὁ ταμίας πρέπει νά εἶναι καταστηματάρχες. Οἱ κάτω τῶν 18 ἐτῶν δέν ἔχουν τό δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν. Τό δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι ἔχουν μόνον οἱ ἄνω τῶν 20 ἐτῶν καταστηματάρχες καί ἐργάτες. Ὁ σύνδεσμος δέν διαλύεται ἄν παραμένουν τουλάχιστον δέκα μέλη.

K36. *Κανονισμός τοῦ ἐν Μεσσήνῃ Συνδέσμου τῶν σανδαλοποιῶν καί σκυτοτόμων, 20.12.1910, ΕτΚ 1911 σ. 898.* Εἶναι ὅμοιο μέ το Κ 34.

K37. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Πάτραις Σωματείου τῶν ὑποδηματοποιῶν «ἡ Ἁγία Τριάς», 20.1.1894, ΕτΚ 1894 σ. 299.* Ἀναφέρει ὅτι τό σωματεῖο εἶχε ἱδρυθεῖ τό 1871 καί ὅτι ἤδη ἀνασυνιστᾶται ἀναδρομικά ἀπό τό 1890. Μέλη του μποροῦν νά γίνουν οἱ ὑποδη-

Ἐπιστημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

ματοποιοί τῆς Πάτρας, οἱ δέ μαθητευόμενοι ὅταν συμπληρώσουν τό 21ο ἔτος τῆς ἡλικίας τους. Σκοπός τοῦ σωματείου εἶναι ἡ ἀλληλοβοήθεια τῶν μελῶν του (στά ὁποῖα χορηγοῦνται ἀσφαλιστικές παροχές). Ἡ Γ.Σ. εὑρίσκεται σέ ἀπαρτία ἔστω καί ἄν παρίστανται μόνον 15 μέλη. Δέν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυση τοῦ σωματείου. Ἀκολούθησε ἡ ἔγκριση τοῦ Συλλόγου ὑποδηματοποιῶν Πατρῶν (ΕτΚ 1906 σ. 162).

Κ38. *Καταστατικόν τῆς ἐν Ἑρμουπόλει Συντεχνίας τῶν ὑποδηματοποιῶν, 7.6.1896, ΕτΚ 1896 σ. 419.* Μέλη τῆς συντεχνίας γίνονται ὅσοι εἶναι ἤ ὑπῆρξαν ὑποδηματοποιοί, καταστηματάρχες ἤ μισθωτοί. Μέ βάση τίς εἰσφορές τους, τά μέλη διακρίνονται σέ τεχνίτες καί σε ἐργάτες. Οἱ μαθητευόμενοι δέν ἔχουν δικαίωμα ψήφου. Σκοπός τῆς συντεχνίας εἶναι ἡ ἀμοιβαία ὑποστήριξη τῶν μελῶν της (χορήγηση ἀσφαλιστικῶν παροχῶν στά μέλη της).

Κ39. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Τριπόλει Σωματείου τῶν ὑποδηματοποιῶν, 12.7.1909, ΕτΚ 1911 σ. 751.* Μέλη τοῦ σωματείου γίνονται ὅσοι εἶναι ἤ ὑπῆρξαν ὑποδηματοποιοί ἐργοστασιάρχες ἤ μή. Ὁ γιός τοῦ ἀποβιώσαντος μέλους δικαιοῦται νά λάβει τή θέση τοῦ πατέρα του. Οἱ κάτω τῶν 17 ἐτῶν δέν ἔχουν δικαίωμα ψήφου, οὔτε ὑπολογίζονται γιά τήν ἀπαρτία. Δύο συνέταιροι ἤ ἀδελφοί ἤ ὁ πατέρας καί ὁ γιός δέν ἐπιτρέπεται νά εἶναι μέλη τοῦ Διοικ. Συμβουλίου ἀμφότεροι. Σκοπός τοῦ σωματείου εἶναι ἡ ἀμοιβαία ὑποστήριξη γιά την ὑλική καί ἠθική ἀνάπτυξη τῶν μελῶν του (κυρίως γιά τήν χορήγηση ἀσφαλιστικῶν παροχῶν). Ἡ σύστασή του συντελεῖται μέ τήν ἐγγραφή σ' αὐτό εἴκοσι μελῶν καί ἡ ὕπαρξή του δέν ἐπηρεάζεται ἀπό τή μείωση τῶν μελῶν αὐτῶν.

6. Βιοτεχνία ἱματισμοῦ

Κ40. *Ὀργανισμός τοῦ ἐν Ἀθήναις Σωματείου τῶν ἐμπορορραπτοεργατῶν, 3.7.1890, ΕτΚ 1890 σ. 843.* Ἀναφέρει ὅτι τό σωματεῖο αὐτό εἶχε ἱδρυθεῖ τό 1883 καί ὅτι ἀκυροῦται ὁ ἤδη ἰσχύων ὀργανισμός καί κάθε ἄλλη διάταξη πού ἀντιβαίνει στόν νέο ὀργανισμό του. Μέλη τοῦ σωματείου μποροῦν να γίνουν «οἱ διευθυνταί ἐμπορορραπτικῶν καταστημάτων, οἱ παρ' αὐτοῖς ἐργάται, οἱ ἐν οἰκίαις ἰδιαιτέρως ράπτοντας ἐνδύματα καί οἱ μαθητευόμενοι». Ὁ πρόεδρος, ὁ ἀντιπρόεδρος, ὁ γραμματέας καί ὁ ταμίας τοῦ ἐνδεκαμελοῦς Διοικ. Συμβουλίου πρέπει νά εἶναι ἤ νά ὑπῆρ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

ξαν καταστηματάρχες καί νά διαμένουν στήν Ἀθήνα. Τά μέλη τοῦ Δ.Σ. ἀπαγορεύεται νά εἶναι στενοί συγγενεῖς μεταξύ τους. Ἐκλέγονται καί ἐπίτιμα μέλη μέχρι 50, τά ὁποῖα ὅμως δέν δικαιοῦνται νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται, οὔτε δικαιοῦνται περίθαλψη. Σκοπός τοῦ σωματείου εἶναι «ἡ κατά μικρόν συγκρότησις ἑταιρικοῦ κεφαλαίου, ἀποφέροντος ἐτήσιον μέρισμα, ἡ περίθαλψις ἐνδεῶν μελῶν, ἡ πρός τά μέλη χορηγία δανείων» μέ ἐπιτόκιο 8%. Δέν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσή του πρίν ἀπό εἴκοσι ἔτη. Ὁ τρόπος λειτουργίας τοῦ Δ.Σ. θά ρυθμισθεῖ μέ ἐσωτερικό κανονισμό. Κατά τό ἄρθρο 20, τό μέλος πού καθυστέρησε ἐπί ἕνα ἔτος τήν καταβολή τῶν εἰσφορῶν του στερεῖται τά δικαιώματά του ἐπί τῶν προηγουμένων χρηματικῶν καταβολῶν του. Μέ διάταγμα τῆς 11.2.1894, διατάχθηκε ἡ ἀναστολή τῆς ἰσχύος τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ (ΕτΚ 1894 σ. 43). Ἀκολούθως, μέ διάταγμα τῆς 29.4.1894 ἀνακλήθηκε ἡ ἔγκριση τοῦ ὀργανισμοῦ χωρίς νά ἀναφέρονται οἱ λόγοι τῆς ἀνακλήσεως (ΕτΚ 1894) σ. 131). Τό σωματεῖο ἐπανεμφανίζεται στήν ΕτΚ τοῦ 1901 σ. 168, ἐνῶ στήν ΕτΚ τοῦ 1904, σ. 756 γίνεται λόγος γιά τόν Σύνδεσμο ἐμπορορραπτῶν Ἀθηνῶν.

Κ41. *Καταστατικόν τῆς Ἀλληλοβοηθητικῆς ἑταιρίας τῶν ἐν Ἀθήναις καί Πειραιεῖ τεχνιτῶν πιλοποιῶν, 15.6.1894, ΕτΚ 1895 σ. 162.* Ὑπογράφεται ἀπό 107 ἱδρυτές. Μέλη τῆς ἑταιρίας, ἡ ὁποία ἑδρεύει στήν Ἀθήνα, γίνονται οἱ πιλοποιοί τεχνίτες καί μαθητευόμενοι τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ. Οἱ κάτω τῶν 18 ἐτῶν δέν δικαιοῦνται νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται, ὅπως καί τά ἐπίτιμα μέλη. Σκοπός τῆς ἑταιρίας εἶναι ἡ ἀμοιβαία ὑποστήριξη τῶν μελῶν γιά τήν ἠθική καί ὑλική προαγωγή τους καί ἡ περίθαλψη τῶν ἀσθενούντων καί τῶν ἀνικάνων πρός ἐργασίαν μελῶν. Πρόταση διαλύσεως τῆς ἑταιρίας ἐπιτρέπεται νά ὑποβληθεῖ μόνον ἄν ἀπομείνουν εἴκοσι μέλη. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό δύο ἔτη. Ἀκολούθησε ἡ ἵδρυση τοῦ Σωματείου πολιτικῶν καί στρατιωτικῶν πιλοποιῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς (ΕτΚ 1908 σ. 127). Βλ. καί Κ 42.

Κ42. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐργατικοῦ συλλόγου τῶν πιλοποιῶν, ἀχρονολόγητο, ΕτΚ 1898 σ. 15.* Μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται οἱ ἐργάτες ἀνδρικῶν καί γυναικείων πίλων. Οἱ κάτω τῶν 18 ἐτῶν δέν ἔχουν δικαίωμα ψήφου, ὅπως καί τά ἐπίτιμα μέλη. Τά μέλη πού γίνονται καταστηματάρχες ἤ ἀλλάζουν ἐπάγγελμα δέν δικαιοῦνται νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται. Τό Διοικ. Συμ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

βούλιο ἀπαγορεύεται, ἐπί ποινῇ ἀπολύσεως, νά ὑποστηρίζει ὁρισμένον καταστηματάρχη. Ὁ σύλλογος χορηγεῖ ἀσφαλιστικές παροχές στά μέλη του. Ἀκολούθησε ἡ ἵδρυση τοῦ Σωματείου τῶν ἐργατῶν πιλοποιῶν Ἀθηνῶν (ΕτΚ 1904 σ. 628). Βλ. καί Κ 41.

Κ43. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ζακύνθῳ Σωματείου τῶν ραπτῶν ὑπό τόν τίτλον «Ἅγιος Ἀθανάσιος», 1.9.1891, ΕτΚ 1892 σ. 422.* Μέλη τοῦ σωματείου μποροῦν νά γίνονται οἱ ράπτες τῆς Ζακύνθου. Τήν θέση τοῦ ἀποβιώσαντος μέλους καταλαμβάνει ὁ γιός του ἄν εἶναι ράπτης. Ὁ πρόεδρος καί ὁ ταμίας πρέπει νά εἶναι ἤ νά ὑπῆρξαν καταστηματάρχες. Τά μέλη τοῦ Δ.Σ. ἀπαγορεύεται νά εἶναι στενοί συγγενεῖς. Σκοπός τοῦ σωματείου εἶναι «ἡ ἀμοιβαία βοήθεια, ἡ πρός ἀλλήλους ἀγάπη καί ἡ φιλάνθρωπος καί χριστιανική συνδρομή εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελε ποτέ δυστυχήσει ἤ ἀποθάνει πτωχός ἤ ἄν μέλος τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ἀσθενῆσαν στερῆται τῶν πρός τό ζῆν ἀναγκαίων». Ἄν τά μέλη μειωθοῦν κάτω τοῦ 1/4 τῶν ἀρχικῶν, ἡ περιουσία τοῦ σωματείου κατατίθεται σέ τράπεζα καί ἀργότερα μπορεῖ νά γίνει ἡ ἀνασύστασή του.

Κ44. *Ὀργανισμός τοῦ ἐν Πάτραις Σωματείου τῶν ἐμπορορραπτοεργατῶν, ἀχρονολόγητο, ΕτΚ 1895 σ. 347.* Ἀναφέρει ὅτι τό σωματεῖο αὐτό εἶχε ἱδρυθεῖ τό 1883. Εἶναι σχεδόν ὅμοιο μέ τό Κ 40. Ἀκολούθησε ἡ ἵδρυση τοῦ Συνδέσμου ραπτοεργατῶν Πατρῶν (ΕτΚ 1900 σ. 116).

Κ45. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Τριπόλει Συλλόγου ὑπό τήν ἐπωνυμίαν «Σωματεῖον ραπτῶν», 10.8.1908, ΕτΚ 1911 σ. 429.* Μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται οἱ ράπτες εὐρωπαϊκῶν καί κληρικῶν ἐνδυμάτων, καθώς καί ὅσοι δέν εἶναι ράπτες, οἱ ὁποῖοι ὅμως δέν ἔχουν τό δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι. Σκοπός τοῦ συλλόγου εἶναι ἡ ἀλληλοβοήθεια τῶν μελῶν του (χορηγοῦνται ἀσφαλιστικές παροχές) καί ἡ ἠθική καί ὑλική ἀνάπτυξή τους. Ἡ ἵδρυσή του συντελεῖται μέ τήν ἐγγραφή δέκα τουλάχιστον μελῶν.

7. Τυπογραφεῖα, βιβλιοδετεῖα

Κ46. *Καταστατικόν τοῦ Εὐεργετικοῦ ἐν Ἀθήναις συνδέσμου τῶν βιβλιοδετῶν, 5.6.1891, ΕτΚ 1891 σ. 1125.* Μέλη τοῦ συνδέσμου γίνονται κυρίως οἱ ἡμερομίσθιοι βιβλιοδέτες τῆς Ἀθήνας. Οἱ λαμβάνοντες ἡμερομίσθιο μικρότερο τῶν 2,50 δραχμῶν δέν δι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

καιοῦνται νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται, ὅπως καί οἱ προϊστάμενοι τῶν βιβλιοδετείων. Δέν συζητοῦνται στήν Γ.Σ. καί στό Δ.Σ. προτάσεις πού βλάπτουν τά συμφέροντα τῶν καταστηματαρχῶν. Σκοπός τοῦ συνδέσμου εἶναι ἡ ἀμοιβαία συνεννόηση καί βοήθεια τῶν μελῶν. Ὁ σύνδεσμος χορηγεῖ ἀσφαλιστικές παροχές στά μέλη του. Ἀκολούθησε ἡ σύσταση τοῦ Βιβλιοδετικοῦ συνδέσμου Ἀθηνῶν (ΕτΚ 1901 σ. 93) καί ἡ τροποποίηση τοῦ καταστατικοῦ τοῦ Συνδέσμου βιβλιοδετῶν Ἀθηνῶν (ΕτΚ 1902 σ. 71). Βλ. καί Κ 47.

Κ47. *Καταστατικόν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑταιρίας τῶν τυπογράφων καί βιβλιοδετῶν «ὁ Γουτεμβέργιος», 22.3.1892, ΕτΚ 1892 σ. 547.* Ἀναφέρει ὅτι ἡ ἑταιρία εἶχε ἱδρυθεῖ τό 1868 καί ὅτι ἀκυρώνεται τό ἰσχῦον καταστατικό της. Μέλη της γίνονται οἱ τυπογράφοι, οἱ βιβλιοδέτες, οἱ στοιχειοχύτες, οἱ λιθογράφοι καί οἱ βιβλιοπῶλες (τῆς Ἀθήνας) πού εἶναι ἄνω τῶν 21 ἐτῶν. Οἱ ἡλικίας 15-21 ἐτῶν μποροῦν νά γίνουν μέλη μέ τήν συναίνεση τοῦ κηδεμόνα τους, ἀλλά δέν μετέχουν στά διοικητικά ὄργανα τῆς ἑταιρίας. Ἐπίσης δέν μετέχουν στά διοικητικά ὀργανά της ὅσοι εἶναι μέλη καί ἄλλων ὁμοτέχνων σωματείων. Τά μέλη τοῦ ἐννεαμελοῦς Δ.Σ. δέν ἐπιτρέπεται νά εἶναι συγγενεῖς μεταξύ τους, τά πέντε δέ ἀπό αὐτά πρέπει νά εἶναι καταστηματάρχες. Δέν διαγράφεται ἀπό τήν ἑταιρία τό μέλος πού ἄλλαξε ἐπάγγελμα ἤ πού καταδικάσθηκε γιά πολιτικό ἔγκλημα ἤ γιά ἔγκλημα τοῦ τύπου πού δέν ἀφορᾶ στόν ἰδιωτικό βίο. Ἡ ἑταιρία ἔχει ὡς σκοπό: «α΄) τήν ἐν καιρῷ ἀσθενείας περίθαλψιν τῶν ἀποτελούντων αὐτήν μελῶν καί τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν, β΄) τήν χορηγίαν δανείων εἰς τούς ἑταίρους, γ΄) τήν ἀπονομήν ἐτησίως μερίσματος εἰς αὐτούς». Ἡ διάρκειά της εἶναι διηνεκής καί ἡ ὕπαρξή της ἀνεξάρτητη ἀπό τόν ἀριθμό τῶν μελῶν της. Τό καταστατικό της μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό πέντε ἔτη. Ὡστόσο τροποποιήθηκε νωρίτερα γιά νά ρυθμισθεῖ ἡ συμπλήρωση τοῦ ἀντιτίμου τῶν μετοχῶν (ΕτΚ 1895 σ. 270).

Κ48. *Καταστατικόν τῆς Ἀδελφότητος ἐργατῶν τυπογράφων «ἡ Πρόοδος» 15.9.1896, ΕτΚ 1896 σ. 369.* Μέλος τῆς ἀδελφότητας, ἡ ὁποία ἑδρεύει στήν Ἀθήνα, «δύναται νά ἐγγραφῇ πᾶς ἐν ἐνεργεία στοιχειοθέτης ἤ πιεστής διανύσας τετραετίαν ἐν τῇ τέχνῃ» (συνεπῶς ὄχι καί οἱ ἐπιχειρηματίες τυπογράφοι). Σκοπός της «εἶναι: α΄) Ἡ καλλιέργεια καί ἀνάπτυξις τῆς ἰδέας τοῦ συνασπι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντου

σμοῦ, διά τῆς ἀμοιβαίας ἐν ταῖς ἐργασίαις ὑποστηρίξεως τῶν μελῶν καί β΄) Ἡ συνδρομή εἰς τά μέλη ἐν περιπτώσει ἀσθενείας», ἀργότερα δέ καί σέ περίπτωση ἀνεργίας. «Ἡ ἀμοιβαία ἐν τῇ ἐργασία συνδρομή εἶναι ὑποχρεωτική διά πάντα τά μέλη καί ἰδίως διά τούς προϊσταμένους ἐργασιῶν» (δηλαδή τούς ἀρχιεργάτες). Ἡ ἀδελφότητα διατηρεῖ βιβλιοθήκη. Δέν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυση της ἄν παραμένουν εἴκοσι μέλη ἀπό τά ἐγγραφέντα ἀρχικῶς. Ἀκολούθησε ἡ ἵδρυση τῆς Ἀλληλοβοηθητικῆς ἀδελφότητας τῶν ἐργατῶν τυπογράφων Ἀθηνῶν (ΕτΚ 1901 σ. 51) καί ἡ ἔγκριση νέου καταστατικοῦ της (ΕτΚ 1905 σ. 368).

8. Ἀλευροποιΐα, ἀρτοποιΐα κλπ.

Κ49. *Καταστατικόν τοῦ Συλλόγου τῶν ἐν Πειραιεῖ ἐργατῶν ἀτμομύλων, 19.12.1898, ΕτΚ 1899 σ. 93.* Μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται οἱ ἐργάτες τῶν ἀτμομύλων τοῦ Πειραιᾶ, μποροῦν ὅμως νά γίνουν καί οἱ ἐργάτες τῶν ἀτμομύλων τῶν λοιπῶν ἐργοστασίων τῆς Ἑλλάδας. Κάθε μέλος τοῦ Δ.Σ. τοῦ συλλόγου εἶναι ἀντιπρόσωπος τοῦ προσωπικοῦ ἑνός ἐργοστασίου. Τά μέλη τοῦ πενταμελοῦς προεδρείου ἐπιτρέπεται νά μήν εἶναι μέλη του συλλόγου. Τά ἐκλεγόμενα ἐπίτιμα μέλη δέν ἔχουν δικαίωμα ψήφου. Σκοπός τοῦ συλλόγου εἶναι ἡ ἠθική καί ὑλική ἀλληλοβοήθεια τῶν μελῶν. Ὁ σύλλογος χορηγεῖ ἀσφαλιστικές παροχές στά μέλη καί στίς οἰκογένειές τους, καθώς καί δάνεια μέ ἐπιτόκιο 8% γιά τήν κάλυψη σοβαρῶν ἀναγκῶν τῶν μελῶν, προτίθεται δέ νά ἱδρύσει ταμιευτήριο. Διαλύεται αὐτοδικαίως ἄν ἀπομείνουν λιγότερα ἀπό 40 μέλη. Ἀκολούθησε ἡ ἵδρυση τοῦ Συλλόγου τοῦ προσωπικοῦ τῶν ἀτμομύλων Πειραιῶς (ΕτΚ 1908 σ. 1111).

Κ50. *Καταστατικόν τοῦ Συλλόγου ἀλευροεργατῶν καί μακαρονοποιῶν νομοῦ Μαγνησίας, 10.5.1909, ΕτΚ 1909 σ. 665.* Πολλοί ἀπό τούς ὅρους του ἔχουν τήν διατύπωση του Κ 49. Τακτικά μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται μόνον οἱ μισθωτοί τῶν ἐργοστασίων ἀλευροποιΐας καί μακαρονοποιΐας τοῦ νομοῦ Μαγνησίας. Οἱ ἰδιοκτῆτες καί οἱ μισθωτές ἀτμοϋδρομύλων καί οἱ μακαρονοεργοστασιάρχες ἐπιτρέπεται να παρίστανται στίς συνεδριάσεις τοῦ συλλόγου χωρίς δικαίωμα ψήφου. Ἐπίσης δέν ἔχουν δικαίωμα ψήφου τά ἐπίτιμα μέλη. Ὁ σύλλογος ἔχει ὡς σκοπό «τήν ἠθικήν καί ὑλικήν ἀλληλοβοήθειαν τῶν μελῶν του, τήν ἐξεύρεσιν ἐργασίας εἰς τά

Βιβλιοθήκη Κέντρικη Κόντος

ἀργοῦντα μέλη αὐτοῦ καί τήν διά παντός μέσου προσπάθειαν πρός ἐπίτευξιν συνεννοήσεως μετά τῶν καταστηματαρχῶν τῶν ἀλευρομύλων καί μακαρονοποιείων, πρός κοινήν σύμπραξιν μεταξύ των». Ὁ σύλλογος χορηγεῖ ἀσφαλιστικές παροχές στά μέλη του καί διαλύεται αὐτοδικαίως ἄν ἀπομείνουν λιγότερα ἀπό 25 μέλη.

Κ51. *Καταστατικόν τῆς Ἑταιρίας τοῦ λαοῦ «ὁ Ἀρτοποιός», 15.1.1889, ΕτΚ 1889 σ. 226.* Ὑπογράφεται ἀπό 18 μέλη. Ἀπό σχετικό ὅρο του προκύπτει ὅτι ἡ διαδικασία ἱδρύσεως τῆς ἑταιρίας ἄρχισε μᾶλλον τό 1883. Μέλη τῆς ἑταιρίας, ἡ ὁποία ἔδρευει στήν Ἀθήνα, γίνονται οἱ καταστηματάρχες καί οἱ ἐργάτες ἀρτοποιοί. Σκοπός της εἶναι «ἡ φιλανθρωπική μεταξύ τῶν μελῶν αὐτῆς ἐπικουρία, ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἀρτοποιητικῆς βιομηχανίας ἐπί τῇ βάσει τῶν νεωτέρων τῆς τέχνης προόδων, ἡ μελέτη καί ἐνέργεια ἐπί τῶν διαφερόντων τήν προαγωγήν αὐτῆς φορολογικῶν καί ἄλλων δημοσίων ζητημάτων, καθόλου δέ ἡ ἀδελφική μεταξύ τῶν συνεταίρων ἁρμονία». Ἡ ἑταιρία χορηγεῖ στά μέλη της ἀσφαλιστικές παροχές. Βλ. καί Κ 52.

Κ52. *Καταστατικόν τοῦ Σωματείου τῶν ἐν Ἀθήναις ἀρτοποιῶν, ἀχρονολόγητο, ΕτΚ 1893 σ. 657.* Μέλη τοῦ σωματείου γίνονται οἱ καταστηματάρχες ἀρτοποιείων τῆς Ἀθήνας. Σκοπός του εἶναι «ἡ διά συσκέψεως καί συνεννοήσεως προστασία τῶν συμφερόντων τῆς συντεχνίας, ἡ φιλανθρωπική ἐπικουρία καί περίθαλψις ἐν καιρῷ ἀσθενείας τῶν μελῶν αὐτῆς καί πρό πάντων ἡ ἀδελφική μεταξύ τῶν συναδέλφων ἁρμονία καί ἀγάπη». Τό σωματεῖο παρέχει στά μέλη του δάνεια μέ ἐπιτόκιο 8% καί διαλύεται ἄν ἀπομείνουν λιγότερα ἀπό 15 μέλη. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό τρία ἔτη. Ἀκολούθησε ἡ ἵδρυση τῆς Συντεχνίας ἀρτοποιῶν Ἀθηνῶν, ΕτΚ 1902 σ. 61 καί τοῦ Σωματείου ἐργατῶν ἀρτοποιῶν Ἀθηνῶν, ΕτΚ 1906 σ. 134.

Κ53. *Καταστατικόν τοῦ Συνδέσμου ἀρτοποιῶν Λευκάδος, 20.3.1911, ΕτΚ 1911 σ. 743.* Μέλη τοῦ συνδέσμου γίνονται οἱ ἀσκοῦντες τό ἐπάγγελμα τοῦ ἀρτοποιοῦ στήν Λευκάδα. Σκοπός του εἶναι ἡ ἀλληλοβοήθεια, ἡ προαγωγή καί ἡ ἀνάπτυξη τῶν μελῶν του, στά ὁποῖα χορηγοῦνται ὁρισμένες ἀσφαλιστικές παροχές. Ὁ σύνδεσμος προτίθεται νά καταρτίσει κανονισμό, ὁ ὁποῖος θά ρυθμίζει τά μή προβλεπόμενα ἀπό τό καταστατικό θέματα, διαλύεται δέ μετά ἀπό δέκα ἔτη, ἄν ἀπομείνουν λιγότερα ἀπό ἕξη μέλη.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

9. Ζαχαροπλαστική

K54. *Καταστατικόν τοῦ Ἐργατικοῦ συνδέσμου τῶν ζαχαροπλαστῶν, 14.7.1888, ΕτΚ 1888 σ. 1166.* Μέλη τοῦ συνδέσμου, ὁ ὁποῖος ἑδρεύει στήν Ἀθήνα, γίνονται οἱ ἐργαζόμενοι στά ζαχαροπλαστεῖα τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ, οἱ ὁποῖοι διακρίνονται ὡς πρός τίς εἰσφορές σέ τεχνίτες καί σέ ἐργάτες. Ὁ τεχνίτης κάθε ζαχαροπλαστείου συγκεντρώνει τίς εἰσφορές τῶν μελῶν πού συνεργάζονται μαζί του. Ἀπαγορεύεται στά μέλη νά ἀναπληρώνουν τεχνίτη ἤ ἐργάτη πού ἀπολύθηκε ἀπό τό κατάστημα ἐπειδή μετέσχε στήν ἑορτή τοῦ συνδέσμου. Σκοπός τοῦ συνδέσμου εἶναι ἡ ἀλληλοβοήθεια τῶν μελῶν, (χορήγηση ἀσφαλιστικῶν παροχῶν) ἡ βελτίωση καί τελειοποίηση τῆς ζαχαροπλαστικῆς βιομηχανίας καί γενικά ἡ ἀδελφική ἁρμονία μεταξύ τῶν μελῶν. Ἀκολούθησε ἡ ἵδρυση τῆς Συντεχνίας τῶν ἐργατῶν ζαχαροπλαστῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς, ΕτΚ 1901 σ. 171.

K55. *Ὀργανισμός τῆς ἐν Ἀθήναις ἑδρευούσης Ἑταιρίας ὑπό τήν ἐπωνυμίαν «Ἀδελφότης ζαχαροπλαστῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς», 11.3.1890, ΕτΚ 1890 σ. 583.* Μέλη τῆς ἑταιρίας γίνονται οἱ ζαχαροπλάστες τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ. Ἡ ἀλλαγή ἐπαγγέλματος δέν συνεπάγεται τήν διαγραφή τοῦ μέλους. Ἐκλόγιμοι εἶναι μόνον οἱ καταστηματάρχες. Δικαίωμα ψήφου ἔχουν οἱ καταστηματάρχες, ὁ πρῶτος τεχνίτης κάθε καταστήματος καί οἱ ἐργάτες πού κατέχουν μία τουλάχιστον μετοχή. Σκοπός τῆς ἑταιρίας «εἶναι α΄) ἡ ἵδρυσις κέντρου συνεργασίας καί ἀδελφικῆς ἁρμονίας β΄) ἡ σύστασις μετοχικοῦ ταμείου, διά τήν οἰκονομικήν εὐεξίαν τοῦ ἐμπορίου αὐτῶν, καί φιλανθρωπικού ταμείου διά τήν πρός τούς ἀπόρους ἐκ τῶν μετόχων τῆς ἑταιρείας ἐπικουρίαν, ἤτοι ἀπονομήν βοηθημάτων εἰς τά ἀπρόβλεπτον δυστύχημα παθόντα μέλη καί χορήγησιν ἰατρικῆς περιθάλψεως εἰς τούς ἀσθενοῦντας ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς ἀπόρους, ἀπονομήν δέ μηνιαίων συντάξεων εἰς τούς ἕνεκα γήρατος ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς ἀπομακρυνθέντας τῆς ἐργασίας καί εἰς τάς ἀπορφανιζομένας ἀπόρους οἰκογενείας τῶν μελῶν τῆς ἀδελφότητος καί γ΄) ἡ ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας καί τοῦ ἐμπορίου τῶν μελῶν αὐτῆς ἐπί τῆ βάσει τῆς νεωτέρας τεχνουργικῆς καί ἐπαγγελματικῆς προόδου». Ἐπίσης ἡ ἑταιρία θά χορηγεῖ στά μέλη της δάνεια μέ ἐπιτόκιο 7% καί θά ἱδρύσει ἀποθήκη ὑλικοῦ γιά τήν προμήθευσή του στά μέλη της.

Ἡμόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Ἡ ἵδρυση τῆς ἑταιρίας συντελεῖται μέ τήν ἐγγραφή 25 τουλάχιστον μελῶν, ἡ δέ διάρκειά της εἶναι εἰκοσαετής. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό πέντε ἔτη. Ὡστόσο τροποποιήθηκε νωρίτερα (βλ. ΕτΚ 1896 σ. 28).

10. Διάφορες βιομηχανίες

Κ56. *Καταστατικόν τοῦ Σωματείου καπνεργατῶν Λαρίσης, 9.5.1910, ΕτΚ 1911 σ. 327.* Μέλη τοῦ σωματείου γίνονται οἱ καπνεργάτες τῆς Λάρισας. Σκοπός του εἶναι ἡ ἠθική καί ὑλική ἀνάπτυξη τῶν μελῶν του καί ἡ ἀλληλοβοήθεια καί ἡ περίθαλψή τους. Ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσή του ἄν ἀπομείνουν λιγότερα ἀπό δέκα μέλη.

Κ57. *Κανονισμός τῆς ἐν Ἀθήναις καί ἐν Πειραιεῖ Ἀδελφότητος τῶν μεταξοεργατῶν, 1.1.1894, ΕτΚ 1894 σ. 56.* Μέλη τῆς ἀδελφότητας, ἡ ὁποία ἑδρεύει στήν Ἀθήνα, γίνονται ὅσοι εἶναι ἤ ὑπῆρχαν μεταξοεργάτες. Τά μέλη διακρίνονται ὡς πρός τίς εἰσφορές σέ τέλειους ἐργάτες καί σέ μαθητευόμενους. Οἱ τελευταῖοι δέν ἔχουν δικαίωμα ψήφου. Σκοπός τῆς ἀδελφότητας εἶναι ἡ ἀμοιβαία ὑποστήριξη τῶν μελῶν της, στά ὁποῖα χορηγοῦνται ἀσφαλιστικές παροχές. Βλ. καί Κ 58.

Κ58. *Καταστατικόν τοῦ Συνδέσμου τῶν ἐν Ἀθήναις καί ἐν Πειραιεῖ μεταξουργῶν, 1.9.1894, ΕτΚ 1894 σ. 341.* Μέλη τοῦ συνδέσμου, ὁ ὁποῖος ἑδρεύει στήν Ἀθήνα, γίνονται οἱ ἐργοστασιάρχες, οἱ ἐργάτες καί οἱ μαθητευόμενοι μεταξουργοί. Πλήν τῶν ἐργοστασιαρχῶν, οἱ ἄλλοι δέν δικαιοῦνται να ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται, οἱ δέ μαθητευόμενοι οὔτε νά μετέχουν στήν Γ.Σ., γιά τήν ἀπαρτία τῆς ὁποίας ἀρκεῖ ἡ παρουσία εἴκοσι μελῶν. Σκοπός τοῦ συνδέσμου «εἶναι: α΄) ἡ διά κοινῆς τῶν μελῶν εἰσφορᾶς φιλανθρωπική συνδρομή καί περίθαλψις τῶν ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς ζωῆς ἀτυχούντων μελῶν τοῦ συνδέσμου, β΄) ἡ ὑλική καί ἠθική προαγωγή αὐτῶν καί γ΄) ἡ διά παντός μέσου πρόοδος τῆς μεταξουργικῆς βιομηχανίας αὐτῶν καί τέχνης ὑπό πᾶσαν γενικωτέραν ἔποψιν πρός εὐημερίαν καί πλουτισμόν αὐτῶν». Ὁ σύνδεσμος προτίθεται νά ἱδρύσει ἐργοστάσιο παραγωγῆς μεταξωτῶν ὑφασμάτων, χρωμάτων καί ἄλλων προϊόντων τῆς μεταξουργίας, τό ὁποῖο θά ἀνήκει στά μέλη του ἀνάλογα μέ τήν εἰσφορά ἑκάστου. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό πέντε ἔτη, ὅπως

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κομοτηνής

καί ἔγινε (βλ. ΕτΚ 1900 σ. 1).

Κ59. *Καταστατικόν τοῦ Συνδέσμου πνευματοποιῶν Χαλκίδος, 22.2.1898, ΕτΚ 1898 σ. 93.* Μέλη τοῦ συνδέσμου γίνονται οἱ ἰδιοκτῆτες (οἰνο)πνευματοποιείων τῆς Χαλκίδας. Ἀπό κάθε ὁμόρρυθμη ἤ ἑτερόρρυθμη ἑταιρία πνευματοποιῶν, μόνον ἕνα μέλος της δύναται νά εἶναι μέλος τοῦ συνδέσμου. Γιά τήν ἀπαρτία τῆς Γ.Σ. ἀπαιτεῖται ἡ παρουσία ἕξη τουλάχιστον μελῶν. Σκοπός τοῦ συνδέσμου «εἶναι ἡ ἀπό κοινοῦ σύσκεψις τῶν μελῶν καί συζήτησις περί παντός ἀντικειμένου ἀφορῶντος τάς ἀνάγκας καί τά συμφέροντα τῶν προϊόντων τῆς πνευματοποιΐας ἀποκλειστικῶς τῆς πόλεως Χαλκίδος καί ἡ διά πάσης τακτικῆς καί νομίμου ὁδοῦ ἐπιδίωξις τῆς θεραπείας καί βελτιώσεως αὐτῶν. Ἐπί τῷ σκοπῷ δέ τούτῳ ὁ Σύνδεσμος θέλει συνέρχεσθαι καί θέλει ἀποφασίζει καί ἀπευθύνει ἑκάστοτε τάς δεούσας παραστάσεις καί εὐχάς πρός τε τήν Κυβέρνησιν καί πᾶσαν ἄλλην ἀρχήν, ἐξαιτούμενος τήν νόμιμον καί ἐφικτήν θεραπείαν τῶν παρουσιαζομένων ἀναγκῶν». Ἡ διάρκεια του ὁρίζεται δεκαετής.

Κ60. *Καταστατικόν τῆς ἐν Ἀπεράνθῳ τῆς Νάξου Ἀδελφότητος τῶν σμυριδωρυκτῶν, ἀχρονολόγητο, ΕτΚ 1898 σ. 24.* Τακτικά μέλη τῆς ἀδελφότητας γίνονται οἱ πραγματικοί σμυριδωρύκτες τῆς Ἀπειράνθου, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι γίνονται ἔκτακτα μέλη. Τό Δ.Σ. ἀποτελεῖται ἀπό τακτικά μέλη καί ἐκλέγεται ἀπό τακτικά μέλη. Ὁ ἱδρυτής τῆς ἀδελφότητας μετέχει σ᾽ αὐτήν ὡς τακτικό μέλος. Ἡ ἀδελφότητα ἔχει ὡς σκοπό τήν βελτίωση τῆς τύχης τῶν πραγματικῶν σμυριδωρυκτῶν μέ τά ἑξῆς μέσα: «α΄) θά γίνεται προμήθεια ἐξ Εὐρώπης καταλλήλων ἐργαλείων προς εὐκολωτέραν ἐξόρυξιν τοῦ ὀρυκτοῦ. β΄) Θά ἐξοδεύωνται τά ἀπαραιτήτως ἀναγκαιοῦντα πρός διόρθωσιν τῶν ἀπό τά ὀρυχεῖα μέχρι τοῦ ὅρμου Μπουτζούνας ἀγουσῶν ὁδῶν. γ΄) Θά παρουσιάζηται τό συμβούλιον ἤ πρόσωπα τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ πρός τάς ἁρμοδίους τοῦ Κράτους ἀρχάς αἰτούμενον διόρθωσιν ἀφορῶσαν τήν βελτίωσιν τῆς κοινῆς τύχης τῶν σμυριδωρυκτῶν. δ΄) Θά δίδηται συνδρομή τις εἰς ἀναξιοπαθοῦσαν ἤ μεγάλως δυστυχοῦσαν οἰκογένειαν σμυριδωρύκτου καί ε΄) Θά δίδηται συνδρομή τις εἰς τέκνον σμυριδωρύκτου προκειμένου νά ἀκολουθήσῃ ὀρυκτολογικάς σπουδάς». Ἐπίσης θά ζητεῖται βοήθεια ἀπό τό Δημόσιο γιά τήν ἀποκατάσταση τῶν σωματικῶν ἤ ὑλικῶν ζημιῶν πού ὑφίστανται τά τακτικά μέλη κατά τήν ἀπασχόλησή τους, θά παρακολουθεῖται ἡ

Δημόσια κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντος

ἐξόρυξη, ἡ μεταφορά καί ἡ παράδοση τῆς σμύριδας, ὥστε νά μήν βλάπτονται τά συμφέροντα τοῦ Δημοσίου καί τῶν σμυριδωρυκτῶν καί θά προτείνονται στόν διευθυντή τῶν σμυριδωρυχείων τά πρόσωπα πού εἶναι κατάλληλα νά διορισθοῦν ὡς φύλακες τῆς σμύριδας. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό τρία ἔτη. Βλ. καί Κ 61.

Κ61. *Καταστατικόν τοῦ Συλλόγου τῶν σμυριδωρυκτῶν τοῦ Ὄρμου Μουτσούνης τῆς Νάξου, 10.1.1912, ΕτΚ 1912 σ. 545.* Τροποποιήθηκε σέ πολλά σημεῖα ἀπό τό ἐγκριτικό διάταγμα. Μέλη τοῦ συλλόγου, ὁ ὁποῖος ἑδρεύει στήν Ἀπείρανθο, γίνονται οἱ σμυριδωρύκτες τοῦ Ὄρμου Μουτσούνας. «Σκοπός τοῦ Συλλόγου εἶνε ἡ ἐξυπηρέτησις τῶν συμφερόντων τῶν σμυριδωρυκτῶν, ἡ προστασία αὐτῶν, ἡ φροντίς περί βελτιώσεως τῶν ἐν χρήσει τρόπων ἐξορύξεως, μεταφορᾶς, παραδόσεως τῆς σμύριδος καί τῆς ἐν ἀδελφικῇ ἁρμονίᾳ Ἑνώσεως αὐτῶν πρός βελτίωσιν τῆς τύχης των... Ὁ σκοπός τοῦ Συλλόγου ἐκπληροῦται α΄) δι᾽ ὑποβολῆς ὑπομνημάτων τοῖς ἁρμοδίοις περί τῶν τρόπων τῆς βελτιώσεως τῶν τῆς σμύριδος, β΄) διά παροχῆς συνδρομῆς καί βοηθημάτων εἰς τά παθόντα μέλη τοῦ Συλλόγου κατά τήν ἐργασίαν τῆς σμύριδος καί τάς ἀπορφανιζομένας οἰκογενείας των, ἐφ᾽ ὅσον εἶνε ἄποροι γ΄) διά τῆς καταβολῆς τοῦ ὅλου ἤ μέρους τῆς ἀξίας τοῦ θνήσκοντος ἤ καθισταμένου ἀχρήστου μεταγωγικοῦ ζώου τοῦ ἐργάτου μετά προηγουμένην ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας αὐτοῦ ὑπό τοῦ Δ. Συμβουλίου, δ΄) διά τῆς ἐπί πιστώσει χορηγίας ἐργαλείων καί ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, ε΄) διά τῆς χορηγήσεως ἰατρικῆς περιθάλψεως καί φαρμάκων εἰς τούς ἀσθενοῦντας ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου καί τάς οἰκογενείας αὐτῶν καί ς΄) διά παντός ἄλλου μέσου κρινομένου ὑπό τοῦ Συλλόγου συντελεστικοῦ πρός ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τῶν σμυριδωρυκτῶν». Τό καταστατικό ἐπιτρέπεται νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό δύο ἔτη.

II. Ἐμπορικά καταστήματα

1. Παντοπῶλες, οἰνοπῶλες

Κ62. *Καταστατικόν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑταιρίας τῶν οἰνοπαντοπωλῶν, 1.2.1887, ΕτΚ 1887 σ. 697.* Ὑπογράφεται ἀπό 32 ἱδρυτές καί ἀναφέρει ὅτι ἡ ἑταιρία προϋπῆρχε (μᾶλλον ἀπό τό 1884). Μέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κύπρου

λη τῆς ἑταιρίας γίνονται μόνον οἱ οἰνοπῶλες καί οἱ παντοπῶλες τῆς Ἀθήνας. Οἱ μετοχές της μποροῦν νά μεταβιβασθοῦν μόνον στά ἱδρυτικά μέλη καί στούς κληρονόμους τῶν μελῶν. Ἡ ἐγκατάλειψη τοῦ ἐπαγγέλματος δέν ἀπαλλάσσει τά μέλη ἀπό τίς ὑποχρεώσεις τους. Σκοπός τῆς ἑταιρίας «εἶναι πρῶτον ἡ φιλανθρωπική μεταξύ τῶν μελῶν αὐτῆς ἐπικουρία, δεύτερον ἡ ἀνάπτυξις τῆς οἰνοποιητικῆς βιομηχανίας καί τῆς παντοπωλικῆς ἐμπορίας ἐπί τῇ βάσει τῆς νεωτέρας τεχνουργικῆς καί ἐπαγγελματικῆς προόδου, καί τρίτον ἡ μελέτη καί ἐνέργεια περί τῶν ἀφορώντων αὐτάς φορολογικῶν ζητημάτων». Ἡ ἑταιρία χορηγεῖ βοηθήματα στά μέλη πού ὑπέστησαν ἀτύχημα. Ἡ διάρκειά της εἶναι δεκαετής. Τό καταστατικό τροποποιήθηκε 4 φορές (βλ. ΕτΚ 1890 σ. 586, 1891 σ. 654, 1893 σ. 256 καί 1896 σ. 10). Ἀκολούθησε ἀνασύσταση τῆς ἑταιρίας μέ τό Κ 63.

Κ63. *Καταστατικόν τῆς Ἑταιρίας τῶν ἐν Ἀθήναις οἰνοπαντοπωλῶν ὑπό τήν ἐπωνυμίαν «Σύνδεσμος οἰνοπαντοπωλῶν», 26.1.1897, ΕτΚ 1897 σ. 144.* Καταργεῖται τό Κ 62 λόγω λήξεως τῆς δεκαετοῦς διαρκείας του καί ἀνασυνιστᾶται ἡ ἑταιρία. Μέλη της γίνονται οἱ οἰνοπῶλες καί οἱ παντοπῶλες τῆς Ἀθήνας. Οἱ μετοχές της μποροῦν νά μεταβιβασθοῦν μόνον σέ πρόσωπα πού εἶναι ἤ ὑπῆρξαν οἰνοπαντοπῶλες. Σκοποί της «εἶναι: α΄) Ἡ φιλανθρωπική ἀντίληψις τῶν ἀπόρων καί ἀνικάνων καταστάντων μετόχων καί μελῶν. β΄) Ἡ αὐτοβοήθεια τῶν ἀποτελούντων αὐτόν μετόχων καί μελῶν. γ΄) Ἡ μελέτη καί νόμιμος ἐνέργεια ἐπί τῶν φορολογικῶν ζητημάτων τῶν ἀφορώντων τήν Συντεχνίαν τῶν Οἰνοπαντοπωλῶν ἐν πᾶσι, καί δ΄) Ἡ ἠθικοποίησις τῶν ἐν τοῖς καταστήμασι τῶν οἰνοπαντοπωλῶν ὑπηρετούντων ὑπαλλήλων καί ὑπηρετῶν». Ἐπίσης ἡ ἑταιρία χορηγεῖ στά μέλη της μέρισμα. Δέν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσή της πρίν ἀπό 12 ἔτη. Ἀκολούθησε ἡ τροποποίηση τοῦ καταστατικοῦ (ΕτΚ 1902 σ. 59) καί ἡ ἐπανίδρυση τῆς ἑταιρίας μέ τό Κ 64.

Κ64. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ἀθήναις Συνδέσμου τῶν παντοπωλῶν, ἀχρονολόγητο, ΕτΚ 1910 σ. 2062.* Ὁ σύνδεσμος αὐτός ἀποτελεῖ συνέχεια τοῦ συνδέσμου τοῦ Κ 63, δεδομένου ὅτι τό Κ 64 ἀναφέρει ὅτι μεταξύ τῶν πόρων του περιλαμβάνονται «τά κατά τήν ἐκκαθάρισιν τοῦ Συνδέσμου τῶν Οἰνοπαντοπωλῶν περισσεύματα». Μέλη του γίνονται ὅσοι εἶναι ἤ ὑπῆρξαν παντοπῶλες στήν Ἀθήνα. Σκοποί του εἶναιί «1) Ἡ ἀμοιβαία ἠθική ὑποστή-

Βιβλιοθήκη Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοντοσ

ριξις τῶν ἀποτελούντων αὐτόν μελῶν. 2) Ἡ ὑπεράσπισις τῶν συμφερόντων τῶν παντοπωλῶν διά τῆς μελέτης τῶν φορολογικῶν καί λοιπῶν συναφῶν ζητημάτων καί διά πάσης ἄλλης νομίμου ἐνεργείας. 3) Ἡ χρηματική ἀρωγή τῶν εἰς ἔνδειαν περιελθόντων ἤ ἄλλως παθόντων μελῶν. 4) Ἡ ἠθικοποίησις τῶν ἐν τοῖς καταστήμασι τῶν μελῶν ὑπηρετούντων». Ἡ διάρκειά του ὁρίζεται σέ 15 ἔτη, ἡ δέ διάλυσή του ἐπέρχεται αὐτοδικαίως ἄν ἀπομείνουν λιγότερα ἀπό δέκα μέλη. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό πρόταση εἴκοσι μελῶν.

Κ65. *Καταστατικόν τοῦ Συνδέσμου τῶν ἐν Ἀθήναις οἰνοπωλῶν ὑπό τήν ἐπωνυμίαν «Ἀλληλοβοήθεια», 21.3.1897, ΕτΚ 1897 σ. 140.* Μέλη τοῦ συνδέσμου γίνονται οἱ οἰνοπῶλες τῆς Ἀθήνας. Οἱ μετοχές του μποροῦν νά μεταβιβασθοῦν μόνον σέ πρόσωπα πού εἶναι ἤ ὑπῆρξαν οἰνοπῶλες. Ὁ σύνδεσμος αὐτός πρέπει νά ἱδρύθηκε μετά ἀπό διάσπαση τῆς ἑταιρίας τοῦ Κ 62. Σκοπός τοῦ «εἶναι: α΄) ἡ αὐτοβοήθεια τῶν ἀποτελούντων αὐτόν μετόχων καί μελῶν· β΄) ἡ φιλανθρωπική ἀντίληψις τῶν ἀπόρων καί ἀνικάνων καταστάντων μετόχων καί γ΄) ἡ μελέτη καί νόμιμος ἐνέργεια ἐπί τῶν φορολογικῶν ζητημάτων τῶν ἀφορώντων τήν συντεχνίαν τῶν οἰνοπωλῶν ἐν πᾶσι». Ἡ διάλυση τοῦ συνδέσμου δέν ἐπιτρέπεται πρίν ἀπό ἐννέα ἔτη. Ἀκολούθησε τροποποίηση τοῦ καταστατικοῦ, ΕτΚ 1899 σ. 225.

Κ66. *Καταστατικόν τῆς Ἀδελφότητος τῶν ἐν τῇ πόλει Τυρνάβῳ παντοπωλῶν; 18.7.1894, ΕτΚ 1895 σ. 55.* Τακτικά μέλη τῆς ἀδελφότητας γίνονται οἱ ἐνήλικες παντοπῶλες τοῦ Τυρνάβου (Θεσσαλίας) καί τῶν γύρω χωριῶν. Σκοπός της «ἔσται ἡ ἀλληλοβοήθεια τῶν ἀποτελούντων αὐτόν μελῶν, ἤτοι νά παρέχῃ φάρμακα καί ἰατρικήν συνδρομήν δωρεάν, ὡς καί πᾶσαν ὑλικήν περίθαλψιν ἀναλόγως τῶν πόρων αὐτοῦ, εἰς ἄπορα μέλη καί τάς οἰκογενείας αὐτῶν, εἴτε δι' ἀσθένειαν, εἴτε δι' ἀνικανότητα, εἴτε δι' ἄλλην δεδικαιολογημένην αἰτίαν, νά φροντίζῃ περί τῆς ἠθικῆς προαγωγῆς καί ἐν γένει εὐημερίας τῶν μελῶν αὐτοῦ, συγκρατῶν αὐτά ἐν ἀγάπῃ καί ἀδελφότητι». Ἀργότερα μπορεῖ νά ληφθεῖ ἀπόφαση «περί συντηρήσεως ὑποτρόφου τοῦ ἀρίστου τῶν μαθητῶν ἐκ Τυρνάβου, ἀπόρου ὅμως τυγχάνοντος, ἐν Ἀθήναις ἤ ἐν Εὐρώπῃ πρός σπουδήν καί ἐκμάθησιν τῆς ἀμπελοφυτείας, οἰνοποιΐας καί πνευματοποιΐας κλπ., ὑποβαλλομένου εἰς ὑποχρεώσεις ὡς πρός τόν σύλλογον, ἤ περί ἱδρύσεως νοσοκομείου κλπ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

ὑπέρ τῶν ἀπόρων μελῶν τοῦ συλλόγου καί τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν, καί προϊόντος τοῦ χρόνου ὑπέρ παντός ἀπόρου ἀνθρώπου». Ἡ διάλυση τῆς ἀδελφότητας δέν ἐπιτρέπεται, ἡ δέ τροποποίηση τοῦ καταστατικοῦ της μπορεῖ νά γίνει μετά ἀπό πέντε ἔτη κατόπιν προτάσεως 30 μελῶν.

Κ67. *Καταστατικόν τοῦ Συνδέσμου οἰνοπαντοπωλῶν Ναυπλίου καί Προνοίας, 10.3.1895, ΕτΚ 1895 σ. 293.* Μέλη τοῦ συνδέσμου γίνονται οἱ οἰνοπῶλες καί οἱ παντοπῶλες τοῦ Ναυπλίου καί τῆς Προνοίας. Σκοπός εἶναι «ἡ συνένωσις τῶν τῷ δήμῳ Ναυπλιέων οἰνοπαντοπωλῶν πρός ἐπιδίωξιν πρῶτον τῆς φιλανθρωπικῆς μεταξύ τῶν μελῶν ἐπικουρίας· δεύτερον τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως τῶν μελῶν· τρίτον τῆς ἀναπτύξεως τῆς οἰνοποιητικῆς βιομηχανίας καί τῆς παντοπωλικῆς ἐμπορίας, καί τέταρτον ἡ μελέτη καί ἐνέργεια περί τῶν ἀφορώντων τόν σύνδεσμον φορολογικῶν καί ἄλλων παρομοίων ζητημάτων... Οἱ σκοποί οὗτοι ἐπιδιωχθήσονται διά τῶν μέσων ἐκείνων ἅτινα παρά τοῦ συνδέσμου θέλουσι κριθῆ ὡς κατάλληλα, καί ὡρισμένως ὁ μέν πρῶτος σκοπός ἐπιτευχθήσεται διά τῆς ἱδρύσεως «Ταμιευτηρίου» ἀνεξαρτήτου τοῦ ταμείου τοῦ συνδέσμου, ὁ δεύτερος διά τῆς ἱδρύσεως σχολῆς, ἐν ᾗ εἴτε οἱ δυνάμενοι ἐκ τῶν μελῶν εἴτε καί ἄλλοι ἐκ τῶν ἀνεπτυγμένων κατοίκων Ναυπλίου, καλούμενοι, δι᾽ ἀναγνωσμάτων καταλλήλων καί σχετικῶν τῷ ἐμπορίῳ, ἀναπτύσσουσι τά μέλη, ὁ δέ τρίτος καί τέταρτος σκοπός διά τῶν ἐν ταῖς συνεδριάσεσι τοῦ συνδέσμου συζητήσεων ἐπιτευχθήσεται». Ὁ σύνδεσμος διαλύεται ἄν ἀπομείνουν λιγότερα ἀπό 25 μέλη.

2. Κρεοπῶλες

Κ68. *Καταστατικόν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑταιρίας τῶν κρεωπωλῶν, 7.7.1889, ΕτΚ 1890 σ. 47.* Μέλη τῆς ἑταιρίας γίνονται οἱ καταστηματάρχες, οἱ ὑπάλληλοι καί οἱ βοηθοί κρεοπῶλες τῆς Ἀθήνας. Οἱ ὑπηρέτες δέν δικαιοῦνται νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται. Οἱ μετοχές μεταβιβάζονται μόνον στούς κληρονόμους τῶν μελῶν. Σκοπός τῆς ἑταιρίας εἶναι «ἡ φιλανθρωπική μεταξύ τῶν μελῶν βοήθεια, ἡ προαγωγή τῆς κρεωπωλικῆς βιομηχανίας, ἡ μελέτη καί ἐπιμέλεια περί τῶν διαφερόντων εἰς τήν προαγωγήν αὐτῆς φορολογικῶν ζητημάτων καί ἡ ἀδελφική μεταξύ τῶν συνεταίρων ἀγάπη καί ἁρμονία». Ἡ ἑταιρία χορηγεῖ ἀσφαλιστικές παροχές

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοντοσ

στά μέλη της καί ἔχει διάρκεια πέντε ἐτῶν. Βλ. καί Κ 69.

Κ69. *Ὀργανισμός τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑταιρίας «Σωματεῖον κρεωπωλῶν», 28.11.1895, ΕτΚ 1896 σ. 165.* Ἡ ἑταιρία αὐτή ἀποτελεῖ μᾶλλον συνέχεια τῆς ἑταιρίας τοῦ Κ 68, διότι ἔχει τήν ἴδια σφραγίδα καί ἑορτάζει τήν ἴδια ἡμέρα. Μέλη της εἶναι οἱ κρεοπῶλες τῆς Ἀθήνας, ἀλλά μόνον ὅσοι εἶναι καταστηματάρχες δικαιοῦνται νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται. Οἱ μετοχές τῶν μελῶν μεταβιβάζονται μόνον στούς κληρονόμους τους πού εἶναι κρεοπῶλες. Ἡ ἑταιρία ἔχει ὡς σκοπούς: «α΄) τήν ἀδελφικήν συνεργασίαν, β΄) τήν ἵδρυσιν μετοχικοῦ ταμιευτηρίου διά τήν οἰκονομικήν εὐεξίαν καί φιλανθρωπικοῦ ταμείου διά τήν πρός τά ἄπορα μέλη τῆς ἑταιρίας ἐπικουρίαν καί περίθαλψιν, καί γ΄) τήν ἀνάπτυξιν τῆς κρεοπωλικῆς βιομηχανίας». Ἐπίσης ἡ ἑταιρία χορηγεῖ στά μέλη της δάνεια μέ ἐπιτόκιο 6%. Δέν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσή της πρίν ἀπό δέκα ἔτη ἔστω καί ἄν ἀπομείνουν 25 μέλη. Ἀκολούθησε ἡ ἔγκριση νέου καταστατικοῦ της (ΕτΚ 1900 σ. 141), ἡ τροποποίησή του (ΕτΚ 1901 σ. 68) καί ἡ ἵδρυση τῆς Ἀδελφότητος κρεωπωλῶν Ἀθηνῶν (ΕτΚ 1902 σ. 72), τοῦ Συνδέσμου ὑπαλλήλων κρεωπωλῶν Ἀθηνῶν (ΕτΚ 1905 σ. 772) καί τοῦ Σωματείου καταστηματαρχῶν κρεωπωλῶν Ἀθηνῶν (ΕτΚ 1908 σ. 857).

Κ70. *Καταστατικόν τῶν κρεοπωλῶν Τριπόλεως, 30.4.1909, ΕτΚ 1911 σ. 1607.* Ὑπογράφεται ἀπό 38 ἱδρυτές. Μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται μόνον οἱ κρεοπῶλες τῆς Τριπόλεως. Σκοπός του εἶναι «ἡ ἀπό κοινοῦ σύσκεψις τῶν μελῶν αὐτοῦ καί συζήτησις περί παντός ἀντικείμενου ἀφορῶντος τάς ἀνάγκας καί τά συμφέροντα τοῦ ἐπαγγέλματός των καί τῶν οἰκογενειῶν των ἐν γένει καί ἡ διά πάσης τακτικῆς καί νομίμου ὁδοῦ ἐπιδίωξις τῆς θεραπείας καί βελτιώσεως αὐτῶν. Ἐπί τούτῳ ὁ Σύλλογος θέλει συνέρχεσθαι ἐν ὡρισμένῳ χρονικῷ διαστήματι καί συσκεπτόμενος θέλει ἀπευθύνει ἑκάστοτε τάς δεούσας παραστάσεις καί εὐχάς, ζητῶν τήν δυνατήν θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ». Ὁ σύλλογος χορηγεῖ στίς οἰκογένειες τῶν μελῶν βοηθήματα μόνον σέ περίπτωση σοβαρῆς ἀνάγκης καί μέ προσοχή καί περίσκεψη.

3. Ἰχθυοπῶλες

Κ71. *Ὀργανισμός τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑταιρίας «Ἀδελφότης*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

ἰχθυοπωλῶν», 23.9.1890, ΕτΚ 1890 σ. 1093. Μέλη τῆς ἑταιρίας γίνονται οἱ ἰχθυοπῶλες, οἱ ἁλιεῖς, οἱ λεμβοῦχοι καί ὅσοι ἀσκοῦν σχετικά ἐπαγγέλματα στήν Ἀθήνα καί στόν Πειραιᾶ. Οἱ ἐγκαταλείποντες τό ἐπάγγελμα στεροῦνται τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγεσθαι. Μόνον ὅσοι καταβάλλουν στήν ἑταιρία εἰδική εἰσφορά δικαιοῦνται νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται. Σκοπός τῆς ἑταιρίας «εἶναι α΄) ἡ ἵδρυσις κέντρου συνεργασίας καί ἀδελφικῆς ἁρμονίας, β΄) ἡ σύστασις μετοχικοῦ ταμιευτηρίου μέν διά τήν οἰκονομικήν εὐεξίαν τῶν ἐπιτηδευμάτων αὐτῶν, φιλανθρωπικοῦ ταμείου δέ διά τήν μεταξύ τῶν ἀπόρων μελῶν τῆς ἀδελφότητας αὐτῶν ἐπικουρίαν καί γ΄) ἡ ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας καί τοῦ ἐμπορίου αὐτῶν, ἐπί τῇ βάσει τῆς νεωτέρας τεχνουργικῆς καί ἐπαγγελματικῆς προόδου». Εἰδικότερα, ἡ ἑταιρία χορηγεῖ στά μέλη της ἀσφαλιστικές παροχές καί δάνεια μέ ἐπιτόκιο 8%, προστίθεται δέ νά ὀργανώσει ἀποθήκη προμηθείας ὑλικοῦ στά μέλη της. Δέν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσή της πρίν ἀπό εἴκοσι ἔτη ἔστω καί ἄν ἀπομείνουν μόνον 25 μέλη.

Κ72. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Πάτραις Συλλόγου τῶν ἰχθυοπωλῶν, 25.3.1894, ΕτΚ 1894 σ. 191.* Μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται οἱ ἄνω τῶν 21 ἐτῶν ἰχθυοπῶλες καί ἄλλοι ἐπαγγελματίες τῆς Πάτρας. Ὁ σύλλογος ἔχει ὡς σκοπό «τήν ἀδελφικήν συνένωσιν πάντων τῶν ἐνταῦθα ἰχθυοπωλῶν, τήν ἀνάπτυξιν τῶν μελῶν αὐτοῦ καί τήν ὑλικήν ἀρωγήν ἀναλόγως τῶν πόρων αὐτοῦ εἰς πάσχοντα μέλη ἤ τάς οἰκογενείας των». Δέν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσή του πρίν ἀπό δέκα ἔτη. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό τρία ἔτη. Ἀκολούθησε ἡ ἵδρυση τοῦ Συνδέσμου ἰχθυοπωλῶν Πατρῶν (ΕτΚ 1902 σ. 89) καί ἡ τροποποίηση τοῦ καταστατικοῦ του (ΕτΚ 1907 σ. 812).

4. Λαχανοπωροπῶλες

Κ73. *Ὀργανισμός τῆς ἐν Ἀθήναις ἑδρευούσης Ἑταιρίας ὑπό τήν ἐπωνυμίαν «Σύνδεσμος λαχανο-οπωροπωλῶν», 1.7.1889, ΕτΚ 1889 σ. 887.* Μέλη τῆς ἑταιρίας γίνονται οἱ λαχανοπῶλες, οἱ ὀπωροπῶλες, οἱ ὀρνιθοπῶλες καί οἱ κηπουροί τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ. Οἱ ἐγκαταλείποντες τό ἐπάγγελμα δέν ἀπαλλάσσονται ἀπό τίς ὑποχρεώσεις τους. Οἱ κληρονόμοι τοῦ ἀποβιώσαντος μέλους, ἄν θέλουν, ὑπεισέρχονται στή θέση του. Σκοπός τῆς

Κεντρική Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Κρήτης

ἑταιρίας εἶναι: «α΄) ἡ ἵδρυσις κέντρου συνεργασίας καί ἀδελφικῆς ἁρμονίας β΄) ἡ σύστασις μετοχικοῦ ταμείου, διά τήν φιλανθρωπικήν μεταξύ τῶν μελῶν αὐτῆς ἐπικουρίαν, ἤτοι ἀπονομήν βοηθημάτων εἰς τά ἀπρόβλεπτον δυστύχημα παθόντα μέλη καί χορήγησιν ἰατρικῆς περιθάλψεως εἰς τούς ἀσθενοῦντας ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς ἀπόρους, ἀπονομή δέ μηνιαίων συντάξεων εἰς τούς, ἕνεκα γήρατος, ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς ἀπομακρυνθέντας τῆς ἐργασίας καί εἰς τάς ἀπορφανιζομένας ἀπόρους οἰκογενείας τῶν μελῶν τῆς ἑταιρίας καί γ΄) ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου τῶν μελῶν αὐτῆς, ἐπί τῇ βάσει τῆς νεωτέρας ἐπαγγελματικῆς προόδου». Ἐπίσης ἡ ἑταιρία χορηγεῖ στά μέλη της δάνεια μέ ἐπιτόκιο 8%, προτίθεται δέ νά ἱδρύσει ὀρνιθοτροφεῖο ἤ ἄλλο ἐπαγγελματικό κατάστημά της. Ἡ διάλυσίς της δέν ἐπιτρέπεται πρίν ἀπό 15 ἔτη ἄν παραμένουν 25 μέλη. Τό καταστατικό της μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό δέκα ἔτη. Βλ. καί Κ 74.

Κ74. *Ὀργανισμός τοῦ ἐν Ἀθήναις Συνδέσμου λαχανοπωροπωλῶν Ἀθηνῶν, 25.6.1909, ΕτΚ 1909 σ. 835.* Ἀνασυνιστᾶται ἡ ἑταιρία τοῦ Κ 73, τό ὁποῖο τροποποιεῖται. Οἱ προαναφερθέντες ὅμως ὅροι τοῦ Κ 73 δέν μεταβλήθηκαν.

Κ75. *Ὀργανισμός τῆς ἐν Χαλκίδι Ἀδελφότητος τῶν ὀπωροπωλῶν «Ἅγιος Τρύφων», 14.2.1910, ΕτΚ 1912 σ. 911.* Μέλη τῆς ἀδελφότητας γίνονται οἱ ὀπωροπῶλες καί ἄλλοι πολίτες τῆς Χαλκίδας καί ἄλλων περιοχῶν. Ἡ ἀδελφότητα ἔχει ὡς σκοπό τήν ἀλληλοβοήθεια γενικά τῶν μελῶν της, χορηγεῖ δέ σ' αὐτά δάνεια καί ἀσφαλιστικές παροχές καί προτίθεται νά καταρτίσει ἐσωτερικό κανονισμό της. Ἡ διάρκειά της εἶναι δεκαετής.

5. Γαλακτοπῶλες

Κ76. *Καταστατικόν τοῦ Σωματείου τῆς συντεχνίας τῶν ἐν Ἀθήναις καί Πειραιεῖ γαλακτοπωλῶν ἑδρευούσης ἐν Ἀθήναις, 25.9.1886 ΕτΚ 1889 σ. 396.* Μέλη τοῦ σωματείου γίνονται οἱ ἰδιοκτῆτες ἤ διευθυντές καί οἱ ὑπηρέτες τῶν γαλακτοπωλείων. Σκοπός του εἶναι «ἡ ὑλική καί ἠθική ἀνάπτυξις τῶν μελῶν αὐτοῦ καί ἡ συνδρομή ἐκείνων ἅτινα εἴτε ἕνεκα ἀσθενείας καί σπουδαίας σωματικῆς βλάβης, εἴτε ἕνεκα γήρατος καθίστανται ἀνίκανα πρός ἐργασίαν, προσέτι δέ καί ἡ ἐκ παντός τρόπου ὑλική καί ἠθική συνδρομή τῶν οἰκογενειῶν ἀποθανόντων μελῶν... Ὁ σκοπός

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

ἐπιτυγχάνεται διά πρακτικῆς διδασκαλίας καί διά χρηματικῆς καταβολῆς». Ἐπίσης τό σωματεῖο προτίθεται νά χορηγεῖ δάνεια σέ κτηνοτρόφους μέ ἐπιτόκιο 8% καί νά βοηθεῖ σέ περιπτώσεις ἐθνικῆς ἀνάγκης. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό πέντε ἔτη. Βλ. καί Κ 77.

Κ77. *Ὀργανισμός τῆς Ἑταιρίας τῶν γαλακτοκόμων καί γαλακτοπωλῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς, 28.9.1891, ΕτΚ 1892 σ. 499.* Ἀκυρώνεται τό Κ 76 λόγω λήξεως τῆς πενταετοῦς διαρκείας του καί συνεχίζεται ἡ λειτουργία τοῦ σωματείου, τό ὁποῖο «ἀνασυνιστᾶται». Μέλη τῆς ἑταιρίας γίνονται οἱ γαλακτοκόμοι καί οἱ γαλακτοπῶλες, καταστηματάρχες ἤ ὑπάλληλοι, τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ, καθώς καί οἱ ἀσκοῦντες συγγενές ἐπάγγελμα. Ἡ ἀλλαγή τοῦ ἐπαγγέλματος δέν ἀπαλλάσσει τά μέλη ἀπό τίς ὑποχρεώσεις τους. Οἱ ὑπάλληλοι δέν ἔχουν δικαίωμα ψήφου. Ὁ σκοπός τῆς ἑταιρίας καθορίζεται ὅπως στό Κ 71. Ἡ ἑταιρία χορηγεῖ στά μέλη της δάνεια μέ ἐπιτόκιο 7% καί δέν διαλύεται πρίν ἀπό εἴκοσι ἔτη ἄν ὑπάρχουν 15 μέλη της. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό πέντε ἔτη. Ἀκολούθησε ἡ ἵδρυση τῆς Συντεχνίας αἰγογαλακτοπωλῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς (ΕτΚ 1901 σ. 141).

6. Καπνέμποροι

Κ78. *Καταστατικόν τοῦ Σωματείου τῶν ἐν Ἀθήναις καί ἐν Πειραιεῖ καπνεμπόρων, 20.5.1890, ΕτΚ 1890 σ. 617.* Μέλη τοῦ σωματείου, τό ὁποῖο ἑδρεύει στήν Ἀθήνα, γίνονται ὅσοι εἶναι ἤ ὑπῆρξαν καπνέμποροι στήν Ἀθήνα ἤ στόν Πειραιᾶ. Σκοπός του εἶναι ἡ προστασία τῶν συμφερόντων του καί ἡ ἀμοιβαία περίθαλψη καί συνδρομή τῶν μελῶν μέ τήν κατάλληλη διάθεση τῶν συγκεντρουμένων κεφαλαίων. Τό σωματεῖο δέν διαλύεται ἄν παραμένουν 25 μέλη. Τό καταστατικό ἰσχύει γιά τρία ἔτη. Βλ. καί Κ 79.

Κ79. *Ὀργανισμός τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑταιρίας «Σύνδεσμος καπνεμπόρων Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς» 10.1.1899, ΕτΚ 1899 σ. 149.* Ἀναφέρει ὅτι ἀκυρώνεται τό Κ 78 καί ὅτι ἡ ὑπάρχουσα περιουσία ἀνήκει στό νέο ταμεῖο τῆς ἑταιρίας. Μέλη τῆς ἑταιρίας, ἡ ὁποία ἑδρεύει στήν Ἀθήνα, γίνονται οἱ καταστηματάρχες, οἱ τεχνίτες καί οἱ ὑπάλληλοι καπνέμποροι τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πει-

Ἡμόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

ραιᾶ. Ἐκλόγιμοι εἶναι μόνον οἱ καταστηματάρχες καί οἱ συνεταῖροι τους. Ἡ ἑταιρία ἔχει ὡς σκοπούς της: «α΄) τήν συγκέντρωσιν καί ἀδελφικήν ἁρμονίαν αὐτῶν, β΄) τήν σύστασιν ταμείου, μετοχικοῦ μέν, διά τήν οἰκονομικήν εὐεξίαν αὐτῶν, φιλανθρωπικοῦ δέ, διά τήν πρός τά ἄπορα καί ἀτυχήσαντα ἐκ θεομηνίας μέλη αὐτῆς ἐπικουρίαν καί περίθαλψιν, γ΄) τήν ἐπαγγελματικήν μόρφωσιν καί πνευματικήν ἐν γένει ἀνάπτυξιν τῶν ὁπωσδήποτε ἐργαζομένων εἰς τήν βιομηχανίαν καί τό ἐμπόριον τοῦ καπνοῦ, δ΄) τήν περιφρούρησιν καί προστασίαν, ἐν ὅλῳ ἤ ἐν μέρει, τῆς βιομηχανίας καί τοῦ ἐμπορίου των, ε΄) τήν ἐκτέλεσιν οἱασδήποτε ἐπιχειρήσεως σχετιζομένης μετά τοῦ ἐπαγγέλματός των καί ζ΄) τήν προμήθειαν ὑλικῶν χρησίμων τῇ βιομηχανίᾳ καί τῷ ἐμπορίῳ αὐτῶν». Ἡ ἑταιρία χορηγεῖ στά μέλη της μέρισμα καί δέν διαλύεται πρίν ἀπό 30 ἔτη, ἔστω καί ἄν ἀπομείνουν εἴκοσι μέλη.

Κ80. *Καταστατικόν τοῦ Σωματείου τῶν ἐν Καλάμαις καπνεμπόρων, 12.2.1898, ΕτΚ 1898 σ. 69.* Ὑπογράφεται ἀπό 9 ἱδρυτές. Μέλη τοῦ σωματείου γίνονται μόνον οἱ καταστηματάρχες καπνέμποροι. Σκοπός του εἶναι ἡ ἀδελφική ἑνοποίηση τῶν καπνεμπόρων «πρός προαγωγήν τῆς ἐμπορικῆς αὐτῶν τάξεως καί ἡ περίθαλψις τῶν τυχόν εἰς ἀνάγκην περιπεσόντων μελῶν ἤ ἄλλων προσώπων συνδεομένων πρός τήν ὑπηρεσίαν αὐτῶν ἤ τό ἐπάγγελμα».

7. Ἄλλες κατηγορίες ἐμπόρων

Κ81. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ἀθήναις ἱδρυθέντος Συλλόγου «ὁ Σύνδεσμος τῶν ξυλεμπόρων Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς», ἀχρονολόγητο ΕτΚ 1888 σ. 1572.* Μέλη τοῦ συλλόγου, ὁ ὁποῖος ἑδρεύει στήν Ἀθήνα, γίνονται μόνον τά ἄτομα καί οἱ ἑταιρίες (ἀλλά καί οἱ ἑταῖροι) πού διενεργοῦν τό ἐμπόριο τῆς ξυλείας στήν Ἀθήνα καί στόν Πειραιᾶ. Ὁ κληρονόμος τοῦ ἀποβιώσαντος μέλους γίνεται μέλος ἄν εἶναι ξυλέμπορος. Ὁ σύλλογος ἐπιδιώκει ὡς κύριο σκοπό «νά συνδέσῃ διά τῆς ὁμονοίας, τῆς ἀγάπης καί ἀμοιβαίας συνδρομῆς πάντα τά μέλη αὐτοῦ, νά περιθάλπῃ καί συντρέχῃ τά ὑπό κοινωνικῶν περιπετειῶν τυχόν παθόντα μέλη αὐτοῦ πολυειδῶς καί πολυτρόπως, ἐπεκτείνῃ δέ τό καθ' ἑαυτόν μέ τήν πρόοδον τοῦ χρόνου καί ἀναλόγως τῶν μέσων καί τῶν πόρων αὐτοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

τήν εὐεργετικήν αὐτοῦ συνδρομήν εἰς διάφορους ἄλλας κοινωνικάς ἀνάγκας ἤ ἔργα ἐλέους καί φιλανθρωπίας». Ἐπίσης ὁ σύλλογος χορηγεῖ στά μέλη του μέρισμα καί δάνεια μέ ἐπιτόκιο 8%. Ἡ διάρκειά του εἶναι 25 ἔτη, ἀλλ' ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσή του μετά ἀπό δέκα ἔτη ἄν προταθεῖ ἀπό πέντε μέλη.

Κ82. *Ὀργανισμός τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑταιρίας «Σύνδεσμος ὑελολαμποπωλῶν», 18.9.1889, ΕτΚ 1889 σ. 153.* Μέλη τῆς ἑταιρίας γίνονται οἱ ὑελέμποροι, οἱ λαμποπῶλες, οἱ ὑελουργοί καί οἱ ἀγγειοπλάστες τῆς Ἑλλάδας. Σκοποί της εἶναι: «πρῶτον ἡ ἵδρυσις κέντρου συνεργασίας καί ἀδελφικῆς ἁρμονίας· δεύτερον ἡ σύστασις μετοχικοῦ ταμείου, διά τήν φιλανθρωπικήν μεταξύ τῶν μελῶν αὐτῆς ἐπικουρίαν· τρίτον ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐγχωρίου ὑελουργικῆς καί ἀγγειοπλαστικῆς βιομηχανίας καί τῆς ὑελολαμποπωλικῆς ἐμπορίας, ἐπί τῇ βάσει τῆς νεωτέρας τεχνουργικῆς καί ἐπαγγελματικῆς προόδου· τέταρτον ἡ μελέτη καί ἐνέργεια περί τῶν διαφερόντων αὐτάς φορολογικῶν καί ἄλλων δημοσίων ζητημάτων». Ἡ ἑταιρία προτίθεται νά ἀγοράσει μετοχές τοῦ ἐργοστασίου ὑελουργικῆς καί ἀγγειοπλαστικῆς πού θά ἱδρυθεῖ στόν Πειραιᾶ ἤ στήν Ἀθήνα ἀπό μέλος της ἤ νά ἱδρύσει ἡ ἴδια τέτοιο ἐργοστάσιο. Ἐπίσης προτίθεται νά ὀργανώσει στήν Ἀθήνα ἤ στόν Πειραιᾶ ἀποθήκη «ὑλικοῦ ἀκατεργάστου, ὑελουργικῆς καί ἀγγειοπλαστικῆς βιομηχανίας, καί προϊόντων ὑελολαμποπωλικῆς ἐμπορίας, πρός χρῆσιν τῶν μετόχων τῆς ἑταιρίας, διατεθησομένης τῆς ἐκ τούτων προερχομένης ὠφελείας ὑπέρ τοῦ ταμείου αὐτῆς». Δέν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσή της πρίν ἀπό δέκα ἔτη ἔστω καί ἄν ἀπομείνουν πέντε μέλη.

III. Κατασκευές

Κ83. *Ὀργανισμός τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀδελφότητος τῶν μαρμαρογλύφων, 2.10.1888, ΕτΚ 1889 σ. 5.* Μέλη τῆς ἀδελφότητας γίνονται οἱ ἐργοστασιάρχες, οἱ ἐργολῆπτες, οἱ τεχνίτες καί οἱ ἐργάτες μαρμαρογλύφες καί λιθοξόοι τῆς Ἑλλάδας. Ἡ ἐγκατάλειψη τοῦ ἐπαγγέλματος δέν ἀπαλλάσσει τά μέλη ἀπό τίς ὑποχρεώσεις τους. Σκοπός τῆς ἀδελφότητας εἶναι «πρῶτον ἡ ἵδρυσις κέντρου συνεργασίας καί ἀδελφικῆς ἁρμονίας, δεύτερον ἡ σύστασις μετοχικοῦ ταμείου διά τήν φιλανθρωπικήν μεταξύ τῶν μελῶν αὐτῆς ἐπικουρίαν (ἀπονομήν βοηθημάτων εἰς τά ἀπρόβλεπτον δυ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοντοσ

στύχημα παθόντα μέλη, καί χορήγησιν ἰατρικῆς περιθάλψεως), καί τρίτον ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐγχωρίου μαρμαρογλυπτικῆς βιομηχανίας καί τῆς τῶν τεχνουργημάτων αὐτῆς ἐμπορίας, ἐπί τῇ βάσει τῆς νεωτέρας καλλιτεχνικῆς καί ἐπαγγελματικῆς προόδου... Ἀναλόγως τῶν κεφαλαίων αὐτῆς, ἡ ἀδελφότης θέλει τείνει εἰς οἰκοδόμησιν ἰδίου καταστήματος ἐν Ἀθήναις καί σύστασιν ἐν αὐτῷ ἐργοστασίου μαρμαρογλυπτικῆς, ἀποθήκης ὑλικοῦ πρός χρῆσιν τῶν μετόχων καί σχολῆς νυκτερινῆς, ἐν ᾗ θά συνέρχωνται τό ἑσπέρας καθ' ὡρισμένας ὥρας οἱ ἐκ τῶν μετόχων τεχνῖται καί ἐργάται, ὅπως ἀκροάζωνται στοιχειωδῶν μαθημάτων (πρακτικῆς ἀριθμητικῆς, ἀναγνώσεως καί γραφῆς). Ἐν τῷ αὐτῷ δέ καταστήματι θά συνέρχωνται ἑκάστοτε εἰς συνεδρίασιν τό τε διοικητικόν συμβούλιον καί ἡ γενική τῶν μετόχων συνέλευσις. Ἐπίσης δέ τό διοικητικόν συμβούλιον, ἀποφάσει τῆς γενικῆς τῶν μετόχων συνελεύσεως, θέλει προβῆ εἰς πολυετῆ ἐνοικίασιν λατομείου λίθων καί μαρμάρων πρός χρῆσιν τῶν ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἀδελφότητος ἐργοστασιαρχῶν». Ἡ ἀδελφότητα δέν διαλύεται πρίν ἀπό 15 ἔτη ἔστω καί ἂν ἀπομείνουν 20 μέλη. Ἀκολούθησε ἡ ἔγκριση τοῦ καταστατικοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀδελφότητος τῶν τεχνιτῶν μαρμαρογλυπτῶν, ΕτΚ 1905 σ. 438.

Κ84. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ἀθήναις Εὐεργετικοῦ συνδέσμου τῶν κονιαστῶν, 12.4.1892, ΕτΚ 1892 σ. 1009.* Μέλη τοῦ συνδέσμου γίνονται ὅσοι εἶναι ἤ ὑπῆρξαν κονιαστές, ἐργολάβοι ἤ μισθωτοί, τῆς Ἀθήνας. Τό Δ.Σ. ἀποτελεῖται ἀπό δέκα μέλη. Ὁ ταμίας μπορεῖ νά μήν εἶναι μέλος. Σκοπός τοῦ συνδέσμου εἶναι ἡ ἀλληλοβοήθεια τῶν μελῶν του, στά ὁποῖα χορηγοῦνται ἀσφαλιστικές παροχές. Μέ τροποποίηση τοῦ καταστατικοῦ (ΕτΚ 1894 σ. 64), ὁρίσθηκε ὅτι τό Δ.Σ. ἀποτελεῖται ἀπό 13 ἄτομα καί ὅτι τά τρία ἀπό αὐτά μποροῦν νά μην εἶναι μέλη τοῦ συνδέσμου. Ἀκολούθησε τό Κ 85.

Κ85. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ἀθήναις Συνδέσμου τῶν κονιαστῶν, 5.3.1895, ΕτΚ 1895 σ. 333.* Μέλη τοῦ συνδέσμου γίνονται οἱ ἐργολάβοι καί οἱ μισθωτοί κονιαστές τῆς Ἀθήνας. Ἐπιτρέπεται ἡ μεταβίβαση τῶν μετοχῶν τους σέ κληρονόμους ἤ σέ ἀγοραστές. Τό Δ.Σ. ἀποτελεῖται ἀπό 14 ἄτομα. Ὁ σύνδεσμος ἔχει ὡς σκοπό: «α΄ τήν ἵδρυσιν κέντρου συνεργασίας καί ἀδελφικῆς ἁρμονίας, β΄ τήν σύστασιν μετοχικοῦ ταμιευτηρίου διά τήν οἰκονομικήν εὐεξίαν τοῦ ἐπιτηδεύματος αὐτῶν, καί φιλανθρωπικοῦ ταμείου πρός

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοντού

βοήθειαν τῶν ἀπόρων μελῶν τῆς συντεχνίας αὐτῶν, καί γ΄ τήν ἀνάπτυξιν καί τελειοποίησιν τῆς τέχνης των». Εἰδικότερα, ὁ σύνδεσμος χορηγεῖ στά μέλη του ἀσφαλιστικές παροχές, μέρισμα καί δάνεια μέ ἐπιτόκιο 7% καί προτίθεται νά ὀργανώσει ἀποθήκη ὑλικοῦ γιά τήν προμήθευσή του στά μέλη καί νά μισθώσει γραφεῖο. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό πέντε ἔτη.

Κ86. *Ὀργανισμός τῆς ἐν Ἀθήναις ἑδρευούσης Ἑταιρίας ὑπό τήν ἐπωνυμίαν «Αδελφότης ἐλαιοχρωματιστῶν», 9.7.1889, ΕτΚ 1889 σ. 932.* Μέλη τῆς ἑταιρίας γίνονται οἱ ἐργολῆπτες, οἱ τεχνίτες καί οἱ ἐργάτες ἐλαιοχρωματιστές τῆς Ἀθήνας, καθώς καί οἱ βιομήχανοι καί οἱ κτηματίες, οἱ ὁποῖοι ὅμως δέν ἔχουν δικαίωμα ψήφου. Ἡ ἐγκατάλειψη τοῦ ἐπαγγέλματος δέν ἀπαλλάσσει τά μέλη ἀπό τίς ὑποχρεώσεις τους. Οἱ μετοχές μεταβιβάζονται στούς κληρονόμους τῶν μελῶν. Ὁ σκοπός τῆς ἑταιρίας καθορίζεται ὅπως στό Κ5. Ἡ ἑταιρία χορηγεῖ στά μέλη της δάνεια μέ ἐπιτόκιο 8% καί προτίθεται νά ἱδρύσει ταμιευτήριο γιά τήν ἄτοκη φύλαξη τῶν οἰκονομιῶν τῶν μελῶν. Ἡ διάλυσή της δέν ἐπιτρέπεται πρίν ἀπό εἴκοσι ἔτη ἄν παραμένουν 25 μέλη. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό δέκα ἔτη.

Κ87. *Καταστατικόν τῆς ἐν Καλάμαις ἑδρευούσης Ἑταιρίας ὑπό τήν ἐπωνυμίαν «Τεκτονική ἀδελφότης», 31.12.1889, ΕτΚ 1891 σ. 59.* Μέλη τῆς ἑταιρίας γίνονται οἱ τέκτονες (οἰκοδόμοι), καθώς καί ἄλλα πρόσωπα, τά ὁποῖα ὅμως δέν δικαιοῦνται νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται. Σκοπός της εἶναι ἡ ἀμοιβαία ὑποστήριξη τῶν μελῶν στά ὁποῖα χορηγεῖ ἀσφαλιστικές παροχές. Δέν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσή της πρίν ἀπό 15 ἔτη ἄν παραμένουν 25 μέλη. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό πέντε ἔτη, ἀλλά μόνον ὡς πρός ὁρισμένους ὅρους του, ἐξ ὁλοκλήρου δέ μετά ἀπό δέκα ἔτη. Βλ. καί Κ 90 καί 88.

Κ88. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Καλάμαις ἑδρεύοντος Συλλόγου «Τεκτονική ἀδελφότης», 7.1.1896, ΕτΚ 1896 σ. 147.* Μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται οἱ τέκτονες, οἱ χρίστες, οἱ ἀμμοκονιαστές, οἱ λιθοξόοι, οἱ κτίστες καί οἱ ἀσκοῦντες ἄλλο τεκτονικό ἐπάγγελμα, καθώς καί ἄλλα πρόσωπα, τά ὁποῖα ὅμως δέν ἔχουν τό δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι. Σκοπός τοῦ συλλόγου εἶναι ἡ ἀμοιβαία ὑποστήριξη τῶν μελῶν, στά ὁποῖα χορηγεῖ ἀσφαλιστικές παροχές. Ὁ σύλλογος τελεῖ ὑπό τήν προστασία τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου

Κεντρική Βιβλιοθήκη

καί δέν διαλύεται ἄν παραμένουν 30 τουλάχιστον μέλη. Ἀκολούθησε ἡ ἔγκριση ἑνός νέου καταστατικοῦ (ΕτΚ 1902 σ. 86) καί τοῦ Κ 89. Βλ. καί Κ 90.

Κ89. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Καλάμαις ἑδρεύοντος Συλλόγου τῆς τεκτονικῆς ἀδελφότητος, 12.6.1911, ΕτΚ 1911 σ. 1597.* Εἶναι ὅμοιο κατά τό πλεῖστον μέ τό Κ 88. Μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται οἱ τέκτονες καί οἱ ἄλλοι ἐπαγγελματίες. Δικαίωμα ἐκλέγεσθαι ἔχουν ὅλα τά μέλη πού εἶναι ἄνω τῶν 25 ἐτῶν, ὁ πρόεδρος ὅμως πρέπει νά εἶναι τέκτονας (οἰκοδόμος). Ἀπό τά δέκα μέλη τοῦ Δ.Σ. πού ὑπογράφουν τό καταστατικό, τά ἕξη εἶναι τέκτονες, τά δύο εἶναι ἐφαπλωματοποιοί, ἕνα εἶναι βαρελοποιός καί ἕνα ἄλλο εἶναι φανοποιός. Σκοπός τοῦ συλλόγου εἶναι ἡ ἀμοιβαία ὑποστήριξη τῶν μελῶν (στά ὁποῖα χορηγοῦνται ἀσφαλιστικές παροχές). Ἀκολούθησε τροποποίηση τοῦ καταστατικοῦ, ΕτΚ 1912 σ. 768. Βλ. καί Κ 90.

Κ90 *Καταστατικόν τοῦ ἐν Καλάμαις Συνδέσμου τῶν τεχνιτῶν, 11.7.1893, ΕτΚ 1893 σ. 898.* Μέλη τοῦ συνδέσμου γίνονται οἱ τεχνίτες πού εἶναι μαραγκοί, κτίστες, ἀμμοκονιαστές, χρωματοποιοί ἤ μαρμαράδες, οἱ μαθητευόμενοί τους, καθώς καί ἄλλα πρόσωπα, τά ὁποῖα ὅμως, ὅπως καί οἱ κάτω τῶν 25 ἐτῶν, δέν ἔχουν τό δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι. Τή θέση τοῦ ἀποβιώσαντος μέλους λαμβάνει ὁ κληρονόμος του. Σκοπός τοῦ συνδέσμου εἶναι ἡ παροχή χρηματικῶν βοηθημάτων πρός τά μέλη σέ ἀτυχεῖς περιστάσεις τους καί ἡ προστασία τῶν συμφερόντων τῆς συντεχνίας. Δέν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσή του πρίν ἀπό εἴκοσι ἔτη ἄν παραμένουν τουλάχιστον τριάντα μέλη. Ὁ σύνδεσμος μετέχει στήν ἑορτή ὁρισμένου ναοῦ τῆς Καλαμάτας, στόν ὁποῖο εὑρίσκεται εἰκόνα πού ἔγινε «ἐκ συνδρομῆς τῶν ἄνω τεχνιτῶν». Τό ἴδιο ἀναφέρει καί τό Κ 89, ἐνῶ τά Κ 87 καί 88 ἀναφέρουν μόνον ὅτι τά μέλη μετέχουν στήν ἑορτή τοῦ ἴδιου ναοῦ. Ἡ ἔγκριση τοῦ καταστατικοῦ ἀνακλήθηκε μέ διάταγμα (ΕτΚ 1893 σ. 1008).

Κ91. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Καλάμαις Συνδέσμου τῶν τεχνιτῶν, 23.10.1894, ΕτΚ 1895 σ. 83.* Εἶναι κατά τό πλεῖστον ὅμοιο μέ τό Κ 90, ἀπό τούς προαναφερθέντες ὅρους τοῦ ὁποίου διαφέρει μόνον κατά τό ὅτι ὁ νέος σύνδεσμος ἑορτάζει σε ἄλλον ναό.

Κ92. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ζακύνθῳ Σωματείου τῶν τεκτόνων ὑπό τόν τίτλον «Παντοκράτωρ», 28.8.1892, ΕτΚ 1892 σ. 1353.* Μέλη τοῦ σωματείου γίνονται οἱ τέκτονες (οἰκοδόμοι) τῆς Ζακύνθου.

Δημόσια Βιβλιοθήκη Καντούνι

Ὁ γιός τοῦ ἀποβιώσαντος μέλους λαμβάνει τήν θέση τοῦ πατέρα ἄν εἶναι τέκτονας. Σκοπός τοῦ σωματείου εἶναι «ἡ ἀμοιβαία βοήθεια, ἡ πρός ἀλλήλους ἀγάπη καί ἡ φιλάνθρωπος καί χριστιανική συνδρομή τῶν ἀπόρων καί δυστυχούντων αὐτοῦ μελῶν» (χορήγηση ἀσφαλιστικῶν παροχῶν). Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό πέντε ἔτη.

Κ93. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ναυπλίῳ Συλλόγου «Ἀδελφότης τῶν τεχνιτῶν τῶν οἰκοδομῶν», 13.1.1895, ΕτΚ 1895 σ. 320.* Μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται οἱ Ἕλληνες τεχνίτες τοῦ Ναυπλίου πού ἐργάζονται σέ οἰκοδομές, δηλαδή οἱ ξυλουργοί, οἱ κτίστες, οἱ ἀμμοκονιαστές, οἱ χρωματιστές, οἱ λιθοξόοι, οἱ μαρμαράδες, οἱ σιδηρουργοί, οἱ τορνευτές, οἱ ὀρειχαλκεῖς καί οἱ φανοποιοί. Οἱ ὑπαξιωματικοί τοῦ ὁπλοστασίου τοῦ Ναυπλίου πού ἔχουν εἰδικότητα οἰκοδόμου δέν δικαιοῦνται νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται. Ἡ μεταβίβαση τῶν μετοχῶν μέ πώληση ἤ κληρονομία δέν ἐπιτρέπεται. Σκοπός τοῦ συλλόγου «εἶναι: α΄. Ἡ σύστασις ταμείου ἀλληλοβοηθείας... β΄ Ἡ φιλανθρωπική ἀντίληψις τῶν ἐκ τῶν μελῶν καταστάντων ἀνικάνων καί ἀπόρων. γ΄. Ἡ ἐξομάλυνσις τῶν μεταξύ τῶν μελῶν ἀναφυομένων διαφορῶν, τῶν σχετιζομένων μέ τό ἐπάγγελμα αὐτῶν, καί δ΄. Ἡ μελέτη τῶν ἀφορώντων εἰς τόν κλάδον ἑκάστου καί ἡ βελτίωσις τῶν τυχόν κακῶς κειμένων». Ἡ διάρκεια τοῦ συλλόγου ὁρίζεται σέ 50 ἔτη. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό πέντε ἔτη. Σέ ναό τοῦ Ναυπλίου ὑπάρχει εἰκόνα, ἡ ὁποία «ἐγένετο διά συνδρομῆς τῶν παλαιῶν μαστόρων μας καί συντηρεῖται παρ' ἡμῶν σήμερον» γράφει τό καταστατικό.

Κ94. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Τριπόλει τεκτονικοῦ Συλλόγου «Ἅγιος Ἰωσήφ», 8.11.1885, ΕτΚ 1896 σ. 97.* Μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται οἱ ἀσκοῦντες οἰκοδομικό ἐπάγγελμα. Σκοπός του εἶναι «ἡ ἀνάπτυξις τῶν καθόλου τεκτονικῶν συμφερόντων καί ἡ ἀρωγή τῶν ἀπόρων τεχνιτῶν ἐν περιπτώσει ἀσθενείας». Δέν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσή του ἐφ' ὅσον παραμένουν τουλάχιστον εἴκοσι μέλη.

Κ95. *Καταστατικόν τοῦ Συλλόγου τῶν Ἑλλήνων ἐργολάβων, 1.3.1892, ΕτΚ 1892 σ. 275.* Ὑπογράφεται ἀπό 35 ἱδρυτές. Μέλη τοῦ συλλόγου, ὁ ὁποῖος ἑδρεύει στήν Ἀθήνα, γίνονται οἱ Ἕλληνες ἐργολάβοι πού ἀναλαμβάνουν δημόσια ἤ ἰδιωτικά ἤ ἄλλα ἔργα (τεχνικά) σέ ὅλη τή χώρα. Τά μέλη ἐπιτρέπεται νά μεταβιβάζουν τίς μετοχές τους μόνον σέ ἄλλα μέλη. Σκοπός τοῦ συλλόγου

Κεντρική Βιβλιοθήκη Κομοτηνής

εἶναι: «ά) ἡ ἀνάπτυξις τῶν μελῶν αὐτοῦ διά διαφόρων ἀναγνωσμάτων, β΄) ἡ σύστασις Κυριακοῦ σχολείου τῶν τεχνιτῶν καί ἡ μόρφωσις αὐτῶν δι᾽ ἑσπερινῶν διδασκαλιῶν, γ΄) ἡ σύστασις ταμείου ἀλληλοβοηθείας μεταξύ τῶν μελῶν, δ΄) ἡ φιλανθρωπική ἀντίληψις τῶν ἐκ τῶν μελῶν καταστάντων ἀνικάνων καί ἀπόρων, ε΄) ἡ ἐξομάλυνσις τῶν μεταξύ τῶν μελῶν ἀναφυομένων διαφορῶν, τῶν σχετιζομένων μέ τό ἐπάγγελμα αὐτῶν, καί ς΄) ἡ μελέτη τῶν ἀφορώντων εἰς τόν κλάδον ζητημάτων καί ἡ βελτίωσις τῶν τυχόν κακῶς κειμένων». Ἐπίσης ὁ σύλλογος χορηγεῖ στά μέλη του μέρισμα καί διατηρεῖ λέσχη. Ἡ διάρκειά του ὁρίζεται 50 ἐτῶν. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό δύο ἔτη. Βλ. καί Κ 96.

Κ96. *Καταστατικόν τῆς Πανελληνίου ἑνώσεως τῶν ἐργοληπτῶν, 6.2.1911, ΕτΚ 1911 σ. 308.* Μέλη τοῦ συλλόγου, ὁ ὁποῖος ἑδρεύει στήν Ἀθήνα, γίνονται οἱ ἀσκοῦντες τό ἐπάγγελμα τοῦ ἐργολάβου δημοσίων, δημοτικῶν καί ἰδιωτικῶν (τεχνικῶν) ἔργων σέ ὅλη τή χώρα, ἐφ᾽ ὅσον ἔχουν λάβει σχετικό πιστοποιητικό ἱκανότητας ἀπό τίς ἁρμόδιες ἀρχές. Σκοπός τοῦ συλλόγου εἶναι «ἡ διά παντός μέσου ἀνάπτυξις τῶν μελῶν, ἡ ἀναστήλωσις τοῦ ἐπαγγελματικοῦ γοήτρου τοῦ ἐργολάβου διά τῆς διατηρήσεως τῆς ἐπαγγελματικῆς ἀξιοπρεπείας καί συναδελφικῆς ἀλληλεγγύης, καί ἡ κατά πάντα νόμιμον τρόπον περιφρούρησις τῶν ἐπαγγελματικῶν τοῦ σώματος συμφερόντων». Ἡ Γ.Σ. εὑρίσκεται σέ ἀπαρτία μέ τήν παρουσία 25 μελῶν. Ἡ ἐσωτερική ὀργάνωση τοῦ συλλόγου θά ρυθμισθεῖ μέ σχετικό κανονισμό πού θά ψηφίσει ἡ Γ.Σ.

IV. Μεταφορές, συγκοινωνία

Κ97. *Καταστατικόν τῆς Ἑταιρίας τοῦ λαοῦ ἡ Ἀδελφότης τῶν ἁμαξηλατῶν, 2.3.1887, ΕτΚ 1887 σ. 759.* Ὑπογράφεται ἀπό 115 μέλη καί ἀναφέρει ὅτι ἀκυρώνεται «τό μέχρι τοῦδε ἰσχῦον καταστατικόν τοῦ σωματείου». Μέλος τῆς ἑταιρίας, ἡ ὁποία ἑδρεύει στήν Ἀθήνα, γίνεται «πᾶς φιλόπονος καί τίμιος ἐργάτης ἀνήκων ὁπωσδήποτε εἰς τόν βιομηχανικόν κλάδον τῆς ἁμαξηλασίας ἤ ἁμαξοποιΐας». Οἱ μετοχές τῶν μελῶν μποροῦν νά πωληθοῦν μόνον σέ πρόσωπα πού ἀνήκουν στόν ἴδιο κλάδο. Σκοπός τῆς ἑταιρίας εἶναι ἡ οἰκονομική ἀνάπτυξη τῶν μελῶν καί ἡ φιλανθρωπι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

κή ἐπικουρία καί συνδρομή μεταξύ τους (χορήγηση ἀσφαλιστικῶν παροχών καί μερίσματος). Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό δέκα ἔτη.

Κ98. *Καταστατικόν τοῦ Συλλόγου τῶν ἐν Πειραιεῖ ἁμαξοκαρραγωγέων «ὁ Φαέθων», 15.11.1898, ΕτΚ 1899 σ. 20.* Μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται οἱ κατέχοντες κάρρα ἤ ἅμαξες καί διαμένοντες στήν Ἀθήνα ἤ στόν Πειραιᾶ. Ὅσοι εἶναι μέν ἀναγνωρισμένοι ἁμαξοκαρραγωγεῖς, ἀλλά δέν κατέχουν κάρρα ἤ ἅμαξες γίνονται μέλη μετά ἀπό ἀπόφαση τοῦ Δ.Σ. Σκοπός τοῦ συλλόγου εἶναι ἡ οἰκονομική ἀνάπτυξη τῶν μελῶν του καί ἡ φιλανθρωπική ἐπικουρία καί συνδρομή μεταξύ τους (χορήγηση ἀσφαλιστικῶν παροχῶν). Δέν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσή του ἄν παραμένουν 30 μέλη.

Κ99. *Καταστατικόν τοῦ Συνδέσμου τῶν Ἑλλήνων ἐμποροπλοιάρχων, ἀχρονολόγητο, ΕτΚ 1909 σ. 937.* Ὑπογράφονται ἀπό 29 ἱδρυτές. Εἶχε προηγηθεῖ ἡ ἵδρυση τοῦ ἐν Πειραιεῖ Πανελληνίου συνδέσμου ἐμποροπλοιάρχων, ΕτΚ 1903 σ. 95. Μέλος τοῦ συνδέσμου, ὁ ὁποῖος ἑδρεύει στόν Πειραιᾶ, γίνεται «πᾶς Ἕλλην διπλωματοῦχος ἐμποροπλοίαρχος, ἐν ἐνεργείᾳ ἤ μή διατελῶν, πλήν τῶν ἐχόντων συμμετοχήν εἰς οἴκους ἐφοπλιστικούς ἀτμοπλοίων». Γιά τήν ἐκλογή τοῦ Δ.Σ. ἀπαιτεῖται ἡ παρουσία 40 τουλάχιστον μελῶν. Σκοπός τοῦ συνδέσμου εἶναι «ἡ πρόνοια περί παντός ἀφορῶντος τήν ἀνάπτυξιν καί πρόοδον τῆς ναυτιλίας, ἡ προστασία τῶν ἠθικῶν καί ὑλικῶν συμφερόντων τῶν μελῶν αὐτοῦ καί ἐν γένει τῶν ναυτιλλομένων, καί ἡ συνδρομή καί περίθαλψις τῶν ἀτυχησάντων μελῶν αὐτοῦ διά Ταμείου ἀλληλοβοηθείας καί διά πάσης ἠθικῆς ὑποστηρίξεως... Πᾶν τακτικόν μέλος τοῦ Συνδέσμου, ὅπερ ἤθελε νομίσει αὐτό ζημιωθέν ἤ ὁπωσδήποτε ἀδικηθέν ἐκ πράξεως ἤ ἐνεργείας οἱασδήποτε διοικητικῆς, λιμενικῆς, προξενικῆς ἤ ἄλλης ἀρχῆς τοῦ Κράτους, ἤ καί ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ ἔργου του ὁπωσδήποτε, ὀφείλει δι' ἀναφορᾶς αὐτοῦ νά ἐκθέσῃ τά παράπονά του πρός τό Διοικητικόν Συμβούλιον τοῦ Συνδέσμου. Τό Διοικ. Συμβούλιον ἐπιλαμβάνεται ἀμελλητί τῆς ἐξετάσεως αὐτῶν καί προβαίνει εἰς τήν κατάλληλον ἐνέργειαν πρός ἀνόρθωσιν τῆς εἰς αὐτόν ἐπιγενομένης ζημίας». Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό ἕξη μῆνες. Βλ. καί Κ 100.

Κ100. *Καταστατικόν τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων ἐμποροπλοιάρχων, 30.12.1911, ΕτΚ 1912 σ. 1386.* Ὑπογράφεται ἀπό 30 ἱδρυτές.

Βιβλιοθήκη Κέντρου Ε

Εἶναι κατά τό πλεῖστον ὅμοιο μέ τό Κ 99, τοῦ ὁποίου ἐπαναλαμβάνει τούς προαναφερθέντες ὅρους.

Κ101. *Καταστατικόν τοῦ Συνδέσμου ἐργατῶν λιμένος Πειραιῶς, 19.4.1896, ΕτΚ 1896 σ. 138.* Μέλη τοῦ συνδέσμου γίνονται οἱ ἐργαζόμενοι μέ ἡμερομίσθιο στήν φόρτωση καί ἐκφόρτωση τῶν πλοίων στό λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ. Σκοπός του εἶναι ἡ ἠθική καί ὑλική ὑποστήριξη τῶν ἀσθενούντων ἤ ἀδυνατούντων νά ἐργασθοῦν μελῶν (χορήγηση ἀσφαλιστικῶν παροχῶν). Δέν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσή του ἄν παραμένουν 15 μέλη. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό δέκα ἔτη. Ἡ ἔγκριση τοῦ καταστατικοῦ ἀνακλήθηκε μέ διάταγμα μετά ἀπό αἴτηση τῶν μελῶν του (ΕτΚ 1903 σ. 21). Ἀκολούθησε ἡ ἔγκριση νέου καταστατικοῦ (ΕτΚ 1909 σ. 190).

Κ102. *Καταστατικόν τοῦ Συνδέσμου τῶν ἐργατῶν θαλάσσης Μεσολογγίου, 23.4.1912, ΕτΚ 1912 σ. 1239.* Μέλη τοῦ συνδέσμου γίνονται οἱ ἐργάτες τῆς λιμνοθάλασσας τοῦ Μεσολογγίου καί τοῦ Αἰτωλικοῦ, δηλαδή οἱ σκάπουλοι ἁλιεῖς[143], οἱ ἐργάτες, οἱ μισθωτές ἰχθυοτροφείων, καθώς καί οἱ ἀσκοῦντες συναφές ἐπάγγελμα. Ἡ ἀλλαγή ἐπαγγέλματος δέν συνεπάγεται ἀπώλεια τῆς ἰδιότητας τοῦ μέλους. Ὁ σύνδεσμος ἐκπροσωπεῖται ἀπό δικηγόρο, ὁ ὁποῖος παρίσταται στίς διασκέψεις τοῦ Δ.Σ. χωρίς δικαίωμα ψήφου. Σκοπός τοῦ συνδέσμου εἶναι «ἡ ἀλληλοβοήθεια τῶν μελῶν αὐτοῦ καί ἡ ἐπιδίωξις τῶν γενικῶν συμφερόντων τούτων δι' ὅλων τῶν προσφόρων καί νομίμων μέσων... Μέσα πρός ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ ἔσονται ἡ κατάλληλος ἐνέργεια πρός ἐπαύξησιν τῶν ἐργασιῶν τῶν μελῶν, ἡ τροποποίησις ἐπί τά βελτίω τῶν διαφόρων ἁλιευτικῶν τεχνῶν καί μεθόδων, ἡ τακτοποίησις καί ὁ καθορισμός τῆς ἀμοιβῆς ἤ τοῦ μισθοῦ τῶν μελῶν του καί ἡ ἐπίβλεψις τῶν ἐν γένει ἐργασιῶν ὑπό τοῦ Συνδέσμου πρός προαγωγήν αὐτῶν». Εἰδικότερα, ὁ σύνδεσμος χορηγεῖ στά μέλη του ἀσφαλιστικές παροχές καί μεριμνᾶ γιά τήν προστασία τῶν ἀδικουμένων ἀπό ἐργοδότες, προτίθεται δέ νά ρυθμίσει τά ὡράρια καί τίς ἀμοιβές τῶν μελῶν, ὥστε νά ἀποτραπεῖ ὁ ἀνταγωνισμός καί ἡ ἐκμετάλλευση. Δέν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσή του ἄν παραμέ-

143. Σκάπουλος, ἀπό τό ἰταλικό scapolo, λεγόταν στό Μεσολόγγι ὁ ἐλεύθερος ἁλιέας, ὁ ὁποῖος δέν πλήρωνε φόρο, ἀλλά καί δέν ἐπιτρεπόταν νά ἁλιεύει πρό τῶν ἰχθυοτροφείων. Βλ. λ. στήν Μ.Ε.Ε. τ. 21, σ. 906.

Ιστορικό Αρχείο Νεοελληνικού Κινήματος
Κέντρο Μελετών Ιστορίας και Κοινωνικών Επιστημών
Εθνική Βιβλιοθήκη

νουν 30 τουλάχιστον μέλη. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό τρία ἔτη.

V. Ὑπηρεσίες

1. Ἐκπαιδευτικοί

Κ103. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ἀθήναις Διδασκαλικοῦ ἑταιρικοῦ ταμείου, 30.5.1887, ΕτΚ 1887 σ. 781.* Τροποποιεῖται τό καταστατικό τοῦ Διδασκαλικοῦ μετοχικοῦ ταμείου, τό ὁποῖο εἶχε ἐγκριθεῖ μέ διάταγμα πού δημοσιεύθηκε στήν ΕτΚ 1880 σ. 319, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι τό καταστατικό δημοσιεύεται σέ παράρτημα τῆς ΕτΚ (τέτοιο παράρτημα ὅμως δέν βρῆκα σέ ὀκτώ διαφορετικά ἀντίτυπα τῆς ΕτΚ). Μέλη τοῦ ταμείου γίνονται «πάντες οἱ ἔν τε τῇ ἀλλοδαπῇ ἐν ἐνεργείᾳ ἤ μή διατελοῦντες διδάσκαλοι ἑκατέρου φύλου, ἤτοι καθηγηταί τοῦ πανεπιστημίου, τῶν γυμνασίων, τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ριζαρείου σχολῆς, τοῦ πρακτικοῦ Λυκείου, τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς ἑταιρίας, τῶν διδασκαλείων, οἱ Ἑλληνοδιδάσκαλοι, οἱ μή στρατιωτικοί καθηγηταί καί διδάσκαλοι τῆς σχολῆς τῶν τεχνῶν, τῆς στρατιωτικῆς καί ναυτικῆς, τῆς τῶν ὑπαξιωματικῶν, οἱ καθηγηταί καί διδάσκαλοι τῶν ἱερατικῶν σχολῶν, τῶν δημοσίων γυμναστηρίων, οἱ τῶν ἰδιωτικῶν ἐκπαιδευτηρίων, οἱ καί αἱ δημοδιδάσκαλοι καί οἱ ἀδείᾳ τῆς Κυβερνήσεως τό τοῦ οἰκοδιδασκάλου ἔργον μετερχόμενοι». Ἡ ἀλλαγή ἐπαγγέλματος δέν συνεπάγεται ἀπώλεια τῆς ἰδιότητας τοῦ μέλους. Οἱ κληρονόμοι τοῦ μέλους μποροῦν νά ὑπεισέλθουν στή θέση του. Τό Δ.Σ. ἀποτελεῖται ἀπό μέλη διαμένοντα στήν Ἀθήνα. Τό δικαίωμα ψήφου ἀσκεῖται αὐτοπροσώπως. (Ἑπομένως, ἡ λειτουργία τοῦ ταμείου ἐξαρτᾶται ἀπό τά μέλη πού διαμένουν στήν Ἀθήνα). Σκοπός τοῦ ταμείου εἶναι ἡ συγκέντρωση κεφαλαίων γιά τήν ἀμοιβαία ὑλική βοήθεια τῶν μελῶν καί τῶν οἰκογενειῶν τους (ἐτήσιο μέρισμα, δάνεια μέ ἐπιτόκιο 9%, ἐπίδομα σωματικῆς ἀνικανότητας, προικοδότηση ἀπόρων θυγατέρων καί δαπάνες κηδείας ἀκλήρων μελῶν). Ἐπίσης τό ταμεῖο προεξοφλεῖ ἀποδείξεις ὀφειλομένων στά μέλη μισθῶν καί συντάξεων. Ἡ διάλυσή του δέν ἐπιτρέπεται ἄν παραμένουν δέκα τουλάχιστον μέλη. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό 4 ἔτη. Ὡστόσο τροποποιήθηκε ἐνωρίτερα (ΕτΚ 1890 σ. 1356), ἀκολούθησε δέ νέα τροποποί-

Δημοσιακή Κεντρική Βιβλιοθήκη Κύπρου

ησή του (ΕτΚ 1900 σ. 1), Βλ. καί Κ 105.

Κ104. *Καταστατικόν τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων δημοδιδασκάλων, 14.12.1893, ΕτΚ 1894 σ. 125.* Μέλη τοῦ συνδέσμου, ὁ ὁποῖος ἑδρεύει στήν Ἀθήνα, γίνονται οἱ δημοδιδάσκαλοι ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Τό Δ.Σ. ἀποτελεῖται ἀπό μέλη διαμένοντα στήν Ἀθήνα ἤ στόν Πειραιᾶ. Σκοπός τοῦ συνδέσμου εἶναι «ἡ βελτίωσις τοῦ Ἕλληνος δημοδιδασκάλου ὑπό τε ἠθικήν καί ὑλικήν ἄποψιν καί ἡ ἀνύψωσις τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ὁ σκοπός οὗτος ἐπιδιώκεται· α΄) διά συζητήσεων, αἵτινες ἀφορῶσιν εἰς τήν μεθοδολογίαν καί τήν παιδαγωγικήν ἐν γένει καί εἰς τήν κατάστασιν τοῦ δημοδιδασκάλου καί τοῦ δημοτικοῦ σχολείου· β΄) δι' ὑπομνημάτων ἀπευθυνομένων ὅπου δεῖ· γ΄) δι' ἀναγνωσμάτων γινομένων ἐν ἐκτάκτοις ἐπί τούτῳ συνεδρίαις· δ΄) δι' ἐκδόσεως παιδαγωγικῶν συγγραφῶν· ε΄) δι' ἐκδόσεως περιοδικοῦ συγγράμματος· ς΄) διά καταρτισμοῦ βιβλιοθήκης καί ἀναγνωστηρίου ζ΄) διά συστάσεως σχολῶν, καί η΄) διά γενικῶν καί μερικῶν κατά τόπους συνελεύσεων τῶν δημοδιδασκάλων». Ἡ Γ.Σ. εὑρίσκεται σέ ἀπαρτία μέ τήν παρουσία 15 μελῶν. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό δέκα μῆνες. Ἀκολούθησε ἡ ἔγκριση νέου καταστατικοῦ (ΕτΚ 1906 σ. 1010).

Κ105. *Ὀργανισμός τοῦ (Ἑλληνικοῦ) Διδασκαλικοῦ συλλόγου, 15.12.1900, ΕτΚ 1901 σ. 35.* Ἀναφέρεται στόν «παλαιόν διδασκαλικόν σύλλογον», ἐννοώντας μᾶλλον τόν «Ἑλληνικόν διδασκαλικόν Σύλλογον», ὁ ὁποῖος, σύμφωνα μέ τό Κ 103, εἶχε ἱδρυθεῖ τό 1873. Διάταγμα ἐγκρίσεως καταστατικοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ διδασκαλικοῦ συλλόγου συναντᾶται ὅμως καί στήν ΕτΚ 1900 σ. 91. Μέλη τοῦ συλλόγου, ὁ ὁποῖος ἑδρεύει στήν Ἀθήνα, γίνονται ὅσοι εἶναι ἤ ὑπῆρξαν ἐκπαιδευτικοί λειτουργοί καί ἰδίως οἱ διδάσκοντες σέ πανεπιστήμια, σέ γυμνάσια ἤ σέ διδασκαλεῖα, οἱ ἑλληνοδιδάσκαλοι καί οἱ δημοδιδάσκαλοι. Τό Δ.Σ. ἀποτελεῖται ἀπό μέλη πού διαμένουν στήν Ἀθήνα ἤ στόν Πειραιᾶ. Εἶναι δυνατόν νά συσταθοῦν τοπικά παραρτήματα τοῦ συλλόγου. Σκοπός του εἶναι «ἡ ἔρευνα καί μελέτη τῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως καθόλου καί ἡ διά τῆς τελειώσεως ταύτης βελτίωσις καί ἡ ἠθική καί ὑλική ἀρωγή πάντων τῶν λειτουργῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἡ βελτίωσις τῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐπιτευχθήσεται τό μέν διά τῆς μελέτης καί εἰσαγωγῆς τῶν τελειοτέρων ἐκπαιδευτικῶν συστημάτων, τό δέ διά τῆς παρακολουθήσεως πάσης νομοθετικῆς ἐργασίας καί τῆς συμ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

βολῆς πρός τήν μᾶλλον ἐπιτυχῆ ἐργασίαν. Ἡ δέ ἠθική ἀρωγή πρός τούς λειτουργούς τῆς ἐκπαιδεύσεως παρασχεθήσεται διά τῆς διά παντός νομίμου μέσου προστασίας τῶν ἐπιτελούντων τό ἑαυτῶν καθῆκον ἤ ἀναξιοπαθούντων. Ἡ ὑλική ἐπί τέλους ἀρωγή πρός ὀρφανικάς οἰκογενείας ἤ ἀτυχήσαντας καί ἀνικάνους καταστάντας λειτουργούς τῆς ἐκπαιδεύσεως γενήσεται ἤ διά τῆς ἱδρύσεως εἰδικοῦ ταμείου ἤ καί ἐκ τῶν πόρων τοῦ συλλόγου... Πρός πραγμάτωσιν τοῦ σκοποῦ τοῦ συλλόγου ἐκδοθήσεται περιοδικόν καί γενήσονται ἀνακοινώσεις ἐκπαιδευτικαί καί ἀναγνώσματα μονογραφιῶν», καθώς καί διαγωνισμοί συγγραφῆς βιβλίων. Ὁ σύλλογος θά λειτουργήσει ἀφοῦ ἐγγραφοῦν 100 μέλη. Ὁ ὀργανισμός μπορεῖ νά τροποποιεῖται ἀνά τριετία μετά ἀπό πρόταση 25 μελῶν. Ἀκολούθησε ἡ ἔγκριση νέου καταστατικοῦ (ΕτΚ 1904 σ. 848).

2. Δημοσιογράφοι

Κ106. *Καταστατικόν τῆς Ἑνώσεως τῶν Ἑλλήνων δημοσιογράφων, 12.4.1889, ΕτΚ 1889 σ. 546.* Τακτικά μέλη του σωματείου αὐτοῦ (τῆς ἑνώσεως), τό ὁποῖο ἑδρεύει στήν Ἀθήνα, γίνονται οἱ διευθυντές ἐφημερίδων ἤ περιοδικῶν πού ἐκδίδονται στήν Ἀθήνα. Οἱ διευθυντές ἐφημερίδων ἤ περιοδικῶν πού ἐκδίδονται ἀλλοῦ, καθώς καί οἱ συντάκτες ἤ συνεργάτες καί ὅσοι ἀσκοῦν ἤ ἄσκησαν περιοδικῶς τήν δημοσιογραφία δέν δικαιοῦνται νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται. Σκοπός τοῦ σωματείου εἶναι «ἡ ἠθική καί ὑλική προστασία τῶν μελῶν αὐτοῦ καί τοῦ Ἑλληνικοῦ τύπου ἐν γένει. Ὁ σκοπός οὗτος ἐπιδιωχθήσεται διά τῆς κοινῆς τῶν μελῶν συμπράξεως, διά συστάσεως ταμείου βοηθημάτων πρός περίθαλψιν τῶν τυχόν εἰς ἀπορίαν περιερχομένων μελῶν αὐτοῦ, διά συζητήσεως θεμάτων ἀποκλειστικῶς συνδεομένων πρός τήν εὐημερίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ τύπου, καί διά παντός ἄλλου τρόπου, ὅν ἡ πλειοψηφία τῆς ἑνώσεως ἤθελε κρίνει πρόσφορον εἰς τοῦτο», ὅπως εἶναι ἡ ὀργάνωση βιβλιοθήκης καί ἀναγνωστηρίου. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό πρόταση δέκα μελῶν.

Κ107. *Καταστατικόν τοῦ Συνδέσμου συντακτῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων, Φεβρουάριος 1896, ΕτΚ 1896 σ. 77.* Φέρει τήν ὑπογραφή τοῦ Κ. Παλαμᾶ ὡς προέδρου. Μέλη τοῦ συνδέσμου γίνον-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

ται οἱ τακτικοί ἔμμισθοι συντάκτες τῶν ἡμερησίων ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων. Τά μέλη τοῦ Δ.Σ. δέν ἐπιτρέπεται νά κατέχουν δημόσια θέση. Σκοπός τοῦ συνδέσμου εἶναι ἡ ἀμοιβαία ὑποστήριξη τῶν μελῶν καί ἡ ἐπίρρωση τῶν συμφερόντων τοῦ συνδέσμου καί ἑκάστου μέλους. Τά μέλη ἔχουν κοινή ὑποχρέωση «ὡς πρός τήν κατ' ἄτομον προστασίαν τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ Τύπου καί τοῦ Σωματείου». Ὁ σύνδεσμος ἔχει ταμεῖο ἀλληλοβοήθειας καί δύναται νά ἐκδίδει ἐτήσιο ἡμερολόγιο ἤ καί περιοδικό. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό ἕνα ἔτος κατόπιν προτάσεως δέκα μελῶν.

Κ108. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ἀθήναις Συνδέσμου συντακτῶν τῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων, 31.8.1903, ΕτΚ 1904 σ. 221.* Ὑπογράφεται ἀπό 19 ἱδρυτές. Τακτικά μέλη τοῦ συνδέσμου γίνονται οἱ ἔμμισθοι συντάκτες τῶν ἡμερησίων ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων «πλήν τῶν διευθυντῶν, ἰδιοκτητῶν, διευθυνόντων, ὑποδιευθυντῶν, ἀρχισυντακτῶν, μετόχων εἰς τά κέρδη ἐφημερίδος τινός, καί τῶν ἀποκλειστικῶς καί μονομερῶς χρονογραφούντων». Οἱ ἐξαιρούμενοι, καθώς καί οἱ συντάκτες, διευθυντές κλπ τῶν ἄλλων ἐφημερίδων καί περιοδικῶν, γίνονται ἔκτακτα μέλη, τά ὁποῖα δέν μετέχουν στίς συνεδριάσεις καί δέν δικαιοῦνται νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται. Σκοπός τοῦ συνδέσμου εἶναι «ἡ διά παντός τρόπου ἀνύψωσις τοῦ γοήτρου τοῦ Ἕλληνος δημοσιογράφου, ἡ σύσφιγξις τῶν δεσμῶν μεταξύ τῶν μελῶν τοῦ Συνδέσμου, ἡ ἀλληλοβοήθεια καί ἡ διά παντός μέσου ἀρωγή τῶν ἀναξιοπαθούντων μελῶν του, καί ἡ ἐπίτευξις ἀξιοπρεποῦς παραστάσεως αὐτῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ καί ταῖς δημοσίαις τελεταῖς». Ὁ σύνδεσμος θά ἱδρύσει λέσχη, στήν ὁποία θά λειτουργεῖ σχολή ὁπλομαχητικῆς καί θά γίνονται καλλιτεχνικές καί φιλολογικές διαλέξεις, ἑσπερίδες καί ἑορτές. Ἐπίσης θά ἱδρύσει ἀναγνωστήριο, βιβλιοθήκη καί ταμιευτήριο, θά ἐκδώσει περιοδικό, θά ὀργανώνει ἐκδρομές, θά παρέχει βοηθήματα στά μέλη πού δέν μποροῦν νά ἐργασθοῦν καί θά μεριμνᾶ γιά τήν ἐξεύρεση ἐργασίας στά ἀπολυθέντα μέλη. Τό Δ.Σ. θά ἐκδώσει εἰδικούς κανονισμούς. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό ἕνα ἔτος.

3. Μεσίτες

Κ109. *Καταστατικόν τοῦ Σωματείου μεσιτῶν ἀκινήτων κτημά-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

των καί ἐνυποθήκων δανείων 'Αθηνῶν καί Πειραιῶς, 3.6.1890, ΕτΚ 1890 σ. 619. Μέλη τοῦ σωματείου, τό ὁποῖο ἑδρεύει στήν 'Αθήνα, γίνονται οἱ προαναφερθέντες μεσίτες, ἐφ' ὅσον δεν εἶναι μέλη τοῦ χρηματιστηρίου. Οἱ μετοχές τῶν μελῶν μποροῦν νά μεταβιβασθοῦν στούς κληρονόμους τους. Σκοπός τοῦ σωματείου εἶναι ἡ ἀμοιβαία ὑποστήριξη τῶν μελῶν γιά τήν ἠθική καί ὑλική ἀνάπτυξή τους. Τό σωματεῖο χορηγεῖ στά μέλη του ἀσφαλιστικές παροχές, καθώς καί δάνεια μέ ἐπιτόκιο 6%. Δέν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσή του πρίν ἀπό εἴκοσι ἔτη ἄν παραμένουν εἴκοσι τουλάχιστον μέλη.

4. Ξενοδοχεῖα, καφενεῖα κλπ.

Κ110. *'Οργανισμός τῆς ἐν 'Αθήναις 'Εταιρίας Σύνδεσμος μαγειροϋπαλλήλων 'Αθηνῶν καί Πειραιῶς, 8.5.1895, ΕτΚ 1895 σ. 231.* Μέλη τῆς ἑταιρίας γίνονται «οἱ μάγειροι, θεράποντες, θαλαμηπόλοι, θυρωροί καί βοηθοί αὐτῶν τῶν ἐν 'Αθήναις καί Πειραιεῖ ξενοδοχείων ἐν γένει, οἰκιῶν καί ἀτμοπλοίων». 'Η ἀλλαγή ἐπαγγέλματος δέν συνεπάγεται ἀπώλεια τῆς ἰδιότητας τοῦ μέλους. Οἱ κληρονόμοι τοῦ ἀποβιώσαντος μέλους μποροῦν νά λάβουν τήν θέση του ἄν ἀσκοῦν τό ἴδιο ἐπάγγελμα. 'Ο σκοπός τῆς ἑταιρίας καθορίζεται ὅπως στά Κ5 καί 55. 'Η ἑταιρία χορηγεῖ στά μέλη της ἐτήσιο μέρισμα καί δάνεια μέ ἐπιτόκιο 6% καί προτίθεται νά μισθώσει γραφεῖο της, νά ἱδρύσει ἑσπερινή σχολή καί νά προβεῖ σέ ἐπιχειρήσεις γιά τήν αὔξηση τῶν κεφαλαίων της, διατηρεῖ δέ φιλικότατες σχέσεις μέ τους ἐργοδότες τῶν μελῶν της, οἱ ὁποῖοι πρέπει νά προτιμοῦν αὐτά κατά τήν πρόσληψη μισθωτῶν τους. Δέν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσή της πρίν ἀπό εἴκοσι ἔτη ἄν παραμένουν 25 μέλη, ὅσα ἀπαιτοῦνται καί γιά τήν ἔναρξη τῆς λειτουργίας της. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό πέντε ἔτη. 'Ακολούθησε ἡ ἔγκριση δύο νέων καταστατικῶν της (ΕτΚ 1902 σ. 19 καί 1907 σ. 608).

Κ111. *'Οργανισμός τῆς ἐν 'Αθήναις 'Εταιρίας «'Αδελφότης ξενοδόχων 'Αθηνῶν καί Πειραιῶς», 14.7.1895, ΕτΚ 1895 σ. 339.* Εἶναι κατά τό πλεῖστον ὅμοιο μέ τό Κ 110, ἀπό τό ὁποῖο διαφέρει κυρίως κατά τά ἑξῆς: Μέλη τῆς ἑταιρίας γίνονται «οἱ ἐν 'Αθήναις καί Πειραιεῖ διευθυνταί τῶν ξενοδοχείων ὕπνου, μετά ἤ ἄνευ τροφῆς, καί ἑστιατορίων». Στούς σκοπούς της περιλαμβάνεται

Ιστορικό Αρχείο Εμπορικής Τράπεζας Ελλάδος Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντος

καί ἡ περιφρούρηση τῶν γενικῶν καί ἀτομικῶν συμφερόντων τῶν μελῶν, ὄχι δέ καί ἡ ἵδρυση σχολῆς. Ἡ ἑταιρία διατηρεῖ φιλικώτατες σχέσεις μέ τόν Σύνδεσμο μαγειροϋπαλλήλων, τά μέλη τοῦ ὁποίου θά προτιμῶνται ἀπό τά μέλη τῆς ἑταιρίας ὅταν τά τελευταῖα θά προσλαμβάνουν μισθωτούς τους. Δέν ἐπιτρέπεται ὁ συναγωνισμός μεταξύ τῶν μελῶν ὡς πρός τήν ἐκμίσθωση καταστημάτων καί οἰκιῶν.

Κ112. *Καταστατικόν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑταιρίας «Ἡ Ἀδελφότης τῶν καφεπωλῶν», 6.9.1889, ΕτΚ 1889 σ. 1050.* Μέλη τῆς ἑταιρίας γίνονται οἱ Ἕλληνες καταστηματάρχες καφεπῶλες, ἔστω καί ἄν ἀργότερα ἀλλάξουν ἐπάγγελμα. Μέ εἰδική διαδικασία ἐκλέγονται ὡς μέλη καί ἄλλοι καταστηματάρχες «ἐκ τῶν ἀνεγνωρισμένων ἐντός τοῦ κράτους». Σκοπός τῆς ἑταιρίας εἶναι «ἡ εἰλικρινής καί ἀμοιβαία βοήθεια, ἡ ὑπεράσπισις καί συνδρομή κατά τό πνεῦμα τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου μεταξύ τῶν ἀδελφῶν καί ἡ ὑψηλοτέρα προστασία καί ἀνάπτυξις τοῦ ἐπαγγέλματος... Ἐάν τις τῶν ἀδελφῶν ἀδικῆται συστηματικῶς εἰς τό ἐπιτήδευμά του, οἱ ἄλλοι ἀδελφοί ὀφείλουσι νά εἰδοποιῶσι τόν πρόεδρον, ὅπως ἁρμοδίως ζητήσῃ τήν κατάπαυσιν τοῦ κακοῦ». Ἡ ἑταιρία χορηγεῖ στά μέλη της ἀσφαλιστικές παροχές, προτίθεται δέ νά ἱδρύσει βιομηχανία σχετική μέ τό ἐπάγγελμά της. Ἡ διάρκειά της ὁρίζεται δεκαετής.

Κ113. *Ὀργανισμός τῆς Ἀδελφότητος τῶν ἐν Ἀθήναις καί Πειραιεῖ ὑπαλληλοκαφεπωλῶν, 2.4.1895, ΕτΚ 1895 σ. 243.* Μέλη τῆς ἀδελφότητας, ἡ ὁποία ἑδρεύει στήν Ἀθήνα, γίνονται οἱ ὑπάλληλοι τῶν καφενείων τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ. Κύριος σκοπός τῆς εἶναι: «α΄) ἡ ἵδρυσις κέντρου συνεργασίας καί ἀδελφικῆς ἁρμονίας μεταξύ τῶν μελῶν αὐτῆς, β΄) ἡ σύστασις μετοχικοῦ ταμιευτηρίου διά τήν οἰκονομικήν εὐεξίαν τῶν μελῶν αὐτοῦ καί φιλανθρωπικοῦ ταμείου πρός ἐπικουρίαν καί περίθαλψιν ἀσθενούντων ἤ ἀνικάνων πρός ἐργασίαν ἀπόρων μελῶν». Εἰδικότερα, ἡ ἀδελφότητα χορηγεῖ στά μέλη της ἀσφαλιστικές παροχές καί δάνεια μέ ἐπιτόκιο 6%. Δέν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσή της πρίν ἀπό εἴκοσι ἔτη, ἔστω καί ἄν ἀπομείνουν 25 μέλη. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό πέντε ἔτη. Ἀκολούθησε ἡ ἔγκριση νέου καταστατικοῦ (ΕτΚ 1903 σ. 126).

Δημόσιο Κεντρική Βιβλ

5. Κουρεῖς

K114. *Καταστατικόν τοῦ Μετοχικοῦ Ταμείου τῆς ἐν Ἀθήναις συντεχνίας τῶν κουρέων, 1.8.1880, ΕτΚ 1883 σ. 130.* Ἀναφέρεται σέ προηγούμενο καταστατικό, τό ὁποῖο ἀκυρώνεται.[144] Μέλη τοῦ ταμείου γίνονται οἱ κουρεῖς τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ, οἱ βοηθοί τους καί κάθε ἄλλος πού ἀσκεῖ φορολογήσιμο ἐπάγγελμα στήν Ἀθήνα. Ἐκλόγιμοι εἶναι μόνον οἱ ἐγκατεστημένοι στήν Ἀθήνα, ἀπό τούς ὁποίους καί σχηματίζεται ἡ ἀπαρτία τῆς Γ.Σ. Σκοπός τοῦ ταμείου εἶναι ἡ περίθαλψη καί ἡ ἀλληλοβοήθεια τῶν μελῶν καί τῶν οἰκογενειῶν τους (χορήγηση ἀσφαλιστικῶν παροχῶν). Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό πέντε ἔτη. Βλ. Κ 115.

K115. *Ὀργανισμός τῆς ἐν Ἀθήναις ἑδρευούσης Ἑταιρίας ὑπό τήν ἐπωνυμίαν «Ἀδελφότης κουρέων», 14.9.1889, ΕτΚ 1890 σ. 721.* Ἀκυρώνεται τό Κ 114, καθώς καί κάθε ἄλλο καταστατικό πού δέν ἔχει ἐγκριθεῖ μέ διάταγμα. Οἱ παλαιοί μέτοχοι πού δέν ἔλαβαν τά ἀναλογοῦντα σ' αὐτούς ποσά κατά τήν διανομή τῆς περιουσίας τοῦ ταμείου θά τά λάβουν τώρα. Μέλη τῆς ἑταιρίας γίνονται οἱ καταστηματάρχες καί οἱ τεχνίτες (καλφάδες) κουρεῖς τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ. Ἐκλόγιμοι εἶναι μόνον οἱ καταστηματάρχες. Ἡ ἐγκατάλειψη τοῦ ἐπαγγέλματος δέν ἀπαλλάσσει τά μέλη ἀπό τίς ὑποχρεώσεις τους. Ἡ ἑταιρία ἔχει ὡς σκοπό: «α΄) τήν ἵδρυσιν κέντρου συνεργασίας καί ἀδελφικῆς ἁρμονίας, β΄) τήν σύστασιν ταμιευτηρίου μετοχικοῦ καί φιλανθρωπικοῦ ταμείου, διά τήν μεταξύ τῶν μελῶν αὐτῆς ἐπικουρίαν καί περίθαλψιν καί γ΄) τήν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας τῶν μελῶν της ἐπί τῇ βάσει τῆς νεωτέρας τεχνουργικῆς καί ἐπαγγγελματικῆς προόδου». Εἰδικότερα, ἡ ἑταιρία χορηγεῖ στά μέλη της ἀσφαλιστικές παροχές καί δάνεια μέ ἐπιτόκιο 8%. Δέν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσή της πρίν ἀπό εἴκοσι ἔτη ἄν παραμένουν 25 μέλη. Ὁ ὀργανισμός μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό δέκα ἔτη. Ἀκολούθησε ἡ ἔγκριση νέου καταστατικοῦ (ΕτΚ 1909 σ. 12).

K116. *Ὀργανισμός τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑταιρίας «Ἕνωσις κουρέων τεχνιτῶν», 7.10.1894, ΕτΚ 1894 σ. 327.* Εἶναι σχεδόν ὅμοιος μέ

144. Ἴσως ἐννοεῖ τό καταστατικό τῆς Συντεχνίας τῶν κουρέων, ἡ ὁποία εἶχε ὀργανωθεῖ συστηματικότερα τό 1873, βλ. παραπάνω στήν ὑποσημ. 91.

Ηρώσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

τό Κ 110, ἀπό τό ὁποῖο διαφέρει κυρίως ὡς πρός τά ἑξῆς: Τακτικά μέλη τῆς ἑταιρίας γίνονται οἱ τεχνίτες ὑπάλληλοι τῶν κουρείων τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ. Οἱ καταστηματάρχες κουρεῖς γίνονται ἐπίτιμα μέλη καί δέν δικαιοῦνται νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται. Δέν προβλέπεται ἡ ἵδρυση ἐπιχειρήσεων ἀπό τήν ἑταιρία. Ἀκολούθησε τροποποίηση τοῦ καταστατικοῦ (ΕτΚ 1900 σ. 34).

Κ117. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Πάτραις Σωματείου τῶν κουρέων «ἡ Ἁγία Τριάς», 1.4.1890, ΕτΚ 1890 σ. 960.* Ἀναφέρει ὅτι τό σωματεῖο εἶχε ἱδρυθεῖ τό 1876 καί ὅτι ἤδη ἀνασυνιστᾶται. Μέλη του γίνονται οἱ κουρεῖς τῆς Πάτρας. Ὁ γιός τοῦ ἀποβιώσαντος μέλους λαμβάνει τή θέση τοῦ πατέρα ἄν εἶναι κουρέας. Σκοπός τοῦ σωματείου εἶναι «ἡ συνδρομή μέλους τινός δυστυχήσαντος, ἤ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς, ὡς καί πᾶσα ἄλλη ἠθική καί ὑλική συνδρομή τῶν μελῶν τοῦ σωματείου». Μετά ἀπό 12 ἔτη μπορεῖ νά ἀποφασισθεῖ ἡ παράταση του χρόνου διαρκείας του γιά ἄλλα 12 ἔτη. Βλ. καί Κ 118.

Κ118. *Κανονισμός τοῦ Σωματείου τῶν ἐν Πάτραις κουρέων «ἡ Ἁγία Τριάς», 6.3.1898, ΕτΚ 1898 σ. 65.* Ἀναφέρει ὅτι τό σωμτεῖο ἱδρύθηκε τό 1868, ἐνῶ τό Κ 117 ἀναφέρει ὅτι τό ἴδιο σωματεῖο ἱδρύθηκε το 1876. Μέλη τοῦ σωματείου γίνονται οἱ κουρεῖς τῆς Πάτρας καί «πᾶς τις ἐξ ἄλλης συντεχνίας». Ὁ πρόεδρος πρέπει νά εἶναι κουρέας καί νά ἔχει κτηματική περιουσία ἤ ἐγγυητή ὥστε νά εἶναι ἐξασφαλισμένα τά χρήματα τῶν μελῶν. Σκοπός τοῦ σωματείου εἶναι «ἡ περίθαλψις τῶν ἐνδεῶν μελῶν, ἡ πρός τοῦτο χορηγία δανείων, ἡ ἀδελφοποίησης τούτων καί λοιπῶν μελῶν ἑτέρων συντεχνιῶν». Γιά νά γίνουν ἐκλογές, ἀπαιτεῖται ἀπαρτία 30 τουλάχιστον μελῶν. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιεῖται ἀνά πενταετία. Ἀκολούθησε τροποποίησή του (ΕτΚ 1907 σ. 8).

Κ119. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ἑρμουπόλει Συλλόγου τῶν κουρέων, 14.10.1891, ΕτΚ 1891 σ. 1319.* Μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται οἱ κουρεῖς τῆς Ἑρμούπολης. Σκοπός του εἶναι: «1) ἡ ἀμοιβαία τῶν μελῶν τοῦ σωματείου ἀδελφότης, 2) ἡ κατά τό ἐφικτόν ὑλική καί ἠθική συνδρομή μέλους τινός τοῦ σωματείου δυστυχοῦντος καί, κατά τάς κατωτέρω περιστάσεις, ἡ περίθαλψις τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ». Εἰδικότερα, ὁ σύλλογος χορηγεῖ στά μέλη του ἀσφαλιστικές παροχές καί μεριμνᾶ γιά τήν ἐκπαίδευση τῶν ὀρφανῶν τέκνων τους καί γιά τήν λειτουργία τῶν καταστημάτων τους ὅταν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοντοσ

ἀσθενοῦν. Ἡ ἰσχύς τοῦ καταστατικοῦ εἶναι δεκαετής, αλλά δύναται νά παραταθεῖ.

Κ120. *Καταστατικόν τῆς ἐν Ζακύνθῳ Συντεχνίας κουρέων ὑπό τόν τίτλον «Πρόοδος», 16.4.1892, ΕτΚ 1892 σ. 639.* Μέλη τῆς συντεχνίας γίνονται οἱ κουρεῖς τῆς Ζακύνθου. Σκοπός της εἶναι «ἡ ἀμοιβαία βοήθεια, ἡ πρός ἀλλήλους ἀδελφική ἀγάπη καί ἡ φιλάνθρωπος καί χριστιανική συνδρομή εἰς ἐκείνον ἐκ τῶν κουρέων ὅστις ἤθελε ποτέ δυστυχήση ἤ ἀποθάνη πτωχός» (χορήγηση ἀσφαλιστικῶν παροχῶν). Ἀκολούθησε ἡ ἔγκριση δύο καταστατικῶν τοῦ Σωματείου κουρέων Ζακύνθου «ἡ Αὐτοβοήθεια» (ΕτΚ 1905 σ. 670 και 1908 σ. 1112).

Κ121. *Κανονισμός τοῦ Σωματείου τῶν ἐν Καλάμαις κουρέων, 24.7.1898, ΕτΚ 1899 σ. 47.* Μέλη τοῦ σωματείου γίνονται οἱ κουρεῖς τῆς Καλαμάτας, καταστηματάρχες, καλφάδες καί μαθητευόμενοι, καθώς καί ἄλλοι. Οἱ μαθητευόμενοι καί ὅσοι δέν εἶναι κουρεῖς δέν δικαιοῦνται νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται. Οἱ κάτω τῶν 21 ἐτῶν καλφάδες δέν εἶναι ἐκλόγιμοι. Ὁ πρόεδρος πρέπει νά εἶναι καταστηματάρχης. Σκοπός τοῦ σωματείου εἶναι «ἡ μεταξύ τῶν μελῶν αὐτοῦ ὁμόνοια, ἀγάπη καί ἀλληλοβοήθεια διά τῆς χορηγίας χρηματικῶν βοηθημάτων εἰς τά ἄπορα ἐξ αὐτῶν ἐν ἀτυχέσι περιστάσεσι καί ἡ ἐν γένει προστασία καί προαγωγή τῶν συμφερόντων τῆς συντεχνίας». Τό σωματεῖο χορηγεῖ στά μέλη του ἀσφαλιστικές παροχές. Ἀκολούθησε ἡ τροποποίηση τοῦ καταστατικοῦ (ΕτΚ 1901 σ. 169) καί ἡ ἔγκριση νέου καταστατικοῦ (ΕτΚ 1907 σ. 340).

§12. Καταστατικά πολυεπαγγελματικῶν σωματείων

Ι. Σωματεῖα διαφόρων ἐπιχειρηματιῶν

Κ122. *Κανονισμός τοῦ Ἐμπορικοῦ καί βιομηχανικοῦ συλλόγου, 8.1.1879, ΕτΚ 1882, παράρτημα τῆς σ. 106).* Ὁ σύλλογος ἑδρεύει στήν Ἀθήνα καί ἔχει ὡς μέλη «πρόσωπα ἀνήκοντα εἰς τήν ἐμπορικήν ἤ βιομηχανικήν τάξιν». Τά μέλη πού διαμένουν στήν Ἀθήνα εἶναι τακτικά, ἐνῶ ὅσα διαμένουν ἀλλοῦ εἶναι ἀντεπιστέλλοντα καί δέν ἔχουν τό δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι. Σκοπός τοῦ συλλόγου εἶναι «ἡ ἀνάπτυξις τῶν καθόλου ἐμπορικῶν καί βιομηχανικῶν συμφερόντων καί ἡ μεταξύ τῶν μελῶν αὐτοῦ ἐπικοι-

Δημοτική Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

νωνία πρός σύσκεψιν τῶν προοδευτικῶν ἐμπορικῶν καί βιομηχανικῶν γνώσεων ἐπί τῷ σκοπῷ τῆς καταλήψεως τῆς ανηκούσης εἰς τήν ἐμπορικήν καί βιομηχανικήν τάξιν θέσεως... Ὁ σκοπός οὗτος ἐπιδιώκεται ἰδίως, α΄) διά τοῦ σχηματισμοῦ ἐμπορικῆς καί τεχνολογικῆς βιβλιοθήκης καί τοῦ καταρτισμοῦ ἀναλόγου ἀναγνωστηρίου· β΄) διά συζητήσεων ἐπί τῶν ἡμερησίων τῆς βιομηχανίας καί τοῦ ἐμπορίου ζητημάτων· γ΄) δι᾽ ἀναγνωσμάτων καί δημοσιευμάτων ἀναγομένων εἰς τά συμφέροντα τοῦ ἐμπορίου καί τῆς βιομηχανίας· δ΄) διά τῆς χειραγωγίας τῶν ὑφισταμένων ἐν τοῖς διαφόροις καταστήμασιν· ε΄) διά τῆς βαθμιαίας καί ἁρμονικῆς διακανονίσεως τῶν συναλλαγῶν· ς΄) διά τῆς ἐνδελεχοῦς παρακολουθήσεως τῶν ἐν τῇ χώρᾳ οἰκονομολογικῶν καί φορολογικῶν ζητημάτων καί ζ΄) ἐν γένει διά τῆς ἐξυπηρετήσεως τῶν κοινωνικῶν τοῦ τόπου ἀναγκῶν, προσέτι δέ καί δι᾽ ἄλλων μέσων, ἅπερ ὁ Σύλλογος ἤθελε κρίνει πρόσφορα πρός τόν σκοπόν». Ἐπίσης ὁ σύλλογος ὀργανώνει μαθήματα γιά τούς ὑπαλλήλους τῶν ἐμπορικῶν καί βιομηχανικῶν καταστημάτων, γιά τούς ἐργάτες καί γιά τούς γεωργούς, ἔχει λέσχη καί διατηρεῖ σχέσεις μέ ἄλλα σωματεῖα. Ἀκολούθησε ἡ ἵδρυση τοῦ Συνδέσμου τῶν Ἑλλήνων βιομηχάνων καί βιοτεχνῶν μέ ἕδρα τήν Ἀθήνα (ΕτΚ 1909 σ. 12).

Κ123. *Καταστατικόν τοῦ Ἐμπορικοῦ συλλόγου Ἀθηνῶν, 31.1.1902, ΕτΚ 1902 σ. 17.* Μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται οἱ ἔμποροι (τῆς Ἀθήνας) καί οἱ συνεταῖροι τους. Σκοπός του εἶναι ἡ στερέωση καί βελτίωση τῶν κοινωνικῶν σχέσεων τῶν μελῶν καί ἡ ἀπό κοινοῦ ὑπεράσπιση τῶν συμφερόντων τους σέ δεδομένη στιγμή. Μέ ἰδιαίτερο κανονισμό θά ρυθμισθοῦν οἱ λεπτομέρειες τῆς λειτουργίας τοῦ συλλόγου καί τά σχετικά μέ τό κατάστημά του. Ἀκολούθησε ἡ ἔγκριση νέου καταστατικοῦ (ΕτΚ 1907 σ. 170).

Κ124. *Καταστατικόν τοῦ Μικρεμπορικοῦ συλλόγου Ἀθηνῶν, 13.3.1911, ΕτΚ 1911 σ. 678.* Μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται οἱ πλανόδιοι καί οἱ ὑπαίθριοι ἔμποροι πού διαμένουν στήν Ἀθήνα ἤ στόν Πειραιᾶ ἤ ἔρχονται ἀπό ἀλλοῦ. Τά τακτικά μέλη πού ἀποκτοῦν κατάστημα δέν εἶναι ἐκλόγιμα. Δέν δικαιοῦνται νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται τά κάτω τῶν 21 ἐτῶν τακτικά μέλη, καθώς καί τά ἀρωγά καί τά ἐπίτιμα. Σκοπός τοῦ συλλόγου εἶναι: «1) ἡ πνευματική ἀνάπτυξις καί ἐμπορική μόρφωσις, 2) ἡ ἀλληλοβοή-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοντοσ

θεια μεταξύ τῶν μελῶν, 3) ἡ ἰατρική περίθαλψις ἁπάντων τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, 4) ἡ χρηματική ἀρωγή τῶν ἀπόρων ἀσθενῶν καί 5) ἡ ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ σύστασις Μετοχικοῦ Ἐμπορικοῦ καταστήματος». Ἂν ἀπομείνουν λιγότερα ἀπό 15 μέλη, ὁ σύλλογος διαλύεται.

Κ125. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ἄνδρῳ Συλλόγου τῶν ἐμπόρων «Ὁμόνοια», 12.5.1886, ΕτΚ 1886 σ. 715.* Ὑπογράφεται ἀπό 46 ἱδρυτές. Μέλη τοῦ συλλόγου εἶναι οἱ ἔμποροι τῆς Ἄνδρου, καθώς καί ὅσοι διαμένουν μέν ἀλλοῦ, ἀλλά πληρώνουν τήν ἐτήσια εἰσφορά τῶν μελῶν. Σκοπός του εἶναι «ὁ μεταξύ τῶν μελῶν αὐτοῦ στενότερος σύνδεσμος πρός προστασίαν τοῦ ἐμπορίου, ἐπίλυσιν ζητημάτων ἐμπορικῶν ἀφορώντων τάς ἐργασίας των καί πρός εὐποιΐαν». Ὁ σύλλογος χορηγεῖ στά μέλη του ἀσφαλιστικές παροχές καί, ἄν εἶναι δυνατόν, παρέχει βοήθεια σέ ἄλλους ἐνδεεῖς, σέ φιλανθρωπικές ἑταιρίες καί σέ σχολεῖα. Βλ. καί Κ 126.

Κ126. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ἄνδρῳ Ἐμπορικοῦ συλλόγου «Ὁμόνοια», 16.6.1897, ΕτΚ 1897 σ. 245.* Καταργεῖται τό Κ 125. Μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται οἱ ἄνω τῶν 21 ἐτῶν ἔμποροι πού εἶναι ἐγκατεστημένοι στόν δῆμο Ἄνδρου ἤ κατάγονται ἀπό αὐτόν. Σκοπός τοῦ συλλόγου εἶναι «πρῶτον ὁ μεταξύ τῶν μελῶν του στενότερος σύνδεσμος πρός ἀνάπτυξιν καί προστασίαν τοῦ ἐμπορίου, καί δεύτερον ἡ ἀλληλοβοήθεια διά τῆς παροχῆς βοηθημάτων εἰς τούς ἐκ τῶν μελῶν του ἀπόρους». Βοηθήματα δύνανται νά παρέχονται καί σε ἄλλους ἀτυχήσαντες ἐμπόρους πού κατάγονται ἀπό τήν Ἄνδρο. Ὁ σύλλογος ἔχει διάρκεια πέντε ἐτῶν καί διαλύεται ἄν ἀπομείνουν λιγότερα ἀπό 12 μέλη.

Κ127. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Καλάμαις Ἐμπορικοῦ συλλόγου «ὁ Ἑρμῆς», 14.3.1891, ΕτΚ 1891 σ. 1131.* Μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται οἱ ἀνήκοντες στήν ἐμπορική ἤ βιομηχανική τάξη. Ὁ σκοπός του καθορίζεται ὅπως στό Κ 122, χωρίς ὅμως τά περί βιβλιοθήκης καί ἀναγνωστηρίου. Ὁ σύλλογος διατηρεῖ λέσχη καί δέν διαλύεται πρίν ἀπό δύο ἔτη, ἐκτός ἄν ἀπομείνουν λιγότερα ἀπό εἴκοσι μέλη. Πρβλ. Κ 128.

Κ128. *Κανονισμός τοῦ ἐν Καλάμαις Ἐμποροβιομηχανικοῦ συλλόγου, 31.3.1891, ΕτΚ 1891 σ. 1156.* Μέλη του τοῦ συλλόγου γίνονται οἱ ἔμποροι καί οἱ βιομήχανοι (τῆς Καλαμάτας). Σκοπός του εἶναι «ἡ συζήτησις παντός ἀντικειμένου ἀγορῶντος εἰς τήν βελτίωσιν καί ἀνάπτυξιν καί τά συμφέροντα τοῦ ἐμπορίου καί

Βιβλιοθήκη Κοντοσ

τῆς βιομηχανίας τῆς πόλεως». Γιά τήν ἀπαρτία ἀπαιτεῖται ἡ παρουσία 40 μελῶν. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό ἕνα ἔτος. Πρβλ. Κ 127.

Κ129. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ἄργει Ἐμποροβιομηχανικοῦ συλλόγου, 20.5.1894, ΕτΚ 1894 σ. 195.* Τακτικά μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται ὅσοι εἶναι ἤ ὑπῆρξαν ἔμποροι, βιομήχανοι ἤ ἐμποροϋπάλληλοι στό Ἄργος. Οἱ τραπεζίτες, οἱ ἐργοστασιάρχες γενικά, οἱ ἱδρυτές ἐμπορικῶν καταστημάτων καί γραφείων καί οἱ ἐπιστήμονες γίνονται ἐπίτιμα μέλη, τά ὁποῖα δέν δικαιοῦνται νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται. Σκοπός τοῦ συλλόγου εἶναι «ἡ βαθμιαία συγκρότησις χρηματικοῦ κεφαλαίου, χρησιμεύσοντος ἐν τῷ μέλλοντι ὑπέρ τῶν μελῶν αὐτοῦ καί τοῦ ἐμπορίου των, ἔτι δέ πρός χρησιμοποίησιν τοῦ διαθεσίμου χρόνου αὐτῶν ἐπί τό βέλτιον, διά συγκροτήσεως διαλέξεων καί συζητήσεων ἐπί γενικῶν ἐμπορικῶν, βιομηχανικῶν καί λοιπῶν ἐπιστημονικῶν ζητημάτων». Ὁ σύλλογος χορηγεῖ χρηματικά βοηθήματα στά μέλη πού ἔχουν ἀνάγκη καί διατηρεῖ κατάστημα - λέσχη. Δέν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσή του ἄν παραμένουν δέκα μέλη. Ἀκολούθησε νέο καταστατικό (ΕτΚ 1901 σ. 121). Σχετικός εἶναι καί ὁ Γεωργικός καί βιομηχανικός σύνδεσμος Ἄργους (ΕτΚ 1900 σ. 34).

Κ130. *Καταστατικόν τοῦ Ἐμπορικοῦ συλλόγου Ἑρμουπόλεως, 25.9.1894, ΕτΚ 1895 σ. 5.* Μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται μόνον «ἐμπορικοί ἐπιτηδευματίαι, τραπεζῖται, ἔμποροι, ἐργοστασιάρχαι, πλοιοκτῆται καί ἐμποροπλοίαρχοι» πού ἀσκοῦν τό ἐπάγγελμά τους στήν Ἑρμούπολη. Ἐξαιροῦνται ὅσοι ἀπό αὐτούς εἶναι βουλευτές, δήμαρχοι ἤ δικηγόροι. Τά μέλη πού ἐγκαθίστανται ἐκτός τῆς Σύρου δέν ἔχουν δικαίωμα ψήφου. Ὁ σύλλογος ἔχει ὡς σκοπό: «τήν ὑποστήριξιν τῶν συμφερόντων τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καί τῆς ναυτιλίας τοῦ τόπου καί τήν διά πάσης τακτικῆς καί νομίμου ἐργασίας θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν, βελτίωσιν τῆς καταστάσεως καί ἀνάπτυξιν τῶν συμφερόντων τούτων. Πρός ἐπίτευξιν τοῦ ἐκτεθέντος σκοποῦ θέλει συστηθῆ ἴδιον κατάστημα τοῦ συλλόγου, ἐν ᾧ: α΄) Θέλουσι συνεδριάζει τά μέλη τοῦ συλλόγου, ὅπως, βουλευόμενα περί τῶν συμφερόντων τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καί τῆς ναυτιλίας, ἀποκλειομένης πάσης εἰς πολιτικά καί δημόσια ἀναμίξεως, ἀποφαίνωνται περί τῆς προσηκούσης ἐνεργείας, ἀπευθύνοντα ἐν ἀνάγκῃ καί εὐχάς καί παραστάσεις πρός τε τήν Σ. Κυβέρνησιν καί πρός πᾶσαν ἄλλην ἀρχήν, ἐξαι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

τούμενα τήν νόμιμον καί ἐφικτήν αὐτῶν ἀρωγήν. β΄) Θέλει ἐπιζητεῖται ἡ συνεννόησις καί ἡ σύμπραξις τῶν μελῶν τοῦ συλλόγου ἐπί ὑποθέσεων κοινοῦ, ἡ συνταυτιζομένου ἐμπορικοῦ, βιομηχανικοῦ, ἤ ναυτικοῦ συμφέροντος. γ΄) Θέλει ἐπιζητεῖται ἡ ἀνάπτυξις τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ καί συνεταιρικοῦ πνεύματος διά τῆς διαδόσεως ἐμπορικῶν καί βιομηχανικῶν γνώσεων και εἰδικῶν πληροφοριῶν· διά σχέσεων καί ἀλληλογραφίας μετ᾽ ἐμπορικῶν κέντρων καί ἄλλων ὁμοίου σκοποῦ σωματείων· διά πλουτοπαραγωγικῶν μελετῶν καί ὁμιλιῶν· διά βιβλιοθήκης οἰκονομικῶν, ἐμπορικῶν, βιομηχανικῶν καί ναυτικῶν συγγραμμάτων, μετ᾽ ἀναγνωστηρίου και μουσείου σχεδίων καί δειγμάτων καί δ΄) Θέλει ἐπιζητεῖται ἡ ἐπίδρασις τοῦ σκοποῦ τοῦ συλλόγου καί τῶν ἐκτεθεισῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ διά καταλλήλων δημοσιευμάτων ἐν ἐφημερίσιν, ὑπομνήμασι καί ἐγκυκλίοις καί ἐν ἰδίῳ δημοσιογραφικῷ ὀργάνῳ». Ἀπαρτία ὑφίσταται στήν Γ.Σ. μέ τήν παρουσία εἴκοσι μελῶν. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό ἕνα ἔτος.

Κ131. *Καταστατικόν τοῦ Ἐμπορικοῦ συλλόγου Πατρῶν «Ἑρμῆς», 1.1.1894, ΕτΚ 1895 σ. 41.* Μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται μόνον οἱ ἔμποροι τῆς Πάτρας, μετά δέ ἀπό ἀπόφασή του καί οἱ μέσιτες. Σκοπός του εἶναι: «ἡ ἀπό κοινοῦ σύσκεψις τῶν μελῶν καί συζήτησις περί παντός ἀντικείμενου ἀφορῶντος τάς ἀνάγκας καί τά συμφέροντα τοῦ ἐμπορίου ἐν γένει καί τῆς πόλεως ταύτης ἰδίᾳ καί ἡ διά πάσης τακτικῆς καί νομίμου ὁδοῦ ἐπιδίωξις τῆς θεραπείας καί βελτιώσεως αὐτῶν. Ἐπί τούτῳ ὁ σύλλογος θέλει συνέρχεσθαι ἐν ὡρισμένῳ οἰκήματι καί βουλευόμενος θέλει ἀπευθύνει ἑκάστοτε τάς δεούσας παραστάσεις καί εὐχάς πρός τε τήν Κυβέρνησιν καί πρός πᾶσαν ἄλλην ἀρχήν, ἐξαιτούμενος τήν νόμιμον καί ἐφικτήν θεραπείαν τῶν παρουσιαζομένων ἀναγκῶν». Ἡ Γ.Σ. εὑρίσκεται σέ ἀπαρτία μέ τήν παρουσία δέκα μελῶν. Σχετικός εἶναι καί ὁ Ἐμπορικός καί βιομηχανικός σύλλογος Πατρῶν (ΕτΚ 1884 σ. 1129) καί ὁ Σύλλογος εἰσαγωγικοῦ ἐμπορίου Πατρῶν (ΕτΚ 1904 σ. 428) Πρβλ. καί Κ 132.

Κ132. *Καταστατικόν τοῦ Ἐμπορικοῦ καί βιομηχανικοῦ ἐπιμελητηρίου Πατρῶν, ἀχρονολόγητο, ΕτΚ 1911 σ. 370.* Μέλη τοῦ σωματείου αὐτοῦ γίνονται ὅσοι εἶναι ἐγκατεστημένοι στήν Πάτρα ὡς «ἔμποροι, βιομήχανοι, τραπεζῖται, ἀντιπρόσωποι ἐμπορικῶν ἑταιριῶν καί οἴκων τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἐφοπλισταί, πλοίαρχοι, πρά-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

κτορες ἑλληνικῶν ἢ ἀλλοδαπῶν ἀτμοπλοίων, ὡς καί πράκτορες ἀσφαλιστικῶν ἑταιριῶν», ὄχι ὅμως οἱ πλανόδιοι ἔμποροι, οἱ χειροτέχνες καί οἱ μή τηροῦντες ἐμπορικά βιβλία. Σκοπός τοῦ σωματείου εἶναι «ἡ διά τῆς τῶν μελῶν του συμπράξεως καί τῆς δραστηριότητος καί ἐνεργείας τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου του προστασία καί ἐξυπηρέτησις τῶν γενικῶν καί τοπικῶν ἐμπορικῶν συμφερόντων καί ἡ κατά τό ἐφικτόν ὑποβοήθησις τῆς Πολιτείας εἰς τούς ἐμπορικούς, βιομηχανικούς καί ναυτιλιακούς αὐτῆς σκοπούς». Τό σωματεῖο τηρεῖ μητρῶο ἐμπόρων, βιομηχάνων καί ἐφοπλιστῶν ὅλης τῆς χώρας, στατιστικά στοιχεῖα καί δελτίο τιμῶν, παρέχει στήν κυβέρνηση πληροφορίες, προτείνει νομοθετικά καί διοικητικά μέτρα, ὀργανώνει ἐμπορικές ἐνώσεις καί ἐκθέσεις, συλλέγει τίς ἐμπορικές συνήθειες, διαθέτει τμῆμα διαιτησιῶν καί πραγματογνωμοσύνης καί διατηρεῖ βιβλιοθήκη καί ἐμπορική λέσχη. Οἱ πόροι του προέρχονται καί ἀπό εἰσπράξεις πού θά ἀναγνωρίσουν ὑπέρ αὐτοῦ ἡ κυβέρνηση καί ὁ δῆμος.

Κ133. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Τριπόλει Ἐμποροβιομηχανικοῦ συλλόγου «ὁ Ἑρμῆς», 12.2.1895. ΕτΚ 1895 σ. 136.* Εἶναι σχεδόν πανομοιότυπο μέ το Κ 127.

Κ134. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Βόλῳ Ἐμπορικοῦ συλλόγου, 25.1.1897, ΕτΚ 1897 σ. 136.* Μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται οἱ ἔμποροι, οἱ τραπεζίτες καί οἱ ἐργοστασιάρχες τοῦ Βόλου πού πληρώνουν φόρο ἐπιτηδεύματος 30 τουλάχιστον δραχμῶν ἐτησίως. Δέν ἐπιτρέπεται νά μετέχουν στήν διοίκησή του τά μέλη πού εἶναι νομικά πρόσωπα ἢ δημόσιοι ἢ δημοτικοί ἀξιωματοῦχοι. Σκοπός τοῦ συλλόγου εἶναι ἡ ὑποστήριξη τοῦ ἐμπορίου καί τῆς βιομηχανίας τοῦ τόπου καί ἡ ἀνάπτυξη τῶν συμφερόντων τους. «Πρός ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου θέλει συστηθῆ ἴδιον κατάστημα τοῦ Συλλόγου, ἐν ᾧ θά συχνάζωσι τά μέλη τοῦ συλλόγου, ὅπως συσκέπτωνται περί τοῦ ἐμπορίου καί τῆς βιομηχανίας, ἀνταλλάσσοντες διαφόρους μεταξύ των γνώμας, λύωσι διαφωνίας καί ἐν γένει συζητοῦντες πᾶν ὅ,τι ἕκαστος κρίνει ὠφέλιμον διά τήν εὐημερίαν καί ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καί τῆς βιομηχανίας τοῦ τόπου». Ἀπαρτία ὑφίσταται μέ τήν παρουσία 15 μελῶν. Ὁ σύλλογος διαλύεται αὐτοδικαίως ἂν ἀπομείνουν λιγότερα ἀπό εἴκοσι μέλη.

Κ135. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Γυθείῳ Ἐμπορικοῦ συλλόγου «ἡ Ὁμόνοια», 8.11.1898, ΕτΚ 1899 σ. 29.* Εἶναι ὅμοιο μέ τό Κ 127.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντος

Τροποποιήθηκε τέσσαρες φορές: ΕτΚ 1900 σ. 167, 1903 σ. 23, 1907 σ. 550 καί 636.

Κ136. *Καταστατικόν τοῦ 'Εμπορικοῦ συλλόγου Κορίνθου, 8.3.1909, ΕτΚ 1909 σ. 663.* Μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται οἱ κορίνθιοι ἐμποροβιομήχανοι πού εἶναι ἄνω τῶν 21 ἐτῶν. Οἱ διαμένοντες ἐκτός τῆς Κορίνθου δέν ἔχουν τό δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι. Σκοπός τοῦ συλλόγου εἶναι ἡ ἀνάπτυξη τοῦ ἐμπορίου καί τῶν συναφῶν πρός αὐτό παραγωγικῶν δυνάμεων τοῦ τόπου, καθώς καί ἡ ἠθική καί κοινωνική βελτίωση τῶν μελῶν του. Ἡ διάρκειά του εἶναι ἐτησία, ἡ δέ μείωση τῶν μελῶν του κάτω τῶν 15 συνεπάγεται τήν διάλυσή του.

II. Σωματεῖα διαφόρων «υπαλλήλων»

Κ137. *Καταστατικόν τοῦ Μετοχικοῦ ταμείου τῶν ἐν 'Αθήναις ἐμποροϋπαλλήλων, 31.5.1889, ΕτΚ 1889 σ. 883.* Μέλη τοῦ ταμείου γίνονται μόνον οἱ ὑπάλληλοι τῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων τῆς 'Αθήνας, ἔστω καί ἄν εἶναι κάτω τῶν 21 ἐτῶν, καθώς καί «ὅσοι βούλονται ἐκ τῶν ἐμπόρων, πλήν τῶν δολίως χρεωκοπησάντων». Ἡ ἐγκατάλειψη τοῦ ἐπαγγέλματος δέν ἀπαλλάσσει τά μέλη ἀπό τίς ὑποχρεώσεις τους. Σκοπός τοῦ ταμείου εἶναι ἡ περίθαλψη καί ἡ ἠθική καί ὑλική ἀνάπτυξη τῶν μελῶν του. Εἰδικότερα, τό ταμεῖο χορηγεῖ στά μέλη μέρισμα ἀνά πενταετία, βοηθήματα λόγω νόσου ἤ πενίας καί τόκους ἐπί τῶν εἰσφορῶν τους, μεριμνᾶ δέ γιά τήν διδασκαλία ἐμπορικῶν μαθημάτων σ' αὐτά. Ἡ διάλυσή του δέν ἐπιτρέπεται, ἡ δέ τροποποίηση τοῦ καταστατικοῦ μπορεῖ νά γίνει μετά ἀπό τρία ἔτη, ὅπως καί ἔγινε ὡς πρός δύο ὅρους του (ΕτΚ 1892 σ. 421). Πρβλ. Κ 138.

Κ138. *Καταστατικόν τοῦ Συλλόγου τῶν ἐμποροϋπαλλήλων 'Αθηνῶν, 25.7.1891, ΕτΚ 1892 σ. 303.* Τακτικά μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται μόνον οἱ ἐμποροϋπάλληλοι, ἐπίτιμα δέ μέλη, χωρίς δικαίωμα ψήφου, γίνονται οἱ ἔμποροι, οἱ ἐργοστασιάρχες, οἱ τραπεζίτες καί οἱ ἱδρυτές ἐμπορικῶν καταστημάτων καί γραφείων. Ὁ πρόεδρος τοῦ συλλόγου μπορεῖ νά μήν εἶναι μέλος του. Ὁ σύλλογος ἔχει ὡς σκοπό νά παράσχει στούς ἐμποροϋπαλλήλους τά μέσα «ἀφ' ἑνός μέν πρός ἀνάπτυξιν τοῦ γενικοῦ ἐμπορικοῦ φρονήματος, ἀφ' ἑτέρου δέ πρός χρησιμοποίησιν ἐπί τό βέλτιον τοῦ διαθεσίμου χρόνου αὐτῶν διά τῆς συγκροτήσεως διαλέξεων

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντος

καί συζητήσεων ἐπί γενικῶν ἐμπορικῶν ζητημάτων, καί δι' ἱδρύσεως ἀναγνωστηρίου, σχολῶν κλπ». Ἐπίσης ὁ σύλλογος χορηγεῖ βοηθήματα στά μέλη πού ἔχουν ἀνάγκη, διαθέτει λέσχη καί μεριμνᾶ γιά τήν διδασκαλία τῆς ἑλληνικῆς, τῆς γαλλικῆς καί τῆς διπλογραφίας στά μέλη του. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό ἕνα ἔτος κατόπιν αἰτήσεως 80 μελῶν. Βλ. τροποποίησή του στήν ΕτΚ 1893 σ. 663. Ἀκολούθησε ἡ ἔγκριση δύο νέων καταστατικῶν (ΕτΚ 1901 σ. 157 καί 1906 σ. 985) καί τροποποίηση τοῦ τελευταίου (ΕτΚ 1909 σ. 460).

Κ139. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Πειραιεῖ Συλλόγου τῶν ἐμποροϋπαλλήλων «ὁ Σύνδεσμος», 11.6.1889, ΕτΚ 1889 σ. 867.* Μέλη τοῦ Συλλόγου γίνονται οἱ ἐμποροϋπάλληλοι, δηλαδή οἱ ὑπάλληλοι τῶν ἐμπορικῶν, τῶν βιομηχανικῶν καί τῶν τραπεζικῶν γραφείων καί τῶν ἀνωνύμων ἑταιριῶν. Ὅσοι διαμένουν στόν Πειραιᾶ εἶναι τακτικά μέλη, ὅσοι δέ διαμένουν ἀλλοῦ εἶναι ἀντεπιστέλλοντα μέλη καί δέν δικαιοῦνται νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται, ἐνῶ ὅσοι ἐγκαταλείπουν τό ἐπάγγελμα λογίζονται ὡς ἐπίτιμα μέλη πού δικαιοῦνται νά παρίστανται μόνον στίς δημόσιες συνεδριάσεις. Σκοπός τοῦ συλλόγου εἶναι «ἡ βελτίωσις τῆς τύχης τῶν ἐμποροϋπαλλήλων, ἰδίᾳ δέ ἡ ἠθική καί πνευματική τῶν μελῶν αὐτοῦ μόρφωσις, ἡ ἀνύψωσις αὐτῶν εἰς τήν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐμπρεπουσαν θέσιν, ἡ ἀλληλοβοήθεια τῶν μελῶν αὐτοῦ, ἡ ἀδελφική μεταξύ αὐτῶν ἁρμονία, ἡ ἵδρυσις ἐμπορικῆς σχολῆς καί ἡ σύστασις μετοχικοῦ ταμείου ἤ ταμιευτηρίου ἐν καιρῷ... Ὁ σκοπός οὗτος ἐπιδιώκεται α΄) διά τῆς ἀποκτήσεως καταλλήλου βιβλιοθήκης, β΄) διά τοῦ καταρτισμοῦ ἀναλόγου ἀναγνωστηρίου, γ΄) διά τῆς ἐπικοινωνίας τῶν μελῶν τοῦ συλλόγου, δ΄) δι' ἀναγνωσμάτων, ε΄) διά τῆς συστάσεως ἐμπορικῆς σχολῆς, ς΄) διά τῆς συστάσεως μετοχικοῦ ταμείου ἤ ταμιευτηρίου, καί ζ΄) διά παντός μέσου ὅπερ ὁ σύλλογος ἤθελε κρίνει πρόσφορον πρός τόν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν, ἀρχόμενος ἐκ τῶν μᾶλλον κατεπειγόντων δι' εἰδικῶν κανονισμῶν... Τό προεδρεῖον ὀφείλει νά μεριμνᾶ περί τοποθετήσεως τῶν ἐν ἀργίᾳ μελῶν, ἐπικαλούμενον πρός τοῦτο τήν σύμπραξιν ἁπάντων τῶν συναδέλφων». Ὁ σύλλογος καταβάλλει τίς δαπάνες κηδείας τῶν μελῶν του. Ἡ ἐκούσια διάλυσή του δέν ἐπιτρέπεται. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό ἕνα ἔτος. Πρβλ. Κ 140.

Κ140. *Καταστατικόν τοῦ Συνδέσμου τῶν ἐμποροϋπαλλήλων*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη

Πειραιῶς, 11.4.1899, ΕτΚ 1899 σ. 139. Μέλη τοῦ συνδέσμου γίνονται οἱ ἄνω τῶν 21 ἐτῶν ὑπάλληλοι τῶν ἐμπορικῶν καί βιομηχανικῶν καταστημάτων, τῶν σιδηροδρομικῶν καί ἀτμοπλοϊκῶν ἑταιριῶν καί τῶν τραπεζικῶν, παραγγελιοδοχικῶν καί μεσιτικῶν γραφείων. Ὅσοι διαμένουν στόν Πειραιᾶ εἶναι τακτικά μέλη, τά ὁποῖα καί μόνον δικαιοῦνται νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται, ἐνῶ ὅσοι διαμένουν ἀλλοῦ εἶναι ἀντεπιστέλλοντα μέλη. Ἐπίτιμα μέλη γίνονται ὅσοι παύουν νά εἶναι μισθωτοί καί καθίστανται ἀνεξάρτητοι ἐπαγγελματίες, μποροῦν δέ νά γίνουν καί οἱ ἔμποροι, οἱ ἐργοστασιάρχες, οἱ τραπεζίτες καί οἱ ἐπιστήμονες. Σκοπός τοῦ συνδέσμου εἶναι «ἡ ἐμπορική καί ἠθική μόρφωσις, ἡ διανοητική ἀνάπτυξις καί ἡ ἀλληλοβοήθεια τῶν μελῶν αὐτοῦ... Ὁ σκοπός οὗτος ἐπιδιώκεται: α΄ διά δημοσίων διαλέξεων καί ἀναγνώσεως ἐμπορικῶν καί οἰκονομολογικῶν διατριβῶν· β΄ δι' ἐκδόσεως ἐμπορικοῦ περιοδικοῦ· γ΄ διά καταρτισμοῦ βιβλιοθήκης καί ἀναγνωστηρίου· δ΄ διά συστάσεως ἐντευκτηρίου· ε΄ δι' ἱδρύσεως πρακτικῆς ἐμπορικῆς σχολῆς κατά τά ἐν ἑσπερίᾳ τελειότερα συστήματα πρακτικῶν ἐμπορικῶν σχολῶν καί λογιστικῆς· ς΄ δι' ἀναγραφῆς εἰδικῆς ἐν τῷ προϋπολογισμῷ πιστώσεως πρός χρηματικήν ἀρωγήν τῶν μελῶν καί τέλος ζ΄ διά παντός ἑτέρου μέσου... Ἡ ἐφορία μεριμνᾶ περί τοποθετήσεως τῶν ἐν ἀργίᾳ μελῶν ἐν ἐργασίᾳ ἐπικαλουμένη ἐν ἀνάγκῃ καί τήν σύμπραξιν ἁπάντων τῶν συναδέλφων». Τροποποίηση τοῦ καταστατικοῦ μπορεῖ νά γίνει μετά ἀπό τρία ἔτη, ὅπως καί ἔγινε (ΕτΚ 1904 σ. 168). Πρβλ. Κ 139 καί 141.

Κ141. *Καταστατικόν τῆς Ἀδελφότητος τῶν ἐμποροϋπαλλήλων Πειραιῶς «ἡ Ἀνάστασις», 3.8.1908, ΕτΚ 1909 σ. 643.* Ὑπογράφεται ἀπό 127 ἱδρυτές. Ἡ ἀδελφότητα εἶχε ἱδρυθεῖ τό 1904 (ΕτΚ 1904 σ. 734). Μέλη της γίνονται μόνον οἱ ὑπάλληλοι «τῶν καταστημάτων ἀποικιακῶν, ἐγχωρίων προϊόντων, βιομηχανικῶν προϊόντων, οἰνοπνευματοποιείων, ἐδωδίμων καί εἰδῶν κιγκαλλερίας», καθώς καί οἱ ἔμποροι πού ὑπῆρξαν ὑπάλληλοι. Οἱ διαμένοντες στόν Πειραιᾶ εἶναι τακτικά μέλη, ἐνῶ οἱ διαμένοντες ἀλλοῦ εἶναι ἀντεπιστέλλοντα μέλη. Μόνον τά ἄνω τῶν 16 ἐτῶν τακτικά μέλη δικαιοῦνται νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται. Σκοπός τῆς ἀδελφότητας εἶναι: «α΄) Ἡ διά τῆς συγκεντρώσεως καί συχνοτέρας ἐπικοινωνίας σύσφιγξις τῶν μεταξύ τῶν μελῶν ἐπαγγελματικῶν καί κοινωνικῶν δεσμῶν. β΄) Ἡ ἐμπορική καί ἠθική μόρφωσις καί

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντος

πνευματική ἀνάπτυξις αὐτῶν διά τῆς ἱδρύσεως Νυκτερινῶν Σχολῶν, καταρτισμοῦ βιβλιοθήκης, καί ἀναγνωστηρίου. γ΄) Ἡ διά παντός νομίμου μέσου βελτίωσις τῆς καταστάσεως τῶν μελῶν. δ΄) Ἡ ἀλληλοβοήθεια τῶν ἀναξιοπαθούντων μελῶν ἐν πᾶσι καί ἰδίως ἡ μέριμνα πρός τοποθέτησιν εἰς ἐργασίαν τῶν ἐν ἀργίᾳ διατελούντων ὡς καί ἡ δωρεάν παροχή ἰατρικῆς βοηθείας καί φαρμάκων εἰς τούς ἐν ἀσθενείᾳ τοιούτους. ε΄) Ἡ ἵδρυσις ταμιευτηρίου πρός οἰκονομικήν ἐπικουρίαν τῶν μελῶν καί βελτίωσιν τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεώς των ἐν γένει καί ς΄) Ἡ ὀργάνωσις ἠθικῶν ὁμιλιῶν ἐν τῷ καταστήματι αὐτῆς».

Κ142. *Κανονισμός τοῦ ἐν Ἑρμουπόλει Συλλόγου τῶν ἐμποροϋπαλλήλων «Ἑρμούπολις», 18.11.1890, ΕτΚ 1890 σ. 1346.* Μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται οἱ ἄνω τῶν 18 ἐτῶν ἐμποροϋπάλληλοι, στούς ὁποίους περιλαμβάνονται καί οἱ ὑπάλληλοι τῶν βιομηχανικῶν καταστημάτων καί τῶν τραπεζικῶν γραφείων. Οἱ κάτω τῶν 25 ἐτῶν δέν μετέχουν στή διοίκηση τοῦ συλλόγου, ὁ ὁποῖος ὑφίσταται ἀπό τῆς ἐγγραφῆς 30 μελῶν. Σκοπός του εἶναι: «α΄) ἡ ἵδρυσις κέντρου συναθροίσεως καί ἀδελφικῆς συμπράξεως τῶν μελῶν αὐτοῦ, β΄) ἡ ἠθική μόρφωσις καί διανοητική ἀνάπτυξις αὐτῶν, γ΄) ἡ σύστασις μετοχικοῦ ταμείου πρός ἀλληλοβοήθειαν αὐτῶν (χορήγηση βοηθημάτων)... Ὁ Σύλλογος δύναται νά προβῆ εἰς κατάρτισιν Βιβλιοθήκης, ἔκδοσιν περιοδικοῦ καί σύστασιν ἀποταμιευτικοῦ ταμείου, κανονιζομένων ἁπάντων τούτων δι' ἰδιαιτέρου κανονισμοῦ». Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό ἕνα ἔτος. Βλ. καί Κ 143.

Κ143. *Κανονισμός τοῦ ἐν Ἑρμουπόλει Συλλόγου τῶν ἐμποροϋπαλλήλων «Ἑρμούπολις» 1.1.1892, ΕτΚ 1892 σ. 306.* Διαφέρει ἀπό τούς προαναφερθέντες ὅρους τοῦ Κ 142, τό ὁποῖο, κατά τό ἐγκριτικό διάταγμα, ἀκυροῦται, ὡς πρός τά ἑξῆς: Ὡς ἐμποροϋπάλληλοι θεωροῦνται καί οἱ ὑπάλληλοι τῶν ἀτμοπλοϊκῶν καί τῶν ἀσφαλιστικῶν ἑταιριῶν. Ὅσοι ἔπαυσαν νά εἶναι ἐμπσροϋπάλληλοι μποροῦν νά παραμείνουν ὡς μέλη. Οἱ ἐγκατεστημένοι ἐκτός τῆς Ἑρμουπόλεως δέν ἔχουν τό δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν. Βλ. καί Κ 144.

Κ144. *Κανονισμός τοῦ ἐν Ἑρμουπόλει Συλλόγου τῶν ἐμποροϋπαλλήλων «Ἑρμούπολις», 6.4.1894, ΕτΚ 1894 σ. 169.* Εἶναι κατά τό πλεῖστον ὅμοιος μέ τό Κ 143, τό ὁποῖο, κατά τό ἐγκριτικό διάταγμα, ἀκυροῦται. Μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται οἱ ἄνω τῶν 18

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κύπρου

ἐτῶν ἐμποροϋπάλληλοι τῆς Σύρου, δηλαδή οἱ ὑπάλληλοι ὁποιουδήποτε ἐμπορικοῦ καταστήματος, καθώς καί οἱ ἔμποροι πού ὑπῆρξαν ἐμποροϋπάλληλοι. Οἱ κάτω τῶν 25 ἐτῶν δέν μετέχουν στή διοίκηση. Ὁ σύλλογος ἔχει ὡς σκοπό: «α΄) τήν ἠθικήν μόρφωσιν καί διανοητικήν ἀνάπτυξιν τῶν μελῶν αὐτοῦ, β΄) τήν μόρφωσιν καί ἀνάπτυξιν ἐπίσης τῶν διά τό ἐμπορικόν στάδιον προωρισμένων νέων, γ΄) τήν σύστασιν ἀποταμιευτικοῦ ταμείου καί τήν χρηματικήν ἀρωγήν τοῦ Συλλόγου εἰς χρήζοντα τοιαύτης τακτικά μέλη... Ὁ σκοπός τοῦ Συλλόγου ἐπιδιώκεται α΄) δι' ἀναγνώσεως διατριβῶν καί συζητήσεως θεμάτων συμφώνων πρός τόν σκοπόν, β΄) διά καταρτισμοῦ Βιβλιοθήκης καί Ἀναγνωστηρίου, γ΄) διά συστάσεως καί συντηρήσεως ὑπ' αὐτοῦ Ἐμπορικῆς σχολῆς καί ἄλλων μαθημάτων συντελεστικῶν πρός τόν σκοπόν, δ΄) δι' ἐκδόσεως βιβλίων καί περιοδικῶν καί διατηρήσεως σχέσεων μετ' ἄλλων σωματείων». Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό δύο ἔτη.

Κ145. *Καταστατικόν τοῦ Συνδέσμου τῶν ἐν Πάτραις ὑπαλλήλων «ἡ Ἕνωσις», 6.3.1894, ΕτΚ 1894 σ. 161.* Μέλη τοῦ συνδέσμου γίνονται οἱ ἄνω τῶν 18 ἐτῶν ὑπάλληλοι τῶν τραπεζικῶν, ἐμπορικῶν, βιομηχανικῶν, ἀτμοπλοϊκῶν, ἀσφαλιστικῶν, ναυλομεσιτικῶν καί μεσιτικῶν καταστημάτων τῆς Πάτρας. Οἱ διαμένοντες ἐκτός τῆς Πάτρας γίνονται ἀντεπιστέλλοντα μέλη, τά ὁποῖα δέν δικαιοῦνται νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται. Σκοπός τοῦ συνδέσμου εἶναι: «1) ἡ ἀλληλοβοήθεια τῶν μελῶν αὐτοῦ καί ἡ ἐπί τό τελειότερον ἐμπορική μόρφωσις αὐτῶν, 2) ἡ ἐν γένει βελτίωσις τῆς κοινωνικῆς θέσεως αὐτῶν... Μέσα πρός ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ εἰσί 1) ἡ ἵδρυσις ταμείου ἀλληλοβοηθείας, εἶτα δέ καί μετοχικοῦ ταμείου ἤ καί ταμιευτηρίου, 2) ἡ ἵδρυσις βιβλιοθήκης καί ἀναγνωστηρίου, ὡς μέσων συγκεντρώσεως τῶν μελῶν τοῦ συνδέσμου πρός μελέτην καί συζήτησιν ἐπί διαφόρων ἐμπορικῶν καί γενικῶν ζητημάτων», καθώς καί ἡ ὀργάνωση μαθημάτων καί ὁμιλιῶν. Ὁ σύνδεσμος χορηγεῖ στά μέλη του βοηθήματα, τά ὁποῖα ἐπιστρέφονται ἀργότερα. Τό Δ.Σ. καταβάλλει κάθε προσπάθεια γιά νά ἐπαναπροσληφθοῦν ἀπό τούς ἐργοδότες τά ἀπολυθέντα μέλη τοῦ συνδέσμου. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό δύο ἔτη.

Κ146. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Καλάμαις Συλλόγου τῶν ἐμποροϋπαλλήλων «Αἱ Καλάμαι», 3.4.1894, ΕτΚ 1894 σ. 145.* Πολλοί ἀπό

Δημόσια Βιβλιοθήκη Κοντοσ

τούς ὅρους του εἶναι ὅμοιοι μέ ὅρους τοῦ Κ 142. Μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται οἱ ἄνω τῶν 18 ἐτῶν «ἐμποροϋπάλληλοι βιομηχανικῶν ἐργοστασίων, τραπεζικῶν καί δικαστικῶν γραφείων, κάτοικοι Καλαμῶν». Ὅσοι ἀπό αὐτούς γίνονται καταστηματάρχες παραμένουν ὡς μέλη. Ὅσοι διαμένουν ἀλλοῦ εἶναι ἀντεπιστέλλοντα μέλη καί δέν ἔχουν δικαίωμα ψήφου. Ὁ πρόεδρος τοῦ Δ.Σ. δύναται νά μήν εἶναι μέλος. Ὁ σκοπός τοῦ συλλόγου καθορίζεται ὅπως στό Κ 142. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό ἕνα ἔτος. Ἀκολούθησε ἡ ἔγκριση νέου καταστατικοῦ (ΕτΚ 1909 σ. 3).

Κ147. *Καταστατικόν τοῦ Συλλόγου ἐμποροϋπαλλήλων Βόλου, 14.5.1894, ΕτΚ 1895 σ. 73.* Μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται οἱ ἄνω τῶν 18 ἐτῶν ἐμποροϋπάλληλοι τοῦ Βόλου, δηλαδή οἱ ὑπάλληλοι τῶν ἐμπορικῶν καί βιομηχανικῶν καταστημάτων, τῶν τραπεζικῶν γραφείων καί τῶν ἀτμοπλοϊκῶν καί ἀσφαλιστικῶν ἑταιριῶν. Ὅσοι ἀποβάλλουν τήν ἰδιότητα τοῦ ἐμποροϋπαλλήλου δύνανται νά παραμείνουν ὡς τακτικά μέλη. Οἱ ἔμποροι, οἱ ἐργοστασιάρχες, οἱ βιομήχανοι, οἱ τραπεζίτες καί γενικά οἱ ἱδρυτές ἐμπορικῶν γραφείων γίνονται ἔντιμα μέλη χωρίς δικαίωμα ψήφου. Σκοπός τοῦ συλλόγου εἶναι «νά παράσχῃ τά μέσα εἰς τήν, ἀδελφικῇ συμπράξει α΄) ἠθικήν μόρφωσιν καί διανοητικήν ἀνάπτυξιν τῶν μελῶν αὐτοῦ, β΄) ἀνάπτυξιν τοῦ ἐν γένει ἐμπορικοῦ φρονήματος καί γ΄) παροχήν χρηματικῆς ἀρωγῆς τοῦ συλλόγου εἰς πάσχοντα αὐτοῦ τακτικά μέλη». Στά ἐν λόγω μέσα περιλαμβάνονται καί ἡ ὀργάνωση βιβλιοθήκης, ἀναγνωστηρίου καί φιλολογικῶν ἑσπερίδων, ἡ διδασκαλία τῆς ἑλληνικῆς, τῆς γαλλικῆς καί τῆς διπλογραφίας, ἡ ἔκδοση περιοδικοῦ καί ἡ ἵδρυση ἀποταμιευτικοῦ ταμείου. Ὁ σύλλογος ὑπάρχει ἀπό τῆς ἐγγραφῆς 30 μελῶν. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό ἕνα ἔτος. Ἀκολούθησε ἡ ἔγκριση νέου καταστατικοῦ (ΕτΚ 1904 σ. 260).

III. Σωματεῖα «ἐργατῶν» ἤ «τεχνιτῶν»

Κ148. *Κανονισμός τῆς ἐν Κερκύρᾳ «Ἐργατικῆς Ἀδελφότητος», 24.5.1887, ΕτΚ 1889 σ. 578.* Μέλη τῆς ἀδελφότητας γίνονται ὅσοι ἀνήκουν στήν τάξη τῶν ἐργατῶν τῆς Κέρκυρας καί εἶναι ἄνω τῶν 18 ἐτῶν. Σκοπός της εἶναι «ἡ ἕνωσις τῆς ἐν Κερκύρᾳ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

ἐργατικῆς τάξεως οἱασδήποτε ἐθνικότητος καί ἡ μεταξύ τῶν ἐργατῶν ἀλληλοβοήθεια... Ὁ ἐκ τῶν τακτικῶν μελῶν στερούμενος ἐργασίας ὑποβάλλει αἴτησιν εἰς τό διοικητικόν συμβούλιον, δηλῶν τό ἔργον, ὅπερ μετέρχεται, καί τό εἶδος τῆς ἐργασίας ἥν ἐπιζητεῖ. Τήν αἴτησιν ταύτην τό διοικητικόν συμβούλιον λαμβάνον ὑπ' ὄψει, προσκαλεῖ τήν ἐφορίαν τῆς συντεχνίας τοῦ αἰτοῦντος, μεθ' ἧς ἐνεργεῖ πρός εὕρεσιν καταλλήλου διά τόν αἰτοῦντα ἐργασίας». Μέ τροποποίηση τοῦ καταστατικοῦ (ΕτΚ 1889 σ. 955), ὁρίσθηκε ὅτι δύνανται να γίνονται μέλη καί ἀλλοδαποί «ἀνήκοντες εἰς τήν ἐργατικήν τάξιν, ἤ μή, καί ἐγκατεστημένοι πρό πέντε τουλάχιστον ἐτῶν ἐν τῷ δήμῳ Κερκύρας». Βλ. καί Κ 149.

Κ149. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Κερκύρᾳ Συλλόγου «Ἐργατική Ἀδελφότης», 10.7.1894, ΕτΚ 1895 σ. 33.* Εἶναι σχεδόν ὅμοιο μέ τό Κ 148, ἀπό τούς προαναφερθέντες ὅρους τοῦ ὁποίου διαφέρει κατά τά ἑξῆς: Σκοπός τῆς ἀδελφότητας εἶναι «ἡ δι' ἀλληλοβοηθείας ἀνακούφισις τῶν ἐν Κερκύρα ἐργατῶν ἐν περιπτώσει ἀνικανότητος πρός ἐργασίαν» (χορήγηση ἀσφαλιστικῶν παροχῶν). Τά μέλη πρέπει νά εἶναι ἡλικίας 18-45 ἐτῶν. Δέν ἐπαναλαμβάνεται ὁ ὅρος περί ἐξευρέσεως ἐργασίας. Μέ τροποποίηση τοῦ καταστατικοῦ αὐτοῦ (ΕτΚ 1898 σ. 63), ὁρίσθηκε ὅτι ἱδρύεται ταμιευτήριο πού χορηγεῖ τόκο 4% ἐπί τῶν καταθέσεων τῶν μελῶν. Ἀκολούθησαν δύο νέες τροποποιήσεις τοῦ καταστατικοῦ (ΕτΚ 1900 σ. 33 καί 1905 σ. 797).

Κ150. *Καταστατικόν τῆς ἐν Μαζέϊκα Ἑταιρίας τῶν τεχνιτῶν, 26.10.1889, ΕτΚ 1891 σ. 1285.* Μέλη τῆς ἑταιρίας γίνονται οἱ τεχνίτες τοῦ χωριοῦ Μαζέϊκα[145] καί ἄλλων χωριῶν. Ἡ ἑταιρική μερίδα μπορεῖ νά μεταβιβασθεῖ σέ ἄλλον ὁμότεχνο, ὄχι ὅμως σέ ἔμπορο, σέ τοκιστή ἤ σέ πολιτευόμενο. Ἡ ἑταιρία χορηγεῖ στά μέλη της δάνεια μέ ἐπιτόκιο 8%, ἀσφαλιστικές παροχές καί μέρισμα.

Κ151. *Καταστατικόν τῆς Ἀδελφότητος Ἐργατικός Σύλλογος ἐν Βόλω, 4.11.1890, ΕτΚ 1891 σ. 1164.* Μέλη τῆς ἀδελφότητας γίνονται ὅσοι ἀνήκουν στήν ἐργατική τάξη, ἀνεξαρτήτως θρησκεύματος. Τήν θέση τοῦ ἀποβιώσαντος μέλους λαμβάνουν ὁ γιός ἤ ὁ ἀδελφός του ἄν εἶναι ἐργάτες. Τά μέλη τῆς ἀδελφότητας δέν πρέπει νά εἶναι περισσότερα ἀπό 300. Σκοπός της εἶναι ἡ ἀλληλο-

145. Πρόκειται γιά τήν Κάτω Κλειτορία Ἀχαΐας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντος

βοήθεια καί ἡ ἠθική βελτίωση τῶν μελῶν (ἰδίως ἡ χορήγηση ἀσφαλιστικῶν παροχῶν). Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό τρία ἔτη, ὅπως καί ἔγινε (ΕτΚ 1901 σ. 33).

Κ152. *Ὀργανισμός τοῦ Συλλόγου τῆς «Ἐργατικῆς Ἀδελφότητος» (Λευκάδος), 15.11.1892, ΕτΚ 1893 σ. 47.* Ὑπογράφεται ἀπό 63 ἱδρυτές. Μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται οἱ τεχνίτες καί οἱ ἐργάτες πού εἶναι ἄνω τῶν 18 ἐτῶν καί ἀσκοῦν ὁποιοδήποτε ἐπάγγελμα στή Λευκάδα. Τά δικαιώματα καί οἱ ὑποχρεώσεις τοῦ μέλους μεταβιβάζονται στούς κληρονόμους του. Σκοπός τοῦ συλλόγου εἶναι: «α΄) ἡ φιλάνθρωπος μεταξύ τῶν μελῶν ἐπικουρία, ἤτοι ἡ ἀπονομή βοηθημάτων εἰς τά ἀπρόβλεπτον δυστύχημα παθόντα μέλη καί ἡ χορήγησις ἰατρικῆς περιθάλψεως, ἐπεκτεινομένου τοῦ πλεονεκτήματος τούτου καί εἰς πάντα μή μέτοχον ἀπολύτως ἄπορον, εὐποροῦντος τοῦ Συλλόγου· β΄) ἡ προαγωγή καί ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας παντός εἴδους ἐπί τῇ βάσει τῆς νεωτέρας ἐπιτηδευματικῆς μεθόδου, καί γ΄) ἡ διά ἑσπερινῆς διδασκαλίας καταλλήλων μαθημάτων πνευματική πρόοδος τῶν μελῶν. Πάντα ἐργάτην δεικνύοντα εὐφυΐαν καί ἀφοσίωσιν εἰς τό εἶδος τῆς ἐργασίας του, οὐχ ἧττον δέ καί καλήν διαγωγήν, στερούμενον ὅμως τῶν μέσων πρός ἀνάπτυξιν τῆς τέχνης του ἤ τοῦ ἔργου του, ὀφείλει ὁ Σύλλογος κατά τά ἐνόντα καί ἀναλόγως τῶν πόρων του νά παράσχῃ αὐτῷ ἐπικουρικήν χορήγησιν· προσέτι καί πάντα παῖδα μαθητευόμενον ἐν τινι τεχνουργείῳ ἀπολύτως ἄπορον ὄντα... Ἐάν ὁ ἀνωτέρω ἐργάτης ἤ ὁ μαθητευόμενος παῖς κατασκευάσῃ τεχνούργημά τι ἰδιαζούσης μεθόδου καί κατασκευῆς καί ἄξιον λόγου, ὥστε νά παρίσταται σπάνιον κατά τήν κατασκευήν, πρέπει τό τεχνούργημα τοῦτο μέ τήν ὑπογραφήν τοῦ προϊσταμένου νά ἀποστέλληται εἰς τό Διοικητικόν Συμβούλιον, ὅπως πωληθῇ κατά τήν ὁρισθησομένην ὑπό τοῦ Προέδρου ἡμέραν ὑπέρ τοῦ Συλλόγου». Ὁ σύλλογος δέν διαλύεται πρίν ἀπό πέντε ἔτη ἄν παραμένουν τουλάχιστον 12 μέλη. Ἀκολούθησε ἡ ἔγκριση δύο νέων καταστατικῶν (ΕτΚ 1902 σ. 66 καί 1907 σ. 38).

Κ153. *Ὀργανισμός τῆς ἐν Λεβαδείᾳ ἑδρευούσης Ἑταιρίας ὑπό τήν ἐπωνυμίαν Σύνδεσμος τεχνιτοεργατῶν, 1.9.1893, ΕτΚ 1894 σ. 18.* Μέλη τῆς ἑταιρίας γίνονται οἱ τεχνίτες, οἱ ἐργάτες καί οἱ μεταπράτες τῆς Λειβαδιᾶς. Ἡ ἀλλαγή ἐπαγγέλματος δέν συνεπάγεται ἀπώλεια τῆς ἰδιότητας τοῦ μέλους. Ὁ σκοπός τῆς ἑταιρίας ὁρίζεται ὅπως στό Κ 5. Ἡ ἑταιρία χορηγεῖ στά μέλη δάνεια καί

Δημόσια Βιβλιοθήκη Καντούνι

ἀσφαλιστικές παροχές καί διατηρεῖ ταμιευτήριο γιά τήν ἄτοκη φύλαξη τῶν οἰκονομιῶν τους. Δέν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσή της πρίν ἀπό δέκα ἔτη ἄν παραμένουν 25 μέλη. Κατά τήν ἑορτή της, τά καταστήματα τῶν μελῶν πρέπει νά εἶναι κλειστά.

Κ154. *Καταστατικόν τοῦ Συλλόγου τῶν ἐν Αἰγίῳ τεχνιτῶν ὁ Ἄρατος, 4.7.1894, ΕτΚ 1894 σ. 227.* «Τακτικόν μέλος γίνεται μόνον πᾶς τεχνίτης ἤ πᾶν ὁπωσδήποτε διά τῆς ἐργασίας τῶν χειρῶν του ἀποζῶν ἄτομον δι' ἡμερομισθίου... Κατά τάς ἀρχαιρεσίας ὑποψήφιοι δέον νά ὦσιν εἷς ἐξ ἑκάστης τῶν συντεχνιῶν». Τό Δ.Σ. ἀποτελεῖται ἀπό 9 μέλη καί ἐκλέγεται γιά πρώτη φορά ὅταν ἐγγραφοῦν στόν σύλλογο 50 μέλη. Σκοπός τοῦ συλλόγου εἶναι ἡ ἠθική καί ὑλική ὑποστήριξη τῶν μελῶν, στά ὁποῖα χορηγεῖ συντάξεις ὅταν καταστοῦν ἀνίκανα γιά ἐργασία. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό 15 ἔτη.

155 *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ἀργοστολίῳ Ἐργατικοῦ συνδέσμου ἡ Ἀλληλοβοήθεια, 24.7.1894, ΕτΚ 1894, ΕτΚ σ. 265.* Μέλη τοῦ συνδέσμου γίνονται οἱ ἄνω τῶν 18 ἐτῶν ἐργάτες τοῦ Ἀργοστολίου, ἀνεξαρτήτως ἐθνικότητας, θρησκείας καί φύλου. Σκοπός του εἶναι «ἡ ὑποστήριξις καί βοήθεια τῶν ἐν ἀναγκῃ περιερχομένων μελῶν. Πᾶσα ἄλλη ἐνέργεια τοῦ συνδέσμου, ἀφορῶσα πάντοτε εἰς τήν βελτίωσιν τῆς καταστάσεως τῆς ἐργατικῆς τάξεως καί τήν προστασίαν τῶν συμφερόντων της, θέλει ἀποφασίζεται ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει τῶν μελῶν». Ὁ σύνδεσμος χορηγεῖ στά μέλη του ἀσφαλιστικές παροχές. Κάθε μέλος ὀφείλει νά ἀγαπάει τά ἄλλα μέλη καί νά τά βοηθάει ὅταν ἀδικοῦνται. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό ἕνα ἔτος. Ἀκολούθησε ἡ ἔγκριση νέου καταστατικοῦ (ΕτΚ 1904 σ. 305).

Κ156. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ἑρμουπόλει Ἐργατικοῦ συνδέσμου «Ἀλληλοβοήθεια» 3.7.1894, ΕτΚ 1894 σ. 343.* Μέλη τοῦ συνδέσμου γίνονται οἱ ἄνω τῶν 18 ἐτῶν ἐργάτες, «ὑπό τήν γενικωτάτην ἔννοιαν», τῆς Σύρου. Σκοπός του εἶναι: «α΄) ἡ πνευματική ἀνάπτυξις καί ἡ ἠθική βελτίωσις τῶν ἐργατῶν, β΄) ἡ ὑλική ὑποστήριξις τῶν μελῶν αὐτοῦ διά τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀποταμιευτικοῦ πνεύματος, γ΄) ἡ περίθαλψις καί ἀρωγή τῶν πασχόντων μελῶν διά παροχῆς βοηθημάτων χρηματικῶν, δ΄) ἡ ἐπί ταὐτό συνάθροισις καί ἀδελφική συνένωσις τῶν ἐργατῶν». Ὁ σύνδεσμος μεριμνᾶ γιά τήν διδασκαλία ἑσπερινῶν πρακτικῶν μαθημάτων καί δέν διαλύεται ἄν παραμένουν τρία μέλη. Τό καταστατικό μπορεῖ νά

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντος

τροποποιηθεῖ μετά ἀπό δύο ἔτη. Ἀκολούθησε τό Κ 157.

Κ157. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ἑρμουπόλει Συνδέσμου τῶν ἐργατῶν «Ἀλληλοβοήθεια», 20.5.1909, ΕτΚ 1909 σ. 806.* Μερικοί ὅροι του εἶναι ὅμοιοι μέ ἐκείνους τοῦ Κ 156. Μέλη τοῦ συνδέσμου γίνονται οἱ ἄνω τῶν 18 ἐτῶν ἐργάτες «ὑπό τήν γενικωτέραν ἔννοιαν», δηλαδή ὅλοι οἱ ἐπαγγελματίες, πλήν τῶν δικηγόρων, πού ἀπασχολοῦνται στή Σῦρο. Οἱ ἐπιστήμονες δέν ἔχουν δικαίωμα ἐκλέγεσθαι. Τά ἡλικίας 10-18 τέκνα τῶν μελῶν γίνονται μέν μέλη, ἀλλά δέν δικαιοῦνται νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται. Ὁ σύνδεσμος ἐκπληρώνει τόν σκοπό του: «α΄) διά τῆς ἐνισχύσεως τοῦ αἰσθήματος τῆς ἠθικῆς ἀλληλεγγύης τῶν ἐργατικῶν τάξεων, β΄) διά τῆς ἠθικῆς καί πνευματικῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐργατῶν γ΄), διά τῆς περιθάλψεως, βοηθείας καί προστασίας ἐν γένει τῶν μελῶν αὐτοῦ». Εἰδικότερα, ὁ σύνδεσμος χορηγεῖ ἀσφαλιστικές παροχές καί προῖκες, διατηρεῖ ταμιευτήριο καί ὀργανώνει διαλέξεις, μαθήματα, τελετές καί ἐκδρομές. Δέν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσή του ἄν παραμένουν 17 μέλη. Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μέ ἀπαρτία 75 μελῶν.

Κ158. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ληξουρίῳ Ἐργατικοῦ συνδέσμου «ἡ Ἀδελφοποίησις», 12.9.1894, ΕτΚ 1895 σ. 13.* Εἶναι ὅμοιο μέ τό Κ 155, ἀπό τό ὁποῖο διαφέρει κατά τό ὅτι κάθε μέλος πρέπει νά εἶναι ἄνω τῶν 20 ἐτῶν καί νά ἀνήκει σέ μία συντεχνία. Ἀκολούθησε τό Κ 159.

Κ159. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ληξουρίῳ Ἐργατικοῦ συνδέσμου «ἡ Ἀδελφοποίησις», 16.2.1896, ΕτΚ 1896 σ. 91.* Περιέχει τίς προσθῆκες καί τίς τροποποιήσεις πού ἔγιναν στό Κ 158. Μέλη τοῦ συνδέσμου γίνονται οἱ μέχρι τῶν 55 ἐτῶν «ἐργάτες» καί εἰδικότερα: «α΄) πάντες οἱ ἐργάται οἱασδήποτε τέχνης· β΄) οἱ κρεοπῶλαι· γ΄) οἱ καφεπῶλαι· δ΄) οἱ ἰχθυοπῶλαι· ε΄) οἱ ἀρτοπῶλαι· ς΄) οἱ οἰνοπῶλαι· ζ΄) οἱ καρραγωγεῖς καί ἁμαξηλᾶται· η΄) οἱ μεταπᾶται καί γυρολόγοι· θ΄) οἱ ναῦται, λεμβοῦχοι καί ἁλιεῖς ι΄) οἱ δερματοπῶλαι· ια΄) οἱ ἰδιωτικοί ὑπάλληλοι τῆς ἐπαρχίας μας καί ιβ΄) πάντες ἐν γένει οἱ μικρέμποροι καί μικροβιομήχανοι». Στούς σκοπούς τοῦ Κ 158, προστίθεται ἡ μόρφωση τῶν μελῶν ἤ καί ἄλλων ἀτόμων. Ἐπίσης ρυθμίζονται τά σχετικά μέ τήν σχολή πού ἵδρυσε τό 1895 ὁ σύνδεσμος «πρός ἠθικήν καί διανοητικήν ἀνάπτυξιν τῶν εἰς τάς διαφόρους τέχνας καί ὑπηρεσίας ἀσχολουμένων ἀπόρων παίδων».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοινότ

Κ 160. *Καταστατικόν τῆς 'Αδελφότητος τεχνιτῶν του λαοῦ Σαλαμῖνος «Ἅγιος Λαυρέντιος», ἀχρονολόγητο, ΕτΚ 1899 σ. 9.* Μέλη τῆς ἀδελφότητας γίνονται «οἱ ἐπαγγελματίαι καί μή». Ὡς σκοπό της ἔχει «τήν ἵδρυσιν κέντρου συνεργασίας καί ἀδελφικῆς ἁρμονίας, τήν σύστασιν μετοχικοῦ ταμείου διά τήν οἰκονομικήν εὐεξίαν τῶν μελῶν καί τήν ἐπικουρίαν καί περίθαλψιν, ὡς καί τήν ἀνέγερσιν ἱεροῦ ναοῦ».

Κ 161. *Καταστατικόν τοῦ ἐν 'Ιθάκῃ Φιλανθρωπικοῦ συλλόγου «ὁ 'Εργάτης», 6.6.1910, ΕτΚ 1911 σ. 744.* Μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται οἱ ἔχοντες ἡλικία ἄνω τῶν 18 ἐτῶν (ἐννοοῦνται μᾶλλον οἱ ἐργάτες μέ τήν εὐρεῖα ἔννοια). Τό Δ.Σ. ἀποτελεῖται ἀπό 12 μέλη. Σκοπός τοῦ συλλόγου εἶναι ἡ χορήγηση ὁρισμένων ἀσφαλιστικῶν παροχῶν στά μέλη καί στίς οἰκογένειές τους, καθώς καί ἡ διανομή μερίσματος στά μέλη.

Κ 162. *Καταστατικόν τοῦ Συνδέσμου τῶν τεχνιτῶν Γαργαλιάνων, 20.10.1910, ΕτΚ 1911 σ. 710.* Μέλη τοῦ συνδέσμου γίνονται: «α) τεχνῖται τῶν Γαργαλιάνων διαφόρων τεχνῶν, β) ἐργάται καί γ) μαθητευόμενοι», καθώς καί ἄλλα πρόσωπα. 'Εκλόγιμοι εἶναι μόνον οἱ τεχνίτες. Σκοπός τοῦ συνδέσμου εἶναι «ἡ ὑλική καί ἠθική προστασία τῶν ἀπόρων αὐτοῦ μελῶν ἐν χαλεπαῖς αὐτῶν περιστάσεσι καί ἡ ἄμεσος καί ἐνδελεχής προστασία τῶν συμφερόντων τῶν τεχνιτῶν πρός εὐημερίαν αὐτῶν». 'Ο σύνδεσμος χορηγεῖ ἀσφαλιστικές παροχές στά μέλη του καί προβαίνει σέ κοινωφελῆ ἔργα πού συναρτῶνται μέ τα συμφέροντά του. Δέν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσή του ἄν παραμένουν 12 τουλάχιστον μέλη.

Κ 163. *Καταστατικόν τοῦ Συνδέσμου τῶν τεχνιτῶν Μεσολογγίου, ἀχρονολόγητο, ΕτΚ 1911 σ. 1524.* Μέλη τοῦ συνδέσμου γίνονται οἱ τεχνίτες τοῦ Μεσολογγίου. ('Από ὁρισμένους ὅρους τοῦ καταστατικοῦ προκύπτει ὅτι νοοῦνται μᾶλλον οἱ οἰκοδόμοι καί κυρίως οἱ ἐργολάβοι καί οἱ ὑπεργολάβοι οἰκοδόμοι). 'Η ἀλλαγή ἐπαγγέλματος δέν συνεπάγεται ἀπώλεια τῆς ἰδιότητας τοῦ μέλους. Οἱ μετοχές τοῦ ἀποβιώσαντος μέλους μεταβιβάζονται στούς κληρονόμους του. Σκοπός τοῦ συνδέσμου εἶναι ἡ ἀλληλοβοήθεια τῶν μελῶν καί ἡ τακτοποίηση τῆς ἐργασίας τους. «Μέσα πρός ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ εἶναι ἡ κατάλληλος ἐνέργεια πρός ἐπαύξησιν τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, καί ἡ τακτοποίησις τοῦ ἡμερομισθίου ὡς καί ἡ ἐπίβλεψις τῶν ἐργασιῶν ἐκ μέρους τοῦ Συνδέσμου. Οἱ ἀναλαμβάνοντες ἐργασίαν τεχνῖται δέν δικαιοῦνται νά ἀναλαμβά-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

νωσιν ἄλλην μέχρις ἀποπεράτωσεως αὐτῆς. Ἐν ᾗ περιπτώσει κατ' ἀπαίτησιν ἐργολάβου ἤ ἰδιοκτήτου ἀναλάβωσι τοιαύτην, νά τήν δώσωσιν ἀμέσως εἰς τούς μή ἔχοντας ἐργασίαν τεχνίτας τοῦ Συνδέσμου μέ ποσοστόν 5%». Ὁ σύνδεσμος χορηγεῖ στά μέλη του ἀσφαλιστικές παροχές καί δάνεια μέ ἐπιτόκια 6%. Δέν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσή του ἄν παραμένουν δέκα μέλη.

IV. Σωματεῖα «συντεχνιῶν»

Κ 164. *Καταστατικόν τοῦ Σωματείου τῶν ἐν Πύργῳ συντεχνιῶν «ἡ Ἀδελφότης», 30.6.1892, ΕτΚ 1892 σ. 1358.* Ἀρχίζει μέ την φράση: «Αἱ συντεχνίαι τῶν ἐν Πύργῳ ὑποδηματοποιῶν, κουρέων κλπ συνωμολόγησαν τά ἑξῆς». Παρακάτω διακρίνει τά μέλη τοῦ σωματείου σέ καταστηματάρχες καί σέ βοηθούς τους καί ἀναφέρει τά ἀκόλουθα: «Μετά τήν ἔγκρισιν τοῦ παρόντος, δύνανται νά ἐγγραφῶσι ὡς μέλη τοῦ σωματείου, μέ τά αὐτά δικαιώματα, καί ἄλλα πρόσωπα οἱουδήποτε ἐπαγγέλματος ἤ ἐπιστήμης... Σκοπός τοῦ σωματείου εἶναι ἡ ἀλληλοβοήθεια τῶν μελῶν αὐτοῦ, ἤτοι ἡ χρηματική ἀρωγή εἰς τά ἄπορα αὐτοῦ μέλη εἰς ἀτυχεῖς περιστάσεις καί ἡ προστασία καί ἀνάπτυξις τῶν συμφερόντων τῶν συντεχνιῶν». Τό σωματεῖο χορηγεῖ στά μέλη του ἀσφαλιστικές παροχές καί δάνεια καί προβαίνει σέ ἀγαθοεργίες. Γιά τήν ἀπαρτία ἀπαιτεῖται ἡ παρουσία 25 μελῶν. Τό σωματεῖο δέν διαλύεται πρίν ἀπό δέκα ἔτη, τό δέ καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό πρόταση δέκα μελῶν. Πρβλ. Κ 165.

Κ 165. *Καταστατικόν τοῦ Σωματείου τῶν ἐν Πύργῳ συντεχνιῶν «οἱ Ἅγιοι Λουκᾶς καί Παντελεήμων», 1.7.1894, ΕτΚ 1894 σ. 295.* Ἀρχίζει ὡς ἑξῆς: «Ληξάσης τῆς εἰκοσαετοῦς προθεσμίας τοῦ σωματείου τῶν ἐν Πύργῳ Σανδαλοποιῶν καί Σκυτοτόμων... συνήλθομεν οἱ ὑποφαινόμενοι ἀποτελοῦντες τόν σύλλογον τοῦτον» καί ἀνασυνιστοῦμε αὐτόν μέ τήν παραπάνω νέα ἐπωνυμία. Εἶναι κατά τό πλεῖστον ὅμοιο μέ τό Κ 164 καί περιέχει τούς ἴδιους ὅρους σέ σχέση μέ τά ἄλλα μέλη καί μέ τους σκοπούς τοῦ σωματείου. Ἡ διάλυσή του δέν ἐπιτρέπεται, τό δέ καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό ἕνα ἔτος.

Κ 166. *Ὀργανισμός τοῦ ἐν Ἀθήναις Συνδέσμου τῶν συντεχνιῶν, 3.12.1895, ΕτΚ 1896 σ. 3.* Ὑπογράφεται ἀπό τούς προέδρους 27 συντεχνιῶν. Ἀναφέρει ὅτι ὁ σύνδεσμος εἶχε ἱδρυθεῖ τό 1891

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

καί ὅτι ἤδη ἀνασυνιστᾶται. Μέλη του γίνονται οἱ ἑκάστοτε πρόεδροι τῶν Διοικ. Συμβουλίων τῶν συντεχνιῶν τῆς Ἀθήνας, ἐφ' ὅσον εἶναι καταστηματάρχες καί ἀσκοῦν τό ἴδιο ἐπάγγελμα μέ τά μέλη τῆς συντεχνίας τους. Οἱ ἐργάτες ἤ οἱ τεχνίτες πού δέν γίνονται δεκτοί σέ συντεχνίας καταστηματαρχῶν μποροῦν νά ἱδρύσουν συντεχνία τοῦ ἴδιου ἐπαγγέλματος καί νά μετάσχουν στόν σύνδεσμο διά τοῦ προέδρου τους, ὁ ὁποῖος ὅμως πρέπει νά εἶναι καταστηματάρχης. Ἄν ὑπάρχουν δύο σωματεῖα τοῦ ἴδιου ἐπαγγέλματος, μέλος τοῦ συνδέσμου γίνεται μόνον ὁ πρόεδρος τοῦ σωματείου πού ἔλαβε μέρος στήν ἀνασύσταση τοῦ συνδέσμου. Σκοπός τοῦ συνδέσμου εἶναι: «α΄) ἡ ἵδρυσις κέντρου συνεργασίας καί ἀδελφικῆς ἁρμονίας, ἐν ὅλῳ καί ἐν μέρει, τῶν ἐν Ἀθήναις συντεχνιῶν, β΄) ἡ περιφρούρησις καί προστασία αὐτῶν, δι' ἐκθέσεως καί παραστάσεων ἐγγράφων ἤ προφορικῶν, γ΄) ἡ διαφώτισις τῶν ἑκάστοτε δημοσίων καί δημοτικῶν ἀρχῶν καί δ΄) ἡ ἀνέγερσις ἐν Ἀθήναις καταστήματος τῶν συντεχνιῶν... Ὁ Σύνδεσμος, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἅμα αἱ πρόσοδοι αὐτοῦ τό ἐπιτρέψωσι, θέλει καταρτίσῃ ἐν τῷ ἀνεγειρομένῳ καταστήματι αὐτοῦ ἑσπερινάς, ἐμπορικάς καί βιομηχανικάς σχολάς ὡς καί λαϊκάς βιβλιοθήκας διά τά μέλη ἐν γένει τῶν ἐν Αθήναις Συντεχνιῶν». Τό καταστατικό μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό τρία ἔτη.[146]

Κ 167. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Φιλιατροῖς «Συνδέσμου συντεχνιῶν», ἀχρονολόγητο, ΕτΚ 1911 σ. 505.* Μέλη τοῦ συνδέσμου γίνονται οἱ ἐργαζόμενοι σέ ὁποιαδήποτε τέχνη ἐφ' ὅσον εἶναι ἄνω τῶν 19 ἐτῶν. Σκοπός του εἶναι «ἡ ἀδελφοποίησης τῶν μελῶν αὐτοῦ καί ἡ κατά τό δυνατόν ἠθική καί ὑλική περίθαλψις μέλους τινός δυστυχοῦντος ἐξ αἰτίων ἀνεξαρτήτων τῆς θελήσεώς του, καθώς καί τῆς ἑαυτοῦ οἰκογενείας». Ἐπίσης ὁ σύνδεσμος μεριμνᾶ γιά τήν λειτουργία τοῦ καταστήματος τοῦ ἀσθενοῦντος μέλους, χορηγεῖ κατ' ἔτος χρηματικά βραβεῖα σέ πέντε ἀπόρους καί ἄριστους μαθητές καί προσφέρει τό 5% τῶν κεφαλαίων του στήν πατρίδα σέ περίπτωση ἐπείγουσας ἀνάγκης της.

V. «Λαϊκές εταιρίες» ἤ «Ἀδελφότητες»

Κ 168. *Καταστατικόν τῆς Ἑταιρίας τοῦ λαοῦ «ἡ Ἕνωσις»,*

---

146. Γιά τόν σύνδεσμο αὐτόν, βλ. καί παρακάτω στήν § 20.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κύπρου

19.12.1876, ΕτΚ 1883 σ. 120. Ὑπογράφεται ἀπό 70 ἱδρυτές. Τό ἐγκριτικό διάταγμα ἀναφέρει ὅτι οἱ ἱδρυτές τῆς ἑταιρίας εἶναι ζωγράφοι, κοσμηματογράφοι καί ἐλαιοχρωματιστές. Μέλος τῆς ἑταιρίας γίνεται κάθε «βιομήχανος ἤ κτηματίας» (ὡς βιομήχανος νοεῖται μᾶλλον ὁ τεχνίτης ἤ ἐπαγγελματίας). Σκοπός τῆς ἑταιρίας εἶναι ἡ οἰκονομική ἀνάπτυξη τῶν μελῶν της καί ἡ φιλανθρωπική συνεργασία μεταξύ τους. Ἡ ἑταιρία χορηγεῖ στά μέλη της δάνεια καί ἀσφαλιστικές παροχές.

Κ 169. *Καταστατικόν τῆς Λαρισαϊκῆς ἀδελφότητος «ἡ Ὁμόνοια», 4.12.1888, ΕτΚ 1889 σ. 586.* Μέλη τῆς ἀδελφότητας γίνονται οἱ ἀνήκοντες στήν ἐμπορική καί βιομηχανική τάξη, ἀλλά καί οἱ ἐπιστήμονες, οἱ κτηματίες καί ἄλλοι. Σκοπός της εἶναι: «α΄) ἡ ἠθική καί ὑλική ἀλληλοβοήθεια τῶν μελῶν· β΄) ἡ ἐκπλήρωσις φιλανθρωπικῶν σκοπῶν καί γ΄) ἡ ἀνάπτυξις καί ὑποστήριξις τῶν καθόλου ἐμπορικῶν καί βιομηχανικῶν συμφερόντων τοῦ τόπου... Ὁ σκοπός αὐτοῦ ἐπιδιώκεται· α΄) διά πάσης ἠθικῆς συνδρομῆς τῶν μελῶν μεταξύ των· β΄) διά παροχῆς δανείων εἰς τά μέλη· γ΄) διά παροχῆς περιθάλψεως εἰς τά δυστυχοῦντα τυχόν ἐκ τῶν μελῶν· δ΄) δι᾽ ὁμιλιῶν καί ἀναγνωσμάτων ἀναγομένων εἰς τά συμφέροντα τοῦ ἐμπορίου καί τῆς βιομηχανίας· ε΄) διά τῆς ἐπαγρυπνήσεως ἐπί τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ τόπου καί τῶν ταύτην ἀφορώντων, καί τῆς ἀποκρούσεως τῶν ἐπιζημίων μέτρων διά τῶν δεουσῶν νομίμων ἐνεργειῶν καί στ΄) καί δι᾽ ἄλλων ἔτι νομίμων μέσων τά ὁποῖα ὁ σύλλογος ἤθελε κρίνει πρόσφορα».

Κ 170. *Καταστατικόν τοῦ ἐν Ν. Κορίνθῳ Λαϊκοῦ συλλόγου 9.3.1895, ΕτΚ 1895 σ. 143.* Μέλη τοῦ συλλόγου γίνονται οἱ ἄνω τῶν 21 ἐτῶν ἄρρενες πού ἀσκοῦν ὁποιοδήποτε ἐπάγγελμα. Ἐπιτρέπεται ἡ μεταβίβαση τῶν δικαιωμάτων τοῦ μέλους σέ ἄλλο πρόσωπο, τό ὁποῖο ἔτσι γίνεται μέλος. Κάθε μέλος τοῦ δωδεκαμελοῦς συμβουλίου τοῦ συλλόγου ἐκλέγεται ἀπό δέκα τουλάχιστον μέλη, τά ὁποῖα ἀσκοῦν τό ἴδιο ἐπάγγελμα καί ἀντιπροσωπεύονται ἀπό αὐτό. Ἡ ὁμοιοεπαγγελματική ὁμάδα πού ἔχει λιγότερα ἀπό δέκα μέλη ἑνώνεται μέ ἄλλη. Σκοπός τοῦ συλλόγου εἶναι «ἡ ἀνάπτυξις τῶν συντεχνιῶν καί ἡ ἀμοιβαία τῶν μελῶν περίθαλψις, ἤτοι χρηματική ἀρωγή εἰς τά ἄπορα αὐτῶν μέλη εἰς ἀτυχεῖς περιστάσεις καί ἡ προστασία τῶν συμφερόντων τῶν συντεχνιῶν καί τοῦ ναοῦ ἁγίου Νικολάου». Ἐπίσης ὁ σύλλογος χορηγεῖ στά μέλη του δάνεια μέ ἐπιτόκιο 8%. Ἡ Γ.Σ. εὑρίσκεται σέ ἀπαρτία μέ

Ημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

τήν παρουσία 25 μελῶν. Ἡ διάλυση τοῦ συλλόγου δέν ἐπιτρέπεται. Τό καταστατικό του μπορεῖ νά τροποποιηθεῖ μετά ἀπό τρία ἔτη.[147]

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

147. Τήν 6.2.1895 εἶχε ἱδρυθεῖ στήν Κόρινθο ὁ Σύλλογος ἀλληλοβοηθείας «ὁ Ἀπόστολος Παῦλος», στόν ὁποῖο μετεῖχαν ἐπίσης ἐπαγγελματίες κάθε κατηγορίας καί ὁ ὁποῖος εἶχε ὅμοιους σκοπούς, βλ. ΕτΚ 1895, σ. 183.

Κεφάλαιο Τέταρτο

ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΣΥΝΔΙΚΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΖΩΝΤΑΝΟ ΔΙΚΑΙΟ

§13. Ἔννοια τοῦ συνδικάτου (ἐπαγγελματικοῦ σωματείου)

1. Τό ἐπίσημο δίκαιο πού ἴσχυσε στό ἑλληνικό κράτος κατά τήν περίοδο 1834-1914 καθόριζε ρητῶς μόνον τήν κοινή ἔννοια τοῦ σωματείου καί τίς συνέπειες πού συνεπαγόταν ἡ ὕπαρξή του, ὄχι δέ καί τήν εἰδική ἔννοια τοῦ ἐπαγγελματικοῦ σωματείου (σέ μερικές κατηγορίες τοῦ ὁποίου ἀναφερόταν ἐντελῶς ἀόριστα, ὅπως εἴδαμε στήν §5 ὑπό III) καί τίς εἰδικές συνέπειες πού συνεπαγόταν ἡ ἵδρυσή του.

Στήν πράξη ὅμως, ὅπως προκύπτει ἀπό τά καταστατικά πολλῶν ὀργανώσεων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καί ἀπό ἄλλες διαγνωστικές πηγές, εἶχαν διαμορφωθεῖ ἀρκετοί κανόνες, οἱ ὁποῖοι καθόριζαν τά ἐννοιολογικά στοιχεῖα τῶν ἐπαγγελματικῶν σωματείων καί τῶν ἐπί μέρους κατηγοριῶν τους, καθώς καί τίς συνέπειες πού συνεπαγόταν ἡ ἵδρυση τέτοιων σωματείων. Οἱ περισσότεροι ἀπό τούς ζωντανούς αὐτούς κανόνες ἦσαν ἐθιμικοί. Ἐπί πλέον, εἶχαν ἱδρυθεῖ καί μερικές ἑνώσεις ἐπαγγελματικῶν σωματείων (δευτεροβάθμια συνδικάτα), μολονότι οἱ ἑνώσεις σωματείων ἦσαν ἀδιανόητες γιά τό τότε ἐπίσημο δίκαιο. Ἀντίθετα,δέν φαίνεται νά εἶχαν ἱδρυθεῖ (ἁπλές) συνδικαλιστικές ἑνώσεις προσώπων.

Τά ἐπαγγελματικά σωματεῖα, πού εἶχαν ἱδρυθεῖ μέ βάση τό ζωντανό δίκαιο λέγονταν: σωματεῖα, σύλλογοι, σύνδεσμοι, συντεχνίες, ἀδελφότητες, ταμεῖα, ἑνώσεις ἤ ἑταιρίες. Οἱ περισσότερες ὅμως ἀπό τίς ὀνομασίες αὐτές ἐχρησιμοποιοῦντο καί ἀπό μή ἐπαγγελματικά σωματεῖα ἤ καί ἀπό συνεταιρισμούς, μερικές δέ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντος

ἐχρησιμοποιοῦντο καί ἀπό ἑταιρίες. Γιά τόν λόγο αὐτό, οἱ προαναφερθεῖσες ὀνομασίες δέν μποροῦν να θεωροῦνται ὡς ἀσφαλῆ κριτήρια γιά τόν χαρακτηρισμό τῶν ὀργανώσεων τοῦ ζωντανοῦ δικαίου ὡς συνδικαλιστικῶν ἤ ὡς μή συνδικαλιστικῶν.

2. Σύμφωνα μέ τό ζωντανό δίκαιο, τό ἐπαγγελματικό σωματεῖο μποροῦσε νά ἔχει εἴτε ὅλα τά χαρακτηριστικά πού ἔχει καί στό σημερινό δίκαιο, εἴτε τά περισσότερα ἀπό αὐτά καί μερικά ἄλλα πού καθόριζε τό τότε ἐπίσημο δίκαιο. Μέ ἄλλα λόγια, ἡ ἔννοια τοῦ ἐπαγγελματικοῦ σωματείου μποροῦσε νά ἔχει εἴτε τό περιεχόμενο πού ἔχει καί κατά τό σημερινό δίκαιο, εἴτε τό εὐρύτερο περιεχόμενο πού εἶχε καί κατά τό τότε ἐπίσημο δίκαιο.

Εἰδικότερα, γιά νά θεωρηθεῖ μιά ἕνωση προσώπων ὡς ἐπαγγελματικό σωματεῖο (συνδικάτο) μέ τήν μία ἤ τήν ἄλλη ἔννοια, ἔπρεπε νά συντρέχουν οἱ ἀκόλουθες προϋποθέσεις (οἱ ὁποῖες θά ἐξετασθοῦν ἀναλυτικότερα κατά περίπτωση σέ ἑπόμενες παραγράφους):

α) Τά μέλη της νά μετέχουν σ' αὐτήν μέ τήν ἰδιότητα τοῦ μισθωτοῦ ἤ τοῦ ἐπιχειρηματία (δηλαδή τοῦ ἐπαγγελματία ὁ ὁποῖος δέν εἶναι μισθωτός, ἀλλά πιθανῶς εἶναι ἐργοδότης), ἐκτός ἄν πρόκειται γιά τά ἐπίτιμα μέλη, τά μέλη τοῦ Διοικ. Συμβουλίου καί τά τακτικά μέλη πού ἔπαυσαν νά εἶναι ἐπαγγελματίες. Τήν προϋπόθεση αὐτή, ἡ ὁποῖα προβλέπεται καί ἀπό τό σημερινό δίκαιο,[148] προβλεπόταν δέ, ἔστω καί ἀόριστα, καί ἀπό τό τότε ἐπίσημο δίκαιο, τήν πληροῦσαν ὅλες οἱ ὀργανώσεις στίς ὁποῖες ἀφοροῦν τά 170 καταστατικά τοῦ προηγουμένου κεφαλαίου. Ἀντίθετα, δέν πληροῦσαν τήν προϋπόθεση αὐτή: οἱ μή ἐπαγγελματικές ὀργανώσεις πού εἴδαμε στήν §8 ὑπό IV καί οἱ περισσότερες ἀπό ἐκεῖνες πού λέγονταν «Λαϊκοί σύλλογοι» ἤ «Ταμιευτήρια» κλπ καί πού δέχονταν ὡς μέλη τους πρόσωπα πού διέμεναν σέ ὁριμένη περιο-

---

148. Ἐπιτρέπεται νά μήν εἶναι ἐπαγγελματίες τά ἐπίτιμα μέλη τοῦ ἐπαγγελματικοῦ σωματείου καί μάλιστα ἄν πρόκειται γιά σωματεῖο ἐπιχειρηματιῶν. Βλ. *Α. Κρητικό*, ὅ.π., σ. 128. Τό ἴδιο ὅριζε καί τό ἄρθρο 5 § 3 τοῦ ν. 281/1914. Τό καταστατικό μπορεῖ ἐπίσης νά ὁρίζει ὅτι ἐπιτρέπεται νά μήν εἶναι ἐπαγγελματίες τά μέλη τοῦ Διοικ. Συμβουλίου (Βλ. *Κρητικό*, ὅ.π., σ. 333-335), καθώς καί ὅτι δέν διαγράφεται ἀπό τό σωματεῖο τό μέλος πού ἔπαυσε νά εἶναι ἐπαγγελματίας (βλ. *Κρητικό*, ὅ.π., σ. 430, πρβλ. ὅμως *Γ. Λεβέντη*, ὅ.π., σ. 116).

χή, ἀνεξάρτητα ἄν ἦσαν ἤ ὄχι ἐπαγγελματίες.

β) Νά ἔχει ἱδρυθεῖ προαιρετικά μέ συμφωνία τῶν ἱδρυτικῶν μελῶν καί ἡ συμμετοχή στήν ἕνωση προσώπων νά εἶναι προαιρετική. Τήν προϋπόθεση αὐτή, ἡ ὁποία προβλέπεται καί ἀπό τό σημερινό δίκαιο, προβλεπόταν δέ καί ἀπό τό τότε ἐπίσημο δίκαιο, τήν πληροῦσαν ὅλες οἱ ὀργανώσεις, στίς ὁποῖες ἀφοροῦν τά 170 καταστατικά. Ἀντίθετα, δέν τήν πληροῦσαν, καί συνεπῶς δέν ἦσαν συνδικάτα, οἱ ἀναφερόμενες στήν §5 ὑπό II β΄ὀργανώσεις πού ἱδρύθηκαν κατά νομοθετική ἐπιταγή, καθώς καί οἱ ἀναφερόμενες στήν §5 ὑπό III 2, οἱ ὁποῖες ἐπίσης δέν ἱδρύθηκαν μέ προαιρετική σύμβαση τῶν μελῶν τους.

γ) Ἄν ἐπιδιώκει ἀλληλοβοηθητικούς σκοπούς νά ἔχει 7 τουλάχιστον ἱδρυτικά μέλη καί ἄν ἐπιδιώκει διεκδικητικούς σκοπούς νά ἔχει 20 τουλάχιστον ἱδρυτικά μέλη. Τήν προϋπόθεση αὐτή, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖται ἀπό τό σημερινό δίκαιό μας, τήν πληροῦσαν ὅλες οἱ ἀλληλοβοηθητικές ὀργανώσεις στίς ὁποῖες ἀφοροῦν τά 170 καταστατικά, δεδομένου ὅτι καί μόνο τό Διοικ. Συμβούλιό τους ἔπρεπε νά ἀποτελεῖται ἀπό 5-12 μέλη τους. Ἐπίσης τήν πληροῦσαν καί οἱ διεκδικητικές ὀργανώσεις τῶν παραπάνω καταστατικῶν, ἐκτός ἴσως ἀπό λίγες, οἱ ὁποῖες εἶχαν λιγότερα ἀπό 20 ἱδρυτικά μέλη καί οἱ ὁποῖες ὅμως πληροῦσαν πάντως τήν προϋπόθεση τοῦ τότε ἐπισήμου δικαίου, κατά τήν ὁποία τά ἱδρυτικά μέλη τοῦ σωματείου ἔπρεπε νά εἶναι τουλάχιστον τρία.

δ) Νά ἔχει νομική προσωπικότητα μέ τήν ἔννοια πού αὐτή καθορίσθηκε στήν §5 ὑπό II. Τήν προϋπόθεση αὐτή, τήν ὁποία ἀπαιτεῖ καί τό σημερινό δίκαιό μας, ἀπαιτοῦσε δέ καί τό τότε ἐπίσημο δίκαιο, τήν πληροῦσαν ὅλες οἱ ἑνώσεις προσώπων στίς ὁποῖες ἀφοροῦν τό 170 καταστατικά, καθ' ὅσον αὐτά ὁρίζαν ὅτι ἡ ἕνωση προσώπων ἐκπροσωπεῖται ἀπό ὄργανά της, τά ὁποῖα ἐνεργοῦν γιά λογαριασμό της καί ὄχι γιά λογαριασμό τῶν μελῶν της, καί ὅτι ἡ περιουσία πού διαχειρίζονται τά ὄργανά της ἀνήκει στήν ἴδια καί ὄχι στά μέλη της, ἐκτός ἀπό ὁρισμένες εἰσφορές ἤ καταθέσεις τῶν μελῶν πού μποροῦν νά ἀναζητηθοῦν ἀπό αὐτά ὑπό ὁρισμένες προϋποθέσεις. Μερικά καταστατικά ἀναφέρουν μάλιστα ρητῶς ὅτι ἡ ἕνωση ἀποτελεῖ νομικό πρόσωπο (π.χ. Κ4) ἤ ὅτι τά μέλη δέν εὐθύνονται γιά τά χρέη της (π.χ. Κ4, Κ17). Οἱ ἑνώσεις προσώπων πού δέν εἶχαν νομική προσωπικότητα δέν ἀποτελοῦσαν σωματεῖα, ἀλλά κοινές ἀστικές ἑταιρίες, ἐνῶ ἐκεῖνες τῶν ὁποίων ἡ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντος

ἵδρυση δέν ἐγκρινόταν μέ διάταγμα, ἀλλά μέ σχετική δημοσίευση στό πρωτοδικεῖο ἦσαν ὁμόρρυθμες ἤ ἑτερρόρυθμες ἑταιρίες. Ὁ τρόπος κτήσεως τῆς νομικῆς προσωπικότητας ἀπό τά σωματεῖα κατά τό ζωντανό δίκαιο ἐξετάζεται στήν §22 ὑπό II.

ε) Νά ἐπιδιώκει κυρίως διεκδικητικούς ἤ/καί ἀλληλοβοηθητικούς σκοπούς καί ὄχι κυρίως τήν ἀπόκτηση κερδῶν καί τήν διανομή τους στά μέλη της. Τήν προϋπόθεση αὐτή, ἡ ὁποία προβλεπόταν σιωπηρά καί ἀπό τό τότε ἐπίσημο δίκαιο, δέν τήν πληροῦσαν οἱ ὀργανώσεις πού θά μποροῦσαν νά χαρακτηρισθοῦν μέ βάση τό σημερινό καί τό τότε δίκαιο εἴτε ὡς μή ἐπαγγελματικά σωματεῖα, εἴτε ὡς ἐμπορικές ἤ κερδοσκοπικές ἑταιρίες (προσωπικές, ἀνώνυμες ἤ συνεταιρισμοί).[149] Ἀντίθετα, τήν πληροῦσαν οἱ ἑνώσεις προσώπων στά ὁποῖα ἀφοροῦν τά 170 καταστατικά. Μερικές ὅμως ἀπό αὐτές, οἱ ὁποῖες ἐπεδίωκαν μέν ἀλληλοβοηθητικούς ἤ καί διεκδικητικούς σκοπούς, ἀλλά ἀπέβλεπαν καί στήν ἵδρυση κερδοφόρων ἐπιχειρήσεων ἤ καί στήν διανομή μερίσματος στά μέλη τους, εἶναι ἀμφίβολο ἄν ἦσαν ἤ ὄχι κυρίως μή κερδοσκοπικές, διότι δέν προκύπτει ἀπό τά καταστατικά τους ποιός ἦταν ὁ κύριος σκοπός τους. Ἐξ' ἄλλου, μεταξύ τῶν ὀργανώσεων τῶν 170 καταστατικῶν, ὑπῆρχαν καί μερικές (βλ. §17 ὑπό II) πού πληροῦσαν καί τήν προϋπόθεση τοῦ σημερινοῦ δικαίου μας, κατά τήν ὁποία τά ἐπαγγελματικά σωματεῖα ἐπιτρέπεται νά ἐπιδιώκουν μόνον διεκδικητικούς ἤ μόνον ἀλληλοβοηθητικούς (ἀλληλοασφαλιστικούς) σκοπούς.

στ) Ἄν ἔχει διεκδικητικό χαρακτήρα, νά ἀποτελεῖται μόνον ἀπό μισθωτούς ἤ μόνον ἀπό ἐπιχειρηματίες - ἐργοδότες. Τήν προϋπόθεση αὐτή, ἡ ὁποία ὁρίζεται στό σημερινό δίκαιο, προβλεπόταν δέ μᾶλλον, ἔστω καί ἀόριστα, καί ἀπό ἐνδοτικούς κανόνες τοῦ τότε ἐπισήμου δικαίου μετά τό 1900, εἶναι μέν βέβαιο ὅτι τήν πληροῦσαν μερικές ἀπό τίς ὀργανώσεις τῶν 170 καταστατικῶν, δέν γνωρίζομε ὅμως ποιές ἄλλες δέν τήν πληροῦσαν, διότι, ὅπως ἐξηγεῖται στίς §§16 καί 17, δέν προκύπτουν σχετικά στοιχεῖα ἀπό

---

149. Ἀπό τά καταστατικά πού δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ, προκύπτει ὅτι γνήσιοι συνεταιρισμοί, μεταξύ ἄλλων, ἦσαν: ἡ ἐν Τριπόλει ἑταιρία «Αὐτοβοήθεια» 1890, ἡ ἐν Ἀθήναις Λαϊκή συνεργατική ἕνωσις 1904 καί ὁ Συνεργατικός ὅμιλος Πειραιῶς 1911. Ἴδια μορφή εἶχαν μᾶλλον καί ἡ Ἑταιρία ἐργαστηρίων ἀπόρων γυναικῶν ἐν Θεσσαλίᾳ 1899 καί ἡ Ἑταιρία γυναικείας βιοτεχνίας Λευκάδος 1903.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κομοτηνής

τά καταστατικά τους. Πάντως, ὅσες ἦσαν μικτές, πληροῦσαν τήν προϋπόθεση τοῦ τότε ἐπισήμου δικαίου κατά τήν ὁποία τόσο τά ἀλληλοβοηθητικά ὅσο καί τά διεκδικητικά συνδικάτα μποροῦσαν νά εἶναι μικτά.

ζ) Ἡ ἐναλλαγή (ἔξοδος καί εἴσοδος) τῶν μελῶν τῆς ἑνώσεως προσώπων νά μήν ἀποκλείεται καί νά μήν μεταβάλλει τήν ταυτότητά της, ἄλλως ἡ ἕνωση προσώπων ἀποτελεῖ προσωπική ἑταιρία. Τήν προϋπόθεση αὐτή, ἡ ὁποία προβλέπεται καί ἀπό τό σημερινό δίκαιο, προβλεπόταν δέ καί ἀπό τό τότε ἐπίσημο δίκαιο, τήν πληροῦσαν ὅλες οἱ ὀργανώσεις τῶν 170 καταστατικῶν.

η) Ἡ ἐκπλήρωση τοῦ σκοποῦ τῆς ἑνώσεως νά μήν ἐξαρτᾶται ἀπό τήν ἐνεργό σύμπραξη ὅλων τῶν μελῶν της, ὅπως ἀντίθετα ἐξαρτᾶται ἐπί προσωπικῆς ἑταιρίας, οὔτε ἀπό τήν ὕπαρξη σημαντικῆς περιουσίας της, ὅπως συμβαίνει ἀντίθετα ὡς πρός τίς ἐμπορικές ἑταιρίες (προσωπικές, ἀνώνυμες καί συνεταιρισμούς). Καί τήν προϋπόθεση αὐτή, ἡ ὁποία προβλέπεται καί ἀπό τό σημερινό δίκαιο, προβλεπόταν δέ καί ἀπό τό τότε ἐπίσημο δίκαιο, τήν πληροῦσαν ὅλες οἱ προαναφερθεῖσες ὀργανώσεις.

θ) Νά μήν ἀποκλείεται ἡ διανομή τῆς περιουσίας τῆς ἑνώσεως, στά μέλη της μετά τήν διάλυσή της ἤ ἡ μεταβίβασή της σέ τρίτα πρόσωπα σύμφωνα μέ τό καταστατικό ἤ μέ σχετική ἀπόφαση τῶν ὀργάνων της, ὅπως συμβαίνει καί ἐπί διαλύσεως τῶν προσωπικῶν ἑταιριῶν. Τήν προϋπόθεση αὐτή, ἡ ὁποία προβλεπόταν καί ἀπό τό τότε ἐπίσημο δίκαιο, τήν πληροῦσαν ὅλες οἱ προαναφερθεῖσες ὀργανώσεις. Πολλές ὅμως ἀπό αὐτές εἶχαν ὁρίσει στά καταστατικά τους ὅτι μετά τήν διάλυσή τους ἡ περιουσία τους θα διατίθεται σέ δήμους, σέ ἱδρύματα, σέ ἀγαθοεργίες κλπ, ὅπως ὁρίζει καί τό σημερινό δίκαιό μας.

3. Ἀπό τά προεκτεθέντα, προκύπτει ὅτι οἱ ὀργανώσεις στίς ὁποῖες ἀφοροῦν τά 170 καταστατικά εἶχαν ὅλα τά χαρακτηριστικά πού ἔχουν καί τά σημερινά ἐπαγγελματικά σωματεῖα, ἐκτός ἀπό μερικές πού δέν εἶχαν ἐφαρμόσει κυρίως τούς ἑξῆς τρεῖς σημερινούς κανόνες, σύμφωνα μέ τούς ὁποίους τά ἐπαγγελματικά σωματεῖα: α) ἐπιτρέπεται νά ἐπιδιώκουν μόνον διεκδικητικούς ἤ μόνον ἀλληλοβοηθητικούς σκοπούς, β) πρέπει νά ἀποτελοῦνται μόνον ἀπό μισθωτούς ἤ μόνον ἀπό ἐπιχειρηματίες ἄν ἔχουν διεκδικητικό χαρακτήρα καί γ) δέν ἐπιτρέπεται νά διανέμουν τήν περιουσία

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κύπρου

τους στά μέλη τους ὅταν διαλύονται.

'Εξ' ἄλλου, ἐπειδή οἱ ἐπαγγελματικές ὀργανώσεις, τίς ὁποῖες γνωρίζομε κυρίως ἀπό τά σχετικά ἐγκριτικά διατάγματα πού δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ, ἦσαν μᾶλλον ὅμοιες μέ τίς προαναφερθεῖσες, ὅπως παρατηρήθηκε στήν §6 ὑπό 2, πρέπει νά δεχθοῦμε ὅτι καί αὐτές εἶχαν ὅλα τά χαρακτηριστικά τῶν σημερινῶν ἐπαγγελματικῶν σωματείων ἤ ἔστω τά περισσότερα ἀπό τά χαρακτηριστικά αὐτά.

§14. Εἴδη συνδικάτων

1. Ὅπως εἴδαμε στήν §5 ὑπό III, τό τότε ἐπίσημο δίκαιο ἀναφερόταν ἀσαφῶς σέ ὁρισμένες κατηγορίες ἐπαγγελματικῶν σωματείων χωρίς νά καθορίζει τά εἰδικότερα χαρακτηριστικά τους καί τίς εἰδικότερες συνέπειες πού συνεπάγονταν αὐτά, ἐπέτρεπε δέ στά ἐπαγγελματικά σωματεῖα νά καθορίζουν τά ἴδια τήν εἰδικότερη μορφή τους, δηλαδή τά εἰδικότερα χαρακτηριστικά καί τίς συνέπειες πού θά συνεπάγονταν αὐτά.

'Εξ' ἄλλου, ἀπό τά 170 καταστατικά τοῦ προηγουμένου κεφαλαίου, προκύπτει ὅτι οἱ ὀργανώσεις στίς ὁποῖες αὐτά ἀφοροῦν, ἐκτός ἀπό τά κοινά χαρακτηριστικά τοῦ κοινοῦ σωματείου πού εἴδαμε στήν §13, εἶχαν καί ὁρισμένα εἰδικότερα χαρακτηριστικά, γιά τά ὁποῖα προβλέπονταν ἀπό τά καταστατικά ὁρισμένες συνέπειες μή προβλεπόμενες ἀπό τό ἐπίσημο δίκαιο. Τό ἴδιο πρέπει νά συνέβαινε καί ὡς πρός τίς ἐπαγγελματικές ὀργανώσεις, τίς ὁποῖες γνωρίζομε συνήθως ἀπό τά σχετικά ἐγκριτικά διατάγματα πού δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ καί οἱ ὁποῖες, ὅπως εἴδαμε στήν §6 ὑπό 2, ἦσαν μᾶλλον ὅμοιες μέ τίς παραπάνω.

'Από τά προεκτεθέντα, σέ συνδυασμό μέ τό γεγονός ὅτι καθένα ἀπό τά παρπάνω εἰδικότερα χαρακτηριστικά συναντᾶται σέ πολλά ἐπαγγελματικά σωματεῖα, προκύπτει ὅτι οἱ κανόνες πού καθόριζαν τά χαρακτηριστικά αὐτά καί τίς συνέπειές τους εἶχαν διαμορφωθεῖ ἐθιμικά.

2. Σύμφωνα μέ τούς κανόνες αὐτούς, τά παραπάνω συνδικάτα διακρίνονταν σέ ὁρισμένες κατηγορίες, οἱ ὁποῖες προβλέπονται καί ἀπό τό σημερινό δίκαιο ὡς πρός τά σημερινά συνδικάτα. Πρόκειται γιά τίς ἀκόλουθες ἕξη κατηγορίες, ἡ κάθε μία ἀπό τίς ὁποῖες

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

περιελάμβανε δύο εἴδη συνδικάτων (ἡ ὑπό β΄ ὅμως τρία): α) ὁμοιοεπαγγελματικά καί πολυεπαγγελματικά, β) συνδικάτα μισθωτῶν, συνδικάτα ἐπιχειρηματικῶν - ἐργοδοτῶν καί συνδικάτα μικτά, γ) διεκδικητικά καί ἀλληλοβοηθητικά, δ) πανελλήνια καί τοπικά, ε) ἐπιχειρησιακά καί πολυεπιχειρησιακά καί στ) πρωτοβάθμια καί δευτεροβάθμια.

Κάθε συνδικάτο μποροῦσε νά ἀνήκει σέ ἕνα μόνον εἶδος κάθε μιᾶς ἀπό τίς παραπάνω κατηγορίες. Ἐπειδή στό ζωντανό δίκαιο τά προαναφερθέντα εἴδη συνδικάτων δέν ἔφεραν εἰδική ὀνομασία, χρησιμοποιεῖται ἐδῶ ἡ σημερινή σχετική ὁρολογία. Οἱ παραπάνω κατηγορίες συνδικάτων ἐξετάζονται στίς ἑπόμενες ἕξη παραγράφους.

§15. Ὁμοιοεπαγγελματικά καί πολυεπαγγελματικά συνδικάτα

I. Ὁμοιοεπαγγελματικά συνδικάτα

Κατά τό ἐξεταζόμενο ζωντανό δίκαιο, ὁμοιοεπαγγελματικά συνδικάτα ἦσαν ἐκεῖνα στά ὁποῖα μποροῦσαν νά μετέχουν μόνον μισθωτοί ἤ /καί ἐπιχειρηματίες πού ἀσκοῦσαν τό ἴδιο ἤ καί συναφές ἐπάγγελμα.[150]

Ἀπό τά καταστατικά τοῦ προηγουμένου κεφαλαίου, προκύπτει ὅτι τέτοια συνδικάτα ἦσαν ἐκεῖνα στά ὁποῖα ἀφοροῦν τά καταστατικά Κ1-121. Μερικά ὅμως ἀπό τά συνδικάτα αὐτά δέν ἦσαν γνήσια ὁμοιοεπαγγελματικά, διότι δέχονταν κατ' ἐξαίρεση νά γίνονται μέλη τους, μέ ἴσα ἤ λιγότερα δικαιώματα σέ σχέση μέ τά κανονικά μέλη, καί πρόσωπα πού ἀσκοῦσαν διαφορετικό ἐπάγγελμα ἤ δέν ἦσαν ἐπαγγελματίες. Τέτοια πρόσωπα δέχονταν κατ' ἐξαίρεση ὡς μέλη τους, μέ ἴσα μέν δικαιώματα τά συνδικάτα στά ὁποῖα ἀνῆκαν τά καταστατικά Κ 10,49,72,112,114,118,160 καί 161, μέ λιγότερα δέ δικαιώματα τά συνδικάτα στά ὁποῖα ἀνῆκαν τά καταστατικά Κ3, 34-36, 45, 86-91, 121 καί 162.

---

150. Τό σημερινό δίκαιό μας ἀναφέρεται ρητῶς μόνον στά ὁμοιοεπαγγελματικά συνδικάτα τῶν μισθωτῶν. Γιά τήν ἔννοια τοῦ συναφοῦς ἐπαγγέλματος, βλ. *Ἀ. Σβῶλο*, Τό δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι..., σ. 179 καί *Τρ. Μήτσου*, Ὁ διαφορισμός τῶν ἐργαζομένων εἰς κατηγορίας, ΕΕΔ 26 (1967) σ. 469.

Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Κόντος Κεντρική Βιβλιοθήκη

Τά συνδικάτα πού μᾶς εἶναι γνωστά μόνον ἀπό τά σχετικά ἐγκριτικά διατάγματα πού δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ μποροῦν νά διακριθοῦν σέ ὁμοιοεπαγγελματικά καί σέ πολυεπαγγελματικά μόνον κατά προσέγγιση μέ βάση τίς σχετικές ἐνδείξεις πού προκύπτουν ἀπό τίς ἐπωνυμίες τους. Αὐτό γίνεται στήν §8, ὅπου ἐκτίθενται πρῶτα τά ὁμοιοεπαγγελματικά καί ἔπειτα τά πολυεπαγγελματικά συνδικάτα τῆς προκειμένης κατηγορίας μαζί μέ τά ὁμοειδῆ συνδικάτα στά ὁποῖα ἀφοροῦν τά 170 καταστατικά.

Ἀπό τά στοιχεῖα πού ἐκτίθενται στήν §8, προκύπτει ὅτι τά ὁμοιοεπαγγελματικά συνδικάτα ἦσαν πολύ περισσότερα ἀπό τά πολυεπαγγελματικά. Ἐξ ἄλλου, ἀπό τήν ἀνάλυση πού γίνεται στήν §16, προκύπτει ὅτι τά περισσότερα ὁμοιοεπαγγελματικά συνδικάτα ἦσαν μικτά, ἐνῶ τά ὑπόλοιπα εἶχαν ὡς μέλη τους μόνον μισθωτούς ἤ μόνον ἐπιχειρηματίες.

II. Πολυεπαγγελματικά συνδικάτα

Τέτοια ἦσαν τά συνδικάτα τῶν ὁποίων τά μέλη δέν ἀσκοῦσαν ὅλα τό ἴδιο ἤ συναφές ἐπάγγελμα. Εἰδικότερα, στά συνδικάτα αὐτά μετεῖχαν, εἴτε μόνον ἐπιχειρηματίες ἤ μόνον μισθωτοί πού ἀσκοῦσαν ἐπαγγέλματα ἀνήκοντα σέ ἕναν οἰκονομικό κλάδο (κλαδικά) ἤ σέ περισσότερους οἰκονομικούς κλάδους (πολυκλαδικά) ἤ σέ ὁποιονδήποτε οἰκονομικό κλάδο (γενικά), εἴτε ἐπιχειρηματίες καί μισθωτοί πού ἀσκοῦσαν ὁποιοδήποτε ἐπάγγελμα (γενικά μικτά).[151]

Ἀπό τά 170 καταστατικά, προκύπτει ὅτι τά τελευταῖα 49 ἀπό αὐτά (Κ122-170) ἀφοροῦν σέ πολυεπαγγελματικά συνδικάτα μέ τήν παραπάνω ἔννοια. Τέτοια συνδικάτα πρέπει νά ἦσαν, ὅπως προκύπτει ἀπό τίς ἐπωνυμίες τους, καί ἐκεῖνα τά ὁποῖα μᾶς εἶναι γνωστά μόνον ἀπό τά σχετικά ἐγκριτικά διατάγματα πού δημοσιεύθηκαν

---

151. Σήμερα μποροῦν νά ἔχουν πολυεπαγγελματικό χαρακτήρα μόνον τά (μικτά) ἀλληλοβοηθητικά σωματεῖα, τά ἐργοδοτικά σωματεῖα, καθώς καί τά κλαδικά καί τά ἐπιχειρησιακά διεκδικητικά σωματεῖα τῶν μισθωτῶν. Τά ἄλλα σωματεῖα τῶν μισθωτῶν, τῶν ὁποίων τά μέλη ἀσκοῦν διάφορα ἐπαγγέλματα, δέν θεωροῦνται ὡς συνδικαλιστικά καί συνεπῶς δέν ἔχουν τά προνόμια τῶν διεκδικητικῶν συνδικάτων. Βλ. *Γ. Λεβέντη*, ὅ.π. σ. 51, 108, 331 καί *Α. Κρητικό*, ὅ.π., σ. 29, πρβλ. *Ι. Κουκιάδη*, Συλλογικές ἐργασιακές σχέσεις, σ. 285-287. Τό ἴδιο ἴσχυε καί ὑπό τό καθεστώς τοῦ ν. 281/1914, βλ. *Α. Σβῶλο*, ὅ.π., σ. 197.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντος

στήν ΕτΚ καί τά ὁποῖα ἐκτίθενται στήν §8 ὑπό ΙΙΙ μαζί μέ τά προναφερθέντα 49.

Μέ βάση τίς πληροφορίες πού διαθέτουμε γι' αὐτά, τά παραπάνω συνδικάτα μποροῦν νά διακριθοῦν στίς ἑξῆς κατηγορίες:

α) Συνδικάτα ἐπιχειρηματιῶν διαφόρων οἰκονομικῶν τομέων καί κυρίως τῆς βιομηχανίας καί τοῦ ἐμπορίου. Ὅπως ἀναφέρεται στήν §16 ὑπό Ι, ὡς ἔμποροι καί ὡς βιομήχανοι χαρακτηρίζονταν κυρίως οἱ ἑξῆς ἐπιχειρηματίες: οἱ καταστηματάρχες ἔμποροι, οἱ ἐργοστασιάρχες, οἱ τραπεζίτες, οἱ ἐφοπλιστές καί οἱ πλοιοκτῆτες, ἐνῶ οἱ μικρέμποροι καί οἱ μικροβιοτέχνες περιλαμβάνονταν συχνά στούς «ἐργάτες», ἰδίως ἄν δέν τηροῦσαν ἐμπορικά βιβλία. Ἐξ' ἄλλου, μερικές φορές ὁ ὅρος «ἔμποροι» δέν ἐσήμαινε μόνον τούς ἀσχολουμένους ἐπιχειρηματικά μέ τό ἐμπόριο, ἀλλά καί τούς βιομηχάνους - βιοτέχνες ἤ καί τούς ἐμποροϋπαλλήλους.

β) Συνδικάτα μισθωτῶν, κυρίως ὑπαλλήλων, ὁποιουδήποτε τομέα καί ἰδίως τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καί τῶν γραφείων γενικά. Σέ μερικά ἀπό τά καταστατικά τῶν συνδικάτων αὐτῶν, τά μέλη τους ἀναφέρονται ὡς «ἐμποροϋπάλληλοι», ἐνῶ σέ ἄλλα προσδιορίζονται εἰδικότερα ὡς ὑπάλληλοι τῶν ἐμπορικῶν καί τῶν βιομηχανικῶν καταστημάτων ἤ γραφείων, τῶν τραπεζῶν καί τῶν ἀτμοπλοϊκῶν, τῶν ἀσφαλιστικῶν καί γενικά τῶν ἀνωνύμων ἑταιριῶν. Ὁ ὅρος «ὑπάλληλοι» εἶχε κατά τό πλεῖστον τήν σημερινή ἔννοια, μερικές φορές ὅμως ἐσήμανε καί τούς ἐργάτες ἤ τούς «ἐργάτες».

γ) Συνδικάτα «ἐργατῶν» ἤ «τεχνιτῶν» διαφόρων ἐπαγγελμάτων. Ὅπως ἀναφέρεται στήν §15 ὑπό Ι, οἱ ὅροι «ἐργάτες» καί «τεχνίτες» ἐσήμαιναν εἴτε μόνον τούς χειρώνακτες μισθωτούς ἤ καί τούς ὑπαλλήλους, εἴτε καί τούς μικροεπιχειρηματίες πού ἐργάζονταν αὐτοπροσώπως, εἴτε ὅλους τούς ἐπαγγελματίες.

δ) Συνδικάτα πού λέγονταν «σωματεῖα τῶν συντεχνιῶν». Τά συνδικάτα αὐτά δέν ἦσαν δευτεροβάθμια ὅπως ὑποδηλώνει ἡ ὀνομασία τους, ἀλλά ἁπλά σωματεῖα μέ πολυεπαγγελματικό χαρακτήρα, ὅπως προκύπτει ἀπό τά καταστατικά τους. Ἐξαίρεση ἀποτελοῦσε ὁ Σύνδεσμος τῶν συντεχνιῶν Ἀθηνῶν (Κ 166), ὁ ὁποῖος ἦταν δευτεροβάθμιο (πολυεπαγγελματικό) συνδικάτο. Ἡ διαφοροποίηση αὐτή ὀφείλεται στό ὅτι ὁ ὅρος «συντεχνία», ἄλλοτε μέν εἶχε τήν ἔννοια τοῦ ἐπαγγλματικοῦ σωματείου καί ἄλλοτε ἐσήμαινε τό ἐπάγγελμα (π.χ. συντεχνία ἀρτοποιῶν = τό ἐπάγγελμα τῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

ἀρτοποιῶν) ἤ τό σύνολο τῶν προσώπων πού ἀσκοῦσαν ὁρισμένο ἐπάγγελμα ἔστω καί ἄν δέν ἦσαν ὀργανωμένα σέ σωματεῖο (βλ. Κ154, 158,164,165,167,170, καθώς καί §20 ὑπό 2).

ε) Συνδικάτα πού λέγονταν «Λαϊκοί σύλλογοι» ἤ «᾽Αδελφότητες» ἤ «᾽Αλληλοβοηθητικαί ἑταιρίαι», ἤ «Ταμιευτήρια» κλπ., στά ὁποῖα μετεῖχαν ἐπιχειρηματίες ἤ καί μισθωτοί διαφόρων ἐπαγγελμάτων. Συνήθως ὅμως, στίς ἐν λόγω ὀργανώσεις τά μέλη δέν μετεῖχαν ὡς ἐπαγγελματίες καί συνεπῶς οἱ ὀργανώσεις αὐτές δέν ἦσαν ἐπαγγελματικά σωματεῖα.

§16. Συνδικάτα μισθωτῶν, συνδικάτα ἐπιχειρηματιῶν καί μικτά

I. Οἱ ἔννοιες «μισθωτοί» καί «ἐπιχειρηματίες» καί ἡ ὁρολογία τους

1. Οἱ σημερινοί ὅροι «μισθωτοί», «ἐργοδότες» καί «ἐπιχειρηματίες», τῶν ὁποίων οἱ ἔννοιες καθορίσθηκαν στήν §4 ὑπό II, δέν συναντῶνται στά 170 καταστατικά τοῦ προηγουμένου κεφαλαίου, οὔτε σέ πολλές ἄλλες διαγνωστικές πηγές. Οἱ σημερινές ὅμως ἔννοιες τῶν ὅρων αὐτῶν ἀποδίδονται σέ ἀρκετά καταστατικά μέ τούς παρακάτω ὅρους, ὅπως προκύπτει ἀπό ἄλλα στοιχεῖα τῶν καταστατικῶν αὐτῶν.

᾽Αντί τῶν σημερινῶν ὅρων μισθωτοί, ὑπάλληλοι καί ἐργάτες, χρησιμοποιοῦνται ὁρισμένοι ἄλλοι, χωρίς ὅμως νά εἶναι πάντοτε σαφές γιά μερικούς ἀπό αὐτούς ἄν ἀφοροῦν στούς μισθωτούς γενικά ἤ σέ ὁρισμένη κατηγορία τους. Πρόκειται γιά τούς ὅρους: ἔμμισθοι (Κ107,108), ἐργαζόμενοι μέ ἡμερομίσθιον ἤ μισθόν (Κ13,14,46,101,154), ἐργαζόμενοι παρά τῷ... (ἐργοδότη, Κ40,54), προσωπικόν ἐπιχειρήσεως (Κ50), ὑπάλληλοι (Κ68,77,113,137 κ.ἄ.), καλφάδες (Κ1,3,5,17 κ.ἄ.), βοηθοί ἤ ὑπηρέται (Κ68,76,114, 164,165). ᾽Ο ὅρος μαθητευόμενοι χρησιμοποιεῖται ὅπως καί σήμερα.

᾽Αντί τοῦ σημερινοῦ ὅρου ἐπιχειρηματίες (οἱ ὁποῖοι εἶναι δυνατόν νά εἶναι καί ἐργοδότες), χρησιμοποιοῦνται οἱ ἑξῆς γενικοί ὅροι: ἐργοστασιάρχαι (Κ1,3,13,19 κ.ἄ.), καταστηματάρχαι (Κ5,14, 17 κ.ἄ.), διευθυνταί ἤ προϊστάμενοι ἐργοστασίων ἤ καταστημάτων (Κ6,38,46 κ.ἄ.), ἰδιοκτῆται ἐργοστασίων ἤ καταστημάτων (Κ50,70), ἱδρυταί καταστημάτων ἤ γραφείων (Κ138-147), μισθωταί

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

ἤ ἐνοικιασταί ἐπιχειρήσεων (Κ50,102), ἐργολάβοι ἤ ἐργολῆπται (Κ5,83,86 κ.ἄ.), ἐργαζόμενοι δι᾽ ἰδίαν ὠφέλειαν (Κ14).

2. Ὁ ὅρος «ἐργάται» καί «τεχνίται», οἱ ὁποῖοι συναντῶνται στά περισσότερα ἀπό τά 17 καταστατικά, εἶχαν τρεῖς διαφορετικές ἔννοιες, ὅπως προκύπτει ἀπό ὁρισμένα καταστατικά: α) Ὑπό στενή ἔννοια, ἐσήμαιναν τούς ἐργάτες ἤ καί τούς ὑπαλλήλους, ὅπως αὐτοί νοοῦνται καί σήμερα. β) Ὑπό εὐρεῖα ἔννοια, ἐσήμαιναν τούς μισθωτούς, ἀλλά καί τούς μικροεπιχειρηματίες πού ἐργάζονταν αὐτοπροσώπως μέ συμβάσεις ἀνεξαρτήτων ὑπηρεσιῶν ἤ ἐργολαβίας ἤ ὑπεργολαβίας, ἰδίως ἄν δέν τηροῦσαν ἐμπορικά βιβλία.[152] γ) Ὑπό εὐρύτερη ἔννοια, ἐσήμαιναν τούς ἐπαγγελματίες γενικά (ἐπιχειρηματίες καί μισθωτούς)· τήν ἴδια ἔννοια εἶχε καί ὁ ὅρος «ἐργάται ὑπό γενικωτέραν ἔννοιαν».[153]

Ἐξ ἄλλου, οἱ ὅροι «βιομήχανοι» καί «ἀνήκοντες εἰς τήν βιομηχανικήν τάξιν» ἐσήμαιναν ἄλλοτε μέν τούς ἐπιχειρηματίες βιο-

---

152. Βλ. Κ 6, 41, 86, 87, 163 κ.ἄ. Τό Κ 132 ἐξαιρεῖ ἀπό τούς ἐμπόρους καί βιομηχάνους τούς πλανόδιου ἐμπόρους, τούς χειροτέχνες καί τούς μή τηροῦντες ἐμπορικά βιβλία καί τό Κ 134 ἐξαιρεῖ ἀπό τούς ἐμπόρους ὅσους πληρώνουν φόρο ἐπιτηδεύματος μικρότερο ἀπό 30 δρχ. ἐτησίως. Κατά τό καταστατικό τοῦ Συνδέσμου τῶν ἐργατικῶν τάξεων τῆς Ἑλλάδος (1908), τό ὁποῖο δέν δημοσιεύθηκε στήν ΕτΚ: «ἐργατικαί τάξεις λογίζονται ὅσοι λαμβάνουν μισθόν ζῶντες ἀπό τάς χεῖρας των, δηλαδή ἀπό τήν χρήσιμον δρᾶσιν των καί ὄχι ἀπό εἰσόδημα ἐκ κεφαλαίων ἤ γαιῶν ἐν εἴδει μισθώματος τόκου ἤ κέρδους, μέ ἄλλας λέξεις ὅλοι ὅσοι ἐκτελοῦν οἱ ἴδιοι οἱανδήποτε χρήσιμον ἐργασίαν καί δέν ἐκμεταλλεύονται τήν ἐργασίαν ἄλλων» (βλ. *Κορδάτο*, ὅ.π., σ. 150).

153. Τό καταστατικό τοῦ ἐν Ἑρμουπόλει Συνδέσμου τῶν ἐργατῶν (1909, Κ 157) ὁρίζει τά ἑξῆς: «Ἡ λέξις ἐργάτης λαμβάνεται ἐνταῦθα ὑπό τήν γενικωτέραν ἔννοιάν της, τήν περιλαμβάνουσαν πάντα πάσης φύσεως καί εἴδους ἐπαγγελματίαν. Κατ᾽ ἐξαίρεσιν οἱ μέν δικηγόροι λόγῳ τῆς θέσεώς των δέν δύνανται νά εἶναι τακτικά μέλη τοῦ Συνδέσμου, οἱ δέ λοιποί ἐπιστήμονες δέν δύνανται νά ἐκλέγωνται μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου». Πρβλ. Κ 156 τοῦ 1894. Κατά τό καταστατικό τοῦ Ἐργατικοῦ συνδέσμου Ληξουρίου (1896, Κ 159, βλ. στήν §I2 ὑπό III), ὡς ἐργάτες νοοῦνται καί ὁρισμένοι ἔμποροι, οἱ μικροβιομήχανοι, οἱ ὑπάλληλοι, οἱ ναῦτες κλπ. Τό καταστατικό τῆς Συντεχνίας ὑποδηματοποιῶν Ἑρμουπόλεως (1896, Κ 38) ὁρίζει ὅτι τά μέλη διαιροῦνται στήν κατηγορία τῶν τεχνιτῶν, στήν ὁποία ὑπάγονται «οἱ διευθυνταί καταστημάτων, οἱ ἐργοστασιάρχαι», καί στήν κατηγοία τῶν ἐργατῶν, στούς ὁποίους περιλαμβάνονται «οἱ ἐργάται ἐν γένει». Κατά τόν *Κορδάτο* (ὅ.π., σ. 44): «Στά χρόνια ἐκεῖνα μέ τήν λέξη ἐργάτες ἐνοοῦσαν τούς «τιμίως ἐργαζομένους» καί ὄχι τούς προλετάριους».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κομοτηνής

μηχάνους ἤ βιοτέχνες, ἄλλοτε δέ τούς ἐπαγγελματίες γενικά (ἐπιχειρηματίες καί μισθωτούς). Ἀνάλογη ἔννοια εἶχαν καί οἱ ὅροι «ἔμποροι» καί «ἀνήκοντες εἰς τήν ἐμπορικήν τάξιν».[154]

II. Προβλήματα τῆς διακρίσεως

1. Ἡ διάκριση τῶν συνδικάτων τῶν 170 καταστατικῶν σέ συνδικάτα μισθωτῶν (ἐργατικά), σέ συνδικάτα ἐπιχειρηματιῶν(ἐργοδοτικά) καί σέ μικτά (στά ὁποῖα μετεῖχαν μισθωτοί καί ἐπιχειρηματίες), μέ βάση τά σημερινά κριτήρια, τά ὁποῖα ἴσχυαν καί κατά τό ζωντανό δίκαιο, εἶναι δυνατόν νά γίνει μέ βεβαιότητα μόνον στίς περιπτώσεις ὡς πρός τίς ὁποῖες τά καταστατικά περιέχουν τά σχετικά στοιχεῖα. Οἱ περιπτώσεις αὐτές εἶναι ἀρκετές.

Στίς περισσότερες ὅμως περιπτώσεις, ὁ σχετικός χαρακτηρισμός τῶν συνδικάτων μπορεῖ νά γίνει μόνον ὑποθετικά ἤ δέν μπορεῖ οὔτε κἄν νά πιθανολογηθεῖ, διότι οἱ σχετικές πληροφορίες τῶν καταστατικῶν εἶναι ἀνεπαρκεῖς ἤ ἀμφίβολες ἤ ἐντελῶς ἀσαφεῖς. Τό ἴδιο συμβαίνει καί στίς περιπτώσεις τῶν συνδικάτων, ὡς πρός τά ὁποῖα δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ μόνον τά σχετικά ἐγκριτικά διατάγματα.

2. Προβληματική εἶναι ἡ ἐξεταζομένη διάκριση στίς περιπτώσεις πού τά καταστατικά προσδιορίζουν τά μέλη τῶν ἀντιστοίχων συνδικάτων μέ τήν πολυσήμαντη ὁρολογία πού εἴδαμε παραπάνω ὑπό Ι2 («ἐργάτες», «βιομήχανοι» κλπ) ἤ ἁπλῶς μέ τήν ἐπαγγελματική τους ἰδιότητα (π.χ. ἀρτοποιοί, ξυλουργοί, ὑποδηματοποιοί κλπ), χωρίς νά διευκρινίζουν ἄν στούς ἔχοντες τήν ἰδιότητα αὐτή περιλαμβάνονται μόνον οἱ ἐπιχειρηματίες ἤ καί οἱ μισθωτοί. Στίς περιπτώσεις αὐτές, εἶναι δυνατόν νά πιθανολογηθεῖ ὅτι τά μέλη τῶν συνδικάτων ἦσαν μισθωτοί ἤ ἐπιχειρηματίες ἤ μισθωτοί καί ἐπιχειρηματίες, μόνον ἄν προκύπτει ἔμμεσα ἀπό τά καταστατικά (διαφοροποίηση τῶν δικαιωμάτων τῶν μελῶν, ἀνα-

---

154. Βλ. Κ 122, 127, 135 κ.ἄ. Τό Κ 15 ἀναφέρει: «... πᾶς τήν ξυλείαν ἐργαζόμενος βιομήχανος», ἔστω καί μαθητευόμενος. Στήν Ἑταιρία τοῦ λαοῦ», ἡ ὁποία ἱδρύθηκε τό 1876 ἀπό ζωγράφους, κοσμηματογράφους καί ἐλαιοχρωματιστές, μποροῦσε νά γίνει μέλος «πᾶς βιομήχανος» (Κ 168). Ἐπίσης, ἡ λέξη «βιομηχανικός» εἶχε μερικές φορές εὐρύ περιεχόμενο: «Πᾶς ἐργάτης ἀνήκων εἰς τόν βιομηχανικόν κλάδον τῆς ἁμαξηλασίας ἤ ἁμαξοποιΐας» (Κ 97).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντος

φορά σέ ζητήματα τοῦ ἐπαγγέλματος κλπ) ἤ ἄν εἶναι ἀπό ἀλλοῦ γνωστό ὅτι ὅλα τά μέλη ἤ μερικά ἀπό αὐτά ἐργάζονταν ἤ ὄχι ὑπό συνθῆκες ἐξαρτήσεως (π.χ. εἶναι γνωστό ὅτι οἱ ἐκπαιδευτικοί ἐργάζονταν ὑπό συνθῆκες ἐξαρτήσεως καί συνεπῶς ἦσαν μισθωτοί).

3. Ἐπίσης προβληματική εἶναι ἡ ἐξεταζομένη διάκριση στίς περιπτώσεις πού τά καταστατικά ὁρισμένων συνδικάτων ἀναφέρουν ὅτι τό δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι ἤ/καί τοῦ ἐκλέγειν ἀνήκει μόνον στούς μισθωτούς ἤ μόνον στούς ἐπιχειρηματίες. Στίς περιπτώσεις αὐτές, θά μπορούσαμε νά χαρακτηρίσομε τά συνδικάτα αὐτά ἀντίστοιχα ὡς «ἐργατικά» ἤ ὡς «ἐργοδοτικά», ἐπειδή ἡ διοίκησή τους ἐλεγχόταν ἀπό τούς μισθωτούς ἤ ἀπό τούς ἐπιχειρηματίες. Ὡστόσο, ἐφ' ὅσον ὅλα τά ἄλλα δικαιώματα ἀνῆκαν σέ ὅλα τά μέλη, τά συνδικάτα αὐτά μποροῦν νά χαρακτηρισθοῦν καί ὡς μικτά. Γιά λόγους μεθοδικούς, τά συνδικάτα αὐτά κατατάσσονται παρακάτω στά μικτά ὡς εἰδική κατηγορία.

4. Πολύ πιό προβληματική ἀποβαίνει ἡ ἐξεταζομένη διάκριση στίς περιπτώσεις τῶν συνδικάτων, τῶν ὁποίων γνωρίζομε μόνον τίς ἐπωνυμίες ἀπό τά ἐγκριτικά διατάγματα πού δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ. Ὁ σχετικός χαρακτηρισμός μπορεῖ νά γίνει μόνον ἄν προκύπτει ἀπό τήν ἐπωνυμία τους ὅτι τά μέλη τῶν συνδικάτων αὐτῶν ἐργάζονταν ἤ ὄχι ὑπό συνθῆκες ἐξαρτήσεως, ἤ ἄν πιθανολογεῖται ὅτι τά συνδικάτα αὐτά ἦσαν παρόμοια μέ ἄλλα συνδικάτα τῶν ὁποίων γνωρίζομε τόν χαρακτήρα, ὁπότε μπορεῖ νά πιθανολογηθεῖ ὅτι εἶχαν καί αὐτά τόν ἴδιο χαρακτήρα.

III. Συνδικάτα μισθωτῶν

Μέ βάση τά στοιχεῖα πού ἔχουν ἀναφερθεῖ προηγουμένως ὑπό II, μποροῦμε νά δεχθοῦμε ὅτι συνδικάτα μισθωτῶν (στά ὁποῖα μετεῖχαν μόνον μισθωτοί μέ τήν σημερινή ἔννοια) ἦσαν τουλάχιστον τά παρακάτω συνδικάτα, τά ὁποῖα, ὅπως καί τά ἑπόμενα ὑπό IV καί V, χάριν συντομίας, προσδιορίζονται μόνον μέ τήν ἐπαγγελματική ἰδιότητα τῶν μελῶν τους, καθώς καί μέ τά στοιχεῖα παραπομπῆς στά καταστατικά τοῦ προηγουμένου κεφαλαίου ἤ μέ τό ἔτος δημοσιεύσεως τοῦ καταστατικοῦ στήν ΕτΚ.

α) Ὅσα εἶχαν ὁρίσει ρητῶς στά καταστατικά τους ὅτι θά μετέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κύπρου

χουν σ᾽ αὐτά μόνον μισθωτοί, τήν ἔννοια τῶν ὁποίων εἶχαν ἀποδώσει μέ τούς ὅρους πού ἀναφέρθηκαν παραπάνω ὑπό Ι. Πρόκειται γιά 9 συνδικάτα πού τά ἀποτελοῦσαν: ἐργάτες ἀτμομύλων (Κ49), συντάκτες (Κ107 καί 108), μαγειροϋπάλληλοι (Κ110), ὑπαλληλοκαφεπῶλες (Κ113), ἐμποροϋπάλληλοι τοῦ Πειραιᾶ (Κ139 καί 140), τῆς Ἑρμούπολης (Κ142) καί τῆς Πάτρας (Κ145). Ἀπό τά ὑπόλοιπα συνδικάτα τῶν ἐμποροϋπαλλήλων, ἄλλα μέν δέχονταν ὡς τακτικά μέλη τους καί τούς ἐμπόρους πού εἶχαν διατελέσει ἐμποροϋπάλληλοι (Κ141,143,144,146,147), ἄλλα δέ δέχονταν καί τούς ἐμπόρους γενικά ὡς τακτικά μέλη τους (Κ137) ἤ ὡς ἐπίτιμα μέλη τους χωρίς δικαίωμα ψήφου (Κ138,140,147).

β) Ἐκεῖνα πού δέν εἶχαν μέν ὁρίσει ρητῶς στά καταστατικά τους ὅτι δέχονται ὡς μέλη τους μόνον μισθωτούς, αὐτό ὅμως προκύπτει ἑρμηνευτικά ἀπό διάφορα στοιχεῖα τῶν καταστατικῶν τους. Πρόκειται γιά 11 συνδικάτα πού τά ἀποτελοῦσαν: τεχνίτες τοῦ μεταλλουργείου τῆς Γαλλικῆς Ἑταιρίας Λαυρίου (Κ11), ἐμποροπλοίαρχοι (Κ99 καί 100), ἐργάτες τοῦ λιμένος Πειραιῶς (Κ101), ἐκπαιδευτικοί (Κ103-105), ἐργάτες τυπογράφοι τῆς Ἀθήνας (στοιχειοθέτες καί πιεστές, ἄρα ὄχι καί καταστηματάρχες, Κ48), ἐργάτες καί τεχνίτες ζαχαροπλάστες τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ (Κ54), καπνεργάτες τῆς Λάρισας (Κ56), μεταξοεργάτες τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ (Κ57).

γ) Τά συνδικάτα ὡς πρός τά ὁποῖα δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ μόνον τά σχετικά ἐγκριτικά διατάγματα καί τῶν ὁποίων ἡ ἐπωνυμία ὑποδηλώνει ὅτι τά μέλη τους ἐργάζονταν ὑπό συνθῆκες ἐξαρτήσεως. Πρόκειται γιά τά συνδικάτα πού τά ἀποτελοῦσαν: ἐμποροϋπάλληλοι πού ἀναφέρονται στήν §8 ὑπό ΙΙΙ 2 (ἐκτός ἀπό ἐκείνους τῶν ὁποίων τά καταστατικά δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ), ἐκπαιδευτικοί πού ἀναφέρονται στήν §8 ὑπό ΙΙ 24 (ἐκτός ἀπό ἐκείνους τῶν ὁποίων τά καταστατικά δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ), θερμαστές καί ἀνθρακεῖς (1897 καί 1902) ὑπάλληλοι ἀντικριστῶν τοῦ χρηματιστηρίου (1900), ἐργάτες μεταλλοπλυσίων τῆς Γαλλικῆς Ἑταιρίας Λαυρίου (1900), ὑπάλληλοι τῶν σιδηροδρόμων Ἑλλάδος (1905), ὑπάλληλοι κρεοπωλῶν τῆς Ἀθήνας (1905), ἐργάτες τοῦ λιμένος Πατρῶν (1905), ναυτικοί (1905), ταμιακοί (1906), ἠθοποιοί (1906), ἐργάτιδες τοῦ ἐργαστηρίου ἀπόρων γυναικῶν τῆς Ἀθήνας (1907), ὑπάλληλοι ὑαλοπωλῶν καί ὑαλουργῶν τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ (1908), ὑπηρετοπαντοπῶλες (1908), μηχανικοί

Βιβλιοθήκη Κέντρου

ἐμπορικῶν ἀτμοπλοίων (1908), σιτεργάτες τοῦ Πειραιᾶ (1912).

Στήν ἴδια κατηγορία μποροῦν νά ὑπαχθοῦν, γιά τούς λόγους πού ἀναφέρονται ἀκολούθως, καί τά συνδικάτα πού τά ἀποτελοῦσαν: τεχνίτες ὑποδηματοποιοί τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ (1904, διότι κατά τό ἴδιο ἔτος εἶχε ἱδρυθεῖ καί σωματεῖο τῶν καταστηματαρχῶν ὑποδηματοποιῶν), νυκτομάγειροι τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ (1902, κατ' ἀναλογία μέ τούς μαγειροϋπαλλήλους τοῦ Κ110), τεχνίτες μακαρονοποιίας τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ (1905, κατ' ἀναλογία πρός τούς μακαρονοποιούς Μαγνησίας τοῦ Κ50), καπνεργάτες τοῦ Βόλου (1901), τῆς Κέρκυρας (1901) καί τῆς Καρδίτσας (1905, κατ' ἀναλογία μέ τούς καπνεργάτες τῆς Λάρισας τοῦ Κ56).

IV. Συνδικάτα ἐπιχειρηματιῶν

Μέ βάση τά στοιχεῖα πού ἀναφέρθηκαν παραπάνω ὑπό II, μποροῦμε νά δεχθοῦμε ὅτι συνδικάτα ἐπιχειρηματιῶν (στά ὁποῖα μετεῖχαν μόνον ἐπιχειρηματίες πού ἦταν δυνατόν νά εἶναι ἤ ὄχι καί ἐργοδότες μέ τήν σημερινή ἔννοια) ἦσαν τουλάχιστον τά ἀκόλουθα.

α) Ὅσα εἶχαν ὁρίσει ρητῶς στά καταστατικά τους, ὅτι θά μετέχουν σ' αὐτά μόνον ἐπιχειρηματίες, τήν ἔννοια τῶν ὁποίων εἶχαν ἀποδώσει μέ τούς ὅρους πού ἀναφέρθηκαν παραπάνω ὑπό I. Πρόκειται γιά 23 συνδικάτα πού τά ἀποτελοῦσαν: ἀρτοποιοί τῆς Ἀθήνας (Κ52), πνευματοποιοί τῆς Χαλκίδας (Κ59), καπνέμποροι τῆς Καλαμάτας (Κ80), ἐργολάβοι (Κ95 καί 96), διευθυντές ἐφημερίδων καί περιοδικῶν τῆς Ἀθήνας (106), ξενοδόχοι τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ (Κ111), καφεπῶλες τῆς Ἀθήνας (Κ112), ἔμποροι ἤ καί βιομήχανοι τῆς Ἀθήνας (Κ122-124), τῆς Ἄνδρου (Κ125, 126), τῆς Καλαμάτας (Κ127,128), τῆς Ἑρμούπολης (Κ130), τῆς Πάτρας (Κ131,132) τῆς Τρίπολης (Κ133), τοῦ Βόλου (Κ134), τοῦ Γυθείου (Κ135) καί τῆς Κορίνθου (Κ136). Συνδικάτο ἐπιχειρηματιῶν ἦταν καί ὁ Σύνδεσμος τῶν συντεχνιῶν Ἀθηνῶν, ὅπως ἀναφέρεται στήν §20 ὑπό 3.

β) Ἐκεῖνα πού δέν εἶχαν μέν ὁρίσει ρητῶς στά καταστατικά τους ὅτι δέχονται ὡς μέλη τους μόνον ἐπιχειρηματίες, αὐτό ὅμως προκύπτει ἑρμηνευτικά ἀπό διάφορα στοιχεῖα τῶν καταστατικῶν τους. Πρόκειται γιά 16 συνδικάτα πού τά ἀποτελοῦσαν: σμυριδωρύ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοντού

κτες τῆς Νάξου (Κ60, 61, τελοῦσαν ὑπό τήν διεύθυνση τοῦ Δημοσίου, ἀλλ᾽ ἐργάζονταν μᾶλλον μέ συμβάσεις ἀνεξαρτήτων ὑπηρεσιῶν ἤ ἐργολαβίας[155]), οἰνοπαντοπῶλες τῆς Ἀθήνας (Κ62-65), τοῦ Τυρνάβου (Κ66) καί τοῦ Ναυπλίου (Κ67), ἰχθυοπῶλες τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ (Κ71) ἤ τῆς Πάτρας (Κ72), λαχανοπωροπῶλες τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ (Κ73,74) ἤ τῆς Χαλκίδας (Κ75), ξυλουργοί τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ (Κ81), ὑελολαμποπῶλες (Κ82) καί μεσίτες (Κ109, δέν ἦσαν μέλη τοῦ χρηματιστηρίου).

γ) Ὁρισμένα συνδικάτα, τά ὁποῖα γνωρίζομε μόνον ἀπό τά σχετικά ἐγκριτικά διατάγματα καί τῶν ὁποίων ἡ ἐπωνυμία ὑποδηλώνει ὅτι δέχονταν ὡς μέλη τους μόνον ἐπιχειρηματίες. Πρόκειται γιά σωματεῖα πού τά ἀποτελοῦσαν: καταστηματάρχες ὑποδηματοποιοί τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ (1904), καταστηματάρχες κρεοπῶλες τῆς Ἀθήνας (1908), ἐργολάβοι τῆς Ζακύνθου (1903) ἤ τῆς Ἀθήνας (1907) καί ἔμποροι ἤ καί βιομήχανοι πού ἀναφέρονται στήν §8 ὑπό III 1, ἐκτός ἀπό ἐκείνους τῶν ὁποίων τά καταστατικά δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ.

V. Μικτά συνδικάτα

Μέ βάση τά στοιχεῖα πού ἀναφέρθηκαν παραπάνω ὑπό II, μποροῦμε νά δεχθοῦμε ὅτι μικτά συνδικάτα (στά ὁποῖα μετεῖχαν μισθωτοί καί ἐπαγγελματίες) ἦσαν μᾶλλον τά περισσότερα ἀπό ἐκεῖνα στά ὁποῖα ἀφοροῦν τά 170 καταστατικά, τουλάχιστον δέ τά ἀκόλουθα.

α) Ὅσα εἶχαν ὁρίσει ρητῶς στά καταστατικά τους ὅτι θά μετέχουν σ᾽ αὐτά μισθωτοί καί ἐπιχειρηματίες, τίς ἔννοιες τῶν ὁποίων εἶχαν ἀποδώσει μέ τούς ὅρους πού ἀναφέρθηκαν παραπάνω ὑπό I, καί ὅτι δικαίωμα ἐκλέγεσθαι ἤ καί ἐκλέγειν θά ἔχουν μόνον οἱ μισθωτοί ἤ μόνον οἱ ἐπιχειρηματίες. Συνδικάτα, στά ὁποῖα δικαίωμα ἐκλέγεσθαι ἤ καί ἐκλέγειν εἶχαν μόνον οἱ μισθωτοί καί τά ὁποῖα συνεπῶς θά μποροῦσαν νά χαρακτηρισθοῦν καί ὡς ἐργατικά, ὅπως ἀναφέρθηκε παραπάνω ὑπό II 3, ἦσαν ἐκεῖνα πού τά ἀποτελοῦσαν: μηχανουργοί (Κ9), βυρσοδέψες τῆς Ἀθήνας (Κ12), ἐργάτες πιλοποιοί τῆς Ἀθήνας (Κ42), βιβλιοδέτες τῆς Ἀθήνας

---

155. Βλ. *Ἐργατικόν Κέντρον Ἀθηνῶν*, ὅ.π., σ. 31-33, *Ἐ. Ἀμπού*, ὅ.π., σ. 207 καί παρακάτω στήν § 19.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοντοσ

(Κ46), ἀλευρεργάτες τῆς Μαγνησίας (Κ50) καί κουρεῖς τῆς Ἀθήνας (Κ116). Συνδικάτα, στά ὁποῖα δικαίωμα ἐκλέγεσθαι εἶχαν μόνον οἱ ἐπιχειρηματίες, ἦσαν ἐκεῖνα πού τά ἀποτελοῦσαν ἐπαγγελματίες τῆς Ἀθήνας ἤ/καί τοῦ Πειραιᾶ τῶν ἑξῆς κατηγοριῶν: φανοποιοί (Κ5), ἀργυροχρυσοχόοι (Κ7), ὑποδηματοποιοί (Κ27), ζαχαροπλάστες (Κ55), μεταξουργοί (Κ58), καπνέμποροι (Κ79) καί κουρεῖς (Κ115). Ἐξ ἄλλου, στό σωματεῖο τῶν βυρσοδεψῶν Ἀμφισσας, δικαίωμα ἐκλέγεσθαι καί ἐκλέγειν εἶχαν μόνον οἱ ἐπιχειρηματίες καί στό σωματεῖο τῶν γαλακτοπωλῶν τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ δικαίωμα ἐκλέγειν εἶχαν ἐπίσης μόνον οἱ ἐπιχειρηματίες.

β) Ἐκεῖνα πού εἶχαν ὁρίσει ρητῶς στά καταστατικά τους, ὅτι δέχονται ὡς μέλη τους μισθωτούς καί ἐπιχειρηματίες καί ὅτι ὅλα τά μέλη θά ἔχουν τά ἴδια δικαιώματα. Πρόκειται γιά τά συνδικάτα στά ὁποῖα ἀφοροῦν τά ἑξῆς 65 καταστατικά: 1, 3, 4, 6, 8, 13, 15-20, 23-26, 28-30, 34-38, 40, 43, 44, 47, 51, 68, 76, 83-94, 97, 98, 102, 114, 121, 129, 137, 141, 143, 144, 146, 147, 152, 154, 156, 157, 159, 160, 163-165, 170.

γ) Ἐκεῖνα στά ὁποῖα ἀφοροῦν τά ἀκόλουθα 29 καταστατικά, ἀπό ὁρισμένα στοιχεῖα τῶν ὁποίων προκύπτει ὅτι τά συνδικάτα αὐτά μᾶλλον ἦσαν μικτά: 2, 21, 22, 24, 31-33, 41, 45, 53, 70, 78, 117-120, 148-151, 153, 155, 158, 161, 162, 166-169.

Ὡς πρός τά συνδικάτα πού τά γνωρίζομε μόνον ἀπό τά σχετικά ἐγκριτικά διατάγματα, παρατηροῦμε ὅτι τά στοιχεῖα τῶν ἐπωνυμιῶν τους εἶναι ἐντελῶς ἀπρόσφορα γιά νά κριθεῖ ποιά ἀπό τά συνδικάτα αὐτά ἦσαν μικτά.

§17. Διεκδικητικά καί ἀλληλοβοηθητικά συνδικάτα

Ι. Σκοποί τῶν συνδικάτων

Ἐπειδή ἡ διάκριση τῶν συνδικάτων τοῦ ζωντανοῦ δικαίου σέ διεκδικητικά καί σέ ἀλληλοβοηθητικά (ἀκριβέστερα: ἀλληλασφαλιστικά) προϋποθέτει τήν γνώση τῶν σκοπῶν τῶν συνδικάτων αὐτῶν, θά ἐκτεθοῦν ἐδῶ ὁρισμένες γενικές πληροφορίες γιά τούς σκοπούς αὐτούς, μέ βάση τίς ὁποῖες μπορεῖ νά γίνει ἡ ἐν λόγω διάκριση. Οἱ σκοποί αὐτοί θά ἐξετασθοῦν ἀναλυτικότερα σέ ἑπόμενο κεφάλαιο.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη

Στά περισσότερα ἀπό τά 170 καταστατικά ὑπάρχει εἰδικό ἄρθρο, στό ὁποῖο καθορίζονται οἱ σκοποί τοῦ συνδικάτου μέ ἐκφράσεις πού συνήθως εἶναι γενικόλογες καί τυποποιημένες. Ἔτσι, πολλά καταστατικά ὁρίζουν σέ ἕνα ἄρθρο ὅτι σκοπός τοῦ συνδικάτου εἶναι: ἡ ἀλληλοβοήθεια τῶν μελῶν, ἡ ἀμοιβαία ὑποστήριξη τῶν μελῶν, ἡ ἁρμονική συνεργασία τῶν μελῶν, ἡ προστασία τῶν συμφερόντων τῶν μελῶν, ἡ ὑλική καί ἠθική ἀνάπτυξη τῶν μελῶν, ἡ ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας ἤ τοῦ ἐμπορίου ἤ τῆς τέχνης τῶν μελῶν, ἡ ἐπικουρία τῶν μελῶν πού ἀδυνατοῦν νά ἐργασθοῦν ἤ καί τῆς οἰκογενείας τῶν ἀποθνησκόντων μελῶν κλπ. Ὑπάχουν ὅμως καί πολλά καταστατικά πού καθορίζουν ἀναλυτικότερα τούς σκοπούς τοῦ συνδικάτου καί τά μέσα πραγματοποιήσεώς τους στό παραπάνω εἰδικό ἄρθρο καί συνηθέστερα σέ διάφορα ἄλλα ἄρθρα τους.

Οἱ σκοποί, καί περισσότερο τά μέσα πραγματοποιήσεώς τους, πού καθορίζει κάθε καταστατικό διαφέρουν πάντοτε ἀπό τούς σκοπούς καί τά μέσα πού προβλέπουν τά ἄλλα καταστατικά, ἐκτός ἄν πρόκειται γιά παρόμοια καταστατικά. Ὡστόσο, οἱ σκοποί καί τά κυριότερα ἀπό τά μέσα πραγματοποιήσεώς τους πού προβλέπονται συνολικά στά 170 καταστατικά μποροῦν νά διακριθοῦν συμβατικά ὡς ἑξῆς, μολονότι ἡ σχετική διατύπωση στά καταστατικά μερικές φορές εἶναι ἀσαφής:

α) Προαγωγή τοῦ ἐπαγγέλματος ἤ τῶν ἐπαγγελμάτων τῶν μελῶν: συνεννόηση γιά τήν ἀνάπτυξη τοῦ ἐπαγγέλματος καί τήν προστασία τῶν συμφερόντων του, ἰδίως τῶν φορολογικῶν, μελέτη τῶν σχετικῶν ζητημάτων καί παραστάσεις στίς Ἀρχές, μέριμνα γιά τήν ἀξιοπρεπῆ ἄσκηση τοῦ ἐπαγγέλματος, ἐξομάλυνση τῶν ἐπαγγελματικῶν σχέσεων τῶν μελῶν.

β) Ρύθμιση τῶν συνθηκῶν ἀπασχολήσεως: διακανονισμός τῶν ποσῶν τῶν ἀμοιβῶν καί μισθῶν, κατανομή τῶν εὐκαιριῶν ἐργασίας, καθορισμός ἡμερῶν ἀργίας, χορήγηση πιστοποιητικῶν ἐργασίας στούς μισθωτούς.

γ) Προάσπιση τῶν μελῶν ἔναντι τρίτων: παράσταση τῆς διοικήσεως τοῦ συνδικάτου στίς δημόσιες ἀρχές καί στούς ἐργοδότες γιά ἀδικίες τους πρός τά μέλη του, παρέμβαση στή χειραγώγηση τῶν μισθωτῶν, τούς ὁποίους ἀπασχολοῦν ἐπιχειρηματίες - μέλη. Στά ἐξεταζόμενα καταστατικά δέν γίνεται λόγος γιά πραγματοποίηση ἀπεργιῶν, ὁρίζεται δέ σχεδόν πάντοτε ὅτι ἀπαγορεύονται οἱ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Καλύτσα

πολιτικές συζητήσεις στίς συνεδριάσεις καί οί πολιτικές δραστηριότητες τῶν συνδικάτων.

δ) Συμπαράσταση σέ ἀτυχοῦντα μέλη: εὕρεση ἐργασίας σέ ἄνεργα μέλη, μέριμνα γιά τήν λειτουργία τοῦ καταστήματος τοῦ μέλους πού ἀδυνατεῖ πρόσκαιρα νά ἐργασθεῖ, παρουσία τῶν μελῶν στίς κηδεῖες συναδέλφων τους.

ε) Μόρφωση καί ψυχαγωγία: ἵδρυση σχολῆς γιά τή φοίτηση τῶν μελῶν ἤ τῶν μισθωτῶν ἤ ἄλλων προσώπων ἤ παράδοση μαθημάτων σέ τέτοια πρόσωπα, χορήγηση ὑποτροφιῶν σέ ἐπιμελεῖς νέους, ἵδρυση λέσχης ἤ καί ἀναγνωστηρίου, ἔκδοση περιοδικοῦ, ὀργάνωση ἐτησίας ἑορτῆς τοῦ συνδικάτου, διαλέξεων, χορῶν, ἐκδρομῶν κλπ.

στ) Ἀλληλασφάλιση τῶν μελῶν: χορήγηση στά μέλη χρηματικῶν βοηθημάτων λόγω ἀσθενείας, ἀναπηρίας, ἀνεργίας ἤ γήρατος, καθώς καί ἰατρικῆς ἤ καί φαρμακευτικῆς περιθάλψεως, χορήγηση στίς οἰκογένειες τῶν μελῶν τῶν δαπανῶν κηδείας, συντάξεως λόγω θανάτου ἤ ἄλλων χρηματικῶν βοηθημάτων.

ζ) Οἰκονομική συνεργασία τῶν μελῶν μέ συνεταιριστικό χαρακτήρα: χορήγηση δανείων στά μέλη, διανομή μερίσματος σ' αὐτά, προμήθευση πρώτων ὑλῶν ἤ ἐργαλείων σ' αὐτά, διοργάνωση ἐκθέσεως πωλήσεως τῶν προϊόντων τους, φύλαξη τῶν οἰκονομιῶν τους, ἵδρυση κοινῆς κερδοσκοπικῆς ἐπιχειρήσεως.

II. Κριτήρια τῆς διακρίσεως καί ἀντίστοιχες περιπτώσεις

1. Ἡ διάκριση τῶν συνδικάτων σέ διεκδικητικά καί σέ ἀλληλοβοηθητικά (ἀλληλοασφαλιστικά), ἡ ὁποία σήμερα γίνεται μέ τά κριτήρια πού ἀναφέρθηκαν στήν §4, δέν προβλέπονταν ἀπό τό τότε ἐπίσημο δίκαιο, ἐνῶ στό ζωντανό δίκαιο γινόταν μέ εὐρύτερα κριτήρια. Ἐπειδή ὅμως οἱ σχετικές πληροφορίες πού περιέχουν τά 170 καταστατικά εἶναι ἀσαφεῖς ἤ ἀτελεῖς, ἡ παραπάνω διάκριση τῶν ἐξεταζομένων συνδικάτων θά γίνει μέ βάση τά σημερινά κριτήρια.

Μέ τά κριτήρια αὐτά, θά μποροῦσαν νά χαρακτηρισθοῦν ὡς διεκδικητικά μέν συνδικάτα ἐκεῖνα πού εἶχαν μή κερδοσκοπικό καί μή ἀλληλασφαλιστικό χαρακτήρα καί ἰδίως ὅσα ἐπιδίωκαν τούς παραπάνω ὑπό Ια΄ - ε΄ σκοπούς, ἔστω καί ἄν ἵδρυαν παράληλα καί συνεταιρισμούς ἤ ἀλληλασφαλιστικά ταμεῖα ἤ συγκέν-

Κεντρική Βιβλιοθήκη Κομοτηνής

τρωναν κεφάλαια γιά ἔκτακτες ἀνάγκες ἀλληλεγγύης, ὡς ἀλληλοβοηθητικά δέ ἐκεῖνα πού χορηγοῦσαν στά μέλη τους ἀσφαλιστικές παροχές, βοήθεια γιά τήν ἀπόκτηση ἐργαλείων ἤ καί δάνεια καί μεριμνοῦσαν γιά τήν μόρφωση τῶν μελῶν τους. Τά καταστατικά πού καθόριζαν σωρευτικά διεκδικητικούς καί ἀλληλοβοηθητικούς σκοπούς θά ἐθεωροῦντο εἴτε ὡς συνολικῶς ἄκυρα, εἴτε ὡς ἔγκυρα μόνον ὡς πρός τόν προέχοντα διεκδικητικό ἤ ἀλληλοβοηθητικό σκοπό τους. Τά καταστατικά πού καθόριζαν ὡς πρόσθετους σκοπούς τήν ἵδρυση κερδοσκοπικῆς ἐπιχειρήσεως ἤ τήν χορήγηση μερίσματος θά ἐθεωροῦντο ὡς συνολικῶς ἄκυρα, ἐκτός ἄν τά οἰκονομικά μεγέθη τῶν σκοπῶν αὐτῶν ἦσαν ἀσήμαντα, ἐνῶ ἄν οἱ σκοποί αὐτοί ἦσαν πρωτεύοντες, οἱ ὀργανώσεις πού τους ἐπιδίωκαν θά ἐθεωροῦντο ὡς συνεταιρισμοί.

Ἀπό τά 170 καταστατικά, προκύπτει ὅτι τά συνδικάτα πού εἶχαν μόνον διεκδικητικούς ἤ μόνον ἀλληλοβοηθητικούς σκοπούς ἦσαν λίγα. Τά περισσότερα ἐπιδίωκαν καί τις δύο αὐτές κατηγορίες σκοπῶν, πολλά δέ εἶχαν καί «συνεταιριστικούς» σκοπούς. Συνήθως ὅμως δέν διευκρινίζεται στά καταστατικά καί δέν προκύπτει ἀπό ἄλλοῦ ποιά ἀπό τίς τρεῖς αὐτές κατηγορίες σκοπῶν εἶχε πρωτεύοντα χαρακτήρα καί γι' αὐτό τά περισσότερα ἀπό τά ἀντίστοιχα συνδικάτα εἶναι σήμερα δύσκολο ἤ ἀδύνατο νά χαρακτηρισθοῦν ἀνάλογα. Κατά μείζονα λόγο εἶναι ἀδύνατος ὁ ἀνάλογος χαρακτηρισμός τῶν συνδικάτων, ὡς πρός τά ὁποῖα δημοσιεύθηκαν στήν Ε.Κ. μόνον τά σχετικά ἐγκριτικά διατάγματα.

2. Παρακάτω, παρουσιάζονται (μέ τά στοιχεῖα πού ἀναφέρθηκαν στήν §16 ὑπό III) τά συνδικάτα πού μποροῦν νά χαρακτηρισθοῦν μέ βεβαιότητα ὡς διεκδικητικά, ὡς κυρίως διεκδικητικά καί ὡς ἀλληλοβοηθητικά μέ βάση τίς σχετικές πληροφορίες τῶν καταστατικῶν τους καί τά προαναφερθέντα κριτήρια.

Ἀμιγῶς διεκδικητικά ἦσαν τά ἀκόλουθα 15 συνδικάτα, τά ὁποῖα εἶχα ἱδρύσει: πνευματοποιοί τῆς Χαλκίδας (K59), ἐργολῆπτες (K96), ἐκπαιδευτικοί (K104), ἔμποροι καί βιομήχανοι τῆς Ἀθήνας, τῆς Καλαμάτας, τῆς Ἑρμούπολης, τῆς Πάτρας, τῆς Τρίπολης, τοῦ Βόλου, τοῦ Γυθείου ἤ τῆς Κορίνθου (K122, 127, 128, 130, 132-136), ἔμποροι τῆς Ἀθήνας ἤ τῆς Πάτρας (K123, 131) καί πρόεδροι τῶν συντεχνιῶν τῆς Ἀθήνας (K166).

Ὡς κυρίως διεκδικητικά μποροῦν νά χαρακτηρισθοῦν τά

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντος

συνδικάτα, τά ὁποῖα χορηγοῦσαν μέν στά μέλη τους ἀσφαλιστικές παροχές, ἀλλά δέν χορηγοῦσαν σ᾽ αὐτά δάνεια ἤ μέρισμα, οὔτε ἀπέβλεπαν στήν ἵδρυση κερδοσκοπικῆς ἐπιχειρήσεως, ἐνῶ ἐπιδίωκαν διεκδικητικούς σκοπούς πού φαίνεται ὅτι ἦσαν οἱ κυριότεροι. Τέτοια ἦσαν τά ἀκόλουθα 38 συνδικάτα πού τά εἶχαν ἱδρύσει: τυπογράφοι τῆς Ἀθήνας (Κ48), ἀλευρεργάτες τῆς Μαγνησίας (Κ50), ἀρτοποιοί τῆς Ἀθήνας (Κ51), σμυριδωρύκτες τῆς Νάξου (Κ60, 61), οἰνοπαντοπῶλες τῆς Ἀθήνας ἤ τοῦ Ναυπλίου (Κ62, 64, 67), κρεοπῶλες τῆς Ἀθήνας ἤ τῆς Τρίπολης (Κ68, 70) ἐργολάβοι (Κ95), ἐμποροπλοίαρχοι (Κ99, 100), ἐργάτες τοῦ Μεσολογγίου (Κ102, 163), ἐκπαιδευτικοί (Κ105), δημοσιογράφοι (Κ106-108), ἔμποροι τῆς Ἄνδρου ἤ τοῦ Ἄργους (Κ125, 126, 129), ἐμποροϋπάλληλοι τῆς Ἀθήνας, τοῦ Πειραιᾶ, τῆς Ἑρμούπολης, τῆς Πάτρας, τῆς Καλαμάτας ἤ τοῦ Βόλου (Κ138-147), ἐργάτες τοῦ Ἀργοστολίου, τῆς Ἑρμούπολης ἤ τοῦ Ληξουρίου (Κ155-159).

Ἀμιγῶς ἀλληλοβοηθητικά ἦσαν τά ἀκόλουθα 18 συνδικάτα, τά ὁποῖα εἶχαν ἱδρύσει: ἀργυροχρυσοχόοι (Κ8), θερμαστές (Κ10), τεχνίτες τοῦ μεταλλουργείου Λαυρίου (Κ11), ξυλουργοί, βυτιοποιοί, ράπτες, τέκτονες ἤ κουρεῖς τῆς Ζακύνθου (Κ22, 23, 43, 92, 120), ὑποδηματοποιοί τοῦ Ναυπλίου (Κ32, 33), ὑποδηματοποιοί τῆς Πάτρας (Κ37), πιλοποιοί, κονιαστές ἤ κουρεῖς τῆς Ἀθήνας (Κ42, 84, 114), τέκτονες τῆς Καλαμάτας (Κ87, 88), ἐργάτες τοῦ λιμένος Πειραιῶς (Κ101), ἐργάτες τῆς Κέρκυρας (Κ149).

3. Τέλος εἶναι σκόπιμο νά ἀναφερθοῦν, ἔστω καί συνοπτικά, τά συνδικάτα, τά ὁποῖα, ἐκτός ἀπό τούς διεκδικητικούς ἤ/καί ἀλληλοβοηθητικούς σκοπούς, ἐπιδίωκαν καί ὁρισμένους «συνεταιριστικούς» ἤ μορφωτικούς σκοπούς.

Τά συνδικάτα στά ὁποῖα ἀφοροῦν τά ἀκόλουθα 42 καταστατικά χορηγοῦσαν στά μέλη τους δάνεια μέ ἐπιτόκιο 6-8% συνήθως: Κ2, 3, 5, 7, 16, 20, 21, 24-26, 40, 44, 47, 49, 52, 55, 69, 71, 73-77, 81, 85, 86, 103 109-111, 113, 115, 116, 118, 150, 151, 163-165, 168-170.

Ἡ χορήγηση μερίσματος ἤ τόκου στά μέλη ὡς μέσον πραγματοποιήσεως τῶν σκοπῶν τῶν ἀντίστοιχων συνδικάτων ἀναφέρεται ρητῶς στά ἑξῆς 23 καταστατικά: Κ2, 7, 9, 16-18, 20, 40, 44, 63, 74, 79, 81, 85, 95, 97, 103, 111, 116, 137, 150, 161.

Τά συνδικάτα στά ὁποῖα ἀφοροῦν τά ἑπόμενα 14 καταστατικά ἀποσκοποῦσαν καί στήν ἵδρυση κερδοφόρας ἐπιχειρήσεώς τους:

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντου

Κ1, 2, 14, 17, 58, 73, 74, 79, 82, 83, 110-112, 124.

Ἡ ἵδρυση σχολῆς γιά τήν φοίτηση τῶν μελῶν κλπ ἤ ἡ παράδοση μαθημάτων σ᾽ αὐτά περιλαμβανόταν στούς σκοπούς ἤ στά μέσα πραγματοποιήσεως τῶν σκοπῶν τῶν συνδικάτων στά ὁποῖα ἀφοροῦν τά ἑξῆς 27 καταστατικά: Κ1, 9, 17, 20, 26-28, 67, 76, 83, 95, 104, 110, 116, 122, 137-141, 152, 156, 157, 159, 16, 169.

§18. Πανελλήνια καί τοπικά συνδικάτα

Ι. Γενικά

1. Σέ 13 ἀπό τά 170 καταστατικά, ὁρίζεται ὅτι μέλη τῶν ἀντιστοίχων συνδικάτων γίνονται ὅσοι ἀσκοῦν ὁρισμένο ἐπάγγελμα σέ ὁποιαδήποτε περιοχή τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, δηλαδή ὅτι τά συνδικάτα αὐτά εἶναι πανελλήνια.

Τά περισσότερα ὅμως ἀπό τά ἐξεταζόμενα καταστατικά ὁρίζουν ὅτι μέλη τῶν ἀντιστοίχων συνδικάτων γίνονται ὅσοι ἀσκοῦν ὁρισμένο ἤ ὁποιοδήποτε ἐπάγγελμα στήν περιοχή τῆς ἕδρας τοῦ συνδικάτου ἤ σέ ὁρισμένη εὐρύτερη περιοχή, δηλαδή ὅτι τά συνδικάτα αὐτά εἶναι τοπικά.

Τά ὑπόλοιπα καταστατικά δέν διευκρινίζουν ἄν μποροῦν νά γίνονται μέλη τῶν ἀντίστοιχων συνδικάτων μόνον οἱ ἐπαγγελματίες τῆς ἕδρας τους ἤ μιᾶς εὐρύτερης περιοχῆς ἤ γενικά οἱ ἐπαγγελματίες ὅλης τῆς χώρας. Ἐπειδή ὅμως φαίνεται πιθανότερο ὅτι τά συνδικάτα τῆς κατηγορίας αὐτῆς εἶχαν τοπικό χαρακτήρα, τά συνδικάτα αὐτά κατατάσσονται παρακάτω στά τοπικά μέ βάση τήν ἕδρα τους.

Γιά τόν ἴδιο λόγο κατατάσσονται στά τοπικά καί τά συνδικάτα ὡς πρός τά ὁποῖα δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ μόνον τά ἐγκριτικά διατάγματα καί τῶν ὁποίων γνωρίζομε μόνον τίς ἐπωνυμίες καί τίς ἕδρες τους. Ὁρισμένα ὅμως ἀπό αὐτά, τῶν ὁποίων ἡ ἐπωνυμία ὑποδηλώνει ὅτι τά μέλη τους μποροῦσαν να ἀσκοῦν τό ἐπάγγελμά τους σέ ὁποιαδήποτε περιοχή τοῦ κράτους, κατατάσσονται στά πανελλήνια.

2. Κάθε ἕνα ἀπό τά συνδικάτα, τά ὁποῖα εἶναι γνωστά ἀπό τά σχετικά ἐγκριτικά διατάγματα ἤ καί ἀπό τά καταστατικά τους, προσδιορίζεται παρακάτω, χάριν συντομίας, μέ τήν ἐπαγγελματι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

κή ἰδιότητα πού εἶχαν τά μέλη του καί μέ τά ἔτη δημοσιεύσεως στήν ΕτΚ τοῦ ἀρχικοῦ καί τῶν τυχόν ἑπομένων ἐγκριτικῶν διαταγμάτων πού ἀφοροῦν στό ἴδιο συνδικάτο (ἐπανίδρυσή του ἤ τροποποίηση τοῦ καταστατικοῦ του). Τά ἀκριβέστερα προσδιοριστικά στοιχεῖα παρατίθενται στήν §8.

Σέ κάθε εἰδικότερη ἑνότητα, ἡ κατάταξη τῶν καταστατικῶν γίνεται κατά ἀρχαιότητα. Τά τοπικά συνδικάτα κατατάσσονται κατά γεωγραφικές ἑνότητες, οἱ ὁποῖες ὑποδιαιροῦνται σέ εἰδικότερες ἑνότητες, ἡ κάθε μία ἀπό τίς ὁποῖες περιλαμβάνει τά συνδικάτα ἑνός οἰκιστικοῦ κέντρου (πόλεως, κωμοπόλεως ἤ χωριοῦ).

II. Πανελλήνια συνδικάτα

Συνδικάτα πού προσδιόριζαν σαφῶς στά καταστατικά τους τόν πανελλήνιο χαρακτήρα τους ἦσαν ἐκεῖνα πού εἶχαν ἱδρύσει οἱ ἑξῆς ἐπαγγελματίες: οἱ ἐκπαιδευτικοί 1887 καί 1900, οἱ σιδηρουργοί 1888, οἱ μαρμαρογλύφες 1889, οἱ καφεπῶλες 1889, οἱ ἐμπρορραπτοεργάτες 1890, οἱ μηχανουργοί 1890, οἱ ἐργολῆπτες 1892 καί 1911, οἱ ὑελολαμποπῶλες 1898, οἱ ἐργάτες ἀτμομύλων 1899 καί οἱ ἐμποροπλοίαρχοι 1909 καί 1912. Ἐκτός ἀπό τά δύο τελευταῖα καί ἀπό τό συνδικάτο τῶν μηχανουργῶν πού ἔδρευαν στόν Πειραιᾶ, τά ἄλλα εἶχαν τήν ἕδρα τους στήν Ἀθήνα. Τά καταστατικά τῶν συνδικάτων τῶν ἐκπαιδευτικῶν καί τῶν σιδηρουργῶν ἀνέφεραν καί ὅτι τά συνδικάτα αὐτά προτίθενται νά ἱδρύσουν τοπικά παραρτήματά τους σέ ἄλλα οἰκιστικά κέντρα.

Ἐξ ἄλλου, ἀπό τίς ἐπωνυμίες τῶν συνδικάτων ὡς πρός τά ὁποῖα δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ μόνον τά ἐγκριτικά διατάγματα, προκύπτει ὅτι μεταξύ τῶν συνδικάτων αὐτῶν πανελλήνια ἦσαν τουλάχιστον ἐκεῖνα πού εἶχαν τίς ἑξῆς τοπωνυμίες: Ἑλληνικός πολυτεχνικός σύλλογος 1902 καί 1906, Ἑλληνικός ἐκπαιδευτικός σύλλογος 1904, Ἕνωσις Ἑλλήνων γυμναστῶν 1904, Σύνδεσμος Ἑλλήνων φωτογράφων 1904, Σύνδεσμος Ἑλλήνων ξεναγῶν 1905, Σύλλογος ὑπαλλήλων τῶν σιδηροδρόμων τῆς Ἑλλάδος 1905 καί 1909, Σύλλογος Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν 1906, Ἑλληνική καλλιτεχνική ἕνωσις 1906, Σύνδεσμος ἀλληλοβοηθείας Ἑλλήνων ἠθοποιῶν 1906, Σύνδεσμος μηχανικῶν Μετσοβείου Πολυτεχνείου 1906, Μετοχικόν ταμεῖον τῶν ἐμποροϋπαλλήλων τῆς Ἑλλάδος 1906, Ἑλληνικός μηχανουργικός σύνδεσμος 1908, Πανελλήνιος

Βιβλιοθήκη Κέντρου Μελετών

ἕνωσις μηχανικῶν ἐμπορικῶν ἀτμοπλοίων 1908, Σύλλογος Ἑλλήνων βιομηχάνων καί βιοτεχνῶν 1909, Σύνδεσμος διπλωματούχων τῆς Δημοσίας Ἐμπορικῆς Σχολῆς Πατρῶν 1909, Ἑταιρία Ἑλλήνων θεατρικῶν συγγραφέων 1909. Τά παραπάνω συνδικάτα εἶχαν τήν ἕδρα τους στήν Ἀθήνα, ἐκτός ἀπό τόν μηχανουργικό σύνδεσμο καί τήν ἕνωση μηχανικῶν ἐμπορικῶν ἀτμοπλοίων πού ἕδρευαν στόν Πειραιᾶ καί ἀπό τόν σύνδεσμο τῶν διπλωματούχων τῆς ἐμπορικῆς σχολῆς Πατρῶν πού ἕδρευε στήν Πάτρα.

III. Τοπικά συνδικάτα

1. Ἀθήνα καί Πειραιᾶς

α) Συνδικάτα, τά ὁποῖα ἕδρευαν στήν Ἀθήνα ἤ στόν Πειραιᾶ καί γιά τά ὁποῖα δέν προκύπτει ἀπό τά ἀντίστοιχα καταστατικά ἤ διατάγματα ἄν δέχονταν ὡς μέλη τους ἐπαγγελματίες μόνον τῆς Ἀθήνας ἤ τοῦ Πειραιᾶ ἤ γενικά ὅλης τῆς χώρας. Τέτοια ἦσαν τά συνδικάτα τά ὁποῖα ἕδρευαν στήν Ἀθήνα καί τά ὁποῖα εἶχαν ἱδρύσει οἱ ἑξῆς 12 κατηγορίες ἐπαγγελματικῶν: οἱ ὑποδηματοποιοί 1880, οἱ ζωγράφοι κλπ (Ἑταιρία τοῦ λαοῦ) 1883, οἱ ἀργυροχρυσοχόοι 1888, 1892 καί 1895, οἱ ξυλουργοί 1888 καί 1895, οἱ ἀρτοποιοί 1889, οἱ τυπογράφοι καί βιβλιοδέτες 1892, οἱ πεδιλοσαγματοποιοί 1894, οἱ τυπογράφοι 1896, οἱ μουσικοί 1900, οἱ συντάκτες περιοδικῶν 1902 καί οἱ ταμειακοί 1906. Ἐπίσης, τέτοια ἦσαν τά συνδικάτα τά ὁποῖα ἕδρευαν στόν Πειραιᾶ καί τά ὁποῖα εἶχαν ἱδρύσει οἱ ἑξῆς 10 κατηγορίες ἐπαγγελματιῶν: οἱ θερμαστές καί οἱ ἀνθρακεῖς 1897 καί 1902, οἱ σιδηροχύτες 1898 καί 1902, οἱ μηχανοτορνευτές 1899 καί 1904, οἱ ἀτμομηχανουργοί 1901, οἱ ἀτμολεβητοποιοί 1902, οἱ τορνευτές 1904, οἱ ναυτικοί 1905, οἱ ἀτμομηχανικοί 1906 καί οἱ μηχανουργοί, ἐφαρμοστές καί καμινευτές 1907.

β) Συνδικάτα τά περισσότερα ἀπό τά ὁποῖα ἕδρευαν στήν Ἀθήνα καί τῶν ὁποίων τά μέλη ἀσκοῦσαν τό ἐπάγγελμά τους στήν Ἀθήνα ἤ/καί στόν Πειραιᾶ. Πρόκειται γιά τά συνδικάτα πού εἶχαν ἱδρύσει οἱ ἑξῆς 33 κατηγορίες ἐπαγγελματιῶν: κουρεῖς 1883, 1890 καί 1909, ζαχαροπλάστες 1888, 1890, 1901, ξυλέμποροι 1888, λαχανοπωροπῶλες 1889 καί 1909, γαλακτοπῶλες 1889, 1892 καί 1901, καπνέμποροι 1890 καί 1899, μεσίτες 1890, φανοποιοί 1890 καί 1907, ἰχθυοπῶλες 1890, τεχνίτες κουρεῖς 1894, βυρσοδέψες 1894, 1895, 1905 καί 1910, μεταξουργοί 1894, μαγειροϋπάλλη-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

λοι 1895, 1902, 1907, ξενοδόχοι 1895, ὑπαλληλοκαφεπῶλες 1895 καί 1903, πιλοποιοί 1895, 1898 καί 1908, καθεκλοποιοί 1899, βαρελοποιοί 1899, ἁμαξοκαρραγωγεῖς 1899, κονιακοποιοί 1901, ἐπιπλοποικιλτές 1902 καί 1910, σιγαροποιοί καί καπνοκόπτες 1902 καί 1907, λιθογράφοι 1904, καταστηματάρχες ὑποδηματοποιοί 1904, τεχνίτες ὑποδηματοποιοί 1904, ἐπιπλοποιοί 1905, μακαρονοποιοί 1905, κιβωτοποιοί 1906, ὑπάλληλοι ὑαλοπωλῶν καί ὑαλουργῶν 1906, ξυλουργοί 1907, ἐργατοτεχνίτες φωτιστικῶν εἰδῶν 1908, ἐφαπλωματοποιοί 1909, μικρέμποροι 1911.

γ) Συνδικάτα πού ἔδρευαν στήν Ἀθήνα καί τά μέλη τους ἀσκοῦσαν τό ἐπάγγελμά τους μόνον στήν Ἀθήνα. Τέτοια ἦσαν ἐκεῖνα πού εἶχαν ἱδρύσει οἱ ἑξῆς 25 κατηγορίες ἐπαγγελματιῶν: ἔμποροι καί βιομήχανοι 1882, οἰνοπαντοπῶλες 1887, 1897 καί 1902, ἐλαιοχρωματιστές 1889, δημοσιογράφοι 1889, 1896 καί 1904, ἐμποροϋπάλληλοι 1889, 1891, 1901, 1906 καί 1909, κρεοπῶλες 1890, 1895, 1900, 1902, 1905 καί 1908, λεπτουργοί 1891 καί 1892, βιβλιοδέτες 1891, 1901 καί 1902, κονιαστές 1892, 1894 καί 1895, σανδαλοποιοί 1893, 1900 καί 1910, ἀρτοποιοί 1893, 1902 καί 1906, σιδηρουργοί 1895 καί 1905, ἀρβυλοποιοί 1896, συντεχνίες (σύνδεσμος) 1896, οἰνοπῶλες 1897 καί 1899, καρραγωγεῖς 1900, ἀντικριστές τοῦ χρηματιστηρίου 1900, τυπογράφοι 1901 καί 1905, τυπογράφοι ἐργάτες 1901 καί 1905, ἔμποροι 1902 καί 1907, ἐμπορορράπτες 1904, ἐργάτιδες τοῦ ἐργαστηρίου ἀπόρων γυναικῶν 1907, ὑπηρετοπαντοπῶλες 1908, βιομήχανοι 1909, παντοπῶλες 1910.

δ) Συνδικάτα πού ἔδρευαν στόν Πειραιᾶ καί τά μέλη τους ἀσκοῦσαν τό ἐπάγγελμά τους μόνον στόν Πειραιᾶ. Πρόκειται γιά τά συνδικάτα πού εἶχαν ἱδρύσει οἱ ἑξῆς 123 κατηγορίες ἐπαγγελματιῶν: ὑποδηματοποιοί 1889 καί 1895, ἐμποροϋπάλληλοι 1889, 1899 καί 1909, ξυλουργοί 1895, ἐργάτες λιμένος 1896, ἀρτοποιοί 1899 καί 1909, ἔμποροι 1900, τελωνειακοί κομιστές 1900, ἐμπορορραπτοεργάτες 1900, φανοποιοί 1905, ἔμποροι καί βιομήχανοι 1907, ναυπηγοξυλουργοί 1908, σιτεργάτες 1912.

2. Λοιπή Στερεά Ἑλλάδα

Λαύριο: Μηχανουργοί 1894, ὑποδηματοποιοί 1899, μεταλλουργοί 1900, οἰκοδόμοι 1900, ἔμποροι 1900, ἐργάτες 1911.

Χαλκίδα: Σιδηρουργοί 1892 καί 1904, πνευματοποιοί 1898,

Δημόσια Βιβλιοθήκη Κοντού

ἔμποροι 1901, ξυλουργοί 1904, κουρεῖς 1906, λεμβοῦχοι 1908 καί 1910, οἰκοδόμοι 1912, ὀπωροπῶλες 1912.

Λαμία: Ξυλουργοί καί οἰκοδόμοι 1900, τεχνίτες 1900, 1905 καί 1910, λειτουργοί μέσης ἐκπαιδεύσεως Φθιώτιδος 1908, ἔμποροι 1909.

Μεσολόγγι: Τεχνίτες 1911, ἐργάτες θαλάσσης 1912, ἔμποροι καί βιομήχανοι 1912.

Ἄλλα οἰκιστικά κέντρα. Ἄμφισσα: Βυρσοδέψες 1896, ὑποδηματοποιοί 1906. Γαλαξείδι: ναυτικοί 1891, οἰνοπαντοπῶλες 1909. Λειβαδιά: ἐργάτες 1894, ἔμποροι 1899. Θήβα: ἐργάτες 1901 καί 1904. Μέγαρα: ἔμποροι 1902. Ἰτέα: βαρελοποιοί 1911. Παρνασσίδα: δημοδιδάσκαλοι 1909. Δαδί (Ἀμφίκλεια): ἔμποροι 1901 καί 1907. Κεφαλόβρυσο (Θέρμο): ἔμποροι 1901. Καρπενῆσι: ἔμποροι 1907. Στυλίδα: ἐργάτες 1907. Ξηροχῶρι (Ἱστιαία): πεδιλοποιοί 1906. Λίμνη Εὐβοίας: ἔμποροι 1908. Κύμη: ἐργάτες 1883 καί 1904.

3. Θεσσαλία

Βόλος: Ἐργάτες 1891, ἐμποροϋπάλληλοι 1895, ἔμποροι 1897, ξυλουργοί καί λειτουργοί 1900, ἀσβεστοχρίστες 1900, ὀπωροπῶλες 1900, παντοπῶλες 1901, ἰχθυοπῶλες καί ἁλιεῖς 1901, καπνεργάτες 1901, ἐλαιοχρωματιστές 1901, τυπογράφοι, λιθογράφοι καί βιβλιοδέτες 1901, ξενοδόχοι, κρεοπῶλες καί ἀρτοποιοί 1901 καί 1908, ράπτες 1902 καί 1904, οἰνοπαντοπῶλες 1906, ἁμαξηλάτες 1906, κουρεῖς 1907, δημοδιδάσκαλοι Μαγνησίας 1907, ἀρτοποιοί 1909, ἀλευροεργάτες καί μακαρονοποιοί Μαγνησίας 1909, μηχανοσιδηρουργοί 1909, λειτουργοί μέσης ἐκπαιδεύσεως Μαγνησίας 1909.

Λάρισα: Ἔμποροι, γεωργοί καί βιομήχανοι 1899, ὑποδηματοποιοί 1900, σανδαλοποιοί 1901, κουρεῖς 1905, παντοπῶλες 1906, ὀπωροπῶλες 1907, τεχνίτες καί ἐργάτες 1907, ἔμποροι 1907, ἁμαξοκαρραγωγεῖς 1908, ράπτες 1908, καπνεργάτες 1911.

Τρίκαλα: Ἔμποροι 1901 καί 1903, ὑποδηματοποιοί 1902, πεδιλοποιοί 1902, κρεοπῶλες 1902, ἐμποροϋπάλληλοι 1904, ράπτες 1905,[156] κουρεῖς 1908, ἁμαξοκαρραγωγεῖς 1908, ἀρτοποιοί 1909.

---

156. Τό 1875 ἡ ἤδη ὑπάρχουσα στά Τρίκαλα συντεχνία τῶν ραπτῶν ἵδρυσε τήν

Καρδίτσα: Ἔμποροι 1903, κρεοπῶλες 1903, καπνεργάτες 1905, ὑποδηματοποιοί 1906, ἀρτοποιοί 1906, ἰδιωτικοί ὑπάλληλοι 1910.

Ἄλλα οἰκιστικά κέντρα. Τύρναβο: παντοπῶλες 1895. Καλαμπάκα: ἔμποροι καί βιοτέχνες 1907. Μουζάκι Γόμφων: ἔμποροι 1909.

4. Πελοπόννησος

Πάτρα: Ἔμποροι καί βιομήχανοι 1884 καί 1911, κουρεῖς 1890 καί 1898, ξυλουργοί 1890, ὑποδηματοποιοί 1894 καί 1906, ὑπάλληλοι 1894, ἰχθυοπῶλες 1894, ἔμποροι 1895, ράπτες 1895, τεχνίτες 1900 καί 1902, βιομήχανοι 1901, ὀπωροπῶλες 1902, δημοδιδάσκαλοι Ἀχαΐας 1903, ἔμποροι εἰσαγωγεῖς 1904, ἐργάτες λιμένος 1905, καρραγωγεῖς 1905 καί 1907, ἀρτοποιοί 1906, παντοπῶλες 1906, ἐργάτες ξηρᾶς 1908, ἰδιοκτῆτες φορτηγίδων καί ἐργάτες θαλάσσης 1909.

Πύργος: Ἐργάτες 1892, 1894 καί 1904, ἔμποροι 1901, ὑποδηματεργάτες 1904, δημοδιδάσκαλοι 1905, ἐμποροϋπάλληλοι 1909.

Καλαμάτα: Ἔμποροι 1891, ἔμποροι καί βιομήχανοι 1891, οἰκοδόμοι 1891, 1892, 1895, 1896, 1902, 1910, 1911 καί 1912, ὑποδηματοποιοί 1892, 1896 καί 1909, ἐργάτες 1893 καί 1895, ἐμποροϋπάλληλοι 1894 καί 1909, καπνεργάτες 1898, κουρεῖς 1899, 1901 καί 1907, ἀρτοποιοί 1901, ἁμαξηλάτες 1902, ράπτες 1904, καρραγωγεῖς 1905, δημοδιδάσκαλοι Μεσσηνίας 1905, σανδαλοποιοί 1911.

Τρίπολη: Ἔμποροι καί βιομήχανοι 1895, οἰκοδόμοι 1896, δημοδιδάσκαλοι 1897, σανδαλοποιοί 1904, βυρσοδέψες 1906, σιδηρουργοί 1908, δημοδιδάσκαλοι Ἀρκαδίας 1909, ἐμποροϋπάλληλοι 1910, ράπτες 1911, ὑποδηματοποιοί 1911, κρεοπῶλες 1911.

Ναύπλιο: Ὑποδηματοποιοί 1894, σανδαλοποιοί 1894, οἰνοπαντοπῶλες 1895, οἰκοδόμοι 1895, γεωργοί καί βιομήχανοι 1900, κουρεῖς 1906, καφεπῶλες 1910.

«Ἀδελφότητα τοῦ ἐλέους ἐν Τρίκκῃ», τήν ὁποία ἀποτελοῦσαν κάτοικοι τῶν Τρικάλων καί ἡ ὁποία μπορεῖ νά χαρακτηρισθεῖ ὡς ἐρανική ἐπιτροπή, διότι εἶχε ὡς σκοπό τήν συγκέντρωση χρημάτων μέ εἰσφορές τῶν μελῶν καί μέ ἐράνους γιά τήν «περίθαλψη τῶν ἀπόρων καί ὑπανδρείαν τῶν ὀρφανῶν κορασίων». Μολονότι εἶχε ἱδρυθεῖ ἐπί τουρκοκρατίας, τό καταστατικό της ἐγκρίθηκε μέ διάταγμα καί δημοσιεύθηκε στήν ΕτΚ τοῦ 1885 σ. 337.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Καν

Ἄργος: Ἔμποροι καί βιομήχανοι 1894, κουρεῖς 1899, γεωργοί καί βιομήχανοι 1900.

Ἄλλα οἰκιστικά κέντρα. Κόρινθος: ἐργάτες 1895 καί 1909, ἔμποροι 1909. Αἴγιο: ἐργάτες 1894, 1906 καί 1908, ἔμποροι 1904 καί 1912. Μαζέικα: ἐργάτες 1891. Λεχαινά: ἔμποροι 1909. Ἀμαλιάδα: ἔμποροι 1909. Ἀγουλινίτσα: ἐργάτες 1909. Κυπαρισσία: ἐργάτες 1901, ἔμποροι 1908, δημοδιδάσκαλοι Τριφυλίας 1909. Φιλιατρά: ἐργάτες 1911. Γαργαλιάνοι: ἐργάτες 1911. Πύλος: ἔμποροι 1906. Μεσσήνη: ἔμποροι 1901, σανδαλοποιοί 1911. Μεγαλόπολη: ἔμποροι 1899. Σπάρτη: ἔμποροι 1908. Γύθειο: ἔμποροι 1899, 1900, 1903 καί 1907. Κρανίδι: οἰνοπῶλες 1900.

5. Νησιά

Κέρκυρα: Ἐργάτες 1889, 1895, 1898 καί 1905, ἐργάτες Ἰστωνιαίων 1899, ἐπαγγελματίες καλλιτεχνικῆς βιοτεχνίας 1900, καπνεργάτες 1901, ἁμαξηλάτες 1901, κουρεῖς 1901, χρυσοχόοι 1902, ἔμποροι 1903, ὑποδηματοποιοί 1906.

Κεφαλλονιά: Ἐργάτες Ἀργοστολίου 1894 καί 1904, ἐργάτες Ληξουρίου 1895 καί 1896, δημοδιδάσκαλοι 1908 καί 1909.

Ζάκυνθος: Ξυλουργοί 1892, οἰκοδόμοι 1892, ράπτες 1892, κουρεῖς 1892, 1905 καί 1908, ἐργάτες 1894, βαρελοποιοί 1897 καί 1908, ἐργολάβοι 1903, ὑποδηματοποιοί 1906, δημοδιδάσκαλοι 1907.

Σῦρος: Ἐμποροϋπάλληλοι 1890, 1892 καί 1894, κουρεῖς 1891, ἐργάτες 1894 καί 1909, ἔμποροι 1895, ὑποδηματοποιοί 1896, καφεπῶλες 1903, ἀρτεργάτες 1907 καί 1908.

Ἄλλα νησιά. Λευκάδα: Ἐργάτες 1893, 1902 καί 1907, ἀρτοποιοί 1911. Ἰθάκη: ἐργάτες 1911. Σαλαμίνα: ἐργάτες 1899. Θήρα: δημοδιδάσκαλοι 1902. Ἴος: βαρελοποιοί 1896. Νάξος: σμυριδωρύχοι 1898 καί 1912, δημοδιδάσκαλοι 1909. Ἄνδρος: ἔμποροι 1886 καί 1897. Σκόπελος: ἐργάτες 1912.

§19. Ἐπιχειρησιακά συνδικάτα

Μεταξύ τῶν συνδικάτων στά ὁποῖα ἀφοροῦν τά ἐξεταζόμενα 170 καταστατικά, περιλαμβάνονται τά ἀκόλουθα τρία, τά ὁποῖα μποροῦν νά χαρακτηρισθοῦν ὡς ἐπιχειρησιακά, διότι σέ καθένα

Βιβλιοθήκη Κέντρου Μελετών

ἀπό αὐτά μετεῖχαν μόνο ὅσοι ἐργάζονταν σέ ὁρισμένη ἐπιχείρηση.

α) Ἡ Ἑταιρία «Ἀλληλοβοήθεια», ἡ ὁποία εἶχε τήν ἕδρα της στό Λαύριο καί στήν ὁποία μποροῦσαν νά μετέχουν μόνον οἱ τεχνίτες τοῦ μεταλλουργείου τῆς Γαλλικῆς ἑταιρίας τῶν μεταλλείων Λαυρίου (1894, Κ11).

β) Ὁ Σύνδεσμος τῶν ἐν Ἀμφίσσῃ καί ἐν Ἰτέᾳ βυρσοδεψῶν, ὁ ὁποῖος εἶχε ὡς ἕδρα τήν Ἄμφισσα καί στόν ὁποῖο μποροῦσαν νά μετέχουν μόνον οἱ καταστηματάρχες καί οἱ ἄλλοι ἀνεξάρτητοι ἐπαγγελματίες πού ἐργάζονταν αὐτοπροσώπως ὡς βυρσοδέψες «ἐν τῷ κοινῷ ἐργαστηρίῳ τῆς Χάρμαινας», καθώς καί οἱ μισθωτοί (1896, Κ14).

γ) Ἡ ἐν Ἀπειράνθῳ τῆς Νάξου Ἀδελφότης τῶν σμυριδωρυκτῶν (1898, Κ60) πού ἐπανιδρύθηκε ἀργότερα μέ τήν ἐπωνυμία Σύλλογος τῶν σμυριδωρυκτῶν τοῦ ὅρμου Μουτσούνης τῆς Νάξου (1912, Κ61). Δεδομένου ὅτι, σύμφωνα μέ τό ἀρχικό καταστατικό, οἱ σμυριδωρύκτες αὐτοί τελοῦσαν ὑπό τήν ἐποπτεία ἑνός διευθυντοῦ, μποροῦμε νά συμπεράνουμε ὅτι τά σμυριδωρυχεῖα τῆς Νάξου ἀποτελοῦσαν ἐνιαία ἐπιχείρηση. Τοῦτο ἐνισχύεται καί ἀπό ἄλλες πληροφορίες πού ἀναφέρουν ὅτι οἱ σμυριδωρύκτες τῆς Νάξου τελοῦσαν ὑπό τήν διεύθυνση τοῦ Δημοσίου καί ὑποδηλώνουν συνεπῶς ὅτι ἡ ἐπιχείρηση ἀνῆκε στό Δημόσιο.[157]

Ἐξ ἄλλου, ἀπό τά συνδικάτα πού μᾶς εἶναι γνωστά μόνον ἀπό τά σχετικά ἐγκριτικά διατάγματα, μποροῦν νά χαρακτηρισθοῦν ὡς ἐπιχειρησιακά τά ἀκόλουθα δύο, τῶν ὁποίων ἡ ἐπωνυμία ὑποδηλώνει σαφῶς τόν χαρακτήρα τους αὐτόν: α) ἡ ἐν Λαυρίῳ Ἑταιρία τῶν ἐργατῶν τῶν μεταλλοπλυσίων τῆς Γαλλικῆς ἑταιρίας τῶν μεταλλείων Λαυρίου (ΕτΚ 1900 σ. 51) καί β) τό Ταμεῖον τῶν ἐργατίδων τοῦ ἐργαστηρίου ἀπόρων γυναικῶν Ἀθηνῶν (ΕτΚ 1907 σ. 905).

§20. Δευτεροβάθμια συνδικάτα

1. Σύμφωνα μέ τό τότε ἐπίσημο δίκαιο, ὅπως εἴδαμε στήν §5 ὑπό ΙΙα, τά νομικά πρόσωπα (ἑταιρίες, σωματεῖα κλπ) δέν μποροῦ-

---

157. Βλ. ὑποσημ. 155.

σαν νά γίνουν μέλη σωματείου, ή δέ ἕνωση σωματείων δέν ἦταν νοητή καί πάντως δέν εἶχε νομική προσωπικότητα.

Κατά πόσο ἐπηρέασε ἡ ἀντίληψη αὐτή τήν συνδικαλιστική πρακτική, δέν εἶναι δυνατόν ἀκόμη νά διαπιστωθεῖ, διότι οἱ σχετικές πληροφορίες τῶν χρησιμοποιουμένων διαγνωστικῶν πηγῶν εἶναι λίγες καί κατά τό πλεῖστον ἀσαφεῖς.

Πάντως, ἀπό τά καταστατικά πού ἀναφέρονται στό ζήτημα ἄν οἱ ἑταιρίες μποροῦν νά εἶναι μέλη τῶν σωματείων, τά περισσότερα ὁρίζουν ὅτι δέν μποροῦν νά μετέχουν σ' αὐτά οἱ ἑταιρίες, ἀλλά ὅλοι οἱ ἑταῖροι ἤ ἕνας ἀπό αὐτούς (Κ25, 58, 86 κλπ), καί μόνον λίγα ὁρίζουν ὅτι μποροῦν νά εἶναι μέλη τους καί οἱ ἑταιρίες (Κ84, 87). Τά καταστατικά αὐτά ἀφοροῦν σέ σωματεῖα ἐπιχειρηματιῶν ἤ μικτά.

Ἐξ ἄλλου, μέ τή συνδικαλιστική πρακτική εἶχαν διαμορφωθεῖ δύο μορφές ὁμαδοποιήσεις τῶν ἐπαγγελματιῶν πού εἶχαν ὡς πυρήνα τό ἐπαγγελματικό σωματεῖο: τά τμήματα τοῦ ἐπαγγελματικοῦ σωματείου καί ἡ ἕνωση ἐπαγγελματικῶν σωματείων, πού ἐξετάζονται ἀκολούθως.

2. Ἀπό ὁρισμένα καταστατικά, προκύπτει ὅτι τά μέλη τῶν ἀντιστοίχων ἐπαγγελματικῶν σωματείων ἦσαν ὀργανωμένα κατά τμήματα, στό καθένα ἀπό τά ὁποῖα ὑπάγονταν τά μέλη πού ἐργάζονταν σέ ὁρισμένη ἐπιχείρηση ἤ πού ἀσκοῦσαν ὁρισμένο ἐπάγγελμα. Ἐπικεφαλῆς κάθε τμήματος ἦταν ἕνα μέλος του, τό ὁποῖο καί ἀντιπροσώπευε τό τμῆμα στό Διοικ. Συμβούλιο τοῦ σωματείου. Σέ μερικά καταστατικά, τά ἐν λόγω τμήματα ἀναφέρονται ὡς «συντεχνίες». Αὐτό ὅμως δέν σημαίνει ὅτι τά τμήματα αὐτά ἀποτελοῦσαν αὐτοτελῆ σωματεῖα, διότι τά μέλη τους συνδέονταν ἄμεσα μέ τήν συνολική ὀργάνωση (σωματεῖο). Στίς περιπτώσεις τῶν καταστατικῶν αὐτῶν, ὁ ὅρος συντεχνία εἶχε τήν ἔννοια τοῦ ἐπαγγέλματος ἤ τῶν ἐπαγγελματιῶν, ὅπως εἴδαμε στήν §15 ὑπό II δ.

Συγκεκριμένα, οἱ σιδηροχύτες ἑκάστου ἐργοστασίου τοῦ Πειραιᾶ μετεῖχαν στό Διοικ. Συμβούλιο τῆς ἀδελφότητάς τους μέ ἕναν ἀντιπρόσωπό τους, ἐνῶ στήν συνέλευσή της μετεῖχαν οἱ ἴδιοι (Κ4). Τό ἴδιο συνέβαινε καί μέ τούς ἐργάτες τῶν ἀτμομύλων τοῦ Πειραιᾶ καί τῶν ἄλλων περιοχῶν τῆς χώρας (Κ49).[158] Ἐπίσης,

158. Διαφορετική ἦταν ἡ περίπτωση τοῦ Μετοχικοῦ ταμείου τῶν μηχανουργῶν

στό δωδεκαμελές Διοικ. Συμβούλιο τοῦ Λαϊκοῦ συνδέσμου τῆ
Κορίνθου, μετεῖχαν οἱ ἀντιπρόσωποι ἰσαρίθμων ὁμάδων μελῶ
του, ἡ καθε μία ἀπό τίς ὁποῖες εἶχε δέκα τουλάχιστον μέλη πο
ἀσκοῦσαν τό ἴδιο ἐπάγγελμα (Κ170). Τό ἴδιο περίπου συνέβαιν
καί μέ τόν Σύλλογο ἐργατῶν τοῦ Αἰγίου (Κ154).

3. Ἀπό τό καταστατικό τοῦ Συνδέσμου τῶν συντεχνιῶ
Ἀθηνῶν, ὁ ὁποῖος ἱδρύθηκε τό 1891 καί ἐπανιδρύθηκε τό 189
(Κ167), προκύπτει ὅτι μέλη του μποροῦσαν νά γίνουν οἱ ἑκάστοτ
πρόεδροι τῶν Διοικ. Συμβουλίων τῶν συντεχνιῶν τῆς Ἀθήνας ἄ
ἦσαν καταστηματάρχες καί ἀσκοῦσαν τό ἐπάγγελμα πού ἀσκοῦ
σαν καί τά μέλη τῆς συντεχνίας τους.[159] Ἐπειδή τό καταστατικ
τοῦ συνδέσμου αὐτοῦ δέν ὁρίζει ὅτι οἱ πρόεδροι μετέχουν σ' αὐ
τόν ὡς ἀντιπρόσωποι τῶν συντεχνιῶν τους, πρέπει νά δεχθοῦμ
ὅτι ἡ ὀργάνωση αὐτή τυπικά δέν ἀποτελοῦσε ἕνωση σωματείων
ἀλλά σωματεῖο πού εἶχε ὡς μέλη του τούς προαναφερθέντες προέ
δρους. Ἡ παράλειψη ὅμως αὐτή τοῦ καταστατικοῦ μᾶλλον δέ
ἦταν σκόπιμη, δεδομένου ὅτι τά καταστατικά μερικῶν ἐπαγγελμα
τικῶν σωματείων τῆς Ἀθήνας ὁρίζουν ὅτι τά σωματεῖα αὐτά θ
ἀντιπροσωπεύονται στόν παραπάνω σύνδεσμο ἀπό τόν πρόεδρ
τους.[160] Τό πιθανότερο, λοιπόν, εἶναι ὅτι ἡ ὀργάνωση αὐτή ἀποτε
λοῦσε οὐσιαστικά καί τυπικά ἕνωση σωματείων (δευτεροβάθμι

(Κ 9), στό Διοικ. Συμβούλιο τοῦ ὁποίου ἡ πλειοψηφία τῶν μελῶν δέν ἐπιτρεπόται
νά ἀνήκει στούς μηχανουργούς τοῦ ἴδιου ἐργοστασίου.

159. Ὁ *Δ. Ζῶτος* (ὅ.π., σ. 27), ἀναφερόμενος στήν ὀργάνωση αὐτή, γράφε
ἀνακριβῶς ὅτι ἄρχισε τήν δράση της τό 1905, ὅτι μετεῖχαν σ' αὐτήν καί συνδικάτ
τοῦ Πειραιᾶ καί ὅτι εἶχε 50 περίπου μέλη, ἐνῶ τό καταστατικό της, καθώς καί τ
ψήφισμά της τῆς 3.12.1908 πού παραθέτει ὁ ἴδιος κάμουν λόγο γιά 27 μέλη. Ἀκο
λούθως, γράφει ὅτι τά μετέχοντα σωματεῖα εἶχαν περίπου 30.000 μέλη καί παραθέ
τει σημαντικές πληροφορίες γιά τόν ρόλο τοῦ Συνδέσμου στό κίνημα τοῦ 1909, ο
ὁποῖες προέρχονται κατά τό πλεῖστον ἀπό τό βιβλίο τοῦ *Α. Θεοδωρίδη*, Ἡ
ἐπανάστασις τοῦ 1909 καί τό ἔργον της, Ἀθῆναι 1911. Ἐν συνεχείᾳ ἀναφέρετα
στήν ἀνασύσταση τοῦ Συνδέσμου κατά τό 1916 καί στήν μετατροπή του σέ «Ἕνω
σιν τῶν συντεχνιῶν καί σωματείων ἐργοδοτῶν τῆς Ἑλλάδος» τό 1919 καί σέ «Συ
νομοσπονδίαν τῶν ἐπαγγελματιῶν τῆς Ἑλλάδος» τό 1920.

160. Ἔτσι, τό κατασταστικό τοῦ ἐν Ἀθήναις Συνδέσμου τῶν παντοπωλῶν
(1910, Κ 64) ὁρίζει ὅτι ὁ πρόεδρος τοῦ Διοικ. Συμβουλίου «ἐκπροσωπεῖ τόν Σύνδε
σμον πρό πάσης διοικητικῆς καί δικαστικῆς ἀρχῆς καί πρό τοῦ Συνδέσμου τῶν
Συντεχνιῶν Ἀθηνῶν».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

συνδικάτο), κατά παράβαση τοῦ τότε ἐπισήμου δικαίου.[161]

Μετά ἀπό λίγα χρόνια, ἱδρύθηκαν μερικές παρόμοιες ὀργανώσεις μέ τήν σύμπραξη τῶν διοικήσεων ὁρισμένων ἐπαγγελματικῶν σωματείων, χωρίς νά ζητηθεῖ σχετική κυβερνητική ἄδεια. Οἱ ὀργανώσεις αὐτές ἀποτελοῦσαν μέν οὐσιαστικά ἑνώσεις σωματείων (δευτεροβάθμια συνδικάτα), δέν εἶναι ὅμως βέβαιο ἄν εἶχαν καί τυπικά τόν ἴδιο χαρακτήρα, ἐπειδή δέν εἶναι ἀκόμη γνωστό ἄν τά μέλη τῶν διοικήσεων τῶν σωματείων μετεῖχαν σ' αὐτές ὡς ἀντιπρόσωποι τῶν σωματείων ἤ ὡς συνδικαλιστικά στελέχη. Τέτοιες βιομηχανίες ἦσαν: ἡ Ἑλληνική Ἐργατική Ἕνωσις Πατρῶν (1906),[162] τό Ἐργατικόν Κέντρον Ἀθηνῶν (1910),[163] τό Ἐργατικόν Κέντρον Πειραιῶς (1911)[164] καί ἡ Πανελλήνιος Ἐργατική Ὁμοσπονδία (1911).[165]

Περισσότερες ἀμφιβολίες γιά τόν χαρακτήρα τους ὡς δευτεροβαθμίων συνδικάτων γεννῶνται ὡς πρός μερικές ἄλλες ὀργανώσεις, ὅπως τό Ἐργατικόν Κέντρον Βόλου (1908) καί τό Ἐργατικόν Κέντρον Λαρίσης (1910).[166] Οἱ ὀργανώσεις αὐτές εἶχαν ἱδρυθεῖ χωρίς κυβερνητική ἄδεια, μέ τήν σύμπραξη τῶν διοικήσεων διαφόρων ἐπαγγελματικῶν σωματείων, πιθανῶς δέ καί μέ τήν συμμετοχή διαφόρων ἄλλων «ἐργατῶν», καί συνεπῶς εἶναι πιθανόν νά μήν ἦσαν δευτεροβάθμιες ἀλλά κοινά πολυεπαγγελματικά σωματεῖα (πρωτοβάθμια συνδικάτα).

---

161. Δευτεροβάθμια ὀργάνωση ἦταν καί ὁ Σύνδεσμος τῶν ἑλληνικῶν ἀθλητικῶν καί γυμναστικῶν συλλόγων (ΕτΚ 1897 σ. 85).

162. *Ἑλληνική Ἐργατική Ἕνωσις Πατρῶν.* Τό ἐργατικόν πρόβλημα καί αἱ προτάσεις εἰς τήν Βουλήν τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐν Πάτραις Ἑλληνικῆς ἐργατικῆς ἑνώσεως, 1908.

163. Βλ. *Σ. Θεοδωρόπουλο,* Ἐργατική κατεύθυνσις, 1911 καί *Κορδάτο,* ὅ.π., σ. 177 ἐπ.

164. Βλ. *Ἐργατικόν Κέντρον Πειραιῶς,* ὅ.π.

165. Βλ. *Κορδάτο,* ὅ.π., σ. 179 ἐπ.

166. Βλ. *Κορδάτο,* ὅ.π., σ. 135-148, ὁ ὁποῖος ὅμως δέν παραθέτει στοιχεῖα πού νά ἀποδεικνύουν ὅτι τά συνδικάτα αὐτά ἦσαν δευτεροβάθμια καί ὄχι πρωτοβάθμια. Ἐπίσης, στή σ. 56 ἀναφέρει ὅτι ἡ Ἐργατική ἀδελφότης Κερκύρας ἦταν «ἕνωση ἐργατικῶν σωματείων», ἐνῶ ἀπό τό καταστατικό της (Κ 148) προκύπτει ὅτι ἦταν πρωτοβάθμιο συνδικάτο (σωματεῖο). Ἀπό στοιχεῖα που παραθέτει ἡ *Ν. Κολιοῦ* (ὅ.π., σ. 116 ἐπ.), προκύπτει ὅτι τό Ἐργατικό Κέντρο Βόλου μᾶλλον δέν ἦταν δευτεροβάθμιο συνδικάτο.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντος

Κεφάλαιο Πέμπτο
ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΝΔΙΚΑΤΩΝ

§21. Ἡ συνδικαλιστική ἐλευθερία γενικά

1. Μετά ἀπό διάφορες ἱστορικές περιπέτειες, σήμερα ἡ συνδικαλιστική ἐλευθερία προστατεύεται στή χώρα μας καί ἀλλοῦ μέ συνταγματικές διατάξεις καί διεθνεῖς συμβάσεις, οἱ ὁποῖες ἔχουν περιορίσει σημαντικά τήν ἀναμιξη τῶν κρατικῶν καί ἰδίως τῶν κυβερνητικῶν ὀργάνων στήν ἵδρυση, στήν ὀργάνωση, στήν λειτουργία καί στήν διάλυση τῶν συνδικάτων.[167]

Εἰδικότερα, ἡ συνδικαλιστική ἐλευθερία προστατεύεται στή χώρα μας ἔναντι τῶν νομοθετικῶν, τῶν δικαστικῶν καί κυρίως ἔναντι τῶν κυβερνητικῶν ὀργάνων ὡς ἑξῆς.

α) Σύμφωνα μέ σχετικές ὑπερνομοθετικές διατάξεις (πού περιέχονται στό Σύνταγμα ἤ σέ διεθνεῖς συμβάσεις), ὁ μέν κοινός νομοθέτης ἐπιτρέπεται νά καθορίζει τίς προϋποθέσεις ἀσκήσεως τοῦ *δικαιώματος ἱδρύσεως συνδικάτων* χωρίς νά περιορίζει ἀδικαιολόγητα τό δικαίωμα αὐτό καί ἰδίως χωρίς νά θίγει τόν πυρήνα του, τά δέ δικαστήρια ἐπιτρέπεται νά ἐλέγχουν τήν τήρηση τῶν νομίμων αὐτῶν προϋποθέσεων (ἔλεγχος νομιμότητας) ἀλλ᾽ ὄχι καί τήν σκοπιμότητα τῆς ἱδρύσεως τῶν συνδικάτων (ἔλεγχος σκοπιμότητας), ἐνῶ ἡ κυβέρνηση ὑποχρεοῦται νά ἀπέχει ἀπό κάθε ἀνάμιξη στήν ἵδρυση συνδικάτων. Ἡ ἰσχύουσα νομοθεσία πού ἐξειδικεύει τίς παραπάνω διατάξεις εἶναι σύμφωνη μέ αὐτές, ὁρίζει δέ ὅτι ἡ

---

167. Βλ. *Ἰ. Κουκιάδη*, Συλλογικές ἐργασιακές σχέσεις..., σ. 225 ἐπ. καί τούς ἐκεῖ ἀναφερομένους συγγραφεῖς, καθώς καί *Ἀ. Σβῶλο*, Τό δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι..., σ. 53-63, 90-123.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

ἵδρυση ἁπλῶν συνδικαλιστικῶν ἑνώσεων δέν ὑπόκειται οὔτε σέ δικαστικό ἔλεγχο.[168]

β) Κατά τίς σχετικές ὑπερνομοθετικές διατάξεις, ὁ νόμος μπορεῖ νά ὁρίζει ὅτι *ἡ κτήση νομικῆς προσωπικότητας* εἶναι ὑποχρεωτική ἤ προαιρετική γιά τά συνδικάτα καί ὅτι συντελεῖται εἴτε αὐτοδικαίως μέ μόνη τήν συμβατική ἵδρυσή τους, εἴτε μέ τήν τήρηση ὁρισμένων διατυπώσεων πού ἐξυπηρετοῦν τήν δημοσιότητα τῆς ἱδρύσεώς τους, εἴτε μέ τήν ἀπονομή τῆς νομικῆς προσωπικότητας ἀπό τά δικαστήρια.[169] Κατά τήν ἰσχύουσα νομοθεσία, ἡ κτήση νομικῆς προσωπικότητας εἶναι ὑποχρεωτική μόνον γιά τά συνδικάτα πού θέλουν νά ἔχουν τήν μορφή σωματείου ἤ ἑνώσεως συνδικάτων, συντελεῖται δέ ὅταν ἐγγραφεῖ σέ εἰδικό βιβλίο τοῦ πρωτοδικείου ἡ δικαστική ἀπόφαση πού διαπιστώνει τήν νομιμότητα τῆς ἱδρύσεως τοῦ συνδικάτου.[170].

γ) Βάσει σχετικῶν ὑπερνομοθετικῶν διατάξεων, *ἡ ἐσωτερική ὀργάνωση καί λειτουργία τῶν συνδικάτων καί ἡ ἐξωτερική δραστηριότητά τους* ἐπιτρέπεται νά ρυθμίζονται νομοθετικά μέ περιορισμούς πού ἐπιβάλλονται ἀπό τίς δημοκρατικές ἀρχές καί ἀπό τό γενικότερο κοινωνικό συμφέρον, καθώς καί νά ἐλέγχονται ὡς πρός τήν νομιμότητά τους (ὄχι καί ὡς πρός τήν σκοπιμότητά τους) ἀπό τά δικαστήρια ἤ, σέ ὁρισμένες περιπτώσεις, ἀπό τήν κυβέρνηση.

---

168. Βλ. *Κουκιάδη*, ὅ.π. σ. 339-341, *Κρητικό*, ὅ.π., σ. 56 ἑπ., *Γ. Λεβέντη*, Συλλογική αὐτονομία καί κρατικός παρεμβατισμός στό ἐργατικό δίκαιο, Ἀθήνα-Κομοτηνή 1981, σ. 26-28.

169. Βλ. *Κουκιάδη*, ὅ.π., σ. 341-344. Τό ζήτημα τῆς κτήσεως νομικῆς προσωπικότητας ἀπασχόλησε τήν θεωρία ἀπό τήν ἐποχή τῶν γλωσσογράφων, Βλ. *Σβῶλο*, ὅ.π., σ. 230 ἑπ. Γιά τήν νομική προσωπικότητα γενικότερα, βλ. *Χ. Κεφάλα*, Τό δικαίωμα τῆς προσωπικότητας τῶν νομικῶν προσώπων ἰδιωτικοῦ δικαίου, Ἀθήνα 1981, ἰδίως σ. 77-82.

170. Βλ. *Γ. Λεβέντη*, Ἐργατική νομοθεσία, τ. Α΄, 1986, σ. 59-61 καί τήν ἐκεῖ ἀναφερομένη βιβλιογραφία. Ἄλλες εὐρωπαϊκές χῶρες ἔχουν καθιερώσει ἁπλούστερη διαδικασία γιά τήν κτήση νομικῆς προσωπικότητας. Στήν Ἰταλία, μολονότι τό Σύνταγμα ὁρίζει ὅτι ἡ νομική προσωπικότητα τῶν συνδικάτων ἀποκτᾶται μέ registrazione (καταχώρηση χάριν δημοσιότητας), δέν ἐπιβάλλονται τέτοιες διατυπώσεις, τά δέ ἐργατικά συνδικάτα ἔχουν τήν μορφή μή ἀναγνωρισμένου σωματείου. Βλ. G. Giugni, Diritto sindacale, Bari 1980, σ. 81 καί γιά τό παλαιότερο δίκαιο F. Manara, Enti colletivi e persone giuridiche, στό Rivista di Diritto Commerciale, 1928, σ. 363 ἑπ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

Κατά τήν ἰσχύουσα νομοθεσία, ἡ κυβέρνηση ὑποχρεοῦται νά διευκολύνει τήν λειτουργία τῶν συνδικάτων, δέν δικαιοῦται δέ νά τήν ἐλέγχει, ἀλλά μόνον νά ζητᾶ τήν διάλυση τῶν συνδικάτων ἀπό τά δικαστήρια λόγω παραβάσεως τοῦ νόμου ἤ τοῦ καταστατικοῦ.[171] Μέ εἰδικές διατάξεις ρυθμίζεται τό δικαίωμα τῆς ἀπεργίας, γιά τό ὁποῖο θά γίνει λόγος σέ ἑπόμενο κεφάλαιο.

δ) Σύμφωνα μέ σχετικές ὑπερνομοθετικές διατάξεις, *ἡ διάλυση τῶν συνδικάτων* λόγω παραβιάσεως τοῦ νόμου ἤ τοῦ καταστατικοῦ δέν ἐπιτρέπεται νά γίνεται ἀπό τά νομοθετικά ἤ τά κυβερνητικά ὄργανα, ἀλλά μόνον ἀπό τά δικαστήρια. Ἐπί πλέον, ὁ νόμος δέν ἐπιτρέπεται νά καθορίζει λόγους διαλύσεως τῶν συνδικάτων πού περιορίζουν ὑπέρμετρα τήν συνδικαλιστική ἐλευθρία. Ἡ ἰσχύουσα νομοθεσία ἔχει ρυθμίσει τά σχετικά μέ τήν διάλυση τῶν συνδικάτων ζητήματα σύμφωνα μέ τίς προαναφερθεῖσες ὑπερνομοθετικές διατάξεις.[172]

2. Ἡ συνδικαλιστική ἐλευθερία κατοχυρώθηκε συνταγματικά, μέ περιεχόμενο παρόμοιο πρός τό σημερινό, πρῶτα στό Βέλγιο τό 1831 καί ἔπειτα στή Γαλλία καί στή Γερμανία τό 1848, στή Δανία τό 1849, στήν Πρωσσία τό 1850 κλπ. Ἡ εἰδικότερη νομοθετική ρύθμισή της, στήν μέν Γερμανία ἔγινε τό 1869 καί πληρέστερα τό 1897 καί τό 1903, στή δέ Γαλλία ἔγινε τό 1884 καί πληρέστερα τό 1901. Ὅπως ἔχει λεχθεῖ, «τά Συντάγματα τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος, πάρά πᾶσαν κατά καιρούς ἀντίδρασιν τοῦ δεσποτισμοῦ ἀρχίζουν, ὑπό τήν πίεσιν καί τῆς ἐνταθείσης διαδόσεως τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος, νά ἀναγνωρίζουν τό δικ. τοῦ συνεταιρίζεσθαι, ἡ δέ νομοθεσία, μετά κόπου μέν καί βραδέως, ἀλλά σταθερῶς ὠθεῖται

---

171. Βλ. *Κουκιάδη*, ὅ.π. σ. 376 ἐπ. Ὁ ν. 281/1914 ὅριζε σχετικά τά ἑξῆς: «Ἡ ἐποπτεία τῶν σωματείων ἀφορᾶ ἀποκλειστικῶς: α΄) τήν ἐφαρμογήν τῶν διατάξεων τοῦ νόμου τούτου, β΄) τήν τήρησιν τοῦ καταστατικοῦ αὐτῶν, καί γ΄) τόν ἔλεγχον τῆς ταμιακῆς διαχειρίσεως αὐτῶν. Ἡ ἐποπτεία τῶν σωματείων ἀνατίθεται, τῶν μέν ἐργατικῶν, εἴτε ἀλληλοβοηθητικῶν εἴτε ἐπαγγελματικῶν, εἰς τήν ἁρμοδίαν ἐπιθεώρησιν τῆς ἐργασίας, τῶν δέ λοιπῶν εἰς τάς οἰκείας νομαρχίας» (ἄρθρο 29). Ἐπί πλέον, προέβλεπε ποινές κατά τῶν διοικητικῶν ὀργάνων τῶν σωματείων γιά ὁρισμένες παραβάσεις του (ἄρθρα 39-42, πρβλ. *Α. Τούση*, Ἐργατικόν δίκαιον, τ.Β, Ἀθῆναι 1960, σ. 249-252).

172. Βλ. *Κουκιάδη*, ὅ.π., σ. 360 ἐπ. καί *Ντάσιο*, ὅ.π., σ. 537 ἐπ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντου

πρός τήν σταθεροποίησιν καί ρύθμισιν αὐτοῦ. Ἀπό τῶν ἀρχῶν τοῦ Κ΄ αἰῶνος τό δικ. τοῦ συνεταιρίζεσθαι ἔχει ἐγκαθιδρυθῆ εἰς τό Δημόσ. Δίκαιον τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, ἡ δέ χρησιμοποίησις αὐτοῦ καθίσταται πανταχοῦ ἔντονος».[173]

Τό ἑλληνικό Σύνταγμα τοῦ 1844, μολονότι εἶχε ὡς πρότυπο τό βελγικό Σύνταγμα τοῦ 1831, δέν ἀναφερόταν στήν συνδικαλιστική ἐλευθερία, ἀσφαλῶς ἐπειδή κατά τήν ἐποχή ἐκείνη καί τά ἄλλα εὐρωπαϊκά κράτη ὄχι μόνον δέν ἀναγνώριζαν τήν ἐλευθερία αὐτή, ἀλλά καί ἀντιμετώπιζαν μέ ποινικές κυρώσεις τήν συνδικαλιστική δραστηριότητα, ὅπως ἔκαμε ἄλλωστε καί ὁ ἑλληνικός Ποινικός Νόμος τοῦ 1834.[174] Ἐν συνεχείᾳ, τό ἑλληνικό κράτος, ἀκολουθώντας τό παράδειγμα τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, ὅρισε στό Σύνταγμα τοῦ 1864 ὅτι ἡ ἵδρυση τῶν «συνεταιρισμῶν» δέν ἐξαρτᾶται ἀπό κυβερνητική ἄδεια, ἐνῶ στό Σύνταγμα τοῦ 1911 ὅρισε ἐπί πλέον ὅτι ἡ διάλυση τῶν «συνεταιρισμῶν» λόγῳ παραβάσεως τῶν νόμων μπορεῖ νά γίνεται μόνον μέ δικαστική ἀπόφαση.

Παρά τούς συνταγματικούς αὐτούς ὁρισμούς, ὁ κοινός νομοθέτης δέν μετέβαλε μέχρι τῆς θεσπίσεως τοῦ ν. 281/1914 τήν ἤδη ἰσχύουσα νομοθεσία, ἡ ὁποία ἐπέτρεπε τόν προληπτικό καί τόν κατασταλτικό κυβερνητικό ἔλεγχο ἐπί τῶν σωματείων, ἐνῶ ἄφηνε σ' αὐτά εὐρύτατα περιθώρια νά ἐπιλέγουν τόν τρόπο ὀργανώσεώς τους. Στό ζήτημα ὅμως τοῦ προληπτικοῦ κυβερνητικοῦ ἐλέγχου, ἡ νομοθεσία αὐτή ἦταν ἀσαφής, ἡ δέ νομική ἐπιστήμη ἦταν διχασμένη μέχρι τῆς θεσπίσεως τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911, ὅπως θά δοῦμε παρακάτω.

Ἐξ ἄλλου, στήν συνδικαλιστική πρακτική, ἐφαρμόζονταν μέν κατά τό πλεῖστον οἱ σχετικές ἀτελεῖς ἐπίσημες διατάξεις, ἀλλά διαμορφώθηκαν καί ἀρκετοί ἐθιμικοί συνδικαλιστικοί κανόνες, οἱ ὁποῖοι συμπλήρωσαν τίς προαναφερθεῖσες ἐπίσημες διατάξεις,

---

173. *Α. Σβῶλος - Γ. Βλάχος*, Τό Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος, τ. Β΄, 1955, σ. 237-241, *L. Riva-Sanseverino*, Diritto sindacale, Torino 1982, μέρος πρῶτο, *Σ. Βουτυρᾶ*, ὅ.π., σ. 81 ἑπ. Ἡ νομοθετική ρύθμιση τῆς συνδικαλιστικῆς ἐλευθερίας ἔγινε στήν Δανία τό 1857, στό Βέλγιο τό 1866, στήν Αὐστρία τό 1870, στήν Ἰταλία τό 1890, βλ. *A. Cabrini*, La legislazione sociale (1859-1913), Roma 1913.

174. Βλ. *Σβῶλο*, ὅ.π., σ. 82, *Θ. Φλογαΐτη*, Ἐγχειρίδιον συνταγματικοῦ δικαίου, Ἀθῆναι 1879, σ. 324, *Ν. Παπαδούκα*, Ἱππόδαμος. Ἀρχαί τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου ἤ Τό ἑλληνικόν Σύνταγμα σχολιασμένον, Ἀθῆναι 1848, σ. 156.

Η Βιβλιοθήκη Κοντού

σέ ὁρισμένα ζητήματα μάλιστα κατά τρόπο ἄρτιο, ἤ ἀχρήστευσαν μερικές ἀπό αὐτές.

3. Παρακάτω θά ἐξετασθοῦν οἱ προαναφερθεῖσες τέσσερις πλευρές τοῦ πολιτειακοῦ καί ἰδίως τοῦ κυβερνητικοῦ ἐλέγχου ἐπί τῶν συνδικάτων, πρῶτα μέ βάση τό ἐπίσημο δίκαιο πού ἴσχυσε στό ἑλληνικό κράτος κατά τήν περίοδο 1834-1914 καί ἔπειτα μέ βάση τό ζωντανό δίκαιο πού διαμορφώθηκε μέσα στά ἴδια πλαίσια. Κατ᾽ ἐξαίρεση, τά σχετικά μέ τόν κρατικό ἔλεγχο τῶν ἀπεργιῶν θά ἐξετασθοῦν σέ ἑπόμενο κεφάλαιο.

§22. Κτήση τῆς νομικῆς προσωπικότητας ἀπό τά ἐπαγγελματικά σωματεῖα

I. Κατά τό ἐπίσημο δίκαιο

I. Τό ζήτημα τοῦ τρόπου κτήσεως τῆς νομικῆς προσωπικότητας ἀπό τά ἐπαγγελματικά καί τά ἄλλα σωματεῖα εἶχε ἀντιμετωπισθεῖ ἀπό τήν ἐπιστήμη μέ βάση ὁρισμένες διατάξεις τοῦ βυζαντινορωμαϊκοῦ δικαίου (β.ρ.δ.). Ἐπειδή ὅμως ἦταν ἀμφίβολο ποιές ἀπό τίς διατάξεις αὐτές ἐξακολουθοῦσαν νά ἰσχύουν, ὑποστηρίχθηκαν δύο ἀντίθετες σχετικές γνῶμες, ὅπως ἄλλωστε εἶχε συμβεῖ καί στίς ἄλλες εὐρωπαϊκές χῶρες στίς ὁποῖες ἴσχυε ἤ εἶχε ἰσχύσει τό ἴδιο δίκαιο.

2. Σύμφωνα μέ τήν μία γνώμη, τό σωματεῖο ἀποκτᾶ νομική προσωπικότητα *μόνον μέ τήν χορήγηση κυβερνητικῆς ἀδείας* γιά τήν ἵδρυσή του. Γιά νά ὑποστηρίξουν τή γνώση αὐτή οἱ ὀπαδοί της, εἶχαν ἐπικαλεσθεῖ πρῶτον τήν ὕπαρξη ὁρισμένων διατάξεων στό β.ρ.δ. πού ἀπαγόρευαν τήν ἵδρυση ὁρισμένων κατηγοριῶν σωματείων χωρίς ἄδεια τοῦ αὐτοκράτορα ἤ τῆς συγκλήτου καί δεύτερον τήν ἀνάγκη προστασίας τῶν συναλλαγῶν ἀπό τήν τυχόν ἀφερεγγυότητα τοῦ σωματείου, ἡ ὁποία προστασία θά μποροῦσε νά ἐξασφαλισθεῖ ἄν τά κυβερνητικά ὄργανα δέν ἀναγνώριζαν ὡς νομικά πρόσωπα τίς ἑνώσεις προσώπων, τῶν ὁποίων τά μέσα πραγματοποιήσεως τῶν σκοπῶν τους δέν ἦσαν ἀνάλογα μέ τούς σκοπούς τους.

Κυριότερος ἐκπρόσωπος τῆς παραπάνω γνώμης ἦταν ὁ Πα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

παρρηγόπουλος, ὁ ὁποῖος ἔγραφε τό 1881 ὅτι ἡ γνώμη αὐτή ἐπικρατοῦσε «μέχρις ἐσχάτων» καί ὅτι, ἐφ' ὅσον δέν ἔχουν καταργηθεῖ οἱ προαναφερθεῖσες διατάξεις σέ σχέση μέ τά σωματεῖα, «δέον νά δεχθῶμεν ὅτι ἡ προσωπικότης αὐτῶν ἤρτηται ἀπό τῆς κυβερνητικῆς ἀναγνωρίσεως».[175] Τήν ἴδια γνώμη εἶχε καί ὁ Καλλιγᾶς τό 1858,[176] ἀλλά τήν ἐγκατάλειψε τό 1878. Ἐξ ἄλλου, ὁ Λυκούδης ὑποστήριξε βάσει ὁρισμένων διατάξεων ὅτι γιά νά ἀποκτήσει νομική προσωπικότητα τό σωματεῖο «ἀπαιτεῖται καί ἔγκρισις τῆς δημοσίας ἀρχῆς» καί ὅτι τό ἴδιο ἰσχύει καί μετά τήν θέσπιση τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864, διότι μέ αὐτό καταργήθηκαν μόνον οἱ σχετικές ποινικές διατάξεις.[177]

Ὅσοι ὑποστήριζαν τήν παραπάνω γνώμη δέν ἀνέφεραν τίποτε γιά τά ἁρμόδια κυβερνητικά ὄργανα καί γιά τήν διαδικασία ἀπονομῆς τῆς νομικῆς προσωπικότητας στά σωματεῖα. Ἐπειδή ὅμως ἐπιχειρηματολογοῦσαν μέ βάση τίς διατάξεις περί χορηγήσεως κυβερνητικῆς ἀδείας γιά τήν ἵδρυση σωματείου, μποροῦμε νά ὑποθέσομε πώς δέχονταν ὅτι καί ἡ ἀπονομή τῆς νομικῆς προσωπικότητας γίνεται μέ βάση τίς ἴδιες διατάξεις, δηλαδή σύμφωνα μέ ὅσα ἐκτίθενται στήν § 23 ὑπό III.

3. Ἡ ἄλλη γνώμη ἐπρέσβευε ὅτι τό σωματεῖο ἀποκτᾶ νομική προσωπικότητα *αὐτοδικαίως, μέ μόνη τήν συμβατική σύστασή του,* δηλαδή χωρίς νά ἀπαιτεῖται εἰδική πολιτειακή σύμπραξη, ἐκτός ἄν ἔχει τήν μορφή τῆς ἀνωνύμου ἑταιρίας, ὁπότε ἀπαιτεῖται καί σχετική κυβερνητική ἄδεια, ἡ ὁποία χορηγεῖται μαζί μέ τήν κυβερνητική ἔγκριση τῆς ἱδρύσεως τῆς ἀνωνύμου ἑταιρίας σύμφωνα

---

175. *Π. Παπαρρηγόπουλος,* Γενικαί ἀρχαί..., σ. 290-294. Οἱ διατάξεις στίς ὁποῖες στηριζόταν ἦσαν οἱ ἑξῆς: «Ἀθέμιτον σύστημα καί σωματεῖον ἐστί, τό μή ἀπό νόμου, ἤ βασιλέως συστάν (48.22) 3 § 1. Β. (Ξ΄. 32) 3. «Οὐδέ γάρ ἐφεῖταί τι τῶν εἰρημένων (ἑταιρίαι, ἤ συστήματα, ἤ σωματεῖα) ἔχειν εἰμή ἐκείνοις, οἷς εἰδικῶς ἐπιτρέτραπται» (3.4) 1. Β. (Η΄. 2) 101.

176. *Π. Καλλιγᾶς,* Σύστημα ρωμαϊκοῦ δικαίου... τ. Α΄ 1878, σ. 311-312.

177. *Ἐμ. Λυκούδης,* Ἡ ἐν Ἑλλάδι βιομηχανία..., σ. 114 ἐπ., βλ. καί παρακάτω στήν § 24 ὑπό 3 στό τέλος. Οἱ διατάξεις στίς ὁποῖες παρέπεμπε ἦσαν οἱ ἑξῆς: (3.4.) 2.7. § 2. Βασ. (Η΄. 2.) 101 καί ἐπόμ. Κώδηκος (1.3.) 46. Βασ. (Ε΄. 3.) 11. Νομοκάνων Φωτίου (Β. 1). Διάταγμα τῆς 1 Δεκεμβρίου 1336. Ἄρθρα 114-116 τοῦ νόμου περί δήμων.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

μέ ὅσα ἐκτίθενται παρακάτω στήν § 23 ὑπό II.

Ἡ δεύτερη αὐτή γνώμη, ἡ ὁποία ἄρχισε νά ὑποστηρίζεται ἐντονότερα κατά τήν δεκαετία 1870-1880 καί εἶχε περισσότερους ὀπαδούς, φαίνεται πειστικότερη. Ὁ Κρασσᾶς συνόψισε τά ἐπιχειρήματά της ὡς ἑξῆς: «Ἐκ μόνου τοῦ λόγου, ὅτι ἡ προσωποποίησις τοῦ σωματείου εἶναι πλάσμα τοῦ δικαίου, δέν ἕπεται, ὅτι ἀπαιτεῖται ρητή ἀπονομή τῆς τοῦ δικαίου ἱκανότητος, ἄν δέ χάριν τοῦ πολιτικοῦ συμφέροντος καί τῆς τῶν συναλλαγῶν πίστεως δέον ἐκ πράξεως τῆς πολιτείας νά προσδίδηται ἡ τοῦ δικαίου ἱκανότης, ἁπλῆ πρόκειται συζήτησις περί τῆς νομοθετικῶς ὀρθοτέρας λύσεως. Οὐδεμία ἐν τῷ ρωμαϊκῷ δικαίῳ εὕρηται διάταξις, καθ' ἣν ἐξ ἰδίας τῆς πολιτείας πράξεως ἀπονέμεται τῷ σωματείῳ ἡ τοῦ δικαίου ἱκανότης. Οἱ ρωμαῖοι αὐτοκράτορες κατήργησαν ὡρισμένα σωματείων εἴδη, ἅτινα μετετράπησαν εἰς κέντρον πολιτικῆς φατρίας, ὁρίσαντες ὅτι ἄνευ ἀδείας τοῦ αὐτοκράτορος ἤ τῆς συγκλήτου δέν δύναται νά συσταθῇ σωματεῖον, ἀλλά τοῦτο οὐδέν ἕτερον δηλοῖ, ἤ ὅτι πρός σύστασιν αὐτοῦ ἀπαιτεῖται ἄδεια τῆς πολιτείας, οὐχί δ' ὅτι τό οὕτω συσταθέν δεῖται καί ἰδίας πράξεως, ἀπονεμούσης αὐτῷ δικαίου ἱκανότητα, ἤτοι ἡ πρός σύστασιν αὐτοῦ ἄδεια εἶναι ἁπλοῦν ἀστυνομικόν μέτρον. Ἐκ τῆς ἱστορικῆς ἀναπτύξεως τοῦ περί σωματείων θεσμοῦ καθίσταται δῆλον, ὅτι οἱ αὐτοκράτορες χάριν τῆς δημοσίας ἀσφαλείας ὑπέβαλον εἰς περιορισμούς τά πολιτικούς σκοπούς ἐπιδιώκοντα σωματεῖα, ἐλευθέραν δ' ἀφῆκαν τήν σύστασιν τῶν λοιπῶν, περί ὧν οὐδεμία ἀπολύτως ὑπάρχει διάταξις, ὁρίζουσα ὅτι, ὅπως δικαίου ὑποκείμενον κατασταθῶσι, χρῄζουσιν ἰδίας πράξεως, ἀπονεμούσης τοῦτο, διό καί τούτου ἕνεκεν ὀρθοτέρα ἡ ἀντίθετος θεωρία, καθ' ἥν τό νομικόν πρόσωπον σύν τῇ συστάσει αὐτοῦ καί δικαίου ἀποκαθίσταται ὑποκείμενον... Ἂν δ' ἐν τῷ νόμῳ περί φιλανθρωπικῶν καί εὐσεβῶν ἱδρυμάτων ὁ λόγος, ὅτι νομικόν εἰσι πρόσωπον ἄνευ ἰδίας πρός τοῦτο πράξεως, δέν ἕπεται ἐκ τούτου, ὅτι τό ἐναντίον κρατεῖ περί τῶν μή εὐσεβῆ ἀλλ' ἕτερον θεμιτόν σκοπόν ἐχόντων, ἡ δέ τῶν εὐσεβῶν μόνον ἱδρυμάτων μνεία λόγον ἔχει τήν μή ὕπαρξιν ἑτέρων ἐν τῇ ρωμαϊκῇ κοινωνία».[178]

Ὁ Θεοφανόπουλος ἐδίδασκε ὅτι μόνον μέ νομοθετική πράξη εἶναι δυνατόν νά ἀπονέμεται νομική προσωπικότητα στά σωμα-

178. *Ἀ. Κρασσᾶς*, Σύστημα... Γενικαί διδασκαλίαι..., σ. 275-276.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

τεῖα καί ὅτι αὐτή ἀποκτᾶται αὐτοδικαίως βάσει σιωπηρῆς διατάξεως τοῦ β.ρ.δ.[179]

Μέ τήν δεύτερη γνώμη εἶχαν συνταχθεῖ καί ὁ Καλλιγᾶς, ὁ Οἰκονομίδης,[180] καθώς καί οἱ λίγες σχετικές δικαστικές ἀποφάσεις πού δημοσιεύθηκαν σέ νομικά περιοδικά.[181] Ὁ Μομφερρᾶτος ὑποστήριζε ὅτι μετά τήν θέσπιση τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864 μόνον τά πολιτικά σωματεῖα χρειάζονταν κυβερνητική ἄδεια γιά νά ἀποκτήσουν νομική προσωπικότητα.[182] Μετά τήν θέσπιση τοῦ Συντάγματος τοῦ 191, ὑποστηρίχθηκε καί ὅτι ἡ νόμιμη σύσταση τοῦ «συνεταιρισμοῦ» εἶναι ἄσχετη μέ τήν νομική προσωπικότητά του, διότι μποροῦν νά ὑπάρχουν καί «συνεταιρισμοί» χωρίς νομική προσωπικότητα.[183]

---

179. *Δ. Θεοφανόπουλος*, Σύστημα ρωμαϊκοῦ δικαίου. Γενικαί ἀρχαί, Ἀθῆναι 1899, σ. 74.

180. *Π. Καλλιγᾶς*, ὅ.π., σ. 312, *Β. Οἰκονομίδης*, Στοιχεῖα... Γενικαί ἀρχαί... σ. 84. Κατά τούς *L. Arndts, L. Pfaff, F. Hoffmann* (Ρωμαϊκόν δίκαιον, μτφρ. Ἰ. Κυριακοῦ, Ἀθῆναι 1889, σ. 73): «Δέν δύναται νά ὑποστηριχθῇ ὅτι πρός σύστασιν νομικοῦ προσώπου εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαία εἰδική ἀναγνώρισις ἤ ἀπονομή τῆς ἰδιότητος τοῦ σωματείου· καθ' ὅτι ἕνωσις τις δυνατόν νά ἔχῃ τήν νομικήν προσωπικότητα καί δυνάμει διατάξεως τοῦ δικαίου (νόμου ἤ ἐθίμου), κατά δέ τό κοινόν δίκαιον οὐδέποτε πρέπει νά στερῆται ταύτης πᾶσα θεμιτή ἕνωσις). Πρβλ. *B. Windscheid-Th. Kipp*, Σύστημα ρωμαϊκοῦ δικαίου, μτφρ. Ἀ. Ἀργυροῦ, τ. Α΄, Γενικαί ἀρχαί, Ἀθῆναι 1901, σ. 381-386.

181. Κατά τήν ἀπόφαση τοῦ Ἐφ. Ἀθηνῶν 150/1900 (Θέμις ΙΑ΄, σ. 472): «Αἱ παντός εἴδους ἑνώσεις ὑπό δύο παρίστανται νομικάς μορφάς, τήν τῆς ἑταιρίας καί τοῦ νομικοῦ προσώπου, ὡς δ' ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐν τῇ ἀγωγῇ καί ταῖς προτάσεσιν ἐκτεθειμένων καί τοῦ ἐπικαλουμένου καί προσαγομένου Καταστατικοῦ τῆς ἀδελφότητος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Κυθηρίων, αὕτῃ, ἀποτελεῖ νομικόν πρόσωπον (σωματεῖον) καθ' ὅσον ἡ θέλησις τῶν ἱδρυτῶν, εἰς ἥν κατά τάς περί συμβάσεως ἤ αὐτονομίας τῶν νομικῶν προσώπων ἀρχάς ὑπόκειται καί πᾶς κατόπιν εἰς τοιαύτην προσχωρῶν ἕνωσιν (πρβ. Windscheid 1 § 20) ἦτο νά ἀποτελεσθῇ ἑνότης προσώπων ἀνεξάρτητος τῶν ἀποτελούντων αὐτήν φυσικῶν προσώπων καί ταύτην ἠθέλησαν, ὡς τό ὑποκείμενον τῆς πρός τόν δι' αὐτῆς ἐπιδιωκόμενον σκοπόν, ὅπως δήποτε κτωμένης περιουσίας, ὅπερ κατά τήν περί ἱδρύσεως νομικοῦ προσώπου κρατοῦσαν γνώμην, ἀρκεῖ διά τήν σύστασιν τούτου». Βλ. καί Πρωτ. Ἀθηνῶν 4988/1906 Θέμις ΙΗ (1907-1908) σ. 61, Ἐφ. Ἀθηνῶν 1598/1906 Θέμις ΙΗ΄ σ. 314.

182. *Μομφερρᾶτος*, Ἐγχειρίδιον... Γενικαί ἀρχαί... σ. 214 ἐπ.

183. *Ν.Ν. Σαρίπολος*, Ἑλληνικόν συνταγματικόν δίκαιον, τ. Β., Ἀθῆναι 1914, σ. 477, ἐγκύκλιος 31/9.6.1912 τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας πού

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

μέ ὅσα ἐκτίθενται παρακάτω στήν § 23 ὑπό II.

Ἡ δεύτερη αὐτή γνώμη, ἡ ὁποία ἄρχισε νά ὑποστηρίζεται ἐντονότερα κατά τήν δεκαετία 1870-1880 καί εἶχε περισσότερους ὀπαδούς, φαίνεται πειστικότερη. Ὁ Κρασσᾶς συνόψισε τά ἐπιχειρήματά της ὡς ἑξῆς: «Ἐκ μόνου τοῦ λόγου, ὅτι ἡ προσωποποίησις τοῦ σωματείου εἶναι πλάσμα τοῦ δικαίου, δέν ἕπεται, ὅτι ἀπαιτεῖται ρητή ἀπονομή τῆς τοῦ δικαίου ἱκανότητος, ἄν δέ χάριν τοῦ πολιτικοῦ συμφέροντος καί τῆς τῶν συναλλαγῶν πίστεως δέον ἐκ πράξεως τῆς πολιτείας νά προσδίδηται ἡ τοῦ δικαίου ἱκανότης, ἁπλῆ πρόκειται συζήτησις περί τῆς νομοθετικῶς ὀρθοτέρας λύσεως. Οὐδεμία ἐν τῷ ρωμαϊκῷ δικαίῳ εὕρηται διάταξις, καθ' ἥν ἐξ ἰδίας τῆς πολιτείας πράξεως ἀπονέμεται τῷ σωματείῳ ἡ τοῦ δικαίου ἱκανότης. Οἱ ρωμαῖοι αὐτοκράτορες κατήρχησαν ὡρισμένα σωματείων εἴδη, ἅτινα μετετράπησαν εἰς κέντρον πολιτικῆς φατρίας, ὁρίσαντες ὅτι ἄνευ ἀδείας τοῦ αὐτοκράτορος ἤ τῆς συγκλήτου δέν δύναται νά συσταθῇ σωματεῖον, ἀλλά τοῦτο οὐδέν ἕτερον δηλοῖ, ἤ ὅτι πρός σύστασιν αὐτοῦ ἀπαιτεῖται ἄδεια τῆς πολιτείας, οὐχί δ' ὅτι τό οὕτω συσταθέν δεῖται καί ἰδίας πράξεως, ἀπονεμούσης αὐτῷ δικαίου ἱκανότητα, ἤτοι ἡ πρός σύστασιν αὐτοῦ ἄδεια εἶναι ἁπλοῦν ἀστυνομικόν μέτρον. Ἐκ τῆς ἱστορικῆς ἀναπτύξεως τοῦ περί σωματείων θεσμοῦ καθίσταται δῆλον, ὅτι οἱ αὐτοκράτορες χάριν τῆς δημοσίας ἀσφαλείας ὑπέβαλον εἰς περιορισμούς τά πολιτικούς σκοπούς ἐπιδιώκοντα σωματεῖα, ἐλευθέραν δ' ἀφῆκαν τήν σύστασιν τῶν λοιπῶν, περί ὧν οὐδεμία ἀπολύτως ὑπάρχει διάταξις, ὁρίζουσα ὅτι, ὅπως δικαίου ὑποκείμενον κατασταθῶσι, χρῄζουσιν ἰδίας πράξεως, ἀπονεμούσης τοῦτο, διό καί τούτου ἕνεκεν ὀρθοτέρα ἡ ἀντίθετος θεωρία, καθ' ἥν τό νομικόν πρόσωπον σύν τῇ συστάσει αὐτοῦ καί δικαίου ἀποκαθίσταται ὑποκείμενον... Ἄν δ' ἐν τῷ νόμῳ περί φιλανθρωπικῶν καί εὐσεβῶν ἱδρυμάτων ὁ λόγος, ὅτι νομικόν εἰσι πρόσωπον ἄνευ ἰδίας πρός τοῦτο πράξεως, δέν ἕπεται ἐκ τούτου, ὅτι τό ἐναντίον κρατεῖ περί τῶν μή εὐσεβῆ ἀλλ' ἕτερον θεμιτόν σκοπόν ἐχόντων, ἡ δέ τῶν εὐσεβῶν μόνον ἱδρυμάτων μνεία λόγον ἔχει τήν μή ὕπαρξιν ἑτέρων ἐν τῇ ρωμαϊκῇ κοινωνία».[178]

Ὁ Θεοφανόπουλος ἐδίδασκε ὅτι μόνον μέ νομοθετική πράξη εἶναι δυνατόν νά ἀπονέμεται νομική προσωπικότητα στά σωμα-

178. Ἀ. Κρασσᾶς, Σύστημα... Γενικαί διδασκαλίαι..., σ. 275-276.

Βιβλιοθήκη Κέντρου

τεῖα καί ὅτι αὐτή ἀποκτᾶται αὐτοδικαίως βάσει σιωπηρῆς διατάξεως τοῦ β.ρ.δ.[179]

Μέ τήν δεύτερη γνώμη εἶχαν συνταχθεῖ καί ὁ Καλλιγᾶς, ὁ Οἰκονομίδης,[180] καθώς καί οἱ λίγες σχετικές δικαστικές ἀποφάσεις πού δημοσιεύθηκαν σέ νομικά περιοδικά.[181] Ὁ Μομφερρᾶτος ὑποστήριζε ὅτι μετά τήν θέσπιση τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864 μόνον τά πολιτικά σωματεῖα χρειάζονταν κυβερνητική ἄδεια γιά νά ἀποκτήσουν νομική προσωπικότητα.[182] Μετά τήν θέσπιση τοῦ Συντάγματος τοῦ 191, ὑποστηρίχθηκε καί ὅτι ἡ νόμιμη σύσταση τοῦ «συνεταιρισμοῦ» εἶναι ἄσχετη μέ τήν νομική προσωπικότητά του, διότι μποροῦν νά ὑπάρχουν καί «συνεταιρισμοί» χωρίς νομική προσωπικότητα.[183]

---

179. *Δ. Θεοφανόπουλος*, Σύστημα ρωμαϊκοῦ δικαίου. Γενικαί ἀρχαί, Ἀθῆναι 1899, σ. 74.

180. *Π. Καλλιγᾶς*, ὅ.π., σ. 312. *Β. Οἰκονομίδης*, Στοιχεῖα... Γενικαί ἀρχαί... σ. 84. Κατά τούς *L. Arndts, L. Pfaff, F. Hoffmann* (Ρωμαϊκόν δίκαιον, μτφρ. Ἰ. Κυριακοῦ, Ἀθῆναι 1889, σ. 73): «Δέν δύναται νά ὑποστηριχθῇ ὅτι πρός σύστασιν νομικοῦ προσώπου εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαία εἰδική ἀναγνώρισις ἤ ἀπονομή τῆς ἰδιότητος τοῦ σωματείου· καθ' ὅτι ἕνωσις τις δυνατόν νά ἔχῃ τήν νομικήν προσωπικότητα καί δυνάμει διατάξεως τοῦ δικαίου (νόμου ἤ ἐθίμου), κατά δέ τό κοινόν δίκαιον οὐδέποτε πρέπει νά στερῆται ταύτης πᾶσα θεμιτή ἕνωσις). Πρβλ. *B. Windscheid-Th. Kipp*, Σύστημα ρωμαϊκοῦ δικαίου, μτφρ. Ἀ. Ἀργυροῦ, τ. Α΄, Γενικαί ἀρχαί, Ἀθῆναι 1901, σ. 381-386.

181. Κατά τήν ἀπόφαση τοῦ Ἐφ. Ἀθηνῶν 150/1900 (Θέμις ΙΑ΄, σ. 472): «Αἱ παντός εἴδους ἑνώσεις ὑπό δύο παρίστανται νομικάς μορφάς, τήν τῆς ἑταιρίας καί τοῦ νομικοῦ προσώπου, ὡς δ' ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐν τῇ ἀγωγῇ καί ταῖς προτάσεσιν ἐκτεθειμένων καί τοῦ ἐπικαλουμένου καί προσαγομένου Καταστατικοῦ τῆς ἀδελφότητος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Κυθηρίων, αὕτη, ἀποτελεῖ νομικόν πρόσωπον (σωματεῖον) καθ' ὅσον ἡ θέλησις τῶν ἱδρυτῶν, εἰς ἥν κατά τάς περί συμβάσεως ἤ αὐτονομίας τῶν νομικῶν προσώπων ἀρχάς ὑπόκειται καί πᾶς κατόπιν εἰς τοιαύτην προσχωρῶν ἕνωσιν (πρβ. Windscheid 1 § 20) ἦτο νά ἀποτελεσθῇ ἑνότης προσώπων ἀνεξάρτητος τῶν ἀποτελούντων αὐτήν φυσικῶν προσώπων καί ταύτην ἠθέλησαν, ὡς τό ὑποκείμενον τῆς πρός τόν δι' αὐτῆς ἐπιδιωκόμενον σκοπόν, ὅπως δήποτε κτωμένης περιουσίας, ὅπερ κατά τήν περί ἱδρύσεως νομικοῦ προσώπου κρατοῦσαν γνώμην, ἀρκεῖ διά τήν σύστασιν τούτου». Βλ. καί Πρωτ. Ἀθηνῶν 4988/1906 Θέμις ΙΗ (1907-1908) σ. 61, Ἐφ. Ἀθηνῶν 1598/1906 Θέμις ΙΗ΄ σ. 314.

182. *Μομφερρᾶτος*, Ἐγχειρίδιον... Γενικαί ἀρχαί... σ. 214 ἑπ.

183. *Ν.Ν. Σαρίπολος*, Ἑλληνικόν συνταγματικόν δίκαιον, τ. Β., Ἀθῆναι 1914, σ. 477, ἐγκύκλιος 31/9.6.1912 τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας πού

Δημόσια Καντόνια Βιβλιοθήκη

II. Κατά τό ζωντανό δίκαιο

Ἀπό τά 170 καταστατικά τοῦ τρίτου κεφαλαίου, προκύπτει, ὅπως εἴδαμε στήν § 13 ὑπό 2δ, ὅτι τά συνδικάτα στά ὁποῖα ἀφοροῦν τά καταστατικά αὐτά ἦσαν αὐτοτελῆ ὑποκείμενα δικαίου, δηλαδή εἶχαν νομική προσωπικότητα. Ὅμως, δέν προκύπτει ἀπό τά ἐν λόγω καταστατικά ἤ ἀπό τά σχετικά ἐγκριτικά διατάγματα ἤ ἀπό ἄλλες πηγές ἄν τά συνδικάτα αὐτά τοῦ ζωντανοῦ δικαίου ἀποκτοῦσαν τήν νομική προσωπικότητά τους αὐτοδικαίως μέ μόνη τήν συμβατική ἵδρυσή τους ἤ ἄν τήν ἀποκτοῦσαν κατόπιν ἀπονομῆς της ἀπό τήν κυβέρνηση μέ τά διατάγματα μέ τά ὁποῖα ἐγκρινόταν ἡ ἵδρυσή τους.

Τό πιθανότερο εἶναι ὅτι, βάσει τοῦ ζωντανοῦ δικαίου, τά ἐπαγγελματικά καί τά ἄλλα σωματεῖα ἀποκτοῦσαν τήν νομική προσωπικότητα αὐτοδικαίως μέ μόνη τήν συμβατική ἵδρυσή τους, διότι τά σχετικά ἐγκριτικά διατάγματα πού δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ ἀναφέρουν ἁπλῶς ὅτι ἐγκρίνεται τό καταστατικό τοῦ σωματεῖου, ὄχι δέ καί ὅτι ἀπονέμεται νομική προσωπικότητα σ' αὐτό. Ἐξαίρεση, πού ἐπιβεβαιώνει τόν κανόνα, ἀποτελεῖ ἕνα διάταγμα τῆς 12.7.1901, τό ὁποῖο ἀναφέρει τά ἑξῆς: «... ἀναγνωρίζομεν ὡς νομικόν πρόσωπον τήν ὑπό τήν Ἡμετέραν Προεδρίαν «Ἑλληνικήν Γεωργικήν Ἑταιρείαν» καί ἐγκρίνομεν ἵνα ὡς τοιαύτη, ἀπολαύῃ ἁπάντων τῶν ὑπό τῶν νόμων τοῦ Κράτους ἀπονεμομένων τοῖς νομικοῖς προσώποις δικαιωμάτων, ὑποκειμένη ἅμα εἰς ἁπάσας τάς ἀντιστοίχους νομικάς ὑποχρεώσεις».

Ἄν θεωρήσομε ὡς πιθανότερο ὅτι κατά τό ζωντανό δίκαιο ἡ νομική προσωπικότητα ἀπονεμόταν στά σωματεῖα σιωπηρῶς διά τῆς ἐγκρίσεως τοῦ καταστατικοῦ τους μέ διατάγματα, τότε πρέπει νά δεχθοῦμε ὅτι τά σωματεῖα πού ἐμφανίζονταν στίς συναλλαγές ὡς νομικά πρόσωπα, μολονότι δέν εἶχαν ὑποβάλει σέ προληπτικό κυβερνητικό ἔλεγχο τά καταστατικά τους, εἶχαν ἀποκτήσει de facto τήν νομική προσωπικότητά τους.

παρατίθεται στήν ὑποσημ. 214. Πρβλ. *Κ. Βασιλείου,* Ἡ ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος, Ἀθῆναι 1912, σ. 50-51.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοντσα

§23. Ὁ πολιτειακός ἔλεγχος κατά τό ἐπίσημο δίκαιο: 1834-1864

I. Κατά τόν Ποινικό Νόμο

Ὁ Ποινικός Νόμος τοῦ 1834, ὁ ὁποῖος εἶχε καταρτισθεῖ ἀπό τόν G.L. Maurer μέ βάση τόν βαυαρικό Ποινικό Νόμο τοῦ 1813 καί τά σχετικά βαυαρικά νομοσχέδια τῶν ἐτῶν 1822, 1827-1831,[184] περιεῖχε στό Θ΄ κεφάλαιο ὁρισμένες διατάξεις (ἄρθρα 212-225) πού ἀναφέρονταν στίς ἀθέμιτες ἑνώσεις προσώπων.[185]

---

184. Βλ. *Ν. Πανταζόπουλο,* Georg Lundwig Maurer, ἀνάτυπο ἀπό τήν Ἐπιστ. Ἐπετηρίδα τῆς Σχολῆς Νομικῶν καί Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν, τ. ΙΓ΄, Θεσσαλονίκη 1968, σ. 1366 ἐπ.

185. Τό Θ΄ κεφάλαιο τοῦ Ποιν. Νόμου (ἄρθρα 212-225) ἔχει ὡς ἑξῆς:

« Α΄ Γενικοί ὁρισμοί

212. Ἐάν πολλοί ἑνωθῶσιν ἄνευ ἀδείας τῆς κυβερνήσεως ἐπί σκοπῷ τοῦ νά συνέρχωνται ἐκ διαλειμμάτων ὑπό ρητούς τύπους καί θεσμούς ἀποκλείοντες τούς μή ἰδιαιτέρως παρεισηγμένους διά νά συνασχολῶνται περί ἀντικείμενα, τά ὁποῖα, ἀνάγονται εἰς ἐξωτερικάς ἤ ἐσωτερικάς σχέσεις τῆς ἐπικρατείας, εἰς θρησκείαν, ἤ ἄλλους δημοσίους σκοπούς, ἤ τοῦ νά ἔχωσι διά γραφῆς ἤ ἄλλων σημείων ἀνταπόκρισιν μετ' ἀλλήλων οἱ μέν καθιδρυταί καί οἱ προϊστάμενοι τοιαύτης ἑταιρείας τιμωροῦνται μέ φυλάκισιν τριῶν μηνῶν μέχρι δύο ἐτῶν καί μέ χρηματικήν ποινήν πεντήκοντα ἕως διακοσίων δραχμῶν· οἱ δέ λοιποί συνεταῖροι, μέ φυλάκισιν τό πολύ ἑνός ἔτους καί χρηματικήν ποινήν τό πολύ ἑκατόν δραχμῶν.

213. Αἱ αὐταί ποιναί, φυλαττομένης τῆς αὐτῆς διαστολῆς, καταγιγνώσκονται καί ἐάν τοιαύτη ἑταιρία ἔλαβε μέν τήν συγκατάθεσιν τῆς ἀρχῆς, ἀλλ' αὐτογνωμόνως παρεκτρέπεται κατά τόν σχηματισμόν καί τάς σχέσεις τῆς ἑνώσεώς της ἐκ τῶν τεταγμένων ὅρων, ἤ μεταβάλῃ τόν ὀργανισμόν της.

214. Ἐάν ἡ ὕπαρξις ὁποιασδήποτε συστηθείσης ἑταιρίας, οἱ σκοποί οἱ θεσμοί, τά μέλη, αἱ συναθροίσεις, αἱ ἀποφάσεις, ἤ ἀσχολίαι ἀποσιωπῶνται κατ' ἀμοιβαίαν ὑποχρέωσιν, ἤ ἄλλως ἀποκρύπτωνται ἐπίτηδες ἐκ τῆς ἀρχῆς ἤ ἀναγγέλωνται ψευδῶς, εἰς μέν τούς καθιδρυτάς καί προϊσταμένους ἐπιβάλλεται φυλάκισις τοὐλάχιστον δύο ἐτῶν, καί χρηματική ποινή ἑκατόν μέχρι πεντακοσίων δραχμῶν, εἰς δέ τούς λοιπούς συνεταίρους φυλάκισις ἑνός ἔτους μέχρι τριῶν ἐτῶν καί χρηματική ποινή πεντήκοντα μέχρι τριακοσίων δραχμῶν.

215. Ἐάν ἡ εἰς παρασιώπησιν καί τήρησιν τῆς μυστικότητος ὑποχρέωσις ἐνισχύεται ἐνόρκως, ἤ ἄλλως γίνεται ὅρκος τις ἐκ μέρους τῶν εἰσαγομένων εἰς τήν μυστικήν ἑταιρίαν, οἱ μέν συνεταῖροι τιμωροῦνται μέ εἱρκτήν, καθιδρυταί δέ καί προϊστάμενοι καταδικάζονται εἰς πρόσκαιρα δεσμά.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Σύμφωνα μέ τίς διατάξεις αὐτές, ἀθέμιτες ἦσαν οἱ ἑξῆς κατηγορίες ἑνώσεως προσώπων: α΄ ὅσες ἐπιδίωκαν πολιτικούς, θρη-

---

216. Ἀθέμιτοι ἑταιρίαι διαλύονται, τά δέ ἔγγραφα, χρήματα, σκεύη, καί λοιπά πράγματα αὐτῶν δημεύονται.

217. Μέ τούς καθιδρυτάς καί προϊσταμένους συνεξομοιοῦται· 1) ὅστις ἀναδέχεται ἐν ὀνόματι ἤ διά σκοπούς ἀθεμίτου τινός ἑταιρίας ἰδιαιτέραν ὑπηρεσίαν ἤ ἀσχολίαν· 2) ὅστις προσπαθεῖ νά προσαγάγῃ ἤ καί προσάγει τῳόντι μέλη τοιαύτης ἑταιρείας· 3) ὅστις, ὢν μέλος μυστικῆς ἑταιρείας, παραχωρεῖ εἰς αὐτήν ἐν γνώσει τήν οἰκίαν ἤ τήν κατοικίαν του μέ ἐνοίκιον ἤ ἄνευ ἐνοικίου, ἤ ἀνέχεται νά γίνωνται ἐντός αὐτῆς συνελεύσεις, ἤ νά ἐναποτίθενται πράγματα τῆς τοιαύτης ἑταιρείας.

218. Ὡς συνέταιρος τιμωρεῖται: 1) ὅστις χωρίς νά εἶναι μέλος ἀθεμίτου τινός ἑταιρείας, παραχωρεῖ ἐν γνώσει τήν οἰκίαν ἤ τήν κατοικίαν του μέ ἐνοίκιον ἤ ἄνευ ἐνοικίου, ἤ ἀνέχεται τό νά γίνωνται ἐν αὐτῇ συνελεύσεις, ἤ νά ἐναποτίθενται πράγματα τῆς ἰδίας 2) ὅστις ἐν γνώσει συμπαρευρίσκεται ὡς φίλος εἰς τάς συνελεύσεις τοιαύτης ἑταιρίας, κατασκευάζει πρός χρῆσιν αὐτῆς ἰδιαίτερα σύμβολα τῆς ἑνώσεως ἤ σκεύη ἤ βοηθεῖ τάς πράξεις της καθ' οἱονδήποτε τρόπον.

219. Ὁ εἰσερχόμενος ἄνευ ἀδείας τῆς Κυβερνήσεως εἰς οἱανδήποτε ξένην ἑταιρείαν, ὁποία ἡ διά τοῦ ἄρθρου 212 περιγραφεῖσα, ἐάν μέν αὕτη ἀφορᾶ δημόσια ἤ θρησκευτικά πράγματα ἤ ἄλλους δημοσίους σκοπούς, καταδικάζεται εἰς χρηματικήν ποινήν δέκα μέχρις ἑκατόν δραχμῶν, καί εἰς φυλάκισιν τό πολύ ἑνός ἔτους ἐάν δέ ὁ σκοπός της διετηρήθη ἐπίτηδες μυστικός ἤ ἀνηγγέλθη ψευδῶς, τιμωρεῖται μέ φυλάκισιν τριῶν μηνῶν ἕως δύο ἐτῶν καί μέ χρηματικήν ποινήν πεντήκοντα ἕως διακοσίων δραχμῶν.

220. Ὅστις κατεδικάσθη ὡς λαβών μέρος εἰς μυστικήν τινά ἑταιρείαν, ὑποβάλλεται μετά τήν ἀποπλήρωσιν τῆς ποινῆς, εἰς ἀστυνομικήν ἐπιτήρησιν, κατά τούς ὅρους τῶν ἄρθρων 34-37, ἀποβάλλεται δέ καί τῆς ὑπηρεσίας, ἐάν εἶναι δημόσιος ὑπάλληλος ἤ ὑπηρέτης.

221. Εἰς χρηματικήν ποινήν δεκαέξ μέχρι διακοσίων δραχμῶν καταδικάζονται ὅσοι παραχωροῦσι τήν κατοικίαν των ὅλην ἤ ἐν μέρει, εἰς χρῆσιν φανερᾶς τινος ἑταιρείας, ἄν καί συγχωρημένης παρά τῆς ἀρχῆς, χωρίς νά ἀναγγείλωσι τοῦτο εἰς τήν τοπικήν ἀστυνομίαν.

Β΄ Ὡς πρός τάς θρησκευτικάς αἱρέσεις

222. Κατά τούς περί ἀθεμίτων ἑταιρειῶν ὅρους ἄρθρα 212-221 τιμωροῦνται οἱ καθιδρυταί, διαδόται, καί συνεταῖροι νέων καί μή ἀνεγνωρισμένων παρά τῆς κυβερνήσεως θρησκευτικῶν αἱρέσεων.

Γ΄ Ἀθέμιτος ἕνωσις δημοσίων σωματείων

223. Οἱ ὅροι τῶν ἄρθρων 212 κτλ. περί ἀθεμίτων ἑταιρειῶν ἐφαρμόζονται, ὅταν εἰς δημόσιόν τι σωματεῖον σχηματισθῶσιν ὑπό ἰδίους τύπους, θεσμούς, ἤ συμφω-

Η Βιβλιοθήκη Κοντού Δημόσια Κεντρική Β

σκευτικούς ἤ ἄλλους δημόσιους σκοπούς καί εἶχαν συσταθεῖ χωρίς κυβερνητική ἄδεια (ἄρθρο 212), β΄ ὅσες ἐπιδίωκαν τούς προαναφερθέντες σκοπούς καί εἶχαν συσταθεῖ μέν μέ κυβερνητική ἄδεια, ἀλλά παρέβαιναν τούς ὅρους τῆς ἀδείας αὐτῆς ἤ τοῦ καταστατικοῦ τους (ἄρθρο 213), γ΄ ὅσες ἐπιδίωκαν ὁποιονδήποτε σκοπό καί ἀπέκρυπταν «ἐπίτηδες» ἀπό τήν κυβέρνηση τήν ὕπαρξή τους ἤ τόν σκοπό, τό καταστατικό, τά μέλη καί τίς δραστηριότητές τους ἤ ἐδήλωναν σ᾽ αὐτήν ψευδῆ σχετικά στοιχεῖα (ἄρθρο 214), δ΄ ὅσες ἦσαν «παραφυάδες» κυρίας ἑνώσεως καί εἶχαν συσταθεῖ χωρίς ρητή κυβερνητική ἄδεια (ἄρθρο 223), ε΄ ὅσες ἀποτελοῦσαν «δημόσια σωματεῖα», δηλαδή σωματεῖα γνωστά καί ὄχι μυστικά, καί συνεδρίαζαν κατά παράβαση τῶν σχετικῶν ὅρων τοῦ νόμου ἤ τῆς δοθείσης κυβερνητικῆς ἀδείας (ἄρθρο 224 ἐδ. α΄), στ΄ ὅσες ἀποτελοῦσαν γνωστά σωματεῖα καί ἵδρυαν ἕνωση σωματείων χωρίς κυβερνητική ἄδεια (ἄρθρο 224 ἐδ. β΄) καί ζ΄ ὅσες ἀποτελοῦ-

---

νίας, παραφυάδες τῆς κυρίας ἑνώσεως, μή ἀνεγνωρισμένοι ρητῶς παρά τῆς δημοσίας ἀρχῆς.

224. Ἐάν εἰς δημόσιόν τι σωματεῖον ἤ μέρος αὐτοῦ συναθροίζεται ὡς τοιοῦτον εἰς ἄλλους τόπους, εἰς ἄλλους χρόνους, ὑπό ἄλλους τύπους ἤ τούς ἄλλους σκοπούς παρά τούς διά νόμου, κανονισμοῦ, ἤ ἰδιαιτέρας ἀδείας τῆς κυβερνήσεως συγχωρηθέντας· ἐάν δημόσια σωματεῖα, ἐκτός τῶν διά τοῦ κανονισμοῦ των ὡρισμένων περιπτώσεων, συνέρχωνται, ἄνευ συναινέσεως τῆς ἀρχῆς, εἰς ἀλληλογραφίαν, ἤ εἰς κοινόν σύνδεσμον, οἱ μέν προϊστάμενοι τιμωροῦνται μέ φυλάκισιν τό πολύ ἓξ μηνῶν καί χρηματικήν ποινήν μέχρις ἑκατόν δραχμῶν· οἱ δέ λοιποί συνέταιροι τό πολύ μέ φυλάκισιν δύο μηνῶν καί χρηματικήν ποινήν τό πολύ πεντήκοντα δραχμῶν, ἐπιφυλαττομένων τῶν περί ἀθεμίτων ἑταιρειῶν ὁρισμῶν, ἐάν τοιοῦται συναθροίσεις ἤ ἑνώσεις φυλάττωνται ἀπόκρυφοι πρός τήν κυβέρνησιν.

225. Αἱ αὐταί ποιναί καί ἡ αὐτή ἐπιφύλαξις κατά τήν περίπτωσιν τῆς ἀποκρύψεως ἐφαρμόζονται καί ἐάν δημόσιόν τι σωματεῖον, οἱ προϊστάμενοι αὐτοῦ, ἤ μέλη τινά τοῦ ἰδίου, ἐκδίδωσι διατάγματα καί δηλοποιήσεις περί ἀντικειμένων, τά ὁποῖα εἶναι ἀλλότρια τῆς νομίμου ἁρμοδιότητός των, ἤ χωρίς νά ζητήσουν τήν ἀπαιτουμένην συγκατάθεσιν τῆς ἀρχῆς, ἤ συντάττωσιν αὐτογνωμόνως νέους θεσμούς, μεταβάλλωσι κατά τό δοκοῦν τούς προτεταγμένους, ἐνεργῶσι πράξεις ἀνοικείου δικαιοδοσίας, εἰσπράττωσιν ἀσυγχωρήτους φόρους ἤ ἐράνους, ἤ μεταχειρίζωνται ἀσυγχώρητα μέσα προσαγωγῆς. Μέ χρηματικήν ποινήν τό πολύ πεντήκοντα δραχμῶν τιμωροῦνται οἱ κατ᾽ ἄλλον τρόπον παραβαίνοντες τούς περιλαμβανομένους, εἰς τόν κανονισμόν σωματείου τινός ἐπιτακτικούς ἤ ἀπαγορευτικούς ὅρους, καί μάλιστα ὅσον ἀποβλέπει τήν συγκατάταξιν νέων μελῶν ἤ τήν ἀποχώρησιν τῶν ὑπαρχόντων».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοντοσ

σαν γνωστά σωματεῖα καί ἀνέπτυσσαν δραστηριότητες, γιά τίς ὁποῖες δέν εἶχαν ζητήσει τήν τυχόν ἀπαιτούμενη κυβερνητική ἄδεια ἤ γιά τίς ὁποῖες δέν ἦσαν ἁρμόδιες (ἄρθρο 225).

Ἀπό τά προεκτεθέντα, προκύπτει ὅτι κατά τόν Ποινικό Νόμο ἡ κυβερνητική ἄδεια ἱδρύσεως ἑνώσεων προσώπων ἦταν ἀπαραίτητη μόνον γιά ἐκεῖνες ἀπό αὐτές πού ἐπιδίωκαν πολιτικούς, θρησκευτικούς ἤ ἄλλους δημόσιους σκοπούς (ἄρθρο 212) ἤ ἀποτελοῦσαν παραρτήματα ὁποιασδήποτε ἑνώσεως προσώπων (ἄρθρο 223) ἤ ἑνώσεως γνωστῶν σωματείων (ἄρθρο 224 ἐδ. β΄). Ὅσες ἀπό αὐτές ἱδρύονταν χωρίς κυβερνητική ἄδεια χαρακτηρίζονταν ὡς ἀθέμιτες. Ὡς ἀθέμιτη ἐθεωρεῖτο καί κάθε ἄλλη ἕνωση προσώπων πού παρέλειπε νά ζητήσει κυβερνητική ἄδεια γιά τήν ἵδρυσή της, ἄν ἡ παράλειψη αὐτή γινόταν «ἐπίτηδες» (δολίως) γιά νά παραμείνει μυστική ἡ ἕνωση (ἄρθρα 214 καί 219). Ἑπομένως, δέν ἦταν δυνατόν νά χαρακτηρισθοῦν ὡς ἀθέμιτες οἱ ἑνώσεις προσώπων πού ἐπιδίωκαν μή δημόσιους σκοπούς, ὅπως ἦσαν οἱ ἐπαγγελματικές ὀργανώσεις, ἄν παρέλειπαν νά ζητήσουν ἀπό τίς κυβερνητικές ἀρχές ἄδεια γιά τήν ἵδρυσή τους χωρίς νά ἀποσκοποῦν μέ τήν παράλειψη αὐτή νά παραμείνουν μυστικές.

Βάσει τῶν παραπάνω διατάξεων, εἶχε ἐπικρατήσει στήν ἐπιστήμη ἡ γνώση ὅτι ὁ προληπτικός κυβερνητικός ἔλεγχος ἦταν ὑποχρεωτικός μόνον γιά τίς ἑνώσεις προσώπων πού ἐπιδίωκαν πολιτικούς, θρησκευτικούς ἤ ἄλλους δημόσιους σκοπούς.[186] Εἶχε ὑποστηριχθεῖ ὅμως καί ἡ γνώμη ὅτι τό ἴδιο ἴσχυε καί γιά τίς ἑνώσεις προσώπων πού ἐπιδίωκαν ἄλλους σκοπούς, ὅπως ἐπιστημονικούς, φιλανθρωπικούς κλπ[187], συνεπῶς δέ καί συνδικαλιστικούς.

Ἐξ ἄλλου, σύμφωνα μέ τίς παραπάνω διατάξεις, οἱ κυβερνη-

---

186. *Κρασσᾶς*, ὅ.π., σ. 277, *Μομφερράτος*, ὅ.π., σ. 215. Ἡ ἴδια γνώμη ἐπικρατοῦσε καί στήν Γερμανία, βλ. *Α. Βέρνερ*, Ἐγχειρίδιον Γερμανικοῦ ποινικοῦ δικαίου, μτφρ. Α. Καρατζᾶ, Ἀθῆναι 1860, σ. 482. *Ὁ Σβῶλος* (ὅ.π., σ. 83), γιά νά ἀποδείξει ὅτι ὁ Ποινικός Νόμος δέν ἀπαγόρευε τήν ἵδρυση φιλολογικῶν, ἐπιστημονικῶν ἤ φιλανθρωπικῶν ἑνώσεων προσώπων, ἀναφέρει ὡς παράδειγμα τήν Φιλεκπαιδευτική ἑταιρία. Τό παράδειγμα ὅμως αὐτό δέν εἶναι ἐπιτυχές, διότι ἡ ἑταιρία αὐτή εἶχε ἱδρυθεῖ μέ διάταγμα, δηλαδή μέ κυβερνητική ἄδεια.

187. *Ν. Ι. Σαρίπολος*, Σύστημα..., σ. 291, 292, βλ. ὅμως καί σ. 555 καί τόν *ἴδιο*, Πραγματεία..., σ. 282, *Ἐμ. Λυκούδης*, ὅ.π., σ. 113, 118, *Π. Γαΐτας*, Στοιχεῖα τοῦ πολιτικοῦ καί ἐγκληματικοῦ δικαιώματος, τ. Β, Σμύρνη 1835, σ. 94.

Δημόσια κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

τικές ἀρχές ἐδικαιοῦντο νά παρακολουθοῦν τήν λειτουργία τῶν ἑνώσεων προσώπων (ἄρθρα 214, 224, 225) καί νά παραπέμπουν τούς παραβάτες στά ποινικά δικαστήρια, αὐτά δέ ἐδικαιοῦντο νά διαλύσουν τίς ἀθέμιτες ἑνώσεις προσώπων, νά διατάξουν τήν δήμευση τῆς περιουσίας τους (ἄρθρο 216) καί νά ἐπιβάλουν ποινές στά διοικητικά ὄργανά τους, στά μέλη τους καί σέ ἄλλα πρόσωπα πού τίς ἐξυπηρετοῦσαν μέ ὁρισμένους τρόπους. Δεδομένου ὅτι ὁ Ποινικός Νόμος ἀπειλοῦσε τίς προαναφερθεῖσες ποινές γιά τίς περιπτώσεις παραβάσεως ὁποιασδήποτε σχετικῆς διατάξεως τῶν νόμων, τοῦ καταστατικοῦ καί τῆς διοικητικῆς πράξεως μέ τήν ὁποία ἐχορηγεῖτο ἡ ἄδεια ἱδρύσεως τῆς ἑνώσεως προσώπων, ἡ κυβέρνηση μποροῦσε νά ἀσκήσει ἀσφυκτικό ἔλεγχο ὡς πρός τήν λειτουργία τῶν ἑνώσεων προσώπων.

Τέλος, παρατηροῦμε ὅτι ὁ Ποινικός Νόμος δέν καθόριζε τά ἁρμόδια κυβερνητικά ὄργανα καί τήν διαδικασία ἀσκήσεως τοῦ προαναφερθέντος ἐλέγχου ἐπί τῶν ἑνώσεων προσώπων.

II. Κατ' ἄλλα νομοθετήματα

1. Τό ἄρθρο 2 τοῦ *διατάγματος τῆς 3 (15) Μαΐου 1833* «περί τοῦ σχηματισμοῦ καί τῆς ἁρμοδιότητος τῆς ἐπί τῶν Ἐσωτερικῶν Γραμματείας» (ΕτΚ 1833 σ. 90) ὅριζε μεταξύ ἄλλων καί τά ἑξῆς: «Εἰς τήν ἁρμοδιότητα τῆς ἐπί τῶν Ἐσωτερικῶν Γραμματείας ὑπάγονται: α)... ε) Ἡ ἐξασφαλιστική Ἀστυνομία καί ἐπομένως αἱ γενικαί διατάξεις πρός... ὑποστήριξιν τῶν ὑπαρχόντων κατά τῶν μυστικῶν ἑταιριῶν... νόμων».[188] Σύμφωνα δηλαδή μέ τήν διάταξη αὐτή, ἡ ὁποία δέν ἀντέβαινε στόν Ποινικό Νόμο καί συνεπῶς δέν καταργήθηκε ἀπό αὐτόν (ἄρθρο 705), ὁ κυβερνητικός ἔλεγχος ἐπί τῶν ἑνώσεων προσώπων ἀνῆκε στήν ἁρμοδιότητα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, ὅπως θά λέγαμε σήμερα.

2. Ὅπως εἴδαμε στήν § 5 ὑπό ΙΙγ, ἡ ἀνώνυμη ἑταιρία ἐθεωρεῖτο ἀπό τό τότε ἐπίσημο δίκαιο ὡς ἰδιόρρυθμο σωματεῖο. Κατά τό *ἄρθρο 37 τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου* (διάταγμα τῆς 19.4.1835, ΕτΚ τῆς

188. Τό ἴδιο διάταγμα ὅριζε ἀκολούθως ὅτι στήν Γραμματεία τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπάγονται «... ιδ΄) Ἡ ἐπαύξησις καί ἐμψύχωσις τῶν βαναύσων τεχνῶν τῶν χειρουργοστασίων (manifactures) καί πυρουργοστασίων (fabriques)».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντου

11.5.1835): «Ἡ ἀνώνυμος ἑταιρεία δέν δύναται νά ὑπάρξῃ εἰμή διά βασιλικῆς ἀδείας καί ἐγκρίσεως τοῦ καταστατικοῦ αὐτῆς ἐγγράφου. Ἡ ἔγκρισις αὕτη πρέπει νά εἶναι κατά τόν τύπον τῶν διοικητικῶν διαταγμάτων».

Βάσει τῆς διατάξεως αὐτῆς, ἡ ἐπιστήμη δεχόταν τά ἀκόλουθα: Ἡ κυβέρνηση ἔχει δικαίωμα νά χορηγήσει ἤ ὄχι ἄδεια ἱδρύσεως τῆς ἀνωνύμου ἑταιρίας μετά ἀπό ἔλεγχο τῆς χρησιμότητάς της καί τῆς φερεγγυότητας τῶν ἱδρυτῶν της καί νά ἐγκρίνει ἤ ὄχι τό καταστατικό της μετά ἀπό ἔλεγχο τῆς νομιμότητάς του. Ἐάν καταλήξει σέ θετική ἀπόφαση μετά ἀπό τούς προαναφερθέντες ἐλέγχους (τῆς σκοπιμότητας ἱδρύσεως τῆς ἑταιρίας καί τῆς νομιμότητας τοῦ καταστατικοῦ), ἡ ἄδεια καί ἡ ἔγκριση χορηγοῦνται ἀπό κοινοῦ μέ τήν μορφή διοικητικοῦ διατάγματος, τό ὁποῖο δημοσιεύεται στήν ΕτΚ. Τά ἴδια ἰσχύουν καί σέ περίπτωση τροποποιήσεως τοῦ καταστατικοῦ. Ἐπίσης, ἡ κυβέρνηση δικαιοῦται νά ἐποπτεύει τήν λειτουργία τῆς ἑταιρίας καί νά ἀνακαλεῖ μέ νέο διάταγμα τήν ἄδεια καί τήν ἔγκριση σέ περίπτωση παραβάσεως τῶν νόμων ἤ τοῦ καταστατικοῦ, ὁπότε ἡ ἑταιρία ὀφείλει νά διαλυθεῖ.[189]

3. Κατά τό ἄρθρο 11 § 28 τοῦ *διατάγματος τῆς 26.4 (8.5) 1833* «περί ἁρμοδιότητος τῶν Νομαρχῶν καί περί τῆς κατά Νομαρχίας ὑπηρεσίας» (ΕτΚ 1833 σ. 38), ὁ Νομάρχης ὀφείλει: «Νά ἐπισταίνῃ τήν προσοχήν του κατά τῶν μυστικῶν καί ἀπηγορευμένων ἑταιριῶν, κατά τῆς ἀθεμίτου ἑνώσεως δημοσίων συντεχνιῶν (corporations), εἰς τάς ὁποίας δέν ἐπιτρέπεται νά μεταβάλωσι αὐθαιρέτως τόν διοργανισμόν των, ἤ νά μήν φαναιρώνωσι τήν περιουσίαν των καί τήν διαχείρισιν αὐτῆς. Ὁ Νομάρχης θέλει ἐπαγρυπνεῖ εἰς τήν ἐκτέλεσιν τῶν περί τούτων πάντων ὑπαρχόντων νόμων καί διαταγμάτων».

Τό διάταγμα τῆς 5.12.1845 «περί τῶν καθηκόντων τῶν Νομαρχῶν καί τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν» (ΕτΚ 1845 σ. 167) πού ἐπαναρρύθμισε τό ἀντικείμενο τοῦ προαναφερθέντος διατάγματος ἐπανέλαβε τήν παραπάνω διάταξη στό ἄρθρο 13 §§ 28 καί 29, ὁρίζοντας

---

189. Βλ. *Α. Πετρίτση*, περί ἐμπορικῶν ἑταιριῶν, τ.Α΄, Ἀθῆναι 1886, σ. 76-80 καί *Σ. Κροκιδᾶ*, Ἐγχειρίδιον τοῦ ἐμπορικοῦ δικαίου, Ἀθῆναι 1894, σ. 139 ἐπ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κομοτηνής

ὅτι ὁ νομάρχης ἔχει καθῆκον «...28. Νά ἐπαγρυπνῆ εἰς τήν ἐκτέλεσιν τῶν ὑφισταμένων νόμων καί διαταγμάτων κατά μυστικῶν καί ἀπηγορευμένων ἑταιριῶν καί κατά μή ἐπιτετραμμένου συνδέσμου δημοσίων σωματείων. 29. Νά ἐπαγρυπνῆ ὥστε αὐθαιρέτως νά μήν μεταβάλλωνται οἱ κανονισμοί ἐγκεκριμένων ἑταιριῶν, νά μήν κρύπτεται ἡ περιουσία των καί νά ἐπιβλέπῃ εἰς τήν διαχείρισιν αὐτῶν καί εἰς τήν ἐκτέλεσιν τῶν περί αὐτῶν νόμων καί διαταγμάτων».

Ἀναφορικά μέ τίς παραπάνω ταυτόσημες ἀλλά καί ἀσαφεῖς διατάξεις τῶν δύο διαταγμάτων, παρατηροῦμε τά ἀκόλουθα: α) Ὡς ἑταιρίες νοοῦνται μᾶλλον οἱ ἀνώνυμες ἑταιρίες, τά σωματεῖα καί οἱ ἁπλές ἑνώσεις προσώπων. β) Ὡς «ἀπηγορευμέναι ἑταιρίαι» νοοῦνται μᾶλλον οἱ ἀθέμιτες ἑνώσεις προσώπων, οἱ ὁποῖες δέν ἦσαν μυστικές ἤ ἑνώσεις δημοσίων σωματείων καί τῶν ὁποίων ἡ ἵδρυση εἶχε ἀπαγορευθεῖ μέ νόμο ἤ μέ περιπτωσιολογική διοικητική πράξη. γ) Ὡς «ἐγκεκριμέναι ἑταιρίαι» νοοῦνται ἀσφαλῶς οἱ ἑνώσεις προσώπων τῶν ὁποίων ἡ ἵδρυση εἶχε ἐγκριθεῖ ἀπό τήν κυβέρνηση. δ) Ὁρίζεται ἔμμεσα ὅτι ἡ κυβερνητική ἀπαγόρευση ἤ ἔγκριση τῆς ἱδρύσεως ἑνώσεως προσώπων, καθώς καί ἡ τροποποίηση τοῦ καταστατικοῦ της πρέπει νά γίνονται μέ (διοικητικά) διατάγματα. ε) Δέν ἀποκλείεται ἡ ἵδρυση θεμιτῶν ἑνώσεων προσώπων χωρίς κυβερνητική ἔγκριση. στ) Ἀνατίθεται στόν νομάρχη ἡ ἁρμοδιότητα ἐλέγχου τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως καί γενικότερα τῆς λειτουργίας τῶν ἐγκεκριμένων ἑνώσεων προσώπων μέ βάση τά σχετικά ἐγκριτικά διατάγματα καί τούς σχετικούς νόμους.

III. Κατά τό β.ρ.δ. καί κατά τήν ἐπιστήμη

1. Ὅσοι ὑποστήριζαν ὅτι τό σωματεῖο ἀποκτᾶ νομική προσωπικότητα μετά ἀπό τήν ἔκδοση σχετικῆς κυβερνητικῆς πράξεως, δέχονταν, κυρίως μέ βάση τό βυζαντινορρωμαϊκό δίκαιο, ὅτι καί γιά τήν ἵδρυση τοῦ σωματείου *χρειάζεται σχετική κυβερνητική ἄδεια.*

Εἰδικότερα, ὁ Παπαρρηγόπουλος ἔγραφε ὅτι ἡ ἄδεια αὐτή δίδεται «διά διαταγμάτων, ὡς συμβαίνει ἐπί τῶν ἀνωνύμων ἐμπορικῶν ἤ τραπεζικῶν ἤ βιομηχανικῶν ἑταιριῶν, ὅταν πρόκειται ν' ἀποκτήσωσι τά τῶν νομικῶν προσώπων προσόντα». Ἀκολούθως, ἔγραφε ὅτι εἶναι νόμιμη «ἡ τῆς πολιτείας ἐπιτήρησις τῆς διοική-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη

σεως τῶν ὑποθέσεων τῶν νομικῶν τούτων προσώπων, κυρίως ἐπί πράξεων, αἵτινες δύνανται νά ματαιώσωσιν, ἤ νά κολοβώσωσι τόν διαρκῆ ἠθικόν, κοινωνικόν, ἤ πνευματικόν σκοπόν τῶν τοιούτων προσώπων... Ὑπάρχουσι μάλιστα ἀντικείμενα (λ.χ. ἡ ἐπιβολή εἰσφορῶν εἰς τά μέλη τῆς ὁμάδος, ἡ τῆς περιουσίας αὐτῆς διανομή εἰς τά συγκροτοῦντα αὐτήν πρόσωπα, ἡ διάλυσις τῆς ὁμάδος) τά ὁποῖα, ἄν ὁ ὀργανισμός δέν προνοῇ περί τοῦ τρόπου, καθ' ὅν ἀποφασίζονται, οὔτε αὐτή ἡ ὁλοψηφία δύναται ν' ἀποφασίσῃ, ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως τῆς ἐπιτηρούσης τάς τοιαύτας ὁμάδας ἀρχῆς».[190]

2. Ἀλλά καί ὅσοι ὑποστήριζαν ὅτι τό σωματεῖο ἀποκτᾶ νομική προσωπικότητα αὐτοδικαίως δέχονταν ὅτι *ἡ κυβέρνηση δικαιοῦται τουλάχιστον νά ἐνημερώνεται γιά τήν ἵδρυση τοῦ σωματείου* καί ὅτι ὁπωσδήποτε ἡ ἀνώνυμη ἑταιρία δέν μπορεῖ νά ἱδρυθεῖ χωρίς κυβερνητική ἄδεια. Εἰδικότερα,ἀναφορικά μέ τήν ἀνάμιξη τῶν κυβερνητικῶν ἀρχῶν στήν ἵδρυση σωματείων, εἶχαν ὑποστηριχθεῖ τά ἀκόλουθα.

Ὁ Καλλιγᾶς δεχόταν ὅτι ἡ κυβερνητική ἔγκριση τῆς ἱδρύσεως τοῦ σωματείου μπορεῖ μέν νά ἐπιδιωχθεῖ ἀπό αὐτό, ἀλλά δέν εἶναι ἀπαραίτητη καί πρόσθετε τά ἑξῆς: «Τινές διδάσκουσι ὅτι πρέπει νά προηγηθῇ πάσης ἀποφάσεως [τοῦ σωματείου] ἡ κύρωσις ὀργανισμοῦ [=καταστατικοῦ] παρά τῆς δημοσίας ἀρχῆς, ὥστε πρό τῆς κυρώσεως ταύτης οὐδέ ἡ ἀπόφασις τῆς ὁλοψηφίας ἀρκεῖ. Ἀλλ' οἱ τοῦτο δοξάζοντες τό ἐν ἀρχῇ αἰτοῦνται, διότι ἡ ἁρμοδία ἀρχή, ἡ τό κυροῦν ἔχουσα, δέν δύναται νά ἐπιβάλῃ τόν ὀργανισμόν, ἀλλά μόνον ν' ἀρνηθῇ τήν κύρωσιν, ὁ δέ ὀργανισμός εἶναι τό ἀποτέλεσμα τῆς βουλήσεως τῶν πλειόνων. Τοῦτο μόνον δύναταί τις νά παραδεχθῇ ὡς συνεπές, ὅτι κυρωθέντος τοῦ ὀργανισμοῦ, οὐδέ ἡ ἀπόφασις τῆς ὁλοψηφίας ἀρκεῖ πρός νομιμοποίησιν ἀντικειμένης εἰς αὐτόν πράξεως».[191]

---

190. Ὁ ἴδιος ὅμως ἀνέφερε καί ὅτι: «Ἡ μικρόλογος κηδεμονία τῆς πολιτείας μαραίνει τήν ἀτομικήν δραστηριότητα καί νεκρώνει τήν εὐγενῆ φιλοτιμίαν, τήν εἰς πᾶν αὐτῆς βῆμα προσκόπτουσαν εἰς τήν ἔγκρισιν καί τούς ἀπαραιτήτους αὐτῆς δορυφόρους, τάς διατυπώσεις καί τήν πολυγραφίαν, ἐξ ὧν ἡ ἐπ' ἄπειρον ἀναβολή πάσης βελτιώσεως καί προόδου· ἀλλά καί ἐνταῦθα ἰσχύει τό λόγιον «μηδέν ἄγαν». *Παπαρρηγόπουλος*, ὅ.π., σ. 294-298.

191. *Π. Καλλιγᾶς*, ὅ.π., σ. 315.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Ὁ Οἰκονομίδης ἐδίδασκε ὅτι τό μόνο σχετικό δικαίωμα πού εἶχε ἡ κυβέρνηση ἦταν νά ἀπαιτεῖ ἀπό τά σωματεῖα νά κοινοποιοῦν σ᾽ αὐτήν τά καταστατικά τους.[192] Τά ἴδια περίπου δεχόταν καί ὁ Κρασσᾶς, ὁ ὁποῖος πρόσθετε καί τά ἑξῆς: «Τό συνήθως τελούμενον εἶναι, ὅτι τό καταστατικόν τῶν νομικῶν προσώπων ἔγγραφον ὑποβάλλεται εἰς τήν ἔγκρισιν τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς, ἀλλά τοῦτο ἐξ ἄλλων γίνεται λόγων, καί οὐχί διότι νόμος ἐπιτακτικῶς ἐπιβάλλει τήν ἔγκρισιν. Νομικόν πρόσωπον, ἀθέμιτον ἐπιδιῶκον σκοπόν, δέν δύναται νά ὑπάρξῃ, διό καί ἡ διοικητική ἔγκρισις ἀρνητικήν ἔχει ἔννοιαν, βεβαιοῦσα ἁπλῶς, ὅτι ἡ ὕπαρξις τοῦ συνεστηκότος νομικοῦ προσώπου δέν ἀντιβαίνει εἰς τήν δημοσίαν τάξιν».[193] Κατά τόν Μομφερρᾶτο, μέχρι τῆς θεσπίσεως τοῦ ν. 281/1914, ἐλλείψει σχετικῶν διατάξεων, πλήν τοῦ ἄρθρου 37 τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου πού ἀφοροῦσε στίς ἀνώνυμες ἑταιρίες, «οὐδεμία παρ᾽ ἡμῖν ἀπῃτεῖτο ἔγκρισις τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς ὅπως ὑπάρξῃ νομικόν πρόσωπον, διό τό τέως τελούμενον ἐν τῇ πρακτικῇ τῆς ἐγκρίσεως τῶν καταστατικῶν τῶν διαφόρων νομικῶν προσώπων διά βασιλικοῦ Διατάγματος οὐδένα εἶχε λόγον».[194]

3. Ἐξ ἄλλου, ἦταν γενικά ἀποδεκτό ὅτι *ἡ πολιτεία δικαιοῦται νά διαλύει τά σωματεῖα* μόνον λόγω παραβάσεως τῶν νόμων ἤ τοῦ καταστατικοῦ τους καί ὅτι ἡ διάλυση τῶν σωματείων γιά ἄλλους λόγους (παρέλευση τοῦ ὁρισθέντος χρόνου, ἀπόφαση τῆς συνελεύσεως τῶν μελῶν κλπ) ἐπέρχεται αὐτοδικαίως. Οἱ περισσότεροι συγγραφεῖς ἀνέφεραν ὅτι τά ἀθέμιτα σωματεῖα διαλύονται ἀπό τήν

---

192. «Πρός σύστασιν νομικοῦ προσώπου δέν ἀπαιτεῖται εἰδική ἔγκρισις τῆς κυβερνήσεως. Διότι ἐπί τῆς συστάσεως νομικοῦ τινος προσώπου μόνον συμφέρον ἔχει τό κράτος νά πληροφορῆται περί τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ καί νά μανθάνῃ μήπως οὗτος ἀντίκειται εἰς τάς καθεστώσας βάσεις τῆς πολιτείας ἤ τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, εἰς τά δόγματα τῆς ἠθικῆς ἤ τῆς δικαιοσύνης· ἀλλά τό συμφέρον τοῦτο, ὅπερ εἶναι ἁπλοῦν συμφέρον δημοσίας τάξεως καί ἀσφαλείας, δικαιολογεῖ μόνον τό δικαίωμα τῆς κυβερνήσεως τοῦ ν᾽ ἀπαιτῇ τήν κοινοποίησιν τοῦ καταστατικοῦ τοῦ νομικοῦ προσώπου· πέραν τούτου δέν δικαιολογεῖται ἡ παρέμβασις τῆς κυβερνήσεως· μόνον αἱ ἀνώνυμοι ἐμπορικοί ἑταιρίαι χρῄζουσιν εἰδικῆς ἐγκρίσεως (Ἐμπ. νόμ. 37)». *Οἰκονομίδης*, ὅ.π., σ. 84.

193. *Κρασσᾶς*, ὅ.π., σ. 279, 288.

194. *Μομφερρᾶτος*, ὅ.π., σ. 216, 225, βλ. καί *Κ. Φρεαρίτη*, Πολιτική ρωμαϊκή νομοθεσία, Ἀθῆναι 1854, σ. 367.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντος

πολιτεία, χωρίς ὅμως νά προσδιορίζουν τά ἁρμόδια ὄργανά της.[195] Αὐτό ἴσως νά ὀφείλεται στό ὅτι καί τό ἄρθρο 216 τοῦ Ποινικοῦ Νόμου ὅριζε ὅτι «ἀθέμιτοι ἑταιρίαι διαλύονται» χωρίς νά διευκρινίζει ἀπό ποιόν. Ὀρθό ὅμως εἶναι νά δεχθοῦμε ὅτι ἡ διάταξη αὐτή ἐννοοῦσε τά δικαστήρια πού θά ἐπιλαμβάνονταν μετά ἀπό σχετική καταγγελία τῶν κυβερνητικῶν ἀρχῶν. Ὡστόσο, ὑπῆρχαν καί περιπτώσεις στήν θεωρία καί στήν νομολογία, κατά τίς ὁποῖες εἶχε ὑποστηριχθεῖ σαφῶς ὅτι ἡ διάλυση τῶν ἀθεμίτων σωματείων γίνεται ἀπό τίς κυβερνητικές ἀρχές.[196] Ἐπειδή οὔτε καί στίς περιπτώσεις αὐτές γινόταν ἀναφορά στήν διαδικασία ἐκδόσεως καί ἐκτελέσεως τῆς σχετικῆς κυβερνητικῆς ἀποφάσεως, πλήν ὅμως ἡ σχετική γνώμη εἶναι πιθανόν νά εἶχε ἐπηρεασθεῖ ἀπο τίς προαναφερθεῖσες διατάξεις περί διαλύσεως τῶν ἀνωνύμων ἑταιριῶν μέ διατάγματα, μποροῦμε νά ὑποθέσομε ὅτι κατά τήν γνώμη αὐτή ἡ διάλυση τῶν σωματείων ἔπρεπε νά γίνεται μέ διοικητικά διατάγματα.

§24. Ὁ πολιτειακός ἔλεγχος κατά τό ἐπίσημο δίκαιο: 1864-1911

1. Στήν Ἐθνοσυνέλευση τοῦ 1864, εἶχε προταθεῖ ἀπό τήν Ἐπιτροπή τοῦ Συντάγματος νά διατυπωθεῖ ὡς ἑξῆς τό ἄρθρο 11 τοῦ Συντάγματος: «Οἱ Ἕλληνες ἔχουσι τό δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι ἄνευ προηγουμένης ἀδείας τῆς Κυβερνήσεως πρός πάντα σκοπόν ὑπό τοῦ νόμου μή ἀπαγορευόμενον· συνεταιρισμός τις ὅμως δέν δύναται νά διαλυθῇ διοικητικῶς, ἀλλά μόνον διά δικαστικῆς ἀποφάσεως».[197]

Τελικά ὅμως τό ἄρθρο αὐτό ἔλαβε τήν ἑξῆς διατύπωση μέ βάση τό ἄρθρο 88 τοῦ Συντάγματος τῆς Δανίας τοῦ 1849.[198] «Οἱ Ἕλληνες ἔχουσι τό δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι, τηροῦντες τούς νόμους τοῦ Κράτους, οἵτινες ὅμως οὐδέποτε δύνανται νά ὑπαγάγωσι

---

195. *Παπαρρηγόπουλος*, ὅ.π., σ. 296, *Φρεαρίτης*, ὅ.π., σ. 369, *Οἰκονομίδης*, ὅ.π. σ. 91, *Κρασσᾶς*, ὅ.π., σ. 288.

196. *Μομφερρᾶτος*, ὅ.π., σ. 255, *Regelsberger*, ὅ.π., σ. 525, Πρωτ. Ἀθηνῶν 4988/1906 Θέμις ΙΗ΄ σ. 62.

197. *Ἐπίσημος Ἐφημερίς τῆς Συνελεύσεως*, Ἀθῆναι 1864, σ. 120.

198. *Ν. Ι. Σαρίπολος*, Πραγματεία..., σ. 335.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

τό δικαίωμα τοῦτοι εἰς προηγουμένην τῆς Κυβερνήσεως ἄδειαν». Ἀκολούθως, καταχωρήθηκε στά πρακτικά ἑρμηνευτική δήλωση, σύμφωνα μέ τήν ὁποία οἱ ὁρισμοί τοῦ ἄρθρου 11 «δέν ἐπεκτείνονται καί εἰς τάς πολιτικάς [=ἀστικάς] καί ἐμπορικάς ἑταιρίας, ἀλλ' αὗται θέλουσι διέπεσθαι καί τοῦ λοιποῦ ἀπό τό ἰσχῦον ἀστικόν καί ἐμπορικόν δίκαιον».[199]

2. Μέ βάση τά προεκτεθέντα καί σέ συνδυασμό μέ τήν προγενέστερη σχετική νομοθεσία, ἡ ἐπιστήμη εἶχε δεχθεῖ ὁμόφωνα ὅτι τό ἄρθρο 11 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864 ἀπαγόρευσε μόνον τόν προληπτικό κυβερνητικό ἔλεγχο ἐπί τῶν «συνεταιρισμῶν», ὄχι δέ καί τόν κατασταλτικό, καί ὅτι συνεπῶς, ἐφ' ὅσον ὁ κοινός νομοθέτης δέν εἶχε μεταβάλει τίς προγενέστερες σχετικές νομοθετικές διατάξεις, ὅσες μέν ἀπό αὐτές ἀπαγόρευαν τήν ἵδρυση «συνεταιρισμῶν» χωρίς κυβερνητική ἄδεια καταργήθηκαν ἀπό τό Σύνταγμα, ὅσες δέ ἐπέτρεπαν στήν κυβέρνηση νά ἐλέγχει τήν λειτουργία τῶν «συνεταιρισμῶν» καί νά ἀναμιγνύεται στή διάλυσή τους ἐξακολουθοῦσαν νά ἰσχύουν.[200]

3. Στήν ἐπιστήμη ὅμως καί στή νομολογία, ἀνέκυψε διχογνωμία ὡς πρός τό ζήτημα ποιούς «συνεταιρισμούς» ἐπροστάτευε τό ἄρθρο 11 τοῦ Συντάγματος.

---

199. *Ἐπίσημος Ἐφημερίς τῆς Συνελεύσεως*, Ἀθῆναι 1864, σ. 157.

200. Σχετικά μέ τήν διάλυση τῶν «συνεταιρισμῶν», ὁ Π. Καλλιγᾶς, ἀγορεύοντας στήν Ἐθνοσυνέλευση, εἶπε: «Εἶναι πολύ μεγαλυτέρα ἡ ἐγγύησις, ὅταν αἱ ἑταιρίαι ἐπιτρέπωνται ἄνευ οἱασδήποτε ἀδείας, καί μόνον διαλύωνται διά πράξεως διοικητικῆς... διότι ἡ διοικητική ἀρχή εἶναι ὑπεύθυνος, ὁ δέ δικαστής δέν εἶναι... αὐτός ἀποφασίζει κατά αὐθαιρεσίαν καί τήν κρίσιν του, καί οὐδείς δύναται νά τόν κατηγορήσῃ, νά τῷ εἴπῃ, τί ἔπραξας. Ἀλλά κατά τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς, ἥτις εἶναι ὑπεύθυνος, δύνασθε νά ζητήσητε λόγον· αἱ Βουλαί ὑπάρχουν διά νά ἐλέγχουν τάς πράξεις τῶν ὑπουργῶν...», *Ἐπίσημος Ἐφημερίς τῆς Συνελεύσεως*, Ἀθῆναι 1864, σ. 154. Βλ. ὅμως καί σ. 121, 149, 151, ὅπου περιέχονται οἱ γνῶμες τῶν πληρεξουσίων Σαρίπολου, Κόκκινου καί Παπαδιαμαντόπουλου, κατά τίς ὁποῖες τό Σύνταγμα θά ἔπρεπε νά ἀναθέσει τήν ἁρμοδιότητα διαλύσεως τῶν «συνεταιρισμῶν» στά δικαστήρια. *Ὁ Φλογαΐτης* (ὅ.π., σ. 327) ὑποστήριζε ὅτι ἡ ἁρμοδιότητα αὐτή μποροῦσε νά ἀνατεθεῖ νομοθετικά στά δικαστήρια, ἐνῶ ὁ *Δ. Κυριακός* (Ἑρμηνεία τοῦ Ἑλληνικοῦ Συντάγματος, τ. Α΄, Ἀθῆναι 1904, σ. 98) δεχόταν ὅτι ἡ ἁρμοδιότητα αὐτή μποροῦσε νά ἀνατεθεῖ νομοθετικά καί στήν κυβέρνηση γιά ὁρισμένες περιπτώσεις.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

Κατά μία γνώμη, ἡ διάταξη αὐτή ἀπαγόρευσε τόν προληπτικό κυβερνητικό ἔλεγχο *μόνον ὡς πρός τούς «συνεταιρισμούς» πού ἐπιδίωκαν πολιτικούς,*[201] *θρησκευτικούς ἤ ἄλλους δημόσιους σκοπούς,* ὄχι δέ καί ὡς πρός ἐκείνους πού ἀπέβλεπαν σέ διαφορετικούς σκοπούς, ὅπως εἶναι οἱ συνδικαλιστικοί. Καί τοῦτο, ἐπειδή: α) ἡ παραπάνω διάταξη εἶχε ἐνταχθεῖ στό κεφάλαιο τοῦ Συντάγματος περί τοῦ δημοσίου δικαίου τῶν Ἑλλήνων καί συνεπῶς ἀφοροῦσε μόνον στούς δημόσιους «συνεταιρισμούς»,[202] β) οἱ μή δημόσιοι «συνεταιρισμοί» δέν εἶχαν ἀνάγκη συνταγματικῆς προστασίας, διότι δέν διέπονταν ἀπό τίς διατάξεις τοῦ Ποινικοῦ Νόμου περί προληπτικοῦ κυβερνητικοῦ ἐλέγχου, ἡ δέ κυβέρνηση δέν εἶχε ἐμποδίσει ποτέ τήν ἵδρυσή τους,[203] γ) ὡς πρός τά ἐπαγγελματικά σωματεῖα εἰδικότερα, ἡ Ἐθνοσυνέλευση δέν εἶναι πιθανό νά θέλησε νά τά προστατεύσει συνταγματικά, διότι κατά τήν ἐποχή ἐκείνη τά πολιτεύματα τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν δέν ἔβλεπαν μέ εὐμένεια τίς συνδικαλιστικές ὀργανώσεις.[204]

---

201. *Ὁ Σβῶλος* (ὅ.π., σ. 61), ἐκφράζοντας τίς πρό τοῦ 1915 σχετικές ἀντιλήψεις, γράφει ὅτι: «Πολιτικός συνεταιρισμός εἶναι ὁ διά τῆς δράσεώς του ἀποσκοπῶν ἐπίδρασιν ἐπί τοῦ πολιτικοῦ ἐν γένει βίου χώρας τινός. Λ.χ. ὁ ἐπιδιώκων διά ποικίλων μέσων (διαλέξεων, τύπου, προπαγάνδας) τήν ἀναθεώρησιν νομοθεσίας τινός ἤ καί τοῦ Θεμελιώδους Νόμου, ἤ τήν ὑποστήριξιν ὡρισμένου πολιτικοῦ κόμματος, ἤ τήν ἐπιβολήν συμμαχίας τινός εἰς τό Κράτος, ἤ τήν σύσφιγξιν τῶν πολιτικῶν ἤ ἄλλων δεσμῶν πρός ἕτερον Κράτος, ἤ τήν καθιέρωσιν φορολογικοῦ τινος συστήματος κλπ., ἐν γένει δέ ὁ ἀσχολούμενος μέ ζητήματα φύσεως πολιτικῆς, οὐχί ὅμως ὅμως ἀκαδημαϊκῶς ἀλλ' ἐνεργῶς».

202. *Παπαρρηγόπουλος*, ὅ.π., σ. 294, *Κρασσᾶς*, ὅ.π., σ. 277, *Μομφερράτος*, ὅ.π., σ. 215.

203. *Κρασσᾶς*, ὅ.π., σ. 277-278, *Σβῶλος*, ὅ.π. σ. 85.

204. *Κυριακός*, ὅ.π., σ. 92, 93, 98, *Σβῶλος*, ὅ.π., σ. 85. Ὁ βουλευτής Α. Διομήδης εἶπε στήν Β΄ Ἀναθεωρητική Βουλή: «Τά ἐπαγγελματικά σωματεῖα δέν περιελαμβάνοντο εἰς τήν διάταξιν τοῦ ἀρθ. 11 συμφώνως πρός τήν θέλησιν τῶν νομοθετῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (1864), δέν περιελαμβάνοντο δέ, ἀφ' ἑνός μέν διότι οὐδ' ἐσκέφθησαν περί αὐτοῦ τοῦ πράγματος τότε, μή ὑπαρχούσης πρός τοῦτο ἀνάγκης, ἀλλά καί διότι κατά τούς χρόνους ἐκείνους τά ἐπαγγελματικά σωματεῖα δέν ἀπήλαυον τῆς εὐμενείας τῶν τότε κυβερνήσεων· ἀπ' ἐναντίας διέκειτο πολύ δυσπίστως ἡ πολιτεία πρός τούς ἐπαγγελματικούς συλλόγους, θεωροῦσα αὐτούς ὡς παρεμποδίζοντας τήν ἐλευθέραν ἐξέλιξιν τῶν ἀτόμων, ὑπαγομένων διά τῶν ἐπαγγελματικῶν σωματείων εἰς δεσμά μή ἀναγνωρίζομενα εἰσέτι ὡς χρήσιμα, ἀλλ' ὡς βλαβερά. Σύν τῇ ἀναπτύξει ὅμως τῶν ἀναγκῶν τῆς κοινωνίας καί παρ' ἡμίν ἔτι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

'Εφ' ὅσον λοιπόν τό Σύνταγμα τοῦ 1864 δέν ἀπαγόρευσε τό προληπτικό κυβερνητικό ἔλεγχο ἐπί τῶν μή δημοσίων «συνεταιρισμῶν» καί εἰδικότερα ἐπί τῶν συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων καί ἐφ' ὅσον ὁ κοινός νομοθέτης δέν κατήργησε μετά τό 1864 τίς προγενέστερες σχετικές νομοθετικές διατάξεις, οὔτε ἐθέσπισε νέες τέτοιες διατάξεις, ἐξακολουθοῦσαν νά ἰσχύουν (κατά τήν ἴδια γνώμη) οἱ προγενέστερες διατάξεις καί οἱ ἑρμηνευτικές ἀπόψεις πού εἶχαν ὑποστηριχθεῖ ὡς πρός αὐτές, δηλαδή ἐξακολουθοῦσαν νά ἰσχύουν ὅσα ἀναφέρθηκαν στήν προηγούμενη παράγραφο.[205]

Σύμφωνα ὅμως μέ μία ἄλλη γνώμη πού τήν ὑποστήριζαν περισσότεροι, τό Σύνταγμα τοῦ 1864 ἀπαγόρευσε τόν προληπτικό κυβερνητικό ἔλεγχο *ὡς πρός ὅλους τούς «συνεταιρισμούς»*, μέ ἐξαίρεση τίς κοινές ἀστικές καί τίς ἐμπορικές ἑταιρίες,[206] καί συνεπῶς κατήργησε καί ἐκεῖνες τίς προγενέστερες νομοθετικές διατάξεις πού ἀπαγόρευαν τήν ἵδρυση μή δημοσίων «συνεταιρισμῶν» γενικά καί συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων εἰδικότερα χωρίς κυβερνητική ἄδεια.

Τά ἐπιχειρήματα τῆς δεύτερης αὐτῆς γνώμης διατυπώθηκαν συνοπτικά στήν ἀπόφαση 4988/1906 τοῦ Πρωτ. 'Αθηνῶν, ἡ ὁποία ἔκρινε ὡς νόμιμη τήν χωρίς κυβερνητική ἄδεια ἵδρυση τῆς «Πανελληνίου σκοπευτικῆς ἑταιρίας» μέ τίς ἑξῆς σκέψεις: «Ναί μέν ἐπί τῆς Αὐτοκρατικῆς ἐποχῆς τῆς Ρώμης ἐκ πολιτικῶν λόγων οἱ Νόμοι τοῦ 'Ιουλίου Καίσαρος καί τοῦ Αὐγούστου ἀπηγόρευσαν τήν σύστασιν συλλόγων ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως τῆς συγκλήτου ἤ τοῦ Αὐτοκράτορος (ὅρα Νόμ. 1 § 1 Πανδ. 3.4 καί Νομ. 1, 2, 3 (47.22), ἡ τοιαύτη δέ ἀπηγορευμένη ἀντίληψις τοῦ δικαιώματος τοῦ συνε-

---

ὑπήχθησαν σιωπηλῶς καί οἱ ἐπαγγελματικοί αὐτοί συνεταιρισμοί ὑπό τήν εὐεργετικήν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 11, καί δι' αὐτό ἀκριβῶς ζητοῦμεν τήν ἔτι μᾶλλον περιφρούρησιν τοῦ δικαιώματος τούτου τῶν 'Ελλήνων τοῦ ἱδρύειν ἐπαγγελματικούς συνεταιρισμούς», *'Εφημερίς τῶν συζητήσεων τῆς Βουλῆς*, 1911 σ. 832.

205. *Κρασσᾶς*, ὅ.π., σ. 278, *Λυκούδης*, ὅ.π., σ. 113 ἑπ., *Ν. Ν. Σαρίπολος*, ὅ.π., σ. 554 ἑπ.

206. Κοινή ἦταν ἡ ἀντίληψη ὅτι τό Σύνταγμα δέν ἀπαγόρευσε τόν προληπτικό κυβερνητικό ἔλεγχο ἐπί τῶν ἑταιριῶν αὐτῶν καί ὅτι συνεπῶς δέν κατήργησε τό ἄρθρο 37 τοῦ 'Εμπορικοῦ Νόμου. 'Ωστόσο, ὁ *'Αρ. Οἰκονόμος*, (Νόμιμα λαϊκῶν ἑταιριῶν, Οἰκονομική 'Επιθεώρησις, τ. 12, σ. 296) ὑποστήριζε ὅτι τό ἄρθρο αὐτό δέν μποροῦσε πλέον νά ἐφαρμοσθεῖ ὡς πρός τίς ἀστικές ἀνώνυμες ἑταιρίες.

ταιρίζεσθαι ἀπετυπώθη καί εἰς τόν νεώτερον Ποινικόν ἡμῶν Νόμον ἄρθρ. 212 καί ἑπομ., ἀλλ᾽ οἱ νόμοι οὗτοι, λαβόντες ὕπαρξιν ὑπό τήν ἐπήρειαν πολιτευμάτων μοναρχικῶν καθόλου, ὑπεχώρησαν πρό τῶν ἐλευθέρων θεσμῶν, οὕς οἱ νεώτεροι καταστατικοί χάρται ἀπεκρυστάλλωσαν ἐν εἰδικοῖς καί κατηγορηματικοῖς ἄρθροις, οἷον ἐστί καί τό ἄρθρον 11 τοῦ ἡμετέρου Συντάγματος τοῦ 1864, τό ὁποῖον σαφῶς διετύπωσεν ὅτι δέον μέν ἡ ἐλευθερία τοῦ συνεταιρίζεσθαι νά τηρῇ τούς νόμους τοῦ κράτους, ρητῶς ὅμως ἐξῄρεσε τήν ὑποχρέωσιν τοῦ νά λαμβάνῃ καί ἄδειαν ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως ὅπερ οἱ ἄνω παρατεθέντες νόμοι ἀπῄτουν, καί τοῦτο διότι ἀρκοῦσαν ἐθεώρησε τό ἡμέτερον Σύνταγμα τήν ἐποπτείαν, ἥν δικαιοῦται νά ἐνασκῇ ἐπί τῶν ἀθεμίτων ἑνώσεων ἡ κυβέρνησις καί τό δικαίωμα, ὅπερ αὕτη κέκτηται νά διαλύῃ τάς ἀθεμίτους ἑνώσεις, νά δημεύῃ τά πράγματα αὐτῶν, καί νά τιμωρῇ τούς ἐργάτας τῶν ἀθεμίτων ἑνώσεων (ὅρα Ποιν. Νόμ. ἄρθρον 216 ἑπόμ.), πάντοτε ὅμως ἡ ἄσκησις αὕτη τῶν τοιούτων δικαιωμάτων της νά γίνηται κατόπιν τοῦ γεγονότος ὅτι ἀθέμιτος ἕνωσις ἔλαβε χώραν, τοῦθ᾽ ὅπερ ἤθελεν ἐξαγάγῃ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῆς, οὐδέποτε ὅμως κατά τύπον προληπτικόν ἐνεργοῦσα, νά ματαιοῖ τόν συνεταιρισμόν, ὅστις εἶναι δημιούργημα ἀπαιτούμενον ὑπό τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας καί ἐν ταύτῃ ἐρριζωμένον».[207]

---

207. Θέμις ΙΗ (1907-1908) σ. 61. Ἦταν φαίνεται ἡ πρώτη δικαστική ἀπόφαση πού ἀσχολήθηκε μέ τό ζήτημα τῆς κυβερνητικῆς ἀδείας καί ἴσως γι᾽ αὐτό ἡ σύνταξη τοῦ περιοδικοῦ συνόδευσε τήν δημοσίευσή της μέ τό ἑξῆς ἐνθουσιαστικό σχόλιο: «Δόξα νά ἔχῃ ὁ Κύριος, ὅτι ἠκούσθη μία λογική φωνή, ἡ ὁποία διεμαρτυρήθη μετά τοσαύτης ἐνεργητικότητος καί εὐσυνειδησίας κατά τῆς ρουτινικῆς συνηθείας, τῆς διά Βασ. Διατάγματος ἐγκρίσεως τῶν καταστατικῶν τῶν σωματείων, εἰς τά ὁποῖα ὑποβάλλονται μετά μακαρίας πειθηνιότητος ὅλοι οἱ πωλυώνυμοι, ἐν ἀσυνειδησίᾳ τῶν δικαιωμάτων των ὑπάρχοντες καί μέλλοντες σύλλογοι. Τό περιεργότατον δέ πάντως εἶναι ὅτι τελευταῖον ὁμάς ἐξ 20 δικηγόρων, ἐπιχειρήσασα τήν πολλάκις ἀποπειραθεῖσαν σύμπηξιν τοῦ δικηγορικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν, δέν ὤκνησε νά ὑποβάλῃ αὐτήν ὑπό τήν ἔγκρισιν Β. Διατάγματος, λησμονήσασα, κατά τρόπον ἀνεξήγητον, ὅτι ἐάν ἀπῃτεῖτο Β. Διάταγμα διά τήν ἔγκρισιν οἱουδήποτε συλλόγου, διά τόν αὐτόν λόγον θά ἦτο δυνατή καί ἡ ἄρνησις αὐτοῦ καί ἡ ἐκ τῶν ὑστέρων ἀνάκλησίς του, πράγματα συγκρουόμενα τόσῳ βροντωδῶς πρός τό ἄρθρον 11 τοῦ Συντάγματος, ὥστε ἠδύνατο ν᾽ ἀνεγερθῶσιν ὅλοι οἱ κεκοιμημένοι συντάκται αὐτοῦ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

Τήν δεύτερη αὐτή γνώμη δέχονταν ὁ Ν.Ι. Σαρίπολος,[208] ὁ Κ. Μεταξᾶς, ὁ Θ. Φλογαΐτης, ὁ Βασ. Οἰκονομίδης, ὁ Π. Καλλιγᾶς κ.ἄ.[209] Ὁ Ἐμ. Λυκούδης, δεχόταν μέν ὅτι τό Σύνταγμα τοῦ 1864 προστατεύει καί τούς «βιομηχανικούς καί ἐργατικούς συνεταιρισμούς», δηλαδή τίς συνδικαλιστικές ὀργανώσεις, ἀλλά ὑποστήριζε ὅτι, μέχρις ὅτου ὁρισθεῖ μέ νόμο ὅτι ἡ νομική προσωπικότητα ἀπονέμεται στά σωματεῖα ἀπό τά δικαστήρια, τά ἐπαγγελματικά σωματεῖα ὀφείλουν νά ζητοῦν ἀπό τίς κυβερνητικές ἀρχές νά ἀναγνωρισθεῖ ἡ νομική προσωπικότητά τους, ἀλλοιῶς εἶναι ἀθέμιτα.[210]

§25. Ὁ πολιτειακός ἔλεγχος κατά τό ἐπίσημο δίκαιο: 1911-1914

1. Μετά τήν 1.6.1911 ὁπότε ἄρχισε νά ἰσχύει τό Σύνταγμα τοῦ 1911 καί μέχρι τήν 15.9.1914 ὁπότε ἄρχισε νά ἰσχύει ὁ ν. 281/1914, δέν θεσπίθηκαν νέες διατάξεις πού νά ἀναφέρονται στόν πολιτειακό ἔλεγχο ἐπί τῶν συνδικάτων. Κατά τήν τριετία λοιπόν αὐτήν, τό συνδικαλιστικό δικαίωμα ρυθμιζόταν μόνον ἀπό τό ἄρθρο 11 τοῦ νέου Συντάγματος καί ἀπό τίς προγενέστερες νομοθετικές διατάξεις πού δέν ἀντέβαιναν σ᾽ αὐτό.

2. Τό πρῶτο ἐδάφιο τοῦ ἄρθρου 11 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911 εἶχε διατυπωθεῖ κατά λέξη ὅπως τό ἄρθρο 11 τοῦ Συντάγματος τοῦ

---

208. *Ν. Ι. Σαρίπολος*, Σύστημα..., σ. 291, πρβλ. τόν *ἴδιο*, Πραγματεία..., σ. 281-282, καθώς καί σ. 283, ὅπου παρατηρεῖ καί τά ἑξῆς: «Ἔτι δέ καί τό ἁπλῶς χρήζειν πρό πάσης ἐνεργείας ἀδείας παρά τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς πολύ ἔχει τό ὀχληρόν καί δυσάρεστον, ὅθεν ἀποτρέπει συχνάκις καί ἀπό τῶν ἁπλῶς φιλολογικόν ἤ φιλανθρωπικόν σκοπόν προτιθεμένων ἑνώσεων, ἅτε τοῦ πασῶν ἀπέχεσθαι προτιμοτέρου ὄντος τοῦ ἐκδίδοσθαι εἰς τήν διάκρισιν τῆς ἀρχῆς δυναμένης κατά τό δοκοῦν αὐτῇ δοῦναί τε ἤ ἀρνήσασθαι, δοῦσαν δ᾽ ἀφελέσθαι, πάντοτε δ᾽ ἔχειν αὐτήν κατοπτεύουσαν τούς ἑταίρους».

209. *Κ. Μεταξᾶς*, Σύστημα ποινικοῦ δικαίου, τ. Β΄, Εἰδικόν μέρος, Ἀθῆναι 1868, σ. 280-281, *Φλογαΐτης*, ὅ.π., σ. 327, *Οἰκονομίδης*, ὅ.π., σ. 84, *Καλλιγᾶς*, ὅ.π., σ. 312, *Κ. Κωστῆς*, Ἑρμηνεία τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντος Ποινικοῦ Νόμου, τ. Β΄, Εἰδικόν μέρος, Ἀθῆναι 1892, σ. 240, *Α. Ἱδρωμένος*, Τό Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος μετά ἑρμηνείας, Ἀθῆναι 1908, σ. 71.

210. *Λυκούδης*, ὅ.π., σ. 112-113.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

1864 πού ὅριζε ὅτι ἀπαγορεύεται ὁ προληπτικός κυβερνητικός ἔλεγχος ἐπί τῶν «συνεταιρισμῶν».

Κατά τίς συζητήσεις πού ἔγιναν στήν Β΄ Ἀναθεωρητική Βουλή, ὑποστηρίχθηκε ἀπό πολλούς ὅτι ἡ προστασία πού πηγάζει ἀπό τό συνταγματικό δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι πρέπει νά ἐκτείνεται μόνον στίς μή κερδοσκοπικές, ὄχι δέ καί στίς κερδοσκοπικές ἑνώσεις προσώπων. Οἱ λίγοι πού ὑποστήριξαν ὅτι ἡ προστασία αὐτή πρέπει νά ἐκτείνεται καί στίς οἰκονομικές ἑνώσεις προσώπων ἐπιδίωκαν μᾶλλον τήν προστασία καί τῶν ἐπαγγελματικῶν σωματείων πού εἶχαν καί οἰκονομικούς σκοπούς.[211] Πάντως, ἐγκαταλείφθηκε πλέον ἡ γνώμη κατά τήν ὁποία ἡ ἐν λόγω προστασία ἀφορᾶ μόνον στούς δημόσιους «συνεταιρισμούς». Ἐξ ἄλλου, ἐπειδή ἤδη στίς ἄλλες εὐρωπαϊκές χῶρες εἶχε μεταστραφεῖ ἡ ἐχθρική ἀντίληψη τῶν κρατούντων γιά τά συνδικάτα καί εἶχαν θεσπισθεῖ συνταγματικές καί νομοθετικές διατάξεις ὑπέρ αὐτῶν, ἔγινε γενικά ἀποδεκτό κατά τίς παραπάνω συζητήσεις ὅτι στήν προστασία τοῦ ἄρθρου 11 τοῦ Συντάγματος ὑπάγονται καί οἱ συνδικαλιστικοί «συνεταιρισμοί».[212]

---

211. Κατά τόν πρωθυπουργό Ἐλ. Βενιζέλο: «Αἱ ἀνώνυμοι ἑταιρεῖαι ἐξαιροῦνται, οὐδ' εἶνε ἀνάγκη νά προνοήσῃ τό σύνταγμα, ὅπως λάβῃ ἐγγύην συνταγματικήν διά συνεταιρισμούς ἄλλους, παρ' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπιδιώκουσι σκοπούς εἴτε πολιτικούς, εἴτε καλλιτεχνικούς, εἴτε οἱουσδήποτε ἄλλους, ὄχι ὅμως οἰκονομικούς» (*Ἐφημερίς τῶν συζητήσεων τῆς Βουλῆς*, Ἀθῆναι 1911, σ. 831). Κατά τόν βουλευτή Ἀ. Μιχαλακόπουλο: «Ἀποκλείομεν πάντα συνεταιρισμόν, ὅστις σκοπόν ἔχει τήν ἐπιδίωξιν καί διανομήν χρηματικῶν κερδῶν μεταξύ τῶν μελῶν αὐτοῦ. Ἐννοοῦμεν ἐπαγγελματικόν συνεταιρισμόν τόν συνδυασμόν προσώπων μετερχομένων πάντων τό αὐτό ἐπάγγελμα ἤ ἐπαγγέλματα συναφῆ, σκοπόν δ' ἐχόντων τήν προαγωγήν τῶν ἠθικῶν καί κοινωνικῶν αὐτῶν συμφερόντων, οὐχί δέ καί τήν ἐπιτυχίαν χρηματικοῦ κέρδους. Ἑταιρεῖαι, τοὐναντίον, σκοπόν ἔχουσαι τό οἰκονομικόν κέρδος, τό χρηματικόν κέρδος, δέν εἶναι ἐπαγγελματικοί συνεταιρισμοί, δέν εἶνε συντεχνίαι, ἀλλ' ἑταιρεῖαι διεπόμεναι ἀπό τό ἀστικόν δίκαιον ἤ ἀπό τό ἐμπορικόν δίκαιον. Ταύτας τάς τελευταίας δέν περιλαμβάνει τό ὑπό ψήφισιν ἄρθρον τοῦ συντάγματος» (*Ἐφημερίς τῶν συζητήσεων τῆς Βουλῆς*, σ. 847). Βλ. καί ἀγορεύσεις τῶν βουλευτῶν Π. Ἀραβαντινοῦ, Ἀ. Παπαναστασίου, Χ. Δικαίου (*Ἐφημερίς τῶν συζητήσεων τῆς Βουλῆς*, σ. 831, 839, 840, 844).

212. Βλ. ἀγορεύσεις τῶν βουλευτῶν Μιχαλακοπούλου, Παπαναστασίου, Βοζίκη, Κουλουμβάκη, Διομήδους κ.ἄ., *Ἐφημερίς τῶν συζητήσεων τῆς Βουλῆς*, σ. 832-850 καί παραπάνω ὑποσημ. 204.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κύπρου

Μέ τήν ἀντίληψη αὐτή, συντάχθηκε καί ἡ νομική ἐπιστήμη,[213] καθώς καί τό Ὑπουργεῖο Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, τό ὁποῖο ἔδωσε ἐντολή στούς νομάρχες μέ τήν ὑπ' ἀριθ. 31/9.6.1912 ἐγκύκλιό του νά μήν ἀποστέλλουν πλέον σ' αὐτό αἰτήσεις σωματείων περί ἐγκρίσεως τῆς ἱδρύσεώς τους ἤ τῶν τροποποιήσεων τῶν καταστατικῶν τους μέ διάταγμα.[214]

---

213. *Ν. Ν. Σαρίπολος*, ὅ.π., σ. 484.

214. Ἡ ἐγκύκλιος αὐτή, ἡ ὁποία δημοσιεύθηκε ἀπό τόν *Κ. Παπαγιάννη* (Ἐργατική καί κοινωνική νομοθεσία, Ἀθῆναι 1919, σ. 365-366) καί ἀναδημοσιεύεται ἐδῶ ἐπειδή ἀναφέρεται σέ πολλά ἐνδιαφέροντα θέματα, ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ὡς παρετηρήσαμεν, ὑποβάλλονται ἡμῖν ἐσχάτως πολυπληθεῖς αἰτήσεις εἴτε νεοσυνιστωμένων σωματείων εἴτε παλαιότερον συσταθέντων, ἀλλά τροποποιούντων τό καταστατικόν των, διά τῶν ὁποίων αἰτήσεων ζητεῖται ἡ ἔγκρισις τῆς συστάσεως τοῦ σωματείου καί τοῦ καταστατικοῦ αὐτῶν διά Β. διατάγματος.

Σχετικῶς πρός τάς αἰτήσεις ταύτας παρατηροῦμεν ὑμῖν τά ἑξῆς: Καί κατά τό Σύνταγμα καί κατά τό ἰσχύον παρ' ἡμῖν Ἀστικόν Δίκαιον τά σωματεῖα, ἑνώσεις πλειόνων φυσικῶν προσώπων πρός ἐπίτευξιν κοινῶν σκοπῶν, ὑφίστανται ὡς αὐτοτελῆ νομικά πρόσωπα, ἅμα ὡς τά φυσικά πρόσωπα δηλώσωσι τήν περί συστάσεως θέλησιν αὐτῶν, ἡ σύστασις δέ αὐτῶν εἶναι τετελεσμένη καί πλήρης ἅμα ὡς αἱ βουλήσεις τῶν προσώπων συμπέσωσι πρός τήν ἵδρυσιν τοῦ σωματείου καί τόν σκοπόν αὐτοῦ. Οὐδεμία ἄλλη προϋπόθεσις εἶναι ἀναγκαία, ὅπως ἀριθμός τις φυσικῶν προσώπων ἀποτελέσῃ τό νομικόν πρόσωπον τοῦ σωματείου, καί τά ἅπαξ οὕτω συσταθέντα σωματεῖα ἀποτελοῦσιν αὐθύπαρκτον νομικόν ὀργανισμόν, ὅστις ἔχει πλήρη τήν ἱκανότητα δικαίου, πλήρη τήν νομικήν ὑπόστασιν. Οἱ ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ Δικαίῳ δέ ἀπαντώμενοί τινες περιορισμοί εἶναι διοικητικά μέτρα μή ἰσχύοντα παρ' ἡμῖν.

Τήν ἀρχήν μάλιστα αὐτήν ἀνύψωσε τό Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος εἰς συνταγματικήν διάταξιν, ἀναγνωρίσαν ὡς ἀναφαίρετον δικαίωμα τοῦ Ἕλληνος πολίτου τό δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι καί ὁρίζον ἐν ἄρθρῳ 11 ὅτι «οἱ Ἕλληνες ἔχουσι τό δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι, τηροῦντες τούς νόμους τοῦ Κράτους, οἵτινες ὅμως οὐδέποτε δύνανται νά ὑπαγάγωσι τό δικαίωμα τοῦτο εἰς προηγουμένην τῆς Κυβερνήσεως ἄδειαν...»

Ἑπομένως τό δικαίωμα τῶν πολιτῶν ἵνα συνεταιρίζωνται ὀργανοῦντες σωματεῖα ἤ συλλόγους εἶναι δικαίωμα, τό ὁποῖον τό Κράτος δέν δύναται νά ὑποβάλῃ εἰς προηγουμένην ἔγκρισίν του.

Ἡ διάταξις δέ αὕτη τοῦ Συντάγματος ἀφορᾷ οὐ μόνον τούς πολιτικούς συλλόγους, ἀλλά καί τά σωματεῖα τά ἐπιδιώκοντα κοινωνικούς σκοπούς καί πᾶσαν ἐν γένει ἕνωσιν πλειόνων προσώπων ἐπιδιώκουσαν οἱονδήποτε θεμιτόν σκοπόν.

Ἐκ τούτων ὅλων συνάγεται ὅτι ἔγκρισις διά Β. διατάγματος τοῦ καταστατικοῦ ἑνός σωματείου οὐδέν προσθέτει εἰς αὐτό, ὅπως καί ἡ ἔλλειψις ἐγκρίσεως διά Β. διατάγματος οὐδέν ἀπό τήν νόμιμον αὐτοῦ ὑπόστασιν ἀφαιρεῖ.

Ἡ ἔγκρισις τῆς σήμερον οὐδέν ἄλλο ἔχει ἀποτέλεσμα ἤ τόν ἄσκοπον πολλα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

3. Τό δεύτερο ἐδάφιο τοῦ ἄρθρου 11 τοῦ νέου Συντάγματος ὅρισε ὅτι: «Συνεταιρισμός τις δέν δύναται νά διαλυθῇ ἕνεκα παραβάσεως τῶν νόμων, εἰμή διά δικαστικῆς ἀποφάσεως». Μέ τήν διάταξη αὐτή, ἡ ὁποία δέν ὑπῆρχε στό Σύνταγμα τοῦ 1864, ἔπαυσαν πλέον οἱ ἀμφιβολίες πού εἶχαν ἀνακύψει ἀπό παλαιότερα ὡς πρός τό ζήτημα ἄν οἱ κυβερνητικές ἀρχές δικαιοῦνται ἤ ὄχι νά διαλύουν τά σωματεῖα πού παρέβαιναν τούς νόμους ἤ τά καταστατικά τους.

4. Κατά τήν ἐξεταζόμενη τριετία, ἡ θεωρία δέν ἀσχολήθηκε μέ τό ζήτημα ἄν ἡ κυβέρνηση ἐδικαιοῦτο ἤ ὄχι νά ἐλέγχει τήν λειτουργία τῶν σωματείων, δηλαδή νά ζητάει πληροφορίες γιά τήν ἐσωτερική ὀργάνωσή τους καί γιά τίς δραστηριότητές τους, νά ἀπαγορεύει ὁρισμένες ἐνέργειές τους κλπ. Ἐφ' ὅσον ὅμως τό Σύνταγμα ἀπαγόρευε τήν ἀνάμιξη τῶν κυβερνητικῶν ἀρχῶν μόνον στήν ἵδρυση καί στήν διάλυση τῶν σωματείων, ὄχι δέ καί στή λειτουργία τους, τό πιθανότερο εἶναι πώς ἦταν γενικά παραδεκτό ὅτι ἐξακολουθοῦσαν νά ἰσχύουν οἱ προγενέστερες διατάξεις πού ἐπέτρεπαν στήν κυβέρνηση νά ἐλέγχει τήν λειτουργία τῶν σωματείων. Ἄλλωστε καί ὁ ν. 281/1914 ἀναγνώρισε εὐρύτατες ἁρμοδιότητες στά κυβερνητικά ὄργανα ἀναφορικά μέ τόν λειτουργικό αὐτό ἔλεγχο.

§26. Ὁ κυβερνητικός ἔλεγχος κατά τό ζωντανό δίκαιο

I. Προαιρετική ὑποβολή τῶν σωματείων σέ προληπτικό κυβερνητικό ἔλεγχο

1. Ὅπως εἴδαμε στό δεύτερο κεφάλαιο, ὡς πρός πολλά μέν ἀπό τά ἐπαγγελματικά καί τά ἄλλα σωματεῖα πού εἶχαν ἱδρυθεῖ

πλασιασμόν τῆς γραφικῆς ἐργασίας.

Τό σωματεῖον ἤ ὁ σύλλογος ἅμα τῇ συστάσει των εἶναι ἴδια νομικά πρόσωπα καί ὡς τοιαῦτα ἀναγνωρίζονται ἐνώπιον πάσης ἀρχῆς.

Συμφώνως πρός ταῦτα παραγγέλλομεν ὑμῖν, ὅπως μή διαβιβάζητε εἰς ἡμᾶς αἰτήσεις τοιούτου περιεχομένου καί καταστατικά σωματείων πρός ἔγκρισιν, ἐξηγῆτε δέ σαφῶς εἰς τούς αἰτοῦντας τό περιττόν τῆς ἐγκρίσεως ὑπό πᾶσαν ἔποψιν, συγχρόνως δέ διαβιβάσητε εἰς τά ἐν τῇ περιφερείᾳ ὑμῶν σωματεῖα φύλλα τῆς εἰς ἱκανόν ἀριθμόν ἀντιτύπων ἀποστελλομένης ὑμῖν παρούσης ἐγκυκλίου».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

κατά τήν περίοδο 1834-1914 δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ, ἰδίως μετά τό 1880, διατάγματα ἐγκριτικά τῆς ἱδρύσεώς τους, ὡς πρός ὅλα δέ σχεδόν τά σωματεῖα πού ἱδρύθηκαν μέχρι τό 1880 καί ὡς πολλά ἀπό ἐκεῖνα πού ἱδρύθηκαν ἔκτοτε, δέν δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ τέτοια διατάγματα.

Σέ ποιούς λόγους ὀφείλεται ἡ διαφοροποίηση αὐτή, ἡ ὁποία μάλιστα συνεχίσθηκε μέχρι τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1914, ὁπότε ἄρχισε νά ἰσχύει ὁ ν. 281/1914, μολονότι τό Ὑπουργεῖο Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, ὅπως εἴδαμε στήν § 25 ὑπό 2, ὅριζε σέ ἐγκύκλιό του τῆς 9.6.1912 ὅτι ἐφεξῆς δέν θά ἐγκρίνεται μέ διάταγμα ἡ ἵδρυση σωματείου;

2. Τά ἐγκριτικά διατάγματα πού δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ δέν μνημονεύουν τίς διατάξεις βάσει τῶν ὁποίων ἐκδόθηκαν, ἐκτός ἀπό πέντε πού ἐπικαλοῦνται τό ἄρθρο 37 τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου.[215] Ἐπειδή ὅμως τά πέντε αὐτά διατάγματα ἐπιβάλλουν στίς ὀργανώσεις στίς ὁποῖες ἀφοροῦν ὑποχρεώσεις διαφορετικές ἀπό ἐκεῖνες πού ἐπιβάλλουν ὅλα τά ἄλλα διατάγματα, πρέπει νά δεχθοῦμε ὅτι ὅλα τά ἄλλα διατάγματα μᾶλλον δέν εἶχαν ἐκδοθεῖ βάσει τοῦ ἄρθρου 37 τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου.

Ἀπό τά 170 καταστατικά τοῦ τρίτου κεφαλαίου, καθώς καί ἀπό τά καταστατικά ἄλλων σωματείων πού δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ, ἄλλα μέν ἀναφέρουν ἁπλῶς ὅτι θά ζητηθεῖ ἡ ἔγκρισή τους ἀπό τήν κυβέρνηση ἤ «διά Βασ. Διατάγματος», ἄλλα δέ ὁρίζουν γενικά ὅτι θά ζητηθεῖ ἡ ἔγκρισή τους σύμφωνα μέ τούς νόμους τοῦ κράτους καί ἄλλα δέν ἀναφέρουν τίποτε σχετικό. Καί ναί μέν ὑπάρχουν καί λίγα καταστατικά πού ἀναφέρουν ὅτι ἡ ἵδρυση τῶν σωματείων στά ὁποῖα ἀφοροῦν γίνεται βάσει τοῦ Συντάγματος (π.χ. Κ 79 καί 83), πλήν ὅμως ὑποβλήθηκαν καί αὐτά σέ κυβερνητική ἔγκριση μολονότι τό Σύνταγμα ἀπαγόρευε τόν προληπτικό κυβερνητικό ἔλεγχο. Τέλος, στό καταστατικό τοῦ σωματείου τῶν ἐργατῶν ἀργυροχρυσοχόων τοῦ 1888 (Κ 6), ὁρίζεται ὅτι ἡ διοίκη-

---

215. Πρόκειται γιά τά διατάγματα μέ τα ὁποῖα εἶχε ἐγκριθεῖ ἡ ἵδρυση: τοῦ Μετοχικοῦ ταμείου τῶν δικηγόρων (1873), τοῦ Διδασκαλικοῦ μετοχικοῦ ταμείου (1880), τοῦ Μετοχικοῦ ἐφημεριακοῦ ταμείου τῆς ἐπισκοπῆς Ὕδρας καί Σπετσῶν (1883), τοῦ Διδασκαλικοῦ ἑταιρικοῦ ταμείου (1887, Κ3) καί τῆς Ἑταιρίας τῶν οἰνοπαντοπωλῶν Ἀθηνῶν (1887, Κ 62).

Δημόσια Βιβλιοθήκη Κέντρου

ση τοῦ σωματείου «θέλει σκεφθῇ καί ἀποφασίσει περί τῆς ἀνάγκης ἐγκρίσεως ἤ μή τοῦ παρόντος καταστατικοῦ σύμφωνα μέ τούς νόμους τοῦ κράτους». Ἐξ ἄλλου, ἀπό ἄλλες πληροφορίες, προκύπτει ὅτι ἡ κυβέρνηση ἀνεχόταν καί τά σωματεῖα πού ἱδρύονταν καί λειτουργοῦσαν χωρίς νά ἔχουν ζητήσει ἀπό αὐτήν ἔγκριση τοῦ καταστατικοῦ τους, συνεπῶς δέ καί τῆς ἱδρύσεώς τους.[216]

3. Μέ βάση τά προεκτεθέντα, μποροῦμε νά ὑποθέσομε ὅτι ἡ κυβέρνηση καί οἱ ἱδρυτές τῶν σωματείων θεωροῦσαν πώς ἡ ὑποβολή τῶν καταστατικῶν τῶν ἱδρυομένων σωματείων σέ κυβερνητική ἔγκριση δέν ἦταν ὑποχρεωτική ἀλλά προαιρετική, μέ βάση δέ τήν ὑπόθεση αὐτή πρέπει νά δεχθοῦμε ὅτι στήν ΕτΚ δημοσιεύθηκαν σχετικά ἐγκριτικά διατάγματα μόνον ὡς πρός ἕνα μέρος τῶν ἱδρυθέντων σωματείων, ἐπειδή μόνον τά σωματεῖα αὐτά εἶχαν ζητήσει ἀπό τίς κυβερνητικές ἀρχές ἔγκριση τῶν καταστατικῶν τους καί τῆς ἱδρύσεώς τους.

Τά σωματεῖα αὐτά εἶχαν ζητήσει τήν ἐν λόγω ἔγκριση μᾶλλον ἐπειδή ἤθελαν νά μήν ὑπάρχει καμμιά ἀμφιβολία στά μέλη τους καί σέ τρίτους ὅτι εἶναι ἑνώσεις προσώπων μέ νομική προσωπικότητα.[217] Καί τοῦτο διότι, ὅπως εἴδαμε στήν § 22 ὑπό Ι, ὁρισμένοι νομικοί ὑποστήριζαν ὅτι οἱ ἑνώσεις προσώπων πού δέν εἶναι ὁμόρρυθμες ἤ ἑτερόρρυθμες ἑταιρίες ἀποκτοῦν νομική προσωπικότητα μόνον μέ τήν ἔγκριση τῆς ἱδρύσεώς τους ἀπό τίς κυβερνητικές ἀρχές καί ὄχι αὐτοδικαίως. Μετά τήν ἔκδοση τῆς ἐγκυκλίου τῆς 9.6.1912 πού ὅριζε ὅτι ἐφεξῆς δέν θά ἐγκρίνεται μέ διάταγμα ἡ

---

216. *Ὁ Λυκούδης* (ὅ.π., σ. 119), ἀναφέρει ὅτι: «καί ἄνευ ἐγκρίσεως, δύνανται νά ὑπάρχωσι λανθάνοντες καί λειτουργῶσιν οὕτω συνεταιρισμοί, ὧν τά καταστατικά, εἴτε ἐξ ἀπειρίας, εἴτε ἐξ ἄλλων ἀποπλανήσεων, προσκρούουσιν εἰς τήν ἀτομικήν ἐλευθερίαν καί εἰς τά ἀληθῆ τῶν ἐργατικῶν τάξεων συμφέροντα. Ἐφ' ὅσον ἔρις οἱαδήποτε, εἴτε μεταξύ τῶν μελῶν, εἴτε τῶν μελῶν πρός τούς διαχειριστάς, ἤ πρός τρίτους δέν καταστήσει αὐτοῖς ἀναγκαίαν τήν εἰς τήν δικαιοσύνην προσφυγήν, ἡ ἔλλειψις τῆς ἐγκρίσεως τῶν καταστατικῶν οὐδαμῶς εἶναι αὐτοῖς αἰσθητή, ἡ δέ ὀλέθρια αὐτῶν ἐπίδρασις ἀκώλυτος». Πρβλ. *Σβῶλο*, ὅ.π., σ. 85.

217. Κατά τόν Σβῶλο (ὅ.π., σ. 100) ἡ ὑποβολή τῶν καταστατικῶν σέ κυβερνητική ἔγκριση «δέν ἐγίνετο πρός παροχήν ἀδείας, διότι ἦτο γνωστόν ὅτι τοιαύτη δέν ἀπῃτεῖτο, ἀλλ' ἐπί τῷ σκοπῷ νά λάβῃ γνῶσιν τοῦ καταστατικοῦ ἡ Ἀρχή καί νά ἐγκρίνῃ αὐτό, ὅπερ ὅμως οὐχ ἧττον δέν ἀπῃτεῖτο».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κύπρου

ἵδρυση σωματείου, ὁρισμένα σωματεῖα ζήτησαν καί ἐπέτυχαν παρά ταῦτα νά ἐγκριθεῖ ἡ ἵδρυσή τους μέ διατάγματα, μᾶλλον γιά τούς προαναφερθέντες λόγους, ἀλλά καί ἐπειδή εἶχαν τήν δυνατότητα νά πείσουν τήν κυβέρνηση νά τά ἐξαιρέσει ἀπό τήν νέα πρακτική της.

Τά ἄλλα σωματεῖα δέν εἶχαν ζητήσει τήν ἐν λόγω ἔγκριση κατά τήν περίοδο 1834-1914, μᾶλλον ἐπειδή θεωροῦσαν ὡς ἐγκυρότερη τήν ἐπιστημονική γνώμη πού ἐπρέσβευε ὅτι οἱ παραπάνω ἑνώσεις προσώπων ἀποκτοῦν νομική προσωπικότητα αὐτοδικαίως καί ὅτι δέν ἀπαιτεῖται κυβερνητική ἔγκριση οὔτε γιά τήν ἵδρυση τοῦ σωματείου, ἴσως δέ καί ἐπειδή ἤθελαν νά ἀποφύγουν τίς δαπάνες καί τίς γραφειοκρατικές ταλαιπωρίες στίς ὁποῖες θά ὑποβάλλονταν ἄν ζητοῦσαν τήν κυβερνητική ἔγκριση.

II. Ἡ κυβερνητική ἔγκριση τῶν καταστατικῶν εἰδικότερα

1. Ἀπό τίς λίγες σχετικές πληροφορίες πού περιέχονται στά ἐξεταζόμενα διατάγματα καί καταστατικά, προκύπτει ὅτι, στίς περιπτώσεις πού τά ἐπαγγελματικά καί τά ἄλλα σωματεῖα ζητοῦσαν ἀπό τίς κυβερνητικές ἀρχές νά ἐγκριθοῦν τά καταστατικά τους, κατ' ἐπέκταση δέ καί ἡ ἵδρυσή τους, ἡ ἔγκριση αὐτή γινόταν μέ περιπτωσιολογικά διοικητικά διατάγματα μετά ἀπό *ἔλεγχο τῶν καταστατικῶν*, ὁ ὁποῖος γινόταν ὡς ἑξῆς.

Τά κυβερνητικά ὄργανα, ὡς πρός μέν τά θέματα τοῦ καταστατικοῦ πού καλύπτονταν ἀπό σχετικές διατάξεις τοῦ ἐπισήμου δικαίου ἐξέταζαν ἄν αὐτά ρυθμίζονταν στό καταστατικό σύμφωνα μέ τίς ἐπίσημες διατάξεις, ὡς πρός δέ τά θέματά του πού δέν καλύπτονταν ἀπό τό ἐπίσημο δίκαιο ἐξέταζαν ἄν αὐτά ρυθμίζονταν στό καταστατικό κατά τρόπο δίκαιο καί ἐπωφελῆ, σύμφωνα μέ τήν κοινή κοινωνική ἀντίληψη ἤ σύμφωνα μέ τήν ἀντίληψη τῆς κυβερνήσεως ἤ τῶν ὀργάνων της πού ἐνεργοῦσαν τόν ἔλεγχο. Τά ὄργανα αὐτά δηλαδή ἐρευνοῦσαν ὄχι μόνον τήν νομιμότητα, ἀλλά καί τήν σκοπιμότητα τῶν ὅρων - διατάξεων τοῦ καταστατικοῦ. Ἄν ἔκριναν ὅτι ὁρισμένοι ὅροι τοῦ καταστατικοῦ δέν εἶναι σύμφωνοι μέ τό ἐπίσημο δίκαιο ἤ μέ τίς προαναφερθεῖσες ἀντιλήψεις, διέγραφαν ἤ τροποποιοῦσαν τούς ὅρους αὐτούς καί ἔκαμαν σχετική μνεία στό ἐγκριτικό διάταγμα.

Ἐξ ἄλλου, ὁ ἔλεγχος καί ἡ ἔγκριση τῶν καταστατικῶν γινό-

Ἡ Βιβλιοθήκη Κουτσοδημόσια καντόκι

ταν μέ τήν ἐξῆς *διαδικασία*. Τά σωματεῖα πού ἤθελαν νά ἐγκριθεῖ μέ διάταγμα τό καταστατικό τους, ὑπέβαλλαν αὐτό μαζί μέ σχετική αἴτηση στόν ἁρμόδιο νομάρχη, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἐνεργοῦσε κάποιον σχετικό ἔλεγχο, διαβίβαζε τόν φάκελο στό Ὑπουργεῖο τῶν Ἐσωτερικῶν. Οἱ ἁρμόδιοι ὑπάλληλοι τοῦ Ὑπουργείου αὐτοῦ ἑτοίμαζαν τό εἰδικό διοικητικό διάταγμα μέ τό ὁποῖο θά ἐγκρινόταν τό καταστατικό, ἀφοῦ προηγουμένως εἶχαν διαπιστώσει σύμφωνα μέ ὅσα προαναφέρθηκαν ὅτι οἱ ὅροι τοῦ καταστατικοῦ εἶναι νόμιμοι ἤ σκόπιμοι. Τό ἐγκριτικό διάταγμα ὑπογραφόταν ἀπό τόν Ὑπουργό τῶν Ἐσωτερικῶν καί ἀπό τόν βασιλιᾶ καί δημοσιευόταν στήν ΕτΚ μέσα σέ λίγες ἑβδομάδες ἀπό τῆς ὑποβολῆς τῆς αἰτήσεως. Μέ τήν δημοσίευση αὐτή, ἐθεωρεῖτο ὅτι ὁλοκληρώνεται ἡ διαδικασία τῆς ἱδρύσεως τοῦ σωματείου καί γι' αὐτό πολλά καταστατικά ὅριζαν ὅτι ἡ ἰσχύς τοῦ καταστατικοῦ καί ἡ λειτουργία τοῦ σωματείου ἀρχίζουν ἀπό τήν ἡμέρα τῆς δημοσιεύσεως αὐτῆς.[218]

Ἡ παραπάνω πρακτική ἦταν σχεδόν ἴδια μέ ἐκείνη πού ἐφαρμοζόταν ὡς πρός τήν κυβερνητική ἔγκριση τοῦ καταστατικοῦ καί τῆς ἱδρύσεως τῆς ἀνωνύμου ἑταιρίας.[219]

2. Οἱ διαγραφές καί οἱ τροποποιήσεις πού ἐνήργησαν τά κυβερνητικά ὄργανα στούς ὅρους μερικῶν καταστατικῶν, τά ὁποῖα εἶχαν ὑποβληθεῖ πρός ἔγκριση στά ὄργανα αὐτά, θά ἀναφερθοῦν καί θά κριθοῦν κατά περίπτωση σέ ἑπόμενα κεφάλαια κατά τήν ἐξέταση τῶν θεμάτων στά ὁποῖα ἀφοροῦσαν οἱ ὅροι αὐτοί. Προκειμένου ὅμως νά δοθεῖ μιά γενική εἰκόνα γιά τίς κυβερνητικές αὐτές ἐπεμβάσεις πού γίνονταν στό περιεχόμενο τῶν καταστατικῶν, θά ἐκτεθοῦν ἐδῶ μερικά σχετικά παραδείγματα (ἐντός παρεν-

---

218. Κατ' ἐξαίρεση, τό Κ 137 εἶχε μεταθέσει τήν ἔναρξη τῆς ἰσχύος του σέ προγενέστερη χρονολογία, κατά τήν ὁποία εἶχαν καταβληθεῖ οἱ εἰσφορές τῶν ἀρχικῶν μελῶν γιά τήν σύσταση τοῦ μετοχικοῦ ταμείου τοῦ σωματείου.

219. *Ὁ Α. Πετρίτσης* (ὅ.π., σ. 77) γράφει σχετικά μέ τήν ἔγκριση τῆς ἱδρύσεως τῆς ἀνωνύμου ἑταιρίας: «Ἐν τῇ πρακτικῇ γίνεται οὕτω. Δίδοται αἴτησις τῷ Νομάρχῃ ἐξ ἀναλογίας τοῦ ἄρθρου 29 τοῦ περί καθηκόντων τῶν Νομαρχῶν Β. Διατάγματος. Οὗτος ἐρευνᾶ προκαταρκτικῶς τούς ὅρους καί τό ἀντικείμενον τῆς ἑταιρίας, καί ἐκτίθησιν ἐγγράφως τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐσωτερικῶν τήν γνώμην αὐτοῦ. Τοῦτο δέ βεβαιούμενον περί τοῦ ὀρθοῦ καί ἐπωφελοῦς τῆς ἐπιχειρήσεως προκαλεῖ τό πρός σύστασιν τῆς ἀνωνύμου ἑταιρίας Β. Διάταγμα. Ράλλη § 212».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κομοτσ

θέσεως ἀναφέρονται τά σωματεῖα στά ὁποῖα ἀνῆκαν τά καταστατικά καί τό ἔτος δημοσιεύσεως στήν ΕτΚ τοῦ ἐγκριτικοῦ διατάγματος).

Μεταξύ ἄλλων, τά κυβερνητικά ὄργανα *διέγραψαν* καί τίς ἑξῆς διατάξεις - φράσεις ἀπό τά καταστατικά ὁρισμένων σωματείων: «Ἐκ πάσης ἀγορᾶς ζώων πρός σφαγήν γενομένης ἐν Ἀθήναις καί τοῖς πέριξ καί ἐν Πειραιεῖ θά κρατῇ ὁ ἀγοραστής κρεοπώλης ὑπό ἰδίαν εὐθύνην εἴκοσι λεπτά ἐπί ἑκατόν δραχμῶν ἀπό τοῦ ζωεμπόρου. Εἰς ἕκαστον κρεωπωλεῖον θά ὑπάρχῃ ἀνά ἕν κουτί, ὅπου θά ρίπτωνται τά εἰσπραττόμενα ἐκ τῶν κρατήσεων τούτων· τό κλειδί θα κρατῇ ὁ ταμίας, ὅστις μετά τοῦ κ. προέδρου θά παραλαμβάνῃ κατά μῆνα τά εἰσπραττόμενα, τά ὁποῖα θά χρησιμεύουν ἀποκλειστικῶς εἰς φιλανθρωπικόν σκοπόν τῆς ἑταιρείας» (Σωματεῖο τῶν κρεοπωλῶν τῆς Ἀθήνας, 1890, Κ 68), «... εἰσπραττομένου παρά τοῦ δημοτικοῦ εἰσπράκτορος» (Σωματεῖο κρεοπωλῶν τῆς Καρδίτσας 1903), «... ὅτε γενήσεται καί ἡ γενική ἑορτή τοῦ συλλόγου τῆς 13 Ἰουλίου, ὅπου γίνεται παγκόσμιος ἑορτή ἐν Εὐρώπῃ» (Σωματεῖο πιλοποιῶν τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ, 1908), «... εἶναι ὅμως ἐλεύθερα νά πράττωσι ὅ,τι θέλουσι καί ὅπως θέλουσι ὡς πολῖται Ἕλληνες» (Σύνδεσμος τῶν ἐν Λαρίσῃ Πελοποννησίων, 1904), «... ἢ εἰς ἐνυπόθηκα δάνεια πρός τά μέλη πρός τόκων 7%» (Σωματεῖο κουρέων Χαλκίδας, 1906), «... πλήν τοῦ ταμίου, ὅστις ὁρίζεται διαρκής τοιοῦτος ὁ κ. Κ. Σταφόπουλος» (Σωματεῖο ἐφαπλωματοποιῶν τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ, 1909), «... πλήν τοῦ προέδρου, ὅστις δύναται νά εἶναι καί ἐκ τῶν συνδημοτῶν» (Σωματεῖο ἰδιωτικῶν ὑπαλλήλων τῆς Καρδίτσας, 1910). Ἐπίσης, ἀπό τό καταστατικό τοῦ σωματείου τῶν σμυριδωρυκτῶν Νάξου (1910, Κ 61) διαγράφηκε ἡ φράση πού ἀνέφερε ὅτι τό σωματεῖο θά ἐπιδιώκει καί τήν πληρωμή «τοῦ νομίμου ἐργατικοῦ δικαιώματος».

Ἐξ ἄλλου, μεταξύ τῶν *τροποποιήσεων* πού ἔγιναν σέ ὅρους καταστατικῶν διαφόρων σωματείων ἀπό τά κυβερνητικά ὄργανα, ἦσαν καί οἱ ἀκόλουθες: Σέ μερικά καταστατικά προστέθηκε ὅτι οἱ ἀρχαιρεσίες θά γίνονται ἀνά τριετία καί σέ ἄλλα ὅτι οἱ ἀρχαιρεσίες θά γίνονται ἀνά διετία. Οἱ ἐννέα ἑορτές ἀργίας πού ὅριζε τό καταστατικό μειώθηκαν σέ ἕξη (Σωματεῖο κρεοπωλῶν τῆς Ἀθήνας, 1890 Κ 68). Τό καταστατικό πού ἐπέτρεπε τήν ἐπανεγγραφή τοῦ διαγραφέντος μέλους τροποποιήθηκε μέ τήν προσθήκη ὅτι τό

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

μέλος αὐτό ἀνακτᾶ «ἅπαντα τά δικαιώματα αὐτοῦ» (Σωματεῖο σανδαλοποιῶν Μεσσήνης 1911, Κ 36). Ἡ φράση «διανέμεται μεταξύ τῶν ἀπομενόντων μελῶν κατά τήν διάλυσιν» ἀντικαταστάθηκε μέ τή φράση «παραδίδοται εἴς τι τῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων τῆς πόλεως Πατρῶν κατ' ἀπόφασιν τῶν μελῶν (Σύλλογος εἰσαγωγικοῦ ἐμπορίου Πατρῶν, 1904). Σέ παρόμοια περίπτωση, ἡ φράση τοῦ καταστατικοῦ «εἴτε μεταξύ των εἴτε κατά τό δοκοῦν αὐτοῖς» ἀντικαταστάθηκε μέ τήν φράση «ὑπέρ τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου» (Ἐμπορικός σύλλογος Γυθείου, 1907). Ὁ ὅρος τοῦ καταστατικοῦ περί παροχῆς δανείων τροποποιήθηκε μέ τήν ἀπαγόρευση χορηγήσεως δανείων σέ ὅσους δέν εἶναι μέλη (Ἑταιρία τεχνιτῶν ἐν Μαζέικα, 1891 Κ 150).

3. Μέχρι τό 1890, τά ἐγκριτικά διατάγματα εἶχαν κατά κανόνα τήν *διατύπωση* τοῦ ἑξῆς παραδείγματος: «ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α΄ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ. Προτάσει τοῦ Ἡμετέρου ἐπί τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργοῦ, ἐγκρίνομεν τό καταστατικόν τῆς ἐνταῦθα συσταθείσης ἑταιρίας «Ἀδελφότητος τῶν ἁμαξηλατῶν» καί ἐπικυροῦμεν τούς ἐν αὐτῷ ἐνδιαλαμβανομένους ὅρους. Ὁ Ἡμέτερος ἐπί τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργός δημοσιεύσει καί ἐκτελέσει τό παρόν διάταγμα. Ἐν Ἀθήναις τῇ 24 Μαΐου 1887. ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ὁ Ὑπουργός τῶν Ἐσωτερικῶν Κ. ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ» (ΕτΚ 1887 σ. 759).

Κατά τήν περίοδο 1890-1914, τά ἐγκριτικά διατάγματα εἶχαν κατά κανόνα τήν διατύπωση τοῦ ἑξῆς παραδείγματος στό κύριο μέρος τους: «Προτάσει τοῦ Ἡμετέρου ἐπί τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργοῦ, ἐγκρίνομεν τόν ἀπό 11 Μαρτίου ἐ. ἔ. ἐξ ἄρθρων 35 ὀργανισμόν τῆς ἐν Ἀθήναις ἑταιρείας «Ἀδελφότης ζαχαροπλαστῶν Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς», διατάσσομεν δ' ἵνα ἐντός τῆς πρώτης τριμηνίας ἑκάστου ἔτους ὑποβάλληται τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐσωτερικῶν ἡ λογοδοσία τῆς ἑταιρίας διά τό προηγούμενον ἔτος, ἐπιφυλασσόμενοι ν' ἀνακαλέσωμεν τήν ἔγκρισιν ἡμῶν ἐν περιπτώσει παραβάσεως ἤ μή ἐκτελέσεως ὅρου τινός τοῦ ἐγκρινομένου ὀργανισμοῦ ἤ μή ὑποβολῆς λογοδοσίας τινός. Ὁ αὐτός Ὑπουργός ἐκτελέσει τό παρόν διάταγμα, δημοσιευθησόμενον ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως μετά τοῦ ἐγκρινομένου ὀργανισμοῦ» (ΕτΚ 1890 σ. 583).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοντοσ

4. Ἡ παραπάνω πρακτική πού ἐφαρμοζόταν ὡς πρός τόν ἔλεγχο καί τήν ἔγκριση τῶν καταστατικῶν ἐφαρμοζόταν καί στίς περιπτώσεις πού τά σωματεῖα ζητοῦσαν ἀπό τίς κυβερνητικές ἀρχές νά ἐγκριθοῦν τά *νέα καταστατικά* τους ἤ οἱ *τροποποιήσεις* τῶν καταστατικῶν τους πού αὐτά εἶχαν ἀποφασίσει.

III. Λειτουργικός καί κατασταλτικός κυβερνητικός ἔλεγχος

1. Ἀπό τίς λίγες σχετικές πληροφορίες πού περιέχονται στά ἐξεταζόμενα διατάγματα καί σέ λίγες ἄλλες πηγές, προκύπτει ὅτι οἱ κυβερνητικές ἀρχές ἐπόπτευαν τή λειτουργία τῶν ἐπαγγελματικῶν καί τῶν ἄλλων σωματείων καί ἐξέδιδαν διατάγματα σχετικά μέ τήν παράταση ἤ τήν ἀναστολή της ἤ σχετικά μέ τήν διάλυση τῶν σωματείων. Ἡ πρακτική αὐτή ἦταν μᾶλλον ὁμοια μέ ἐκείνη πού ἐφαρμοζόταν ἀπό τίς κυβερνητικές ἀρχές ἀναφορικά μέ τόν ἔλεγχο τῆς λειτουργίας τῶν ἀνωνύμων ἑταιριῶν καί τήν διάλυσή τους.[220]

2. Ἡ κυριότερη ἀπό τίς γνωστές μορφές *ἐλέγχου τῆς λειτουργίας τῶν σωματείων* ἀπό τίς κυβερνητικές ἀρχές ἦταν ἐκείνη, σύμφωνα μέ τήν ὁποία τά σωματεῖα πού εἶχαν ζητήσει νά ἐγκριθεῖ ἀπό αὐτές τό καταστατικό τους ὄφειλαν νά ὑποβάλλουν στό Ὑπουργεῖο τῶν Ἐσωτερικῶν κατά τό πρῶτο τρίμηνο ἑκάστου ἔτους ἔκθεση τῶν πεπραγμένων τους τοῦ προηγουμένου ἔτους (λογοδοσία). Ὅπως εἴδαμε παραπάνω ὑπό II 3, ἡ ὑποχρέωση αὐτή ἀναφερόταν στερεότυπα μετά τό 1889 σέ ὅλα τά ἐγκριτικά διατάγματα. Κατ' ἐξαίρεση, τά πέντε διατάγματα, τά ὁποῖα ἀναφέρθηκαν παραπάνω ὑπό I 2 καί τά ὁποῖα εἶχαν ἐκδοθεῖ βάσει τοῦ ἄρθρου 37 τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου, ὁρίζαν ὅτι τά ἀντίστοιχα σωματεῖα ὀφείλουν νά ὑποβάλλουν στό Ὑπουργεῖο τῶν Ἐσωτερικῶν,

---

220. *Ὁ Ἀ. Πετρίτσης* (ὅ.π., σ. 77), ἀναφερόμενος στήν πρακτική αὐτή πού ἐφαρμοζόταν ὡς πρός τήν ἀνώνυμη ἑταιρία, γράφει ὅτι ἡ ἑταιρία αὐτή «ὑπόκειται τῷ ἐλέγχῳ τῆς κυβερνήσεως, ἥτις δύναται ν' ἀνακαλέσῃ τήν δοθεῖσαν ἔγκρισιν, ὅταν παρορᾶται ὁ νόμος, ἤ τό καταστατικόν, ὅτε ἡ ἑταιρία ἀναγκάζεται νά διαλυθῇ. Τό δικαίωμα τῆς ἀνακλήσεως πηγάζει ἐκ τοῦ πνεύματος τοῦ ἄρθρου 37. Ἐν τῷ Διατάγματι εἴθισται νά τίθηται ἡ ἐπιφύλαξις τοῦ δικαιώματος τούτου. Ἐννοεῖται ἐπίσης καί τοῦτο, ὅτι ἡ κυβερνητική ἔγκρισις ἀπαιτεῖται καί ἐπί πάσης τροποποιήσεως τοῦ καταστατικοῦ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

διά τοῦ ἁρμοδίου νομάρχη, κατ᾽ ἔτος μέν περιληπτική ἔκθεση γιά τήν κατάστασή τους, ἀνά ἑξάμηνο δέ τούς ἰσολογισμούς τους.

Μερικοί νομάρχες φαίνεται ὅτι ἐπόπτευαν καί μέ ἄλλους τρόπους τήν λειτουργία τῶν σωματείων: παρουσία τους στίς συνεδριάσεις, ἀκύρωση ἀρχαιρεσιῶν κλπ.[221] Ἐξ ἄλλου, στήν ΕτΚ δημοσιεύθηκαν καί δύο διατάγματα, ἀπό τά ὁποῖα τό μέν ἕνα (1894) εἶχε ἀναστείλει ἐπί ἕνα ἔτος τήν διάταξη τοῦ καταστατικοῦ τοῦ Σωματείου τῶν ἐμποροραπτοεργατῶν Ἀθηνῶν (1899, Κ 40) ἡ ὁποία ὅριζε ὅτι «ὁ ἐπί ἕν ἔτος καθυστερήσας τάς καταθέσεις του διαγράφεται καί συνάμα ἀπόλλυσι πᾶν δικαίωμα ἐπί τῶν προηγουμένων χρηματικῶν καταβολῶν του», τό δέ ἄλλο (1904) εἶχε ἐγκρίνει τήν παράταση τῆς ἰσχύος τοῦ καταστατικοῦ τοῦ σωματείου τῶν σιδηρουργῶν τῆς Χαλκίδας (1892, Κ3) «ἐπί μίαν εἰσέτι δεκαετίαν».

3. Ὅπως εἴδαμε παραπάνω ὑπό Η 3, τά διατάγματα μέ τά ὁποῖα εἶχαν ἐγκριθεῖ τά καταστατικά πολλῶν σωματείων ὅριζαν ὅτι *ἡ δοθεῖσα ἔγκριση θά ἀνακληθεῖ* (μέ ἄλλα διατάγματα) ἄν τά σωματεῖα παραβοῦν ἕστω καί ἕναν ὅρο τοῦ καταστατικοῦ τους ἤ δέν ὑποβάλουν ἕστω καί κατά ἕνα ἔτος ἔκθεση τῶν πεπραγμένων τους. Ἀξιοπαρατήρητο εἶναι ὅτι τά ἐγκριτικά διατάγματα δέν ὅριζαν καί ὅτι ἡ ἔγκριση θά ἀνακληθεῖ ἄν τά σωματεῖα παραβοῦν τούς νόμους.

Διατάγματα πού ἐκδόθηκαν γιά νά ἀνακληθεῖ ἡ ἔγκριση τῶν καταστατικῶν ὁρισμένων σωματείων καί πού δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ ἦσαν κυρίως τά λίγα ἐκεῖνα πού ἀναφέρονται παρακάτω.

Τόσο τά ἐγκριτικά ὅσο καί τά ἀνακλητικά διατάγματα ἔκαμαν λόγο γιά ἀνάκληση τῆς ἐγκρίσεως τοῦ καταστατικοῦ καί ὄχι γιά διάλυση τοῦ σωματείου. Οὐσιαστικά ὅμως ἡ ἀνάκληση ἰσοδυνα-

---

221. Σέ ἔγγραφη διαμαρτυρία τοῦ σωματείου τῶν τυπογράφων καί βιβλιοδετῶν «Γουτεμβέργιος» πρός τόν νομάρχη Ἀττικῆς καί Βοιωτίας, τήν ὁποία εἶχε συντάξει τό 1884 ὁ ἐπίτιμος πρόεδρος τοῦ σωματείου αὐτοῦ Ἀρ. Οἰκονόμος, ὁ νομάρχης χαρακτηρίζεται ὡς praefectus praetorio (πραιτωριανός νομάρχης), ἀναφέρονται δέ τά ἑξῆς: «Ἀνακοινώθησαν ἡμῖν αἱ ὑπ᾽ ἀριθ. 7980 καί 9426 ἐ.ἔ. διαταγαί ὑμῶν. Διά τῆς πρώτης ἀπειλεῖτε τήν ἑταιρίαν τοῦ λαοῦ «Γουτεμβέργιος» ὅτι θέλετε παραστῆ κατά τήν συνέλευσιν ἥτις ἐπρόκειτο νά ἐκλέξῃ τό Διοικητικόν Συμβούλιόν της. Διά τῆς δευτέρας κηρύττετε παράνομον τό ἐκλεχθέν συμβούλιον αὐτῆς μετά τήν ἀγωγήν τήν ὁποίαν τοῦτο ἤγειρε περί λογοδοσίας τοῦ προηγουμένου». Βλ. *Ν. Σκιαδᾶ*, ὅ.π., σ. 198.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντου

μοῦσε μέ τήν διάλυση, ὅπως ἄλλωστε συνέβαινε καί ὡς πρός τήν ἀνώνυμη ἑταιρία, σύμφωνα μέ τίς σχετικές ἐπιστημονικές ἀπόψεις, οἱ ὁποῖες ἦσαν γενικά ἀποδεκτές ὅπως εἴδαμε στήν § 23 ὑπό II 2 καί οἱ ὁποῖες φαίνεται ὅτι γίνονταν δεκτές καί ὡς πρός τά σωματεῖα.[222]

Μέ τέσσερα διατάγματα, ἀνακλήθηκε ἡ ἔγκριση τῶν καταστατικῶν πέντε σωματείων λόγω παραβάσεως τοῦ καταστατικοῦ ἤ/καί λόγω μή ὑποβολῆς ἐκθέσεως πεπραγμένων. Οἱ αἰτιολογίες αὐτές διατυπώθηκαν στά ἀνακλητικά διατάγματα ὡς ἑξῆς: «... ἕνεκα παραβάσεως τῶν διατάξεων τοῦ καταστατικοῦ καί ἀπομακρύνσεως τοῦ σωματείου ἀπό τοῦ προορισμοῦ αὐτοῦ» (Σωματεῖο τελωνειακῶν κομιστῶν Πειραιῶς, ἔγκριση 1900, ἀνάκληση (1901), «... μηδέποτε ὑποβαλλόντος [τοῦ σωματείου] λογοδοσίας, βεβαιωθεισῶν δ' ἄλλως καί παραβάσεων τοῦ καταστατικοῦ ὑπό τοῦ ἁρμοδίου νομάρχου» (Σωματεῖο λεπτουργῶν τῆς Ἀθήνας, ἔγκριση 1889, ἀνάκληση 1897), «... διότι ἐπισήμως ἐπιστοποιήθη ὅτι δέν ἐτηρήθη τό ἄρθρον 1 ἑκατέρου τῶν εἰρημένων κανονισμῶν» (δηλαδή τῶν καταστατικῶν τῶν σωματείων τῆς Ἀθήνας «Φοῖνιξ» καί «Ὅμιλος φιλάθλων», ἔγκριση 1905, ἀνάκληση 1906).

Εἶχαν ἐκδοθεῖ ὅμως καί λίγα ἄλλα ἀνακλητικά διατάγματα πού δέν αἰτιολογοῦσαν τήν ἀνάκληση. Στίς περιπτώσεις αὐτές, ἡ ἀνάκληση εἶναι πιθανόν νά ἔγινε εἴτε γιά τούς λόγους πού εἶχε γίνει καί στίς παραπάνω περιπτώσεις, εἴτε λόγω παραβάσεως τῶν νόμων ἀπό τά σωματεῖα, εἴτε γιά λόγους σκοπιμότητας, εἴτε γιά ἄλλους λόγους. Τέτοια διατάγματα ἦσαν, μεταξύ ἄλλων, ἐκεῖνα μέ τά ὁποῖα ἀνακλήθηκε ἡ ἔγκριση τῶν καταστατικῶν τῶν σωματείων πού εἶχαν ἱδρύσει: οἱ κληρικοί τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Σύρου καί Τήνου (ἔγκριση καί ἀνάκληση 1888), οἱ τεχνίτες τῆς Καλαμάτας (ἔγκριση καί ἀνάκληση 1893), οἱ ἐμπορορραπτοεργάτες τῆς Ἀθήνας (ἔγκριση 1890, ἀνάκληση 1894), οἱ θηρευτές τοῦ Πειραιᾶ (ἔγκριση καί ἀνάκληση 1909) κλπ.

Τέλος, μέ διάταγμα τοῦ 1903 ἀνακλήθηκε, «αἰτήσει τῶν με-

---

222. *Ὁ Σβῶλος* (ὅ.π., σ. 88) γράφει ὅτι «κατά τό μακρόν διάστημα ἀπό τοῦ 1864 μέχρι τοῦ 1911 οὐδέποτε διελύθη σωματεῖον ὑπό τῆς Διοικήσεως». Ἤδη πρέπει νά δεχθοῦμε ὅτι διατύπωσε τήν ἄποψη αὐτή, εἴτε ἐπειδή ἀγνοοῦσε τίς περιπτώσεις διαλύσεως σωματείων πού θά ἀναφερθοῦν στό κείμενο παρακάτω, εἴτε ἐπειδή δέν θεωροῦσε τήν ἀνάκληση ὡς ἀπόλυση.

Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Κόντοσα

λῶν», ἡ ἔγκριση τοῦ καταστατικοῦ τοῦ Συνδέσμου ἐργατῶν λιμένος Πειραιῶς, ἡ ὁποία εἶχε γίνει τό 1896, ἐνῶ ἕνα ἄλλο διάταγμα τοῦ 1903 ὅρισε τά ἑξῆς: «Ἐγκρίνομεν τήν ὁμοψήφως ὑπό τῶν μετόχων αὐτοῦ ἀποφασισθεῖσαν τῇ 26 Μαρτίου ἐ. ἔ. διάλυσιν τοῦ Ταμείου συντάξεων τῶν ὑπαλλήλων τῆς Τραπέζης Βιομηχανικῆς Πίστεως τῆς Ἑλλάδος», τοῦ ὁποίου τό καταστατικό εἶχε ἐγκριθεῖ τό 1901. Μέ μόνα ὅμως τά λίγα αὐτά γνωστά στοιχεῖα, δέν εἶναι δυνατόν νά ἐξηγηθεῖ γιατί μόνον ὡς πρός τίς δύο αὐτές ὀργανώσεις δημοσιεύθηκαν στήν ΕτΚ διατάγματα πού ἐπικύρωναν τήν ἀπόφαση τῶν μελῶν τους γιά τήν διάλυσή τους, ὄχι δέ καί ὡς πρός πολλά ἄλλα σωματεῖα πού εἶχαν διαλυθεῖ ἐπίσης μέ ἀπόφαση τῶν μελῶν τους, ὅπως δέν εἶναι δυνατόν νά ἐξηγηθεῖ γιατί μόνον τό καταστατικό τοῦ Μικρεμπορικοῦ συλλόγου τῆς Ἀθήνας (1911, Κ 124), ὄχι δέ καί ἄλλα καταστατικά, ὅριζε ὅτι ἡ (αὐτοδικαία) διάλυση τοῦ συλλόγου λόγω μειώσεως τῶν μελῶν του πρέπει νά γνωστοποιηθεῖ ἀπό τό Διοικ. Συμβούλιό του στόν νομάρχη. Πάντως, ἀπό τίς τρεῖς αὐτές ἐξαιρετικές περιπτώσεις, διαφαίνεται ὅτι οἱ κυβερνητικές ἀρχές ἦσαν πρόθυμες νά ἀναμιχθοῦν σέ ὁποιοδήποτε ζήτημα ἀνέκυπτε σχετικά μέ τά σωματεῖα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

'Αμπού 'Εντ.: 'Η 'Ελλάδα τοῦ "Οθωνος, μτφρ. 'Α. Σπήλιου, 'Αθήνα 1973.

'Αναστασιάδης 'Η.: 'Ελληνικόν ἐμπορικόν δίκαιον, τ.Ι, 'Αθῆναι 1937.

Arndts L., Pfaff L., Hollmann F.: Ρωμαϊκόν δίκαιον, μτφρ. 'Ι. Κυριακοῦ, 'Αθῆναι 1889.

Βαλσαμόπουλος Ν.: 'Η ιστορία τοῦ διδασκαλικοῦ συνδικαλισμοῦ, 'Αθήνα 1983.

Βασιλείου Κ.: 'Η ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος, 'Αθῆναι 1912.

Βέρνερ 'Α.: 'Εγχειρίδιον Γερμανικοῦ Ποινικοῦ δικαίου, μτφρ. 'Α. Καρατζᾶ, 'Αθῆναι 1860.

Βουτυρᾶς Σ.: Στοιχεῖα συλλογικοῦ ἐργατικοῦ δικαίου, 'Αθήνα 1980.

Cabrini A.: La legislazione sociale (1859-1913), Roma 1913.

Γαΐτας Π.: Στοιχεῖα τοῦ πολιτικοῦ καί ἐγκληματικοῦ δικαιώματος, τ. Β', Σμύρνη 1885.

Γκοῦτος Χ.: 'Εργασιακές σχέσεις τῶν οἰκοδόμων στή χερσαία 'Ελλάδα μετά τό 1800, 'Αθήνα 1985.

Γκούτος Χ. - Λεβέντης Γ.: 'Εργατική νομοθεσία, τ. Β', 'Αθῆναι 1988.

Dernburg H.: Σύστημα ρωμαϊκοῦ δικαίου, τ. Γ', 'Ενοχικόν δίκαιον, μτφρ. Γ. Δυοβουνιώτη, 'Αθῆναι 1909.

Δερτιλής Γ.: Κοινωνικός μετασχηματισμός καί στρατιωτική ἐπέμβαση 1880-1909, 'Αθήνα 1985.

Δημητριάδης Δ.: 'Απάνθισμα βιογραφικόν τῶν ἀπό τῆς συστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πανεπιστημίου ἐκλιπόντων τόν βίον καθηγητῶν αὐτοῦ, 1916.

Dimakis P.: L' introduzione del Diritto Romano in Grecia nella prima metá del secolo XIX, στό Studi Giuseppe Grosso, τ. II, Torino 1970.

'Ελληνική 'Εργατική "Ενωσις Πατρῶν: Τό ἐργατικόν πρόβλημα καί αἱ προτάσεις εἰς τήν Βουλήν τῶν 'Ελλήνων τῆς ἐν Πάτραις 'Ελληνικῆς 'Εργατικῆς 'Ενώσεως, 1908.

'Επίσημος 'Εφημερίς τῆς Συνελεύσεως, 'Αθῆναι 1864.

'Εργατικόν Κέντρον 'Αθηνῶν: Οἱ ἐργάται τῆς 'Ελλάδος πρός τήν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

Διπλῆν Βουλήν τῶν 'Ελλήνων, 1911.

'Εργατικόν Κέντρον Πειραιῶς: Οἱ ἐργάτες τοῦ Πειραιῶς πρός τό 'Ανώτατον Συμβούλιον 'Εργασίας, 1912.

'Εφημερίς τῶν συζητήσεων τῆς Βουλῆς, τ.Ι, 'Αθῆναι 1911.

Giugni G.: Diritto sindacale, Barti 1980.

Ζακυνθηνός Δ.: 'Η πολιτική ἱστορία τῆς νεωτέρας 'Ελλάδος, 'Αθῆναι 1965.

Ζάρρας 'Ι.: 'Επαγγελματικαί ὀργανώσεις, Μ.Ε.Ε. τ. 10, 1934, σ. 426-429.

Ζέπος Π.: 'Η νεωτέρα ἑλληνική ἐπιστήμη τοῦ ἀστικοῦ δικαίου, 'Αθῆναι 1954.

Ζῶτος Δ.: 'Η ὀργάνωσις τῆς ἐπαγγελματικῆς τάξεως ἐν 'Ελλάδι, 1925.

Herkner H. - Καλιτσουνάκις Δ.: Τό ἐργατικόν ζήτημα, τ. Α' 1919, τ. Β' 1920, 'Αθῆναι.

Horowitz D.: Il movimento sindacale in Italia, Bologna 1963.

Θεοδωρίδης 'Α.: 'Η ἐπανάστασις τοῦ 1909 καί τό ἔργον της, 'Αθῆναι 1911.

Θεοδωρόπουλος Σ.: 'Εργατική κατεύθυνσις, 1911.

Θεοφανόπουλος Δ.: Σύστημα ρωμαϊκοῦ δικαίου. Γενικαί ἀρχαί, 'Αθῆναι 1899

'Ιδρωμένος 'Α.: Τό Σύνταγμα τῆς 'Ελλάδος μετά ἑρμηνείας, 'Αθῆναι 1908.

Καλλιγᾶς Π.: Σύστημα ρωμαϊκοῦ δικαίου καθ' ἃ ἐν 'Ελλάδι πολιτεύεται, πλήν 'Ιονίων νήσων, τ. Α' ἔκδ. γ' 'Αθῆναι 1878, τ. Γ', 'Ενοχικόν δίκαιον, 'Αθῆναι 1884.

Καραβᾶς Κ.: 'Εμπορικόν δίκαιον, τ. Β', 1952.

Καρακατσάνης 'Α.: 'Ερμηνεία τοῦ 'Αστικοῦ Κώδικος, τ. Ι, Γενικαί ἀρχαί, "Αρθρα 78-107, 'Αθῆναι 1974.

Καρακατσάνης 'Α.: 'Εργατικό δίκαιο, τ. Β/ΙΙ, 'Αθήνα 1980.

Κατσανέβας Θ.: Τό σύγχρονο συνδικαλιστικό κίνημα στήν 'Ελλάδα, 'Αθήνα 1981.

Κεφάλας Χ.: Τό δικαίωμα τῆς προσωπικότητας τῶν νομικῶν προσώπων ἰδιωτικοῦ δικαίου, 'Αθήνα 1981.

Κλήμης 'Α.: Τί εἶναι καί τί δέν εἶναι ὁ συνεργατισμός - συνδικαλισμός, 1980.

Κοκκίνης Σ.: Συμβολή στήν ἱστορία τοῦ εὐβοϊκοῦ συνδικαλισμοῦ 1883-1935, 'Αρχεῖον Εὐβοϊκῶν Μελετῶν, τ. ΙΣΤ' (1970), σ. 301 ἐπ.

Κολιοῦ Ν.: Οἱ ρίζες τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος καί ὁ «'Εργάτης» τοῦ Βόλου, 'Αθήνα 1988.

Κορδάτος Γ.: 'Ιστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, 'Αθήνα 1956.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Κουκιάδης Γ.: 'Εργατικό δίκαιο. 'Ατομικές ἐργασιακές σχέσεις καί κοινωνική πολιτική, Θεσσαλονίκη 1984.

Κουκιάδης 'Ι.: 'Εργατικό δίκαιο. Συλλογικές ἐργασιακές σχέσεις, Θεσσαλονίκη 1981.

Κουκουλές Γ.: Γιά μια ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος. Εἰσαγωγή στήν παιδαγωγική τῆς ἱστορικῆς ἔρευνας, 'Αθήνα 1984.

Κρασσᾶς 'Α.: Σύστημα ἀστικοῦ δικαίου, τ. Α', Γενικαί διδασκαλίαι, 'Αθῆναι 1897.

Κρεμαλῆς Κ.: Δίκαιο κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, 'Αθήνα - Κομοτηνή 1985.

Κρητικός 'Α.: Δίκαιο σωματείων καί συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων, 'Αθήνα 1984.

Κροκιδᾶς Σ.: 'Εγχειρίδιον τοῦ ἐμπορικοῦ δικαίου, 'Αθῆναι 1894.

Κυριακίδης 'Ε.: 'Ιστορία τοῦ συγχρόνου ἑλληνισμοῦ, 'Αθῆναι 1892.

Κυριακός Δ.: 'Ερμηνεία τοῦ 'Ελληνικοῦ Συντάγματος, τ. Α', 'Αθῆναι 1904.

Κωστῆς Κ.: 'Ερμηνεία τοῦ ἐν 'Ελλάδι ἰσχύοντος Ποινικοῦ Νόμου, τ. Β', 'Αθῆναι 1892.

Λεβέντης Γ.: Συλλογική αὐτονομία καί κρατικός παρεμβατισμός στό ἐργατικό δίκαιο, 'Αθήνα - Κομοτηνή 1981.

Λεβέντης Γ.: 'Εργατική Νομοθεσία, τ. Α', Συνδικαλιστικό δίκαιο - 'Απεργία, 'Αθήνα 1986.

Λεβίδης Ν.: 'Ο συνεταιρισμός καί ἡ Πολιτεία, 'Αθῆναι 1874.

Λυκούδης 'Ε.: 'Η ἐν 'Ελλάδι βιομηχανία καί αἱ ἀπεργίαι ὑπό τήν ἔποψιν τῆς νομοθεσίας καί τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, 'Ερμούπολις 1883.

Mazzoni G.: Manuale di diritto del lavoro, Milano 1977.

Manara F.: Enti colletivi a persone giuridiche, στό Rivista di Diritto Commerciale, 1928, σ. 363 ἐπ.

Μακρῆς 'Ε.: 'Ο οἰκονομικῶς ἐνεργός πληθυσμός τῆς 'Ελλάδος καί ἡ ἀπασχόλησις αὐτοῦ 1821-1971, Στατιστικαί μελέται 1821-1971, Ε.Κ.Κ.Ε., 'Αθῆναι 1972.

Μάτεσις 'Α.: Αἱ ἀσφάλειαι, 'Αθῆναι 1902.

Μεταξᾶς Κ.: Σύστημα ποινικοῦ δικαίου, τ. Β', Εἰδικόν μέρος, 'Αθῆναι 1868.

Μήτσου Τ.: 'Ο διαφορισμός τῶν ἐργαζομένων εἰς κατηγορίας, Ε.Ε.Δ. 26 (1967), σ. 337 ἐπ.

Μιχαηλίδης - Νουάρος Γ.: Ζωντανό δίκαιο καί φυσικό δίκαιο, 'Αθήνα 1982.

Μομφερρᾶτος 'Α.: 'Εγχειρίδιον τοῦ ἀστικοῦ δικαίου, τ. Α', Γενικαί ἀρχαί, 'Αθῆναι 1914.

Μοσκώφ Κ.: Εἰσαγωγή στήν ἱστορία τοῦ κινήματος τῆς ἐργατικῆς τάξης. 'Η διαμόρφωση τῆς ἐθνικῆς καί κοινωνικῆς συνείδησης στήν 'Ελλάδα, Θεσσαλονίκη 1979.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντσα

Μπεναρόγιας Α.: Η πρώτη σταδιοδρομία τοῦ ἑλληνικοῦ προλεταριάτου, ἐκδ. Κομμούνα, Ἀθήνα 1986.
Ντάσιος Λ.: Ἐργατικό δικονομικό δίκαιο, τ. Β/Ι, Ἀθήνα 1983.
Οἰκονομίδης Β.: Στοιχεῖα τοῦ ἀστυκοῦ δικαίου, βιβλίον πρῶτον, Γενικαί ἀρχαί, Ἀθῆναι 1877.
Οἰκονόμος Ἀλ.: Τρεῖς ἄνθρωποι: Α΄ Ἀριστείδης Κ. Οἰκονόμος, Ἀθῆναι 1950
Οἰκονόμος Ἀρ.: Νόμιμα λαϊκῶν ἑταιριῶν, Οἰκονομική Ἐπιθεώρησις, τ. 12, σ. 296-300.
Οἰκονόμος Ἀρ.: «Παμβοιώτιον». Ἑταιρία τοῦ λαοῦ ἐν Θήβαις, Ἀθῆναι 1872.
Πανταζόπουλος Ν.: Ἀπό τῆς «λογίας» παραδόσεως εἰς τόν Ἀστικόν Κώδικα, 1947.
Πανταζόπουλος Ν.: Georg Lundwig Maurer, ἀνάτυπο ἀπό τήν Ἐπιστ. Ἐπετηρίδα τῆς Σχολῆς Νομικῶν καί Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν, τ. ΙΓ΄, Θεσσαλονίκη 1968.
Παπαδούκας Ν.: Ἱππόδαμος. Ἀρχαί τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου ἤ τό Ἑλληνικόν Σύνταγμα σχολιασμένον, Ἀθῆναι 1848.
Παπακωνσταντίνου Θ.: Συνδικαλιστική κίνησις, Μ.Ε.Ε. τ. 10, 1934, σ. 422-426.
Παπαρρηγόπουλος Π.: Τό ἐν Ἑλλάδι ἰσχύον ἀστικόν δίκαιον, τ. Α΄ Γενικαί ἀρχαί, Ἀθῆναι 1881, τ. Ε΄, Ἐνοχικόν δίκαιον, Ἀθῆναι 1884.
Πασαγιάννης Κ.: Ἐργατική καί κοινωνική νομοθεσία, Ἀθῆναι 1919.
Pera G.: Diritto del lavoro, Padova 1980.
Πετρίτσης Α.: Περί ἐμπορικῶν ἑταιριῶν, τ. Α΄ Ἀθῆναι 1886.
Πετρόπουλος Γ.: Ἱστορία καί εἰσηγήσεις τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, Ἀθῆναι 1963.
Πολυχρόνης Λ.: Τά ἐργατικά σωματεῖα, Ἀθῆναι 1949.
Πρακτικά τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἑλληνικοῦ Διδασκαλικοῦ Συλλόγου, ἔτος Α΄ 1873, Ἀθῆναι 1873, ἔτος Β΄ 1874, Ἀθῆναι 1875.
Πρακτικά τοῦ Συνεδρίου τῶν ἑλληνικῶν συλλόγων, Ἀθῆναι 1879.
Ράλλης Γ.: Ἑρμηνεία τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορικοῦ δικαίου, τ. Ι, Ἀθῆναι 1863.
Regelsberger F.: Γενικαί διδασκαλίαι τοῦ δικαίου τῶν Πανδεκτῶν, μτφρ. Γ. Μαριδάκη - Χ. Πράτσικα, Ἀθῆναι 1915.
Riva-Sanseverino L.: Diritto sindacale, Torino 1982.
Ροΐδης Ἐ.: Ἀφηγήματα, ἐκδ. Γαλαξία, 1969.
Σαρίπολος Ν. Ἰ.: Σύστημα τῆς ἐν Ἑλλάδι ἰσχυούσης ποινικῆς νομοθεσίας, τ. Γ΄, Ἀθῆναι 1870.
Σαρίπολος Ν. Ἰ.: Πραγματεία τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου, τ. Δ΄, Ἀθῆ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

ναι 1875.
Σαρίπολος Ν. Ν.: Μελέται περί δημοσίων ὑπαλλήλων, Ἀθῆναι 1906.
Σαρίπολος Ν. Ν.: Ἑλληνικόν συνταγματικόν δίκαιον, Ἀθῆναι 1914.
Σβῶλος Ἀ.: Τό δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι καί τό δίκαιον τῶν σωματείων κατά τό Σύνταγμα καί τόν περί σωματείων νόμον, 1915, στό Ἀ. Σβώλου, Νομικαί μελέται, τ. Α΄, Ἀθῆναι.
Σβῶλος Ἀ.: Ταμεῖα συντάξεων καί ἀλληλοβοηθείας ἐν Ἑλλάδι, περιοδ. «Ἐγγύς καί Ἄπω Ἀνατολή», Μάϊος 1924, σ. 241-242.
Σβῶλος Ἀ. - Βλάχος Γ.: Τό Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος, τ. Β΄, 1955.
Σιμωνέτος Γ.: Δώδεκα μελέται ἀστικοῦ καί ἐργατικοῦ δικαίου, Ἀθῆναι 1948-1951.
Σκιαδᾶς Ν.: Χρονικό τῆς ἑλληνικῆς τυπογραφίας, τ. Γ΄, 1863-1909, Ἀθήνα 1982.
Στεφανίτσης Π.: Ἐπιστολαί Ἰ. Α. Καποδίστρια, τ. Α΄, Ἀθῆναι 1841.
Τζωρτζάκης Θ.: Συνεταιριστική οἰκονομία, Ἀθῆναι 1971.
Τούσης Ἀν.: Ἐργατικόν δίκαιον, τ. Β΄, Ἀθῆναι 1960.
Τσουκαλᾶς Κ.: Ἡ ἐξέλιξις τῶν ἡμερομισθίων στήν Ἑλλάδα τοῦ 19ου αἰώνα, περιοδ. «Ὁ πολίτης» τεῦχ. 31, 1979, σ. 22-30.
Φακιολᾶς Ρ.: Ὁ ἐργατικός συνδικαλισμός στήν Ἑλλάδα, Ἀθήνα 1978.
Φλογαΐτης Θ.: Ἐγχειρίδιον συνταγματικοῦ δικαίου, Ἀθῆναι 1879.
Φρεαρίτης Κ.: Πολιτική ρωμαϊκή νομοθεσία, Ἀθῆναι 1854.
Χασαπόπουλος Π.: Τό δίκαιον τῶν συνεταιρισμῶν, τ. Α΄, Ἀθῆναι 1967.
Χριστοφιλόπουλος Ἀ.: Τό Ἐπαρχικόν Βιβλίον Λέοντος τοῦ Σοφοῦ καί αἱ συντεχνίαι ἐν Βυζαντίῳ, Ἀθῆναι 1935.
Windscheid B.-Kipp Th.: Σύστημα ρωμαϊκοῦ δικαίου, μτφρ. Ἀ. Ἀργυροῦ, τ. Α΄ Γενικαί ἀρχαί Ἀθῆναι 1901, τ. Δ΄ Ἐνοχικόν Δίκαιον, Ἀθῆναι 1909.

Κεντρική Δημόσια Βιβλιοθήκη

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Βιβλία

- *'Εργοδόται καί Μισθωτοί ('Εργατικόν Δίκαιον), 'Αθῆναι 1979, σ. 420.*
- *'Εργατική Νομοθεσία, 6η ἔκδοση, 'Αθῆναι 1981, σ. 555. 'Αναθεώρηση καί συμπλήρωση τῆς Ε΄ ἐκδόσεως τοῦ ἴδιου ἔργου, τό ὁποῖο εἶχε συγγράψει ὁ Εὐ. Δημητρακόπουλος.*
- *'Εργασιακές σχέσεις τῶν οἰκοδόμων στή χερσαία 'Ελλάδα μετά τό 1800, Διδακτορική διατριβή, 'Αθήνα 1985, σ. 246.*
- *'Εργατική Νομοθεσία, τ. Β΄, 7η ἔκδοση, 'Αθήνα 1988, σ. 670. Συνεργασία μέ Γ. Λεβέντη καί 'Α. Ταμπάκη. 'Αναθεώρηση καί συμπλήρωση τῆς παραπάνω 6ης ἐκδόσεως.*
- *Μολιστινά. 'Ιστορικά στοιχεῖα γιά τά χωριά τῆς Μόλιστας Κονίτσης, 'Αθήνα 1983, σ. 208.*

Κυριότερα ἄρθρα

- *'Εβδομάς 5 ἐργασίμων ἡμερῶν, 'Επιθ. 'Εργ. Δικαίου, 1981 σ. 390-394.*
- *'Ομαδικαί ἀπολύσεις, Δελτ. 'Εργ. Νομοθεσίας, 1981 σ. 373-378.*
- *'Εορταί ἀργίας διά τούς μισθωτούς, Δ.Ε.Ν. 1982 σ. 41-47.*
- *'Απολύσεις λόγω ἐπιχειρησιακῶν ἀναγκῶν, Δ.Ε.Ν. 1982 σ. 713-716.*
- *'Επιδόματα Πάσχα καί Χριστουγέννων, Ε.Ε.Δ. 1982 σ. 641-646.*
- *Συνέπειες ἀπό τήν πτώχευση τοῦ ἐργοδότη, Δ.Ε.Ν. 1983 σ. 1-8.*
- *'Ασφάλεια καί ὑγιεινή τῶν χώρων ἐργασίας, Δ.Ε.Ν. 1983 σ. 401-407.*
- *Μισθολογικές συνέπειες ἐπί μή ἀπασχολήσεως κατά τίς ἡμέρες ἀργίας, Δ.Ε.Ν. 1986 σ. 273-277.*
- *Τά οἰκογενειακά ἐπιδόματα τῶν μισθωτῶν, Δ.Ε.Ν. 1986 σ. 612-622.*
- *Τό σύστημα τῆς πενθήμερης ἐργασίας, Δ.Ε.Ν. 1986 σ. 753-759.*

Δημόσια κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

ΚΡΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ

«Ἐργασιακές σχέσεις τῶν οἰκοδόμων στή χερσαία Ἑλλάδα μετά τό 1800 (Συμβολή στήν Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐργατικοῦ Δικαίου)», Ἀθήνα 1985

Η μελέτη αυτή, που εγκρίθηκε από την Πάντειο Σχολή ως διδακτορική διατριβή με τον βαθμό «άριστα», αποτελεί μοναδική συμβολή στην Ιστορία του μεταβυζαντινού και του νεοελληνικού εργατικού δικαίου, η οποία κατά τα τελευταία χρόνια προκαλεί το ενδιαφέρον σε όλο και περισσότερους.

Έχει βέβαια διαμορφωθεί η αντίληψη ότι η Ιστορία αυτή, σε σύγκριση με την αντίστοιχη ιστορία της Δυτ. Ευρώπης, δεν έχει αξιόλογο αντικείμενο, επειδή κατά τη μεταβυζαντινή περίοδο και μέχρι το 1910 περίπου η βιομηχανία και η φιλεργατική νομοθεσία της Ελλάδας βρίσκονταν σε χαμηλά επίπεδα. Ο κ. Γκούτος όμως παρατηρεί εύστοχα ότι, ωστόσο, και κατά την εποχή αυτή ο αριθμός των μισθωτών που εργάζονταν στη βιοτεχνία, στο εμπόριο, στη ναυτιλία, στις υπηρεσίες, στις κατασκευές, στη γεωργία κλπ. ήταν αξιόλογος και επί πλέον υπήρχαν αρκετοί πολιτειακοί, αυτόνομοι και εθιμικοί κανόνες που ρύθμιζαν τις ατομικές και τις συλλογικές σχέσεις εργασίας και που αξίζουν να γίνουν γνωστοί.

Από τους κανόνες αυτούς, ο συγγραφέας δεν παραλείπει να εξετάσει αναλυτικά και εκείνους του οθωμανικού δικαίου και του δικαίου της Εξαβίβλου, ενώ συνήθως στην ελληνική βιβλιογραφία τα δίκαια αυτά αγνοούνται, μολονότι είχαν επίσημο χαρακτήρα κατά τη μεταβυζαντινή περίοδο.

Μια άλλη καινοτομία της μελέτης είναι ότι χρησιμοποιεί τη θεωρία του ζωντανού δικαίου (δηλαδή του δικαίου που περιλαμβάνει τους κρατικούς, τους αυτόνομους και τους εθιμικούς κανόνες που δεν έχουν μόνο τυπική ισχύ αλλά και εφαρμόζονται πραγματικά), σε συνδυασμό με τη συγκριτική μέθοδο, προκειμένου να διαπιστώσει αν οι Έλληνες εφήρμοζαν το οθωμανικό ή το επίσημο ελληνικό ή το αυτόνομο ή το εθιμικό δίκαιο, αντί να συνταχθεί με κάποια από τις γνώμες που υποστηρίχθηκαν σχετικά αλλά χωρίς επαρκή τεκμηρίωση.

Η ιστορική όμως έρευνα του ζωντανού εργασιακού δικαίου, επειδή δεν ήταν δυνατόν να εκταθεί σε όλα τα επαγγέλματα, περιορίσθηκε στο επάγγελμα των οικοδόμων, που προτιμήθηκε κυρίως γιατί το επάγγελμα αυτό ασκήθηκε από μεγάλο αριθμό εργαζομένων και καθ' όλη την εξεταζομένη εποχή, ενώ δεν συνέβη το ίδιο με πολλά άλλα επαγγέλματα. Εξ άλλου, επει-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοντού

δή οι κανόνες των πολιτειακών και των αυτονόμων εργασιακών δικαίων που αφορούσαν στους οικοδόμους ήσαν ελάχιστοι, η εξέταση των δικαίων αυτών έγινε με βάση τους κανόνες τους που ίσχυαν για όλα τα επαγγέλματα και έτσι η μελέτη αποκτά γενικότερο ενδιαφέρον.

Ας σημειωθεί ότι η μελέτη αναφέρεται και στο νομικό καθεστώς που ίσχυσε στις περιοχές της χερσαίας Ελλάδας που παρέμειναν και μετά το 1821 υπό τουρκική κατοχή, ενώ συνήθως παραμελείται η εξέταση της μετά το 1821 ιστορίας των περιοχών αυτών.

Χρονικά, η διατριβή εκτείνεται κυρίως μεταξύ του 1800, οπότε αποκρυσταλλώθηκαν ορισμένες νέες δικαιικές συνθήκες στην Ελλάδα, και του 1946, οπότε άρχισε να ισχύει ο Αστικός Κώδικας, τοπικά δεν αναφέρεται στο χώρο της σημερινής χερσαίας Ελλάδας, επειδή το νομικό καθεστώς στα νησιά διέφερε κατά περίπτωση.

Ως διαγνωστικές πηγές χρησιμοποιήθηκαν τα νομοθετικά κείμενα των εξεταζομένων εργασιακών δικαίων, πολλά αυθεντικά δικαιοπρακτικά κ.λπ. έγγραφα, οι πληροφορίες από τη σχετική νομική, ιστορική και λαογραφική βιβλιογραφία, η νομολογία και οι πληροφορίες που συγκέντρωσε ο συγγραφέας από παλαιούς οικοδόμους με συνεντεύξεις.

Η διάρθρωση της μελέτης έχει περιληπτικά ως εξής. Προηγείται η Εισαγωγή, στην οποία γίνεται η οριοθέτηση του θέματος από πλευράς χρόνου, τόπου, συστημάτων δικαίου και εργασιακών σχέσεων και καθορίζονται τα προβλήματα, οι σκοποί και η μέθοδος της επιχειρούμενης έρευνας. Το 1ο Κεφάλαιο αναφέρεται στις πηγές του οθωμανικού, του μεταβυζαντινού ελληνικού και του νεοελληνικού δικαίου. Στο 2ο Κεφάλαιο εξετάζονται οι γενικές συνθήκες εργασίας των οικοδόμων, οι τρόποι συμμετοχής τους στις εργασιακές σχέσεις ως υποκειμένων και η διάκρισή τους σε μάστορες, καλφάδες, μαθητευομένους και ανηλίκους. Στο 3ο και στο 4ο Κεφάλαιο εξετάζονται ιστορικά και συγκριτικά η σύμβαση εργασίας και η σύμβαση έργου αντίστοιχα. Το 5ο Κεφάλαιο αφορά στις ομαδικές εργασιακές σχέσεις και κυρίως στην ιστορική και συγκριτική εξέταση της συνεργατικής εταιρίας των οικοδόμων. Το 6ο Κεφάλαιο αναφέρεται στις συνδικαλιστικές σχέσεις και κυρίως στις συντεχνίες και στα συνδικάτα. Ακολουθεί το Παράρτημα 16 εγγράφων της περιόδου 1784-1933, τα οποία αοφρούν στις εξεταζόμενες εργασιακές σχέσεις.

Από πλευράς συγγραφικής τεχνικής, πρέπει να επισημανθεί ότι οι ιστορικές πληροφορίες τεκμηριώνονται με πλούσιες παραπομπές στις διαγνωστικές πηγές, ότι η ανάπτυξη του κάθε κεφαλαίου εξειδικεύεται στον κατάλληλο βαθμό και με επαγωγικό τρόπο που οδηγεί σε πρωτότυπα συμπεράσματα και ότι η μελέτη διακρίνεται για το αδρό και μεστό ύφος, τη σαφήνεια και τη στρωτή γλώσσα της.

Γενικά, παρατηρούμε ότι ο κ. Γκούτος εισήλθε σε έναν χώρο γνωσιολογικά παραμελημένο, εντόπισε εύστοχα τα υπάρχοντα προβλήματα, προσδιόρισε με σαφήνεια το ερευνητικό του αντικείμενο στα πλαίσια της Ιστορίας και της Συγκριτικής του Δικαίου, συγκέντρωσε τις κατάλληλες διαγνωστικές πηγές, εδιάλεξε την πιο αποτελεσματική ερευνητική μέθοδο και απέδωσε

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

μια πρώτη αλλά και παραστατική και πλήρη εικόνα των εξετασθέντων εργασιακών θεσμών με την ιστορική περιγραφή και τη σύγκριση των δικαίων που ρύθμιζαν τους θεσμούς αυτούς.

Στο έργο του αυτό, ο συγγραφέας αντιμετώπισε μεταξύ των άλλων και τις ακόλουθες σημαντικές δυσκολίες: Όπως είναι γνωστό, η έρευνα της ιστορίας του μεταβυζαντινού και του νεοελληνικού εργασιακού δικαίου είναι παραμελημένη, οι δε μελέτες που αφορούν στους άλλους δικαιικούς κλάδους της ίδιας εποχής είναι λίγες και δεν εξετάζουν όλα τα ισχύσαντα δίκαια και συνεπώς πολλά προβλήματα έπρεπε να αντιμετωπισθούν για πρώτη φορά. Εξ άλλου, οι σχετικές λαογραφικές πληροφορίες παρουσιάζουν πολλές ασάφειες και συχνά συνοδεύονται από ερμηνείες που δεν εδράζονται νομικά και γι' αυτό η χρησιμοποίησή τους απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή. Ακόμη, οι ποικίλες διαγνωστικές ιστορικές πηγές δεν είναι πάντοτε εύκολα προσιτές, ενώ και τα συστήματα δικαίου που επιβάλλεται να περιγραφούν και να συγκριθούν είναι πολλά και ιδιόμορφα.

Παρά ταύτα ο κ. Γκούτος επέτυχε όχι μόνον να φωτίσει ένα αξιόλογο τμήμα της παραμελημένης ιστορίας του μεταβυζαντινού και του νεοελληνικού εργατικού δικαίου, αλλά και να οριοθετήσει τα γενικότερα προβλήματα του ίδιου κλάδου ή και της όλης ιστορίας του μεταβυζαντινού και του νεοελληνικού δικαίου, να ανοίξει δρόμους για την αντιμετώπισή τους και να υποκινήσει το ενδιαφέρον για την περαιτέρω έρευνα του χώρου αυτού.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΒΟΥΤΥΡΑΣ, Καθηγητής τῆς Παντείου Σχολῆς.
Βιβλιοκρισία στό περιοδ. «Νομικό Βῆμα», τ. 33 (1985), σελ. 1100-1101.

Πρωτότυπο και πολύ ενδιαφέρον είναι το θέμα το οποίο πραγματεύεται ο κ. Χαρ. Γκούτος, δικηγόρος και επιστημονικός βοηθός της Παντείου Σχολής. Όπως λέγει ο σ. στον πρόλογό του, στην εκλογή του θέματος αυτού τον ώθησε η διαπίστωση ότι, παρά το εκδηλούμενο ενδιαφέρον για τη μελέτη της ιστορίας του μεταβυζαντινού και νεώτερου ελληνικού εργατικού δικαίου, καμιά ειδική συνθετική εργασία δεν έχει εμφανισθεί στο χώρο αυτό. Τούτο μπορεί ίσως να δικαιολογηθεί από το πλήθος και το μέγεθος των δυσχερειών που οπωσδήποτε θα συναντήσει κάθε ενδιαφερόμενος ερευνητής (λιγοστές πηγές, αδυναμία προσπέλασής τους, ανεπαρκής βιβλιογραφία, δικαιϊκός συγκρητισμός κ.ά.), όμως οι δυσχέρειες αυτές, όπως εύστοχα τονίζει ο σ., «μπορούν να περιορισθούν, εάν η έρευνα της ιστορίας του μεταβυζαντινού και νεοελληνικού δικαίου γίνει τμηματικά, δηλαδή εάν εξειδικευθεί με κριτήρια, χρονικά, τοπικά, επαγγελματικά κ.λπ.»...

Η προκειμένη διατριβή του κ. Γκούτου είναι προϊόν βαθειάς και ενδελεχούς έρευνας. Καταφανής είναι η προσπάθεια του σ. να εξαντλήσει τις εκδεδομένες πηγές, να επισημάνει ανέκδοτες και να μην παραλείψει κανένα σχετικό σημαντικό βοήθημα. Ορθότατα διείδε την ανάγκη ανάλυσης και μελέτης των δικαιϊκών συστημάτων, μεταξύ των οποίων και του οθωμανικού, και εργάστηκε πάνω σ' αυτά με επιμονή και διεισδυτικότητα. Βέβαια το ενδιαφέρον που παρουσιάζει η μελέτη δεν είναι μόνο νομικό. Ο συγγρα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

φέας της είναι οπλισμένος, με την ικανότητα προσέγγισης των θεμάτων που τον απασχολούν και από πλευράς ιστορικής και λαογραφικής. Για τούτο η συγκέντρωση και συστηματική αξιοποίηση της σχετικής «φιλολογικής» βιβλιογραφίας οδηγεί σε θετικότατα αποτελέσματα. Γι᾽ αυτό η κρίση μας για την εξαίρετη αυτή διδακτορική διατριβή δεν μπορεί παρά να είναι επαινετική. Ας ευχηθούμε όμως κάτι: η εργασία του κ. Γκούτου ν᾽ αποτελέσει το έναυσμα για τη μελέτη -από τον ίδιο ή άλλους ερευνητές- των εργασιακών σχέσεων άλλων επαγγελματικών ομάδων των νεότερων χρόνων, όπως ναυτικών, μεταλλουργών κ.λπ. Τούτο θ᾽ αποτελέσει σημαντικότατη συμβολή στη μελέτη, όχι μόνο του εργατικού δικαίου, αλλά γενικότερα της νεότερης ιστορίας μας.

ΑΘΑΝ. Θ. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ
Βιβλιοκρισία στό περιοδ. «᾽Επιθεώρησις ᾽Εργατικοῦ Δικαίου», τ. 44 (1985), σελ. 519-520.

Σᾶς συγχαίρω γιά τό πολύ ἐνδιαφέρον θέμα τοῦ βιβλίου σας, πού... τό πραγματεύεσθε μέ μεθοδική πορεία καί ἔρευνα. ᾽Εξετίμησα καί τό ἐπιστημονικό ἦθος τοῦ προλόγου σας, ἀλλά καί ἔπειτα τήν λεπτομερῆ ἀναδρομή σας σέ προηγούμενες -μεγάλες ἤ μικρές- ἐργασίες, πού, μαζί μέ τήν προσοχή σας, δείχνουν σεβασμό καί σέ προγενέστερους κόπους... Τό βιβλίο σας εἶναι δειγματοληπτικά ὑποδομικό γιά τήν μελέτη τῶν κάθε εἴδους ἐργασιακῶν σχέσεων τῆς παραδοσιακῆς κοινωνίας μας (καί μέ τήν κρατική ἔπειτα παρουσία). Χαίρομαι, ὡς λαογράφος, πού ἀναζητήσατε στοιχεῖα καί στό παραμικρό βιβλίο τοπικῆς ἱστορίας καί ζωῆς... Σᾶς συγχαίρω καί γιά τήν στρωτή νεοελληνική γλώσσα σας, καθώς καί γιά τό ὅλο νοικοκύρεμα τῶν κεφαλαίων τοῦ βιβλίου...

ΔΗΜ. ΛΟΥΚΑΤΟΣ, Καθηγητής Πανεπιστημίου.
Επιστολή τῆς 3.3.1985

Μέ πολύ ἐνδιαφέρον καί ὠφέλεια διάβασα τή μελέτη σας... Εὔχομαι ἡ προσπάθειά σας νά εὐρευνήσετε τό θέμα ἀπό τήν πλευρά τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἐργατικοῦ δικαίου νά βρεῖ μιμητές γιά τήν πρόοδο τῆς ἐπιστήμης στόν τομέα αὐτόν μέ βάση τίς ἑλληνικές ρίζες καί ὄχι τήν ἄκριτη μεταφύτευση ἀλλοδαπῶν προτύπων...

ΣΤ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ, Λέκτορας τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου ᾽Αθηνῶν. ᾽Επιστολή.

...᾽Ομολογῶ πώς ἔμεινα κατάπληκτος ἀπό τήν ἐπιστημονική σας δουλειά καί ἱστορική ἔρευνα... Σᾶς ἐκφράζω τόν θαυμασμό μου γιά τήν ἐπιμε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

λημένη καί πρωτότυπη ἐργασία σας καί εὔχομαι νά συνεχίσετε τό συγγραφικό σας ἔργο στόν πολυδιάστατο καί ἀνεξάντλητο τομέα τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου...

ΛΕΩΝ. ΝΤΑΣΙΟΣ, Ἐπ. Δικηγόρος.
Ἐπιστολή τῆς 27-11-1985.

...Μεθοδικά, σε στρωτή δημοτική και με απόλυτη σαφήνεια, ο κ. Γκούτος ερευνά τις «πηγές των εξεταζομένων εργασιακών δικαίων» (οθωμανικό, μεταβυζαντινό, νεοελληνικό), τα «υποκείμενα των εργασιακών σχέσεων» (κατηγορίες οικοδόμων), τις συμβάσεις (εργασίας ή έργου), τις ομαδικές σχέσεις (συνεργεία, εταιρίες κλπ.), τέλος τη νομική πλευρά των συνδικαλιστικών σχέσεων στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα (υπήρχαν!), στην «Ελεύθερη» (από τον Ποινικό Κώδικα του 1834 και έως τον περίφημο Νόμο 281/1914 περί συστάσεως συνδικάτων), τέλος έως τον Αστικό Κώδικα του '46.

Παράρτημα με έγγραφα εποχής και πλήρης βιογραφία ολοκληρώνουν την εργασία, που αποτελεί πραγματικά μια συμβολή στην ιστορία του ελληνικού εργατικού Δικαίου.

ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΑΜΑΤΙΟΥ, Ἐφημ. «ΤΑ ΝΕΑ» τῆς 4.5.1985.

...Το βιβλίο δεν αποτελεί στεγνό σύγγραμμα στενού επιστημονικά ενδιαφέροντος. Αντίθετα, μέσα από την εξέταση των ειδικών κανόνων που ρύθμιζαν τις εργασιακές σχέσεις μιας ορισμένης μερίδας εργαζομένων στη νεότερη Ελλάδα, (μόλις πριν από την απελευθέρωσή της μέχρι τα μέσα του 20ου αιώνα), πλησιάζει και πλήθος άλλων χώρων. Προσφέροντας έτσι ερεθίσματα, εκτός από τους εργατολόγους, και στους ιστορικούς ή τους λαογράφους, όπως και στους απλούς αναγνώστες.

Β. ΠΑΓΚΟΥΡΕΛΗΣ, περιοδ. «Διαβάζω», τεῦχ. 33, 18.12.1985, σελ. 19.

...Πιστεύουμε ότι το βιβλίο αυτό, που διακρίνεται για τη μεθοδικότητα, τη σαφήνεια και την πληρότητά του, είναι χρήσιμο όχι μόνο για τους ειδικούς εργατολόγους, αλλά και για όλους εκείνους που ενδιαφέρονται για το άγνωστο παρελθόν των εργασιακών μας θεσμών και για τις ρίζες μας.

Περιοδ. «Συνδικαλιστική Ἐπιθεώρηση», τεῦχ. 6, Ἰούνιος 1985, σελ. 43.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Ἐγκύψατε μέ σοβαρότητα καί μέ τόν ἀπαιτούμενο ἐπιστημονικό ἐξοπλισμό στά εἰδικά θέματα τῶν ἐργασιακῶν σχέσεων... Ἡ ἐξαντλητική ἔρευνά σας, ὅπως φαίνεται ἀπό τήν πλουσιώτατη βιβλιογραφία, καί τά συμπεράσματά σας ἀποδεικνύουν τήν ἐπιτυχία τῆς μελέτης σας...

ΑΛ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΣ, Ἱστορικός, Πρόεδρος τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑταιρίας». Ἐπιστολή.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

55821
KON